Jurga Ivanauskaitė

Kelionė į Šambalą

Skaitmeninta iš knygos:
Jurga Ivanauskaitė. Kelionė į Šambalą. Vilnius: Tyto alba, 1997.

ISBN 978-5-430-05979-8

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5–8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas“, 2012
http://mkp.emokykla.lt/ebiblioteka/

Turinys

Skiriu mamai

ŠAMBALA

„Kai jūs manęs paklausite, kas iš įvairiausių įspūdžių bei išvadų mane labiausiai įkvėpė, nedvejodamas atsakysiu: ŠAMBALA“, – taip savo kelionių po Himalajus dienoraštyje kadaise rašė Nikolajus Rerichas. Paklausta to paties aš tik patvirtinčiau: ŠAMBALA. Nepamenu, kada pirmą kartą išgirdau šį pavadinimą, turbūt paauglystėje, tačiau prisimenu neapsakomos, nenumaldomos nostalgijos jausmą, kurį many jis sukėlė: ŠAMBALA. Tas veik kosminis ilgesys ir vėlei užplūsta, vos išgirstu žodį, visada tariamą tarsi pašnibždomis: ššššš... (įspėjamai pakeltas smilius prie mįslingai šypsančių lūpų) ...AMBALA (antspaudas, kuriuo užrakinamos didžiosios paslaptys). ŠAMBALA.

Nežinau, ar ŠAMBALA yra pasakiškos palaimos erdvė čia, šioje Žemėje, ar kuriame nors paraleliniame pasaulyje, ar žvaigždėje, ar kitoje galaktikoje, ar mumyse pačiuose. ŠAMBALA – gal tai tik dar viena sąvoka, apibūdinanti Didžiąją Tuštumą[1], kurios nie-

1 *Žvaigždutėmis pažymėti žodžiai aiškinami abėcėlės tvarka sudarytuose paaiškinimuose knygos pabaigoje.*

kaip neįstengia suvokti į formų chaosą nugrimzdęs mūsų paliegęs protas, gal tai net ne sąvoka, ne žodis, ne garsas, o Tylos išraiška, Tylos, kuri aidais atkartoja mūsų ausiai nepagaunamą Amžinybės gausmą, Tylos, kuri pilnaties naktimis sidabriškais ratilais sklinda per Himalajus, kviesdama ir gundydama: į Šambalą, į *Šambalą*, į ŠAMBALĄ...

ŠAMBALA, kurią regi tai švytinčią vaivorykštiniu hieroglifu, tai akimirkai blykstelinčią liūdnu klaustuku akyse kelionių po Rytų šalis užgrūdintų piligrimų: gražios moters su popierinėmis gėlėmis puošta skrybėle; užsisvajojusio skustagalvio vienuolio garstyčių spalvos drabužiu; pamišėlės, triumfališkai šypsančios bedante burna; seno barzdočiaus, lydimo būrio šunų; mažo apsiašarojusio žmogučio, grojančio fleita... ŠAMBALA.

Jau kurį laiką skrupulingai renku viską, ką tik apie Šambalą nugirstu, bet šioms retoms žinioms kaupiantis dar neapčiuopiamesnis, dar miglotesnis darosi jos pavidalas. Aš žinau, kad Šambalos bei jos sostinės Kalapos pavadinimai pirmą kartą buvo paminėti seniausiuose Indijos šventraščiuose – Puranuose ir Mahabharatoje. Į Vakarus legendą apie Himalajuose paslėptą Žemės rojų 1627 m. atnešė du jėzuitai misionieriai, Joacas Cabrolis ir Estevaras

Cacella, mėginę skleisti Kristaus mokymą Butane. Sunku pasakyti, ar kokios nors portugalų bei ispanų ekspedicijos išvyko Šambalos ieškoti, tačiau maždaug po 200 metų, 1820-aisiais, Tibete pasirodęs geografijos atlasas šią Džiaugsmingumo šalį nukėlė... į Europą. Tibetietiškosios „Pasaulio geografijos“ autorius tvirtino, kad Amerikos atradėjas Kolumbas gimė Genujos mieste, Šambalos karalystėje. Komentaruose buvo pridurta, kad Šambala dar yra vadinama Kastilija, o jos sostinė Kalapa – Madridu.

Kelionei į Šambalą skirta daug slaptų tibetietiškų knygų ir beveik visose jose tvirtinama, kad šios karalystės dera ieškoti į šiaurę nuo Deimantinio Sosto, t. y. Bodhgajos, vietos, kurios Buda Šakjamunis pasiekė Nušvitimą. Kai kurie autoriai net nurodė apytikslį mylių skaičių iki Šambalos sostinės Kalapos. Tuo pasinaudojo XIII Dalai Lamos mokytojas, daugelio laikytas rusų šnipu Lhasoje, Agvanas Doržijevas, mėginęs įrodyti, kad 3000 mylių atstu į šiaurės vakarus nuo Bodhgajos yra Maskva arba Peterburgas, o Romanovų dinastija – tai tikrieji Kalki, Šambalos valdovai. Kinijoje šio amžiaus pradžioje buvo įtikinėjama atvirkščiai: neva rusai su anglais yra vadinamieji „mlechos“ – barbarai, bedieviai,

blogio tarnai, su kuriais nuo neatmenamų laikų per amžius kovoja Šambalos karžygiai.

Levas Gumiliovas spėjo, kad Šambala – tai Seleukidų dinastijos valdytoji Sirija, Aleksandras Csoma de Kőrösi’s patarė jos ieškoti palei Syrdarjos upę, o Rerichai, nors ir prisiminę Rusijos platybėse sklandančią legendą apie Baltvandenę, tikėjo šią švytinčią šalį esant Himalajuose.

Vakariečių sąmonėje Šambala neretai siejasi su Tibetu arba bent jau tikima, kad tibetiečiai palaiko su ja slaptus, bet labai glaudžius ryšius. Sniegynų šalies gyventojai ir tikrai tvirtina perėmę iš Šambalos savo kalendorinę bei astrologinę sistemą, medicinos žinias, kai kurias religinės muzikos, tapybos, architektūros subtilybes. Šambala tibetiečiams anaiptol nėra vien miražas, nuaustas iš lakios fantazijos ir Tiesos ilgesio, kaip kad kadais europiečiams buvo Utopijos sala ar Saulės miestas. Tai nei Rojus, nei Pažadėtoji žemė, nors ir šiandien žmonės meldžiasi, kad Šambaloje atgimtų. Šambalos nerasime pasaulio žemėlapyje, kuriame jau nebeliko „baltųjų dėmių“, tad ar verta tikėtis, kad pavyks į ją nukeliauti pasiėmus kompasą, pakankamai amunicijos ir ištikimą vedlį, pažįstantį Himalajus geriau nei savo penkis pirštus... Ir vis dėlto Šambala – ne išmislas, o tikro-

vė, nes visi tibetiečiai lamos vienu balsu patvirtins, kad tai, ką vadiname „realybe“ mes, laikantieji save „sveiko proto“ žmonėmis, iš tikrųjų ir yra pats didžiausias prasimanymas.

Viduramžiais Anzelmas Kenterberietis įrodinėjo Dievo buvimą teigdamas, kad be Jo egzistavimo nėra įmanoma ir pati Aukščiausiojo sąvoka. Kaip gali nebūti šalies, jei yra jos pavadinimas ir net knygos, nupasakojančios į ją vedančius kelius?! Jose ne mažiau skrupulingų detalių nei vadovuose po Indiją ar Nepalą iš serijos „The Lonely Planet“. Ir visuose sutariama, kad Šambala yra čia, dabar, Žemėje, vienišoje žmonių planetoje. Kam iliuzijų šydas nuo akių nukrinta, tas Šambalą regi.

Pirmąjį tibetietiškąjį vadovą į Šambalą XIII a. parašė vienuolis ir keliautojas Manlungpa. Tačiau atskaitos tašku jis pasirinko ne Bodhgają, o savo namus, nurodydamas, kad nuo čia dera vykti Ladako link, paskui Horo šalies, tada pasukti į Sogpo karalystę (Mongoliją) ir maždaug po dvejų metų be ypatingų vargų bei rūpesčių Šambala bus pasiekta. Vėlesnieji autoriai visai suniekino Manlungpos paprastumą kelionę į Šambalą paversdami ne išorine, bet vidine piligrimyste.

Patį garsiausią šio pobūdžio veikalą, pavadintą „Kelias į Šambalą“ (*tib.* „Shambhalai Lamiyg“), 1775 m. parašė III Tibeto Pančen Lama* Lobsangas Paldenas Ješė. Jis gimė 1737 m., sulaukęs ketverių buvo atpažintas kaip tulku*, t. y. buvusio Pančen Lamos atgimėlis ir Budos Amitabhos* įsikūnijimas. Berniukas, apgyvendintas nuolatinėje pančen lamų rezidencijoje, Taši Lhunpo vienuolyne, visus stebino nepaprastais gabumais, ankstyvu polinkiu į misticizmą ir sudėtingas dvasines praktikas, potraukiu į istoriją, poeziją, aforizmo meną. Apie jaunąjį Pančen Lamą visi kalbėjo kaip apie ypatingą, charizmatinę asmenybę, o pirmasis Tibete pabuvęs Britanijos pilietis George Bogle savo dienoraščiuose nupiešė itin patrauklų ir šiltą šio žmogaus portretą. Lobsangas Paldenas Ješė mirė 1780 m. nuo raupų savo misionieriškos kelionės į Pekiną metu, apsuptas gausios 500 vienuolių, 100 karių, 100 valdininkų, 800 tarnų bei kelių Indijos ačarijų (metafizinių mokslų daktarų) palydos.

Pilnas III Pančen Lamos traktato pavadinimas skamba šitaip: „Arijadešos istorija ir Kelias į Šambalą, Šventųjų žemę“. Arijadeša – tai Indija, kurią Lobsangas Paldenas Ješė aprašė su tikru istoriko talentu. Užtat „Kelias į Šambalą“ – tai jau visai ki-

tokio pobūdžio kūrinys. Jis sudarytas kaip sadhana. Sadhana – tai budistinės, dažniausiai tantrinės* meditacijos instrukcija, kurioje labai tiksliai nurodoma, kaip dera elgtis su savo fiziniu bei subtiliuoju* kūnu, kokią mantrą ir kiek sykių kartoti, kokią mandalą ar dievybę įsivaizduoti, kaip pačiam save perkeisti į tobulą aukštesniųjų sferų pavidalą. Sanskrito kalboje „sadha“ reiškia atlikimą, užbaigimą. Tibetietiškai sadhana vadinasi „sgrub tab“ – priemonė Kelyje į tobulumą, Nušvitimą*, Budystę. Tas, kuris yra pasiryžęs keliauti į Šambalą, šiame tekste vadinamas sadhaka. Manding, jam apibūdinti labai tiktų ir tibetologo Roberto A. F. Thurmano sugalvotas terminas „psichonautas“. Šis autorius pabrėžė, kad Tibeto kultūra visada buvo orientuota į dvasinius, vidinius žmogaus sielos ir jo proto gelmių tyrinėjimus, o Vakarus labiau domina materija ir plėtimasis į išorę, pradedant kryžiaus žygiais siekiant pavergti kitas šalis bei tautas, baigiant gamtos užkariavimu ar skrydžiais į kosmosą. Tad, pasak R. A. F. Thurmano, vainikuojančiu Vakarų civilizacijos simboliu galėtų būti astronautas, o visos tibetietiškosios – psichonautas, asmuo, drįstantis keliauti į tolimiausius savo vidinės Visatos paribius.

Psichonautai, pasiryžėliai, atliekantys vidinius sielos žygdarbius, tibetiečių visuomenėje visada nusipelnydavo ir tebenusipelno pačios didžiausios pagarbos. Čia norėčiau įterpti religijotyrininko Mircea Eliade's pastabą apie tai, kad Rytų kultūroms ir filosofinėms sistemoms svarbiausias yra ne pats Aukščiausiosios Tiesos teigimas, patvirtinimas, o jos soteriologinė funkcija, nes tik Tiesą pažindamas žmogus tampa laisvas. Filosofinėms spekuliacijoms ir uždaroms metafizinėms teorijoms priešpriešinama „gyvoji materija" – žmogus ir jo gyvenimas. Ji privalo būti apvalyta, sutaurinta, perkeista, išlaisvinta dvasinės alchemijos virsme. Religiniai budizmo tekstai visuomet turi ne tik ontologinę, bet ir praktinę pusę, primygtinai siūlančią ištrūkti iš erdvės ir laiko žabangų, sugriauti realybės diktuojamų dėsnių bei sąlygų sienas išsikovojant tikrąją laisvę, aukščiausią palaimą, nemirtingumą. Tokia yra ir III Pančen Lamos knyga.

„Kelio į Šambalą" įžangoje pabrėžiama, kad sadhaka turi būti vedamas ne smalsumo, godumo, puikybės, avantiūrizmo ar kokių kitų savanaudiškų tikslų, tačiau troškimo pasitarnauti visoms gyvoms ir kenčiančioms būtybėms. Tibetietiškos legendos byloja, kad baigiantis Kalijugai, nuopolio ir nevilties

laikams, kuriais mes gyvename, Šambala bus Žemėje vienintelė vieta, išsaugojusi dvasinį Mokymą, galintį išgelbėti visą žmoniją.

Lobsangas Paldenas Ješė pasaulio pabaigą pranašaujančius ženklus, kadais nusakytus Aukso amžiaus dievų, aprašo šitaip: „Ateityje visų Žemėje gimstančių žmonių mąstymas taps vis labiau ligotas ir iškreiptas, o karalienės Majos sūnaus (Budos Šakjamunio) doktrina – vis juodžiau sutebšta. Atsiras vis daugiau žmonių skirtingomis kalbomis siūlančių klaidingas išeitis. Tais laikais nebebus jokių tikrų dvasinių ar transcendentinių laimėjimų – sidhi*. Jausdami, kad visai nebeturi vidinių dvasinių jėgų, žmonės nuolat kovos tarpusavyje. Tobulybė bus jiems nebeprieinama, todėl Žemės gyventojai kurs ir skleis vien tiktai kančią. Aukščiausioji prasmė, kurios vienetai vis dar trokš ir ilgėsis, taps nebepasiekiama. Žmonės darysis vis purvinesni, vis labiau susiteršę, todėl nuo jų pasislėps net ir dvasios, o ką jau kalbėt apie dievus!..“

Tokiems laikams atėjus, pasiryžėliai ir privalo keliauti į Šambalą išminties pasisemti bei kitiems jos parnešti. Lobsangas Paldenas Ješė pabrėžė, kad keliautojas turi būti įvaldęs kontempliacijos bei meditacijos meną, o kvailiams, nesusipratėliams, „vai-

kiško proto paikšiams, kurie pasilypėję ant mėšlo krūvos tikisi pasiekti mėnulį“, išvis nėra ko net kojos iš namų kelti. Tam, kuris susiruošė į Kelionę, būtina sulaukti leidimo, dažniausiai pasirodančio sapnuose. Jo negavęs sutiks daugybę pavojų, nelaimingąjį persekios demonai ir piktosios dvasios, tad toks nepaklusnus keliautojas tikrai nepasieks tikslo.

Keliauti reikia šiaurės kryptimi, kuri tiek hinduistinėje mitologijoje, tiek budizme buvo laikoma šventa ir siejama su mistiniu Kosminės mandalos centru. Kelionę pradėti patariama Bodhgajoje, prieš tai apsilankius vienoje saloje, esančioje į vakarus nuo kontinento. Ten dera medituoti, atlikti daug slaptų ritualų ir atnašavimų Ugniai.

Tolesnis III Pančen Lamos pasakojimas gali pasirodyti tik nežabotai lakios fantazijos žaismas. Tačiau iš tikrųjų visos psichonauto Kelyje pasitaikančios kliūtys, priešai, pabaisos, siaubai yra galingos jėgos, tūnančios mūsų pasąmonės gelmėse, neregimos, nesuvoktos energijos, tvyrančios erdvėje aplink mus. Šių dviejų – vidinio ir išorinio – pasaulių nepažinę, mes niekada nepasieksime Šambalos, švytinčios anapus kasdienio, konvencionalaus, atsargaus ir pragmatiško mąstymo ribų. Taigi, kaip sako didieji

Tibeto mokytojai, ragindami savo mokinius dvasiniams žygdarbiams: PIRMYN Į TIGRO NASRUS!

Lobsangas Paldenas Ješė smulkiai aprašė fantastiškus peizažus, kalnus, giraites, sodus, upes, dykumas, miestus, įkvėptai nupasakojo neregėtus augalus, žuvis, žvėris, paukščius, žmogiškas, pragariškas ir dangiškas būtybes. Taigi Kelionei dar tik prasidėjus, sadhaka prieis Kokerio kalną, ant kurio auganti „tujanajos žolė yra labai saldi, o tilakos – labai karti. Iš jų laša baltas tarsi pienas skystis. Tujanajos žiedai yra raudoni, kaip tekančios saulės puikybė, jos lapai aštrūs, tarsi karinio kirvio dantis, ji turi tvirtas šaknis ir auga ant uolų žvelgdama į pietus. Tilaka kaba kekėmis nusvirusi į gilias prarajas, o jos žiedai yra balti, tarsi laukinės buivolės tešmens speneliai...“ Keliautojui liepiama išsikasti šių augalų šaknų ir atlikti įvairias magines apeigas, kad įveiktų pikto jėgų rezgamas kliūtis. Kitą kartą jam prisakoma suruošti 800 atnašavimo Ugniai ritualų metant į liepsną žydrųjų jazminų žiedlapius, raudonas kusumos gėles, o paskui pasipuošus baltu, viršukalnių ledynuose žydinčių lotosų vainiku šokti meldžiant iš deivės Ekadžatės* magiškųjų galių.

Anaiptol ne visada sadhakai pridera elgtis taip romantiškai. Antai Gandharos kalnuose, kur gyvena

plėšrūs sparnuoti liūtai, keliautojui teks surinkti jų nužudytus gyvulius, iš mėsos paruošti atnašas, o krauju ant juodos uolos nupiešti nuožmią deivė – rakšasę Mandeką, kurios „kūnas yra siaubingas, apvyniotas nudirta žmogaus oda, dantys raudoni, nuožmiai prašiepti jai beėdant iš kaukolės, pilnos kraujo ir širdžių.“ Piešti šiame Kelyje patariama ne kartą, o tai labai primena šiuolaikinės psichoanalizės metodus, kai keliautojas į savo pasąmonės gelmes su sutiktomis pabaisomis kovoja pavaizduodamas ir įvardydamas jų grėsmingus pavidalus.

Prie Satvalanos upės piligrimas paakinamas sustoti poilsio ir sukaupti jėgų, mat audringus jos vandenis nelengva įveikti. Palei upės krantus auga raudoni laukiniai ryžiai ir sadhaka turėtų maitintis jų koše, užsigardindamas medumi, kurio gausu šios apylinkės medžių drevėse. Užkalbėjęs šį maistą mantra, kuri vadinasi „Erdvės brangenybė“, keliautojas privalo pavaišinti srauniuose vandenyse gyvenančias žuvis. O jų ten knibžda visokių visokiausių, turinčių įvairiausius veidus: žmonių, beždžionių, tigrų, liūtų, leopardų, karvių, varnų, papūgų ir t. t. Pamalonintas Žuvų Karalius perkels sadhaką į kitą krantą.

Paskui keliautojas prieis snieguotus kalnus, iš kurių teka daugybė upelių, išsiliejančių į 80 000 ežerų

ir Baltąją – Sitos upę (pasak A. Csoma de Kőrösi'o, tai Syrdarja). Rytuose ir vakaruose ji susitvenkia į nuodų ežerus, o vandenys ten tokie šalti, kad juose negali gyventi „nei žuvys, nei krokodilai, nei paukščiai, o vien tik pragarų būtybės“. Upė niekada neužšąla, tačiau jei kokia žmogaus kūno dalis prie jos vandenų prisiliečia, tai tuojau akmeniu pavirsta. Krantuose stūkso vario spalvos kalnai, juose yra tūkstančiai olų, kuriose gyvena demonės su varinėmis lūpomis ir arklių galvomis, moterys-asurės*, požemių valdovų – nagų* dukterys, kurių kerais ir žavingomis dainomis sadhakai, šiukštu, nevalia susigundyti.

Penkių viršukalnių kalnyne keliautojo taip pat lauks pagundos. Ten gyvenančios būtybės – hinarai ir hinarės – yra „visada linksmos, pilnos palaimos, žaidžiančios nuostabiausiais geismo objektais. Norėdamos sadhaką suvilioti, jos griebsis vylingų dainų ir nuostabios muzikos. Trokšdamos jį įbauginti, skleis gąsdinančius garsus ir mainysis klaikiausiais pavidalais. Stengdamosi galutinai sužlugdyti, ims pūsti dvokiančius dūmus“ ir t. t... Šambalos piligrimui nedera nei žavėtis, nei gundytis, nei išsigąsti, nei nusiminti, nei nevilčiai pasiduoti. Jam tereikia prisiminti svarbiausiąją budistinę maksimą – Tuštuma

negali sužeisti Tuštumos – ir Tuštumą medituojant žygiuoti toliau.

Jei psichonautas pasikliaus savo paties vidinėmis galiomis, nesiduos nei vilčių užliūliuojamas, nei baimės užvaldomas, jei atmes iliuzinį, dvilypį savęs ir kitų suvokimą, jam padės Kelyje sutiktos dakinės*, mistinės moterys, įkūnijančios savyje Aukščiausiąją Išmintį, pirmapradę Visatos Tuštumą ir jos amžiną virsmą nesuskaičiuojamomis pasaulių formomis.

Piligrimui siūloma domėtis ne tik išoriniais pavidalais, bet ir sapnais. Pavyzdžiui, jei regės juodą kraują, tekantį iš savo rankų ir kojų, tai bus geras, tikrąjį dvasinį apsivalymą reiškiantis ženklas. Kelionėje būtina dažnai ilsėtis, maitintis gydomųjų žolelių bei šaknų nuovirais ir visaip kitaip save tausoti. Šambalą sadhaka turėtų pasiekti ne išsekęs, o kupinas fizinių bei dvasinių jėgų, mistinių galių, tarsi „įgavęs naują kūną, stiprų ir labai lengvą“.

Artėjant prie Šambalos, jokios kliūtys pasiryžėliui bus nebebaisios, o piktąsias dvasias bei demonus jis akimoju sutramdys savo beribės, visa apimančios išminties jėga. Šią galią savyje pajutęs, keliautojas išvys aukštus snieguotus kalnus, primenančius milžiniško baltojo lotoso žiedlapius. Tai ir bus Šambalos karalystės sienos.

Pasak Lobsango Paldeno Ješės, miestuose, plytinčiuose šių kalnų papėdėje, gyvena žmonės, sujungiantys savyje abi lytis: vyriškieji organai jų kūnuose išsidėstę dešinėje pusėje, o moteriškieji – kairėje. Apie panašias būtybes rašė ir pirmasis keliautojas į Šambalą Manlungpa. Jis jas šitaip detalizavo: „Ten gyvenantieji yra vyrai ir moterys viename kūne. Vyriškas lyties organas yra vidinėje dešinės šlaunies pusėje, o moteriškas – vidinėje kairės šlaunies pusėje. Pasakojama, kad kas tris mėnesius iš kairiosios šlaunies gimsta kūdikis...“

Androginiška būtybė beveik visose ezoterinėse teorijose simbolizuoja suskaldytos, suardytos, supriešintos egzistencijos sugrįžimą į pirmapradį tobulą būvį, pasaulį, vieningą ir vientisą. Pasak M. E. Eliade’s, „ši pirmapradės pilnatvės ir palaimos nostalgija įkvepia bei apšviečia visus mokymus ir technikas, siekiančius *coincidentia oppositorum* viename asmenyje“.

Sadhakos kelionė tęsiasi ir perėjęs milžiniško lotoso pavidalo kalnus jis nusileis į puikų slėnį, kuris vadinasi „Amžinai laimingas“. Tuomet horizonte žaižaruojanti ir švytinti pasirodys Šambalos sostinė Kalapa. Prieš įžengdamas į šį miestą, keliautojas turi sustoti paskutinėms apsivalymo apeigoms, atna-

šauti smilkalus, gėles, kalbėti mantras ir medituoti. Nelygu kokia piligrimo dvasinė būsena, ši atgaila gali tęstis vieną arba septynias dienas, dvi savaites ar net mėnesį. Pasijutęs, kad yra visiškai švarus ir tyras, teįžengia sadhaka į palaimos ir laisvės miestą.

Nuodugniai aprašęs visą sudėtingą ir sunkią kelionę, III Pančen Lama pačiai Šambalai ir jos sostinei Kalapai teskiria vos kelias pastraipas. Šambala turi mandalos pavidalą, ją supa kalnų žiedas, trys miškų malos*, gynybinė siena su aštuoneriais vartais, dvidešimt aštuoni miestai, o viduryje – sostinė Kalapa, suplanuota kaip lygiakraštis keturkampis, su apvaliu centriniu rūmu, pastatytu vien tik iš brangakmenių. Viskas aplinkui žaliuoja ir žydi, čiulba paukščiai, vaikštinėja neregėto grožio gyvūnai, žmonės yra įvaldę visas aukščiausiąsias galias ir šneka dievų kalba – sanskritu.

E. M. Bernbaumas, parašęs apie Šambalą išsamią studiją, teigia, kad III Pančen Lamos nupasakotoji piligrimystė labai primena patį tapimo Prabudusiuoju, Buda procesą, kuris yra vadinamas Marga – Keliu arba Kelione. Kelio, piligrimystės, tiek fizinės, tiek metafizinės, motyvus rasime visose pasaulio religijose, o jų skelbėjai – Kristus, Buda, Mahometas – buvo nenuilstantys keliautojai, niekada neturėję vienų

pastovių namų. Visais istorijos tarpsniais visose pasaulio šalyse žmonės, vedami ilgesio, Tiesos troškimo, atgailos, vilties arba nevilties, meilės Dievui ar kaip tik Jį praradę, tikėjimo ar staiga atsivėrusios prarajos, kurią tik tikėjimas gali užpildyti, po vieną, poromis ar būriais pakildavo į Kelionę.

Jau gilioje senovėje vyrai ir moterys, prieš tapdami žyniais, šamanais ar Dvasios kariais, privalėdavo atlikti paslaptingas šventas keliones, apie kurias liudija pasakojimai bei dainos, išlikę tiek Sibiro platybėse, tiek tarp Australijos aborigenų, eskimų, Šiaurės Amerikos indėnų ar Meksikos magų. Piligrimystė buvo populiari senovės Egipte, pagoniškoje Graikijoje ir Romos imperijoje. Ji tapo neatskiriama dvasinės praktikos dalimi Rytų šalyse: tereikia prisiminti kiekvienam musulmonui privalomą kelionę į Meką ar ir šiandien po šventas Indijos vietas visą gyvenime tebeklajojančius sadhu*, pranašo Mahavyros pėdomis sekančius džainus* ar Tibeto, Korėjos, Japonijos, Kinijos budistus, lankančius Budą Šakjamunį menančias vietas.

Krikščionybė taip pat įrašė nemažą puslapių į didžiųjų piligrimysčių istoriją. Apogėjumi tapo XI a., kai tūkstančiai žmonių palikdavo savo namus ir traukdavo į Šventąją žemę, lankydami Jėgos vie-

tas, kurias kadaise lietė Išganytojo kojos. Ligoniai išgydavo, bailiai tapdavo riteriais, o puolusieji – šventaisiais. Tai anaiptol nebuvo lengvos kelionės. Jose tykojo daugybė pavojų, tiek išorinių, tiek paties žmogaus sielos gelmėse slypinčių, kai, anot vienos senos pasakos, „keliautojui į nugarą alsavo velnias, o prieš akis šiepėsi Mirtis“. Tačiau Kelio sunkumai visada atveria naujas gyvenimo prasmes ir perspektyvas, ligi tol nepatirtą, o gal kitaip ir nepatiriamą, neaprėpiamą laisvę.

Ar bereikia pridurti, kad nors piligrimai ir keliavo (keliauja, keliaus) skirtingų dievų, pranašų ar šventųjų pėdsakais, ieškojo (ieško, ieškos) Šventojo Gralio ar Švytinčios Šambalos, iš tikrųjų tai visada buvo (yra, bus) Kelionė savo paslėptosios esmės linkkui. Psichoanalitikas Sheldonas B. Koppas knygoje „Jeigu sutikai savo kelyje Budą, užmušk jį!“ rašė, kad kiekviena, tiek vidinė, tiek išorinė, piligrimystė slepia savyje grėsmę, nes už visa, kas vertinga, reikia susimokėti, o asmenybės raida, jos brandumas yra vienas brangiausių dalykų šioje Žemėje dėl kurio tenka paaukoti savo nekaltybę, saugumo jausmą, neginčijamus įsitikinimus, iliuzijas ir viltis.

Visuose tibetietiškuose tekstuose tvirtinama, kad Šambala turi aštuonlapio lotoso pavidalą, tokia ji

piešiama ir šventuose paveiksluose bei mandalose. Mistiniuose tantrizmo traktatuose teigiama, kad energetinis žmogaus širdies centras – čakra* taip pat yra aštuonlapio lotoso formos. Kaip tik čia, širdyje, slypi mūsų tikroji – Budos prigimtis, subtiliausioji, Nušvitusi sąmonė, Vaiskioji šviesa, kurią išvystame mirdami. „Ar gali būti dar tikslesnė nuoroda, kur ieškoti Šambalos?!“ – klausia Samdhongas Rinpočė, pridurdamas, kad tam, kas šią mistinę šalį savyje atrado, išorinė Šambala irgi tampa realia, čia ir dabar Žemėje esančia palaimos vieta.

LAMA

...ir tuomet dera dvidešimt vieną dieną keliauti šiaurės kryptimi. Šiame kelyje nebus jokios žalumos, nei žolės, nei nudžiūvusių medžių kamienų, nei vandens. Keliautojas prieis tankų mišką, o paskui – Vienatvės dykumą, kurioje gyvena gyvatės, tigrai ir panašūs sutvėrimai. Jai perkirsti prireiks dvylikos dienų. Tuomet horizonte pasirodys Gandhara, kalnas, visų kalnų valdovas. Jis apaugęs įvairiausių rūšių vaistažolėmis, ir ten gyvena sparnuoti liūtai, kasdien nužudantys daugybę gyvų sutvėrimų. Taip pat ten esama didžiulių, į antilopes panašių gyvulių, kurie vadinasi „keičiantys kūną“. Jie gali pakeisti savo išvaizdą kaip tiktai užsimano...

Lobsangas Paldenas Ješė „Kelias į Šambalą“

NAMASTE, DELI!

Sakoma, kad yra dviejų rūšių piligrimystė: kai žmogui svarbiausias atrodo tikslas ir kai – pati Kelionė. Save aš priskiriu pastariesiems ir prigludusi prie padūmavusio iliuminatoriaus stiklo galiu apie tai mąstyti kiek tinkama. Pagaliau „Aerofloto“ lėktuvas, dvylika valandų varęs siaubą visiems savo keleiviams, sunkiai dunksteli į šventąją Indijos žemę. Be triukšmingai į tėvynę sugrįžtančių indų, esu vos ne vienintelė, išlipanti šioje „stotelėje“. Pakaušę rusų prekeiviai, vis dar rūšiuojantys Saržos oro ouosto „Duty Free“ parduotuvėse prigrobtas gėrybes, skrenda toliau – į Bankoką. Atrodo, kad į Šambalą niekas nekeliauja.

Delio oro uostas pasitinka nosį riečiančiais kažkokių dezinfekcinių priemonių kvapais. „Turbūt vėl mažutis maras...“ – juokauja kartu su manim atskridę nenusakomos tautybės ir amžiaus vyriškiai. Bet kalbantys angliškai. „Namaste!“ – sveikinasi pirmieji baltadantėmis šypsenomis švytintys pareigūnai. Namaste! Namaste. Namaste...

Eilė prie pasienio tarnybų juda neapsakomai lėtai. Vaikinas kariška uniforma, melancholiškomis jautuko

akimis žvelgia į mano pasą, paskui – į savo kompiuterį, tarsi jame regėtų Amžinybę. Arba Didžiąją Tuštumą. Galop visi biurokratiniai barjerai pralaužti ir išeinu dar tik iki 30 °C įkaitusį miestą. Šį sykį nebepatiriu to, pirmus kartus tiesiog pribloškusio įspūdžio – sakytum būčiau patekusi į neaprėpiamą čigonų taborą. Oro uosto prieigos stebėtinai tuščios, tylios ir ramios. Nei rikšų, nei elgetų, nei prekeivių. Laikraščiai jau rašė – tai nauja vyriausybės politika. Tik rikiuojasi ilgėliausia virtinė juodai geltonų taksi.

Black and yellow taxi, madam?! – lyg iš po žemių išdygsta automobilio savininkas. Jis atrodo tarsi barmenas ar iliuzionistas: baltutėlaičiai marškiniai, blizgančio brokato liemenė, briliantinu sutepti plaukai, ant kiekvieno piršto žiedai, žėrintys spalvotų stiklų, o gal ir brangakmenių akimis. Pralaimiu trumpose, bet aršiose derybose dėl kainos ir ropščiuosi į mašiną. Barmenas-iliuzionistas elegantiškai užsirūko, apipila komandomis perkarusį, beprotiško žvilgsnio vairuotoją, o mane kankina tradiciniais klausimais. Turiu prisipažinti mylinti Indiją, dievinanti indus, o paskui ilgai ir nuobodžiai atsisakinėti primygtinai siūlomo hašišo.

Aš tikrai myliu Indiją, todėl kaip kiekviena įsimylėjėlė trokštu niekieno netrukdoma patirti taip ilgai

laukto susitikimo palaimą. Pro atvirą langą plūsta karštas vėjas ir kvapai, kažkokia tik šiai šaliai būdinga saldžiarūgštė smarvė, tokią turbūt pasaulio sutvėrimo laikais skleidė pirmapradžiai vandenys ir pelkės. Paskui ją užgožia klaikus, visa apimantis ir, rodos, toks pats amžinas smogas, retkarčiais suvilnijantis saldaus smilkalų aromato properšomis.

Jaučiuosi taip, tarsi pro taksi langą žvelgčiau į užburiantį dievo Šivos šokį, tarsi regėčiau, kaip po Jo švytinčiomis pėdomis banguoja gyvenimai ir mirtys, nuopuoliai ir šventumas, giliausios įžvalgos ir visiška beprasmybė, palaima ir siaubas. Sakytum gali paliesti ranka tai, apie ką byloja senieji sakraliniai Indijos tekstai: štai gyvenimo – žmogaus ar gyvulio – vertė ir bevertiškumas; štai iki raudonumo įkaitusi Amžinybės ir laikinumo sandūra; štai pasaulis, kuris kas akimirką randasi ir žlunga. Jame nėra nieko pastovaus, nes visi jo pavidalai – tik miražas, sapnas, iliuzija, aidas, raibuliai, Majos* skraistė...

Bet apmąstymams skirtas laikas baigiasi, nes barmenas-iliuzionistas, pūstelėjęs man į veidą pigios cigaretės dūmų, pareiškia: „Mes nebegalime toliau važiuoti, madam!“ Stovime kurtinančioje kryžkelėje tarp Naujojo ir Senojo Delio. Būtent Senajame Delyje yra ir mano viešbutis, ir svarbiausias tolimesnės

kelionės atskaitos taškas – autobusų stotis. Pasirodo, toje miesto dalyje vyksta taksistų streikas, o visi streiklaužiai (vieno mašinoje aš ir sėdžiu) apmėtomi akmenimis. Tai nedviprasmiškais gestais rodo prieš-priešiais atvažiuojantieji, o iš tų išraiškingų ženklų aš galiu spręsti, kad mus ne tik apsvaidys, bet ir užmuš. Nepabūgstu. Išklausęs mano maldavimų, barmenas-iliuzionistas žiedais blyksinčiu mostu įsako važiuoti toliau, bet už keleto metrų ir vėl sustojame. Ieškau kokių nors susidorojimo su mūsų nelaimingaisiais pirmtakais ženklų ir kaipmat atrandu: blizgančias kraujo dėmes ant dulkino grindinio. Kiek atitokusi matau, kad tai tik sutryptos gėlės. Jomis, aitriai raudonomis, delno didumo žiedlapiais, nusagstyti pilki, belapiai, plačiašakiai medžiai visame Delyje.

Barmenas-iliuzionistas greitakalbe beria, kad dėl keleivio galįs ir numirti, tačiau mano gyvybė jam brangesnė už viską. Taigi, nenuvažiavus nė pusės kelio, man telieka sumokėti visą suderėtą kainą ir išlipti. Pro šalį it pasityčiojimas praplaukia margomis gūniomis, kutais ir skambaliukais papuoštų kupranugarių vilkstinė. Senojo Delio linkui.

Kad išvengčiau mirtino streikininkų įtūžio, esu prigrasyta nesinaudoti niekieno, kas ratuota ir juodai bei geltonai dažyta paslaugomis. Telieka rikšos-dvi-

ratininkai, iš paskutiniųjų tempiantys kartais sukežusias, kartais idiotiškai prašmatnias karietaites, kuriose žmogui vis tiek neįmanoma patogiai sėdėti. Ir štai tarsi maitvanagiai, pajutę kritusią auką, jie jau mina prie manęs, rodos, iš visų Delio gatvių. Vėl derybos. Mano siūlomos dešimt rupijų aistringai užprotestuojamos. Skeletu bevirstąs rūsčiaakis senolis iškelia dangop abiejų rankų pirštus ir nuspyręs šalin palaikį sandalą trepteli į žemę turbūt nuo gimimo neplauta pėda: penkiolika! Bet važiuoju už dešimt, ne taip stipriai jausdamasi vergvalde ir išnaudotoja, nes mane su visa kuprine tempia ne užsispyręs skeletas, o žvitrus berniukėlis, juoda, net blizgančia nuo purvo marškinių apykakle, apsijuosęs klubus languota skara. Jis šnekina mane tai bengalų, tai hindi kalba ir netikėtai uždainavęs pasileidžia tokiu greičiu, kad patyliukais imu atsisveikinti su šiuo gyvenimu. Karietaitė laviruoja tarp sunkvežimių, autobusų, lengvųjų automobilių, motociklininkų, dviratininkų, pėsčiųjų, šunų, šventųjų karvių, buivolų, dramblių, kupranugarių, girgždėdama skrieja nuo kalniukų, sminga į duobes, stačiu kampu pakimba staigiuose posūkiuose... Šį kartą viskas baigiasi laimingai, bet dar per anksti lengviau atsikvėpti.

Tomis dienomis susisiekimo priemones globojanti žvaigždė, matyt, buvo man nepalanki. Paaiškėjo, kad autobusai į mano Pažadėtąją žemę – Dharamsalą perpildyti jau savaitę į priekį, nes visi, kaip ir aš, veržiasi pasiklausyti Jo Šventenybės Dalai Lamos tradicinių naujametinių pamokslų. Tačiau ne veltui esu šiokia tokia senbuvė Indijoje, todėl žinau, kad tereikia atsistoti vidury centrinės autobusų stoties ir akimirkai nutaisyti labai susirūpinusią veido išraišką. Ir štai jau atbėga privačių, autobusais dar tebevadinamų, kledarų savininkai, visi ligi vieno – telepatai, nes šaukia: „Madam, Dharamsala?! Dharamsala, madam?!“ Taip, jie žūtbūt nugabens mane į Dharamsalą, nors tektų iki jos keliauti sukant ratus po visą Indiją, vos ne aplink pasaulį. Pasikliauju vienu, šokliu, pasipuošusiu gėlėtais marškiniais, kairiosios rankos nagus nusitepusiu sodriai vyšniniu laku. Seku paskui jį siaurais tamsiais koridoriais, paknopstomis lekiu laiptais, vėl – koridoriais, kol galiausiai atsiduriu ankštame, prirūkytame kambarėlyje, sausakimšai prigrūstame kažką šūkaliojančių vyrų. Atmosfera nė kiek neprimena privačios turistinės agentūros „Hari Travels“, kaip skelbia vos įžiūrima lentelė ant sienos, veikiau – nevykėlių mafijozų irštvą. Ant sienos dar kaba plakatas su be-

sišypsančia, į gerai nugrimuotą Michaelą Jacksoną panašia, bet man nežinoma dievybe, keletas indų kino žvaigždžių, musių nutupėtas Rajivas Gandhis, visai suplyšęs Krišna, vietoj oranžinių gėlių girliandos apsmaigstytas kažkokiais senais kvitais. Pačioje pagarbiausioje vietoje – autobuso atvaizdas: priekis, šonas, interjeras. *Special Super Continental Luxurious Coach with Push-Back Seats.*

Nusiperku bilietą ir tas pats gėlėtasis išveda mane laukan, stačia galva į aplink autobusų stotį kunkuliuojantį turgų. Saulė pliekste plieskia ir staiga pajuntu, kad kažkas atsitiko mano akims. Aplinkui šurmuliuojančių žmonių veidai geltoni, raudoni, žydri, violetiniai; plaukai oranžiniai, žali, mėlyni; rankos purpurinės ar turkio spalvos; tradiciniai balti drabužiai mirga ryškiausiomis dėmėmis... Sakytum žmonės stovėtų po kokiu kosminiu vitražu, ir net šunys, šventosios karvės, jaučiai, asilaičiai atrodo lyg išsivolioję vaivorykštėje. Išsigandusi pasitrinu akis ir vos spėju atmušti prie veido artėjančius rožinius, alyvinius, smaragdinius delnus, su man skirtais dažančių dulkelyčių žiupsneliais. „Holi!!! – kikena gėlėtasis. – Happy Holi!“ Lengviau atsidūstu. Holi – tai viena svarbiausių Indijos švenčių, apie kurią žinau tik tiek, kad jos siautulyje žmonės ištisas dienas

teplioja vienas kitą ryškiais ir labai kibiais dažais. Tausojančiam savo rūbus, plaukus bei odą tuomet patarčiau sėdėti namie.

Stoviu visam šitam vaivorykštine ir laukiu pažadėtojo superliuksusinio autobuso. Atvirai sakant, neįsivaizduoju, kaip jis galėtų čia atsirasti, nes kelio nėra net dviračiui pravažiuoti. Greta tupi mano bendrakeleiviai – trys ar keturios indų šeimos, visos kaip susitarusios rikdydamos ką tik gimusius kūdikius. O gyvenimas verda, verda pienas, arbata, burbuliuoja žalia masė ant čia pat, vidury gatvės, suręstos krosnies, ir ant įkaitusių akmenų kepa duona – čiapati. Ima temti. Ilgesingai dairausi ar autobuso, ar bent vieno baltaveidžio užklydėlio kylančiam nerimui apmaldyti. Vėl pasirodo gėlėtasis ir praneša, kad mašinos nebus, mat – šventė. Holi. Happy Holi! Jis pamoja man sekti iš paskos, iriamės per nenuslūgstančią minią, sėdame į juodai geltoną motorikšos būdelę, o iš visų neiššifruojamų atsakymų į mano isteriškus klausimus suprantu tik tiek, kad ieškosime kito autobuso. Jis kažkur yra. Tikrai tikrai, madam!

Prieblandoje šviesomis ir ugnimis žaižaruojantis miestas atrodo tarsi stichija, kosminis gaivalas, kuriam beprasmiška priešintis, neverta jo bijoti.

Išeitis tik viena – tai stichijai atsiduoti. Patikliai ir besąlygiškai.

Rizikuoju likti nesuprasta, bet primygtinai kartoju – patiklumas, o ne įtarumas yra būtina keliautojo po Rytų šalis savybė. Jai laikysitės įsikibę savo paranojiškų baimių, tai atvykę į Delį, Kalkutą, Bombėjų neišjudėsite net iš oro uosto ar stoties. O bėdai ištikus nedėkite vilčių į apsnūdusius kareivius, su prieštvaniniais šautuvais rymančius ant kiekvieno kampo. Jų misija anaiptol nėra saugoti tvarką. Tai tik dar vienas būdas spręsti nedarbo problemą.

Dardame siaurutėlėmis Senojo Delio gatvelėmis ir manyje tolydžio vis sudilgčioja nuogąstavimas, kad išgirtasis patiklumas šį kartą bus apgavęs. Pakelėse miegantys žmonės man jau ima atrodyti kaip lavonai. Pro šalį praslenka keistas įrengimas – žema triratė karietaitė, puošta gėlėmis, spalvotų lempučių girliandomis, vėliavėlėmis, vimpelais. Joje po gausiai smilkstančiu bei švytinčiu altorėliu pusiaugula tyso oranžiniais šventojo drabužiais apsirengęs, amuletais apsikarstęs ilgaplaukis, žilabarzdis žmogus ir... mina pedalus.

Mūsų rikša sustoja ir gėlėtasis įkalbinėja mane išlipti dievagodamasis, kad žadėtas autobusas yra kažkur netoliese. Tačiau aš kategoriškai atsisakau.

Sėdžiu mėšlungiškai įsitvėrusi kuprinės ir nebesileidžiu į jokias kalbas. Atsargumas įveikia patiklumą. Įsakau važiuoti toliau, bet geltonojo moliūgo variklis kaip tyčia neužsiveda. Kaip tyčia?! Bet juk – tai aiškių aiškiausias sąmokslas! Į mane pasižiūrėti jau renkasi viso kvartalo smalsuoliai. Mėlynoje gatvės žibinto šviesoje šoka beprotė: senės veidas, mergelės kūnas, apsaros* judesiai, kiaurai veriančios akys. Nepriekaištingai apsitaisęs akiniuotas ponas, panašus į kažkurį Indijos politiką, palinkęs prie langelio pasiteirauja: „Kuo galėčiau padėti?! Manau, kad niekuo, todėl tyliu. O beprotė uždainuoja taip, kad mane nukrečia šiurpas: „...tamasoomaajyotirgamayaa...“ „Kokie tai žodžiai?“ – teiraujuosi paslaugiojo pono, o jis įsiklauso ir verčia: „...leisk man ištrūkti iš tamsybių į šviesą, iš prasimanytojo pasaulio veski mane į Tiesą... Tai iš „Upanišadų“, ponia...“

Bet štai moliūgo variklis staiga užsiveda ir pavažiavę dar kokį dešimt metrų mes atsiduriam erdviame kieme, kuriame – o stebukle! – tikrai stovi autobusas. Gėlėtasis triumfuoja. Mano kuprinė paskubomis užritinama ant autobuso stogo, o aš pasodinama į devintu numeriu pažymėtą vietą. Daugiau nėra nė vieno keleivio. Anei vairuotojo. Kai gėlėtasis lauke palaimingai užsirūko, vėl pajuntu kažkur

slypinčią klastą. Laukiu ilgai. Gėlėtasis dingsta. Visai sutemsta. Danguj įsižiebia nuostabiai ryškios ir didelės žvaigždės. Išslenku į kiemą. Ten nė gyvos dvasios, tik baltas buivolas, nugrimzdęs į palaimingą atrajojimo meditaciją.

Ir tada kokiai akimirkai užplūsta keistas, sunkiai žodžiais nusakomas jausmas, kurį vis dažniau, vis stipriau (skausmingiau?) patiriu savo klajonėse. Tarsi koks žaibiškas absoliučios pilnatvės ir kartu visiškos Tuštumos suvokimas. Galbūt apie tai bylojama „Upanišadose“: „...lygiai kaip erdvės begalybėje, žmogaus širdies Tuštumoje esti ir dangus, ir žemė, Agnis* ir Vajus*, Saulė ir Mėnulis, žvaigždės ir žaibai, ir visa, kas Visatoje egzistuoja ir kas neegzistuoja, toje Tuštumoje telpa...“

Tik staiga, lyg mostelėjus burtų lazdele, ima rinktis keleiviai. Veltui būgštavau. Jų net kur kas daugiau, nei į varganą autobusėlį galėtų sutilpti. Jie apsikrovę dideliausiais ryšuliais, bliaunančiais kūdikiais, kudakuojančiom vištom ir gailiai mekenančiais ėriukais. Visi vietiniai. Nė vieno ateivio iš Vakarų. Vargais negalais man pavyksta išsiaiškinti, kad šie žmonės važiuoja į kažkokią Kali šventyklą. Kali – juodoji, graži ir siaubingoji viešpaties Šivos žmona, erotiškoji mirties ir destrukcijos deivė, pa-

sipuošusi nukirstų galvų vėriniu, nuožmiai šypsanti kruvina burna ir iškišusi ilgą liežuvį... Taip, jai dar ir šiandien atnašaujamos kruvinos aukos. Apie tokią Dharamsalą negirdėjo nė vienas mano bendrakeleivis. Tad kur aš važiuoju? Galvoje ima įkyriai suktis V. Vysockio dainelė apie aborigenus, suvalgiusius šaunųjį keliautoją Kuką.

Vairuotojas uždega smilkalą prie povo plunksnomis išdabintos baltutėlaitės dievybės, besišypsančios altoriuje, įrengtame prie priekinio autobuso stiklo. Suburbia motoras ir mašina stenėdama išrieda į nakčiai nė kiek nenuslūgusį ratuotų, keturkojų ir dvikojų pavidalų srautą. Smulkutis berniūkštis, pakibęs ant priekinių durų laiptelių, įsikandęs švilpuką, be paliovos laido įvairiausias treles. Tie garsai kažkokiu stebuklu vairuotojui padeda susiorientuoti gatvės chaose, koks net nesisapnavo jokiam bet kurio Vakarų didmiesčio gyventojui. Indiškos legendos byloja, kad kadaise dievas Krišna užgrojo fleita ir nuostabūs garsai ligi tol pasaulyje tvyrojusį chaosą pavertė visa apimančia harmonija...

Tačiau kurgi aš važiuoju?! Pagaliau autobusas ištrūksta į greitkelį. Ir tada visi mano bendrakeleiviai uždainuoja. Įtarumas palūžta, o patiklumas

triumfuoja. Šitaip, iš pačių širdies gelmių, giesmę traukiantys žmonės juk negali padaryt nieko bloga.

Penktą valandą ryto mane žadina Pathankote, iš kurio, kaip tvirtinama, Dharamsala tiesiog ranka pasiekiama. Aplinkui nematyti jokių miestelio ar kaimo žiburių. Iš autobuso šoku tiesiog į akliną tamsą – kaip į bedugnę. Bet, pasirodo, jau esu laukiama. Koks dvidešimt rikšų pasiryžę suplėšyt į gabalus mane, vienintelę čia išlipusią keleivę, ir ne pačią tvirčiausią mano kuprinę. Sėdu pas tą, kuris nugalėjo. Po keliolikos minučių dardėjimo duobėtu vieškeliu pasirodo ir pats Pathankotas – visiškai tuščias, tarsi išmiręs, indiškasis G. De Chirico siurrealistinių vizijų variantas. Tik autobusų stotis gyva.

Ir vėl kratausi žydrame, paštą išvežiojančiame autobusiūkštyje. Brėkšta. Iš tamsos palengva išnyra sidabriniai kalnai. Viršūnėse sniegas dar nenutirpęs. Milžiniška raudona saulė išrieda staiga. Tebūnie šviesa! Mes sustojame gerti arbatos krentant rasai ir pašėlusiai čiulbant paukščiams.

Niekas niekur neskuba, prasideda naujas, lėtas ir tąsus rytietiškasis gyvenimo ritmas, prie kurio taip sunku įprasti vakariečiams. Autobusiūkštis vos šliaužia sustodamas „pasižmonėti“ kiekviename kaime ar vienkiemyje. Jame vis daugėja elgetų. Jie

žino, kad kokias dešimt dienų, kol vyks Dalai Lamos paskaitos, Dharamsaloje galės puikiai pasipelnyti. Kylame vis aukščiau į kalnus, o už lango jau ima šmėkščioti pirmieji purpuriniai pavidalai – tibetiečiai vienuoliai. Tada mane apima neišpasakytas ir niekur kitur daugiau nepatirtas sugrįžimo į savo Tikruosius namus jausmas.

TAŠI DELEK, DHARAMSALA!

Javaharlalas Nefhru 1960 m. atiduodamas gabalėlį kalnuotos žemės šiaurinėje Himačalo Pradešo valstijoje ištremtam Dalai Lamai ir tūkstančiams paskui jį sekusių okupuoto Tibeto pabėgėlių turbūt nesitikėjo, kad šis niekam nežinomas miesteliūkštis – Dharamsala netrukus bus vadinamas Mažąja Indijos Lhasa, o ilgainiui įgaus daugelį „magijos ir mistikos“ sostinės savybių. Tiesa, jos regimos ne išsyk, o naujoko akims galbūt ir visai paslėptos.

Jau trečius metus esu įsukta paslaptingon Dharamsalos galių orbiton ir todėl nuolat čionai sugrįžtu neapsakomos, kartais net man pačiai sunkiai suvokiamos nostalgijos kamuojama. Kiekvieną kartą, kai išsiritu iš leisgyvio autobusiūkščio ir sverdėju pirmuosius žingsnius su kuprine, traukiančia prie žemės, būnu veik iki ašarų sugraudinta tibetietiškojo „Taši delek!“, tradicinio pasisveikinimo, kuris išvertus labiau primena šventinį laimės, sveikatos ir visokeriopos sėkmės palinkėjimą. Netgi tų, kurių nė neprisiminiau ar nesijaučiau juos pažįstanti, esu sutinkama kaip lauktoji, nežinia kur ilgai prasibasčius namiškė. „Taši delek!“

Anaiptol nesu vienintelė šį gaivų pavasario rytą atvykusi į Dharamsalą. Dar keliolika atkaklių piligrimų, kaip burtažodžius kartodami pigiausių viešbučių ir nakvynės namų pavadinimus „Šambala“, „Šangrila“, „Mandala“, paraudusiomis nuo nemigos akimis ieško kur apsistoti. Jei Rytuose esate pirmą kartą, pasiruoškite lengvam šokui, kai tas, kuris Vakaruose vadinamas portjė, atrakins jums skirtų apartamentų duris. Jūs išvysite betonines grindis, suklypusį gultą su purvinu čiužiniu arba be jo ir keturias, pačia nejaukiausia spalva nudažytas sienas, su išsikėtojusiomis drėgmės dėmėmis, kurias palieka kiekvienas liūčių sezonas.

Kitur sienos turi ausis, o čia jos kalba. Pirmiausiai jūs sužinosite, ar šiame kambaryje yra blusų, blakių, utėlių ir visokių kitokių jūsų kūnu bei krauju misiančių gyvūnų. Juos perregima juostele ant sienos bus užkonservavę ankstesnieji gyventojai. Tai – savotiškas įspėjimas, kurio galite paisyti ir galvotrūkčiais kraustytis kitur. Šitokius ženklus palieka jautrieji vakariečiai. Bet sienos taip pat byloja apie tuos, kurie čia patyrė laimės akimirkų: „Thubtenas ir Dolma dėkingi už saldžias valandas“, „Šis mielas kambarėlis mus sujungė amžiams“. Pervertos šir-

dys ir lotosai. Tiktai vienas nelaimėlis su daugybe šauktukų rėkia apie savo begalinę vienatvę.

Taigi įžengėte į kambarį ir jums teks užkariauti, pavergti, perkeisti, pakeisti šią nedraugišką erdvę, kaip, beje, ir save patį, nes ko gi daugiau į Rytus būsit atvykę?! Su kambariu jūs susidorosite greitai. Visa, kas akiai nemiela, uždangstysite ryškiaspalvėmis indiškomis skraistėmis, batikos šaliais, išmargintais šventaisiais sanskrito rašmenimis, pagerbsite Dalai Lamos, Šri Aurobindo, Maharišio, Sai Babos, Ošo portretais ar Budos, Šivos, Krišnos, Kali, nelygu kurią religiją išpažįstate, atvaizdais, apipinsite gėlių girliandomis ir smilkalais aprūkysite. C. G. Jungas apie Rytuose piligrimuojančius vakariečius yra pasakęs, kad šie visuomet esti „vakarietiško oro buteliuose“, atsitvėrę nuo Indijos įvairiausiais intelektualiniais išvedžiojimais, abstrakcijomis, dogmomis ir klišėmis. Viena iš tokių „butelio“ apraiškų laikyčiau mūsų kambarius, nors ir kaip egzotiškai jie būtų apipavidalinti. Juk rytietis liktų sau palaimingai sėdėti tarp keturių nedraugiškų sienų ir nieko net nebandytų keisti.

Baigusi nelygią kovą su aplinka, tarsi dopingo griebiuosi Lobsango Paldeno Ješės „Kelio į Šambalą“ nutrintos kserokopijos ir dar kartą susimąstau,

ką gi aš čia veikiu, ką mes visi, ateiviai iš Vakarų, Rytuose veikiame?!

Gyvename Kalijugoje, išsigimimo ir nuopuolio eroje. Kaip pranašaujama senuosiuose Indijos šventraščiuose, Kalijugai baigiantis, gyvenimo tempas vis greitės ir greitės, laiko spiralė tarsi susispaus, o išeities ieškanti žmonija pati save sunaikins. Tačiau anaiptol tai bus ne pasaulinis karas, o tik įvairiausios individualaus eskapizmo formos: alkoholizmas, narkomanija, depresijos, beprotybė, nugrimzdimas į naujas sektas, jų ir ne vien tik jų padiktuotos savižudybės. Kalijugos ženklai nūnai yra itin akivaizdūs Vakaruose, o šios pasaulio dalies sūnų bei dukterų masinę piligrimystę į Rytus kai kurie Himalajų išminčiai laiko vienu iš pražūtingojo, apokaliptinio eskapizmo simptomų. Kokie pranašai pradėjo šią Kelionę į Pažadėtąją žemę: W.B. Yeatsas? H. Hesse? C. G. Jungas? A. Xuxley’us? J. Kiplingas? Gal Allenas Ginsbergas, barzdotasis Prarastosios kartos arkangelas, kėlęs psichodelines orgijas Kalkutoje, gal Jackas Kerouacas, sukūręs tikrą odę keistiesiems Rytų piligrimams – savo pačią poetiškiausią ir tyriausią knygą „Dharma bums“, gal bitlai, su tokiu entuziazmu nugrimzdę į transcendentinę meditaciją, apdainuotą auksinėj plokštelėj *Magical Mistery*

Tour?.. Galų gale po garsių ir po niekam nežinomų vienišių prasidėjo tikrasis tvanas: hipiai.

Gėlių vaikų minioms užplūdus aiktelėjo ir neteko žado net visko mačiusi Indija. Iš pradžių jie atrodė tarsi dievai: skaisčiaveidės, sakytum amžinai jaunos merginos, ilgaplaukiai jaunuoliai, grojantys fleitomis, auksinėmis garbanomis švytintys kūdikiai, gimstantys vien tik iš meilės, to vienintelio užsiėmimo, kuriam buvo skirtas visas nuostabiųjų ateivių laikas. Bet lygiai kaip budistinėse parabolėse apie Šešis samsaros lygmenis*, dievų veidai ėmė senti, drabužiai blukti, o jie patys mirti nuo perdozuotų narkotikų, visur tykančių ligų, išsekimo arba beprotystės buvo privesti iki savižudybės. Jų valdose tvyrojo smarvė ir chaosas, iš ten tarsi užkratas sklido vakarietiškosios nuodėmės bei ydos. Galop gražusis reginys išsisklaidė tarsi vaivorykštė. Pasakojama, kad Išminčių žemė tuomet atsidūsėjo su palengvėjimu, bet, deja... Vakariečių srautas ne tik nesumažėjo, bet net ėmė grėsminga progresija didėti. Žurnalistai pirmuosiuose laikraščių puslapiuose citavo savo šalies pranašus, kadaise, senų senovėje, niūriai bylojusius, kad tikroji Apokalipsė įvyks tuomet, kai Rytai susimaišys su Vakarais. Dvi galingos, bet visiškai priešingos civilizacijos ne

papildys, o sunaikins viena kitą. Ar Apokalipsė jau vyksta? Dabar?!

„Riši bhumi“, arba „Išminčių šalis“, kaip dar yra vadinama Indija, dabar laukia vien tik respektabilių, turtingų turistų, kurie pakeliavę jiems kruopščiai parinktu maršrutu ir išleidę solidžią pinigų sumą išvažiuos po savaitės, vėliausiai – po mėnesio, dažniausiai nebeketindami sugrįžti atgal. Nuskurę romantikai, apiplyšę Išminties ir Laisvės ieškotojai, kuoktelėję Nušvitimo siekėjai čia visai nepageidautini. Prasitęsiant ar gaunant pakartotines vizas, jiems sudaroma tiek biurokratinių barjerų, kuriuos vargu ar įveiktų kiečiausias biznierius, panūdęs susikrauti milijoną iš prekybos deimantais ar bengališkų tigrų iltimis. Tačiau iš pažiūros gležni ir padebesiais skrajojantys Dharmos* bastūnai įsigudrina įveikti, rodos, nenugalimas kliūtis. O ką jau kalbėti apie naująją bangą, patvinusią iš už Geležinės uždangos, sovietinės sistemos užgrūdintus, keisčiausia logika besivadovaujančius žmones, vandenyje neskęstančius ir ugnyje nesudegančius? „Skeptikų nedaugėja, o entuziastų gretos vis auga“, – neslėpdami nuostabos konstatuoja Indijos sociologai bei psichologai.

O kas laukia šių entuziastų šventoje Rytų žemėje? Taigi kad niekas! Ir kuo daugiau troškimų, iliuzijų,

lūkesčių, vilčių, tuo sunkiau sau pripažint jų žlugimą. Apie tai, šiukštu, niekad nekalbama. Apie tai tik tylima vakariečių susibūrimo vietose: prirūkytose arbatinėse, ankštuose svečių namų valgomuosiuose, beprotiškame stočių šurmuly ar eilėse kantriai laukiant laiminančio guru rankos prisilietimo. Apie tai nieku gyvu nevalia užsiminti dalijantis pionieriškomis valkatavimo patirtimis, meditacinėmis įžvalgomis, šlovinant tantrinę praktiką ar visur esančią magiją ir mistiką. „Kai nusibosta pergalės, atvykite čia pralaimėti drauge su mumis!!!“ – tokį šūkį garsi Indijos rašytoja Gita Mehta siūlo pakabinti virš visų vakariečių lankomų ašramų*, vienuolynų ar garbingiausiųjų guru buveinių.

Dažniausiai mes visi čia, Indijoje, išeities, išrišimo, išganymo ieškantys, esame paliekami likimo valiai, o tiksliau ir žiauriau tariant – absoliučiai vienatvei. Išmintingieji lamos, kilnieji guru, Himalajų aukštybėse medituojantys mahatmos* tikrai nelaukia mūsų su visomis egomaniakiškomis išpažintimis, neurozėmis, depresijomis. Pirmam šokui praėjus tenka atsigręžti į savo paties gelmes ir ten slypinčius vidinius išteklius. „Vaikeli, Visata glūdi tavyje...“ – sufleruojamai šnabžda šventieji indų tekstai. Ko gero, jokios kitos aplinkybės, nei namai, nei svečios, bet paslaugios ir

civilizuotos šalys, nesuteiks galimybės tą šnabždesį iš tikrųjų išgirsti. „Susidūręs su totaliniu abejingumu, – tvirtino vienas mano bičiulis, keliaujantis po Rytus jau kokius penketą metų, – pradedi vėl funkcionuoti, nors namuose jauteisi miręs. Štai dėl ko verta čionai atvykti. Kad atrastum save. Gyvą, neįveikiamą, visagalį.“

Deja, ne visos pasakos turi laimingą pabaigą. Ir jei jums nepavyko kaip feniksui prisikelti iš pelenų, tuomet gali atslinkti, šokio žingsneliu atitipenti, pulti iš pasakų ar kaip plėšri paukštė nukristi iš dangaus visai nekviesta viešnia – beprotybė. Indijos psichiatrai, ašramuose, vienuolynuose, maldyklose ar tiesiog gatvėse surenkantys sveiko proto netekusius Vakarų piligrimus, spėja, kad staigus pamišimas neretai būna tik desperatišką formą įgavęs troškimas susilaukti dėmesio, užuojautos, minimaliausios globos. Daugelio Vakarų šalių ambasadų darbuotojai ne kartą kreipėsi į Indijos vyriausybę prašydami suteikti kokius nors „kvalifikacijos sertifikatus“ nesuskaičiuojamiems šios šalies guru ir šventiesiems, nuo kurių pamokslų „važiuoja stogai“ sorbonų ir oksfordų absolventams. Pasitaiko nelaimėlių, kurie ieškodami atsakymų į amžinus klausimus patiria fizinę ar seksualinę prievartą, yra įtraukiami į prekybą

narkotikais, paaukoja dvasiniams mokytojams visus savo turtus, o kartais iš nevilties bei pažeminimo net nusižudo. Tačiau kaip visuose mistiniuose mūšiuose ar kryžiaus žygiuose į kritusiųjų vietą tuoj pat stoja kiti. Prancūzų ambasados Delyje gydytojas, kuriam tenka nelengva misija pargabenti namo visus išsekusius nuo ligų ar blogo maisto, pribaigtus narkotikų, beviltiškai išprotėjusius, mirusius, vienai žurnalistei prisipažino, kad tėvynėn grąžinti derėtų tik pastaruosius. Visi kiti parsiveža ir sėja pavojingiausią užkratą: nenumaldomą, visagalę trauką į Rytų šalį. Užsikrėtęs šia, į kiekvieną smegenų ląstelę, į kaulų čiulpus, į pačias sielos gelmes įsigeriančia traukia – nebepagydomas. Tą galiu tik paliudyti.

C. G. Jungas, pats labai išsamiai gilinęsis į rytietiškąją pasaulėžiūrą, ne kartą yra įspėjęs apie pavojus, su kuriais gali susidurti vakariečiai, bandantys aprėpti Oriento erdvę, svetimą jų gimtajai kultūrai. Jis svarstė, ar įmanomas pasikeitimas dvasinėmis vertybėmis, juo labiau jų visiškas perėmimas ir permanymas, ar vakariečių žavėjimasis Rytais pasmerktas visada likti vien tik imitacija? Sąmoningą ar nesąmoningą rytietiškojo gyvenimo būdo mėgdžiojimą C. G. Jungas laikė ne mažiau pavojingu už pamišimą, kuris apima „išjungus visus

įprastinio gyvenimo saugiklius“, atsisakius sociume priimtų normų. Jis rašė, kad daugelis žmonių dabinasi Rytų metafizikos teorijomis kaip egzotiškomis plunksnomis ir tampa visai paklaidinti, nes išplėšia vien „magiškąsias“ idėjas iš Oriento pasaulėžiūros konteksto ir naudoja jas tik išoriškai, kaip kvepalus arba papuošalus. „Žmonės yra pasiryžę viskam, nesvarbu, kaip absurdiška tai būtų, kad tik išvengtų akistatos su pačiais savimi“, – tvirtino šiai akistatai visą savo gyvenimą paskyręs mąstytojas.

Išdrįsusieji peržengti imitacijos sieną taip pat rizikuoja. Paveikti ezoterinių rytietiškųjų teorijų, pasąmonės gelmėse glūdėję gaivalai gali išsilaisvinti ir užtvindyti kasdienę sąmonę ar net visiškai ją sužlugdyti. Mūsų esybės paribiuose paslėptų archetipų galią C. G. Jungas prilygino atomo jėgai. Jis prisiminė, kad kuo giliau tyrinėtojas skverbiasi į mikrofizikos struktūrą, tuo didesnį naikinantį potencialą atranda pačiose mažiausiose Visatos dalelytėse. Lygiai to paties galima tikėtis smelkiantis ir į savo pasąmonės klodus. Staiga įvyksta sprogimas, asmenybė subyra į nebesurenkamus druzgus ir prasideda beprotybė. Arba šventumas?! Ne paslaptis, kad įvairių dvasinių tradicijų įžvalgos, atradimai, praregėjimai gimė ribinėse sielos ir proto būsenose,

transuose, ekstazėse, haliucinacijose ar pranašiškuose sapnuose. Ar tas, kuris peržengė kasdienio suvokimo ribas, vis dar gali elgtis įprastai ir „normaliai“? Tereikia prisiminti 84 Indijos mahasidhus*, garsėjusius itin ekscentriškais, profaniška akim žiūrint, pamišėliškais poelgiais. Arba indiškąją tradiciją tęsusius Tibeto „dieviškuosius bepročius“, kurių įžvalgos, nesuvokiamos loginiu protu, ir šiandien tebėra tarsi kelrodžiai daugeliui savosios Šambalos ieškančių piligrimų.

Kaip atpažinti tą neregimą ribą, kuri skiria šventumą nuo beprotybės? C. G. Jungas patarė, kad prieš pradedant gilintis į savo pasąmonę, vadinasi, su ja konfrontuoti reikėtų turėti „saugiklius“: tvirtą, gerai subalansuotą psichikos struktūrą ir vidinę pusiausvyrą. Lygiai apie tą patį keliautojams į Šambalą kalbėjo ir III Pančen Lama. Tačiau jokiu būdu nedera tapatinti ar painioti psichoanalizės ir budizmo. Pasak Namkhai Norbu Rinpočės, „Dharma padeda individui išeiti iš samsaros*, o psichoterapija padeda jam kuo geriau gyvuoti samsaroje.“ Budistinis požiūris į sielos sveikatą yra kiek kitoks nei įprasta, ypač Vakaruose, kur „normaliais“ ir „psichiškai stabiliais“ laikomi geriausiai prie sociumo prisitaikę asmenys. Deja, psichinė sveikata dar nereiškia iš

tikrųjų sveikos sielos. Juk ne veltui Buda kalbėjo, kad visi žmonės yra pamišę, išskyrus tuos, kurie įžengė į transcendencijos Kelią. O šiame Kelyje daug pašauktų, tačiau maža išrinktų, nors taip lengva, taip gera ir saldu tai pamiršti...

Rytiečių manymu, viena iš priežasčių, dėl kurios labiausiai psichologiškai nukenčia į jų Amžinybės ritmu tebepulsuojančias šalis atvykę vakariečiai, yra noras, o gal ir įprotis viską gauti lengvai ir greitai: „supermarketo“, „pusfabrikačio“, „tirpios kavos“, „ready made“ sindromas. Ateiviai iš Vakarų taip pat neabejoja, kad ko tiktai užsimanys, tučtuojau įsigys už pinigus. Už didelius pinigus. Jau minėtoji Gita Mehta sarkastiškai rašė, kad patyrę vakarietiškąjį dievoieškos karštį gudresnieji Indijos guru kaipmat nusprendė: „Jūs turite pinigų. Mes – laiko. Gal keičiamės?!“ Tada buvo iškelta tūkstančių tūkstantmečius Išminčių žemėje negirdėta sąlyga: „Religija – tik turtingiesiems!“ Dar vienas Kalijugos pabaigą pranašaujantis ženklas.

Na, o kaip vakariečius sutinka Indijoje prieglobstį radę tibetiečiai? Tibetiečiai pasakytų, kad visos problemos glūdi ne išorėje, o mumyse pačiuose. Anot jų, į Rytus atvažiuojantieji psichonautai jau yra praradę dvasios bei proto harmoniją, o gal jos

niekada ir neturėję. Jie dar pridurtų apie karmą* – ką pasėsi, tą ir pjausi, ir patartų savo nusivylimo ar beprotybės šaknų ieškoti bloguose veiksmuose, atliktuose prieš 100, o gal 500 metų.

Trokštantieji savo fiasko priežastis atrasti išorėje gali guostis Himalajuose vis dar populiaria juodąja magija arba demonų apsėdimu. Štai po Dharamsalą jau trečią dieną vaikšto elegantiška prancūzaitė, nešina didžiuliu, monetų prikrautu maišu, ir dalija po vieną rupiją kiekvienam sutiktam elgetai. Taip garbaus lamos mestas „Mo“* burtas jai pataręs išsipirkti iš pikto jėgų. Ji pasakoja apie neįveikiamas kliūtis, iškylančias Dvasios kario Kely, apie tris kaimynystėje gyvenusius ir vos per pusmetį galutinai išprotėjusius žmones, apie šešiolikmetį kalmuką vienuolį, kurį mirtinai nutrenkė elektra, o kaip į svariausią įrodymą pirštu duria į pro šalį sliūkinančią Holivudo superžvaigždę Richardą Gere’ą: „Matot, kaip pražilo vargšelis, nors visos slaptosios durys jam atviros.“ Į vokietį, išpiltą prakaito, krauju pasruvusiomis akimis, trypiantį kojomis, mosuojantį rankomis ir riaumojantį kažkokias nežmoniškas giesmes prie centrinės Dharamsalos šventyklos, nereikia net pirštu badyti: „Štai kaip šventi Himalajai trinkteli per geležinį vokišką intelektą“, – sako poetas

iš Italijos ir piktoka greitakalbe prabyla apie nacionalsocialistų ekspedicijas, ieškojusias Šambalos.

Dharamsaloje juntamas šventinis šurmulys: Naujieji metai su jaunu mėnuliu atkeliavo jau prieš kelias savaites, o pilnaties dieną prasidės Jo Šventenybės Dalai Lamos pamokslai, sutraukiantys žmones iš viso pasaulio. Ir štai mes, tibetiečių vadinami indžiais, sukryžiavę kojas sėdim ant žemės centrinės šventyklos – Tsuglakhano kieme ir tai svilinami saulės, tai košiami ledinio, nuo snieguotų viršukalnių nusileidusio vėjo, tai krapijami pavasariu kvepiančio lietaus traukiame šventas budistines giesmes. Mes visi virvėmis atskirti nuo tibetiečių, o vakariečių vienuolių bendruomenė įsitaisiusi skyrium nuo pasauliečių. „Ten – celibatai, čia sibaritai!“ – kikena greta manęs besimuistantis raudonplaukis kanadietis. Celibatai – tai skaisčiaveidės gražuolės plikai skustomis vienuolių galvomis, akiniuotos, inteligentiškos ponios su bhikšunių* drabužiais, aukšti vaikinai iš Kalifornijos pliažų, kuriems labiau derėtų Sunseto bulvaro *haute couture* nei geculų* togos, purpuriniu atsižadėjimo rūbu apsitaisiusi šimtametė Austrijos grafienė, niekur, net šventykloj nesiskirianti su baltu, piktu šuneliu... Pasakojama, kad vietiniai gyventojai, kadaise pamatę pirmuosius vakarie-

čius, apsirėdžiusius budistų vienuolių ar hinduistų sadhu drabužiais, tai suvokė ne kaip didžiausios pagarbos ir begalinio atsidavimo tikėjimui ženklą, o kaip žiauriausią patyčią.

Tuoj tuoj pasirodys XIV Tibeto Dalai Lama ir geležine kantrybe apsišarvavę švarcnegeriški apsaugos vyrukai švelniai įkalbinėja milžiniškų gabaritų merginą negulėti ant kelio, kuriuo po poros minučių žengs žemiškasis Avalokitešvaros* įsikūnijimas.

Tą jauną moterį, kurią besispyriojančią ir žliumbiančią tarsi iki širdies gelmių įskaudintas vaikas dabar bando nutempti į šalį dvi nuožmios, nors ir plazdančios sariais policininkės, čia vadina „Ruskaja krasavica“. Šnekama, kad ši, dabar visai apgailėtina būtybė, dar neseniai iš tiesų buvo „krasavica“. „Dievaži, – man prisiekinėjo vienas bičiulis iš Piterio, – ji atrodė kaip Mis Sankt Peterburgas, rengėsi tarsi deivė, mąstė lyg kompiuteris, rašė puikias eiles ir vedė vieną populiarią TV laidą...“ Šiandien ji slampinėja, sulipusius plaukus susisegusi į apverktiną uodegėlę, kurią papuošią dideliausių popierinių gėlių ikebana, apsivilkusi nuplyšusia, neskalbta, tačiau peršviečiama suknele ir kraupokai šypsodama bedante burna kartais padeklamuoja vienintelį savo kūrybos trieilį: „Aš perplaukiau kančios upę, Aš

palikau ant kranto plaustą. Bet toliau man tingisi eiti...“

Taip pat kalbama, kad ji pardavė kažkokius milžiniškus apartamentus Dostojevskio ir Bloko mieste, o gal ir visas senos aristokratų giminės, kuriai priklauso, brangenybes. Todėl turi daugybę pinigų ir gali gausiai aukoti visiems Tibeto pabėgėlių vienuolynams, taip pat mažam portugalui berniukui, garsaus lamos atgimėliui, kuris su vienuolio rinpočės* drabužiais, budriai saugomas išgąstingo veido motinos, dabar sėdi pirmose vakarietiškosios sanghos* gretose. Viskas būtų dar tik pusę bėdos, tačiau „Ruskaja krasavica“ mėgsta... rengtis vienuoliškais rūbais ir ne bet kokiais, o su skiriamaisiais Namgjalo, Dalai Lamos vienuolyno, ženklais. Tuos šventus apdarus ji vis nusitaiko pavogti iš kokios neužrakintos celės, per apeigas veržiasi sėdėti tarp Namgjalo vienuolių, o vakarais atsisako išeiti iš vienuolyno kiemo ar nakvoja medžiuose.

Pamatęs tokį atsidavimą, Dalai Lama prisakė savo vienuoliams globoti „Ruskąją krasavicą“ ir tuo sukėlė aršų visų dar sveiką protą išsaugojusių moterų pavydą. Tad štai žavusis Samtenas, vienuolis, kurio pašaukimas turbūt ir yra tampytis su įvairaus plauko pamišėliais, atsargiai perima iš policininkių gniaužtų

„Ruskąją krasavicą“, artistišku gestu ištraukia iš jos išsipūtusios rankinės bhikšu apsiaustą ir kerinčiai šypsodamas, nors žnaibomas ir apspjaudomas, tempia savo aukštaūgę globotinę į šalį, toliau nuo prunkščiančios minios. Mėgstu kartais su Samtenu pasišnekėti. „Na taip, – sako jis, – aš kažkaip sugebu padėti kuoktelėjusiems. Bent jau tiek, kad jie pasidarytų „transportuojami“ iki Delio, o paskui jau ir į namus. Pameni, čia pernai buvo perkaręs prancūzėlis, kuris blaškėsi kaip dūšia be vietos po miestelį per pačias musonines liūtis. Aš jį išmokiau valgyt tsampą*: kaip reikia užsikaisti arbatos su pienu, sviestu ir druska, kaip į ją įsiberti miltų, atsargiai, tarsi daktarui apskaičiuojant reikiamą kiekį, kaip palengva suminkyti šiltą kvepiančią tešlą, kočioti iš jos gumulėlį, paskui suspausti tarp pirštų ir galiausiai valgyti mėgaujantis, pamažu, ničniekur neskubant. Taip jis ėmė kiauras dienas leisti mano celėj, kelias valandas pusryčiaudavo, paskui kruopščiai mazgodavo savo indelį, tada ateidavo laikas pietums, per kuriuos jis kartais užsižaisdavo ir imdavo lipdyt iš tsampos visokius gyvulėlius, o paskui, žiūrėk, jau ir vakarienė su gardžiuoju skrudintų miežių miltų kvapu. Taip per vasarą tas vaikis aprimo, pastorėjo, o išvažiuodamas jau buvo pats normaliausias žmogus.

Tačiau tik ne „Ruskaja krasavica“! Tik pagalvok, kai liekam dviese arba netgi kai kiti mato, ji ima man kartis ant kaklo! O kai ji dar apsirengia vienuolio drabužiais...“ „Na, ji tiesiog nori būti Namgjalo vienuoliu, – sakau, – aš irgi noriu...“ Samtenas juokiasi. Apie tai mes jau šnekėjomės pernai. Tuomet kikendamas jis man pasiūlė pakeisti lytį. Kaip jau pakeičiau namus ir tikėjimą...

Taigi mes, pakeitę namus ir tikėjimą, sėdim Tsuglukhano šventyklos kieme. Žiūrėdama į žūtbūtinio ryžto sklidinus savo bendražygių veidus galvoju, kad knygą apie mus pavadinsiu „Kaip grūdinosi plienas“. Nejaugi kažkas jau buvo sumąstęs tokį pat pavadinimą?!

Staiga stoja visiška tyla, tegirdėti tik paukščių čiulbesys ir skambantys varpeliai ant šventyklos stogo. Tibetiečiai, tarsi mistiniam vėjui papūtus, palinksta prie žemės, tiktai indžiai ištempia kaklus ir dairosi atsisukinėdami: Dalai Lama ateina! Staiga mano ironija dingsta, o pačiose sielos gelmėse suspurda tai, kas prieš šimtmečius buvo Didysis Tikėjimas ir gal vėl kada nors juo bus. Kai matau Jo Šventenybę tikrovėje, fotografijose ar vien tik savo mintyse, visada pagalvoju, kad tai yra žmogus

(Dievas?!), išgelbėjęs man gyvybę. Ar dar reikia ką nors pridurti?..

Mes nuščiuvę laukiam, kol šis šventas žmogus lėtai atsisėda į savo aukštą sostą, nusišypso ir smalsiai nužvelgia visus indžius, tarsi stebėdamasis ar klausdamas, kokia jėga mus čionai atvedė. Iš tikrųjų, kokia? Bandydamas atsakyti į šį klausimą, Piteris Bishopas knygoje „Svajonės apie Galią“ rašė, kad Tibetas vakariečių sąmonėje vis dar siejasi ne tik su tuo, kas mistiška, magiška, paslaptinga, sakralu, bet ir su amžinuoju visagalio, laiminančio, globojančio Tėvo ar neįveikiamo, dvasingo, dangiško vyriškumo mitu. Vakaruose šių archetipų nebemaitina jokios kultūrinės realijos, o Tibetas, nors ir okupuotas, bet tarsi įkūnytas Dalai Lamos asmenyje, žadina ir tenkina giliausius vakarietiškos pasąmonės poreikius bei fantazijas. Anot P. Bishopo, daugelis vakariečių jaučiasi tarsi Dvasinio Tėvo netekę našlaičiai ir šios kosminės vienatvės akivaizdoje išsigelbėjimo ieško tėviškajame Tibeto įvaizdyje.

„O Didis Lama, palaimink mus savąja šviesa taip, kad mūsų suterštas protas įstengtų suvokti, perkeisk mūsų mąstymą, išmokyk mus, kaip galėtume tapti daugiau nebepririštais prie šios Žemės...“ – daugiau nei prieš pusę amžiaus iš pačių sielos gelmių šaukė

absurdo teatro pranašas Antoninas Artaud. Tai lyg kasdienę maldą Tėvui Tibetui ir šiandien galėtų pakartoti šimtai po Himalajus pasklidusių, begalinio ilgesio persmelktų Šambalos ieškotojų.

„...išmokyk mus, kaip galėtume tapti daugiau nebepririštais prie šios Žemės...“ Nuožmią galią, kuri mus prie šios Žemės prikausto, įkalina samsaroje ir yra visų kentėjimų svarbiausioji priežastis, Buda įvardijo kaip nesuvokimą, nežinojimą. Tibeto mistikai pabrėžia, kad tai anaiptol nėra intelektualinių žinių stygius, veikiau – dvasinės harmonijos stoka. M. Eliade šią įvairiai interpretuotiną sąvoką aiškino kaip metafizinį nežinojimą, mūsų nesugebėjimą pažinti tikrąją savo sielos prigimtį, painiojant ją su įvairiomis psichofizinėmis patirtimis, su tuo, kas vis dar pernelyg žemiška, pernelyg žmogiška...

LAMA YRA LAIMĖS ŠALTINIS...

„Lama yra Buda, lama yra Dharma, lama yra Sangha, lama yra visokeriopos laimės šaltinis, visiems lamoms aš tai atnašauju...“ – taip skamba viena iš kasdienių budistinių maldų, kurią dera kaskart sukalbėti prieš valgant. Manding, ji puikiai atskleidžia tą esminį mokinio ir Dvasios mokytojo, guru, lamos santykį, kuriuo yra grindžiama visa tibetietiškoji Kelio į Nušvitimą doktrina. „Lama“ yra sudurtinis žodis, sudarytas iš „la“ – „siela“ ir „ma“ – „motina“, tačiau kreipiantis į aukšto rango vienuolį ar Mokytoją dabar ši pirminė reikšmė retai teprisimenama.

Tibeto budizme lamai suteikiamas išskirtinis vaidmuo. Paprastas, dvasinį Kelią tik pradėjęs žmogus prilyginamas dykumoje pasiklydusiam aklajam ar mirtimi besivaduojančiam ligoniui ir tiktai lama gali išgelbėti jam gyvybę. Visų garsiausių šventųjų biografijose daug vietos skiriama tam, kaip jie beviltiškai klaidžiojo savo mokytojų ieškodami, kančiose jiems tarnaudami mokėsi ir galiausiai giedojo šlovinančius beribio dėkingumo himnus. Pernelyg pasitikintiems savo jėgomis primenama, kad be Mokytojo žmogus yra tarsi beprotis, kuris

neturėdamas nei rankų, nei kojų sumanė įkopti į aukščiausią viršukalnę.

Susitikimas su Mokytoju – tai svarbiausia visos žmogaus gyvenimo dramos scena, lemiama kryžkelė, atskaitos taškas, nuo kurio jo bergždžios paieškos ir pastangos pagaliau įgaus teisingą kryptį. Sakoma, kad šį susitikimą lemia tai, kiek sudrumstas ar apvalytas yra mūsų pačių suvokimas, kokia karma – gera ar bloga – atvedė į lemtingąjį pasimatymą. Taigi tam tikra prasme Dvasios mokytojas yra lyg ir mūsų pačių kūrinys. Jo Šventenybė Dalai Lama dažnai įspėja nekantriuosius vakariečius liautis skubėjus, ypač tuomet, kai renkiesi savąjį guru, primindamas, kad Naropa savo Mokytojo Tilopos ieškojo ištisus dvylika metų. Tačiau juk išpranašauta, kad Kalijugai baigiantis gyvenimas įgaus beprotišką tempą. Laikas nelaukia!

Lamos ir aš ieškojau. Iš prigimties būdama labai atsargi, įtari, o laikui bėgant dar prisisiurbusi ironijos bei skepsio, pernelyg ilgai, štai jau net trejus metus negalėjau jo rasti. „Karma šokdama kuria pasaulį, karma tarsi įgudęs dailininkas tapo tavąją realybę“, – byloja senas tibetiečių posakis. Yra ypatingos vietos, kur šį šokį, kuriantį ir griaunantį, gali regėt kaip ant delno. Yra ypatingas laikas, kai su

siaubu ir susižavėjimu stebi kiekvieną karmos potėpį savo būties paveiksle. Tuomet galva ima svaigti labiau nei pažvelgus į vieno žmogaus esybės gelmes, nes staiga atsiveria begalybė – nesuskaičiuojami gyvenimai, amžinas srautas be pradžios ir be pabaigos, kuriame niekada nėra nieko amžina. „Vieninteliai amžini dalykai šiame pasaulyje – tai laikinumas ir nepastovumas“, – tvirtina didieji Tibeto mokytojai.

Bene akivaizdžiausiai laikinumą ir nepastovumą išvysti keliaudamas. Keičiasi miestai, miesteliai, kaimai, lygumos ir kalnų viršūnės, viešbučiai ir nakvynės namai, keičiasi nesuskaičiuojami veidai, neišsemiamų pokalbių temos ir tylos gaida, keičiasi prisirišimo, susižavėjimo, meilės, geismo, nuostabos, liūdesio, pykčio, pasibjaurėjimo ir net abejingumo objektai. Tampa visiškai aišku, kad tokiose ypatingose vietose tokiu ypatingu laiku yra beprasmiška ką nors planuoti, numatyti, viltis. „Mūsų ketinimai, lūkesčiai, planai turi vieną prigimtį – jie pasmerkti žlugti, ir tai mums nuolat kelią didesnį ar mažesnį sielvartą“, – tvirtina tibetiečiai lamos. Kurdami savo ateities projektus mes tik kartojame senus karminius įpročius: kas nėra patyręs vis besikartojančių, dažniausiai nesėkmingų situacijų? Mes sukamės užburtame rate, iš kurio įmanoma ištrūkti tik vi-

siškai atsidavus tikrajai gyvenimo tėkmei. Kaip tai padaryti? „Tapti *erdviu*, – moko Tibeto budizmą vainikuojanti dzogčeno* tradicija, – užuot buvus it spazmiškai sugniaužtas kumštis, reikia sukurti *neaprėpiamą erdvę* savyje ir aplinkui, ją visa esybe išgyventi, patirti...“ Tiesiog daugiau nebeprievartauti savęs, kitų, paties gyvenimo ir viso pasaulio remiantis tuo, kas Vakaruose kažkodėl vadinama „sveiku protu“.

Paklususi visiems šiems pamokymams, karmos buvau atskraidinta į mažą kalnų vienuolyną, įsikūrusį aukštai aukštai virš Dharamsalos. Tam sprendimui būdama namuose „sveiku protu“ priešinausi ištisus dešimtį mėnesių, o ir savo kelionę pradėjusi, šiukštu, neketinau žengti šio žingsnio.

Prieš metus, baigiantis mano antrajai kelionei po Indiją, vieno labai jau „magiškai“ atrodančio lamos buvau pakviesta apsilankyti jo vienuolyne. Mes susipažinome per Kalačakros* įšventinimą, atveriantį kelius į Šambalos karalystę ir per kurį, kaip tvirtinama, atsitiktinių susitikimų nebūna. Pirmas apsilankymas naldžorpos – tantrinio jogo ir mago – buveinėje manyje sukėlė tiesiog bertolučiškas aistras: ak, maniau, jeigu visa tai nufilmavus, sumontavus, įgarsinus „Enigmos“ podraug su Tibeto vienuolių

giedojimu – didžiausių kino festivalių laurai tikrai garantuoti. Pirmą kvietimą sekė antrasis. Man buvo pasiūlyta apsigyventi šioje gompoje*. Kad ir kaip būtų keista, tai sutikau ne su džiaugsmu, o su išgąsčiu.

Staiga visiškai aiškiai suvokiau, kad man tektų atsisakyti tokios patogios stebėtojo pozicijos, kai patikimai ramstydamasi įprastinėmis sąvokomis galėčiau „lyginti dvi kultūras“ ar savo „butelyje“ sėdėdama pro stiklą tyrinėti tai, kas svetima. Žinojau, kad man tektų tapti dalyve, stačia galva ir tuščiomis rankomis nerti į visiškai nepažįstamą, gal net nepasiduodančią pažinimui erdvę, kurioje vargu bau ar praverstų ankstesnė patirtis, kaupta su tokiu entuziazmu ir goduliu.

Mane glumino ir jaudino ne tik tai, kad nemoku tibetiečių kalbos, o gompos gyventojai – anglų, negana to, jie, vos prieš šešerius metus atkeliavę iš Tibeto, šneka neįmanomu Amdo provincijos dialektu, kurio žodžių nerasi jokiuose vadovėliuose... Mane baugino net ne tai, kad vienuolynas yra įsikūręs aukštai, labai nuošalioje vietoje, iš kur nelaimei ištikus tikrai neprisišaukčiau jokios pagalbos. „Nelaimė“ – tai tik sąlyginė sąvoka iš stebėtojo bloknoto. Puikiausiai žinojau, kad niekas ten manęs nepuls prievartauti, apvaginėti, mušti, žudyti ar valgyti gyvą. Pavojus

slypėjo visai kitur, bet jo net įvardyti negalėjau. Man kėlė šiurpą net ne garsioji Tibeto magija bei mistika, apie kurias prabildavo visi, kam tik parodydavau paslaptingojo gompos šeimininko nuotrauką, ne istorijos apie keistas ligas, pamišimus ir netikėtas mirtis, kurias patyrė patiklieji vakariečiai, pakliuvę į Himalajų naldžorpų tinklus, ne pašnibždomis dėstomi pasakojimai apie tai, kaip šie burtininkai jiems patikusias moteris paverčia tarnaitėmis, vergėmis, zombiais ir kaip negailestingai baudžia bandančiąsias ištrūkti. O kad mano naujasis pažįstamas neabejotinai turi ypatingų sugebėjimų, liudijo jau vien jo nuolatinis dalyvavimas pačiose slapčiausiose apeigose, vykstančiose Dalai Lamos rezidencijoje, Dharamsaloje, kaip ir Lhasoje, vadinamoje Potala.

Magija... Kas tai?! Vienas tibetietis man aiškino, kad jų kalboje yra nemaža žodžių šiam Vakaruose gan siaurai suprantamam reiškiniui nusakyti. Pavyzdžiui, „migtrul“ reiškia „akių iliuziją“ ir apima įvairiausius „akių dūmimo“ lygmenis: pradedant pigiais fokusais, baigiant visai rimtais stebuklais. „Druptag“ – „pasiekimo simbolis, prasiskverbimas į tikrąją realybę“, man atrodo, yra magija, kuria užsiėmė Egipto žyniai, Kabalos specialistai, Viduramžių Europos ar Kinijos alchemikai, Meksikos indėnai ir

daugybė kitų nepasitenkinusių tiktai vienu tikrovės išmatavimu. Būgštavau, kad jau pirmieji tokio „prasiskverbimo“ žingsniai ar prisilietimas (vos pirštų galiukais) prie Kitos tikrovės man nebegrįžtamai užkirs kelius į įprastinį gyvenimą, į tai, kas buvo mano Namai, pradedant Lietuva, Vilniumi, butu Tauro gatvėje, baigiant tuo, kas vadinosi „rašytoja Jurga Ivanauskaitė“... Todėl sugalvojau tūkstantį ir vieną priežastį, kad tokio fatališko praradimo išvengčiau.

Tačiau... Vieną rytą pabudusi šaltame, tamsiame, užtat labai triukšmingame „Ašokos“ svečių namų urvelyje supratau, kad kilsiu į kalnus. Šiandien! Dabar! Tučtuojau! Pas naldžorpą į paslaptingąją gompą. Sugalvojau tūkstantį ir vieną priežastį, kodėl privalau tiktai ten, o ne kur kitur gyventi.

Štai aš, vilkdama sunkią kuprinę, ropoju į statų kalną. Mane lydi ištikima draugė, vienuolė iš Kalmukijos, Lara. Mudvi irgi susipažinome per Kalačakros įšventinimą. Kuo arčiau mįslingasis vienuolynas, tuo dažniau mes susėdame pailsėti. Ir ne nuovargis labiausiai mus traukia prie žemės. Man pradeda skaudėti pilvą kaip prieš valstybinį marksizmo-leninizmo egzaminą (nejaugi ir tai buvo šiame įsikūnijime?!). Aš vaitoju, kad iš baimės turbūt nė dienos neištversiu lamos Vangjalo, kurio vardas išvertus iš tibetiečių

kalbos reiškia Galingąjį ar Galios Valdovą, erdvėje. Tačiau Lara tik glaudžia mane prie savęs ir kartoja: „Su tokiu lama jūs jau šiame gyvenime pasieksite Nušvitimą ir atgimsite Šambaloje! Aš didžiuojuosi jumis! Aš laiminga, kad turiu tokią draugę, Jurga-la!“ Lara visuomet į mane kreipiasi „jūs“, prie vardo pridėdama „la“ – tibetietišką pagarbos dalelytę ir dažniausiai šneka truputėlį pompastiškai.

Mes ir vėl apsipylusios prakaitu kopiam aukštyn, o paskutinį kartą pailsėti susėdame ant saulėje įkaitusių akmenų margomis Maldos vėliavomis* plevenančioje aikštelėje. Pasaulis iš čia atrodo lyg iš paukščio skrydžio. Dharamsala, vienuolynai, Dalai Lamos rezidencija – tik kažkokios žaislinės konstrukcijos ant pilkai žalių kalvų.

Štai ir gompa, iš kurios sklinda grėsmingas apeiginių būgnų dundėjimas. Lama išeina mūsų pasitikti. Stovi ant slenksčio plačiai pražergęs kojas, ant krūtinės sukryžiavęs rankas, jo raudoną vienuolišką drabužį plaiksto vėjas, o galvą karūnuoja didžiulis juodų plaukų kuodas, kokį gali regėti garsiausių Tibeto bei Indijos jogų portretuose. Jis nusišypso ir plačiai mostelėdamas raudona skraiste išskečia rankas. Viskas čia raudona: medžiai aplipę sultingomis raudonomis gėlėmis, žemė raudona nuo jų

byrančių žiedlapių, virš galvos pralekia mažyčių, į žvirblius panašių, bet raudonų paukščių būriai, o kai leidžiasi saulė, raudonai švyti dangus.

„Pasižiūrėkit, net jų apatiniai drabužiai raudoni, – šnabžda pikantiškų smulkmenų niekada nesidrovinti vienuolė Lara ir rodo į skalbinius, džiūstančius ant virvės. – Mačiau, kai jie skalbiasi Namgjale, ten jų viskas geltona.“ Tai tik dar vienas iš daugybės dviejų pagrindinių Tibeto sektų – njingmos* („raudonkepurių“) ir gelugpos* („geltonkepurių“) skirtumų, kuris, kaip tvirtina visažiniai indžiai, primygtinai nurodytas net regulose. Šiaip jau apie tuos skirtumus stengiamasi garsiai nekalbėti. Jo Šventenybė Dalai Lama teigia, kad abi sektos sugyvena kuo puikiausiai, o pikti liežuviai skelbia esą „raudonkepuriai“ ir „geltonkepuriai“ kiekvieną mielą dieną pradeda vienas kito galią griaunančiais ritualais. Kad ir kaip būtų, bet jau patį pirmą vakarą turėsiu prisižadėti, kad nuo šiol esu njingmapa, o jie visi ten apačioj susispietę – niekam tikę gelugpos. Žinoma, išskyrus Jo Šventenybę.

„Ak, man visada taip patiko njingma, – kužda Lara, savo vienuoliško rūbo klostes vis dar sudedanti pagal gelugpos tradiciją, – jų paslaptingieji ritualai, egzorcizmai, magija, mistika, visa, kas

susiję su mirtimi...“ Ji trypčioja vietoj nedrįsdama įteikti lamai tradicinių pagarbos ženklų: balto šilko khadako* ir smilkalų.

Lauke mums patiesia po kilimėlį atsisėsti, o ant demblio patiekia kuklias tibetietiškas vaišes: arbatą su pienu bei sūdytu sviestu ir timo, ant garų gamintą baltą duoną. Prieš akis atsiveria neaprėpiami toliai – kalnai, lygumos, upės, it veidrodžio šukės saulę atspindintys ežerai ir daug daug vaiskiausio dangaus. „Po kelių mėnesių čionai ateis ir pats Dalai Lama“, – sako angliškai šnekantis jaunas vienuoliukas Lobsangas, visada patarnaujantis lamai Vangjalui, o dabar ir mums po kiekvieno gurkšnio gal net pernelyg paslaugiai pripildantis puodelius.

„Ak, Dalai Lama, – džiaugsmingai sušunka Lara, – na, matot, aš juk jums sakiau! Čia – ypatinga vieta, nes argi Jo Šventenybė kitaip keltųsi į tokias aukštybes?!“ Aš irgi lengviau atsidūstu. Tai, kad po kelių mėnesių gompą aplankys Jo Šventenybė, tarsi panaikina visus galimus pavojus ir apmaldo mano didžiausius būgštavimus. Tačiau kai Lara susiruošia išeiti, staiga sugrįžtu į ankstyvosios vaikystės laikus. Netikėtai prisimenu, kaip kadaise vedama į vaikų darželį desperatiškai įsitverdavau motinos ar auklės rankos, verkdavau, klykdavau, krisdavau

ant žemės, nė už ką nenorėdavau svetimoje vietoje pasilikti. Pasakoju apie tai savo bičiulei, čiumpu jos vienuoliško rūbo skverną ir mudvi susiglaudusios kikenam, tiesa: kiek nervingai.

Lama sėdi atokiau ir nenuleidžia nuo mūsų akių. Jo akys ne siauros ir įkypos, kaip kitų tibetiečių, bet didelės, net kiek išsprogusios, kaip legendinio budizmo Mokytojo Padmos Sambhavos*. Aš suglumstu nuo perdėm įdėmaus jo žvilgsnio ir lydžiu Larą tol, kol baigiasi kelias ir prasideda stati nuokalnė, nuo kurios nors akmeniu riskis. „Ko atnešti, kai po savaitės vėl ateisiu jūsų aplankyti?“ – liūdnai sušnabžda ji. Tas „po savaitės“ man pakerta kojas ir teišlemenu: „Vandens...“ Lara nuolankiai linkteli plikai nuskusta, net blizgančia galva ir susigūžus nueina. Po savaitės susitikusios ir prisiminusios šį desperatišką myriop pasmerktosios prašymą mes leipsim iš juoko.

Lieku viena. Man paskiriamas mažas, šalia lamos buveinės įkurtas kambarėlis, iš kurio skubiai iškrapštomas jaunasis vienuolis Lobsangas. Po kelių dienų jis tiesiog dings iš šios paslaptingos erdvės ir kažkokiu stebuklu persikraustys į šlovingąjį, mažai kam prieinamą Namgjalo vienuolyną.

Kaip jau minėjau, mano celės kairėje – lamos Vangjalo kambarys, o dešinėje – miniatiūrinė šventyklėlė. Sienoje prie lovos yra langelis, tiesa, užvertas langine, tačiau pro plyšį galiu matyti altoriuje sėdinčias dievybes – Budą, Padmą Sambhavą, Avalokitešvarą, Tarą*, Mandžiušrį*, Vadžrasatvą*, Amitajų*, dieną naktį nutviekstus auksinės sviesto lempelių šviesos.

Kiek žemiau, mat vienuolynas išsidėstęs ne lygioje vietoje, bet stačiame kalno šlaite, yra kitų dešimties vienuolių celės. Penki jaunikliai, kuriuos mačiau pernai, šiuo metu užsidarę ritoduose – ilgoms atsiskyrėliškoms meditacijoms skirtuose urvuose. Likę tik vyresnieji. Vyriausiasis atrodo taip, kaip aš vaikystėje (vaikas manyje čia ir dabar kažkodėl itin gyvas) įsivaizdavau geruosius burtininkus: miniatiūrinis seneliukas ilgu raudonu apsiaustu, geltonais, aukso ornamentais išaustais marškiniais, apsikarstęs daugybe amuletų, žilas, ilgabarzdis, labai prakaulaus paukštiško veido, didžiaakis, didžianosis, didžiaausis, visada besišypsantis retadante burna ir spinduliuojantis tokią šilumą, tarsi būtų gerte prisigėręs vasarvidžio saulės. Jeigu nutiks kas nors *baisaus,* tai pas jį ieškosiu pagalbos, kažkodėl pagalvoju. Kitus du vienuolius jau anksčiau čia buvęs

mano bičiulis pavadino „senukais su prieštankinėmis granatomis“. Tikrai jie niekada nepaleidžia iš rankų didžiulių varinių Maldos malūnų* ir nuolat skendi progiesmiu murmamose mantrose. Dar čia gyvena du žydraakiai broliai, taip ir sulaukę senatvės drauge sau bevienuoliaudami nuo pat mažų dienų, prabėgusių laisvame Tibete.

Palengva leidžiasi violetinė prieblanda, o paskui ir visai sutemsta. Staiga į mano celės duris energingai pasibeldžia ir nelaukęs kvietimo įeina lama Vangjalas. Atvirai sakant – nustėru ir pašokusi nuo lovos palinkstu kaip prieš patį Dalai Lamą. Jam iš paskos eina susisukęs, liūdno veido vyriokas, visų čia vadinamas Pala – Tėvuku, ir atliekantis, kaip vėliau paaiškės labai netikusiai, virėjo pareigas. Jo rankose garuoja didžiulis tugpos – tradicinės tibetietiškos sriubos sklidinas puodas.

Nuo gardžių kvapų aš kiek atsipalaiduoju ir net bandau šnekėtis su lama. Klausiu, kiek jam metų. Vangjalas nusijuokia parodydamas lygius baltus dantis ir sako: „Daug. Labai daug.“ Prisimenu istorijas apie tai pačiai, kaip ir jis, dzogčeno tradicijai priklausiusius legendinius asmenis, kurie net sulaukę 100, 140, 180 metų vis atrodydavo to paties, sunkiai nusakomo „vidutinio amžiaus“.

Mes neskubėdami pavakarieniaujame. Paskui dar atliekama keletas smulkių, buitinių, naujakurei neišvengiamų ritualų, kuriuose taip pat dalyvauja ir lama Vangjalas. Ūmai pasijuntu apgaubta begalinio rūpestingumo, kokio, rodos, nebuvau iš nieko niekad gyvenime patyrusi.

Likusi viena negaliu atsistebėti taip staiga ir netikėtai pagerėjusia savo karma. Pati sau sakau, kad išorinių pavojų yra kur kas mažiau nei vidinių. Kartais viena mintis, aistros blyksnis, akimirksnį tetrukęs pykčio protrūkis gali sugriauti mėnesius kauptą ramybę ir šitiek puoselėtą pusiausvyrą. Geismas, pavydas, įtūžis mumyse užgimsta spontaniškai, be jokių pastangų. Tos galingos emocijos gali naikinte sunaikinti ne tik mus pačius, bet ir žmones, esančius šalia mūsų. Protas turi milžinišką galią, bet kodėl jos nepanaudojus tam, kas teiktų harmoniją ir palaimą? Iš tikrųjų – kodėl? Visa tai paskubomis užrašau į dienoraštį ir paskui didžiulėmis raudonomis raidėmis pati sau primenu, kad esu laiminga, be galo laiminga.

Tuomet už sienos pasigirsta rūsti giesmė, keisčiausia mano gyvenime lopšinė: čiodas, ego sunaikinimo ritualas. Tai, ko gero, ir yra svarbiausioji priežastis iš tų tūkstančio ir vienos, dėl kurios pasiryžau čia

pasigyventi. Dar pernai lankydamasi lamos Vangjalo buveinėje pastebėjau ant stalelio prie lovos didžiulį būgną – damaru ir trimitą iš žmogaus šlaunikaulio – kanglingą. Jau žinojau, kad šie atributai naudojami slaptosiose čiodo apeigose, kurios mane masinte masino. Buvau pasiryžusi daug ką iškęsti ir paaukoti, kad būčiau pamokyta, pašvęsta, gaučiau leidimą imtis šios šiurpokos praktikos.

Kaip jau minėjau, čiodas – tai mistinės susinaikinimo apeigos, kurių metu egoizmo pritvinkęs žmogaus kūnas tarsi sukapojamas ir paaukojamas visoms alkstančioms nesuskaičiuojamų pasaulių būtybėms. Žodelytis „tarsi“ čia netinka, nes čiodo misterija vyksta *iš tikrųjų*, tačiau kaip šitai paaiškinti įtikėjusiems, kad realybė turi tik vieną vienintelį – pinigų, duonos, žaidimų lygmenį? Šio ritualo giesmių tekstai, svetimos kultūros tyrinėtojo žargonu tariant, sklidini niūrios, dramatiškos, siurrealistinės poezijos. Žodžius lydi gūdžios kanglingo trelės, varpelio skambėjimas ir sunkus gaudžiantis damaru, anksčiau gaminto iš kaukolių, bumbsėjimas. Čiodo melodijos būna įvairios, dažniausiai labai lėtos, o ta, kurią dabar girdžiu, sklidina tiesiog širdį draskančio graudulio ir tragiškos, didingos ramybės. Kiekvieną kartą jos klausydamasi vos sulaikau ašaras, nors

man sunku net nujausti, ką patiria čiodą iš tikrųjų atliekantis žmogus, o ne tik įsivaizduojantis, kad atlieka. Prie pagrindinio teksto pridėti pagalbiniai įspėja, kad ši „vidinė misterija“ yra pavojinga, ir pateikia receptų, kaip gydytis, jeigu jį netinkamai praktikuojant prasidės ligos arba pamišimas.

Lamos Vangjalo balsas sodrus, žemas. Klausausi net sulaikiusi kvėpavimą. Jam baigus, sugaudžia būgnai, sutilindžiuoja varpeliai, pratisai virkauja kanglingai vienuolių celėse. Kažkuris iš jų ne gieda, o aimanuoja tikro kankinio balsu, tarsi jį jau draskytų į gabalus kruvinai puotai sukviestos „Aštuonių nelaimingų būvių būtybės“: pragaro gyventojai, alkanos dvasios, žvėrys, demonai, barbarai, netikintieji, luošiai, kurčnebyliai.

Paskutiniams čiodo garsams prasmegus į tamsą, vienuolyne stoja visiška tyla. Bet staiga kažkas ima krebždėti, cypti, inkšti, šnarėti, trepenti mažomis kojytėmis, tarsi dar nepasisotinusios dvasios būtų susispietusios ant stogo, tiesiai virš mano lovos. Tas anapusinių, astralinių padarų šurmulys nesiliauja ir mane apima visiška panika. Beveik paralyžiuota iš siaubo atsisėdu lovoje ir pro plyšį sienoje stebeilijuos į maldyklėlės altoriuje ramiai sau šypsančius ir švytinčius dievus.

NEKASDIENIŠKA KASDIENYBĖ

Laikas bėga. Nužydi raudonieji medžiai, pajuosta žemėn nukritę žiedlapiai, tirpsta sniegas kalnų viršūnėse, nebeskraido ugniaspalviai paukščiukai, užtat oras net virpa nuo begalybės baltų drugelių, prasideda audros, vakarais blykčioja oranžinis amalas, dangų raižo žaibai ir per kalnus ritasi griaustinis, net jeigu nelyja.

Laikas bėga, bet aš vis dar gyvenu toje nuošalioje, paslaptingoje gompoje. Rytais, dar saulei nepatekėjus, pratrūksta paukščiai. Netrukus iš kiekvienos celės nuskamba ankstyvas maldas palydintys varpeliai. Paskui pasigirsta sunkaus vienuoliško rūbo šnaresys, platūs vyriški žingsniai, mantra, labiau primenanti keistą oro vibravimą, nei žmogaus ištartus žodžius, ir trengvos* – tibetietiško rožinio 108 karoliukų švelnus barkščiojimas. Tai kas nors eina į šventyklėlę aukoti dievams kasdienių atnašų: smilkalų, aliejaus lempelių ugnies ir šaltinio vandens septyniuose sidabro indeliuose.

Vienuoliai keliasi penktą, o aš dar pusvalandį tysau lovoj ir mėgaujuos visais ryto garsais. Iš slėnio, skendinčio rausvose miglose, dangop kyla giesmės:

tai gausių Indijos tikėjimų sekėjai iš savo šventyklų per milžiniškus garsiakalbius šlovina dievus ar tiesiog jiems siunčia estradinius įrašus: Hare Krišna, Hare Krišna, Krišna, Krišna, Hare Hare!!! Paskui žvaliai suvinguriuoja trimitai, žadindami saldžiai sau į ūsą pučiančius kareivius. Sumekena avys, suliurlena bambukinė fleita – tai piemuo gena savo kaimenę į skurdžios žolės ganyklą. Sutilindžiuoja skambalėliai – tai asilaičiai laibomis it žiogų kojomis, spigiai raginami vaivorykštiniais sariais pasipuošusių žvitriaakių varovių, tempia akmenų prikrautus maišus į kalną. Taip pradedamas tiesti kelias, kuriuo jau netrukus Jo Šventenybė Dalai Lama ateis į mūsų gompą.

Gyvenu vienuolyno ritmu ir jaučiuosi kaip namie, tarsi visada tik čia ir būčiau buvusi. Esu laiminga, neapsakomai laiminga, o visiems savo draugams siunčiu triumfališkus laiškus, kad atradau Šambalą! Tiktai kartais pasijuntu kaip šuo: valgau, miegu, trokštu nuolat būti šalia savo šeimininkų, nesuprantu, nors nujaučiu, ką jie kalba, ir nieko negaliu pasakyti.

Taip, kalbos barjeras kartais mane varo iš proto. Apverktina ir tragikomiška, kai aš, visada laikiusi save nebloga pašnekove, bei garbusis lama, kurio žinioms turbūt nėra ribų, šitaip bendraujame: „Di

karė rė?“ (Kas tai yra?) „Di go rė“. (Tai yra galva.) „Di karė rė?“ (Kas tai yra?) „Di mig rė“. (Tai yra akis.) „Di karė rė? (Kas tai yra?) „Di bū rė“. (Tai yra berniukas.)

Po lova atrandu vienuoliuko Lobsango anglų kalbos sąsiuvinius su tokiu dailyraščiu: *My name is Lobsang. My hair are black. My eyes are black. I want to be a yogi. I want to be a Buddha. I want. I want. I want...* „I want“ per dešimtį puslapių. Toks karštas jo troškimas būti jogu, o paskui Buda mane sugraudina tiesiog iki ašarų. Aš turbūt irgi noriu to paties, bet žinau, kad pirmiausiai turiu išmokti tibetiečių kalbą. Mano galvoje ūžia tikras kalbų chaosas: lietuvių, rusų, lenkų, anglų, tibetiečių ir dar Amdo dialektas, kuris kaip naktis nuo dienos skiriasi nuo to, kas išdėstyta vadovėliuose. Kartais, ypač kai susijaudinu, smegenų kompiuteris perdega ir teišspaudžiu kažkokius kurčnebylio garsus. O kai lama Vangjalas į mane prabyla ilgomis, absoliučiai nesuvokiamomis tiradomis, atsakau jam lietuviškai. Dabar ant dešinio riešo jis užsimovęs mano lietuvišką gintarinę apyrankę. Taip ir įsivaizduoju kokiam nors mįslingam tekste pravardę: Amdo Lama su Gintarine Apyranke.

Tiesa, kartais pagalvoju, kad kalbos barjeras man ne trukdo, o padeda. Net šnekėdama pati su savim jaučiu, kaip žodžiai, sąvokos, sakiniai išmuša mane iš pusiausvyros, sugauna, įpainioja tarsi koks tinklas ir tempia atgal, ne tiek į buvusį įprastinį gyvenimą, kiek į senus būdus aiškintis naujas situacijas. Tibetiečiai lamos teigia, kad Vakarai klaidingai suvokia proto esmę. Ja laiko patį mąstymą – koncepcijas, sąvokas, teorijas, tačiau visa tai yra tik proto projekcijos, o ne tikroji jo ir mūsų pačių prigimtis. Vakaruose taip vertinamą intelektą tibetiečiai prilygina savotiškiems spąstams, į kuriuos pakliuvęs dažniausiai pražiopsai tikrąją Tiesą. Jau ko ko, bet savojo intelekto ir taip godžiai visą gyvenimą kauptų žinių niekam negaliu čia pademonstruoti. Kai patenki į situaciją, absoliučiai priešingą nei tau įprasta, akimoju suvoki, kokios sąlyginės, beprasmės yra visos estetinės kategorijos, sąvokos „gražu–negražu“, „gerai–negerai“ ir kokios tuščios intelektualų diskusijos dėl vieno potėpio, žodžio ar garso. Kas pasakė, kad „negražu“, kai ant altoriaus stovi aitriaspalvės popierinių ir vaškinių gėlių puokštės, guminės papūgos ir plastikiniai drambliai, kad „nemandagu“ skleisti visus garsus, kokius tik gali žmogaus kūnas, ar pasigardžiuojant išlaižyti savo dubenėlį pavalgius?!

Palengva tenka atsisakyti visų prietarų. Pavyzdžiui, ar jums teko matyti, kaip du turguje nupirkti ožiukai virsta būgnu? Jei manote, kad gyvenu pas kažkokius barbarus, tai pasižiūrėkit į savo batus, diržus, rankines, odinius švarkus ir prisiminkit, kad šį kartą juodą darbą už jus atliko kažkas kitas. Taigi galvos ožiukams nukertamos dar turguje, bet kailis lupamas jau čia, viršuje. Vienuoliai įsitaiso ant laiptelių priešais gompą ir apsupti musių debesies, godžiai krankiant netoliese sutūpusioms varnoms be jokių skrupulų atlieka tai, kas pridera. Mėsą susūdo, o kailius užsiuva ir pripučia. Prie gompos kelias dienas tyso du paslaptingi, begalviai, dvokiantys sutvėrimai, o kai visi atėjusieji manęs aplankyti kiek padėrę klausia, kas tai, pašnabždomis atsakau: „Tibeto magija ir mistika...“ Paskui odos užraugiamos.

Galiausiai atritinamas lankas, iš vidaus išrašytas šventomis mantromis ir prasideda pagrindinė būgno gamybos dalis. Iš kibiro su raugu ištraukiamos nebeatpažįstamų sutvėrimų išnaros su graudžiai nutįsusiomis neįtikėtinai liesomis kojytėmis. Pasklinda siaubingas dvokas. Bet kas pasakė, kad tai – dvokas?! „Tam, kas pažįsta tikrovės esmę, pūvančios maitos smarvė ir dangiški aromatai yra to paties skonio, jis jaučia tą patį ragaudamas dievų

gėrimus ir ekskrementus“, – rašoma tantriniuose tekstuose. Vienuoliai dirba neįtikėtinai mikliai ir nagingai. Netrukus saulėje jau džiūva naujutėlis, puikiai įtemptas būgnas. Jo iškilmingu ritmu prasidės apeigos Dalai Lamai atvykus.

Kitą dieną vienuoliai imasi dar įdomesnio darbo – jie meistrauja spąstus piktosioms dvasioms. Visokiausi egzorcizmai – viena iš lamos Vangjalo pareigų, kurią atlikti jis kviečiamas net į Delį ar Simlą. Na, o prieš Dalai Lamai ateinant, reikia ir savame kieme apsitvarkyti. Spąstai atrodo kaip mažas namelis, gal net kaip šuns būda, su keturiomis spalvotomis sienomis ir piramidės pavidalo stogu. Ant stogo iškeliama kažkas panašaus į anteną, sumeistrautą iš pagaliukų, apvyniotų vilnoniais siūlais, kurių spalvos simbolizuoja pagrindinius Visatą ir žmogų sudarančius elementus: žemę, vandenį, ugnį, orą ir erdvę. Namelyje paprastai įtaisomas koks nors masalas piktajai dvasiai privilioti: kartais saldumynai, kartais sakralinis pyragas, vadinamoji torma*, šį sykį iš molio nulipdytas ir kruopščiai akvarele nudažytas tigras. Pakliuvusi į spąstus dvasia juose įkalinama, o jei nelaisvėje labai nerimsta, tai ir sudeginama, mielaširdingai jai linkint atgimti geresniuose įsikūnijimuose.

Tvirtinama, kad šiose vietose dvasių tiesiog knibždėte knibžda. Pasakojama, kad atokiais kalnų takeliais mėgstantis pasivaikščioti Dalai Lama, kartą vienos nelabosios buvo taip paklaidintas, kad suplukę asmens sargybiniai Jo Šventenybės ieškojo kelias valandas.

Kasdien, kai išsiruošiu bastytis po kalnus, prisimenu šią istoriją. Kiekvieną kartą pasirenku vis kitą kryptį, naują, vos įžiūrimą takelį, ir tas ėjimas į nežinią kažkaip hipnotizuoja. Už kiekvieno kalnų kelelio posūkio atsiveria vis naujas kvapą gniaužiantis vaizdas ir atrodo, kad taip eitum, eitum ir eitum, kol pasiektum Kosminės mandalos centrą, o gal Šambalą.

Nežinia ir netikrumas turbūt yra pagrindiniai šio mano gyvenimo tarpsnio leitmotyvai. Aš nežinau, ką išvysiu ir ką sutiksiu už artimiausio kalnų takelio posūkio ir kas seka man už nugaros. Aš nežinau, kas bus rytoj. Net nenutuokiu, kas nutiks po poros valandų. Galbūt taip pat netikėtai, kaip buvau čion pakviesta, būsiu ir išprašyta. Vienu įsakmiu rankos su gintarine apyranke mostu. Mes visi šitaip trokštame pastovaus saugumo jausmo, tačiau tibetiečiai budistai tvirtina, kad tai tik viena iš tragiškiausiai sudūžtančių iliuzijų. Jie sako, kad tas, kuris stengiasi

sau susikurti saugią, patikimą, nekintančią aplinką, elgiasi, tarkim, kaip žmogus, kasdien investuojantis į bankrutuojantį banką. Saugumas – tai ne pinigai, ne jaukūs namai, ne ištikimi artimieji, o dvasios pusiausvyra ir teisingas realybės suvokimas. Negalėčiau tvirtinti, kad savyje jau išsiugdžiau pastaruosius. Tačiau iliuzijos, kurių žlugimas visada man sukeldavo tiek daug skausmo, palengva skaidrėja. Pasirodo, kad daugybė dalykų, kuriuos laikiau esant apsauginiu šarvu, tebuvo pančiai.

Esu po savo lamos sparnu ir kartais jaučiuosi jau tiesiog benušvintanti, o gyvenimas ten, apačioje, Dharamsaloje man atrodo nevertas dėmesio. Tiesa, kartais jo pasiilgstu. Tuomet sugalvoju kokį nors neatidėliotiną reikalą, mat be aiškios priežasties lama Vangjalas nelinkęs kur nors mane vieną išleisti, ir iškeliauju. Tai – ilgas kelias.

Pirmiausiai praeinu pro vienišų medituotojų bakūžes, sulipdytas iš molio ar suritintas iš akmenų. Atsiskyrėliai, vadinami tsampomis arba gomčenais, niekada nesirodo. Jų buvimą išduoda ant sausos medžio šakos džiūvantis drabužis, ką tik palaistytos gėlės, rūpestingai susodintos surūdijusiose skardinėse nuo dažų, sodrus smilkalų aromatas, sklindantis pro vargano būsto plyšius, varpelio tilindžiavimas

ar damaru tratesys. Šie pasiryžėliai vienatvėje medituodami praleidžia visą savo gyvenimą.

Kažkada vienas garsus Lietuvos filosofas man tiesiog atėmė žadą pareiškęs, kad tokia ilgalaikė meditacija prilygsta savižudybei. Tuomet niekuo negalėjau atsikirsti, tačiau dabar jau žinau, kad kaip tik meditacija, ko gero, ir yra pati kūrybingiausia žmogaus veiklos sritis. Tibetietiškas „meditacijos“ atitikmeniu laikytinas žodis „gom“ reiškia dar ir įsivaizdavimą, vizualizaciją, naujų vidinių vertybių sukūrimą protu ir širdimi. Be abejo, gomčeno kūryba iš esmės skiriasi nuo vakarietiškojo virtualios tikrovės konstravimo. M. Eliade rašė, kad tai, kas jogoje įvardijama kaip „vizualizacija“, vyksta aukštesniame patirties lygmenyje nei profaniškasis, gimdantis anarchijos ir prieštaringumų kupinas „fantazijas“. Tai ne atsidavimas spontaniškam ar pasyviam to, kas Vakaruose vadinama individualia bei kolektyvine pasąmone, turinio stebėjimui, o kiek kitokių vidinių galių pažadinimas išlaikant savikontrolę ir visišką proto aiškumą. Tantrą M. Eliade apibrėžia kaip „barokinę jogą“, o šios pakraipos adeptų meditacijas – kaip „kosmogonijas ir teogonijas, vykstančias žmogaus širdyje“. Tantrinės meditacijos tekstuose nurodoma, kaip sunaikinti, Tuštumoje ištirpinti savo

žmogiškąjį pavidalą ir paskui iš Šunjatos* iškilti jau Dievo pavidalu. Identifikacija su Dievu, pasak tibetologo Giuseppe's Tucci'o, yra žmogaus prasiskverbimas į Kitą erdvę, anapus Majos skraistės, už kasdienės realybės ribų. Tiek budizmo, tiek hinduizmo ir net džainizmo tekstuose pabrėžiama, kad tas, kas pats netapo Dievu, negali Dievo garbinti, juo labiau Jo pažinti. Tantrinės dievybės, tokios, kokias sadhanose patariama vizualizuoti, o vėliau jomis virsti, nėra objektyvios realijos. Anot G. Tucci'o, jos yra kaip pagalbinės priemonės, sukurtos abipusių mainų tarp Absoliučios ir individualios sąmonės bei pastarajai pritaikytos. Antra vertus, kiekvienas tibetietis lama patvirtins, kad dievybės yra ne negyvos teologinės teoremos: tačiau galingos jėgos, perkeičiančios mistiko sielą. Medituojant jos iššaukiamos iš kosmoso ir žmogaus širdies gelmių, iš Tuštumos. G. Tucci's pažymėjo, kad tokioje meditacijoje susilieja Dievas ir ego, o laiko, erdvės ir individualios sąmonės iliuzija išnyksta.

Tačiau aš palieku gomčenus ir leidžiuosi žemyn, į pačią iliuzijų tankmę. It musė per sieną ropoju stačiu šlaitu, apeinu vaikinų bendrabutį, skambantį gitarų akordais ir ilgesingomis dainomis, traukiamomis tokiais pratisais, vingriais balsais, lyg juos neštų

Tibeto platybių vėjas. Prieinu stadioną ir dažniausiai į jį apgriuvusiais laiptais nusileidžiu tuomet, kai visi Tibeto Vaikų kaimelio gyventojai čia išsirikiavę rytmetinei rikiuotei gieda himną. Šitaip pagerbta, dardu labai akmenuotu keliu, tolydžio sukeldama miniatiūrines griūtis. Kartais čia sutinku du sadhu energingai žingsniuojančius į jiems vieniems težinomą tikslą. Štai suplevena oranžiniai drabužiai ir juodi, mėliu žvilgantys plaukai, sužėri blizgučiai, sušnara amuletai ir gėlių girliandos, sublyksi šiltos, gudrios akys iš po įmantriais mazgais susuktų turbanų. Jie eina basi, pasiramsčiuodami lazdomis ir traukia balsingą giesmę, šlovinančią kažkurį iš nesuskaičiuojamų Indijos dievų. Pasakojama, kad negavę išmaldos šie šventi žmonės šykščiuosius gali prikulti tomis grėsmingomis, tridančiu karūnuotomis lazdomis arba net griebtis juodosios magijos. Tačiau ši porelė atrodo taikiai. Švytėdami baltadantėmis šypsenomis, žaibuodami migdolinėmis akimis, jie puola prie manęs, beria į saują oranžinius žiedlapius ir baltus saldžius rutuliukus–prasadą, o ant kaktos pirštu nupiešia raudoną laiminantį ženklą. „Sese, – kreipiasi į mane liesasis, kiek panašus į Franką Zappą, – kokia laimė tokį ankstyvą, šviežią rytą savo kelyje sutikti du sadhu ir gauti iš jų

palaiminimą. Tik dvidešimt rupijų ir mūsų geriausi linkėjimai ims veikti!“ „Moterie, – nepriekaištinga anglų kalba sududena vešliabarzdis storulis Karlas Marxas, – o už penkiasdešimt aš nusakysiu visą tavo puikų likimą!“ Bet aš jau turiu daug ir ne visada linksmos patirties su Vilniaus čigonėm, todėl nė nemanau pasiduoti sadhu vilionėms.

Galiausiai pasiekiu Viršutinės Dharamsalos prieigas, kur karaliauja po šiukšlynus siautėjančių beždžionių šeimos ir giminės, pasilabinu su mašinas blizginančiais taksistais, nesusigundau lauko arbatinėmis su ūžiančiais primusais ir gardžiais indiškų prieskonių kvapais. Pagaliau pasirodo ir pirmieji indžiai. Atsidūrusi pačioj turistų ir blyškiaveidžių Nušvitimo ieškotojų tirštumoj, jaučiuosi taip, lyg būčiau ne viena iš jų, o kokia dešimtmečius viršukalnių vienatvėje meditavusi joginė. Suprantu, kad šitaip galvoti nedora, bet ne visuomet sugebu save laiku sudrausti.

Leidžiuosi dar žemiau, į Kotvali turgų, kur mane užplūsta jau ne tibetietiška, o indiška kasdienybė. Kasdienybė Indijoje yra tirštesnė, tankesnė, lipnesnė, labiau prisotinta visokiausių spalvų, garsų, kvapų, formų ir net veiklos nei bet kokioj kitoj šaly, kur man teko būti. Ta kasdienybė čia yra kažkokia pirmapra-

dė, sklidina jėgos, kuria pulsuoja stichijos. Ji nepridengta jokiais civilizacijos šydais, kurie dažniausiai tik maskuoja gyvenimo ir mirties esmę: begėdišką, baisią, šventą, amžiną. Tai kasdienybė, kurią gali skaityti kaip atverstą knygą, pilna ypatingų *ženklų*. Jų net nereikia šifruoti. Jie veikia širdį ir protą tučtuojau, čia ir dabar. Kartais pagalvoju, kad kaip tik dėl to kai kurie vakariečiai nemėgsta Rytų. Ši it žaizda atvira kasdienybė jiems sukelia nejaukų maudulį, gėdą, pasišlykštėjimą, baimę. Tačiau baimę ne tų gaivalų, kurie tyko išorėje, bet kurie snaudžia mumyse pačiuose.

Tai kasdienybė, į kurios tėkmę žvelgdamas tučtuojau gali sėsti po bodhi* medžiu ir kurti paraboles apie Amžinybę. Juk budistinė filosofija moko, kad norint įminti aukščiausias prasmes visai nereikia atmesti kasdienybės, o tik išmokti ją regėti Išminties akimi. Atmesti dera tik savo perdėtą prisirišimą prie kasdienybės daiktų, reiškinių, sąvokų ir paties kasdieniško suvokimo.

Skubu pasinerti į mažo kalnų miestelio kasdienybę: štai ugnis ir vanduo, į kurį pavilgęs sudiržusias rankas žmogus kepa duoną; štai stalius, obliuojantis lentą lopšiui, lovai ar kėdei, kurie aplink jį čia pat gatvėje sustatyti; siuvėjas ir batsiuvys, išsidėstę

visus savo įnagius ant dulkėto šaligatvio; greta – kaljaną papsintis „dantistas“, povo plunksnų vėduokle vaikantis muses nuo tvarkingomis eilėmis surikiuotų plastikinių žandikaulių su geležiniais dantimis, baltutėlių porcelianininių ilčių; daktaras, čiuopiantis pulsą nėščiajai už perregimos, vėjo plaikstomos užuolaidos; visada gausaus klientų būrio apsuptas vaistininkas ir nuobodžiaujantis laikrodininkas; visų spalvų gėlėmis pasipuošęs vestuvininkų būrys ir muzikantai, griežiantys kažką indiška, bet tarsi ir iš „Amarcordo“; berniukas, tūkstančiais atspindžių įstrigęs savo prekėse – įvairiausio dydžio bei formos veidrodžiuose; raudonam namuke įsikūrusios kirpėja, manikiūrininkė ir „Taro“ kortų būrėja, dabar susėdusios su kvapios arbatos stiklinaitėmis dienos naujienų aptarti; mokiniai, nešini grifelinėmis lentelėmis; policininkai, į visur sklindančios lengvos muzikos taktą mojuojantys grėsmingomis lazdomis; vaisių ir daržovių pardavėjai, prasmegę ką tik apšlakstytuose gaiviuose natiurmortuose; prekeiviai, siūlantys vėjo malūnėlius, šafrano žiedlapius, fleitas; vienuoliai, sadhu, išminčiai, bepročiai, turčiai, elgetos... rodyklė „FUNERAL GROUNDS“.

Nežinau, kodėl ši kasdienybė man kalba, o kita, pridengta prabangiais namų fasadais, blizgančiomis

švarutėlėmis vitrinomis, reklamų abrakadabra tampa vis nebylesnė ir nebylesnė... C. G. Jungas rašė, kad kiekvienas Vakarų žmogus, net jeigu jis pasirinko Rytų religiją, neturėtų atmesti nei savo šaknų, nei savo šalies religijos. Rytų pasaulio vertybes mes privalom atrasti savo pačių gelmėse, o ne išorėj. Tačiau, C. G. Jungo manymu, Rytų kultūros simboliai yra nauji ir švieži Vakarų žmogaus sąmonei, kaip tik todėl jie turi kur kas daugiau galios veikti bei skatinti jo vaizduotę, nes vakarietiškoji simbolika, deja, dažniausiai jau yra sustabarėjusi, praradusi giliausiąją prasmę. Manau, tą patį poveikį vakariečio sąmonei daro ne tik slapčiausi Rytų misticizmo ženklai, bet ir kitoniška kasdienybė. Kasdienybė, kurioje aukščiausi dieviškos ar absoliučios būties lygmenys atsispindi tarsi veidrodyje. Juk toks yra ir magijos pagrindas: įžvelgti neiškreiptą atspindį, pažinti atspindinčiąją substanciją, o paskui ir TĄ, kuris atsispindi.

Vakarai vis labiau kenčia dėl pavojingos bedugnės, skiriančios intelektą ir dvasingumą. G. Tucci's, parašęs išsamiausias studijas apie mistinę Tibeto tapybą ir ją suformavusias teorijas, tvirtino, kad grynas vakarietiškasis intelektas, atplėštas nuo dvasingumo, yra mirtinai pavojingas. Jis atskiria

žmogų nuo pasaulio, izoliuoja jį „arogantiškame pasitenkinime“ ir nesuteikia kilnumo. „Intelektas užmuša, – rašė jis, – meilingą dalyvavimą daiktų ir padarų gyvenime, kuriam žmogaus dvasia su savo emocine intuicija yra pajėgi.“ Čia ir dabar aš jaučiu tą sielos savybę savyje atgimstant.

PAVYDAS

Staiga kažkas atsitinka. Veikiau ne staiga, o palengva, palengva, „kalè, kalè“, kaip sako tibetiečiai. Grėsmė, kurią visą laiką nujaučiau kažkur netoliese tykant, išslenka iš savo slėptuvės, auga, plečiasi, pampsta. Vis dar nesuvokiu to pavojaus priežasties, nesugebu jo įvardyti, tačiau aiškiai žinau, kad *kažkas čia ne taip.* Kaltinu save už tokį nepatiklumą, nes mane supa vien tik meilė ir rūpestingumas. Neapkenčiu savo įtarios, paranojiškos prigimties, todėl stengiuosi kaip įmanydama lamai Vangjalui įsiteikti.

Budistiniuose tekstuose yra išvardyti trys būdai, kaip galima pelnyti Dvasinio mokytojo malonę ir deramai jam tarnauti. Pirmiausiai reikia iš visų jėgų stengtis, kad suvoktum ir įgyvendintum visa, ko tave lama moko. Tai atsidavimas Mokytojui aukščiausiame – mąstymo lygmenyje. Deja, lama Vangjalas yra užgriūtas nesuskaičiuojamų problemų bei rūpesčių, susijusių su būsimuoju Dalai Lamos vizitu, todėl nors jau prabėgo mėnuo, nėra apdovanojęs manęs nė viena Dharmos pamoka. Tai mane slegia, nes juk būtent mokytis ir pakilau į šias aukštybes. Tačiau vis tiek kiauras dienas esu nugrimzdusi į religines knygas,

mantras ir meditacijas, nors iš pastarųjų nieko neišeina, nes nuolat jaučiu nepaaiškinamą įtampą. Lamai Vangjalui patinka toks religinis užsidegimas ir jis net ima mane vadinti Čiodron – Dharmos Šviesuliu.

Taip pat mokinys turi lamai tarnauti kalba ir kūnu. Tai reiškia, kad kasdieniame gyvenime jis privalo atlikti viską, ko lama iš jo pageidauja, arba ką mokinys mano Mokytojui būsiant naudinga bei malonu. Čia aš stengiuosi iš paskutiniųjų.

Trečias būdas – tai materialinės dovanos, daiktai, maistas ar piniginės aukos Mokytojui. Kiekvieną kartą grįždama iš Dharamsalos tempiu kuprinę, pilną daržovių, vaisių, saldumynų, skirtų visiems gompos vienuoliams ir niekad nepamirštu kokios nors dovanėlės lamai. Jis mėgsta gražius daiktus. Kai pavojaus ir kaltės jausmai, kylantys kartu, itin sustiprėja, aukoju pinigų: dedu juos ant altorėlio Vangjalo kambary, o jei suma didesnė – prie auksinių dievų kojų šventykloje. Kartais lama ateina pas mane su sąskaitų kvitais ir dūsauja, kad Dalai Lamos vizitas paleis jį ir visus gompos vienuolius ubagais. Jaučiuosi laiminga galėdama pasitarnauti, kaip man atrodo, Jo Šventenybei, todėl ir vėl aukoju. Na ir kas, kad mano finansiniai ištekliai, skirti visiems metams, yra itin kuklūs.

Esu pasiryžusi paaukoti lamai Vangjalui viską, ką tik turiu, tačiau mane ima siutinti kiekvienas, bandąs atitraukti jo dėmesį. Aš pradedu pavydėt savo (!!!) lamos visiems ir viskam aplinkui. Mane erzina, kai jis ilgėliau šnekučiuojasi su vienuoliais arba ištisas valandas užsidaręs su jais šventykloje gieda ir skambina cimbolais. Nerimstu, kai jo kambaryje per ilgai užsisėdi lankytojai arba kai iš toliau atkakę nepažįstamieji, nerūpestingai šalin nusviedę kuprines, visą pusdienį kažką postringaudami gurkšnoja arbatą ir šildosi saulutėje. Pati sau sakau, jei tik deramai mokėčiau tibetiečių kalbą, atsistočiau ant slenksčio įsisprendus rankas į šonus ir nervingai trepsendama koja užrikčiau: „Jūsų laikas baigėsi, keliaukit sau, gerbiamieji!“ Pavyduliauju net gėlėms, kurioms, man atrodo, lama skiria per daug dėmesio.

Visada tariausi esanti nepavydi, bet dabar mane tarsi koks demonas apsėda. Pavydžiu, pavydžiu, pavydžiu. Kasdien vis labiau ir labiau. Degte degu. O toji nelemta ugnis vis labiau kurstoma.

Vieną dieną mūsų vienuolyne apsigyvena Svetimas. Toks Saldenas, neseniai iš Tibeto atkakęs jaunikaitis, kuris ima begėdiškai vogti man skirtą lamos laiką. Maža to, kad berniūkštis kaip uodega sekioja paskui Vangjalą kiaurą dieną, bet dar ir

vakare lipte prilimpa prie jo. O vakarai anksčiau priklausė tik man. Lama ateidavo į mano kambarį, Pala atnešdavo garuojantį sriubos puodą... Vakarienė tęsdavosi kelias valandas, vienuoliai po langu šnipinėdavo, o lama demonstruodavo aukštąjį aktorinio meno, pantomimos ir klounados pilotažą. Tebebuvau kurčnebylė, todėl man viską reikėjo rodyti atitinkamais judesiais bei veido išraiškomis: kaip šaudoma iš lanko Amdo stepėse, kaip geriamas čiangas* Lhasoje, kaip per Naujuosius metus šokama njingmos vienuolynuose, kaip atrodo dievas Hajagryva*, o kaip – tigras, svirplys arba skorpionas. Aš leipdavau iš juoko, o pavojaus nuojauta visiškai išsisklaidydavo. Tai buvo ramūs, puikūs ir laimingi vakarai.

O dabar netveriu įtūžiu, nes lama Vangjalas, užuot su manim turiningai bendravęs, prasėdi iki išnaktų po žvaigždėtu dangum šiltame, cikadų dūzgesiu virpančiame ore ir kažką kalba, kalba, kalba su tuo vaikiu, kuriam dar pienas nuo lūpų nenudžiuvo. Rytais, užuot su manim viena ilgai tyloje pusryčiavęs, lama atsiveda ir tą nelemtąjį savo pašnekovą. Negana to, dar liepia man mokyt Saldeną anglų kalbos. Pavydo gainiojama kiauras dienas laigau po kalnus. Kai vakarais, baigęs savo neišsenkančius pokalbius, lama Vangjalas užeina man palinkėti

labos nakties, rymau kaip paminklas, o paklausta, kas atsitiko, net nesiteikiu atsakyti.

Taip ištveriu kokias tris dienas, o ketvirtosios vakarą nusprendžiu veikti. Tik palaukiu, kol lama baigs čiodo ritualą. Na ir kas, kad žinau paskutinių jo giedamų žodžių prasmę: „Čia ir dabar, sunaikinęs savąjį ego, aš suvokiu, kad džiaugsmas ir sielvartas turi vienodą skonį, kad samsara ir nirvana* yra vienas ir tas pat...“ Man tai nė motais. Vos nutyla paskutiniai anksčiau taip mane įkvėpdavusio ritualo garsai, imu raudoti, kaip dar niekad nesu raudojusi, kaip kokia „Ruskaja krasavica“, tempiama šalin nuo Dalai Lamos kelio. Mane nuo lamos teskiria plonytė faneros siena, todėl žinau, kad jis puikiausiai girdi kiekvieną šniurkštelėjimą, kūkčiojimą, atodūsį. Tačiau Vangjalas neatskuba guosti, ir aš piktdžiugiškai triumfuoju, tarsi nutvėrusi jį nusikaltimo vietoje: aha, štai ir visa tamstos budistinė mielaširdystė! Aš nepaguodžiama. Nors mylimiausi mokytojai, kurių knygos guli mano galvūgaly, kartoja: „Iškankintasis prote, kurį audringame samsaros okeane negailestingai plaka blogos karmos ir neurotiškų minčių bangos, sugrįžk į savo tikrąją prigimtį ir ilsėkis joje: Didžiojoje pirmapradėje ramybėje... Visada atpažink sapnišką gyvenimo prigimtį ir venk prisirišimo, pa-

vydo bei pykčio. Nesvarbu, ką kiti tau darytų, žvelk į juos su meile ir užuojauta. Kuo tau gali pakenkti sapno būtybės? Neprarask geranoriško požiūrio į viską, kad ir kas atsitiktų – tai ir yra tikrasis dvasingumas... Žmonėms skirta tiek nedaug džiaugsmo, bet net prie jo prisilietę jie tarsi išsigąsta ir stačia galva neria į sielvartą... Kodėl?“ Bet aš negirdžiu šių išminties balsų.

Nemiegu kiaurą naktį ir kuriu ultimatumą, kurį pateiksiu lamai Vangjalui. Jame bus pasakyta, kad dėl daugelio neišvardijamų priežasčių palieku šią njingmapų gompą. Stengiuosi tekstą suregzti gudriai, taip, kad paskui būčiau karštai įkalbinėjama pasilikti. Tą laišką dar reikia išversti į tibetiečių kalbą. Vos prašvitus apyverksnė strimgalviais lekiu žemyn ieškoti, kas galėtų tai padaryti. Šį kartą manęs nepasitinka nei stadiono himnai, nei joks sadhu su gėlių žiedlapiais ir laiminančiais ženklais. Tik aploja visos apylinkės šunys.

Ilgai blaškausi Namgjalo vienuolyno koridoriais, nes čia turiu bičiulių, kurie tikrai apsiimtų pabūti vertėjais. Tačiau visi vienuoliai dingo, sakytum tapo nematomi. Nieko nepešusi ieškau kažkokios ponios Njimos, kuri visose kavinukėse yra iškabinusi skelbimus apie savo kuklias vertėjos paslaugas. Veltui.

Kur tik ponios Njimos teiraučiausi, man atsako, kad ji ką tik čia buvo, bet prieš penkias minutes išėjo. Nusprendžiu, kad ultimatumą su žodynais išversiu pati, tačiau, užuot grįžusi ten, ką jau vadinau savo tikraisiais namais, suku ir suku ratus po miestelį. Šiaip sau. Iš pasiutimo.

Kai kopiu į viršų, man pasidaro visiškai aišku, kad lama Vangjalas nemaldaus manęs pasilikti. Jau įsivaizduoju save besikraunančią kuprinę ir iškeliaujančią, kur akys mato. Velniop iš Dharamsalos. Velniop iš šito pasaulio. Jau regiu autobusų katastrofas, bedugnes, žemės drebėjimus. Kašmyre kertamas vakariečių įkaitų galvas, cholerą, maliariją, marą ir smilkstančius laidotuvių laužus šventosios Gangos pakrantėje...

Atsisėdu atsipūsti ant šiltų akmenų toje pačioje Maldos vėliavomis plazdančioje vietoje, kur kadaise, rodos, prieš šimtmetį, pas lamą Vangjalą pirmą kartą keliaudamos su Lara ilsėjomės. Nelauktai imu prisiminti daugybę chrestomatinių istorijų apie garsiausių Tibeto mokytojų ne visai šiltus, net žiaurokus santykius su mokiniais, kurie vėliau tapo šventaisiais. Pavyzdžiui, vienas uolus mokinys kartą atėjęs pas didį lamą pasakė: „Užvis labiausiai šiame gyvenime aš trokštu pažinti Tiesą!“ Mokytojas nusivedė pasi-

ryžėlį prie upės, suėmė už plaukų ir panardinęs jo galvą į vandenį laikė tol, kol šis jau buvo beprigeriąs. Leidęs nelaimingajam kiek atsikvėpti, paklausė: „Ko tu labiausiai troškai būdamas po vandeniu?“ – „Oro...“ – atsakęs šis. „Kai Tiesos trokši labiau nei oro, tuomet ir ateik“, – kirste nukirto Mokytojas.

Jaučiuosi pakliuvusi į panašią situaciją. Žinau, kad tai yra išbandymai, nesvarbu, ar lamos Vangjalo sugalvoti, ar mano pačios sukurti. Kažkas manyje jau budriai stebi, ką išdarinėja nesutramdytas ir nepažabotas protas. Juk nors ir tūkstantąją sekundės dalį, bet jau esu patyrusi jo tikrąją, nesudrumstą, švytinčią esmę, kuri tibetietiškai vadinasi rigpa*.

Kai išpilta devynių prakaitų pagaliau užsiropščiu į viršų, sustoju it perkūno trenkta: mano daiktai, kuprinė, knygos ir sąsiuviniai su visu stalu, netgi lova išgabenti į lauką. Nejaugi tikrai mane išmetė? Pasirodo trys nuo galvos iki kojų išsiteplioję indai, suplukęs Saldenas ir lama Vangjalas, kuris praneša, kad jie nusprendė šviežiai išbalinti mano celę. Vyrai neleidžia man nė piršto pajudinti, o visą mantą rūpestingai suneša atgal. Negana to, į mano kambarį dar atkeliauja ir visi dievai iš šventyklos, nes toji šveičiama ir dažoma Dalai Lamos belaukiant. Kelias dienas gyvenu apsupta auksinio švytėjimo,

primerktų, bet visareginčių akių, mįslingų šypsenų, laiminančiomis mudromis* sudėtų rankų, palaimingos ramybės, kurią skleidžia Didžioji Tuštuma, virtusi aptakiomis dievų formomis. Kelias dienas man ničnieko netrūksta.

O ko man čia ir dabar galėtų trūkti?! Mano fotografija stovi ant lamos Vangjalo altoriaus greta jo mokytojų bei Dalai Lamos fotografijų, taikių ir nuožmių dievybių atvaizdų. Jis vadina mane khandroma, taigi dakine. Taip į mane kreipiasi visi jo vienuoliai ir gompos svečiai, o aš visiems kuo aiškiausiai leidžiu suprasti, kad nesu kokia prisiplakėlė, o slaptų tantros ritualų adeptė, juk ir mūsų vienuolynas vadinamas tantriniu. Tačiau netrukus, atkakliai tyrinėdama savo lamos įpročius, nusprendžiu, kad anksčiau mano vietoje tikriausiai, o gal net neabejotinai, buvo kažkokia kita moteris.

Aš puolu ieškoti tos kitos moters (arba kitų moterų) pėdsakų. Naršau paloviuose, lentynose, už šventųjų knygų ir paveikslų, o lamai kur nors išvykus, kai visi raktai paliekami man, ne kartą nuodugniai perkratau savo Mokytojo kambarį. Mano paieškos nėra bergždžios, nes lamos stalčiuose sąvaržėlės, smeigtukai, vinutės sudėti į buteliukus nuo brangiausių Ellen Betrix ar Anos Lotan kremų, povo

plunksnos ant jo altoriaus kyšo iš puslitrinio „Chanel“ flakono, o asmeniniai antspaudai guli prašmatniausioje, raudonu aksomu išmuštoje dėžutėje nuo Palomos Picasso tualetinio vandens. Tokių ženklų yra ir daugiau, tačiau niekaip negaliu įsivaizduoti moters, kuri vykdama studijuoti tibetiečių budizmo į Indiją su savim atsigabena ir visą liuksusinės kosmetikos sandėlį. Nebent čia būtų gyvenusi Cindy Crawford, kadaise vežiota į Dharamsalą dabar jau eksvyro Richardo Gere’o. Daugiau aš nerandu nieko, kas praskleistų paslapties skraistę. Jokia moteris (išskyrus mane) nesipuikuoja lamos nuotraukų albumėlyje ir pamėklišku pavidalu nešmėžuoja tvarkingai surūšiuotuose negatyvuose, kuriuos taip pat nuodugniai peržiūriu. Jokios moters iš Vakarų adreso nėra jo užrašų knygutėse ar popierėliuose, įkištuose į knygas bei sienų plyšius. Negaliu klausti lamos, ką reiškia šie labai prašmatnaus gyvenimo likučiai, tačiau tai paskatina mane būti tik dar dosnesne.

Lamos Vangjalo pomėgiai tikrai nėra patys kukliausi. Pavyzdžiui, jis atrodo tiesiog pamišęs dėl rankinių laikrodžių. Gali valandų valandas žaisti su kokiu jau kada rodykles pametusiu „Rolleksu“, svarstyti, kiek metų – 50 ar 150 – paauksuotam šveicariškam trisdešimties deimantų daikčiukui, ar

užgesinęs šviesą žiūrėti, kaip švyti žali skaitmenys ant raudona penkiakampe žvaigžde papuošto kiniško ciferblato. Tvieksdamas triumfališka sėkmingo medžioklio šypsena naujų laikrodžių jis parsineša beveik kasdien. Lama neabejingas ir garsiems tibetietiškiems kilimams, ir porceliano puodeliams. Jis aistringai žavisi mano papuošalais, todėl bent retkarčiais privalau nusipirkti naujus auskarus su korneolu, agato karolius ar apyrankę su koralais bei turkiais, kad šitaip pradžiuginčiau lamą. Mano pinigai katastrofiškai tirpsta.

Lama Vangjalas ir toliau delsia man atverti slapčiausias budizmo gelmes. Kartais man pavyksta prisiplakti prie vienuolių, kurie iš Dharamsalos čia ateina gauti lungo – vienos ar kitos budistinės praktikos žodinio perdavimo ir ja užsiimti. Sakoma, kad lungas tiesiai veikia mūsų subtiliąją sąmonę, todėl visai nesvarbu, kokia kalba jis yra teikiamas. Dar geriau, kai su vertėju atkopia indžiai, dažniausiai pasišovę gilintis į čiodo subtilybes. O aš esu kantri ir pasiryžusi laukti metų metus, kaip šventuosiuose tekstuose aprašytieji didieji jogai Naropa ar Milarepa. Bandau mokytis iš kiekvienos kasdienybės akimirkos, nors ir kokia priešiška ir prieštaringa ta kasdienybė atrodytų.

Didvyriškai kovoju su buitimi. Prasidėjus karščiams, netoli gompos sruvenęs upeliukas visai išdžiūva, lieka tik leisgyvis, šakomis ir lapais apklostytas šaltinis, iš kurio per dieną prikapsi vos porą kibirų vandens. Jo turi pakakti mums visiems. Apie jokias vonias ar dušus čia nėra ko nė svajoti, o mano vakariečiai bičiuliai tik piktdžiugiškai kikena: „na, pats laikas tau atsisakyti tų visų buržuazinių prietarų ir kaip tikrai tibetietei praustis tik sykį per metus." Tačiau kartą per savaitę aš vis dar dešimtį kilometrų keliauju į svečius pas Larą dėl neapsakomo malonumo – karšto dušo. Kaskart mes kikendamos prisimenam ir kitas buitines gyvenimo padangių vienuolyne smulkmenas. Tarkim, kai pačią pirmą svečiavimosi gompoje dieną aš, nors ir baisiai drovėdamasi, pasiryžau ištarti atmintinai iškaltą tibetietišką frazę: „Sangdžio jorė?" (Ar išvietė yra?), man plačiu mostu buvo parodyta visa erdvė aplinkui, medžiai, krūmai, uolos, akmenys, daubelės...

Paskui mudvi aptariam kulinarines problemas. Nors prie puodų manęs niekas neprileidžia, aš vis dar turiu vilties paįvairinti perdėm asketišką gompos virtuvę. Rytais mes visi gauname puodelį arbatos, į kurį lama man dar įdeda papildomą šaukštą sūdyto sviesto ir duonos paplotėlį, pietums – vėl aratos ir

timo, tibetietišką bandelę, kuri labiau primena kumščio didumo žalios tešlos gniutulą, na ir kas, kad kiek palaikytą ant garų. Vakarienei pateikiama tugpa arba tentukas, dvi tradicinės sriubos su džiovinta mėsa ir lakštiniais, bei karštas virintas vanduo – čiū tsapo. Mane apima chroniškas ir kiekvienam vakariečiui suprantamas nerimas, kad mirsiu nuo avitaminozės. Vos ne kasdien šturmuoju lūžtančius nuo daržovių ir vaisių Dharamsalos turgelius ir tempiu visas tas gėrybes į viršų. Vienuoliai noriai kemša vynuoges bei mandarinus, abejingai žiūri į visokius pomidorus, žiedinius kopūstus, morkas, pupeles, špinatus, brokolius, o mūsų virėjas Pala niekina viską, ką tik atneščiau, ir... demonstratyviai supūdo. Ir iš to mokausi.

Mokausi, kai lama Vangjalas šnirpščiasi nosį į savo raudono drabužio rankovę, kai akmeniu perskėlęs iš tugpos ištrauktą kaulą godžiai čepsėdamas čiulpia smegenis, kai vaizdumo dėlei sukiodamas lėkštes ir puodelius įrodinėja kažkokios mistinės astronomijos pagrindus: Žemė stovi vietoje, o Saulė su Mėnuliu ne sukasi aplinkui ją, o priartėja (tuomet stoja vasara ir atitinkamai diena) arba nutolsta (tai lemia žiemą bei naktį)... Kas, kad ego man pašaipiai šnabžda, jog kadaise mėgau prancūzišką virtuvę ar kiniškus

delikatesus, seną raudoną vyną, o į bičiulius rinkausi rafinuotus estetus? Bet *tuomet* ir *ten* man nuolat kažko trūko, o *čia* ir *dabar*, kirpdama paukštiškus nagus nuo neprastų lamos kojų, jaučiuosi laiminga. Galbūt tai ir yra palaima, kuria tegali suteikti *asmeninės istorijos ištrynimas*. Čia niekas nesidomi nei mano gimtąja šalimi, nei miestu, kalba, nei profesija, socialine padėtimi, nei šeima, amžiumi ar tikruoju vardu. Aš esu moteris Niekas, atvykusi iš Niekur šalies, kurioje laikas turbūt turėtų vadintis Niekada. Tačiau mano ego ir vėl ruošia naują klastą, nes pavojaus nuojauta vis stiprėja.

Vieną gražią dieną lama Vangjalas pasikviečia garbingus svečius: mažąjį portugalų rinpočę, kuriam „Ruskaja krasavica“ teikdavo prašmatnias dovanas, ir jo mamą, pasirodo, kažkokio didelio dienraščio specialiąją korespondentę. Tas devynerių metų berniukas – tai ne vaikas, o įsikūnijusi kiekvienos motinos svajonė: gražutis, tarsi iš pieno plaukęs, didžiulėm rudom išminčiaus akimis, ilgėliausiom blakstienom, angeliška šypsena, įspaudžiančia žavias duobutes persiko švelnumo skruostuose. O dar vienuolio drabužis! „Na, taip, – laužyta anglų kalba sako motina, dievinančiomis akimis žiūrėdama į savo vunderkindą, – jau trejų metų būdamas jis

grojo fortepijonu kaip Mozartas, samprotavo kaip Shopenhaueris ir piešė kaip Picasso. Tačiau aš supratau, kad vaikas sutvertas ne Vakarų kultūrai, o yra kažkokio didelio Tibeto lamos atgimėlis. Aš regėjau begalę pranašingų sapnų, kai laukiausi kūdikio, ir dabar jie manęs neapleidžia...“

Berniūkštis čiauška tai ispaniškai, tai portugališkai, tai angliškai, tai tibetietiškai. Eilėmis, išminčių citatomis, kalambūrais. Tai prapliupdamas užkrečiamu juoku, tai žaismingai visa, ką pasakoja, suvaidindamas. Tačiau kad ir keista, jo mylimiausia tema – šlovė ir pinigai. Vaikis pareiškia netrukus vaidinsiąs Martino Scorzese’s filme „Kundun“ ir ne bet ką, o patį Dalai Lamą vaikystėje. „Aš juk panašus, – krykščia jis, – tik gal akis reiks šiek tiek patempti. Lažinamės, iškart tapsiu garsenybe! Visi tik manim ir domėsis! Aš mačiau, kaip per Kalačakros įšventinimą Barselonoj visi žurnalistai tabūnais puldavo prie Richardo Gere’o. Dalai Lama ten buvo tarsi tarp kitko...“ – „Bet tu juk rinpočė, o ne kino žvaigždė...“ – bandau prieštarauti. „Na ir kas?! – nustemba jis. – Tai juk vienas kitam netrukdo!“ Kai paklausiu, ar sutiksiąs man duoti interviu, jis nušvinta: „Žinoma, taip, tik su sąlyga, jeigu man

gerai sumokėsi.“ „Aš nemokėjau net Dalai Lamai“, – sakau. „O man sumokėsi.“

Bandau iškvosti, kokio jis lamos atgimėlis. „Mes čia ir atvažiavom, kad tai nustatytume. Berniuką atpažinti ruošiasi Jo Šventenybė Dalai Lama“, – maloniai paaiškina motina. „Ruskaja krasavica“ sako, kad aš esu XVII Karmapa*. Ji man davė daug pinigų, o mano mamai – papuošalą su deimantu“, – priduria berniūkštis, rodydamas ant motinos kaklo kabančią grandinėlę. Ši pritariamai linkteli galva. „Bet jau yra net du XVI Gjalvos Karmapos atgimėliai“, – bandau prieštarauti. „Na ir kas, – atšauna rinpočė. – Ten, kur du pešasi, trečias laimi! Nežinojai?“

Jo mamytė patenkinta juokiasi, o aš susižavėjusi apie abudu galvoju: tai bent puiki karma, štai kur laimingas likimas! Vaikas ir toliau sau visaip maivydamasis šėlioja, o moteris sėdi ant žemės ir retkarčiais nugrimzta į tai, ką pati vadina „giliais meditaciniais transais“. Tuomet jos akių obuoliai užvirsta, burna prasižioja ir ponia kelioms minutėms tampa panaši į pakaruoklę. Kiek suglumstu, kai vakarieniaudama ji pareiškia rašanti didžiausiam Lisabonos dienraščiui vedamuosius apie prezidento rinkimus Rusijoje ir galbūt aš galėčiau jai pateikti naujausios informacijos. „Aš prognozuoju, kad lai-

mės Gorbačiovas, – sako ji ir stulbinamai greitai pakeičia temą: – Rytoj tau teks išsikraustyti iš to kambario, nes jame gyvens mažasis rinpočė. Mums čia patinka.“ Aš pasiteirauju, ar tai lamos Vangjalo sprendimas, o berniukas ramiai atsako: „Ne, bet jis tam pritars. Galų gale Vangjalas tik paprastas lama, o aš – rinpočė. Jis turi man paklusti.“ Jiems leidžiama nakvoti šventykloje, o mano pavydas ir vėl nežino ribų.

Gal tai visai ne pavydas. Gal aš tiesiog nemoku tos jėgos, kuri mane vargina, varo iš proto, sprogdinte sprogdina, teisingai įvardyti. Todėl jau kitą rytą prisiekiu, kad daugiau toje gompoje pas lamą Vangjalą nebegyvensiu. Tegul dabar mano jaukiame kambarėlyje kankinasi mažasis rinpočė su savo žurnaliste mamyte.

Pirmiausia bėgu pas Larą. Ji rimtai išklauso mano samprotavimus ir pašnabždom taria, kad pavydas čia tikrai niekuo dėtas, o esama dar kažkokių kitų, mums nežinomų, mistinių jėgų. Lara priduria, kad nuo tos dienos, kai aš apsigyvenau pas lamą Vangjalą, ir ji pradėjo jaustis nei šiaip, nei taip: užplūsta tai depresija, tai apatija, tai nepaaiškinamas baimės jausmas. O mudvi juk sieja ypač tvirti karminiai ryšiai. Kas žino, ką lama Vangjalas ketina su mu-

mis padaryti, ir, o tai kraupiausia, jau daro. Net ir atrodo jis kaip koks Mėlynbarzdis, nesvarbu, kad be barzdos. Aš ją tikinu, kad dažnai jis būna juokingas, o kartais – tiesiog apgailėtinas. „Tai, kas jus ir mane žudo, nebūtinai yra pats lama“, – sako Lara ir padaro reikšmingą pauzę. Paskui pareiškia, kad neseniai buvusi pas vieną „Mo“ būrėją (Lara ničnieko nedaro, prieš tai nepasikonsultavusi su „Mo“) ir šis jai pasakęs, kad galbūt su mumis – svetimosiomis – kovoja ne Vangjalas, o jo *šeimininkas.* „Kaip tai?“ – suvapu jausdama, kaip man pakerta kojas. O Lara lyg niekur nieko taria: „Juk iš tikrųjų ta gompa ir jos vienuoliai, ir net pati žemė, ant kurios viskas stovi, priklauso kažkokiai Aukštesnei Būtybei. Dievui. Arba bent jau dharmapalai*“.

Man tarsi šydas nuo akių nukrinta. „Taip, taip“, – šnabždu ir pasakoju Larai apie skorpionus, kuriuos kas vakarą rasdavau savo kambary – tai ant grindų, tai ant lubų, tai ant sienos lovos galvūgalyje, tai pataluose, o rytais kartais net drabužiuose. Lama Vangjalas šaltakraujiškai juos gaudydavo, įvarydavo šluotražiu į stiklainius, šitaip įkalintus laikydavo saulėje ir vis kartodavo, kad ruošiasi gaminti kažkokius vaistus. Skorpionai man kėlė mistinį siaubą, o tibetietiškasis jų pavadinimas „dikparatsa“,

skambantis labai panašiai kaip „dikpa“ (nuodėmė), sužadindavo nepaaiškinamą kaltės jausmą, ir taip visą gyvenimą pakankamai dažnai neduodantį man ramybės. Lara aikteli taip garsiai ir išgąstingai, lyg pati būtų ką tik ant skorpiono užlipusi, užsidengia veidą rankom, o paskui šnabžda: „Jums reikia kaip galima greičiau iš ten bėgti. Šiandien! Šiąnakt!“ Mudvi šiaip ne taip sukurpiam laiškelį, kuriame lamai Vangjalui paaiškinam apie jo šeimininko pyktį. Grįžusi į gompą mamytės su rinpoče neberandu, tačiau lamos kambaryje visą mielą dieną, o paskui ir iki vidurnakčio sėdi kažkoks ilgaplaukis, skrybėlėtas, tipiškos mago išvaizdos vyras ir neužsičiaupdamas kalba. Savo laiškelį padedu prie durų, ant lamos batų. Susikraunu kuprinę ir laukiu, kada galėsiu bėgti: kai ims vos vos švisti, o visų įmigis bus pats kiečiausias.

Kai pagaliau stoja ta lemtingoji priešaušrio valanda, pasigirsta energingas beldimas į mano celės duris. Tai lama Vangjalas. Kvaila būtų neatidaryti ir aš jį įleidžiu. Mojuodamas laiškeliu, jis desperatiškai blaškosi po kambarį, o pamatęs kuprinę ima traukti lauk mano daiktus. Jis prašo, įtikinėja, maldauja. Tyliu kaip žemė ir sutinku pasilikti tik tuomet, kai pamatau lamos akyse ašaras. Pasilieku, nors nepa-

mirštu, kad bandydamas mane sulaikyti lama vis rodė į ką tik iš kuprinės ištrauktą fotoaparatą ir rypavo: kas, jei ne aš, nufotografuos Dalai Lamą, kai Jo Šventenybė pagaliau ateis į gompą...

Ir vėl esu beveik laiminga. Beveik? Esu laiminga, bet kas yra laimė? Kertiniame budizmo tekste – „Abhidharmoje“* teigiama, kad yra 121 žmogaus sąmonės būsena, iš kurių 63 yra džiaugsmingos, 55 – indiferentiškos ir tik 3 – skausmingos. Lama Anagarika Govinda, komentuodamas šį teiginį, rašė: „Ar gali būti dar labiau triuškinantis pesimizmo paneigimas?! Koks suklaidintas yra žmogus, gyvenantis vien tomis trimis skausmingomis būsenomis, nors jam suteiktos beveik neribotos galimybės jaustis laimingam. Kokią perspektyvą šis žinojimas atveria karščiausiems pasiryžėliams, kokį paskatinimą suteikia netgi silpniesiems! Kuo labiau tobulėja žmogus, tuo šviesesnė, tuo džiaugsmingesnė darosi jo sąmonė. Laimė yra tikrasis dvasinio progreso rodiklis.“ Pats Buda dažnai buvo vadinama Džiaugsminguoju, palaimingai švyti budizmo šventųjų atvaizdai, o jų užburiančios šypsenos įkūnija atjautą ir išmintingumą. Išties laimingi atrodo beturčiai, kalnų olose medituojantys jogai, gal jau esantys vos per žingsnį nuo Nušvitimo. Galvodama apie šventumo ir laimės

ryšį, visada prisimenu vienos moters pasakojimą apie tai, kaip ji, dar vaikas, tiesiog neapkentė krucifikso, o vakarais prieš užmigdama žvelgdavo į lovos galvūgaly kabantį Nukryžiuotąjį ir prisimerkusi prietemoje įsivaizduodavo šokantį Jėzų Kristų.

„Abhidharmoje“ taip pat sakoma, kad įprastiniame žmogaus gyvenime teigiamos ir neigiamos emocijos yra pasiskirsčiusios atvirkštine proporcija nei turėtų. Iš tikrųjų jame privalėtų dominuoti laimė ir džiaugsmas, o ne pavydas, pyktis, antipatija – pavojingi bergždžių iliuzijų produktai. Budistinė psichologija pabrėžia, kad kančia yra ne kas kita kaip užmaskuotas troškimas arba nusivylimas nesėkminga kasdiene kova su kliūtimis. Tas kliūtis sukuria paties pralaimėtojo polinkis apribojimams, supriešinimams, jo nesugebėjimas patirti vienybės su pačiu savimi, kitais ir visu pasauliu. Kančia „Abhidharmoje“ dar siejama su pavydu, pykčiu, bloga karma ir laikoma vienu iš pačių žemiausių sąmonės sandų. Kiekvienam žmogui lemta patirti skausmą, tačiau visuose mumyse glūdi ir Nušvitimo galimybė. Ne paslaptis, kad daugelis prisiriša prie savo depresyvių būsenų ir, užuot ieškoję jų priežasties savyje, kaltina išorinį pasaulį, kuris iš esmės tėra tik iliuzija. „Abhidharmoje“ tvirtinama, kad išmokęs

teisingai analizuoti savo veiksmus ir būti iki galo pats sau atviras žmogus taps kur kas laimingesnis. Na, o laimės lygmenys, kurių yra 63, „Abhidharmoje“ išanalizuojami itin kruopščiai: 3 priskiriami nepilnavertėms proto būsenoms, 14 laikoma neutraliomis, tačiau jau pilnavertėmis ir 44 džiaugsmo atspalviai yra vadinami aukštais, aukščiausiais ar net šventais žmogaus esybės aspektais. Didis Lietuvos mistikas Oskaras Milašius kadaise irgi kalbėjo, kad TIKTAI DŽIAUGSMAS YRA ŠVENTAS.

Gompoje dabar verda darbas, nes iki Dalai Lamos apsilankymo teliko vos kelios savaitės. Norėdama pailsėti nuo viso to šurmulio, kartais nusileidžiu žemyn ir neišvengiamai užsuku į „Šambalos“ kavinukę. „Šambala“ – tai bene populiariausia susibūrimų vieta visoje Dharamsaloje, nors joje telpa tik keturi staliukai ir šešiolika kėdžių. Miniatiūrinėje virtuvėlėje visada linksmi šeimininkai ne tik gamina puikų maistą, bet ir gyvena. Todėl nuolatiniai, metų metus čia tarpstantys lankytojai gali stebėti, kaip atsiranda, mokosi žengti pirmuosius žingsnius, kakta pasiekia stalą, o paskui ir jį praauga naujos tibetiečų kartos atstovai.

Suprantama, niekas nesuka sau galvos dėl „Šambalos“ interjero, todėl yra taip, kaip yra, ir negali būti kitaip. Ant sienų rikiuojasi musių nutupėta, bet labai draugiška kompanija: Mahatma Gandhis, Dalai Lama, Markizas ir Piemenaitė, išausti gobelene, užsilikusiame turbūt dar nuo tų laikų, kai Dharamsalą valdė britai. Tą epochą dar primena autobusų stoty ant aukšto postamento iškelta cementinė šalmuo-

ta galva, kurios antakiai ir ūsai kas tris mėnesius kruopščiai perdažomi juodais aliejiniais dažais.

„Šambaloje“ yra ir dar vienas antikvarinis reliktas: dailus secesinis bufetėlis su stiklinėmis durelėmis, pro kurias gali matyti labai jau gundančiai atrodančius kepinius. Kaip skelbia ne itin kaligrafiška vaiko ranka suraityti užrašai, čia galima paragauti spurgų ir penkių rūšių pyragų: obuolinio, varškinio, šokoladinio, bananinio ir apelsininio. Tie konditerijos šedevrai, nors kas keletą minučių ir supjaustomi gurmanų užsakymu, bet paskui apgaubti garų bei dangiškų aromatų vėl atsiranda ir yra lyg koks pastovumo simbolis. Jei kokį rytą ar vakarą „Šambalos“ senbuvis pastebėtų, kad, pavyzdžiui, spurgų lentynėlė tuščia, tai jam reikštų pasaulio pabaigos pradžią. Virš šio smaližių altoriaus kaba lentyna su visur esančiomis brošiūromis, aiškinančiomis, kaip pasiekti nirvaną. Ant jos kažkas kažkada priklijavo Sąjūdžio lipduką su Lietuvos trispalve. Kas?!

Yra „Šambaloje“ ir skelbimų lenta, kurioje apie savo paslaugas praneša įvairūs būrėjai, astrologai, magiškų masažų specialistai, mistinės Kundalini energijos ekspertai, tačiau dažniausiai ji atlieka savotiško pašto funkcijas: „Hey, Tomai, aš ištranzavau į Amritsarą, susitiksim po mėnesio čia tuo

pačiu laiku!“, „Ketlin, aš nedelsdamas privalėjau užsidaryti dviejų savaičių vipasjanos* meditacijai, būk gera, apmokėk mano sąskaitą viešbuty, visada tavo Karalius Driežas“, „Du žavūs vaikinai už nedidelę kainą įsigytų žibalinę viryklę, vandens filtrą ir patrauktų į kalnus su jau pažįstamom žaviom vištytėm iš Paryžiaus“. Galima čia perskaityti ir tokio turinio pranešimų: „Izraeliečiai ir žydų kilmės piliečiai, pasirinkę Budos doktriną ir budistų vienuolių kelią, – atsiliepkit! Rašau apie tai knygą.“ Skelbimų lentoje taip pat parašyta, kad alkoholis ir narkotikai „Šambaloje“ draudžiami. Kad ir keista, bet šiam priesakui visi paklūsta.

„Šambaloje“ visada skamba pati geriausia muzika, nes baigdami vieną ar kitą savo klajonių ratą bastūnai būtent čia palieka Kelio džiaugsmais bei vargais su jais besidalinusius Thomą Waitsą, Jimą Morrisoną, Stingą, Philą Collinsą, Janis Joplin ar Diamandą Gallas. Bet dažniausiai čia karaliauja Bobas Mharleyus. Reperiai, reiveriai ar „techno“ muzikos išpažinėjai lankosi kitur. „Doggy Dogo“ uniforma pasipuošę tibetiečiai paaugliai kitose užeigose nukloja stalus anglų kalbos pratimų sąsiuviniais ir laukia savo mokytojų – jaunų, gražių indžių mergaičių. Tų žvitriaakių vaikinų taktika paprasta:

pusvalandžio pamokos virsta valandos, iš kavinių persikelia į viešbučių kambarėlius, ten gardinamos saldžiu hašišo dūmeliu. Prasideda tai, ką tibetiečiai vadina „ilu-ilu“, lengvas flirtas, kurį, kas žino, galbūt vainikuos sužadėtuvės ir laimingas bilietas į pažadėtąsias žemes: Ameriką, Australiją, Šveicariją... Pavakare arba jau visai sutemus į „Šambalą kartais atsėlina tikrieji medžiokliai, aukšti, liekni, juodais odiniais drabužiais, juosmenį siekiančiais melsvai blizgančiais plaukais, indėniškais tamsaus gymio veidais, aštraus, bet neįspėjamo žvilgsnio. Jie vadinami „ngarčiag indžimo“ – „magnetai užsienietėms“. Brazdindami gitaromis jie niūniuoja ilgesingas dainas, o prie diržų pritvirtinti ilgėliausi peiliai sidabru puoštose makštyse tarsi patvirtina, kad šie vaikinai slepia savy sprogstamąjį rytietišką mišinį: sentimentalumą, atmieštą žiaurumu.

Dieną „Šambala“ yra lyg ir paskirstymo punktas, nes į ją pirmiausia suguža naujokai, palinkę po didelių kuprinių ir dar didesnių iliuzijų našta. Kaip tik jiems paslaptingai atrodantis ponas baltais drabužiais skelbimų lentoje prisega štai tokį tekstą: „Ošo stovykla: dervišų šokiai, zeno meditacija, Šaolinio kovos menas, okultinė muzika prie laužų (atsinešate savo instrumentus), Kama Sutros instrukcijos, EKS-

TAZĖ. Ateikite – nepasigailėsite!“ Senbuviams tokie gundymai sukelia tik ironišką šypsnį žmogaus, jau kadaise perėjusio ugnį, vandenį ir varines triūbas.

Senbuviai yra trijų rūšių: egoistai, bodhisatvos ir neveiklieji. Egoistai valandų valandas kankina naujokus pasakodami apie savo pionieriškus žygdarbius, gieda odes šlovingajai hipių kartai, atskleidžia smulkiausias visų savo mistinių patirčių detales ir duoda begalę naudingų patarimų: ką valgyti, kur miegoti, kaip bei kada kilti į kalnus, pagal kokią tradiciją medituoti, kuriems lamoms lenktis, o kuriems trauktis iš kelio, kaip nušvisti, bet neišprotėti. Tai sakydami jie pirštu rodo į beveik visada „Šambaloje“ kiūtančią pagyvenusią moteriškę raudonais drabužiais, kuri vos užkalbinta prisistato esanti galingiausios tibetietiško panteono dievybės – Palden Lhamo – žemiškasis įsikūnijimas. Netikintiems ji net parodo sutrintą tai liudijantį sertifikatą, duotą kažkokios indų mokesčių kontoros. Jai vienintelei negalioja blaivybę skelbiantis šūkis, ir moteriškė tai palįsdama, tai nugriūdama po stalu iš neišsenkančio butelio vis įsipila viskio į arbatos puodelį su užrašu *God is Great.* „Ruskaja krasavica“ čia neužsuka, pietauja tik prašmatniajame „Tibeto“ restorane ir kartais brangiausių patiekalų pilnas lėkštes prade-

da laidyti į panikos apimtus oficiantus, kurie nieko negali jai padaryti, mat Dalai Lamos juk įsakyta, kad šiai privilegijuotai beprotei net plaukelis nuo galvos nenukristų.

Bodhisatvos teoriškai yra tie asmenys, kurie pasiekę nirvaną nepasilieka Absoliučioje palaimoje, tačiau sugrįžta į samsarą padėti visoms kenčiančioms būtybėms. Šią altruistinę veiklą derėtų pradėti jau dabar, dar nenušvitus, todėl visi praktikuojantys budistai vos ne kas mėnesį duoda Bodhisatvos įžadus. Tačiau tuos, kurie bodhisatvomis vadinami „Šambaloje“, vargu ar pamatysi klūpančius Tsuglakhano kieme ir paskui Jo Šventenybę Dalai Lamą kartojančius: „...tol, kol net mažiausias žolės stiebelis nebus nušvitęs, visiems kenčiantiems aš pasižadu būti troškimus išpildančiu deimantu, išsigelbėjimo sala, pavėsį teikiančiu medžiu, tiltu, vedančiu į ramybės krantą...“

„Šambalos“ bodhisatvos iš prigimties trokšta daryti gera ir gyvena vadovaudamiesi lozungu „Žemę paverskime rojumi!“ Jei ne visą Žemę, tai Indiją arba bent jau Dharamsalą. Jie nuolat skelbia karą tai mėsos valgymui, tai šiukšlinimui kur pakliuvo, tai polietileniniams maišeliams ir plastikiniams buteliams. Bodhisatva Etjenas iš Amsterdamo sukuria „gamtai

draugiškos“ išvietės projektą, kurio brėžiniais nukabinėja visus medžius bei sienas, o veikiantį pavyzdį pasistato šalia savo namų. Jis taip pat mėgina įveisti olandiškų tulpių plantacijas akmenuotuose kalnų šlaituose, o šiukšlynais dvokiančias pakeles užsodinti rožių krūmais.

Bodhisatva Kajus iš Kanados paskelbia iš visų Dharamsalos gyventojų surinksiąs spąstelius su dar gyvomis pelėmis ar žiurkėmis ir savo džipu išvešiąs šiuos mūsų jaunesniuosius brolius į kalnus, į laisvę. Bodhisatva Chuanita iš Melburno, turinti daug rėmėjų, atidaro psichologinės paramos centrą depresijų kamuojamiems tibetiečiams, bet niekas niekada nematė, kad ten lankytųsi nors vienas Sniegynų šalies pabėgėlis. Yra bodhisatvų ir tarp naujokų. Štai Žanas Pjeras, trisdešimtmetis gydytojas iš Paryžiaus, atvyko čia su humanitarine pagalba ir yra pasiryžęs mėnesį gydyti žmones. Jo postas tiesiog apgultas lankytojų ir pacientai pietų pertrauką pasidariusį daktarą atseka net į „Šambalą“. Paklaustas jis atsako, kad už šį darbą negaus nė cento, vien tik dvasinį pasitenkinimą. Ne, jis per daug nesidomi budizmu, bet šį sykį nusprendęs atvykti kaip tik čia, o jau buvo Armėnijoje, Bosnijoje, Somalyje. Žmonės visur kenčia vienodai.

Tačiau daugiausia „Šambaloje“, kaip ir Dharamsaloje, kaip ir visoje Indijoje, yra neveikliųjų. Į Rytus ir visas šventas, „energetiškai stiprias“ vietas žmonės pirmą kartą atvažiuoja vedini kilniausių dvasinių paskatų, užsibrėžę žūtbūt pasiekti aukščiausius metafizinius tikslus. Deja, dažniausiai įvyksta keista permaina. Rytų aplinka juos užhipnotizuoja, paveikia kaip narkotikai, pavergia, pajungia, nuasmenina, tirpinte savyje ištirpina. Galbūt tai ir yra Išnykimo palaima, apie kurią svajojo Vakarų dekadentai, bet jokiu būdu ne Išsilaisvinimas ar Nušvitimas.

Vakariečiai suabsoliutino iš konteksto išplėštą rytietiškąją maksimą, kad reikia *ne veikti, o būti*. Būti nieko neveikiant, palengva nykstant, virstant augalu, akmeniu, vandeniu, vaiduokliu, tyru kalnų oru. Dažnas, paklaustas, ką veikia, išdidžiai atsakys: „Ogi nieko. Tiesiog *būnu*!“ Ir su aukštesniųjų sferų gyventojo panieka nužvelgs visus „darboholikus“: skaitančius, rašančius, besimokančius kalbų ir, o siaube, politikuojančius. Kas kad „Bhagavatgytoje“ dievas Krišna, važnyčiodamas kunigaikščio Ardžunos karo vežimą, šitaip kalbėjo: „Tu esi prirakintas prie veiksmo. Ir tiktai veiksmas išlaisvins tave iš veiksmo!“

Dievai mėgsta veiklą. Jai pasirenka kartais dangišką, o kartais žemišką sferą. „Šambaloje“ šnibždamasi, kad Dharamsala pastaraisiais mėnesiais tapo net dievų karo arena, o žūtbūtinio, eschatologinio, nors ir neregimo mūšio kaltininkas vadinasi Šiugdenas. Bet – tss! Jo vardo nevalia net ir pakuždomis tarti.

Pirmą kartą apie Dordžę Šiugdeną išgirdau tiktai šiemet, prieš Hajagryvos įšventinimą, kurį turėjo teikti pats Jo Šventenybė Dalai Lama. Prieš aukščiausią įjėginimą, tibetietiškai vadinamą vangu*, kiekvienam, panūdusiam eiti tantros keliu, yra rengiamas lyg ir nedidelis interviu. Jūsų paklausia, kokias iniciacijas ir iš kokių mokytojų jau esate gavęs, kokiomis dvasinėmis praktikomis užsiimate ir t. t. Šį kartą kiekvieno buvo pasiteirauta: ar atliekate ritualus, susijusius su Dordže Šiugdenu? Daugelis indžių, kaip ir aš, tą vardą girdėjo pirmą kartą, bet kai kurie, tikėdamiesi sublizgėti, numykė esą taip, Dordžei Šiugdenui skirtos jų kasdienės meditacinės praktikos. Nelaimingieji apsišaukėliai buvo tučtuojau išprašyti laukan. Pats Hajagryvos įšventinimas irgi prasidėjo nuo... Šiugdeno. Dalai Lama griežtai (o tai Jo Šventenybei visai nebūdinga) pareiškė žinąs, kad tarp susirinkusiųjų yra tokių, kurie užsiima Šiugdenui skirtomis apeigomis, todėl privalo tučtuojau

atsistoti ir išeiti iš Tsuglakhano šventyklos. Antraip dideli nemalonumai laukia šių nepaklusniųjų, jų artimųjų ir paties Dalai Lamos. Nepakilo ir neišėjo nė vienas žmogus, tačiau visa šventovės erdvė tapo tarsi įelektrinta.

Jo Šventenybė pridūrė, kad po dvidešimties metų skausmingų tyrinėjimų išsiaiškinęs Dordžę Šiugdeną esant ne gelugpos sektos globėju, bet pavojinga ir nuožmia jėga, kenkiančia tautiniams ir politiniams tibetiečių interesams, besikėsinančia į asmeninį Jo Šventenybės saugumą, negana to, bendradarbiaujančia su komunistinės Kinijos vyriausybe. Maniusiems, kad visi budistinio panteono dievai tėra vienokios ar kitokios nušvitusio, benušvisiančio ar sudrumsto proto išraiškos, o ne materialios, geros ar blogos būtybės šis Dalai Lamos pareiškimas buvo nedidelis šokas. Šokas buvo ir tiems, kurie tiki, kad dievai visagaliai ne tik globoja, bet baudžia, išduoda, keršťauja ir rezga baisiausias klastas. Juk siaubinga žinoti, kad kažkuris iš šių galingųjų įžengė į karo kelią. Kai nė vienas Šiugdeno garbintojas taip ir neapleido Tsuglakhano salės, Dalai Lama pasakė, kad Hajagryva yra mirtinas Šiugdeno priešas ir tas, kas pasiryžo abiem dievybėm tarnauti, pats taps žūtbūtinės kovos lauku. Tokio susirėmimo padari-

niai vidinėje žmogaus mandaloje gali būti baisūs, tačiau Jo Šventenybė, kaip Vadžros mokytojas, visada atsakingas už savo tantrinių mokinių likimą, juos prisiimąs sau. Tokie įspėjimai kartojosi kiekvieną rytą per tris dienas trukusią iniciaciją ir netrukus jau visi Tsuglakhane susirinkusieji žvelgė vienas į kitą kaip į potencialų Dalai Lamos žudiką, Tibeto ir Dharmos mirtiną priešą.

Netrukus pasklido gandai, kad Šiugdenas, pasiversdamas vis kitokiais pavidalais, prasibrauna į Dalai Lamos miegamąjį ir pernakt Jo Šventenybę kankina. Vieni pasakojo, kad jis atrodo kaip mažas žmogutis labai ilgomis rankomis, kuriomis kaskart taikosi užsmaugti Gjalvą Rinpočę*. Kiti tvirtino, kad jis esąs klaikiai besišypsantis kūdikėlis, kuris atsisėda Dalai Lamos galvūgaly ir kikendamas neapsakomai tįsiais nagais, kurie auga beregint, apraizgo Kunduną tarsi kokiu kauliniu tinklu. Atsirado prisiekinėjančių, kad matė tų nagų įdrėskimus ant Jo Šventenybės kaklo. Ješi Norbu su kūdikėliu Šiugdenu kovoja kartodamas Hajagryvos mantrą, o paryčiais nelabasis pavirsta drebučiais, o gal kažkuo panašiu į arbatoje išmaišytą tsampą. Kundumas visa tai suminko ir nuryja šitaip bandydamas sunaikinti Piktąją jėgą, kuri kitą naktį ir vėl pasirodo. Treti

aiškino, kad Šiugdenas apsireiškia toks, koks ir yra vaizduojamas senųjų gelugpos vienuolynų freskose: demoniško veido, užsivožęs šalmą ar skrybėlę, primenančią apverstą varinį dubenį, ir raitas ant Sniegynų liūto. Gjalva Rinpočė, medituodamas Didžiąją Atjautą, bandąs su juo gražiuoju kalbėtis. Visus jį garbinančius šis demonas ar puolęs šventasis traukiąs į žemiausius pragaro lygius, o Dalai Lamos doktrina apie atjautą ir geraširdystę Šiugdenui kelia vien tik įtūžį arba mefistofelišką juoką. Kad ir kiek bandžiau apie visą šį košmarą kalbėtis su, mano manymu, racionaliausiai mąstančiais ir prietarų neturinčiais vienuoliais, jie tik susigūždavo ir puse lūpų pratardavo: „Nevadink jo šituo vardu, sakyk Dolgjalas, tai mažiau pavojinga.“ Visi Dharamsalos vienuoliai buvo gavę garso įrašus su Dalai Lamos pamokslu apie šį nuožmų gaivalą, tačiau apie ką ten buvo kalbėta, nesužinojo nė vienas indžis. Sklido gandai, kad Jo Šventenybė paskelbė kovą būsiant žūtbūtinę, gyvas liks ir triumfuos tiktai kuris nors vienas: arba Dalai Lama, arba Dolgjalas.

Tibetietiškasis panteonas yra išties neaprėpiamas, o dievai skirstomi į pačias įvairiausias kategorijas, grupes bei pogrupius. Tačiau pagrindinės klasės yra dvi. Visų pirma tai jėgos, egzistuojančios anapus

samsaros ribų, anapus trijų – aistros, formų ir beformio – pasaulių. Tai Budos, esantys Absoliute, virš bet kokio gėrio ar blogio. Antrajai grupei priklauso samsariniai gaivalai, įgaunantys dievybių, demonų, dvasių pavidalus, galintys atnešti ir didžiausias gėrybes, ir baisiausias nelaimes. Šios būtybės skirstomos į sungmà gonpò, o Šiug... atsiprašau, Dolgjalas, priskiriamas dablà dievybių grupei. Sakoma, kad jos skrupulingai vykdo savo išpažinėjų norus ir labai dosniai apdovanoja visokeriopais turtais. Dolgjalas trokštančiuosius praturtėti patenkina itin greitai, todėl ir yra labai populiarus. Tačiau išduotas jis nepripažįsta jokio pasigailėjimo!

Vienas mano pažįstamas tibetietis pasakojo apie savo tetą, gyvenusią Manalyje, bene labiausiai klestinčioje Tibeto pabėgėlių diasporoje, pasak piktų kalbų, praturtėjusioje tik Dolgjalo dėka. Teta ir jos vyras išpažinę Dolgjalą, nes anuomet niekas negalėjo žinoti, kad nedera to daryti. Jų šeima gyvenusi ir vargo nežinojusi. Bet prieš kokį penketą metų jie išgirdę Dalai Lamos raginimą atsisakyti Šiugdeno garbinimo ir kaip dori tibetiečiai paklusę. Netrukus tetos vyrą partrenkė sunkvežimis ir jis mirė pakeliui į ligoninę, našlės namas sudegė, ji iš sielvarto visai

pamišo, o trys vaikai buvo išvežioti po internatus į skirtingus Indijos kampelius.

Kitos samsarinės dievybės baudžia kiek subtiliau. Aš vis prisimenu istoriją, pasakotą vieno garsaus dzogčeno rinpočės. Jis prisipažino paauglystėje ne itin tikėjęs įvairiausių dievybių materialumu, juo labiau jų sugebėjimu bausti. Kartą rinpočė viešėjo namuose, kurių altoriaus kambaryje stūgsojo didžiulė vieno iš dharmapalų stovyla. Naktį berniūkštis nutykojo į tą kambarį ir ėmė visaip tyčiotis iš statulos ir net geležine lazda daužyti į jos postamentą. Žemė neprasivėrė po nenaudėlio kojomis, netrenkė perkūnas, o statula stovėjo kaip stovėjusi. Nieko neatsitiko nei kitą dieną, nei po kelių mėnesių ir tik porai metų praslinkus jaunąjį rinpočę ėmė kankinti keisti sapnai. Kažkokios nematomos būtybės iš tamsos tiesiai jam į veidą spigindavo žibintuvėliais ir buvo visiškai aišku, kad jos priklauso kadaise įžeisto dharmapalos palydai. Šie sapnai, kuriuose nebuvo nei jokių vaizdų, nei žodžių, nei veiksmo, darė klaikiausio košmaro įspūdį. Nelaimingasis pradėjo karščiuoti, liovėsi valgęs, o už vis labiausiai bijojo užmigti. Jį, jau visai išsekusį, ėmė vežioti pas geriausius to meto lamas, ir tik vienas sugebėjo

nuspėti, kokiais ritualais galima atsipašyti įžeisto dharmapalos. Tąsyk viskas baigėsi laimingai.

Apie Šiugdeno atsiradimą sklando daugybė legendų. Vieną man papasakojo profesorius Samdhongas Rinpočė, Tibeto Parlamento tremtyje prezidentas. Visa ši istorija prasidėjo XVII a. Šiugdenas tuomet vadinosi Tulku Drakpa Gjaltsenas. Jis buvo vieno iš artimiausių Tsongkhapos mokinių atgimėlis ir pretendavo į V Dalai Lamos sostą. Tačiau, remiantis įvairiais slaptais tyrimais, V Gjalvas Rinpočės įsikūnijimu buvo paskelbtas kitas berniukas, nors Tulku Gjaltseno globėjai ir šalininkai tebelaikė savą kandidatą vieninteliu teisėtu. Laikas ėjo, o V Dalai Lama su atstumtuoju pretendentu gana artimai susibičiuliavo. Jie abu dalijosi ezoterinėmis žiniomis, dvasine patirtimi ir teikė vienas kitam tantrinius įšventinimus. Deja, jų aplinkos žmonės atvirai nesutarė. Samdhongas Rinpočė pabrėžė, kad vienu iš tragiškiausių Tibeto istorijos aspektų laikąs tai, kad Dalai Lama ir kiti aukšto rango lamos dažniausiai buvo pernelyg priklausomi nuo savo ministrų, patarėjų, asmens sargybinių, vieniši, tikrosios individualios laisvės neturintys asmenys...

Dėl Tulku Gjaltseno mirties pateikiamos kelios versijos. Pasak pirmosios, jis V Dalai Lamos aplinkos

žmonių buvo nužudytas, pasmaugtas khadakais, vengiant pralieti kraują. Pasak antrosios, staiga susirgo ir atsisveikino su gyvenimo nesulaukęs V Dalai Lamos, kuris buvo kviestas atlikti paskutiniąsias apeigas, tačiau dėl dvaro intrigantų kaltės nesuspėjo atvykti. Šiaip ar taip, Tulku Drakpa Gjaltsenas mirė pilnas nuoskaudos, neapykantos ir keršto troškimo. Tokia sąmonės būsena jam sutrukdė tinkamai persikūnyti žmogiškajame lygmenyje. Tačiau šis lama buvo pasiekęs labai aukštą dvasinio tobulumo lygmenį, todėl virto galinga mistinių sferų būtybe, kažkuo panašiu, ką Vakaruose vadintume demonu. Šiugdenas ilgai nerado sau vietos. Pirmiausia prieglobsčio jis ieškojo Taši Lhunpo vienuolyne, tačiau buvo Pančen Lamos ir jo transcendentinių globėjų išvytas, o tai tik dar labiau sustiprino demono neapykantą gelugpos hierarchams. Galiausiai Šiugdenas rado prieglobstį viename sakjos* vienuolyne ir iš čia pradėjo rengti pirmuosius išpuolius prieš V Dalai Lamą, jo ministrus ir valdininkus. Jau tuomet įvairiomis tantrinėmis apeigomis buvo bandoma šį mistišką keršytoją sunaikinti, tačiau tai nedavė jokių rezultatų. Pasak Samdhongo Rinpočės, kalbėdami apie Dordžę Šiugdeną, mes privalome turėti omenyje du būties lygmenis: kasdienį ir transcendentinį. Kaip ir

daugelį kitų problemų, šią derėtų spręsti suvokiant, kad egzistuoja reliatyvi, kasdienė tiesa ir aukščiausioji, absoliučioji. Nė viena žmogiška būtybė negali pasakyti, kas yra Šiugdenas transcendentiniame lygmenyje, o kasdienybės sferoje niekas neturi teisės jo teisti... Visa tai sužinosiu jau grįžusi į Vilnių, kai ši knyga bus beveik baigta.

Tačiau Dharamsaloje mes gyvename geometrine progresija besiplečiančių gandų erdvėje. Nepaisant visų versijų ir tvirtinimų apie aitvariškas turto nešėjo funkcijas, nelabai aišku, kodėl Šiugdenas tapo toks populiarus tarp visų Tibeto gyventojų, ypač tarp Lhasos aristokratų. Dar mįslingesnis atrodo Šiugdeno kultas vakarietiškoje sanghoje. Didžiojoje Britanijoje gyvenančio lamos Kelsango Gjatso mokiniai net suorganizavo „Šiugdeno rėmėjų komitetą" ir užtvindė „Internetą" pagalbos šūksniais ir prakeiksmais Dalai Lamai. O nelabai šiuolaikinėje technikoje susigaudantys tibetiečiai, siaubo apimti, šnibždėjosi, kad Dolgjalas jau prasiveržė į kažkokį „Internetą" , paslaptingą tinklą, kuris yra apraizgęs visą pasaulį. „Šiugdeno rėmėjų komitetas" surengė porą piketų Londone reikalaudamas, kad Dalai Lamai, kaip žmogaus teisių pažeidėjui, būtų visiems laikams uždrausta atvykti į Didžiąją Brita-

niją. Magiški ir mistiški Dolgjalo reikalai net buvo pradėti svarstyti BBS laidose. Žurnalistai nelabai susigaudė, kas darosi, bet jie visa širdimi buvo Dalai Lamos pusėje ir teigė, kad Jo Šventenybei vėl iškilo pagrindinė liberalo problema: „Ar galima toleruoti netoleruotiną?!“

Nepaisant viso šio triukšmo, tebėra sunkiai suprantama, kodėl staiga reikia nutraukti visas su Šiugdenu susijusias apeigas, praktikuotas jau kelis šimtus metų, sunaikinti jo atvaizdus ir statulas, įstumti didžiausion nemalonėn garbingiausius lamas ar net jų atgimėlius. Pavyzdžiui, didelių priekaištų sulaukė paauglys Tridžiangas Rinpočė, kurio pirmtakas, vyriausiasis Dalai Lamos Mokytojas, išpažino Šiugdeną, nors tai nesutrukdė jam pasiekti Nušvitimą.

Aiškinimų yra visokių. Kai kurie Vakarų žurnalistai, visur įžvelgiantys tik politines priežastis, teigia, kad Šiugdeno vardu bando prisidengti besusiformuojanti fundamentalistinė partija, siekianti, kad laisvą Tibetą ir dabartinę egzilę valdytų tik vienuoliai, priklausantys išimtinai gelugpos sektai. O Dalai Lama trokšta visų sektų santarvės ir valdančiųjų sluoksnių sekuliarizavimo.

Aistros verda. Per kai kurias tibetiečių gyvenvietes nuvilnijo reidai, kurių metų kiekvienuose namuose buvo ieškoma Šiugdeno išpažinėjų. Panašus vajus praūžė ir didžiuosiuose gelugpos vienuolynuose, šiuo metu įsikūrusiuose Indijos pietuose, o kai kur buvo prieita net iki susirėmimų. Lamos, nepanorę atsisakyti savo kasdienės, Dolgjalui skirtos praktikos, buvo iš vienuolynų išvyti. Egzilinė Tibeto vyriausybė išplatino viešą laišką, kuriame buvo paneigti fizinio susidorojimo ar persekiojimo faktai ir pridurta: „... tie individai, kurie galvoja, kad asmeninė meditacinė dievybė yra svarbesnė už visos Tibeto tautos interesus, turi teisę praktikuoti tai, ką laiko esant teisinga...“

Su Šiugdenu kovojama ir mistiniais būdais, kurie itin kaitina indžių vaizduotę. Vienuoliai kasa duobes šventyklų kiemuose ir apsivilkę dievų drabužiais, mosuodami ritualiniais durklais meta į pražiotą Žemės burną gausias, baltai, raudonai, juodai dažytas atnašas. Kartais prie vartų į Dalai Lamos rezidenciją sušmėžuoja A. David-Neel plunksnos vertos būtybės – jogai, nusileidę iš Himalajų viršūnių vien tik tam, kad kovotų su Dolgjalu.

Juodomis jaunaties naktimis danguje pulsuojant kruvinam amalui ar vaiduokliškai šviečiant baltai

pilnačiai, kai visuose vienuolynuose dunda būgnai, žvanga cimbolai, šaižiai aidi triūbos ir vienuoliai niūriais it požeminis griaustinis balsais kartoja Hajagryvos mantrą, kurią kiekvienam liepta sukalbėti po dešimt milijonų kartų, iš tiesų atrodo, kad vyksta Armagedonas, kas kad neregimas mums, nepašvęstiesiems. Kas nugalės? Ar paskutiniame šios Žemės mūšyje tarp gėrio ir blogio dar gali kilti toks klausimas?!

– Beje, apie Hajagryvą... – „Šambaloje“ staiga stojusią nejaukią tylą nutraukia akiniuotas vyrukas. – Ar girdėjot, kad kitą savaitę Dalai Lama lankysis ten aukštai kalnuose, viename njingmos vienuolyne, kurio patronas – Hajagryva. Sako, tai irgi viena iš mūšio su Šiugdenu grandžių. Tai pavojinga, todėl nė vienam iš indžių nebus leista ten įsitrinti...

Aš nustėru. O gyvenimas „Šambaloje“ teka sena vaga. Dainuoja Bobas Mharley‘us. Ponas su povo plunksnų kepure ir violetiniu apsiaustu, astrologas iš Hamburgo, pedantiškai dėliodamas makrobiotinio maisto paketėlius garsiai pareiškia: „Aš – kosmopolitas ir supraskit šį žodį teisingai, tai reiškia, kad aš myliu visą pasaulį.“ Palden Lhamo neatsargiu judesiu nusviedžia žemėn puodelį su užrašu *God is Great* ir žiūrėdama į jo šukes graudžiai pravirksta.

DALAI LAMOS BELAUKIANT

Įsivaizduokit, kad jūs pakvietėt Popiežių aplankyti jūsų namus ir vieną gražią dieną gaunate atsakymą: taip, jis atvyksta. Tačiau jūs ne milijonierius, jūsų būstui jau seniai reikia remonto, negana to, į jį neveda jokie keliai, kuriais galėtų pravažiuoti garbingasis asmuo su savo palyda. Niekam tai nė motais. Jūsų namuose ima lankytis nesuskaičiuojamos komisijos, priekabiai nurodinėjančios, kas, kaip ir kur turėtų būti.

Dalai Lama atvyks jau po savaitės ir tokio įvykio svarbą gali suvokti tik tibetietis, šimtaprocentinis tibetietis, o ne tas, kuris kažkada juo buvo, bet reinkarnavosi į lietuvę moterį. Todėl man tas karštligiškas pasiruošimas kartais primena N. Gogolio „Revizorių“, kartais Sovietų armijos istorijas apie žolės dažymą prieš atvykstant generolui.

Žolės čia nėra, tačiau nusprendžiama pliką kaip ką tik nuskustas vienuolio pakaušis skardį užsodinti gėlėmis. Darbo imamasi tučtuojau ir labai entuziastingai. Akmenuota žemė sukasama, o visi kaimynystėje gyvenę atsiskyrėliai jau beda į ją kas ką kokiam darželyje slapčia nuskynė. Veltui aiškinu,

kad sodinamas augalas privalo turėti šaknis („tsava“ – žodis, taip dažnai sutinkamas ezoteriniuose tekstuose), tačiau moters balsas tibetiečių vienuoliui į ausį neina. Lama Vangjalas tokiais niekais nesidomi, jis dienų dienas kankinasi įvairiausiose kontorose, o vakarais grįžta vis su naujais popieriais, patvirtinančiais, taip, Jo Šventenybė Dalai Lama tikrai atvyks į mūsų vienuolyną. Išgerti arbatos. Apie Šiugdeną – nė žodžio.

Gėlių imuosi ir aš. Vos ne kasdien leidžiuos nuo kalno žemyn, o paskui kylu į viršų su sunkiais jų vazonais. Ištikimoji Lara man padeda. Nutūpusios pailsėti, mes kaskart prisimename Milarepą: kaip šis prieš tapdamas didžiu jogu valė savo karmą tampydamas į kalną akmenis ir statydamas namus Mokytojui Marpai. Marpa jau bebaigiamas mūryti akmenines pilis įsakydavo sugriauti ir pradėti darbą iš naujo, nors tibetiečio Sizifo kūnas palengva virto viena kraujuojančia žaizda.

Lama Vangjalas ne toks reiklus. Tačiau su manimi akivaizdžiai kovoja kažkokia vietinė dvasia, kuri ką tik atvilktą šviežutėlį augalą per kelias dienas nuvytina, apleidžia amarais ir sunaikina. Kova tikrai nelygi, jaučiu, kaip pralaimiu. Mane jau pažįsta visi Dharamsalos gėlių pardavėjai ir nutvėrę už skverno

paslaptingai šnabžda apie kažkokius fantastiškus sodinukus, esančius Palampūre, o gal Kangroje, taigi – už šimtų kilometrų. Ten važiuot nesiryžtu, bet skundžiu nenaudėlę dvasią lamai Vangjalui. Jis kažką pasako varnoms, krankiančioms gudrių senių balsais, ir gėlės daugiau nebevysta.

Vieną rytą asilaičiai atgabena didžiules dažų statines ir prasideda gompos gražinimas. Dažytojai liauni, jaunučiai indai, be paliovos traukiantys dainas iš savo šalies kino filmų, tai pasirodo pusdieniui, tai vesdami lamą Vangjalą į pasiutimą savaitei išnyksta. Jeigu jie jau dirba, tai su tikru azartu, negaili nei savęs, nei dažų, nei dažomo objekto. Tiktai retkarčiais susėda sutraukti po lengvą bidi – lapų suktinę ir tuomet jų veidai įgauna švelnias tarsi šventųjų išraiškas. Vienuolynui sušvitus ne vaivorykštės, bet tradicinėmis senojo Tibeto architektūros spalvomis, gauname darbo ir mudvi su Lara. Mums liepta ir leista nudažyti švenčiausią budizmo simbolį: Dharmos ratą* ir du elnius. Mes ropščiamės ant įkaitusio it keptuvė vienuolyno stogo ir mirkydamos teptukus į skaisčiai geltoną dažą pačios panyram į ekstazišką džiugesį. Visi, apačioje susirinkę, net išsižioję mus stebi: juk tai beveik revoliucija, dvi moterys, vienuolė

ir pasaulietė (nežinia, kas blogiau), ant šventyklos stogo!!!

Paskui ateina laikas interjerams. Visada esu kviečiama būti konsultante, tačiau lamos Vangjalo ir mano požiūris į budistinį altorių iš esmės skiriasi. Aš žūtbūt noriu išgyvendinti iš šios šventos sferos visus plastikinius augalus ir gyvulius arba bent jau nuimti dievybėms nuo rankų etiketes su kainomis. Lamai tai neatrodo svarbiausia ir jis, stumdydamas dievus po milimetrą tai į vieną, tai į kitą pusę, kuria savo kosmosą. Deja, po kelių dienų šį kosmosą sugriauna delegacija iš aukščiausiųjų instancijų ir čia vėl aikštėn iškyla slaptoji nesantaika tarp njingmos ir gelugpos. Pastarosios atstovai „raudonkepurių" šventykloje perstumdo dievus pagal savo regulą. Tik Hajagryvos thanką* įsakyta pakabinti matomiausioje vietoje. Vadinasi, mūšis su Šiugdenu įvyks.

Paskutinis akcentas – tai Maldos vėliavos, kurias ypatingą dieną turi sukabinti ypatingas žmogus. Ypatingos dienos rytą vienuoliai sukuria laužą iš kadagio šakų, o lama Vangjalas skambindamas varpeliu ilgai sėdi prie ugnies traukdamas šventas giesmes. Kai viskas paskęsta kvapniuose dūmuose, atžygiuoja ypatingas žmogus. Tai Dondupas, miniatiūrinis vaikinukas, žvitrus kaip driežas, vikrus kaip

beždžionė, lankstus kaip gyvatė. Žaibo greičiu jis užsliuogia į aukščiausias viršūnes, it aitvaras margaspalvę uodegą paskui save tempdamas virvę su Maldos vėliavomis, šokinėja nuo šakos ant šakos, skraidyte skraido.

Pagaliau nusileidęs žemyn ima pasakoti savo istoriją: astrologai jam išpranašavę, kad atgimsiąs paukščiu, o jei šito nenorįs, privalo dažnai kabinti Maldos vėliavas. Taip Dondupas ir daro, mat astrologai, kažką braižydami ant magiškais kvadratais suskirstytos lentos, berdami tai šafrano žiedlapius, tai hašišo dulkes, jam išbūrę, kad gyvensiąs 74 metus. Todėl puikiausiai žinąs, kad anksčiau laiko nė plaukas nuo jo galvos nenukrisiąs, o sutikęs gatvėj seną žmogų dažnai pasiteiraująs jo amžiaus. Išgirdęs lemtingąjį „74“, Dondupas sau sakąs: štai šitoks aš būsiu, kai ateis mirtis. Jis tikįs astrologais. Mat, kai mirusi vaikino mama, šie, berdami tai hašišą, tai šafraną ant savo stebuklingų kvadratų, pasakė, kad moteriškės siela niekaip negalinti atsisveikinti su pasauliu, nes yra labai prisirišusi prie vieno seno drabužio. Ir tikrai namuose jau kurį laiką nebuvę ramybės, dužę daiktai, nežinia kaip vidurnakty įsijunginėdavusi elektra ar sproginėdavusios lemputės, bet tada sūnus prisiminęs vieną jaukų megztinį, kurį

labai mėgusi jo mama. Astrologų patartas Dondupas jį sudeginęs ir tuomet senutės dvasia laimingai iškeliavusi ten, kur jai ir pridera.

Štai Maldos vėliavos jau pakabintos, gėlės žydi, gompa nudažyta, altoriuje – tvarka, ir net kelias, kuriuo atvyks Jo Šventenybė, nutiestas. Jis atsiranda tiesiog bematant, kaip pasakoj stebuklingą staltiesę ar rankšluostį ant uolų paklojus. Tuomet prasideda itin aukštų viršininkų vizitai. Šie garbingi ponai, vadovaujami semitiško veido rinpočės, dažniausiai valandų valandas sėdi gompos kieme, gėrisi iš aukštybių atsiveriančiais pasakiško grožio toliais ir geria, geria, geria arbatą iš vien tik jiems nupirktų porcelianinių puodelių ir termoso su rojaus paukščiais.

Kartą jiems taip besiilsint, pasirodo portugalas atgimėlis su savo mamyte, gracingai stypčiojančia lakiniais aukštakulniais bateliais. Ir anksčiau jiedu dažnai čia atkulniuodavo. Mamytė smukdavo tiesiai į šventyklą, kur išsidėsčiusi savo sūnaus, Budos, Mergelės Marijos ir kelių, turbūt portugalų šventųjų atvaizdus nugrimzdavo gilion meditacijon. Rinpočė, aiškiai piktnaudžiaudamas su žavesiu, kamuodavo lamą Vangjalą ir kitus vienuolius. Visi jau su jais apsipratę, tad ir šįkart nenustemba, kai berniukas su motina, nors ir neparodę deramo dėmesio Dha-

ramsalos grietinėlei, nutipena šventyklon. Tada vienas iš Dalai Lamos apsaugos vadovų pareiškia, kad žavingasis kūdikis – joks rinpočė, apsišaukėlis ir tiek, o mamytė paprasčiausiai pamišus. Įsakmiai priduria, kad Jo Šventenybės vizito metu šios porelės čia nė kvapo nebūtų! O ką jau kalbėti apie „Ruskają krasavicą“, kuri prieš porą dienų Tsuglakhano šventykloje atsisėdo į Dalai Lamos sostą. To nėra buvę per visą Tibeto istoriją, nors slaptose pranašystėse užsiminta, kad šitokį įvykį reikia laikyti itin blogu ženklu. Na ir kas, kad „Ruskaja krasavica“ sakosi taip pasielgusi trokšdama greičiau pasiekti Nušvitimą. Niekas nežino, kokioms jėgoms toji mergina tarnauja, o gal ji net ne beprotė! Po šito įvykio visi atsisakė priimti ją į savo viešbučius ir jau keletą dienų dilginama neapykantos pilnų žvilgsnių, nešina visa savo manta „Ruskaja krasavica“ bastosi po Dharamsalą kaip dūšia be vietos.

Mūsų gompoje dabar gyvena dar viena moteris – jauna vienuolė Dolma, kažkurio senuko su Maldos malūnu tolima giminaitė. Ją čionai atgabeno po nesėkmingai pasibaigusios atsiskyrėliškos meditacijos: vienuolę tiesiog kirste pakirto kažkokia sunki liga. Niekas nepuolė Dolmos rimtai gydyti, galbūt buvo tikimasi, kad Dalai Lamos atėjimas paveiks kaip

magiškas vaistas. Kartais, kai vienuolyno kieme nesėdėdavo aukšti svečiai, Dolma mėšlungiškai įsitvėrusi savo giminaičio parankės, vos ne dvilinkai suriesta, išslinkdavo pasišildyt saulutėje. Bet jau kokią savaitę ji net tam nebeturėjo jėgų.

Vieną rytą pamatau, kaip visi vienuoliai ir net lama Vangjalas, pasiėmęs šventus tekstus ir ritualinį varpelį, skuba į Dolmos celę. Nueinu ten ir aš. Ji guli be sąmonės, visiškai sunykusi, penkias dienas nei valgiusi, nei gėrusi. Nesu šių dalykų ekspertė, bet man staiga pasidaro visiškai aišku, kad Dolma miršta. Puolu aiškinti, kad skubiai reikia kviesti gydytoją, tačiau man atsakoma, kad tokioje situacijoje jau niekas nebegali pagelbėti: karma stipresnė net už visagalį Budą. Tada aš prisimenu vieną „Šambalos" bodhisatvą – Žaną Pjerą.

Dar niekad kelias per kalnus neatrodė toks sunkus, toks ilgas, dar niekad miestely neknibždėjo tiek žmonių, pro kuriuos vos gali prasibrauti. Žanas Pjeras įsikūręs moterų vienuolyne, o jo kambarys primena karo lauko ligoninę. Visur riogso dėžės su vaistais, švirkštais, tvarsliava ir aparatūra. Naujojo gydytojo kabinetą apgulusios minios žmonių: tibetiečių senučiukių, motinų su kūdikiais, vienuolių vyrų ir moterų. Į jauną Tiną Turner panaši prancūzo

asistentė, apsitempusi trumpučiuku juodu sijonėliu ir apsiavusi aukštakulniais bateliais, fotografuoja visą šį ažiotažą. Išklausęs mano istoriją Žanas Pjeras primygtinai kokius tris kartus paklausia, ar tikrai Dolma miršta, bet pasiryžta eiti į kalnus. Jo asistentė Katrina, čiupusi dar porą kamerų, pasišauna mudu lydėti.

Vos įėjęs į Dolmos celę, Žanas Pjeras pareiškia: „Tai diabetas. Diabetinis šokas.“ O išvydęs mano apstulbusį veidą priduria: „Tik nemanyk, kad aš koks genijus. Tiesiog kambary tvyro labai specifinis kvapas.“ Jo klausimas apie insulino injekcijas pasirodo man juokingas. Ištraukęs iš po Dolmos pagalvės maišelį su Mani piliulėmis – mantromis užkalbėtais vaistažolių žirneliais, Žanas Pjeras pakraupsta: „Kažkokie viduramžiai!“

Paaiškėja, kad prie diabeto prisidėjo dar ir visą organizmą apėmusi infekcija, nuo kurios prancūzų gydytojo apžiūrima vienuolė tiesiog rėkia iš skausmo. „Ji tikrai miršta, – ramiai konstatuoja Žanas Pjeras, pridūręs, kad tai matė jau ne kartą, nes visada dirbdavo tose vietose, kur karaliauja mirtis. – Dabar mums brangi kiekviena minutė!“ Jis tučtuojau ima organizuoti vienuolės pergabenimą į artimiausią ligoninę, tačiau visi gompos gyventojai užprotestuoja,

kad be lamos Vangjalo sutikimo to tiesiog neįmanoma padaryti. Jis kažkur išėjęs, o kada grįš – nežinia. „Kažkokie viduramžiai!“ – sušunka prancūzas.

Mes jau kokį pusvalandį sėdim saulės atokaitoj ir niūriai tylim, kol Žanas Pjeras paprašo gerti. Aš atnešu puodelį šalto, tyriausio šaltinio vandens, o daktaras, sužinojęs, kad jis nevirintas ir nefiltruotas, trečią kartą pareiškia: „Kažkokie viduramžiai!“ Rodos, tai ir yra paskutinis lašas, perpildęs jo kantrybės taurę. Žanas Pjeras pašoka ir ima dairytis, iš ko čia pasidarius neštuvus.

Prancūzas iš kažkur ištraukia dideles kopėčias, reikalauja čiužinio, apklotų ir netrukus Dolma, klykianti iš skausmo ir dar bandanti priešintis, rišama prie šių improvizuotų neštuvų. Kaip tik tuomet atsiranda lama Vangjalas ir visi darbai pajuda dar sparčiau. Vienuoliai neštuvus diržais prisitvirtina sau ant pečių, nes einant kalnų takeliais reikia balansuoti rankomis kaip ant lyno.

Sukeldami akmenų griūtis mes leidžiamės stačiu kalno šlaitu. Katrina, vos ne iki ausų atsismaukusi savo žavųjį sijonėlį, viską fotografuoja kaip reporteris-kamikadzė, atsidūręs mirtiname mūšyje. Saldenas bėga pakviesti ligoninės džipo, kuris mūsų lauks ten,

kur prasideda pravažiuojami takai. Kelias, kuriuo atvyks Dalai Lama, kol kas – paslaptis.

Mūsų būrys su lama Vangjalu priešakyje atrodo tikrai įspūdingai. Prie jo dar prisijungia susirūpinę šunys ir lyg iš po žemių tokioj atkampioj vietovėj dygstantys vaikai.

„Greitosios pagalbos“ džipas mūsų laukia prie Dalo ežero, kvepiančio dumblinomis undinėmis. Iš mašinos iššoka dar viena, šį kartą olandų, fotografė ir puola pyškinti kadrą po kadro. Mes atrišam Dolmą nuo kopėčių ir guldom ant ligoninės neštuvų, neįtikėtinai purvinų, ištepliotų krauju, kaip ironiškai pastebi Žanas Pjeras, dar beveik nenudžiūvusiu. Prieš sėsdamas į mašiną, jis man sako: „Gali didžiuotis, nes išgelbėjai žmogui gyvybę!“ – „Tai tu išgelbėjai...“ Prancūzas atsako: „Aš buvau tiktai tavo įrankis.“

Dolmos gyvybė dar porą dienų kaba ant plauko, bet galiausiai jai šiek tiek pagerėja ir apie vienuolę visi užmiršta. Tiktai Dalai Lamos atvykimo išvakarėse vos paeinanti, perbalusi Dolma vėl pargabenama į gompą.

Jau sutemus pasirodo dar du asmenys, karštai trokštantys sutikti Jo Šventenybę. Tai apsišaukėlis rinpočė su savo atkakliąja mamyte. Apie jų nepageidautiną atvykimą praneša kažkuris žvalgas, o

aš siunčiama pasakyti, kad rytoj jiems čia neatsiras vietos. „Padaryk tai kiek galima švelniau, – prašo lama Vangjalas, – taip, kad mamytė tau akių neiškabintų.“

Pasišviesdama žibintuvėliu, gūrinu vykdyti šios nemalonios pareigos, bet vos tik prabylu, ir mama, ir žavingasis kūdikis staiga užmiršta anglų kalbą. Jie tarpusavyje kažką karštligiškai portugališkai tariasi, o aš matau, kad ne tik moters, bet ir berniuko akyse jau žybsi pamišėliškos liepsnelės. „Aš žinau, kad kaip tik rytoj Dalai Lama mane pripažins. Tai tau bus gėda, kai paaiškės, kad aš – tikrai didis rinpočė! – sako vaikas ir sudėjęs lūpas taip, tarsi ketintų mane apspjauti, priduria: – Galėsit abi slėptis su ta kita didele, išprotėjusia ruse!“ Pasirodo, „Ruskaja krasavica“, sužinojusi, kad vaikas nėra ne tik XVII Karmapa, bet ir apskritai joks atgimėlis, mėgino susigrąžinti jam paaukotus pinigus ir mamytei dovanotus briliantus.

Visų džiaugsmui jie pagaliau išeina patamsiais klupinėdami ant akmenų, šūkčiodami ir aikčiodami. Vaikas tempia motiną, motina – vaiką, aklasis akląjį. Bet paryčiais Saldenas vienoje apleistoje celėje atranda juos atsigulusius ant cementinių grindų, susiglaudusius ir kietai miegančius.

Išskyrus šiuos du, naktį prieš Dalai Lamai atvykstant niekas nemiega. Beje, nusnūsti net nėra kur, nes visuose kambariuose ir celėse jau padengti stalai svarbiesiems svečiams – Jo Šventenybės palydai, ministrams, apsaugos vyrams. Tamsoje šurmuliuoja daugybė žmonių. Tai visi Dharamsaloje ir jos apylinkėje gyvenantys pabėgėliai iš Amdo, Tibeto provincijos, iš kurios kilęs ir Dalai Lama, ir lama Vangjalas. Jis, beje, prisako jokių „svetimų“ į gompos kiemą neleisti ir tuo labai įžeidžia savo kaimynus gomčenus, kuriems dešimtmečius čia aukštybėse medituojantiems tai turbūt yra vienintelė proga gyvenime pamatyti Dalai Lamą. Man leista pasikviesti Larą ir du buriatus, laikančius lamą Vangjalą savo Mokytoju. Juos, ramiai kiūtojusius netoliese pastatytoje palapinėje, atranda samurajiški apsaugos vyrukai ir elgiasi taip, lyg būtų sučiupę ką tik parašiutais nusileidusius kinų snaiperius. Lama Vangjalas, pasipuošęs naujais drabužiais, nuo rūpesčių pražilusiais smilkiniais ir iš nuovargio įgavęs demoniškų bruožų, blaškosi tamsoje vis dar kažką komanduodamas. Pradeda švisti. Visiems pašaliniams patariama eiti žemyn ir sustoti palei kelią, kuriuo pravažiuos Dalai Lamos mašina. Apsauginių švelniai apstumdyta primenu lamai apie jo troškimą,

kad viską fotografuočiau. Tai man padeda. Gaunu baltą kortelę, kurią prisisegusi galiu daugmaž laisvai judėti Jo Šventenybės buvimo erdvėje.

Dalai Lama, turi atvykti lygiai šeštą ir Jo Šventenybės buvimui čia, aukštybėse, teskirtas pusvalandis. Todėl viskas vyksta žaibo greitumu. Bėgu paskui lamą Vangjalą siauru, aštuoniais Sėkmės simboliais* išpieštu takeliu, abipus kurio stovi palinkę žmonės su smilkalais, šilko khadakais ir gėlių žiedais rankose.

Jo Šventenybės džipas atidarda sekundės tikslumu. Skubu fotografuoti dviejų kraštiečių iš Amdo susitikimą, kol manęs nepastebėjo su Dalai Lama atvykę dar vienos apsaugos grandies žmonės.

Jo Šventenybė, žinodamas apie laiko stygių, kone tekinas pasileidžia keleliu, bet spėja visa reginčiomis Avalokitešvaros akimis pažvelgti į kiekvieną jam nusilenkusį. Kartais Jo Šventenybė sustoja ir pirštu rodydamas į miškelyje kiūtančius gomčenų būstus teiraujasi juose medituojančių atsiskyrėlių vardų. Šie, negavę teisės atvykti į susitikimą su Kundunu, nusprendė išvis nesirodyti, nors tikriausiai stebi Dalai Lamą pro sienų plyšius.

Paskui Jo Šventenybė stabteli prie stupos, kurioje palaidoti jo Mokytojo Tridžiango Rinpočės palaikai.

Nepaisydamas visų gandų apie Šiugdeną, kurį neva išpažino šis garbus lama, tris kartus jam nusilenkia tibetietišku papročiu atsiklaupdamas ir kakta paliesdamas žemę. Atsakingiausių palydos narių vis raginamas skubėti, Jo Šventenybė nepraleidžia progos pakalbinti žmonių, kurie tokios malonės sulaukę tuoj pat puola į ašaras. Dalai Lama tik „nepastebi“ naujais vienuolio drabužiais pasipuošusio mažojo apsišaukėlio ir žavingai skruostus nusirausvinusios mamytės, atsistojusių pačioje matomiausioje vietoje. Tokia nesėkmė šių nenuilstančių karių nebaugina ir jie, persimetę ugningais žvilgsniais, indėniškais šūksniais, karingais gestais, jau skuba kitur. Mat sužinojo, kad Jo Šventenybė šiandien dar bus keliose viešose vietose.

Vienuolyno kiemely būriuojasi daugybė žmonių, pasipuošusių tautiniais Amdo drabužiais. Vienas Dalai Lamos asmens sargybinis, kurį visada laikiau esant draugu, manęs ironiškai klausia: „Tai ką, pasirodo, ir tu iš Amdo?“ – „Na, žinoma“, – nusijuokiu. O jis jau ima mane už rankos ir sako: „Fotografuodama tu per daug karščiuojies, nurimk, atsipalaiduok, nebesijaudink...“ Per dešimtmečius nušlifuotas balso tembras ir intonacijos: šitaip kalbama su nepavojingais pamišėliais. Ne ką daugiau už mane

šioje situacijoje turi teisių ir lama Vangjalas. Jam net nepavyksta nusifotografuoti dviese su Gjalva Rinpoče. Gal kliedžiu, bet man pasirodo, kad net pats Dalai Lama yra kažkieno sugalvotų taisyklių, draudimų ir normų kalinys. Ir nors tam visai nėra laiko, man pasidaro labai liūdna.

Desperatiškai fotografuoju, bet galop Dalai Lama įeina į šventyklėlę, kuri šiandien labiau primena brangių tibetietiškų kilimų parduotuvę. Paskui Jo Šventenybę leista sekti tik lamai Vangjalui ir dar keliems vienuoliams. Ministrai ir kiti oficialūs asmenys susėda jiems skirtuose kambariuose ir negaišdami laiko ima puotauti. Lieku akis į akį su apsaugos vyrukais, kurie kaip įmanydami traukia mane per dantį.

Vargu ar mūšis su Šiugdenu įvyko, nes apeigos šventykloje tetrunka dešimt minučių. Iš jos išėjęs Dalai Lama meteoro greičiu dar užlekia ne į lamos Vangjalo išpuoštą celę, kaip buvo planuota, o į prišnerkštą virtuvę, kur jau niekas tikrai Jo Šventenybės nelaukė. Tiesa, buvo tikėtasi, kad Visa Regintysis pastebės vienuolyną kamuojančią vandens stygiaus problemą ir pagelbės. Tibetiečiams patiems kuo nors skųstis ar prašyti Dalai Lamos nepriimta. Tačiau Jo Šventenybė atkreipia dėmesį tik į mudviejų su

Lara atitemptas, klestėte klestinčias gėles ir ima nuoširdžiai jomis žavėtis. Saldenas man pašnabžda, kad lamos Vangjalo viltys dėl vandentiekio žlugo.

Paskui viskas kartojasi kaip atgal sukamas filmas: vėl keliukas, kur žmonės su ašaromis akyse trokšta bent pirštų galiukais paliesti Dievo drabužio kraštelį, skubotas atsisveikinimas su lama Vangjalu, nes susitikimas užtruko kiek ilgiau, nei buvo numatyta protokole, paskutinis skvarbus, smalsus, kiek ironiškas Dalai Lamos žvilgsnis pro išblizgintą džipo langą, šypsena, savy talpinanti ir džiaugsmą, ir liūdesį, ir išmintį, laiminantis rankos mostas... Viskas. Šarvuotas Dievą gabenantis automobilis išnyksta dulkėse už kelio posūkio.

Tuomet prasideda tikroji puota. „Man kažkaip čia nejauku, aš turbūt eisiu“, – sako Lara, kuri paprastai visada ir visur jaučiasi kaip namie. Bet aš prašau ją pasilikti, nes vis dar laikau save neatskiriama lamos, Amdo krašto ir visos tibetiečių tautos dalimi. Tik ūmai kažkas atsitinka ir aš tuoj pat imu darytis vis svetimesnė ir svetimesnė. Kas kad vilkiu tradicinę šilko čiūbą* ir laužydama liežuvį skiemenuoju mandagumo frazes Amdo dialektu. Išsipustę, po Dalai Lamos palaiminimų šventiškai nusiteikę ponai ir ponios į mane žvelgia su neslepiamu priešiškumu,

geriausiu atveju – kaip į tuščią vietą. Lama, anksčiau rodęs tiek dėmesio ir, tikiuosi, neapsimestinio švelnumo, net pagavęs mano maldaujančius žvilgsnius nė nebando padėti. Jis ima elgtis taip, lyg manęs nė nebūtų. Nesu pakviesta nė prie vieno stalo, už kurių sėdi pagal atitinkamus rangus suskirstyti jau beįsismaginantys puotos dalyviai. Aš, kuri vylėsi, kad būsiu pagerbta šalia lamos Vangjalo kaip jo mokinė, pagalbininkė, ištikima palydovė, khandroma, dabar neradusi vietos nė vienam kambary kiūtau ant virtuvės laiptelių. Šalia glaudžiasi Lara. Pro šalį zuja tarnai su gėrybių prikrautais padėklais ir tik jaunas vienuolis Lobsangas, kadaise buvęs lamos „dešiniąja ranka“, mudviem su Lara pasiūlo arbatos. Lara net už mane išdidesnė ir pareiškia, kad jai nieko, ničnieko šiuose namuose nereikia. Tai tampa tarsi kokia komanda imtis konkrečių veiksmų. „Išeinu“, – pasakau besišypsančiam Lobsangui ir stveriu kuprinę. Ji, laimei, jau sukrauta stovi už namo tarp kitų daiktų, kurių neturėjo matyti šventa Dalai Lamos akis. Mudviem su Lara sprunkant, lama Vangjalas lyg tyčia pasirodo kieme, tačiau nė nebando manęs sulaikyti, o tik nulydi lediniu ir abejingu žvilgsniu.

Lėtai slenku nė nematydama, kur statau koją, tik staiga išgirstu užpakaly ėjusios Laros klyksmą. Atsi-

suku. Vienuolė stovi rankomis susiėmusi už galvos, o jos veidas atrodo kaip paveikslėlis, iliustruojantis siaubą. „Jurga-la, – šnibžda ji, – ką tik keliuku, tiesiai jums tarp kojų prašliaužė didžiulė gyvatė. Juk anksčiau jų čia niekad nebuvo, o dabar lama Vangjalas tikrai nori jus nužudyti. Aš visada jaučiau, kad jis – juodasis magas. Dabar Dalai Lama mums iš tikrųjų atvėrė akis ir telepatiniu būdu įsakė bėgti."

Nutempiu savo kuprinę pas Larą, šiuo metu gyvenančią Gadongo orakulo vienuolyne. Orakulą, labai inteligentiškos išvaizdos vyriškį, net kiek primenantį mano senelį jaunystėje, mes pastebėjom tarp garbingiausių lamos Vangjalo svečių. Jaučiu, kad dabar man keršys visi amdiečiai ir prisimenu, į kokią pabaisą Gadongo orakulas pavirsta transo metu. Tuomet iš šventyklos net išnešami visi baldai, nes jis laksto kaip viesulas ir kaip viesulas šnopuoja. Nežinau, kokia dievybė į šį orakulą įsikūnija, bet prisiminusi Šiugdeną manau, kad jos kerštas būtų baisus. Todėl nusprendžiu pasiieškoti kitos vietos, kur galėčiau prisiglausti.

Dharamsaloje – pats pavasarinio turistinio sezono įkarštis, todėl visi viešbučiai perpildyti, o kainos neįmanomai pakilusios. Mano finansiniai resursai gerokai išsekę. Tad pasiryžtu prieglobstį susirasti

Dharamsalos prieigose, paupyje, mažame indiškame kaimelyje, kur gyvena galutinai viltį praradę indžiai: narkomanai, tylūs bepročiai ar atvažiavę į savo Pažadėtąją žemę mirti nuo paskutinę stadiją pasiekusio vėžio. Kambariai arba tai, kad vadinama kambariais, ten tikrai pigūs – 200–300 rupijų per mėnesį, taigi ne visi 10 dolerių.

Pirmiausia lipšniaveidė indė man pasiūlo virš dvokiančio tvarto įsikūrusią belangę ir lyg tarp kitko priduria, kad joje nėra elektros. Kitoje vietoje langas yra, tiesa, be stiklo, tik uždengtas džuto maišu. Trečiame kambaryje yra ir langas, ir stiklas, ir elektra, tik kaina jau užkelta iki 350 rupijų. Tačiau šeimininkas dalykiškai siūlo, kad išnešus lovą bus 300. Krečiama mazochistinio virpulio, manau, kad bus tikrai puiku apsigyventi tarp keturių molinių sienų ant plūktinių grindų. Vos išėjusi į kiemą, sutinku penkis linksmus vaikinus, kurie pasipuošę tautiniais Amdo drabužiais šį rytą priiminėjo Jo Šventenybę. Pasirodo, jie bus mano artimiausi kaimynai. Amdiečių sąmokslas prieš mane atrodo besąs visa apimantis, todėl aš ir vėl grįžtu pas Larą.

Jaučiuosi visai išsekusi, nusilpusi, tiesiog besivaduojanti mirtimi. Lara tučtuojau man primena vienuolę Dolmą, pakirstą kažkokios nesuprantamos

ligos, kurios priežasčių taip ir neišsiaiškino gydytojai. Kaip ir ta nelaimingoji, aš vos galiu paeiti. Lara kažkur išlekia ir netrukus grįžta su maišu antibiotikų. Sąžiningai imu juos gerti, bet 35 °C karštyje tai nėra dalykas, galintis sustiprinti sveikatą. Tuomet į mane įsismelkia mirties nuojauta.

Dienomis, kaip dera mirtinam ligoniui, miegu, o naktimis, saldžiai saldžiai kvepiant kažkokiems baltai žydintiems medžiams ir čirškiant cikadoms, mudvi su Lara kuriam keršto planus. Esu pasiryžusi keršyti lamai Vangjalui iki gyvenimo pabaigos, o paskui ir vėl iš naujo, per šimtmečius ir kalpas, tol, kol suksis amžinasis samsaros ratas. Mes planuojame, kaip pribėrusios migdomųjų lamai į arbatą ir palaukusios, kol jis ims knarkti, žirklėmis, o gal net gerai išgaląstu ritualiniu durklu nurėšim jo žymųjį jogišką kuodą. Prisimenu, kaip kažkoks indžis, atsliūkinęs kaulinti tantrinių įšventinimų ir pamatęs, kaip lama, paleidęs it juodos virvės susisukusius, žemę siekiančius plaukus, šukuojasi, suvapėjo: „Olialia, juk Bobas Mharley’us, palyginti su juo, yra tiesiog nulis!“ „Na va, – karščiuojasi Lara, – o be tų plaukų lama bus nulis, tiesiog paprasčiausias diedas su kvaila veido išraiška.“

Larai taip pat neduoda ramybės vazonai su gėlėmis. Ji siūlo, kad turim juos nuboginti žemyn ir sustatyti prie Dalai Lamos rezidencijos vartų. „Juk ne Vangjalui, o Jo Šventenybei gėles pirkom. Kodėl tais puikiausiais žiedais turi džiaugtis kažkoks bukas diedas?!“ Na ir kas, kad teks truputėlį paprakaituoti, užtat koks bus efektas! Mes parodysim, ką moterys gali! Dvidešimt devynerių metų gražutė vienuolė tiesiog plieskia feministiniu įkarščiu. Bet kuklaus keršto dar negana ir mes nusprendžiame griebtis juodosios magijos. Girdėjau, kad juodųjų magų tiesiog knibždėte knibžda Nepale. Tik staiga man topteli išganinga mintis – Šiugdenas! Štai su kuo reikia solidarizuotis norint įveikti njingmapą lamą. Lara kiek pasvarsto, ar tai bus etiška, bet netrukus pareiškia, kad moterų reikalas visada yra teisus. Nusprendžiam neatidėliodamos važiuoti į Manalį, ieškoti Šiugdeno garbintojų ir lamų, padėsiančių mums įgyvendinti pagiežingus planus.

Liūdnai svarstau, kad visa tai įvykdžiusi, daugiau nebegalėsiu pasirodyti Dharamsaloje ir mane užkankins ilgesys. Tuomet galvoju, ar galėčiau pakeist savo veidą? Gal tai būtų pats teisingiausias žingsnis mano kely? Žiūrėdama į veidrodį vis dažniau nustembu, kad tapatinuosi, kad privalau tapatintis su tuo, ką

matau atspindyje. Nejaugi tas veidas ir esu aš? Aš tokia, kokią mane mato kiti? Ar kas nors pasikeistų, jei pridengčiau jį čadra ir prabilčiau neatpažįstamu balsu, naujom intonacijom? Kai praeina šiek tiek laiko, man atrodo, kad persimainiau iš esmės, tačiau veidas, prilipęs it sena kaukė, suklaidina kitus, o galiausiai ir mane pačią, abejingai bylodamas, kad nieko neįvyko. Ar aš tapčiau Kita moterimi vien tik pakeitusi savo veidą?.. Tačiau Lara žiovauja ir jau švinta, o ta lemtinga diena, jau išsitęsusi per visą savaitę, nesibaigia. Ji turbūt tęsis šimtmečius.

Pabudusi nepuolu važiuoti į Manalį pas Šiugdeno išpažinėjus, bet imuosi laiškų. Pirmiausiai surašau ultimatumą lamai Vangjalui. Jame išdėstau, kad tantroje, kurią jis praktikuoja, įžeisti moterį laikoma pačiu didžiausiu nusižengimu. Pabraukiu trim raudonais brūkšniais. Pabaigiu, kad iš jo dabar juokiasi visos dakinės, nes „Dakinių juoku“ vadinasi čiodo apeigos, kurias lama kas vakarą atlieka. Vienuoliukė, padėjusi versti šį nuožmų laišką į tibetiečių kalbą, maldaute maldauja, kad tik adresatas nesužinotų jos vardo. Ji pripažįstanti, kad moterų dalia baisi, bet nemananti, kad ką nors galima pakeisti kova už savo teises. Ji tik kas rytą ir kas vakarą meldžiasi, kad atgimtų vyru.

Antrasis laiškas skirtas Dalai Lamai. Jo Šventenybė visada primygtinai prašo nukentėjusius indžius pranešti apie nederamą tibetiečių mokytojų elgesį ir „nestatutinius“ santykius. Jau įsivaizduoju, kaip Kundunas bara lamą Vangjalą: tokiu pat rūsčiu balsu, kaip ir kalbėdamas apie Šiugdeną...

Kai abu laiškai jau guli mano rankinėje, išeinu kiek pasivaikščioti: taip kaupiu reikiamą ryžtą juos įteikti. Tik staiga kažkas mane pašaukia tibetietiškuoju vardu. Tai – Dondupas. Ypatingas žmogus, kabinęs Maldos vėliavas lamos gompoje. Jis tvirtai paspaudžia man ranką: „Lama Vangjalas sakė, kad tave užklupo kažkokie nenumatyti reikalai ir buvai priversta trumpam išvykti. Bet greit sugrįši, ar ne?“ – „Ne, – atsakau, – už jokius pinigus ten net kojos nekelsiu.“ Dondupas, vis dar švytėdamas nepakartojama žmogaus-paukščio šypsena, pareiškia: „Aš matau, kad mudviem reikia pasikalbėti. Eime išgersim arbatos.“

Kai jau sėdim „Baltojo jako“ kavinėje, išdėstau visas savo nuoskaudas ir pranešu apie laiškus, kaip man atrodo, turėsiančius bombos efektą. „Na, nemanau, – susiraukęs papurto galvą Dondupas. – Vangjalo tai tiesiog nepaveiks. Jis neįsivaizduoja, kad tokie priekaištai gali būti jam skirti. Mūsų tradicijoje ne-

priimta kritikuoti lamų. Tai tas pat, kas rėkti į ausį kurčiajam. Šauk, ką tik nori, – jis vis tiek negirdės...“ Nebeturiu ką pridurti. Suplėšau pirmąjį laišką, įmetu peleninėn, o Dondupas iškilmingai padega skiautes. „Matai, – sako jis, įdėmiai žiūrėdamas man į akis, – jums, indžiams, sunku iki galo suprasti mūsų kultūrą, kaip ir mums – jūsų. Mes, tibetiečiai, niekad vienas kitam neįrodinėjam savo jausmų. Mes nekalbam nei apie meilę, nei apie švelnumą. Mes apie tai tylim. Aš turėjau žmoną. Ji buvo prancūzė. Manau, kad mes tikrai mylėjom vienas kitą. Bet ji norėjo, kad aš nuolat apie tai kalbėčiau. Čia dar buvo pusė bėdos. Bet kai nuvažiavom gyventi pas ją į Ženevą... Ji bandė paversti mane savo daiktu ir pati siūlėsi tokiu daiktu būti. Ji norėjo mane turėti ir nuolat kartojo: tu turi mane. Bet aš negaliu taip. Aš – tibetietis. Mane vemt vertė jau vien tie filmai, kuriuos ji nuo ryto iki vakaro žiūrėjo. Ten vyrai ir moterys, kaip kokie idiotai, nuolatos vienas kitam prisiekinėjo: mylimasis Džoni, aš tave myliu! Ir aš tave myliu, mylimoji Džeine! Saldžioji Rita, aš be tavęs negalėčiau gyventi! Ir aš be tavęs negalėčiau, saldusis Benai! – Dondupas nusijuokė parodijuodamas scenas iš muilo operų ir tęsė: – Aš irgi be jos negalėjau gyventi. Be negalėjau ir apie tai kalbėti.

Nepajėgiau vien tik jai priklausyti. Aš – tibetietis. Aš – laisvas žmogus. Kaip tik dėl to išyra visos indžių santuokos su tibetiečiais, netgi draugystės. Ta moteris mane taip spaudė ir slėgė, kad aš galų gale iš Ženevos sugrįžau į Dharamsalą. Nors mes jau turėjom du vaikus. Paskui ji čia atvažiavo ir atrodė, kad vėl prasideda Medaus mėnuo, nors mes ir negyvenom drauge. Kartą pamiršau nueiti į kažkokį jos paskirtą pasimatymą. Aš tiesiog pamiršau. Ji išlėkė namo tą pačią dieną nė neatsisveikinusi. Ji neatsakė nė į vieną mano laišką. Kai nuvažiavau į Ženevą, išgirdusi mano balsą, ji trenkė telefono ragelį. Neatidarė man durų ir neleido pasimatyt su vaikais. Ir viskas tik dėl to, kad tą nelemtą kartą pamiršau nueit į pasimatymą...“ Dondupo akys prisipildo ašarų. Aš irgi tūnau apyverksnė. Bet po trumpos pauzės jis stebėtinai lengvai pereina prie kitos temos: „Aš taip pat nemanau, kad kas nors išdegs iš to laiško Dalai Lamai. Jis tikriausiai nepasieks Jo Šventenybės. O jei pasieks ir lama dėl to turės kokių nors nemalonumų, tu daugiau nebegalėsi pasirodyti ne tik Dharamsaloj, bet ir jokioj kitoj tibetiečių bendruomenėj. Žinios čia sklinda greitai, tibetiečiai kerštingi, o už vis labiausiai jie nemėgsta skundikų. Be to, abejoju, ar Gjalva Rinpočė

Vangjalui kokį piktą pamokslą išrėžtų. Juk lamos žmona – Dalai Lamos sesers virėja...“

Žinia apie žmoną trenkia it perkūnas iš giedro dangaus, tačiau priblokštas protas dar spėja padaryti išvadą apie tuos brangių kremų ir kvepalų buteliukus, kuriuos buvau aptikusi lamos namuose. Mano veido išraiška, matyt, tokia, kad Dondupas, užmiršęs savo ašaras, griausmingai nusikvatoja: „Tu ką, nežinojai?! O Lobsangas, jaunasis vienuolis – lamos sūnus. Kaipgi kitaip, be protekcijos jis būtų patekęs į prestižinį Namgjalo vienuolyną?..“ Kaip paskutinė kvailė dar paklausiu: „Bet kodėl tada Vangjalas negyvena kaip pasaulietis?“ Dondupas gūžteli pečiais: „Todėl, kad jis – lama ir jam tinka tantrinio jogo šukuosena bei drabužiai. Aš jau sakiau, mūsų kultūra daug kuo skiriasi nuo jūsiškės...“

Vargais negalais paršliaužiu į mudviejų su Lara būstą. Jaučiu, kad kraustausi iš proto. Trokštu tik vieno – numirti ir nebeprisikelti. Šaukiuosi visų Tibeto dievų, bet jie lyg susitarę nieko nenori girdėti apie šitą istoriją. Galiausiai Lara pasiūlo paimti šiek tiek pinigų, įvynioti į khadaką ir eiti pas vieną garsų rinpočę, kad šis mestų „Mo“ burtą.

Kitą rytą aš, Lara ir mūsų vertėjas vienuolis Jontenas susitinkame vėjuotoje kryžkelėje. Nesikalbė-

dami traukiame prie prašmatnių rinpočės rūmų ir keturlinkai susirietę, iš pagarbos nepakeldami akių įslenkam į prabangią menę. Geltonais šilkais švytintis rinpočė sėdi aukštame soste. Užsikirsdama imu dėstyti savo istoriją. Sakau turėjusi daugybę materialinių ir moralinių nuostolių, o baigiu jau visai desperatiškai, išlemenu, kad nusivyliau viskuo: gyvenimu, tibetiečiais, netgi Budos doktrina.

Rinpočė, žiūrėdamas ne į mane, ašarojančią ir visai sugniuždytą, o į jam vienam regimą erdvę, paklausia tik dviejų dalykų. Ar mano materialiniai nuostoliai iš tiesų yra dideli? Susumuoju, kad, be gėlių vazonų ir šiokių tokių ant altoriaus sudėtų sumų, lama turi mano gintarinę apyrankę ir japonišką žadintuvą, kurį pats pasiėmė, nes neatsispyrė geltonų, mėlynų, raudonų sienelių grožiui. Bet linkteliu galva. Antrasis klausimas priverčia raudonuoti vienuolį Jonteną ir jis šitaip išverčia tai, kas domina rinpočę: „Ar tarp jūsų buvo berniuko ir mergaitės santykiai?“ Nors situacija ir rimta, man staiga kyla noras nusikvatoti.

Rinpočė iškilmingai atsitiesia. Garsiai atsidūsėja. Išima iš sidabrinės dėžutės „Mo“ kauliukus. Sukalba mantrą. Meta burtą. Patyli ir pagaliau sako: „Jei tu leidai sau suabejoti Budos doktrina, tavęs laukia

100 000 pačių blogiausių įsikūnijimų žemiausiuose pragaruose.“ Tai taręs jis duoda ženklą mums išeiti. „O kas laukia lamos?“ – noriu sušukti, bet tik atatupsta, žemai lankstydamasi išeinu į staiga prasidėjusią audrą.

Jontenas žvelgia į mane su siaubu ir užuojauta, kaip į žmogų, amžiams pasmerktą pragarams. Lara niūriai tyli. O aš, košiama ledinio vėjo, ūmai suvokiu, kad dar turi būti kažkoks Kitas kelias. Lyjant, trankantis perkūnijai, jau matau jo neryškias apybrėžas.

TRIUNDAS

Galiausiai pas mane pradeda eiti pasiuntiniai, primygtinai siūlantys sugrįžti pas Mokytoją. Pirmiausiai pasirodo du buriatai, garbinę lamą Vangjalą kaip niekas kitas. Jie puikiai derina fundamentalistinį Budos doktrinos traktavimą su libertinišku (jei tai galima taikyti budizmui) požiūriu į alkoholį, seksą, mėsą ir t. t. Tačiau į mane šį kartą jie kreipiasi rūsčiom intonacijom. Dručkis Donba, prieš keletą metų vienuoliavęs Mongolijoj, bet dabar ir vėl sugrįžęs į jaukų pasaulietinį gyvenimą, primygtinai cituoja chrestomatinius žodžius: „Tas, kuris į savo lamą žvelgia kaip į Budą, susilaukia atlygio kaip iš Budos, tas, kas jame įžiūri tik paprastą žmogų, ir gaus tiek, kiek iš žmogaus galima tikėtis, kam lama tėra tik pašlemėkas, su tuo bus pasielgta kaip su pašlemėku.“ – „O jei lama tikrai pašlemėkas?“ – iškošiu. „Lama negali būti pašlemėkas“, – kirste nukerta Donba ir užsigeria indišku viskiu.

Antrasis – Timūras, sibaritas su katino manieromis, papasakoja tokią istoriją: „Buda turėjęs tarną, žmogų, kuris nesitraukęs nuo didžio Mokytojo nei dieną, nei naktį, gaminęs Jam valgį, skalbęs dra-

bužius ir visaip kitaip patarnavęs. Tačiau kai artimiausieji Budos mokiniai ir net tie, kurie Šakjamunio klausėsi iš tolo ar tik sykį buvo regėję, pasiekė Nušvitimą, ištikimiausiasis tarnas liko koks buvęs. Jis vienintelis nuolat matė, kad Buda tėra paprastas žmogus, mintantis ne dangiškuoju nektaru ir besituštinantis ne rožių žiedlapiais. Tarnui pritrūko jėgų, o gal drąsos perkeisti tą kasdienę realybę. Bet juk sugebėjimas įprastinį pasaulį paversti tobula mandala ir yra tantros esmė.“

Apie tantrą buriatai kalba daug ir rūsčiai, tokiais balsais, kokiais anksčiau diktoriai pranešdavo apie CK pirmojo sekretoriaus mirtį. „Tantros erdvė yra anapus asmeninių nuoskaudų. Kad ir kas atsitiktų, nė vienas iš mistinės Mokytojo – mokinio poros negali tiesiog išeiti trankydamas durimis ir kunkuliuodamas neapykanta...“ – dėsto Donba. O Timūras priduria: „Juk ne šiaip sau lamos, šiuolaikiniams vakariečiams aiškindami apie tantrą, pasitelkia pavyzdžius iš branduolinės fizikos, nes tantrinės energijos laukas, tvyrąs tarp Mokytojo ir mokinio, gali ne tik sukurti, bet ir sugriauti pasaulius.“

Jiems taip rimtai šnekant, staiga pagaunu save, kad nors ir perskaičiau dešimtis knygų apie šią mistinę sritį – tantrą, visada žvelgiau į ją su XX a.

žmogaus nepasitikėjimu bei ironija, kaip į utopiją ar mitą. Nors beatodairiškai žavėjausi ezoteriniais Tibeto mokymais ir net bandžiau kai kurias slaptas doktrinas praktikuoti, kažkoks „sargas“ mano pačios viduje draudė patikėti Kitos, alternatyvios realybės buvimu, patikėti taip pat besąlygiškai, kaip kad šia iliuzine tikrove, kuri supa mus kasdien.

Visai šiai istorijai prasidėjus, jaučiuosi patekusi tarp dviejų kultūrų – Rytų ir Vakarų, o dabar supratau esanti tarp dviejų realybių – kasdienės ir tantrinės.

Kas yra tantra? Tarp daugybės šios mistinės doktrinos interpretacijų, vakariečiams bene suvokiamiausias aiškinimas, kad tai yra pats greičiausias kelias iš samsaros į nirvaną. Šį maginį virsmą lemia trys pagrindiniai „įrankiai“: žmogaus kūnas, laikas ir erdvė. M. Eliade tantros doktriną laikė „antiasketiška ir antispekuliatyvia“, o jos šaknų ieškojo Asamo ir Birmos magijoje, dravidų kultuose, hermetizme, gnosticizme, egiptiečių alchemijoje, graikų misterijose, taip pat šamanistinėse ekstazės teorijose bei praktikoje. Reikia pabrėžti, kad tantra nėra eskapistinis rojus, priešingai, jos branduolys – tai pati apnuogintoji mūsų egzistencija, būties esmė, į kurią stačia galva neriant reikia ypatingos drąsos.

Tantra ragina suvokti būties poliariškumą ir įvairių mistinių praktikų pagalbą suvienyti prieštaringuosius sandus: vyriškąjį ir moteriškąjį, aktyvųjį ir pasyvųjį, materialųjį ir dvasiškąjį, šviesųjį ir tamsųjį etc. Panašiu – priešybių įsisąmoninimo ir sujungimo – principu rėmėsi C. G. Jungo psichoanalizė. Jis teigė, kad ta pati priešingų polių struktūra sudaro ir žmogaus psichiką, ir kosmosą. C. G. Jungas žmogaus mikrokosmose pagrindinėmis priešybių poromis laikė sąmonę ir pasąmonę, egoistinį „aš–kiti“ susiskaldymą ir nedualumą, o tai makrokosminiame lygmenyje atitinka *creatura* ir *pleroma.* „Viskas, kas žmogiška, yra reliatyvu, nes pagrįsta vidiniu kiekvienos asmenybės poliariškumu“, – rašė C. G. Jungas. Jis visada pabrėžė, kad harmoniją kosmose ir žmogaus sieloje lemia priešingų polių pusiausvyra, o ne kurio nors vieno, dažniausiai šviesiojo prado iškėlimas paneigiant tamsųjį. Pilnatvė nepasiekiama vien tik neigiamų asmenybės savybių slopinimu, taip tesukuriamas vienpusiškumas. Tačiau bandymas priešybes pažinti, jas sujungti visuomet yra kankinantis ir skausmingas. Apie tai perspėja ir psichoanalizė, ir tantra.

Būtina pridurti, kad tantros tikslai siekia kur kas toliau nei psichoanalizės. M. Eliade rašė, kad,

tantrinės jogos požiūriu, sąmonę valdančioji pasąmonė yra tarsi kiekvieno egoistinio poelgio, ketinimo, potroškio „matrica ir rezervuaras“. Visa, kas iš ten kyla, vienaip ar kitaip sotina, tenkina ir daugina ego. Tantristų manymu, tikroji laisvė įmanoma tik tuomet, kai nutraukiamas pražūtingas ryšys tarp sąmonės ir pasąmonės, gal net kai išmokstama pastarąją kontroliuoti ir nugalėti. Nors toks uždavinys psichoanalitikui atrodo utopiškas, tantroje neabejojama, kad šis tikslas pasiekiamas. M. Eliade teigė, kad senosios Rytų psichologinės bei parapsichologinės teorijos ir praktikos yra kur kas platesnės, gilesnės, tikslesnės nei šiuolaikinės vakarietiškosios. Galų gale psichoanalizė ir tantra skirtingai supranta Laisvę. Pasak M. Eliade's, rytietiškąsias „ekstazės ir nemirtingumo“ doktrinas vienija įsitikinimas, kad tiek žmogų, tiek Visatą valdo tas pats slaptas troškimas: sugrįžti į pirmapradę vienovę anapus erdvės ir laiko. Mahajanos* budizme ir tantroje nuolat deklaruojamas viso kosmoso išlaisvinimas, tai kaip tik ir yra šis galutinis sugrįžimas į Amžinybę, į Nemirtingumą, palaimingas poilsis nuo daiktų, gyvų padarų, formų bei paties buvimo.

Apie tokius dalykus aš mąstau, kai mudvi su Lara žygiuojam į Triundą, pievomis žaliuojantį ir snieguo-

tomis viršūnėmis švytintį kalnų masyvą, iškilusį aukštai virš Dharamsalos. Kelias nėra paprastas, mudvi tai liuoksim kaip ožkos, tai šokinėjam kaip beždžionės, tai ropojam beveik keturpėsčios, tai, staiga prarajoms atsivėrus, stypčiojam ant pirštų galiukų siauru takeliu, nugaromis prisispaudusios prie šiltos uolų sienos, nuo kurios mus stebi sustingę driežai. Pakely vis dar pasitaiko mažutėlių arbatinių, kur prisėdusios ant džuto maišais uždengtų akmenų galim mėgautis imbieru ar kardamonu kvepiančiu saldžiu, garuojančiu gėrimu ir šviežutėle, dar karšta indiška duona – čiapati.

Kasdienis pasaulis pasilieka vis žemiau ir žemiau, vis stiprėja neaprėpiamos laisvės pojūtis. Lara nesiliauja koneveikusi lamą Vangjalą. Aš jai iš mandagumo ir iš įpročio pritariu, tačiau širdies gilumoj jau manau, kad man jis išties tapo didžiu Mokytoju, nors gal pats apie tai nė nenutuokia.

Mus supantis gamtos grožis toks didingas, ramus ir tyras, kad žmonių nelaimės šiam kosminiam fone atrodo beveik keistai. Štai vienam kelio posūky atrandam prancūzų porelę, kuri mus buvo aplenkusi prieš kokį pusvalandį. Vaikinas labai sunerimęs, o mergina guli uolos įduboje ir vaitoja iš skausmo. Viena jos koja bejėgiškai tabaluoja. „Išsinarinau ar susilaužiau

tiesiog lygioj vietoj...“ – ji bando nusišypsoti. „Neįsivaizduoju, kaip mes dabar iš čia išsikapstysim“, – gūžčioja pečiais vaikinas. Bet jie atsisako mudviejų pagalbos. Paskui prie mūsų prilimpa mažas, jukus, žvitriaakis berniukas ir pasisiūlo nuvesti į Triundą trumpiausiu keliu. Džiugiai sutinkam, bet tolesnis kopimas jau reikalauja alpinisto įgūdžių. Berniūkštis mus ragina drąsinančiais šūksniais, visa gerkle plėšia indiškas žygio dainas ir prisiekinėja už šias paslaugas nereikalausiąs jokio „bakšišo“, nes myli mus kaip tikras seseris. Galiausiai jis, nė neatsisveikinęs, kažkur dingsta. Po kelių valandų pasiekusios Triundą mes pirmiausiai pamatome triukšmingą žmonių būrelį, o jo viduryje, ant akmenų gulintį kraujais pasruvusį mažąjį mūsų vedlį. Keli indžiai, įsimaišę tarp nuščiuvusių indų, jau traukia iš savo kuprinių tai, kas galėtų būti pirmoji pagalba, o berniukas staiga atsimerkia ir pamatęs mus silpnai pamojuoja žemėta rankele. Netrukus pasirodo jo motina, graži moteris, skimbčiojanti auskarais bei apyrankėmis, ir nusineša kruviną vaiką į mažytę, iš akmenų suręstą bakūžę.

Tada Lara, kurios išraiška dabar tokia, kaip anuomet pamačius gyvatę, sako: „Jurga-la, aš esu įsitikinusi, kad visa tai buvo skirta jums. Lama stengiasi

jus sunaikinti, bet jūsų globėjai stiprūs ir nukreipia jo smūgius. Tik ta juoda jėga niekur neišnyksta ir iš pradžių koją susilaužo prancūzė, o paskui berniukas prasiskelia galvą...“ Ji atrodo baisiai susijaudinusi. Aš tyliu. Palengva ši erdvė, žaliuojanti vaiskiausia pasauly žole, kvepianti mėtelėmis, su pažeme besiritančiais baltutėliais debesimis, mus nuskausmina ir visai apramina.

Vaikštinėdama ledynais žėrinčio Triundo papėdėje tarp žmogaus ūgio akmenų, kurie, rodos, tuoj atgis (kas pasakė, kad jie negyvi(!), žvalgydamasi į paslaptingas sprogymes uolose, primenančias tai vartus į Šambalą, tai Carloso Castanedos aprašytąjį Plyšį tarp pasaulio (o gal tai vienas ir tas pat?), staiga imu akivaizdžiai regėti, apie ką buvau tiktai knygose skaičiusi. Išvystu kaip ant delno, kad tikroji KITA, ALTERNATYVI REALYBĖ, apie kurią byloja ne tik tantrinis budizmas, bet ir visi ezoteriniai mokymai, yra visai ne fantazija, ne filosofinė spekuliacija ar intelektualus žaidimas „stiklo karoliukais“, o konkretybė, kurią gali patirti ne tik šventieji ar ekstrasensai, bet kiekvienas žmogus. Jeigu tam pasiryžta.

Tas naujas suvokimas buvo nenusakomas žodžiais, jis skleidėsi *kitame,* jau neverbaliniame lygmenyje. Dabar aš tik bandau kasdienėmis sąvokomis miglo-

tai apibūdinti tai, ką tuomet Triunde patyriau. Mes visi esame įkalinti žodžiuose, žodžiuose, žodžiuose ir nuolatos „aprašinėjame“ save bei mus supantį pasaulį. Kiekvienas, bent kiek atidžiau įsiklausęs, išgirs nepertraukiamą vidinį dialogą, pagrįstą per tūkstantmečius visuomenėje susiklosčiusiomis normomis ir neleidžiantį sąmonei peržengti įprastinės tikrovės ribų. Vos gimęs vaikas jau yra auklėjamas suaugusių, kurie jam aprašo, nupasakoja pasaulį, lygiai tokį, koks buvo nupasakotas ar aprašytas jiems patiems. Tačiau tai nėra vienintelė realybė, o tik ankšta, subjektyvi erdvė, susikurta mūsų pačių.

Visas mūsų gyvenimas dažniausiai tėra toks aprašinėjimas, skrupulingas kūrimas Asmeninės istorijos, kurią vejame ir velkame paskui save it vorai lipnų siūlą. Šimtmečių šimtmečius ir per amžių amžius tos gijos pinasi, narpliojasi, susiveržia į nebeatrišamus mazgus ir sukuria įprastinės realybės voratinklį, iš kurio beveik neįmanoma ištrūkti. Tiktai kartais žmogus, pajutęs KITOS REALYBĖS dvelksmą ar ilgesį, mėgina išsiveržti laisvėn. Deja, dažniausiai, ypač Vakarų visuomenėje, tos pastangos būna nekontroliuojamos ir baigiasi šizofrenija, beprotybe. „Dvasios karys yra tas, kuris išprotėja neprarasdamas sveiko proto“, – mokė Donas Chua-

nas. Tibetietis lama Čiogjamas Trungpa „beprotiška išmintimi“ vadino tantrą, kuri su matematiniu ar veik su mikrochirurginiu tikslumu nurodo būdus, kaip pabėgti iš ego projekcijų sukurto kalėjimo. Kaip atsisakyti egoistinio, vien į išorę, į kitus suprojektuoto gyvenimo.

„Pragaras – tai kiti!“ – deklaravo egzistencialistai, užmiršę pridurti, kad kiti mums, šioje vienmatėje realybėje esantiems, taip pat yra ir rojus. Ankštas, tvankus šios realybės rojus. Dažniausiai kiekvieno mūsų žingsnio, poelgio ar neveiklumo motyvas yra vienas – ką apie tai pagalvos, pasakys, parašys, kaip įvertins kiti. Jei staiga išnyktų kiti, didieji individualistų maištai taptų beprasmiai. Juk net dramblio kaulo bokštuose save įkalinusieji vienišiai nesiliauja svarstę, ką apie jų keistą būvį galvoja kiti, pasilikę ten, apačioje, anapus. Tereikia tik trupučio atvirumo ir sau prisipažinsim, kad net slapčiausius dienoraščius rašome tokia intonacija, tarsi jie būtų skirti kažkokiam nežinomam, bet tikrai egzistuojančiam skaitytojui. Net sapnus tučtuojau skubam papasakoti kitiems. Lygiai taip pat ir menas, manding, jau seniai prarado savo tikrąją paskirtį ir tapo vien tik beatodairišku ego troškimu dar labiau įsitvirtinti ir tapti kitų pripažintam.

Tibeto kultūroje nerasime tokio „meno“ ar „kūrybos“, kaip kad suprantama Vakaruose. Turbūt todėl, kad didžios asmenybės čia niekad nesistengė sukurpti kitiems skirtos Asmeninės istorijos, nesvarbu, kuo ji būtų išreikšta – eilėmis, muzika ar paveikslais. Su tokiu Asmeninės istorijos ištrynimu ne kartą susidūriau kalbindama garsius jogus ar jogines, kurie, nors ir garbaus amžiaus sulaukę, apie savo praėjusį gyvenimą papasakodavo tiek, lyg jo išvis nebūtų buvę. Budistai teigia, kad tik peržengus siauras ego ribas prasideda tikroji meilė, užuojauta, geraširdystė, nes kiti liaujasi būti priemone savęs įtvirtinimui. Tuomet paaiškėja, kad tie kiti taip pat nusipelno dėmesio, o nėra sutverti vien tik tam, kad mums jį skirtų.

Triunde ūmai suprantu, kad visa mano „tragedija“ tėra tik baltais siūlais siūtas niekalas. Banalus scenarijus, desperatiškai sukurptas išnykimo grėsmę pajutusio ego. Muilo opera, surežisuota pagal nusistovėjusius standartus, nes mes patys net nejuntame, kokią įtaką daro perskaitytos knygos, laikraštinės istorijos, garsenybių sukelti skandalai ir teismo procesai, filmai, spektakliai, asmeninė patirtis, kuria taip dosniai dalijasi kiti, gandai, paskalos... Esame pančiote supančioti visų tų stereotipų, mūsų protas

nebepajėgia sukurti kokio nors alternatyvaus veiksmų plano, netikėtos strategijos, negirdėtos taktikos, nieko tokio, kaip anksčiau nebūtų pasielgę kiti arba mes patys. Todėl ir sukamės vis pasikartojančių situacijų rate, nors keičiasi jose dalyvaujantys žmonės, vietos ir laikas. Todėl nereikia tikėti, kad nuo savęs nepabėgsi. Tai tik vienas iš stereotipų.

Kita realybė, Alternatyvi tikrovė, tantros erdvė – nesvarbu, kaip tai pavadintume, yra ne pasakiškas pasaulis su magais, burtininkais, antgamtinėmis būtybėmis, o išsivadavimas iš ego diktato ir neurozių. Tai – Laisvė. Ją aš trumpą akimirką visa savo esybe patyriau žėrinčio kalno papėdėj. Žodis „Triundas“ man skambėjo kaip „triumfas“.

Grįždamos namo mes sutinkam Dondupą. Jis lyg niekur nieko pareiškia: „Lama prašė, kad sugrįžtum ir gražiuoju atsisveikintum, nes tavo nuoskauda laužo jo tantrinius įžadus.“

„Jurga-la, nejaugi jūs eisit?!“ – pasibaisi Lara. O aš puolu jai aiškinti, kad TUŠTUMA NEGALI SUŽEISTI TUŠTUMOS, kad nėra nei įžeidėjo, nei įžeistojo, vien tik nuolatos besikeičiantys, raibuliuojantys, srūvantys nuotaikų, minčių ir jausmų srautai... Bet tai jau ir vėl tėra tiktai žodžiai. Žodžiai, žodžiai,

žodžiai. Tas akimirkai persmelkęs tikrosios Laisvės pojūtis dingsta.

Kitą rytą mudu su Dondupu išsiruošiam pas lamą Vangjalą. Jaučiuosi lyg nusikaltėlė, vedama akistaton su svarbiausiuoju liudytoju. Kaip ir tą, pirmąjį kartą, kai su Lara būgštaudamos šiuo keliu ėjome, man norisi dažnai ilsėtis ir vis labiau lėtinti žingsnį. Vienuolyno prieigose prašau Dondupą žengt į priekį, o pati it šešėlis sliūkinu iš paskos. Lama Vangjalas su keliais vienuoliais sėdi saulės nutviekstame gompos kieme ir geria arbatą. Mane pamatę, vis puola perdėm džiaugsmingai sveikintis. Paskui lamos esu kviečiama konfidencialiam pokalbiui. Braunamės pro tankiai sužėlusius brūzgynus, kur jau tikrai niekas mūsų neišgirs. Susėdame ant įkaitusių akmenų, o vertėju pasišovęs būti Dondupas ima kažką karštai ir ilgai aiškinti. Suprantu tik tiek, kad jis kalba apie Rytus ir Vakarus. Kaip vėliau man paaiškina, apie fatališkus šių dviejų kultūrų skirtumus. Lama Vangjalas klausydamasis nenuleidžia nuo manęs akių ir kiek kaltai linkčioja galva. Stoja ilga tyla. Galiausiai naldžorpa taria: „Žinok, kad ir kur būtum, kad ir kas nutiktų – čia yra tavo namai. O juose – tavo kambarys. Kada panorėjusi gali iš jų išeiti ir kada panorėjusi sugrįžti.“ Mes visi trys su palengvėjimu

atsidūstame ir dėl tokio sinchroniškumo pradedame juoktis. „Aš laimingas, kai padarau kitus du žmones ir vėl laimingus“, – sako Dondupas.

Artinasi audra, todėl man reikia skubėti žemyn, į Dharamsalą. Milžiniški debesys baisiu greičiu atskrieja nuo kalnų viršūnių ir viską aplinkui užkloja tamsiai pilka, šalta, drėgna uždanga. Aš žinau, kad daugiau čia nebesugrįšiu. Tačiau su dėkingumu priimu visą šią tantros pamoką nuo pirmos iki paskutinės raidės.

Tantra dar vadinama Slaptąja mantra ir visada pabrėžiamas ypatingas šios sistemos uždarumas. Tai nėra paslaptis kasdiene šio žodžio prasme. Tiesiog įžengusiems į tantros kelią dera suvokti, kad jie atsiduria anapus ego teatro sienų, o visa, kas toje slaptoje erdvėje vyksta, daugiau nebeskirta smalsiam kitų žvilgsniui ar savojo įvaizdžio stiprinimui.

Dabar jau žinau, kad visa mano istorija su lama Vangjalu nepriklausė magiškai tantros perkeistajai būčiai, o tebuvo vaidinimas, kas kad labai nuoširdus, toks nuoširdus, kad net pati juo šventai patikėjau. Deja, nujaučiu, kad atgal pas lamą Vangjalą sugrįžusi tik vėl tą patį pakartočiau. Tai būtų sugrįžimas ne dėl jo ar manęs pačios, o dėl kitų: Dondupo, Laros, buriatų, apsišaukėlio rinpočės ir visada pavydžiu

žvilgsniu mane nulydinčios jo mamytės, dėl tų nepažįstamųjų, kuriems „Šambalos“ kavinėje neslėpdama pasididžiavimo galėsiu ištarti: „...o žinot, mano lama, lama naldžorpa, štai jo nuotrauka...“ Ne! Desperatiškai stengiuosi apčiuopti savo tikrąjį, neapsimestinį pavidalą, ne tas nesuskaičiuojamas ego sukurtąsias kaukes, bet po jomis esančią paslapčių paslaptį. Tačiau jeigu ją pavyktų atrasi, ar tai vis dar būčiau aš? Imu vengti žmonių, svajoju apie kažkokią tobulą vienatvę, kartais, ko gero, neatsargiai ją painiodama su mirtimi. Man jau vaidenasi mėnuliški Ladako kalnai, neaprėpiami tyrai ir dykumos, į kuriuos aš po poros dienų išvažiuosiu.

Dharamsaloj prasideda musoninės liūtys. Tai vienas iš gūdžiausių gamtos reiškinių, kokius teko kada nors matyti: vidury gražiausios saulėtos dienos staiga iš aukštybių stulbinamai spėriai ima leistis tirštos, pilkos ir tamsiai mėlynos miglos. Sutemsta kaip vėlyvą pavakarę ir stoja visiška tyla. Nei paukščiai čiulba, nei šunys loja, nei mulai laido sielvartingą kvatojimą primenančius garsus. Viskas išnyksta, net nebegali įžiūrėti, kas yra už poros žingsnių. Kartais ima pliaupti kaip iš kibiro, bet jei net nelyja, prasideda kažkoks povandeninis, skenduoliškas

gyvenimas, judesiai sulėtėja, plaukai bei drabužiai sudrėksta ir veidas šlampa lyg be paliovos verktum.

Šiose erdvėse taip paprasta pamatyti, kaip viskas degte sudega laiko ugnyje: ką tik žydėję ir saldžiai kvepėję medžiai jau brandina vaisius, vos išsiperėję kregždžiukai virš mano lango jau patys suka lizdelį, o ėriukai, kuriuos ką tik ilgaplaukiai piemenys nešiojo ant rankų it paveikslėliuose iš Kristaus gyvenimo, jau vedami skerdyklon. Tibetiečiai lamos pataria nuolat mąstyti apie gyvenimo trumpumą ir laikinumą, kiekvieną savo veiksmą, kiekvieną būties akimirką suvokti kaip paskutinę. Mėgstama tibetiečių patarlė sako: kaskart įkvėpdami, mes vis labiau ir labiau įtempiam lanką, iš kurio iššaus mirties strėlė.

Jei į pasaulį žvelgi taip, lyg regėtum jį paskutinį kartą, visi daiktai apsitraukia ryškiu fosforuojančiu kontūru, ima švytėti, o tie spinduliai, aštrūs, tarsi nugaląsti, sminga į smegenis, širdį, į pačias proto ir sielos gelmes. Tai vienu metu teikia skaidriausią palaimą ir slegiantį liūdesį, saldumą ir skausmą, netekties gėlą ir pilnatvės pusiausvyrą. „Kji dug lam čir“ (Džiaugsmo ir skausmo kelias) šitaip tibetiečiai vadina dvasinę praktiką, kai mokomasi iš visų, baltų ir juodų, gyvenimo pasireiškimų. Tačiau apie tai mąstydama turbūt darau kažkokią esminę klaidą,

nes mane apsėda tiesiog nepakeliama mirties baimė. Tuomet aš pradedu piešti mandalas.

MANDALOS

Einančiajam į Šambalą III Pančen Lama net kelis kartus liepia piešti nuožmias ir bauginančias būtybes, sutiktas Kelyje. Šios instrukcijos labai primena C. G. Jungo atradimą, kad dvasinių problemų ar baimių kamuojami žmonės kartais sapnuoja arba ima piešti mandalas, harmoningas struktūras, nuskausminančias bei sudrausminančias jausmų ir emocijų chaosą.

C. G. Jungas kartą prisipažino, kad po penkerių ar šešerių metų nuožmios kovos su savo paties pasąmone, jis kasdien ėmė piešti po mažą mandalą. Tai buvo jo didžiųjų atradimų pradžia. Jau vėliau, dirbdamas su savo pacientais, jis skatino visus besikankinančius žmones piešti, ir daugeliui spontaniškos, iš pasąmonės gelmių iškylančios mandalos tapo tarsi stebuklingi gelbėjimosi ratai, vaduojantys iš niūriausių sielvarto vandenų. Man pačiai, šioje kelionėje neretai atsiduriančiai ekstremaliose, sunkiai paaiškinamose ar visai nesuvokiamose situacijose, piešimas irgi virto bene svarbiausiu asmeninės magijos atributu.

Kas yra mandala, sąvoka, jau senokai įsitvirtinusi Vakaruose ir kartojama, dažnai pamirštant jos prasmę bei esmę? „Mandala“ reiškia „ratą“, o tibetietiškasis sanskritiškojo žodžio atitikmuo „kjilkhor“ – „centrą, apsuptą rato“. C. G. Jungas rašė, kad asmenybės esmė, kurią jis vadino *Self* (budizme tai, mano manymu, įvardijama kaip Budos prigimtis), yra svarbiausias viso mūsų dvasinio augimo tikslas. Šis augimas vyksta ne linija, bet spirale, sukantis ratu, todėl geriausia šio proceso išraiška kaip tik ir yra mandala. Patiems tibetiečiams kjilkhoras – tai Dievo buveinė, Jo rūmas su visa supančia aplinka – sodais, vandenimis, kalnais, kapinynais, rojais ir pragarais, apsauginiais vadžrų* ir žaižaruojančios Nušvitusios sąmonės ratais. Jei jūs kada matėte, kaip Sniegynų šalies žmonės žvelgia į ką tik supiltą ir pašventintą smėlio mandalą, tai patikėsite dievybę ir jos palydą iš tikrųjų esant šiame paslapčių rūme.

G. Tucci’s mandalas vadino „psichokosmogramomis, galinčiomis vesti neofitą ir atskleisti jam paslaptingą žaismą jėgų, veikiančių mumyse bei Visatoje“. Jis akcentavo, kad visų mandalų – tiek indiškųjų, tiek tibetietiškųjų, esmė yra ta pati: begalinis troškimas rasti kelią iš laikinumo į Amžinybę, sugrąžinti sąmonei jos pirmapradį vientisumą.

Pasak G. Tucci'o, mandala atkartoja kosminį vieno branduolio sprogimą, išsklidimą, sugrįžimą vėl atgal į centrą ir taip pat atspindi analogišką žmogaus dramą. Jo manymu, kiekviena asmenybė yra sambūvis dviejų prieštaringų tendencijų: vienos – išcentrinės, vedančios mus į išorę, anapus savęs pačių; antrosios – nukreiptos į centrą, vienatvėje sugrąžinančios į patį nemirtingą žmogiškosios prigimties branduolį. Tereikia kiek atidžiau į save pažiūrėti ir pamatysim, kad iš tikrųjų pulsuojam šiuo labiau žmogišku, bet kosminiu ritmu.

M. Eliade šias kosmines jėgas įvardijo kaip kūrimą ir griovimą ir teigė, kad mandalos simbolika abi jas savyje įkūnija. Jis neabejojo, kad kurdamas ar medituodamas mandalą žmogus gali įžengti į kitokį, didįjį, kosminį laiką ir patirti Tuštumą, tuo sunaikindamas kasdienę realybę, pereidamas į transcendentinį būvį, transformuodamas samsarą į nirvaną, į Absoliutą.

Ar bereikia pridurti, kad mandalos erdvė prasideda ten, kur baigiasi ego pasaulis, psichoanalitikų teigimu, ten, kur susijungia individo ir kolektyvinė pasąmonė. Pats paprasčiausias, lakoniškiausias mandalos variantas yra ratas, sutinkamas visų laikų ir skirtingiausių tautų religinėse bei maginėse prakti-

kose. Ratas visuomet turėjo ypatingą prasmę, buvo piešiamas ant uolų ar dykumų platybėse, tapomas ant šventyklų sienų ar kupolų, statomas kaip dievų ir jų išpažinėjų buveinės ar net šokamas, pradedant apeigomis sustojus aplink laužą ir baigiant ekstazės sūkury įsuktais dervišais.

Stoikai dangų vadino „apvaliu ir besisukančiu Dievu“, gnostikų raštuose irgi galima aptikti teiginių, kad tikroji sielos forma yra apskritimas, viduramžių mistikai tam pritarė teigdami, kad dvasia yra apvali kaip mėnulis ir dar užpildyta akimis.

Mandalos buvo mėgstamos ir Europos viduramžių mene. Geriau įsižiūrėję jų aptiksime apvaliuose langų vitražuose, rozetėse, kitose architektūrinėse detalėse, kalendoriuose, bestiariumuose, mistinio turinio manuskriptuose. Piešinių, stebėtinai panašių į budistinius makrokosmoso-mikrokosmoso modelius, Jakobo Böjme’s traktate „Klausimai apie Sielą“, išleistame 1620 m. Mandalos nuolat figūruoja alchemikų raštuose. Kultūrologo G. Houstono teigimu, „Kristus ant kryžiaus arba Adomas Kadmonas yra ne kas kita kaip mandala su penkiais pagrindiniais taškais.“

Mandala, sakralinė rato formos konstrukcija, taip pat pasitaiko ir Šiaurės Amerikos indėnų ritualiniame

mene. Navaho genties indėnai, labai panašiai kaip ir tibetiečiai, iš spalvoto smėlio pylė „Medicinos ratais“ vadintus piešinius ir naudojo juos gydymui bei egzorcizmams. „Medicinos ratas“, kaip aiškino patys jo kūrėjai, „atspindi viską žmoguje ir aplinkui jį“. Kaip ir tibetietiškoji, indėniškoji mandala yra komponuojama rate, turi centrą ir keturis kertinius taškus, orientuotus į pasaulio šalis. Šiaurėje piešiamas Baltasis bizonas, simbolizuojantis Išmintį, Pietuose – Žalioji pelė, reiškianti pasitikėjimą ir nekaltybę, Vakaruose – Juodoji meška, įkūnijanti introspekciją, kontempliaciją, „žvilgsnį vidun“, o Rytuose pavaizduotas Auksinis erelis – tai paslapčių atsivėrimas, praregėjimas, Nušvitimas. Indėnai įsitikinę, kad tas, kuris visų šių aspektų nepažino, bus menkavertis, tik „dalinis“ žmogus.

Vakarų psichologai bei psichoanalitikai pastebėjo ypatingą mandalos pavidalo konstrukcijų galią harmonizuojant besubyrančios asmenybės pasaulį, suteikiant žmogui pusiausvyrą, vidinę ašį, o jį supančiai aplinkai – prarastąją *Axis Mundi.* C. G. Jungas teigė, kad piešiniai, kuriami į ribines situacijas patekusių asmenų, turi būti visiškai spontaniški, neparemti jokiais pavyzdžiais, juo labiau nenukopijuoti. Tuomet jie įgis gydomąją galią. Jis

pabrėžė, kad tik tokiu būdu sukurtos mandalos yra objektyviai beasmenės, išsivadavusios iš ego diktato: „pasąmonė eina tiesiai“ į savo tikslą, o tai leidžia individui patirti pilnatvę ir vientisumą.“ Tikslas – tai mandalos centras, esantis visus pasaulius, pragarus ir rojus talpinančiame pilnatvės rate. Tai personaliojo „aš“ virtimas transpersonaliuoju, mūsų kasdienės prigimties perkeitimas Budos prigimtimi, magiškas virsmas mandalos vidury gyvenančiu Dievu.

M. Eliade manė, kad mandala, kaip ir labirintas, gali turėti mažiausiai dvi funkcijas. Pirma, ėjimas į mandalos centrą, paremtas iniciacijos ritualu. Antra, mandala apsaugo neofitą nuo visų pavojų, tykančių išorėje, padeda jam susikaupti, rasti savo paties centrą.

Iškeldami psichologinę mandalos funkciją, vakariečiai neretai pamiršta jos religinę paskirtį, tibetiečių manymu, tuo labai supaprastindami kjilkhoro esmę. Daugelio lamų nuomone, spontantiškas neurotiko piešinys neturi nieko bendra su sakraliniu kūriniu, kuris yra ritualo dalis, o nusistovėjusiose dvasinėse apeigose nėra vietos improvizacijai ar atsitiktinumui. Juk visuose maginiuose menuose, pavyzdžiui, alchemijoje ar astrologijoje, sėkmę lemia

tik ypatinga precizika, absoliutus minčių, žodžių ir veiksmų tikslumas.

Tai, kas tarnavo kaip „pirminė medžiaga“ tibetietiškoms mandaloms, buvo ne beformė pasąmonės masė, o apvaldyta ir apvalyta mąstymo jėga. Ką šiandien regime kjilkhoruose pavaizduota, gimė giliuose meditaciniuose transuose, išgyventuose žmonių, turėjusių jau nušvitusį ar benušvintantį protą. Šimtmečius nebuvo keičiama nė viena šių transcendentinės patirties įkvėptų piešinių detalė, o iš kartos į kartą perduodami labai kruopštūs ir išsamūs mandalų aprašymai.

Kiekviena neaprėpiamo budistinio panteono dievybė turi savo mandalą. Kiekviena sekta ir beveik kiekvienas vienuolynas saugo savas kjilkhoro kūrimo tradicijas. Tačiau visiems šiems tibetiečių maginiams ratams, talpinantiems savyje mikrokosmosą ir makrokosmosą, yra būdingi kai kurie pagrindiniai konstrukcijos bruožai.

Išorinis mandalos ratas vadinamas Me Ri – Ugnies kalnu, kuris atrodo kaip penkių, ritmiškai pasikartojančių spalvų ornamentas, tačiau jį dera įsivaizduoti kaip dangų remiančią kosminio mastelio kalnų grandinę, liepsnojančią ir švytinčią visomis vaivorykštės spalvomis. Tai – Nušvitusi sąmonė,

naikinte sunaikinanti visas ego aistras ir jį patį. Tai – Vaiskioji šviesa*, išsklaidanti tamsiąją sielos naktį ir nušviečianti Kelią į mandalos centrą. Kartu tai tarsi demarkacinė linija, sauganti šventąją kjilkhoro erdvę. Ugnies kalnas gaubia ne tik mandalas, liepsnomis apsišarvavusios ir visos nuožmios Tibeto dievybės. C. G. Jungas savo pacientų piešiniuose ugnį laikė intensyviausios vidinės transformacijos rodikliu ir mėgo cituoti J. Böhmę: „...sielos gyvenimo prigimtis yra ugnyje...“

Nuožmiųjų dievybių madalose už Me Ri rato prasideda Aštuoni kosminiai kapinynai. Jų simbolika aiškinama labai įvairiai. Pavyzdžiui, jie siejami su Indijoje ir Himalajuose kadaise buvusiomis aštuoniomis didžiausiomis laidojimo vietomis, kuriose medituodavo atsiskyrėliai, asketai, tantriniai jogai su savo palydovėmis ir nušvitusieji. G. Tucci'o manymu, šis kraupus žiedas simbolizuoja žemiškųjų prisirišimų palaidojimą, visišką profaniškosios realybės žūtį. Tai – įveikta ir palaidota samsara. Pasak Čiogjamo Trungpos, kapinynai simbolizuoja mūsų kasdienės egzistencijos šiukšlyną, kurį mandalos erdvė perkeičia ir pašventina. Jie primena apie svarbiausią budizmo postulatą – laikinumą, jo visa apimančią, visa persmelkiančią galią, taip pat

byloja apie transformuojančią mirties jėgą, nes jos valdose palikę savo grubųjį fizinį kūną mes galime pasiekti Nušvitimą. Kiekviename mandalos kapinyne stovi stupa, teka upė, dega ugnis, auga medis ir medituoja asketas. Žinoma, ten voliojasi griaučiai ir pūvantys kūnai, riaumoja plėšrūs žvėrys, skraido maitvanagiai ir tykoja piktosios dvasios. C. G. Jungas tapatino šį ratą su pragaru, priešpriešindamas jį mandalos viduryje esantiems rojaus sodams. Tačiau, kaip byloja tantros meistrai, pragaras ir rojus, samsara ir nirvana turi tą patį pavidalą.

Kitas apsaugos ratas – tai vadžrų grandinė. Vadžra simbolizuoja aukščiausiąjį, kietą ir žėrintį kaip deimantas pažinimą, neįveikiamą kosminį vyriškąjį pradą. Auksinių vadžrų siena, kaip parašyta tektuose, stovi ant žemės, tačiau ne tos, kuria vaikštome, o perkeistos ir apvalytos, įgavusios brangakmenio *lapis lazuli* tyrą spalvą bei švelnumą. Budistinėje simbolikoje vadžra taip pat reiškia žaibą, kuris C. G. Jungo analizėje suvokiamas kaip staigus, visa persmelkiantis įprastinės sąmonės būsenos pasikeitimas, kaip intuicija, nes juk būna atsivėrimų, po kurių jaučiamės it „žaibo trenkti“.

Kitas ratas – tai lotoso lapų vainikas. Lotosas budistinėje tradicijoje simbolizuoja moteriškąjį pra-

dą, bet Rytuose ši gėlė turi ir daugiau semantinių prasmių. Pačios gamtos sukurta mandala yra šis žiedas, išaugantis iš vandens, iš kosminių vandenų, kurie buvo pasaulio pradžioje, šaknis įleidęs į žemę, žiedlapius išskleidęs į visas puses, atsivėręs dangui, turintis vidurį – *Axis Mundi,* be to, dvilytis. Lotosas simbolizuoja ir pasaulio atsiradimą, ir absoliučią tobulą jo būseną. Aštuonlapio lotoso pavidalo piešiama Šambalos karalystė, aštuonlapis lotosas skleidžiasi praregėjusio žmogaus širdyje. C. G. Jungas lotoso atitikmeniu Vakaruose laikė rožę, „romantiškąją rozenkreicerių gėlę, mistinį Dantės „Rojaus“ augalą“. Jis parėžė, kad ir lotosas, ir rožė simbolizuoja moteriškąjį pradą, įsčias, nes Mergelė Marija bažnytinėse giesmėse lyginama su rože, o kūdikėlis Jėzus kartais vadinamas „Rožės pagimdytuoju“. C. G. Jungas taip pat pastebėjo gėlės ir mandalos panašumą, o jo pacientai piešdami besiskleidžiančių žiedlapių ratus, pusračius bei spirales prieidavo ne tik įsivaizduojamo augalo branduolį, bet ir savo pačių esmę.

Lotoso lapų vainikas užbaigia apvaliąją, koncentriniais ratais besisukančią, medituojančiojo susikaupimą telkiančią mandalos dalį ir atveria keturkampę.

Šią sferą tiek taikių, tiek nuožmių dievybių mandalose supa sodai, primenantys prarastąjį vientisumo rojų ir pažadėtąją harmonijos žemę. Ketveri – Rytų, Šiaurės, Vakarų ir Pietų – vartai atveria kelius į šventą miestą, kurio centre stovi dievybės rūmas. Už šių vartų prasideda ypatinga sritis, joje nebegalioja jokie samsariniai dėsniai, jokios konceptualaus, dualaus mąstymo konstrukcijos. Simbolinėje įvedimo į mandalą ceremonijoje mokinys įsivaizduoja, kad yra apvelkamas valdovo drabužiais ir karūnuojamas. G. Tucci's šį apeiginį momentą aprašo labai iškilmingai: „...adeptas yra pakylėjamas virš visų kosminių ir psichinių jėgų žaismės ir sugrąžinamas į pačias Būties ištakas“.

Erdvė už vartų nudažyta keturių pasaulio šalių simbolinėmis spalvomis: balta, geltona, raudona ir žalia. Dievybės rūmą supa dar vienas vadžrų ratas arba lotoso lapų vainikas, o kartais ir pats dangiškasis rūmas turi lotoso pavidalą. Rūmuose gyvenančios dievybės visada yra Jab–Jum* (Tėvo–Motinos) jungtyje. Ji gali būti pavaizduota vadžra lotose, dviem „sėklinėmis“ mantros raidėmis arba tik įsivaizduojama. Mandalos centre susilieja visi priešingi pradai. Tai – pirmapradės vienovės ir tobulos pusiausvyros erdvė.

Mandala, pasak G. Tucci’o, yra visos žmogaus būties dramos atspindys: „Šviesa ir šešėlis, sąmonė ir aistra, gėris ir blogis yra neatskiriamai žmoguje susiję. Pradėdamas gyvenimą, jis priima ir savo likimą – priešybių kovą, o jo tikslas – absoliuti dviejų polių pusiausvyrą.“ Mandala jos neteks, jei dominuos tik kuris nors vienas pradas.

Tantroje teigiama, kad žmogaus kūnas, tiek fizinis, tiek subtilusis, taip pat gali būti vizualizuojamas kaip mandala. Jis ne tik prilygsta Visatai, bet kaip ir mandala talpina savyje dievus. Todėl savižudybė yra itin smerktina ne tik taip žudymo aktas, bet ir kaip kjilkhoro su jame gyvenančiomis dievybėmis sugriovimas.

Kiekvienas pats save gali įsivaizduoti kaip mandalą. Jos centras yra viršugalvyje, ties vadinamaisiais Brahmos vartais. Čia prasideda ir kūno Centrinis kanalas*, kuris prilyginamas kosminiam Meru kalnui ar Pasaulio ašiai. Toliau dera regėti visą subtiliojo kūno kanalų bei čakrų sistemą. Priklausomai nuo tantrinės sadhanos kiekvienoje čakroje yra skirtingas įvairių dievybių skaičius, mantros bei spalvoti „sėkliniai“ skiemenys. Kūno mandala dar vadinama „vadžriniu“ arba „deimantiniu“ kūnu. C. G. Jungas jį lygino su Deimantiniu kūnu, minimu Kinijos al-

chemikų traktatuose, su *corpus incorruptible*, kurį bandė sukurti Europos alchemikai, galų gale su *corpus glorificattus*, kurį įgijo prisikėlęs Jėzus Kristus.

Mandalos simbolika bei jos semantinės prasmės, kaip jau minėjau, nėra būdingos vien tik Rytams. Jos universalios ir glūdi kiekviename, mūsų individualioje ir kolektyvinėje pasąmonėje. Simbolis, pasak G. Tucci'o, yra tarsi vedlys į nepažintas esybės gelmes, į beformį, triukšmingą, kasdieniam mąstymui nepavaldžių jėgų verpetą. Tokio ženklo padedamas žmogus gali pirmapradžius gaivalus apčiuopti, prijaukinti, apvaldyti, sutramdyti ir išsklaidyti. Simbolis tarsi suteikia vardą ir formą pasąmonės gelmėse slypinčioms nesuvokiamoms baimėms, nuslopintiems troškimams, pirminiams instinktams, senoms kaip pasaulis aistroms. Tačiau jis, kaip ir bet kuris kitas maginis atributas, turi būti suprastas ir įvaldytas, nes antraip liks tik paslaptingas žaislas, instrumentas, naudojamas visai ne pagal paskirtį.

Kelionė į mandalą, kaip ir kelionė į Šambalą, kurią aprašė III Pančen Lama, atspindi tą patį veiksmą: judėjimą esmės, *Gnosio* linkui, į vadžrinę Jėgos vietą, kurioje įvyksta maginis perkeitimas. Visi įspėja, kad ši kelionė yra pavojinga. G. Tucci'o manymu, sąmonė gali neišlaikyti nežabotų ir mįslingų pasąmonės

gaivalų lavinos. Kad šiems pradams susidūrus, neįvyktų sprogimas, jis pataria agresyvius, šlykščius, siaubingus savo esybės pavidalus priimti tokia pat atvira širdimi, ramiu protu kaip ir tauriuosius.

Gydančią mandalų bei pažintų ir sutramdytų nuožmių pavidalų galią pati patyriau. C. G. Jungas rašė, kad net vaikai, patekę į sunkias situacijas, piešia mandalas. Jis pasakojo apie vieną berniuką, visas sienas aplink savo lovą nukabinėjusį „maginiais apsaugos ratais“, ir mažą mergaitę, ėmusią piešti gėlių pavidalo mandalas tuomet, kai skyrėsi jos tėvai. Aš elgiausi panašiai: ir pati piešiau, ir erdvę aplink save bandžiau užkerėti bei prijaukinti nukabinėdama visų savo besikeičiančių celių sienas mandalomis: ugniniais, Dovydo žvaigždės pavidalu susikertančiais karingosios Vadžrajoginės* trikampiais; atgaivą ir ramybę teikiančiais Avalokitešvaros sodais; besisukančiu kosminiu Čakrasamvaros* ratu; kapinynais apsuptu Mirties Nugalėtojo Jamantakos* rūmu; Kalačakros kosmograma, kurioje užšifruotos visos Kelio į Šambalą paslaptys ir pati Šambala.

MIRTIES ŠOKIS

...šiuose kalnuose vyrauja penkios spalvos: balta, geltona, raudona, žalia ir juoda. Keliautojas, jų pasirinkęs ir sumaišęs su tirpstančiu sniegu, tegul piešia ant balto akmens luito deivę Maričę. Jos pavidalas švyti it auksas, o akys raudonos kaip oleandro žiedai. Dešinysis jos veidas raudonas, o kairysis – įtūžusios kiaulės snukis, pridengtas žydru tantriniu vualiu. Pirmomis dviem rankomis ji laiko dubenį ir gėlėmis puoštą strėlę, kitomis dviem – siūlą su adata, trečiosiomis, priglaustomis prie bambos čakros – kaukolės taurę ir skeptrą – khatvangą. Ji joja ant kiaulės trypdama visus geidulius ir pyktį. Šitaip ją nupiešęs, keliautojas privalo Maričę pagarbinti – kartoti jos mantrą...*

Lobsangas Paldenas Ješė „Kelias į Sašmbalą“

DŽIULĖ, LADAKE!

Nežinau iš kur, bet tikrai turiu čigoniško kraujo. Man tereikia išvysti dulkėtą kelią, įsėsti į kokią nors ratuotą priemonę – vežimą, rikšos būdelę, džipą ar autobusą – ir tas kraujas užverda. Galiu net apsiašaroti iš laimės bei dėkingumo visiems visų pasaulių dievams, kai sėdėdama, tupėdama ar kybodama žemiausios klasės indiškam autobusiūkštyje žiūriu pro langą: kalnai, ryžių laukeliai, po kuriuos varlinėja baltos tarytum porcelianinės gervės; sidabrinė upė ir iki kaklo jon panirę plačiaragiai vandens buivolai; pakelės arbatinės, kur ant pintų gultų išdribę tingiai šnekučiuojasi pusnuogiai vyrai; barzdaskučiai, įsitaisę po plačiašakiais banjano medžiais, ant kurių kamienų pritvirtinti veidrodžiai atspindi melancholiškus, muilo putų debesimis apgaubtus dabitų veidus; šventieji sadhu, plevėsuojantys ilgais plaukais, oranžiniais ar raudonais drabužiais, mojantys neregimais laisvės sparnais ir skriejantys jiems vieniems težinoma kryptimi... Kelionė bus ilga ir aš džiaugiuosi galėsianti iki soties mėgautis jos dosnia, bet nieko neįpareigojančia dvasia. Šį kartą mano tikslas yra Ladakas. Kas žino, gal Šambala švyti

kaip tik ten?! Tad aš pradedu mokytis pirmuosius ladakiečių kalbos žodžius: „džiulė“ reiškia „labas“.

Įvažiavus į Džamu–Kašmyro valstiją, idilė baigiasi. Čia vyksta karas ir už lango kadras po kadro slenka vaizdai, pažįstami iš daugybės filmų apie neramumus, susirėmimus, perversmus kokioje nors „trečiojoje“ Azijos ar Pietų Amerikos valstybėje. Keliais zuja kariniai sunkvežimiai ir džipai, sausakimši iki dantų ginkluotų kareivių, o pakelės pilnos tamsaus gymio, pilvotų, skardžiabalsių patrulių, kamufliažine uniforma, juodais akiniais, juodais ūsais ir juodomis beretėmis. Antrosios kariaujančios pusės – Džamu–Kašmyro Islamo fronto partizanų nematyti, bet jų visur esantį buvimą gali kuo puikiausiai jausti.

Džamu vadinamas Tūkstančio šventyklų miestu ir į jį suplaukia skirtingiausių tikėjimų piligrimai: hinduistai, musulmonai, sikhai*. Tačiau iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad pagrindinis garbinimo objektas čia yra škotiškas viskis! Vyruko su languotu sijonėliu ir dūdmaišiu atvaizdas kaba ant namų sienų, puikuojasi parduotuvių vitrinose, reklaminiuose stenduose, ant autobusų, taksi ar net rikšų būdelių. Kas trečias kioskas vadinasi „English wine shop“ ir jame rikiuojasi begalinės prasto indiško viskio, romo ar džino eilės.

Ak, dar nepatirtą svaigulį teikia ir 35 °C karštis, lietus, alkoholio tvaikas, ir visur esantys ginkluoti kareiviai, juodais turbanais pasipuošę policininkai, kurių daugiau nei civilių, ir laikraščių antraštės, skelbiančios apie pagrobimus ir sprogimus, nuolat vykstančius čia pat – Džamu, šaukiančios, kad Šrinagaro slėnyje kiekvieną parą slaptame kare žūva maždaug dvidešimt žmonių, ir dar virš šios sumaišties skardintis mulos balsas iš balto minareto... Deja, mano romantišką polėkį nutraukia itin praktiški bendrakeleiviai: ponia iš Čikagos ir raudonplaukis airis. Tokiose vietose vakariečiai dažniausiai stengiasi susimesti į krūvą. Ponia iš Čikagos labai reikli. Jos vadovaujami, palinkę po kuprinių našta, merkiami karšto lietaus, budriai stebimi tamsiaveidžių kariūnų sliūkinam iš vieno viešbučio į kitą. Kambariai visur vienodi: niūrūs, purvini, dvokiantys pūvančiais skudurais, tiktai jų kainos skiriasi. Aš dažniausiai sutinku su pirmu pasitaikiusiu būstu, tačiau čikagiškė ir airis trokšta idealo. Taip po Džamu beklaidžiojant, prie mūsų prisijungia apdriskęs japonas, skrybėlėtas brazilas su blizgančiom plombom inkrustuotais dantimis ir mažutis prancūzas, turbūt ilgiausiomis pasaulyje blakstienomis. Galų gale ponia iš Čikagos aikštin-

gai pareiškia nebetekusi jėgų, ir mes apsistojam viešbutyje, tikrai blogiausiam iš visų matytų. Man burtų keliu tenka belangė vienutė, užtat visi kiti, net ir kaprizingoji čikagietė, susigrūda trijų lovų miegamajame. Mat apgailėtiname būste, kurį kažkodėl reklamuoja turistų biblija – vadovas po Indiją iš serijos „The Lonely Planet“, pasirodo, tik ir tėra šie du „apartamentai“.

Mano kambarys pradžiugintų bet kurį siaubo filmų kūrėją, nes tik kaip tik tokiose vietose užsimezga ir baigiasi pačios klaikiausios istorijos. Beveik visą jo erdvę užima lova purvinais patalais, virš kurios sukasi ventiliatorius, o kojūgaly kondicionierius plaka ir purškia susmirdusį vandenį. Dar yra mažas juodas staliukas spiritizmo seansams ir tai, kas svarbiausia: didelis, padūmavęs, klastingas veidrodis galvūgalyje. Jis čia viešpatauja. Į jį žiūrėdama jaučiuosi per tris mėnesius lamos Vangjalo vienuolyne pasenusi trim šimtais metų. Čia ir vėl mane ištinka mirties baimės priepuolis. Jaučiuosi kaip užminuota žemė, visa pilna pulsuojančių mirties mazgų. Tereikia vieno neatsargaus judesio ir aš sprogsiu. Rydama ašaras keverzoju nurodymus, kad man mirus prašyčiau kūną sudeginti su visomis deramomis budistinėmis apeigomis, dalį pelenų išbarstyti Himalajuose, o dalį

parsiųsti į Lietuvą. Iš anksto atsiprašau už rūpesčius tą paskutinę paslaugą man atliksiančių. Prikaišioju tokių makabriškų raštelių į pasą, užrašų knygutę, kuprinės kišenes.

Staiga dingsta elektra, išsijungia ventiliatorius ir kondicionierius, jaučiu, kad tuoj uždusiu visos armijos mano pirmtakų priprakaituotuose pataluose. Tamsoje tiktai veidrodis švyti, o jame jau tykoja šuoliui visas būrys pabaisų, vaiduoklių, šmėklų ir raudonomis akimis hipnotizuojančiai žvelgia pats Mirties viešpatis Jama, kurį tibetiečiai vadina Šindže. Prisimenu garbaus Dharamsalos rinpočės man pažadėtuosius pragarus, 100 000 persikūnijimų neapsakomo kentėjimo ratuose, ir jaučiuosi patekusi į siaubingą padėtį, iš kurios nėra jokios išeities. Nėra ir nebus. Gretimame kambaryje griausmingai kvatoja mano naujieji bendrakeleiviai.

Rytas išaušta nuostabiai giedras, tik ponia iš Čikagos su manim daugiau nebesikalba, turbūt mano, kad vienutė su veidrodžiu ir vaiduokliais turėjo priklausyti jai. Kai dardame į oro uostą, atrodo, kad kareivių ir policininkų šiandien dar daugiau negu vakar. Mes, kaip ir dera padoriems turistam, į oro uostą atskubame prieš dvi valandas, tačiau paaiškėja, kad laukti mums teks prie jo vartų, palei pat greitkelį

susėdus ant savo kuprinių. Pro šalį į abi puses zuja sunkvežimiai, apdengti maskuojančiu brezentu ir žaliais tinklais, prikaišiotais medžių šakelių, lekia džipai, paskui save tempdami puspatrankes, birbia motociklai, apžergti nupjautvamzdžiais ginkluotų kareivių. Vienintelis taikos simbolis – tai kuprotas senis, dulkinoje pakelės žolėje ganantis didelį vandens buivolą. Kai kiekvienas iš mūsų šešetuko užsikabina ausines ir nugrimzta į savo muzikos ritmą, bandau įsivaizduoti, kaip tampame Džamu–Kašmyro fronto kariūnų įkaitais. Kaip mus surištus sunkvežimio kėbule gabena nežinomais keliais, o paskui įkalina kokio Himalajų piemens namų rūsyje. Laikraščiai čia pilni tokių istorijų. Galų gale kažkuriam nukerta galvą., Man? Airiui? Prancūzui! Gal brazilui, jo dantys iš po plačiabrylės skrybėlės taip gundančiai blizga?..

Prieš sėdant į lėktuvą mus patikrina bent tuziną kartų. Liepia išimti baterijas iš visų fotoaparatų, ausinukų, laikrodžių, atiduoti į bagažo skyrių peiliukus ir net nagų brūžiklius. Kortelės su gausiais kontrolierių parašais prisegamos prie visko: rankinių, diržų, kuriuose apdairieji laiko pinigus, butelių su mineraliniu vandeniu, net ant ponios iš Čikagos maišelio su prakąsta bandele. Bandantieji juokauti

ar šaipytis susilaukia papildomų žeminančios kratos protrūkių.

Pagaliau lėktuvas pakyla ir ima nardyti po fantastiško gylio oro duobes. Visi keleiviai sėdi nuščiuvę, tik mažas į Luis de Fiunès'ą panašus žmogutis nerimsta, laksto iš lainerio uodegos į priekį ir atgal, kažką guviai postringauja ir jaučiasi tikras padangių valdovas. Jis dėvi budistų vienuolio drabužius ir puošnią brokato liemenę. Tai turėtų liudyti šį žmogų esant aukšto rango atgimėliu. Bet aš prisimenu atkaklųjį portugalą berniuką, jo šauniąją mamytę ir niūriai galvoju: „Štai dar vienas apsišaukėlis, tik šįkart senyvo amžiaus"...

Lėktuvas ima leistis, tiršta debesų uždanga prasiskleidžia ir apačioje it sustingę pirmapradžiai kosminiai vandenys subanguoja Himalajai. Keleiviai suūžia iš susižavėjimo, o mažasis žmogelis iškilmingais vienuolio drabužiais mosčioja į iliuminatorius lyg ten, anapus, plytėtų jo karalystė. Atrodo, kad lėktuvas velkasi pažeme, nes kai kurios kalnų viršūnės čia jau siekia 6–7 kilometrus aukščio. Peizažas apačioje sakytum Mėnulio ar Marso: pilkos, gelsvos, rusvos, oranžinės plikos uolos ir jokios žalumos! Tik ant jų kažkokiu stebuklu užkabintos baltos ir raudonos gompos išduoda čia esant Žemę.

Tik staiga lėktuvą ima vėtyti ir mėtyti, tarsi kokia laiko mašina bandytume prasibrauti į kitą išmatavimą, paralelį pasaulį, slaptingą praeities, o gal ateities lygmenį, į švytinčiąją Šambalą. Visiems keleiviams, net energingajam rinpočei pritilus ir sutartinai vemiant į maišelius, padalintus gražių lyg apsaros stiuardesių, laineris virtuoziškai nutūpia delno didumo Leho oro uoste.

Išlipame, o mus pasitinka šaltas, švilpiantis vėjas, nešantis smėlį ir dulkes. Įspūdis pritrenkiantis. Esame mėnuliškų kalnų grandinės apsuptame krateryje. Žvelgiu į šiuos kalnus krečiama drebulio ir galvoju, jei Dievas ir yra įsikūnijęs kokiu materialiu pavidalu, tai tikrai ne žmogaus, o – Himalajų.

Susirandu mažą, turbūt visame Lehe pigiausią kambarėlį įstiklintoje, į akvariumą panašioje palėpėje. Iš čia man niekas netrukdo žiūrėti į kalnus. Stebiu juos valandų valandas ir dienų dienas negalėdama atplėšti akių ir beveik niekur neišeidama. Net „Indo“ svečių namų šeimininkas sunerimęs ima klausinėti, ko, po šimts, esu atvažiavusi į Ladaką. Bet aš tik žvelgiu į Himalajus, kaip į jokį mylimąjį, į jokį meno kūrinį, į jokios dievybės atvaizdą nesu žiūrėjusi. Pirmosiomis naktimis net stengiuosi neužmigti, nes noriu matyti, kaip kalnai nugrimzta

į sutemas, kaip suspindi sniegynais ir sugaudžia kosminių paslapčių pritvinkusiais pavidalais mėnulio ar žvaigždžių šviesoje, kaip paryčiais pabunda sidabriškomis spalvomis, staiga ima gimdyti angeliškai baltas miglas ir debesis, o galiausiai, tekant saulei, užgroja visa triumfališka violetinių, purpurinių, raudonų, rožinių pustonių gama. Jeigu būčiau Dievas, tai tverčiau vien tik Himalajus. Kaip visi dievai pamirščiau žmones, kuriems gyvenimas šiose aukštybėse, taip arti dangaus, tikrai nėra lengvas.

Ladakas beveik devynis mėnesius yra atskirtas nuo pasaulio, nes kalnų keliais įmanoma pravažiuoti tik trumpos vasaros metu. Dabar perėjos dar uždarytos, todėl vargana, parduotuvių vitrinose užsilikusi provizija – beveik metų senumo. Vakariečiams tai kelia siaubą, ne mažesnį nei 1994-ųjų maras, ir gatvėje susitikę nepažįstamieji vienas kitą įspėja nepirkti nei mineralinio vandens, nei „Colos“, nei sūrio, nei konservų, nei sausainių...

Užtat vienintelės centrinės Leho gatvės pakraščiai žaliuote žaliuoja, nes skaisčiaveidės ladakietės, pasipuošusios tiesiog karališkais tautiniais rūbais, kasryt čia didžiulėmis pintinėmis atgabena viską, ką geriausia ši rūsti žemė gali išauginti: vaiskiai žalias salotas, špinatus, baltus ir raudonus ridikus,

sultingas morkas, kvapias prieskonines žoles ir nuostabias mėtas. Mėtos auga akmenuotose sraunių upelių pakrantėse, kur taip pat žydi daugybė violetinių vilkdalgių. Šios gėlės mėnuliškame peizaže atrodo tarsi kokia visos Žemės žiedų kvintensencija, pati žydėjimo esmė.

Ladako dykumos pakeri ne mažiau nei kalnai. Kas patikės, kad skurdžiausias pasaulio peizažas gali būti gražesnis už rojaus sodus?! Ladako žemė – kaip asketas ar jogas, nusimetęs visus papuošalus, rūbus ir daiktus. Gal dėl to čia toks nepaprastai stiprus laisvės pojūtis.

Kasdien mylių mylias nužygiuoju mėnuliškais tyrais ir jau nebesistebiu istorijomis apie lungonpa* ėjikus, užhipnotizuotus neregimos žvaigždės, mistiškoje nesvarumo būsenoje, meditaciniame transe neįtikėtinu greičiu lekiančius į kažkokį slaptą tikslą. Mano batai sunkūs ir drabužis sunkus, nes įsitikinau, kad kiekvienam krašte protingiausia vilkėti tą rūbą, kurį dėvi vietiniai žmonės. Tačiau tas, kas iš tikrųjų esu aš, tampa lengvesnis už baltus mažus debesėlius, plaukiančius pasakiškai žydru dangum virš Himalajų. Šiose platumose žmogui leista ištirpti, išsisklaidyti, ištekėti pro visų savo tvirtovių sienas

ir pagaliau susilieti su pasauliu, kuris čia atrodo beveik pirmapradis, vieningas ir vientisas.

Peizaže, kuris šiek tiek primena Nidos smėlynus, šen bei ten driekiasi statiniai: Mani Sienos, arba Mani Man Thangai (pažodžiui išvertus reiškia Deimantų Laukus). Tai – į ilgą eilę sustatytos 108 stupos* pavidalo konstrukcijos arba keliasdešimties metrų ar net kilometro ilgio neaukštos sienos, sukrautos iš plokščių akmenų, kuriuose iškalta Avalokitešvaros mantra OM MANI PADME HUM. Manoma, kad Mani Man Thangų tradicija atsirado maždaug XV a., nors pirmoji stupa Ladake buvo pastatyta dar imperatoriaus Ašokos laikais, II a., kai į šiuos sunkiai įžengiamus kraštus pirmą kartą ir atkeliavo Budos doktrina. Mani Sienos buvo statomos svarbiausių prekybos bei maldininkų kelių sankryžose, netoli vienuolynų, gyvenviečių, ypatingose Jėgos vietose, o kartais tiesiog vidury dykumos, kad suteiktų pavėsį ir prieglobstį vienišam keliauninkui, žvėriui, o galbūt ir vietos sau nerandančiai dvasiai. Pasakojama, kad Ladako karaliai šventąsias mantras ant šimtų ir tūstančių akmenų įsakydavo kalti nusikaltėliams, tikėdami, kad ne žiauri bausmė, o visai apylinkei ir jos gyventojams naudingas darbas padės išpirkti kaltę bei apvalyti blogą karmą.

Ladakas užima 95 876 kvadratinių kilometrų teritoriją, iš kurių 99,6 % netinkami gyventi nei žmogui, nei gyvuliui. Tačiau šią atšiaurią erdvę mėgsta atsiskyrėliai, asketai, šventieji ir, kaip tvirtina patys ladakiečiai, ji knibždėte knibžda dvasių. Nuo jų bandoma apsiginti visais įmanomais būdais. Namų kampai tepami raudonais dažais, kad piktosios jėgos neįlįstų vidun, sienos baltinamos kalkėmis, kad gerosios dvasios liktų globoti šeimos židinio. Neretai pastatas dar išpaišomas ir didžiulėmis oranžinėmis svastikomis. Taip pat tikima, kad šunų, avių, jaučių kaukolės gali sergėti nuo blogos akies, todėl jos kabinamos virš vartų ar durų. Kraupoki iš kaulų, ragų ir raudonais skudurais papuoštų iečių sukrauti altoriai kas puskilometris dunkso neaprėpiamose akmenuotų dykumų platybėse.

Žmonės niekada nepamiršta tų neregimų, tačiau visur esančių, dažniausiai nedraugiškų būtybių: joms aukoja pirmąjį kasdieninio maisto kąsnį ir gėrimo gurkšnį, joms lenkiasi statydami koją ant tilto, nutiesto virš sraunių vandenų, jas sveikina ilgesingais šūksniais, vėjui užgiedojus pratisas giesmes Himalajų tarpekliuose. Ladakiečiai tiki, kad tik gimusiam kūdikiui 100 000 dvasių jau grasina dvidešimt keturiais mirtinais pavojais, o ką

jau kalbėti apie suaugusįjį, kuris vos ne kiekvienu judesiu kokį anapusinių pasaulių gyventoją įžeidžia. Ladakiečiai nelaiko savęs nei gamtos viešpačiais, nei visos kūrinijos valdovais. Juos supantis pasaulis priklauso kur kas galingesnėms esybėms, kurių norai bei įnoriai šventi. Netgi tuomet, kai jokiais gamtiniais ištekliais negarsėjančiame Ladake buvo rasta aukso, karaliai uždraudė jį kasti, kad nepapiktintų Žemės dievybių ir neprisišauktų jų keršto. Panašiai elgiamasi ir su audros nuplėštu vienuolyno stogu ar su žaibo uždegta koplyčia – niekas nesiima jų remontuoti ar atstatinėti, kad šiukštu nepažeistų aukštesniųjų jėgų valios.

Vienuolynai Ladake stovi ant aukščiausių, neprieinamiausių viršukalnių. Jie panašūs į galingas tvirtoves, o šventyklų prieblandoje besišypsantys dievai skaičiuoja ne metus, o jau šimtmečius. Tie dievai milžiniški. Jų kojos, sukryžiuotos lotoso poza, simboliškai apjungiančia visus šio pasaulio dualistinius, vienas kitam prieštaraujančius reiškinius, paprastai esti pirmame aukšte, o mįslingo, visažinio šypsnio nutviekstos galvos – antrame.

Nuožmiųjų dievybių koplytėlės stovi atstu nuo pagrindinių šventovių. Ten tamsu, tvanku ir ankšta. Kelios ant altoriaus žybčiojančios aliejaus lempelės

apšviečia grėsmingus pavidalus, kurių veidai, uždangstyti vualiais, įkūnija visą gyvenimo bei mirties siaubą. Jų dešimtys rankų gniaužia durklus, krivius, kalavijus, išplėštas širdis, išluptas akis, jų kojos rūsčiu kosminio šokio ritmu trempia persigandusias figūrėles, ne tiek žmones kiek jų nežabotąjį ego. Kartais į tokias mirties tvaiką skleidžiančias Jamos ar Mahakalos* buveines tenka eiti ilgais griūvančiais pastatų koridoriais, šokinėti per suirusių lubų ar grindų prarajas ir svajingai būgštauti: jei ne rūpestingas vedlys purpuriniais vienuolio drabužiais, ko gero, kelio atgal ir neberastum.

Ant kai kurių sienų dar tebėra kelių šimtų metų senumo freskos, dėl sauso klimato išsaugojusios ryškias, aiškias spalvas. Iš jų kiek pašaipiai žvelgia budizmo šventieji, o ten, kur sienas išgriovė laikas ir vėjas, atsiveria mėlyniausias pasauly dangus, turbūt irgi pilnas šventų veidų. Laikas padarė ir daugiau pakeitimų. Griūvantys kambariai, kuriuose jau bent šimtmetį negyvena nei didžiūnai, nei lamos, mirga nešvankiais piešiniais, angliškais keiksmažodžiais, pop žvaigždžių vardais, amerikietiškų sportbačių ar gėrimų pavadinimais. Štai tokį pėdsaką jaunų ladakiečių sąmonėje palieka Vakarų kultūra.

Anksčiau Ladake, kaip ir Tibete, vienuolynai buvo tarsi atskirti pasauliai ir juose gyveno daugybė žmonių. Šiandien vienuolių kur kas mažiau nei anuomet, todėl iš tų galingų pasaulių likusios tik nedidelės salos: viena ar dvi maldų salės, kelios koplyčios, biblioteka, virtuvė ir kiemas, kuriame bent dukart per metus atliekami sakraliniai šokiai. Tačiau gyvenimas čia tebesruvena tuo pačiu, šimtmečių šimtmečius nusistovėjusiu ritmu: vienuoliai, mušdami būgnus ir skambindami varpeliais, skaito šventuosius tekstus, altoriuose rikiuoja atnašų indelius, iš rupaus Ladako tyrų smėlio pila švytinčias mandalas ir kiekvieną užklydėlį ar piligrimą sutinka lipšniuoju „džiulė“. Pažodžiui išvertus „džiulė“ reiškia „gerą virškinimą“, tačiau šis itin meiliai skambantis žodis vartojamas ir sveikinantis, ir atsisveikinant, ir dėkojant, ir ko nors linkint.

Galbūt tuo pačiu „džiulė“ buvo sutikti garsiausi budizmo skelbėjai ir išminčiai, lankęsi šiame atšiauriame svetingų žmonių krašte prieš daugelį šimtmečių. Didysis jogas ir Mokytojas Padma Sambhava, VIII a. įtvirtinęs budizmą Tibete, buvo užsukęs ir į Ladaką, kur jį mena kelios meditacinės olos, išsaugojusios šio visagalio mago pėdų ir delnų įspaudus. X a. Himalajuose netoli dabartinio Lamajuru vie-

nuolyno mistinėmis dvasinėmis praktikomis užsiiminėjo legendinis asketas Naropa. Šiam persikėlus į gimtąjį Kašmyrą, per Ladaką ir Zanskarą iš Tibeto ezoterinių žinių iš jo semtis keliavo Milarepos Mokytojas Marpa Lotsava. Pasakojama, kad po Ladako dykumas, ledynais žėrinčius kalnus, pavojingąsias perėjas vaikščiojo ir pats Jėzus Kristus.

Pavyzdžiui, „Puranuose“, senoviniuose Indijos religiniuose tekstuose, pradėtuose sudarinėti V a. pr. Kr. ir vis pildytuose įvairiomis detalėmis iki pat XVII a., šitaip parašyta: „Vieną dieną karalius Šalivahana, Šakjų valdovas, patraukė į Himalajus. Čia, Hunos žemėje (dabartinis Ladakas – *aut. past.*), galingasis valdovas išvydo ant aukštos kalbos sėdintį žmogų, kurio povyza atrodė lemianti sėkmę. Jo oda buvo balta, švytinti ir jis vilkėjo baltą drabužį. Karalius paklausė šventojo, kas jis toks esąs. Šis atsakė: „Aš esu vadinamas Dievo sūnumi, gimęs iš nekaltos mergelės, bedievių ir netikinčiųjų karalius, be atvangos ieškantis Tiesos.“ Tada karalius paklausė: „Kokia tavo religija?“ Nepažįstamasis atsakė: „O, didis valdove, aš atvykau iš svečios šalies, kur daugiau nebėra vietos Tiesai ir kur blogis nebežino ribų. Netikinčiųjų šalyje ar apsireiškiau kaip Mesijas, bet prieš mane sukilo barbarų demonai.“

Žinoma, kad karalius Šalivahana valdė 39–50 Kr. e. metais, o paslaptingas Ladake sutiktas svečios šalies šventasis „Puranų“ devintame tome vadinamas „Isha-Masiha“, arba „Viešpats Mesijas“.

Apie Jėzaus Kristaus gyvenimą Himalajuose prieš nukryžiavimą ir po jo sklando daugybė legendų. Maždaug XIX a. viduryje Vakarus pasiekė gandai apie dar vieną Evangeliją, kuri nušviečia nežinomus Kristaus gyvenimo tarpsnius ir yra saugoma Hemiso vienuolyne Ladake. Ją minėjo įvairūs garsūs keliautojai ir net kažkokia ponia Harvey, 1854 m. išleidusi memuarų dvitomį „Damos nuotykiai Totorijoje, Kinijoje ir Kašmyre“.

Hemiso Evangelija pirmasis rimtai susidomėjo rusų istorikas ir keliautojas Nikolajus Notovičius. 1887 m. jis atvyko į Hemiso vienuolyną per patį vienuoliškų šokių festivalio įkarštį. Šventei pasibaigus tučtuojau ėmė siekti užsibrėžto tikslo. Vienuoliai pripažino, kad Hemiso bibliotekoje, kurioje sudėta apie 10 000 leidinių, yra ir pranašo Issos istorija, bet lamos nesiskubino Notovičiaus geidžiamos knygos ieškoti. Čia mokslininkui nusišypsojo savotiška „laimė“: jis susilaužė koją ir buvo priverstas pasilikti Hemiso vienuolių globoje keliems mėnesiams. Po kokios savaitės jam į celę atnešė du foliantus. Juose

pasakojama apie žmogų, vardu Issa, kuris būdamas keturiolikos metų su pirkliais Šilko keliu atvyko į Indiją, studijavo Vedas, mokėsi jas interpretuoti, pamokslavo žemiausių kastų žmonėms tuo sukeldamas šventikų nepasitenkinimą. Maždaug šešerius metus jis gyveno Benarese (dabartinis Varanasis), o paskui patraukė Nepalo link, į Himalajus, kur sėmėsi budistinės išimties. Vėliau jis išvyko vakarų kryptimi ir pasiekė Palestiną. Tolesnė Issos istorija, pasak N. Notovičiaus, beveik niekuo nesiskiria nuo Jėzaus Kristaus gyvenimo, aprašyto Naujajame Testamente. Lamos mokslininkui paaiškino, kad Hemiso Evangelija buvo parašyta pali kalba, o maždaug prieš 500–600 metų išversta į tibetiečių, o jos originalas saugomas Tibete, Lhasoje, vienoje iš Potalos šventyklų. N. Notovičius išvertė unikalųjį tekstą ir grįžęs į Vakarus, žinoma, tikėjosi sukelti tikrą sprogimą. Tačiau Kijevo Metropolitas jam patarė atradimo neskelbti, Paryžiuje kardinolas Rotelli's pridūrė, kad tokiai publikacijai dar neatėjo tinkamas laikas, o Vatikane buvo pareikšta, kad dienos šviesą išvydusi Hemiso Evangelija sukeltų tik nesusipratimus ir nesantaiką. Vis dėlto 1894 m. N. Notovičius anglų kalba išleido knygą, pavadintą „Nežinomas Jėzaus Kristaus gyvenimas“. Ji sulaukė ne vieno leidimo ir

vertimo į kitas kalbas, sukėlė nemažą šurmulį, bet jokio perversmo krikščionybės istorijoje neįvykdė.

Praėjus beveik šimtmečiui, 1973 m., vos tik Ladakas tapo atviras Vakarų turistams, į Hemiso vienuolyną atvyko dar vienas smalsuolis, jaunas vokietis Holgeris Kerstenas, trokštantis savo rankomis pačiupinėti tai, kuo visus du mėnesius dėl sulaužytos kojos mėgavosi N. Notovičius. Šis jaunuolis, vėliau tapęs bene garsiausiu Jėzaus gyvenimo Indijoje specialistu, kaip ir jo pirmtakas, pradžioj pateko į Hemiso vienuoliškų šokių festivalį. Ši aplinkybė, kaip pats prisipažino, nekantruolį labai suerzino, nes teko laukti beveik savaitę, kol šventinis šurmulys nurims ir atsiras proga pasikalbėti su Hemiso abatu Tuksey Rinpoče. Garbusis lama, išklausęs Kersteno prašymą, pareiškė, kad pirmiausiai dera atskleisti Tiesą savyje, o jau paskui bandyti pakeisti pasaulį. Jis taip pat pažadėjo, kad vienuoliai bibliotekoje pasistengs surasti taip trokštamas knygas. Deja, savaitei praslinkus, smalsuoliui vokiečiui buvo pranešta, kad „Issos istorija“ iš saugyklų dingo. Kerstenas, rodos, šia versija šventai patikėjo ir ilgai svarstė, kas iš Hemise pabuvojusių slapčiausių žinių ieškotojų galėjo unikaliuosius foliantus nukniaukti: Rerichai? A, Csoma de Kőrösi’s, religijų vienybės

skleidėja Clarensė Gaskju ar sutuoktiniai Kaspari?.. Įtariamųjų sąrašas pakankamai ilgas. Manoma, kad paslaptingąsias knygas 1979 m. Hemise matė rusų orientalistė L. Šapošnikova. Aš, jau šiek tiek pažįstanti papročius Himalajų vienuolynuose, esu įsitikinusi, kad ir šiandien Evangelija ramiai sau guli kaip gulėjusi senosios Hemiso bibliotekos lentynose.

Apie visa tai mąstau sėdėdama pigiame kambariūkštyje ant girgždančios lovos ir pro langą žvelgdama, kaip saulei leidžiantis kalnai virsta Dievu, o paskui Dievas – kalnais. Rytoj važiuosiu į Hemiso vienuolyną. Evangelijos neieškosiu, tačiau ten kaip tik prasidės tradicinis šventųjų šokių festivalis „Hemis Tsečiu“.

HEMIS TSEČIU

Maždaug tuo metu, kai Lietuvoje švenčiamos Rasos ir Joninės, Ladako vienuolynuose prasideda didieji šventųjų šokių – čiamų festivaliai. Čiamams, kaip ir Himalajams, jaučiu ypač gilius ir stiprius jausmus. Beveik galiu įsivaizduoti (ar prisiminti?!), kaip kadaise, išlindusi iš savo meditacinio urvo, bedantė, kaltūnuota, nudriskusiu, išblukusiu, bet vis dar šventą purpuro spalvą išsaugojusiu sunkaus milo drabužiu, pasiramsčiuodama lazda, aš (?!) keliaudavau per dykumas ir kalnus iš vieno vienuolyno į kitą, kad kiekviename po kelias dienas nuo aušros lig sutemų galėčiau apžavėta žiūrėti, kaip vienuoliai su dievų kaukėmis bei tviskančiais rūbais, iš žmonių virtę antžmogiais, iš mirtingųjų – nemirtingaisiais, šokdami man dėstys Gyvąją Dharmą.

Šokių maratonui dar neprasidėjus, prisipirkau antikvarinių fotografijų, įamžinusių fantasmagoriškus Ladako vienuolynų ritualus šio amžiaus pradžioje. Amžiaus, kuris jau sukramtė, prarijo, suvirškino visas religijas ir tikėjimus, tradicijas ir apeigas, visa, kas buvo tikra ir šventa, kas mums dar galėjo byloti iš šimtmečių ar tūkstantmečių glūdumos, iš pačios

Pradžių pradžios apie esminius dalykus, apie šviesą ir Tiesą. Tuomet mažutėje seno fotografo Saido Ali Šacho parduotuvėlėje dar nenutuokiau, kad Ladakas, tarsi Šambala apsuptas neįveikiamomis Himalajų tvirtovėmis, nepatyręs nei pasaulinių karų, nei revoliucijų, nei kruvinų okupacinių režimų, nei to, kas Vakaruose šiandien vadinama technikos progresu, ko gero, yra vienintelė vieta šioje Žemėje, tebegyvenanti senuoju, nepertrauktu, neiškreiptu, nesudrumstu, išmintingu ritmu, ta ypatinga dvasia, kai dievai, žmonės, žvėrys, gyvuliai, paukščiai, medžiai, žolynai, dirva, vandenys, kalnai, dangus, žvaigždės, saulė su mėnuliu buvo lygiavertės vienos tobulos kosminės mandalos dalys. Buvo ir tebėra. Ir labiau už viską trokštu, kad būtų.

Todėl kaip prieš šimtą ar tris šimtus metų, Mėnulio 5-ojo mėnesio 10-ąją dieną, tekant saulei Hemiso vienuoliai nuo šventyklos stogo nuleidžia milžinišką, žemę siekiančią thanką, kurioje nutapytas drukpakagju sektos įkūrėjas ir kiti šios linijos šventieji, o būgnai ir trimitai skelbia, kad šventė prasideda. Todėl, kaip prieš šimtą ar tris šimtus metų, aplinkinių kaimų gyventojai atideda darbus gerai užderėjusios tsampos laukeliuose ar jakų ganyklose ir puikuodamiesi šventiniais drabužiais traukia į vienuolyną.

O čia jau smagiai šurmuliuoja minios piligrimų, suplaukusių iš tolimiausių Ladako kampelių.

Hemiso vienuolynas stovi kairiajame Indo upės krante, aukštai kalnuose. Jo įkūrėju laikomas karalius Sengė Namgjalas (1590–1620), šventovės statybai pasirinkęs vietą, kurioje kadaise meditavo Tibeto jogas Gonpo Dordžė (1191–1274) atnešęs drukpa-kagju tradiciją į Ladaką. Hemisas netrukus tapo didžiausiu ir įtakingiausiu šalies vienuolynu. Garsusis vienuoliškų šokių festivalis – Hemis Tsečiu – čia buvo pradėtas švęsti 1730 m. Anksčiau iki Hemiso buvo įmanoma nusigauti tik pėsčiomis. Dabar jo prieigas galima pasiekti ratuotomis priemonėmis, nors paskutinius šešis kilometrus į kalną vis vien tenka ropštis savomis kojomis. Autobusai ir sunkvežimiai, perkrauti iki neįmanomybės, aplipę dainuojančiomis vidun netilpusių keleivių kekėmis, pasvirę it Pizos bokštai, siaurutėliu keliu palei Indo upę slenka nesibaigiančiu srautu. Juos beviltiškai bando aplenkti nervingai pypsintys džipai su turtingais, fotoaparatais ir videokameromis ginkluotais turistais, atskridusiais iš Paryžiaus, Londono ar Niujorko specialiai į Hemiso festivalį. Tačiau Ladake niekas neskuba.

Ladake niekas neskuba. Minioms glaudžiai susėdus vienuolyno kieme, dar kokias kelias valandas nepasirodo nė vienas šokėjas. Tik maži kaukėti vienuoliukai balto šilko khadakais apjuosdami turistų kaklus ir švelniai švelniai smaugdami kaulija pinigų. Tokia tradicija. Tie, kuriems šios garbingos pareigos neteko, vos išsiritę iš lopšio, bet jau vienuoliai, šmirinėja tarp užsieniečių, čiupinėja, uostinėja, narsto fotoaparatus arba prašinėja: „One photo!“, „One pen!“, „One bonbon!“ Vakariečiai, čia vadinami „agrespa“ (anglais), „goser“ (auksagalviais), „turis“ (turistais), į šių valiūkiškų vienuoliūkščių zirzimą reaguoja įvairiai. Vieni būna itin dosnūs ir su savim visur vežiojasi maišus karamelių („bonbon“), kiti susierzinę dangsto savo kišenes ar rūsčiai pamokslauja apie budistinę regulą, treti apsimeta, kad nė nemato šių plikai skustų, net blizgančių galvyčių, entuziastingai švytinčių akių, amžinai snarglėtų nosių, atlapaširdiškų šypsenų. O orūs ladakiečiai visa tai stebi kaip keistą teatrą.

Agrespos, goserai ir turis savo ruožtu gali paganyti akis į Ladako vyrus bei moteris. Šios atrodo tiesiog karališkai. Jos dėvi rauktas, nuo liemens prašmatniomis klostėmis krentančias juodo, vyšninio ar tamsiai žalio aksomo suknias su ryškias-

palviais rožinio ar žydro šilko pamušalais. Ant nugaros daugelis iš jų yra užsimetusios ilgo plauko ožkenas, kurios anksčiau buvo naudotos tam, kad rūbai neišsiteptų po įvairiais nešuliais, bet vėliau tapo nepakeičiamu ladakietiškos mados atributu. Tačiau labiausiai stulbinanti šio kostiumo dalis yra perakas. Tai – galvos apdangalas, primenantis kobrą išsipūtusiu kaklu ir, beje, ją simbolizuojantis. Jis gaminamas iš odos, išorinėje dalyje apsiuvamas raudonu šilku ir puošiamas turkio akmenimis bei koralu. Vyriausioji dukra peraką paveldi iš motinos ir jau nuo vaikystės pradeda kaupti turkį, ladakietiškai vadinamą „per“, jam papuošti. Neretai ant tokio galvos apdangalo būna net 3–4 kilogramai šių akmenų, o jo vertė siekia kelis tūkstančius dolerių. Perakas dar puošiamas kalinėto sidabro plokštelėmis, pakabučiais ir turi juodos ėrenos „sparnelius“, kurie dengia moterų ausis nuo žvarbių dykumos vėjų. Tos, kurios nepajėgia įsigyti perako, ant paties viršugalvio dėvi aukštas, „gondomis“ vadinamas kepuraites su lenktais it pagodos stogas kraštais. Jos kiek primena Londono dendžių cilindrus, tačiau yra siuvamos iš šilko su drakonų ar gėlių ornamentais. Ladakietės portretas bus nepilnas nepapasakojus apie perlų, gintaro, kriauklių, koralų ir turkio vė-

rinius, kurie kartu su daugybe amuletų puošia šių savo neįkainojamą vertę puikiai žinančių moterų kaklus ir krūtines. Sakoma, kad norėdama palikti vyrą (o tai čia nelaikoma jokiu nusižengimu visuomenės normoms) maištinga žmona gali išeiti taip, kaip stovi, išsinešdama visą savo kraitį bei turtą perako ir papuošalų pavidalu.

Vyrai Ladake irgi mėgsta papuošalus. Beveik visi į ausis įsisegę didžiulius, „čigoniškus“ auskarus arba bent ant raudono siūlelio įsivėrę kokį šimtgraminį turkį, o jų kaklus dabina bei saugo nors vienas brangus akmenėlis. Anksčiau vyrai, kaip ir moterys, plaukus pindavo į ilgą kasą nugaroje. Dabar jaunimas jau kerpasi „vakarietiškai“, tačiau senukai lieka ištikimi savo žiloms ir plonoms it skalbinių virvė, šilko raišteliais puoštoms uodegėlėms. Kaselės ilgis irgi mados dalykas, o tam, kad ji siektų juosmenį ar net sėdmenis, neretai yra įpinama vilnonių siūlų: juodų – jaunystėje, pilkų – senatvėje. Vyrai dažniausiai dėvi tradicinius paltus-chalatus iš sunkaus vyšninio, rudo ar balkšvo milo, sujuostus šilko juosta ar diržu ir labai dukslius ties krūtine bei pažastimis. Himalajuose žmonės nebuvo „išradę“ kišenių, tad visą būtiniausią mantą – gertuves, puodelius, tabokines, peilius – nešiojosi užantyje. Tiek vyrai,

tiek moterys, ypač drokų tautelė iš Nubros slėnio, labai mėgsta dabinti galvas šviežiomis, upeliukų pakrantėse ką tik nuskintomis gėlėmis. Tai atrodo itin šventiškai. Visi šie puošnūs žmonės be jokių skrupulų sėda tiesiai ant žemės, į baltas it tsampos miltai dulkes, kurios nuo kalnų pučiant vėjui įsigeria į drabužius, plaukus, veidus, rankas ir ryškiaspalvė minia beregint virsta senovine, išblukusia freska.

Bet štai užgroja vienuolių „orkestras“ ir išėjęs pro paradines centrinės Hemiso šventyklos duris laiptais iškilmingai leidžiasi Padma Sambhava. Visi čia susirinkusieji pamaldžiai lenkiasi antrajam Budai, skelbusiam Dharmą Tibete, Ladake ir visame Himalajų regione. Guru Rinpočė iš po geltono skėčio maloniai likčioja milžiniška kaukės galva ir laiminančiai moja miniatiūrine žmogaus rankele. Nors – ne! Hemiso Tsečiu šventei prasidėjus, nebėra nei šokėjų, nei aktorių, lieka vien tik dievai, į kurių *tikrąjį* pavidalą laimingieji, čia susirinkusieji gali pasižiūrėti. Vienuolis su ritualiniu kostiumu ir kauke liaujasi būti savimi, kažkuo žmogišku, pernelyg žmogišku, jis tampa gyvu Dievu, esančiu čia ir dabar. Kas turi akis, tas tegul mato! Beje, Padma Sambhava ir yra laikomas budistinio apeiginio šokio pradininku. Pasakojama, kad pirmą kartą jį pats atliko šventinant

Samijė vienuolyną Tibete. Vėliau tai tapo tantros adeptų ritualinės praktikos dalimi.

Paskui pirmąjį Padmos Sambhavos pavidalą seka dar septyni jo aspektai*, kuriais Guru Rinpočė įvairiose situacijose apsireikšdavo skirtingiems savo šalininkams, taip pat – priešams. Šią procesiją lydi meditacinėmis karūnomis pasipuošę vienuoliai, pučiantys trimitus, brokato drabužiais tviskančios dakinės ir dakai, apsisiautę tigro kailiais ir mušantys šamaniškus būgnus. Padma Sambhava užima savo vietą šalia garbingiausių drukpa-kagju sektos lamų, vienuolyno vadovų bei rėmėjų. O kiekvienas jo aspektas – romus, išmintingas, rūstus, nuožmus, keliantis siaubą – dar sušoka po savo čiamą.

Po nedidelės pertraukėlės šventyklos prieangyje apsireiškia dvylika dharampalų. Aiškinamuosiuose tekstuose jie taip aprašyti: Vadas, arba Tėvas (Jab), yra raudonas, o rankose laiko žeberklą ir šviežiai išplėštą širdį, Motina (Jum) yra juoda, gniaužianti durklą bei širdį; jų palydovas yra tamsaus veido su vėliava bei dideliu plaktuku kaukolėms skaldyti; Jamaradža, Mirties valdovas, turi plačiaragę mėlyno jaučio galvą ir nešasi kartuvių virvę iš žarnų; Nagų karalius mojuoja lasu iš šnypščiančių gyvačių; Tsanas, titanų vadas, yra raudonveidis, su vėliavomis

papuošta skrybėle; tamsiai mėlynas milžinas Srinpò grūmoja lazda su geležiniu kabliu; baltas Brahma turi kalaviją ir strėlę su kaspinais; Matrì – tamsiai rudos spalvos, tempia maišą su ligomis ir turi peilį jam prarėžti... Visų jų veidai perkreipti vadžrinio įtūžio.

„Vadžrinis įtūžis“ – tai ypatinga budistinė kategorija, visai nesusijusi su kasdieniu pykčiu. Pasak Čiogjamo Trungpos, tai yra ypatinga, dinamiška, absoliučiai nedestruktyvi, rami ir šaltakraujiška energija, nepanaši į nieką, kas mūsų kasdienių emocijų sukurta. Taip, vadžrinis įtūžis yra nuožmus ir karingas, tačiau jis naikina idiotišką žmogaus užuojautą savo paties ego, jis griauna netikėjimą mumyse glūdinčia Budos prigimtimi, jis naikinte sunaikina visas dvejones ir sutrikimą, kartais užklumpantį dvasiniame Kelyje.

Bet tuomet sėdėdama Hemiso kieme dar nieko apie tai nežinojau. Mačiau tiktai Jamą, Mirties viešpatį, lydimą grėsmingo, kaukolėmis karūnuotų demonų būrio. Tuomet galėjau galvoti tik apie mirtį, mano gyvenimas jau atrodė jos pritvinkęs, net meilę vien mirtimi temaitinama. Apimta šiurpaus susižavėjimo žvelgiau, kaip palengva palengva įsisuka lėtas, didingas, užburiantis Mirties šokis, čia,

Hemise, tetruksiantis tik dvi dienas, bet iš tikrųjų neturintis nei pradžios, nei pabaigos.

Jau tariausi žinanti, kaip Ji ateis: lėtai lėtai, linguodama somnambulišku, hipnotizuojančiu ritmu – tam tam tam tararam, staiga imdama suktis it vilkiukas ar dervišas, keldama baltas dulkes plataus, tamsiai mėlyno drabužio skvernais, tilindžiuodama skambaliukais ant kojų čiurnų, švelniai mojuodama rankomis, laikančiomis kardą ir kapalą*. Jau žinojau, kaip Ji priartės ir sustings tykodama, kaip palinks prie manęs barškėdama kaukolių vėriniais ir kauliniais papuošalais, kaip žiūrės trimis raudonomis, išsprogusiomis, nemirksinčiomis akimis, kaip šypsosis milžiniška it Juodoji Visatos skylė burna. Nuožmiai, bet švelniai. Švelniai švelniai švelniai. Dabar jau žinojau, kaip baltagalviai, geltongalviai, raudongalviai, žaliagalviai, mėlyngalviai demonai iš Jos palydos sukdamiesi lėtame lėtame kosminiame šokyje apsups mane vis glaudesniu ir glaudesniu ratu. Kaip jie tryps basomis, dulkėtomis, skambaliukais žvangančiomis kojomis, triukšmingai alsuos, šnypš, urgs, mosikuos savo siaubingais ginklais, nuožmiai, bet švelniai. Švelniai švelniai švelniai. Jie, triakiai, kraupiai šypsantys, uždusins mane neįmanomu, nepakeliamu artumu, liausiuos

kvėpavusi, visi šalia esantys žmonės mane laikys jau mirusia, bet iš tikrųjų dar regėsiu baltą švytėjimą it mėnulio pilnačiai spindint giedriausiame danguje, o paskui – raudoną švytėjimą, lyg saulei tekant virš Himalajų, o paskui – juodą švytėjimą, tarsi giliausioje bežvaigždėje naktyje. Galiausiai blykstels neapsakomai ryški VAISKIOJI ŠVIESA, esminė mano pačios bei visos esaties prigimtis, kurios nesuvoksiu ir neatpažinsiu. Tuomet samsaros ratas vėl ims suktis, ims suktis lėtame šokyje Jamos demonai, kurie trumpą akimirką stovėjo sustingę ir užvertę galvas žvelgė į Didžiąją Tuštumą. Jie vėl apsups mane glaudžiu ratu ir nuožmiai, bet švelniai stumdami sugrąžins atgalios – gyventi. Tam tam tam tararam, tam tam tam tararam...

Demonams parlėkus į šventyklą, o paskui ir į tikrąsias savo buveines, Hemiso kiemas priguža naujų fantasmagoriškų sutvėrimų. Tai – sgomos, Kosminės mandalos vartų saugotojai, nuolat kovojantys su pikto jėgomis. Baltasis sgoma turi kablį, kuriuo gaudo žmogui kenkiančius gaivalus, Geltonasis suriša nelabas dvasias savo urve, Raudonasis sukausto jas grandinėmis, Žaliasis be paliovos skambina varpeliais ir šitaip išveda blogio skleidėjus iš proto. Sgomoms iš paskos seka mistiniai žvėrys ir

karžygiai pasakiško grožio drabužiais, su penkiomis pergalės vėliavomis, pritvirtintomis prie šalmų. Liaujuosi fotografavusi ar kaip kitaip fiksavusi kas vyksta, nes jaučiuosi tapusi neatskiriama misterijos dalimi, sakytum, oru ar dulkėmis, kuriomis čia dabar kvėpuoja šios aukštesnių pasaulių būtybės. Tik staiga karys iš Mirties palydos lėtai lėtai lėtai apsisukęs ratu kalaviju duria tiesiai man į širdį. Butaforinis ginklo smaigalys tepaliečia drabužį, tačiau įkypų akių žvilgsnis iš po šalmo antveidžio perveria kiaurai. Šalimais sėdintys „turis“ nejaukiai sukikena: „Ženklas...“ ŽENKLAS! Bet koks? Tuomet nusižengdama ritualo taisyklėms imu matyti ir kitų šokėjų akis, spindinčias neišskaitomais žvilgsniais pro pražiotas dievų burnas ar demonų šnerves. Ūmai nuo Himalajų atšvilpia stiprus, dulkių ir smilčių pritvinkęs vėjo šuoras, šokėjai sustingsta, o žiūrovai užsidengia veidus rankomis. Jam praūžus, prasideda Juodosios skrybėlės šokis.

Pasak legendos, kadaise, IX a., vienuolis, apsirengęs juodu drabužiu ir užsimaukšlinęs juodą plačiabrylę skrybėlę, rituališkai nužudė nuožmų budizmo priešininką, Tibeto karalių Langdarmą. Tokia žmogžudystė, nutraukianti piktadarišką egzistenciją, vadinama „išlaisvinimu“. Nuo to laiko Juodosios skrybėlės

šokis atliekamas tramdant regimas ir neregimas blogio jėgas. Laikoma, kad meditacinėje būsenoje esantys šokėjai sukaupia savo vidines galias ir nubloškia šalin visas toje vietovėje esančias piktąsias dvasias, taip pat užbrėžia nematomą maginį ratą, kurio nelabosios neįstengs peržengti.

Šokdami vienuoliai kūno judesiais ir rankų mudromis sukuria dvi mandalas – vidinę ir išorinę, kurias įgudusi akis gal ir gali regėti. Juodosios skrybėlės šokio semantinių prasmių laukas platus: šis ritualas simbolizuoja ir tris egzistencijos lygmenis – aistrų, formų, beformį, ir vyriškąjį pradą, ir tantrinį metodą, arba tinkamas priemones (*skr.* upaja), kuriomis atskleidžiama tikroji Visatos prigimtis – Tuštuma.

Žiūrovai entuziastingai sutinka trylika aukštaūgių vienuolių su juodomis skrybėlėmis, puoštomis plėšrių paukščių plunksnomis, apsirengusius brokato ir aksomo drabužiais su prijuostėmis, iš kurių nuožmiai vypso aukso bei sidabro siūlais siuvinėtas triakis Mirties veidas. Šokėjai lėtai eina ratu, sustoja kas penkis žingsnius ir tarsi leidžia iki soties savimi pasigrožėti. Netikėtai vienas veidas po Juodąja skrybėle pasirodo labai lietuviškas ir net pažįstamas, nors tą akimirką negaliu suvokti, ką jis man primena. Pajutęs mano pernelyg įdėmų žvilgsnį, vienuolis plačiai

nusišypso ir mirkteli kaip suokalbininkas – tarytum mane atpažinęs. Jo net akys mėlynos!

Juodosioms skrybėlėms šokant, keli senyvo amžiaus vienuoliai aikštės viduryje iš spalvoto smėlio pila trikampę mandalą. Mirtis neilgai leidžia žiūrovams atsikvėpti gėrintis gražiausiais šokėjais ir vėl pasirodo savo tikruoju pavidalu – ketvertu vikrių, šoklių, akiplėšiškų skeletų su skambaliukais ant rankų ir kojų. Tai – Kosminių kapinynų sargai.

Jie švilpdami, šaukdami, klykdami šoka į minią, nesirūpindami, kad kam nors gali net sprandą nusukti ir pila žmonėms ant galvų tsampos miltus. O kai mandala jau baigta ir švyti šventomis spalvomis, skeletai klastingai pritūpę, beveik keturpėsti, lyg auką tykantys žvėrys ima prie jos sėlinti, apstoja ratu, susikimba rankomis per pečius kaip lezginkos šokėjai ir basomis, varpeliais tilindžiuojančiomis kojomis trypia ką tik sukurtą Pasaulį į dulkes. Žiūriu į tas basas, spalvotu smėliu aplipusias pėdas it pakerėta. O su kiekvienu skambančiu trypsniu tarsi kažkas atsiveria: mano nesuskaičiuojamos mirtys išsineria viena iš kitos lyg „matrioškos“ ir rikiuojasi į begalinę eilę ligi pat Pradžių pradžios... Mandala išnyksta balkšvose Himalajų dulkėse, o skeletai, pasišokinėdami ir kvatodami, dumia atgal į šven-

tyklą. Taip baigiasi pirmoji Hemiso festivalio diena, tačiau ne Mirties šokis.

Grįžtant atgal į Lehą man pavyksta įsiprašyti į vieną džipą, kuris, deja, įstringa beviltiškuose kamščiuose. Jaučiuosi be galo pavargusi, o vos užsimerkiu, prieš akis ima suktis Jama su savo palyda: lėtai, nuožmiai, bet švelniai, tam-tam-tam-tararam... Pavažiavęs vos kelis kilometrus, džipas ir vėl sustoja. Visi kažkodėl šoka laukan. Išlipu ir aš. Ant stataus šlaito jau stovi daugybė žmonių. Ten apačioje teka Indas. O jame...

Sunkvežimis, perpildytas keleivių, grįžtančių iš Hemiso festivalio, akmenuotu, uolėtu šlaitu nusirito vos prieš pusvalandį. Jis visas apsemtas vandens, kyšo tik kabinos pirmagalis, su išpieštomis, dangop žvelgiančiomis akimis ir sustingusia šypsena. Oranžinė Mirties kaukė. Stovintieji ant kranto, viršuje, šnabždasi, kad buvo keturiasdešimt du keleiviai ir visi jie žuvo... Ne, ne, žuvo keturiasdešimt, bet išsigelbėjo motina su vaiku... Ne, ne, kaip tik motina su vaiku ir žuvo, o likusieji keturiasdešimt nugabenti į ligoninę. Ji, miniatiūrinė it lėlė, tebeguli ten toli, apačioje, ant akmenų, palei žalius Indo vandenis, beviltiškai ištiesusi rankas į savo beveik neįžiūrimą mirusį kūdikį.

Visa tai mane tiek sukrečia, kad kitą dieną apie Hemiso festivalį nebenoriu net pagalvoti. Bet galvoju. Galvoju ir susiruošiu keliauti priešinga kryptimi: pasižiūrėti atkampaus, mažyčio Trak Tako vienuolyno, prie kurio dar yra ir meditacinė Padmos Sambhavos ola. Juo labiau kad į Hemiso pusę nevažiuoja nė viena mašina – niekas nenori perkirsti užgintos erdvės, kur iš putotų Indo vandenų dar tebevypso milžiniška, oranžinė Mirties kaukė.

Tačiau, kaip sako išminčiai, likimas norintį veda, o nenorintį tempia. Autobusų stotyje mane netikėtai užkalbina vienuolis, vardu Lobsangas, kuris, kaip paaiškėja, yra kito mano pažįstamo Lobsango iš Dharamsalos pusbrolis. Ir, o stebukle, jis kaip tik iš Trak Tako! Trak Takas toli ir jame tik koks trisdešimt vienuolių, tad šis Lobsangas man kaip aklai vištai grūdas. Džiūgauju, kad įsikibusi jo raudono skverno kuo puikiausiai nusikasiu iki sunkiai pasiekiamos gompos. Bet Lobsangas važiuoja į... Hemisą ir kone įsako man vykti drauge su juo. Lemenu apie vakarykštę avariją, mirtį ir etiką. Jis ramiai atsako, kad vakar buvo dar viena autokatastrofa: susidūrė net keturios mašinos ir žuvo penki žmonės. Tarp jų – geriausias Lobsango draugas, Trak Tako vienuolis.

„Kaip matai, Trak Takas irgi paliestas mirties“, – sako Lobsangas tempdamas mane į sausakimšą autobusą. Juo pavažiavę kokius dešimt kilometrų ties kryžkele išlipame dykumoje, mat mano naujasis pažįstamas tikisi iki Hemiso nusigauti aplinkiniais keliais. Čia mes įstringam gerom dviem valandom. Saulė kepina, danguje nė debesėlio, kartas nuo karto praūžia vėjo šuoras, o aš be paliovos zirziu, kad nenoriu važiuoti į Hemisą. Lobsangas man vis atsako tą patį: „Ko tu bijai? Ir ko tu tikiesi? Nejau manai, kad nuvažiavusi priešinga nei Hemisas kryptimi visiems laikams išvengsi mirties ar bent per žingsnį ją nuo savęs atitolinsi?“ Visos mano baimės ašarų gumulu susitvenkia galugerkly ir tiesiai žiūrėdama jam į besišypsančias akis dramatiškai sakau: „Aš žinau, kad greit mirsiu.“ Tačiau Lobsangas nė nemano derintis prie niūraus mano tono: „Nesąmonė. Tu gyvensi ilgai. Aš matau. Tu turi SAVO šalyje atlikti SAVO darbą.“ Jau papasakojau apie Lietuvą. Jis įtikinėja: „Tai – nepaprasta misija – tolimoje šalyje skleisti Budos doktriną. Tau galima tik pavydėti. Ir tave gerbti.“ Rodos, Lobsangą pagauna įkvėpimas, tačiau aš, vidury Ladako dykumos prisiminusi Lietuvą, visai nesijaučiu turinti misionieriškų gabumų. Laimei, atburzgia suklypęs sunkvežimis, mes įsiri-

tame į jo kėbulą, kuriame jau šypso keli, vidurdienio saulėj veik iškepę vienuoliai.

Hemisą pasiekiame apypiete. Mirties pavidalai, pusdienį spietęsi šventykloje, tarsi mūsų telaukę pabyra į gompos kiemą ir pradeda savo šokį. Šį kartą nebėra įtampos, vakar visur tvyrote tvyrojusios, o gal tik buvusios manyje. Mirtis dabar atrodo lipšni it motina, saldi kaip medus, Ji – tikroji palaima... Lobsangas, su kažkokiais reikalais pirmyn atgal belakstydamas, minutėlei prisėdęs šalimais vis paaiškina, kad tos šiurpios, penkiomis kaukolėmis karūnuotos šokėjų kaukės ar siaubingi įnagiai jų rankose visai nereiškia mirties. Tai – būtybės iš Kito pasaulio, o mirtis yra iš šio, ji įsikūrusi kiekvienoje mūsų kūnų ląstelėje čia ir dabar. Penkios kaukolės virš demoniškų veidų, pasirodo, ženklina penkių, mums gyvenimą nuodijančių emocijų – pykčio, puikybės, pavydo, gašlybės, kvailumo – mirtį. Dievybes puošiantys vėriniai iš penkiasdešimt dviejų nukirstų, „sudžiovintų“ galvų reiškia penkiasdešimt dvi įveiktas neurotiškas koncepcijas, trukdžiusias mums teisingai suvokti pasaulį. Jų apsiaustai iš tigro ar leopardo kailio simbolizuoja drąsą, iš dramblio šikšnos – jėgą, iš žmogaus odos – atjautą. Raudonas dažas kaukolės taurėje – tai sunaikintojo ego krau-

jas. Anot Lobsango, net šokėjas su raguoto buivolo kauke, visai ne Mirties viešpats Jama, o Hemiso globėjas – Maha Dongčenas, kuris kardu nuožmiai kapodamas iš tešlos nulipdytą varganą žmogaus figūrėlę galutinai sunaikina blogį. Švenčiant pergalę aplink gompą tris kartus apvejami iš baimės paklaikę gyvūnai-globėjai: arklys, avis ir šuo. Hemiso Tsečiu baigiasi. Vienuoliai groja kažką labai iškilmingai, bet truputį graudaus, o šventyklos sieną puošusi didžioji thanka rūpestingai suvyniojama ir padedama iki kitų metų.

Man taip liūdna išvažiuoti iš Hemiso. Juk savo rankinėje turiu slaptą laišką iš Dharamsalos, skirtą vienuolyno kempolamai*, kuriame prašoma mane priimti ir net skirti celę, kad galėčiau kelis mėnesius niekieno netrukdoma medituoti. Esu tvirtai pasiryžusi atsiskyrėliškai praktikai. Taip noriu nors truputį išpirkti savo kaltę (?) prieš lamą Vangjalą ir sumažinti kančias pragaruose bent iki 99 999 persikūnijimų. Bet negaliu atsikratyti nuojautos, kad Hemise manęs visur tykos Mirtis. Gal Ji net nepuls. Tik visą laiką stebės: šypsodamasi ir nemirksėdama. Net nesugundo mintis, kad galbūt maistą į mano atsiskyrėlišką celę nešios mėlynakis Juodosios skrybėlės čiamo šokėjas.

Tačiau Hemisas nenori manęs paleisti iš savo magiškos orbitos. Visi šventėje klegėję ladakiečiai kažkur pradingsta lyg vėjo nupūsti, lieka tik keli nelaimėliai „turis“, įsigudrinę į Tsečiu atvykti iš Leho. Per dykumas nusidriekusiame kelyje nematyti jokios mašinos, aplinkui – nė užuominos į kokią gyvenvietę ar žmogaus būstą, apskritai – nė ženklo gyvybės. Leidžiasi šaltos sutemos. Mes – aš, Coliukės dydžio mergina iš Taivano, kanadietis, dėvintis korėjiečio vienuolio drabužį, neandertaliečio išvaizdos alpinistas iš Izraelio, norvegas fotografas, beje, vienintelis girdėjęs apie Lietuvą – į Lehą žygiuojam pėstute. Pamatę kokiu stebuklu pasirodžiusią mašiną, mes sėdam, o paskui jau ir gulam ant kelio, bet beširdžiai vairuotojai visada įsigudrina mus aplenkti. Neandertalietis būgštauja, kad mus, neturinčius nei ugnies, nei ginklų, sudraskys plėšrieji žvėrys. Coliukei atrodo, kad ligi ryto šitoj dykumoj mes tiesiog sušalsim į ožio ragą. Kanadietis vienuolis sako, kad blogiausia bus, kai prieisim tą vietą, kur vakar į Indą nugarmėjo sunkvežimis. Galiausiai, jau visai sutemus, vienas džipas sustoja, bet jis skuba ne į Lehą, o atgal į Hemisą. Mes triukšmingai suvirstam vidun. Vairuotojas nepasiduoda jokiems prašymams ar įkalbinėjimams, tvirtina viena: jis

grįžtąs į Hemisą ir nė už ką nevažiuosiąs atgal į Lehą pro tą vietą, kur dabar puotauja demonai iš Mirties palydos. „Įsivaizduok, kad tau į smilkinį, o dar ir į nugarą įremta po pistoletą“, – kikena korėjietiškos tradicijos vienuolis, badydamas vairuotoją smailiais pirštais. Coliukė iš Taivano suokia apie budistinę mielaširdystę. Norvegas beveik sutinka, kad visi kartu grįžtume atgal į Hemisą. O Izraelio pilietis pasiūlo kosminę sumą, nuo kurios mums visiems plaukai pasišiaušia, bet ladakietis staiga apgręžia savo džipą ir beprotišku greičiu pasileidžia į Lehą. Mirties valdose jis pristabdo mašiną, o aš jau žinau, kad važiuosiu kuo toliau nuo čia priešinga kryptimi, į Lamajuru vienuolyną, kad ir ką sakytų Lobsangas...

EGO SUNAIKINIMAS LAMAJURU GOMPOJE

La-ma-ju-ru. Tą pavadinimą žinojau jau seniai ir jis man turėjo magiškos galios. Kai susiradau šią vietą Indijos žemėlapyje, irgi apstulbau: tai buvo tarsi kokia paskutinė žmonėms priklausanti vieta Himalajuose, už aguonos grūdo didumo Lamajuru taškelio plytėjo tuščia balta erdvė, dievų ir dvasių valdos, neregimos šambalos, *Terra Incognita.*

Kai, važiuojant į Lamajuru, sunkvežimis sukasi kelio spirale tarp kosminiame virsme sustingusių šios žmonių planetos luitų, man vis dingteli, kad tuoj pasieksime Žemės branduolį, kuris, pasirodo, yra ne jos gelmėse, bet čia, aukštybėse. Besileidžiančios saulės nutviekstas, lyg mažytis baltas perlas milžiniškoje vario spalvos uolų taurėje pasirodo jis – Lamajuru vienuolynas. Stoviu raudonoje dykumoje, po kurią bastosi vienišas, kantriai žolės kuokštų ieškantis jakas, ir kylant mėnulio pilnačiai sau sakau: čia jau buvau.

Lamajuru priklauso drikung-kagju sektai ir stovi toje vietoje, kurioje kadaise meditavo ir ją pašventino didysis jogas Naropa (935–1040). Ši gompa buvo

įkurta karaliaus Džiamjango Namgjalo (1560–1590) laikais, kartu su tai pačiai sektai priklausančiu Phjango vienuolynu, esančiu netoli Leho.

Pro Lamajuru vartus įžengiu jau temstant, bet kiemas vis dar pilnas vienuolių, kurie repetuoja rytdienos šokius. Dabar jie be puošniųjų drabužių, o svarbiausia, be kaukių, todėl galiu matyti žmonių veidus, pilnus įkvėpimo ir ekspresyvios išraiškos, mažai kuo besiskiriančius nuo tų dievybių, kuriomis netrukus jiems bus lemta virsti. Jie urzgia ir griežia dantimis nelyginant Jama, varto akis kaip Mahakala, šypsosi it keistoji Aptši – balta balta deivė, rodos, sklidina tiktai meilės ir užuojautos, bet viena jos akis klastingai primerkta, o burna iškreipta pikto, niekinančio, žiauraus vypsnio. Aptši – šio vienuolyno globėja. Man atrodo, kad ją prisimenu...

Bet kas gi tai?! Pro šventyklos duris išslenka ilga, iškilminga vienuolių, pasipuošusių didelėmis, raudonomis, apversto kūgio formos kepurėmis, procesija. Pirmiausiai eina muzikantai su dvimetriniais trimitais, kurių pirmagalius, pasikabinę ant odinių diržų, tempia lopšelinio amžiaus novicijai. (Net dvi tokias fotografijas, amžiaus pradžioje darytas būtent čia, Lamajuru, nusipirkau antikvarinėje Saido Ali Šacho parduotuvėlėje.) Jiems iš paskos seka būgni-

ninkai, fladželotų ir kriauklių pūtikai, žilabarzdis senolis, skambinantis cimbolais su tokia palaiminga veido išraiška, lyg būtų ką tik įžengęs nirvanon. Ir galiausiai – garbaus amžiaus lamos, nešantys kažką sunkų, didžiulį juoduose maišuose. Piligrimai, kurių čia jau daugybė, lenkiasi, lyg pro šalį eitų pats Dalai Lama, o vienuoliai savo paslaptingaisiais nešuliais liečia jų galvas. Tai – palaiminimas, bet kieno?! Lenkiuosi ir aš, kažkas kieta palyti mano viršugalvį, kitąsyk – kaktą, vėl ir vėl, tai švelniau, tai su šiokia tokia jėga, o kartą stukteli taip, kad net ašaros ištrykšta... Nedrįstu pakelti akių, matau tik pro šalį einančių vienuolių kojas ir vis dar negaliu susiprotėti, kas gi čia vyksta. Bet staiga nušvintu: kaukės! *Dievų kaukės.* PATYS DIEVAI. Jų palaiminimo trokšdami mes ir lenkiamės.

Kaukės sunešamos į specialią patalpą, kurioje vienuoliai persirenginės šokiams. Jos išimamos iš maišų ir sukabinamos ant sienų. Dievybės dar miega, o trečią valandą nakties prasidės ypatingos apeigos: jų pažadinimas.

Grįžtu į baraką, kuris vadinasi „Hotel Lamajuru“. Prieš tokias svarbias apeigas užsiverčiu ant savęs kibirą ledinio vandens „dušinėje“, primenančioje Palangos paplūdimio persirengimo būdelę, pro kurios

visus plyšius košte košia žvarbus naktin nugrimzdusių Himalajų vėjas. Paskui rymau prie žvakės, nes elektros čia nėra ir apie jokį miegą negaliu net pagalvoti. Į vienuolyną iš smalsumo ir jaudulio nesitverdama savame kailyje išskubu gerokai per anksti.

Dykuma, kalnai, balta gompa tolumoje – visa užlieta mėnulio pilnaties sidabru. Šviesu, bet ne kaip dieną, o kaip kokioj vizijoj ar pranašingam sapne. Vėl jaučiuosi tarsi jau daug kartų būčiau per magišką, šviesos prisigėrusią tamsą ėjusi į tą vienuolyną, kuris dabar atrodo dar baltesnis nei saulės nutviekstas, žadinti kaukėse snūduriuojančių dievybių. Gal tai vyko labai labai seniai, o gal ne visai, maždaug tuomet, kai buvo darytos anos, dabar jau antikvarinės fotografijos.

Vienuolynas irgi nemiega. Jis pilnas garsų, judėjimo, jaudulio, nors patalpoje, kurioje snaudžia kaukės, meditacine poza sustingusi sėdi tik viena vienintelė būtybė. Tai – kanadietis korėjiečių vienuolio drabužiu, su kuriuo mes buvom užgrobę džipą kelyje Hemisas–Lehas. Jis čion atkako atviru sunkvežimiu, o tai kaip ant delno matyti: iš vaikino, kuris ir taip buvo panašus į džiovintą driežą, telikę tik karštligiškai blizgančios akys, raudona, besilupanti, saulės nukepinta nosis, na, dar didžiulis, per visą krūtinę

peteliške surištas kaspinas, kuriuo Korėjos vienuoliai pasipuošia iškilmėms. Jis korėjietiškai vienuoliauja jau dešimtį metų, bet vis tiek kas keletą žodžių įterpia lipšniai tęsiamą priežodį: „O Džyyyzuuus...“ Dabar jau sėdime dviese. Varstomi atviromis akimis miegančių kaukių šventų žvilgsnių, kalbamės apie Nieką (O Džyyyzuuus!..) ir visai nenustembame, kai atitipena dar ir trečioji žadintoja, Coliukė iš Taivano.

Mes visi trys kiek nerimaujame, nes girdėjome, kad Lamajuru garsėja griežta tvarka. Čia nepataikaujama užsieniečiams, nes „turis“, nors ir su milijonu rupijų ar dolerių, yra *svetimas.* O svetimiems nevalia dalyvauti slapčiausiose apeigose. Nuojauta mūsų neapgauna ir netrukus pasirodo labai asketiškos išvaizdos vienuolis ir egzistencinio nuobodžio pritvinkusiu balsu sako, kad mums, menkystoms (šito jis nemini, bet kuo puikiausiai pajuntam), teks nešdintis ten, iš kur atėjom. Šio žmogaus veidas su didelėmis, giliai įsodintomis akimis kupinas niūraus įkvėpimo, o visa jo povyza skleidžia ypatingą, tik El Greco portretams būdingą dvasingumą. Iš kur toks personažas Himalajuose? Jis atrodo nepermaldaujamas, todėl mes nebandom nei ginčytis, nei prašyti. Tik pakeičiam savo strateginę padėtį. Nulendam į patį tamsiausią kampą, įsispraudžiam tarp lentgalių,

skudurų, puodų, tūnom ten tarsi išgąsdintos pelės, o vienuolis žiūri į mus neslėpdamas pasidygėjimo ir spragsi ilgais kaulėtais pirštais. Tik staiga padvelkia puikiais vyriškais kvepalais ir įžengia dar vienas „turis“. O ne! Ne „turis“, bet impozantiškas milžinas išsidraikiusia žila ševeliūra, apsivilkęs kažkuo vyšniniu ir geltonu, nesuprasi, vienuolišku drabužiu ar Issey'aus Miyake's modeliuotu drabužiu, skirtu Paryžiaus bohemos kokteilių vakarėliui.

Prancūzas, vardu Marselis, atsainiai žaisdamas brangiųjų akmenų mala tučtuojau, šiek tiek su aplombu išdėsto savo istoriją: jis buvo pirmasis „turis“, tuomet aštuoniolikos metų, laisvai japoniškai šnekėjęs zenbudistas vienuolis, kuris 1974 m. įkėlė koją į Lamajuru. Akimoju atpažinęs, kad tai – jo (betgi ji *mano*!) vieta šioje Žemėje, išmokęs ladakiečių, tibetiečių, hindi kalbas ir dabar daugiau nei dvidešimt metų tarpstąs tobuloje harmonijoje tarp Paryžiaus ir Lamajuru. Marselis ladakietiškai kažką pasako rūsčiajam vienuoliui, o šis net nušvinta melancholišku šventojo kankinio šypsniu ir daugiau mūsų nebeveja laukan. Tuomet prancūzas prisėda šalia ir ima lietis nesibaigiančių žinių šaltinis.

Apie kiekvieną kaukę, o veikiau joje slypinčią dievybę, jis gali pasakoti valandų valandas. Marselis

tikina, kad tantrinė ikonografija – tai ištisa religinė Visata, kurios jokiam prašalaičiui nė už ką nelemta suvokti. Antra vertus, tantriniai įvaizdžiai atitinka mūsų pasąmonės gelmėje glūdinčius archetipus. Kaip tik todėl medituojant, vizualizuojant ar net „turis“ akimis stebint dievais virtusius šokėjus būtinas atsargumas. Mat kiekvienas archetipas turi du aspektus – šviesųjį ir tamsųjį. Pastarajam staiga iškilus iš neįsisąmonintų esybės gelmių į paviršių, žmogus gali prarasti sveiką ryšį su kasdiene realybe, nugrimzti į liguistas fantazijas, pasiduoti maniakiškoms baimėms ar išgyventi nepakeliamą mirties siaubą. Aš lemenu, kad su mirtim man kaip tik taip ir nutiko. „Žinoma, tai ypač būdinga moterims iš Lietuvos...“ – juokiasi Marselis, prisipažinęs, kad žmogų iš tokios „egzotiškos“ šalies sutinkąs pirmą kartą. Bet šiaip jau jis visai nelinkęs gilintis į mano problemas, trumpam išeina laukan, pasižiūri į mėnulį ir sugrįžęs tęsia monologą: „Kodėl tas naktinis švytėjimas taip jaudina? Turbūt todėl, kad mes neaiškiai nujaučiam pirmapradę, esminę Šviesą, esančią mūsų sielų begalinės nakties juodumoje. Mes nežinom, kaip pasiekti tą palaimingos Šviesos šaltinį, kaip su juo susilieti, amžių amžiams ir visiems laikams jame ištirpti... Ta šviesa, ta Vaiskybė, spindinti iš amži-

nosios Pradžių pradžios, iš nematerialaus Visatos ir mūsų pačių branduolio, iš švytinčios Šambalos, kaip rasti į Ją kelią?.. Ta Vaiskioji Šviesa, esanti anapus dienos ir nakties, anapus saulės ir mėnulio, anapus šviesumos ir tamsumos dualumo, anapus gyvenimo ir anapus mirties, regančiajam nutvieskianti iš vidaus visus padarus ir daiktus, ak, mums, neregintiesiems, niekas nenumalšina jos ilgėjimosi...“ Marselis nutyla ir tiriamai žvelgia į mus, nuo nemigos kiek apspangusius, o jo kalbos visai priblokštus. Tuomet jis stebėtinai lengvai pereina prie paprastesnių temų ir ima pasakoti apie tormas – dievams skirtą maistą ir skrupulingai išdėsto mažiausių, iš spalvoto sviesto nulipdytų detalių simboliką. (Marselis mūsų tykos visas dvi dienas, pasiryžęs apsakyti kiekvienos, nuo šokėjo skrybėlės nukritusios plunksnos istoriją bei priešistorę.)

Į patalpą jau renkasi vienuoliai. Jie visi avi riestanosiais, sunkiapadžiais batais, kurių reikalauja regula, o ne „Adidas“ ar „Reebok“ sportukais kaip žavingieji Dharamsalos vienuolynų puošeivos. Jų veiduose, povyzose, judesiuose, balsuose yra kažkas himalajiška – jėga, magija, mistika, paslaptis. O aš, žibalinių lempų mirgėjime bevirstanti tuo, kuo bu-

vau (?), jau nebegaliu pasakyti, koks dabar amžius. Nejau beprotiškojo XX a. pabaiga?!

Apeigos prasideda ir vis tvirčiau žinau, kad Lamajuru – *mano* vieta šioje Žemėje, o ne tik mantras svajingai svinguojančio Marselio. Bet tuomet pasirodo dar vienas „konkurentas“ – mažas, akiniuotas, nuplikęs žmogelis, oriai dėvintis rinpočės drabužius. Tai su juo skridau iš Džamu. Aš, neišmanėlė, jį palaikiau apsišaukėliu, o šis lyg niekur nieko dabar profesionalo gestu laimina palinkusias vienuolių galvas ir smagiai ropščiasi į aukštą, garbingiausiems tulku skirtą sostą.

Po gerų trijų valandų pagaliau pažadinus kaukes ir visiems išėjus į ką tik patekėjusios saulės nutviekstą kiemą, šis žmogutis mums prisistato: dabar jis vadinasi Tinlėjus Tulku. Iš Romos. O šiaip jau jis atrodo tarsi ištrūkęs iš F. Fellini'o keisčiausių personažų kartotekos, visas trykšte trykšta gyvenimo džiaugsmu, gerumu ir puikiausiu humoru.

Taigi Lamajuru ir *jo* vieta. „O, – sako jis, nerūpestingai mostelėdamas išpuoselėta rankele, – be Lamajuru, man Himalajuose priklauso dar kokie trys ar keturi vienuolynai. Bet jie beveik neprieinami, tad nespėjau visų apžiūrėti. Mane atgimėliu pripažino tik pernai. Chi chi chi!“ Tada aš, pavydo

krečiama, rūsčiai klausiu: „Tai kas gi tamstą pripažino?“ Tinlėjus Tulku tiesiog nušvinta: „O, aš pats save atpažinau ir pripažinau. Buvo ir sapnai, ir ženklai, ir nuojautos. Apie tai papasakojau Marseliui, o paskui – visiems drikung-kagju sektos valdovams bei vadovams. Ch chi chi! Visi tik plojo katučių, džiūgavo ir kartojo: kokia laimė, kokia laimė, mūsų Tinlėjus sugrįžo! Po šitiekos metų! Pagaliau! Chi chi chi! Tada jie mane pradėjo vežioti po kaimus, kad Tinlėjaus Tulku sugrįžimu galėtų pasidžiaugti ir mielieji Ladako žmonės. Bet kur tik mes atvažiuodavome, visų akyse mačiau apstulbimą, o kai kurie net į kumštį kikeno. Chi chi chi! Ladakiečiai labai pamaldūs, pagarbūs, o ir aš kuklumo įsikūnijimas, bet to krizenimo įskaudintas, paklausiau garbiųjų lamų iš savo palydos: kas gi, mielieji, po šimts paralių, čia dedasi, kur šuo pakastas? O jie, žmonės kaip reta mandagūs, muistėsi muistėsi, bet išdavė: Ladake buvo žinoma, kad Tinlėjus Tulku šį kartą atvažiuos iš Italijos, bet visi tikėjosi išvysti šviežią, rožinį kūdikėlį, o čia – penkiasdešimt šešerių metų vyrukas, ne tik kad pačiame jėgų žydėjime, tačiau jau ir peržydėjęs. Chi chi chi! O paskui jie mane čia, Lamajuru, įkišo į ano Tinlėjaus kambarį. Blogiau negu kalėjimas! Tamsu, dvokia, drėgna,

pelėsiai, pelės, vorai, žiurkės! Kiek pakentėjęs, aš pareiškiau garbingiesiems lamoms iš savo palydos: jei jau esu jūsų Tulku ir jei norit, kad su jumis būčiau, duokit man tą puikų, saulės nutviekstą ir kilimais išklotą kambarį viršutiniame šventovės aukšte. Aš mėgstu skaityti geras knygas jaukiai ant minkšto tibetietiško kilimo atsigulęs. Viskas buvo nuleista negirdomis, bet jau po pusvalandžio kiekvienas, net mažiausias, vos „a-ma“ teištariantis novicijus kikeno į kumštį man einant pro šalį: chi chi chi! Savaitę kentęs tas patyčias, išdrįsau paklausti: mano brangieji, po šimts, kas ir vėl negerai?! Jie tylėjo tylėjo, bet galiausiai atsakė: tas kambarys priklauso Dalai Lamai, ten Jo Šventenybė dvi valandas viešėjo prieš dešimtį metų, o dar už dešimties gal vėl atvažiuos. Tinlėjus Tulku užsigeidė Gjalvai Rinpočei skirto kambario. Koks netaktas ir kaip juokinga. Chi chi chi! Toks jau europiečio atgimėlio gyvenimas, vieni nesusipratimai. O vakar, tik paklausykit, kas man nutiko vakar! Pagal tradiciją Lamajuru festivalio išvakarėse aš turiu susitikti su savo parapijiečiais, ar kaip čia juos vadina. Puikūs, linksmi, pasipuošę žmonės išsirikiavo į kilometrinę eilę ir kiekvienas, gavęs palaiminimą, man dovanodavo pluoštelį rupijų, suvyniotų į šilkinį khadaką. Ką padarysi, turėjau

priimti, nors šiaip jau aš finansiškai remiu Lamajuru gompą ir visą apylinkę. Viskam pasibaigus, netyčia atvyniojau viena paketėlį ir apstulbau: ir šilkas, ir pinigai buvo prismaigstyti adatų! Aš karštligiškai išdraskiau dar vieną dovanėlę ir dar vieną. Žinot, visur tas pat – adatos. Kartais mažytės, kartais ir sieksninės. Magija, juodut juodžiausia magija. Chi chi chi! Šį kartą aš jau nelaukiau savaitės, o tuoj pat nulėkiau pas garbinguosius lamas ir pasakiau: parapijiečiai nusprendė su manim susidoroti labai bjauriu ir nedoru būdu, juodosios magijos padedami! Lamos apstulbo ne mažiau negu aš ir tarė: adatos Ladake simbolizuoja tvirtą kaip plienas sveikatą ir ilgą gyvenimą, Tinlėjau Tulku, nejaugi to neprisimeni iš savo buvusio įsikūnijimo?! O aš neprisimenu, nors užmušk. Chi chi chi! Mama mia, visa tai neapsakomai sunku! Nė už ką nepavydėkit...“ Baigęs išpažintį jis man įteikia vizitinę kortelę ir priduria: „Būsi Romoj – užsuk!“

Sužinojęs, kad aš iš Lietuvos, Tinlėjus Tulku net rankom suploja: „O Lituania, Lituania. Romoj yra taip besivadinantis skveras, bet dabar pagaliau matau ir gyvą žmogų iš tos paslaptingos šalies! Ten pas jus turbūt klesti šamanizmas?!“ Dabar jau aš išpūčiu akis ir puolu įrodinėti: „Lietuvoje klesti

pati tikriausia katalikybė, tokia kaip Vatikane!“ Bet Tinlėjus Tulku kraipo galvą: „Keista. Tu atrodai pati tikriausia šamanė. Šamanių šamanė! Chi chi chi!“ Karštligiškai ginuosi: „Aš budistė!“ Tinlėjus Tulku tik skėsteli rankom ir plačiai nusišypso: „Jie taip pat budistai. Bet pažiūrėk, ką jie dabar daro ir dar dvi dienas darys! Šamanų šamanai!“

Mes stovime ant gompos stogo, o kiemas jau knibžda spalvingų būtybių: geltonų elnių ir oranžinių taškuotų vienaragių, žalių panterų ir žydrų vilkų. Mistiniai žvėrys, demonai, Šambalos karžygiai sukdamiesi aplink save eina ratu ir kas dešimtį žingsnių sustingsta. Stovi mirtinoje tyloje nė nekrustelėdami kelias minutes. „Šitaip jie kovoja su blogiu, – aiškina Tinlėjus Tulku, – mat Priešas įveikiamas ne fizine jėga ir ne kūno judesiais, bet tik proto bei dvasios galia.“ Kai stoja viena tokia pauzė, auksaragis elnias staiga ima tarškint ritualiniu durklu į kaukolės taurę ir pridėjęs mažą ranką prie didžiulės ausies be žodžių teiraujasi, ar girdžiu. Tinlėjus Tulku džiūgauja: „Matai, ir jis atpažįsta, kad tu šamanė!“ Tuomet pasirodo du vienuoliai ir lankstydamiesi bando sugrąžinti garbingąjį atgimėlį į jam skirtą sostą.

Pirmąją Lamajuru festivalio dieną atliekami naujosios, nors ir skaičiuojamos šimtais metų, o antrąją – senosios tradicijos šokiai. Marselis mums paaiškina, kad seniesiems čiamams įtaką darė bono* ritualai, kai koks šimtas žynių, mušdami ant ilgų lazdų pritvirtintus būgnus, stodavo į kosminę kovą su pikto jėgom. Toks šokis vadinosi „drom“. Tantristai vėliau iš jo perėmė daugelį maginių ypatingą galią turinčių judesių ir savo apeigas pavadino „gar“.

Antrosios Lamajuru dienos kulminacija yra šokis, kurį vakariečiai vadina „Ego sunaikinimu“. Ego, pusmetrinė, iš tsampos milų bei sviesto nulipdyta žmogėno figūrėlė, paguldyta ant neštuvų ir it numirėlis uždengta pilka marška, į aikštės vidurį iškilmingai atgabenama jau iš ankstaus ryto. Ji padedama šalia trikampės, trispalvės, iš geltono, oranžinio ir juodo smėlio supiltos mandalos, ant kurios sudėti mūšiui parengti ginklai: strėlės, kardai, durklai. Ego galvūgalyje pastatomas fantasmagoriškas lipdinys iš spalvoto sviesto, kuriame supinta visa šventoji budistinė simbolika. Vidudienį, saulei kepinant, ši skulptūra tirpsta beregint. „Tai laikinumo simbolis, ar ne?“ – retoriškai klausia žavingai pražilusi dama iš Amsterdamo, bandanti Tibete beišnykstančius augalus persodinti ir išsaugoti Ladake. Tirpsta ir

ego: ant pilkos marškos matyti plačios riebalinės dėmės. „O Džyyyzuuus, – atsidūsėja kanadietis Korėjos vienuolis, – kad ir maniškis tirptų taip greitai kaip šis!“

Vienuoliai šoka nekreipdami jokio dėmesio į šiuos atributus. Sausvėjis ir plačių drabužių skvernai kelia baisias dulkes, nors du, anot Tinlėjaus Tulku, „lietaus žmonės“ – strazdanotų jaunavedžių porelė iš Škotijos – sukinėjasi tarp dievų bei dvasių šlakstydami perdžiūvusią žemę vandeniu. Nors ir išpilti devynių prakaitų, jie nesustoja triūsę nė akimirkai, šitaip, pasak Marselio, apvalydami savo karmą. Per pertrauką jie pakviečiami papietauti su garbingiausiais rinpočėmis. Argi tai ne akivaizdus apsivalymo rezultatas?!

Juodosios skrybėlės Lamajuru pasirodo po pietų. Jų eisenos priešakyje žengia šio vienuolyno kempolama, didingo stoto, rūstaus veido, septyniasdešimtmetis rinpočė, apie kurio meditacinius ir maginius sugebėjimus sklinda legendos. Nors saulė spiginte spigina, o sausvėjis svilina nešdamas smiltis ir dulkes, nors deguonies stygius čia, 4100 m aukštyje virš jūros lygio, tikrai juntamas, o Juodosios skrybėlės kostiumas sveria kokius dešimt kilogramų, šio seno vienuolio „solo“, trunkąs apie pusvalandį, tikrai yra

pritrenkiantis! Rinpočė lieka vienas su ego figūrėle Lamajuru kieme, kuris tada atrodo labai didelis ir erdvus. Vienuolio veidas, tarsi iškaltas iš kietos Himalajų uolos, staiga suminkštėja ir jame atsispindi visa žmogiškų jausmų gama: nuo lipšnaus žaismingumo, pradėjus šokį, iki dramatiškos nevilties, kai pagaliau turi įvykti TAI.

Kardo smaigaliu šokėjas nusviedžia nuo savo aukos pilkąją maršką ir, rodos, net suvaitoja išvydęs bejėgį, išsikėtojusį žmogelį su sielvartingai pražiota burna, padėrusiomis akimis ir galingu pasistojusiu peniu. („O Džyyyzuuus, jis tiesiog sutvertas giminės pratęsimui ir nė kiek netirpsta!“) Padėjėjai atraitoja plačias senojo lamos drabužio rankoves. („Kaip tikram budeliui...“ – šnibžda dama iš Amsterdamo.) Rinpočė atiduoda savo asistentams kardą ir paima didelę phurbą* – triašmenį durklą su demoniška galva rankenos vietoje. Atrodo, kad vienuolis niekaip nesiryžta šiai ritualinei egožudystei. Jis suka ir suka lėtus ratus aplink pasmerktąjį, grąžo rankas atsilošęs taip, kad juodos skrybėlės kaspinai siekia žemę, ieško kažkokio pastiprinimo iki baltumo įkaitusiame danguje. Tik staiga atsigręžia ir veik horizontaliai pasviręs, žaibiškais judesiais beda iš siaubo padėrusiam žmogeliui į akis, ausis, nosį, burną, visas

keturias galūnes bei keturias čakras. Juodoji skrybėlė šveičia šalin durklą, atgalia ranka nusibraukia nuo veido prakaitą, o gal ašaras ir sunkia eigastim sugrįžta į savo, Lamajuru kempo-lamos, sostą.

Dabar ateina eilė ir kitiems šokėjams. Jų skrybėlės puoštos penkiomis kaukolėmis, šešiakampėmis žvaigždėmis, simbolizuojančiomis dangaus ir žemės, vyriškojo ir moteriškojo prado jungtį, iš papjė mašė nulipdytais žalčiais bei ugnies liežuviais. Kiekvienas šokėjas, atlikęs savąją čiamo dalį, bado nelaimingąjį ego ietimis, raižo kardais ir kalavijais, plaka šventos kuša* žolės šluotelėmis, pilsto geltonom, oranžinėm ir juodom smiltim, šaudo iš lankų taip, kad net strėlės lūžta („O Džyyyzuuus, tą nelemtąjį ego net jiems sudorot ne taip paprasta, o mes, indžiai, viliamės viens du su savuoju pabaigti!“)

Saulė jau leidžiasi ir šventyklos kiemas vėl priguža išverstaakių demonų, pragarų ir skaistyklų ryškiaspalvių žvėrių, kurie lūkuriuodami gardžių žmogienos kąsnių iš nekantrumo tarškina phurbomis į kapalas. („Įsižiūrėjau, tos kaukolės tikros, ne iš papjė mašė...“ – šnibžda dama iš Amserterdamo.) Pagaliau Mahakala, didysis laiko ir mūsų gyvenimų rijikas, raudona galva, rodos, remiantis purpurinį saulėlydžio dangų, galingu kardu ketvirčiuoja ne-

laimingąjį ego ir apsukęs ratą sukapoja į gabalus. Tuomet demonai, dvasios, prieblandos pasaulių gyventojai puola prie išsvajotojo grobio ir kraunasi saldžius ego kąsnius į savo makabriškus indus. Jiems pasisotinus, atsėlina žaliagalvis, nekaltai besišypsantis kačiažmogis. Semia tai, kas liko rieškučiomis ir mėto į minią. Tarp piligrimų kyla sumaištis ir net nedidelės grumtynės. Visą dieną trukusios misterijos įjėgintas gabalėlis laikomas ypatingu vaistu, sėkmę nešančiu talismanu, amuletu, saugančiu nuo blogos akies. Toks vienas ir man teko, jį ilgai nešiojaus kišenėje, bet kartą prieš užmigdama šią relikviją pasidėjau galvūgaly, prie Budos statulėlės, o rytą aptikau tiktai trupinius: šventą Lamajuru apeigų prisiminimą sugraužė pelės.

PRIEŠ EINANT

Vienuoliškų šokių estafetė Ladake tęsiasi. Pasižiūrėjusi į vietinį kalendorių, paskui į žemėlapį, vėl į kalendorių, net apsalu: ryt čiamai prasidės Phjango vienuolyne, po penkių dienų – Spitoke, paskui – Trak Take, Tiksyje... Tačiau pati sau esu pasižadėjusi tris mėnesius atsiskyrėliško gyvenimo atliekant ngiondro praktiką „Ngiondro“ išvertus pažodžiui reiškia „prieš einant“ arba „einantis priešaky“. Tai yra ypatingas mantrų, meditacijų ir fizinių praktikų rinkinys, privalomas visų tibetietiškųjų sektų adeptams, ketinantiems vėliau užsiimti tantra arba dzogčenu. Pasak vieno Mokytojo, ngiondro padeda atskirti Tikrąją mąstymo prigimtį nuo įprastinio kasdienio protavimo. Nelygu pasiryžėlio gabumai, šiam uždaviniui užbaigti prireikia trijų arba šešių mėnesių, nors kai kurie, ypač vakariečiai, ngiondro taip ir neįveikia per visą gyvenimą. Praktika nesudaro beveik jokių problemų tibetiečiams, tačiau Budos bei Padmos Sambhavos mokytiniams iš Vakarų neretai sukelia rimtus psichologinius negalavimus, depresijas, visišką sutrikimą. O šį barjerą įveikusieji negali atsidžiaugti bei atsistebėti per amžius patikrinto

tibetietiškojo sielos ugdymo metodo gydomąja ir apvalančiąja galia.

Kas yra ngiondro, pabandysiu paaiškinti remdamasi njingmos „Dzogčen Longčen Njinthig“ tradicijos tekstais bei jų komentarais, išdėstytais garsaus Tibeto jogo bei mistiko Džigmės Lingpos (1729–1798). Šis didis vizionierius, gyvenimą paskyręs ne tiek intelektualinėms studijoms, kiek meditacijai, daugelį savo kūrinių užrašė būdamas tam tikrame transe, kurio metu regėjo Longčeno Rabdžampos–Longčenpos (1308–1363), išminčiaus ir šventojo, viziją.

Ngiondro praktiką geriausia atlikti atsiskyrus nuo pasaulio, vienatvėje, jei įmanoma, nepermušant jos jokiais kasdieniais rūpesčiais, darbais ar banaliais pokalbiais. Ji pradedama meditacija apie retą dovaną atgimti žmogumi, apie gyvenimo trumpalaikiškumą, karmą ir kančias samsaroje. Meduoti patariama tol, kol visą praktikuojančiojo esybę persmelks vienas vienintelis troškimas: pasiekti Nušvitimą. Įkvėpimo šiems apmąstymams suteikia regėjimuose gimęs eiliuotas Džigmės Lingpos tekstas, kartais lyriškas ir šviesus, o kartais skausmingas ir dramatiškas. Šiame pradiniame etape dera mąstyti apie kančias, kurias jau patyrėme, vėl patirsime atgimdami praguruose, alkanų dvasių lygmeny, gyvulių ar žmonių

valdose. Bet svarbiausia – nė akimirkai neužmiršti apie mirtį. Pasak Milarepos: „Dharma, kuri praktikuojama negalvojant apie mirtį, neturi prasmės.“ Kitas išminčius, Arijadeva, šitaip kalbėjo: „Mirties priežastys nesuskaičiuojamos, o gimimo – tik kelios ir tos pačios gali tapti mirties dingstimi.“ Net purpurinė Tibeto vienuolio drabužio spalva simbolizuoja gyvenimo trumpalaikiškumą ir mirties artumą. Pirmosios meditacijos refrenu galėtų tapti žodžiai iš švento teksto: „Kas yra tikras, kad sulauks rytojaus? Paskutinė valanda gal išmuš jau šiandien, nes mirties legionai, deja, yra ne mūsų pusėje.“

Šie apmąstymai turėtų duoti vaisius, kuriuos Dagpo Rinpočė šitaip aprašo: „Pirmiausiai jūs tiesiog paniškai išsigąsite mirties bei gimimo, lyg elnias, įkliuvęs į spąstus. Vėliau, net mirčiai atėjus, jūs nebejausite jokių apgailestavimų, kaip valstietis, kuris stropiai suarė ir apsėjo savo laukus. Kontempliuodami mirtį, galiausiai pajusite džiaugsmą ir palengvėjimą, kaip žmogus, kuris pasiekė geidžiamą tikslą. Savo dvasinę praktiką pradėję, staiga suvoksite, kad nebegalite prarast nė sekundės, kaip žmogus, kurį sužeidė nuodinga strėlė. Apmąstymus įpusėję, galvosite apie mirtį, nebegododami apie nieką kitą, kaip motina, laidojanti savo vienintelį

kūdikį. Pagaliau jums taps aišku, kad samsaroje nebeturite ko griebtis, kaip piemuo, kurio bandą nusivarė plėšikai.“

Antroji ngiondro pakopa vadinasi „Ėjimas į Prieglobstį“, arba „Atsidavimas Prieglobsčiui“. Tai – nedidelė maldelė (ketureilis), kurią reikia sukalbėti 100 000 (veikiau 111 111) kartų, vizualizuojant Prieglobsčio medį*, išsišakojusį per visą kosmosą, ir ant jo esančius Budas, bodhisatvas, visus Longčen Njinthig linijos šventuosius, mokytojus bei dharmapalas. Maldoje Buda priimamas kaip Mokytojas ar Vedlys, Dharma – kaip Kelias, Sangha – kaip bendrakeleiviai. Prieglobsčio prašoma ir Trijų šaknų: lamos, jidamo* ir dakinių. Pats subtiliausias Prieglobsčio lygmuo – tai Kūno mandala. Ją sudaro trys elementai: gyvybinė, su kvėpavimu susijusi energija, vidinis mistinis vėjas, tibetietiškai vadinamas „lungu“, o sankskrite „prana“; kanalai, kuriais ši energija cirkuliuoja, vadinami „tsa“, arba „nadi“; šios energijos susitelkimo lašai, jos kvintesencija – „thiglė“, arba „bindu“. Būtent Kūno mandalos pažinimas bei įvaldymas daro tantrinę praktiką veiklesnę ir greitesnę nei kiti keliai į Nušvitimą. Laikoma, kad šioje mandaloje yra 72 000 subtiliųjų kanalų, išsišakojusių po visą kūną nuo centrinės ašies tarsi medžio šakos nuo

kamieno. Jų susikirtimo vietose susidaro čakros, iš kurių pagrindinės pagal tibetietišką tradiciją yra keturios: bambos čakroje susijungia it rato stipinai 64 kanalai, širdies – 8, gerklės – 16, galvos – 32. Jos visos išsidėsčiusios ant stuburo srityje esančio Centrinio kanalo, abipus kurio yra dar dvi svarbios subtiliojo kūno arterijos: roma ir kjangma. Visais šiais kanalais, išskyrus Centrinį, cirkuliuoja pranos srautai, palaikantys dualistinį samsarinį mąstymą. Tantrinės praktikos tikslas – samsarinius vėjus nukreipti į Centrinį kanalą ir pažadinti ten esančius thiglė, Esminio skysčio lašus. Šį aktą simbolizuoja Jab-Jum dievų poros, išreiškiančios ne tik seksualinę jungtį, bet visų priešybių – juodo ir balto, žemės ir dangaus, to, kas sąlygina ir absoliutu, samsaros ir nirvanos susiliejimą. Rytų filosofinėse sistemose tai taip pat įkūnija IN-JAN ženkas ir mistinė sanskrito formulė E-VAM.

M. Eliade rašė, kad jogos pagrindu tapusi priešybių suvienijimo idėja išreiškia fenomenaliojo pasaulio transcendavimą, visų dualių patirčių sunaikinimą. Jo manymu, tantriniai vaizdiniai sugrąžina į pirmapradį, nediferencinį būvį, o taip dažnai minimas Saulės ir Mėnulio susijungimas iš tikrųjų reiškia kosmoso sunaikinimą, katastrofą, kuriai įvykus įmanomas

susiliejimas su tikruoju Pradžių pradžioje tvyrojusiu vientisumu. Tai atliekant savo esybės viduje, įveikiamas laikas ir mirtis, taip pasiekiama pilnatvės ekstazė ir nemirtingumas.

Ėjimo į Prieglobstį malda užbaigiama atsidavimu Pirmapradei Visa Apimančiai Išminčiai, kurios pagrindas yra Tuštuma, o esmė – Atjauta. Ši ypatinga tyra erdvė tvyro ne kažkur nepasiekiamame Anapus, o mūsų pačių gelmėse.

Tibeto lamos tvirtina, kad Prieglobsčio malda slepia savy neišmatuojamą galią, tačiau ji jokiu būdu neturi virsti pragmatišku prašinėjimu. „Žmogiškam padarui kviestis Išminties būtybes ir dievus sau į pagalbą – tai tas pat, kas nutempti karalių nuo sosto ir priversti jį plauti grindis“, – sakė Milarepa. Tekstuose pabrėžiama, kad 111 111 kartų sukalbėta Prieglobsčio malda suteikia apsaugą nuo visų demoniškų jėgų, psichoanalizės kalba – asmeninės ir kolektyvinės pasąmonės tamsiųjų galių.

Kitas ngiondro etapas – tai bodhičitos, Budos prigimties, neegoistinės meilės bei atjautos pažadinimas savo širdyje ir prote. Skiriama daug bodhičitos lygmenų, iš kurių du pagrindiniai. Tai – Ketinamoji bodhičita, prilygstanti pasiryžimui keliauti, ir Tikroji bodhičita, jau pati kelionė. Nepaprastai poetišką

ir jaudinančią Džigmės Lingpos bodhičitai skirtą maldą taip pat reikia sukalbėti 111 111 kartų. Pirmiausiai dera sukurti savy vadinamąją „nešališką nuostatą“, be kurios tiek meilė, tiek užuojauta, tiek pagalba kenčiančiajam gali likti tik kaukėtu egoizmo pavidalu. Čia siūloma prisiminti ir dar vieną priesaką – *neteisk,* nes Buda šitaip bylojo: „Išskyrus mane patį ir man prilygstančius nušvitusiuosius, niekas negali teisti kito žmogaus.“

Besąlygiškumas tibetietiškai vadinamas „tang njom“. „Tang“ reiškia „atsisakymą“, „atidavimą“. Turimas omeny atsižadėjimas prisirišimo prie draugų, neapykantos priešams ir abejingumo nepažįstamiesiems. „Njom“ – tai vienakryptis, beaistris požiūris į visas gyvas būtybes, bet nereiškiantis abejingumo. Tai meilė visiems padarams kaip savo tikrajai motinai. Beje, vakariečiams šis pavyzdys gal ir neatrodo itin įkvepiantis. Pamenu, kaip šnekučiuojantis su Lobsangu vidury Ladako dykumos, šis papasakojo istoriją apie vieną tibetologą iš Niujorko, kuris prisipažino galįs mylėti visas gyvas būtybes, išskyrus savo motiną. Mamos jis nekenčiąs ir psichoanalitiko patarimu bent jau mintyse stengiasi „užmušti“. Budistų vienuolį tokia istorija sukrėtė

iki širdies gelmių ir atrodė kaip šiurpus Kalijugos pabaigos liudijimas.

Tibetiečiai tiki, kad nuolatos atgimdami samsaros rate mes visi esame susiję nepertraukiamais ryšiais. Viename penkiaeilyje sakoma: „Tu valgai savo tėvo mėsą / Ir išspiri pro duris savo motiną / Sūpuoji ant kelių mirtiną priešą / Žmona apgraužia vyro kaulus. / Išminčius kvatoja regėdamas šį samsaros spektaklį.“ Čia turima omeny, kad gyvulys, kurio mėsa gardžiuojatės, kažkuriam įsikūnijime galėjo būti jūsų tėvas, šuo, kurį dabar spardote – motina, kūdikis, kurį prie savęs glaudžiate, – priešas ir t. t. Taigi nederėtų suabsoliutinti dabartinį mus su supančių būtybių pavidalą, juo labiau joms klijuoti etiketes „myliu – nemyliu“, „geidžiu – nekenčiu“.

Toliau kontempliuojama beribė meilė. Ši meditacija privalo būti paremta ir veiksmais, anaiptol ne globaliais, tačiau visai kasdieniškais. Didysis budizmo pranašas Atiša šitaip kalbėjo: „Būti geram ir paslaugiam tiems, kurie atvyko iš toli arba sunkiai serga, pagelbėti savo seniems tėvams – tai prilygsta meditacijoms apie Tuštumą, nes Šunjatos esmė ir yra Atjauta.“ Pasakojama, kad sveikindamasis su savo mokiniais bei bičiuliais jis klausdavo ne „Kaip gyveni?“, bet „Ar tavo širdis gera?“, o at-

sisveikindamas palinkėdavo: „Te tavo širdis būna gera“. Bendraujant su tibetiečiais visada užburia spinduliuojanti jų šypsena, švelnus balsas, gerumo sklidinos akys, o tai jau bodhičitos ženklai.

Kitas žingsnis – tai meditacija apie beribę užuojautą. Tiems, kas savo širdy niekaip negali šito jausmo pažadinti, patariama įsivaizduoti ką nors, esantį pačioje kančios bedugnėje: nuteistąjį, tamsioj vienutėj laukiantį egzekucijos, gyvulį, susigūžusį po skerdiko peiliu, mirtiną ligonį, alpstantį iš skausmo. Užkietėjusiems egocentrikams padės „susikeitimas vietomis“ – imti save įsivaizduoti kaip myriop nuteistą, kaip skerdžiamą gyvulį, nepagydomai sergantį. Šis įsivaizdavimas turi būti aktyvus, tarsi medituojantysis prisiimtų visą čia ir dabar, šiame pasaulyje esančių nelaimingųjų kančią. Priduriama, kad žmogus, iš tikrųjų giliai apie tai mąstantis, pasijus lyg berankė motina, kurios vienintelis vaikelis įkrito į sraunią kalnų upę, o ji lekia pakrante iš skausmo plyštančia širdimi ir vaitoja: „Ką man daryti?! Kaip jam padėti?!“ Ši beribė užuojauta jokiu būdu nėra abstrakcija. Tibetiečiai mėgsta pasakoti istoriją apie vieną garsų lamą, kuris kartą pamokslavo didelei miniai atvirame ore. Iš kažkur atsiradęs šuo ėmė loti ir trukdė išgirsti Mokytojo žodžius. Kažkoks

„geradaris“ ėmė pliekti gyvulį lazda, bet tuomet didis lama suriko iš skausmo ir visi ant jo šviesaus drabužio išvydo kruvinus dryžius – šitaip jis išgyveno gyvulio kančią.

Dar viena sąlyga norinčiam pažadinti savyje bodhičitą – tai pavydo įveikimas. Tas, kuris nebijo būti sau atviras, prisipažins, kad kito, net nepažįstamojo sėkmė, turtas, talentas, fizinis bei dvasinis grožis sukelia didesnį ar mažesnį pavydo jausmą. Tokia yra ego prigimtis, bet su ja būtina kovoti. Pavydo aptemdytas protas neįstengia matyti kasdienybės šviesos ir grožio, jam užsklęsti Kitos realybės pasauliai.

Yra trys bodhičitos pakopos. Pirmiausia tai sugebėjimas elgtis su kitais kaip su sau lygiais. Jogas ir mistikas Padampa Sangjė šitai labai paprastai nusakė: „Ko tu trokšti, kiti trokšta lygiai taip pat, visada tai prisimink ir atitinkamai elkis.“ Antrasis lygmuo – tai sugebėjimas dėl kitų aukotis. Pasak to paties išminčiaus: „Stenkis padėti gyvoms būtybėms net tuomet, kai tai atrodo neįmanoma.“ Tibetiečiai pavyzdžiu nuolat pateikia vieną šventąjį, neprilygstamą sutros* ir tantros žinovą, įvaldžiusį visas sidhi. Paklaustas, kaip kitiems tokio tobulumo pasiekti, šis atsakė: „Aukokit savo uždarbį ir pergales kitiems,

o prisiimkit jų pralaimėjimus ir karminius blogų darbų vaisius.“ Aukščiausioji bodhičitos išraiška yra gyvenimas, rūpinantis kitais labiau negu savim pačiu. Tai ne tas saldus ir veidmainiškas „gerumas“, kai padedant kitam tik tenkinama sava puikybė ir šitaip bandoma įsitvirtinti ant „geradario“ pjedestalo. Trečiąjį bodhičitos lygmenį yra pasiekęs tas, kuris gali iš pačių širdies gelmių ištarti: „Net pasiekęs nirvaną, teliksiu samsaroj, kol ji baigsis, teatgimsiu baisiausiuose pragaro ratuose, kur laikas slenka neįmanomai lėtai, kad ten nublokštiesiems padėčiau; tetapsiu kliedinčiu ir karščiuojančiu ligoniu, besiraitančiu iš skausmo, pamišėliu, kurio visi šalinasi; teprisiimsiu ir pakelsiu bet kokią kenčiančiųjų naštą; tebus jų sopuliai ir nelaimės man perduoti, o jie teperima mano džiaugsmą, laimę, šviesų protą ir karminį atpildą už gerus darbus.“

Visa tai apmąsčius ir 111 111 kartų sukalbėjus bodhičitos mantrą, galima imtis Vadžrasatvos meditacijos. Ši praktika laikoma itin aktyvia, veiksminga, ji apvalo blogą karmą ir net gali išgydyti kai kurias ligas, išskirtiniais atvejais net vėžį. Taip pat įspėjama, kad šimtaskiemenė Vadžrasatvos mantra yra ne tik galinga, bet ir pavojinga, mat išjudina visus mūsų subtiliojoje sąmonėje per tūkstantmečius su-

siklosčiusius karminius įspaudus, taip pat atgaivina pasąmonėn nusėdusius jau šiame gyvenime sukauptus kompleksus, neurozes, prietarus, baimes.

Kalbant šimtaskiemenę mantrą, Vadžrasatva vizualizuojamas kaip Jab-Jum su savo dieviškąja partnere Vadžratopa. Ši pora sėdi kokių 30 cm atstu virš medituojančiojo galvos, balto lotoso soste ant mėnulio disko. Vadžrasatva dešiniąja ranka ties savo širdimi laiko vadžrą, o kairiąja, besiilsinčia ant kelio, – varpelį. Jo kojos sukryžiuotos lotoso poza ir jis glaudžia prie savęs Vadžratopą. Ji yra apglėbusi Vadžrasatvos kaklą, kairėje rankoje turi kapalą, dešinėje – drigugą*, ritualinį kirvuką. Įsivaizduojami pavidalai turi būti labai aiškūs, ryškūs, su smulkiausiomis drabužių bei papuošalų detalėmis. Antra vertus, dera įsisąmoninti, kad jie neturi kūno, nei vidinių organų, nei kraujo. Juos sudaranti substancija yra Tuštuma. Tačiau jie yra gyvi, o ne sustingę kaip statula ar paveikslas.

G. Tucci's rašė, kad kiekviena tibetiečių dievybė turi du aspektus: grubųjį vaizdinį pavidalą ir subtilųjį, kurį išreiškia mantra. Pasak jo, mantra yra realesnė nei vaizdinys. Ji tarsi sėkla slepia savy visą dievybės esmę, o kūniškasis atvaizdas yra pritaikytas karmiškai ribotam mūsų suvokimui. Taigi

mantros kartojimas yra ypač aktyvus bendravimas su dieviškąja pora, o tai atliekant dera mintyse išpažinti visus blogus darbus, atliktus nuo pat egzistencijos pradžios. Šio įsikūnijimo nuopuoliai bei nuodėmės ims kilti iš slapčiausių pasąmonės kertelių net prieš paties Vadžrasatvos mantrą kartojančio valią. Tai – labai skausmingas procesas, savotiška skaistykla, Jamos teismas, vykstantis čia ir dabar. Kai apsivalymo praktiką įveikusieji bando dalintis savo įspūdžiais, visų patirtys atrodo gana panašios. Vienas prancūzas man pasakojo panūdęs susirasti savo žmoną, kurios tarėsi neapkenčiąs ir prieš kelerius metus buvo išsiskyręs, pasikviesti savo bei jos tėvus ir visiems drauge gyventi viena darnia, be galo draugiška šeima. Švedė Uta tikino nusprendusi tučtuojau, tiesiog iš savo meditacinio būsto parašyti atgailos laiškus visiems, ką buvo įskaudinusi. Bet kuo daugiau mąstė, tuo didesnė darėsi „karminių kreditorių“ minia, įskaitant ir tuos, kuriems buvo netyčia koją autobuse numynusi ar gatvėje nedraugiškai į akis pažiūrėjusi. Man pačiai norėjosi, nesvarbu, kiek tai kainuotų, išspausdinti kokį Atsiprašymo Aktą per visą puslapį didžiausiame Lietuvos dienraštyje, nors žinojau, kad savo kalčių niekada neišpirksiu. Vadžrasatvos praktikos komentaruose nuolat pabrėžiama,

kad visagalė mantra įstengs nuplauti net didžiausius nuopuolius bei nusikaltimus, tačiau vakariečiams su jų įgimtu kaltės bei pirmapradės nuodėmės jausmu, ne visada lengva iki sielos gelmių tuo patikėti.

Kartojant mantrą, dera įsivaizduoti, kaip iš Vadžrasarvos ir Vadžratopos „palaimingojo susijungimo vietos" varva balto, švytinčio nektaro lašai, pro viršugalvį įsilieja į medituojantįjį ir apvalo jo kūno, kalbos bei proto nešvarumus. Žemė po juo prasiveria, ten sėdi Jama, Mirties viešpats, karminiai kreditoriai, demonai, prieblandos pasaulių pabaisos. Kaltės bei nuodėmės iš atgailaujančiojo teka juodais srautais pro visas kūno angas bei poras, drimba purvo ir pūvančio kraujo krešuliais, gyvatėmis, skorpionais, dėlėmis ir kitokiais šlykštūnais tiesiai į pražiotas pragaro išperų burnas. Kai Jama su savo palyda pasisotina, žemė užsiveria. Medituojantysis mato save švarų ir tyrą, pasak teksto, tarsi krištolo indą, pilną šviežio pieno, o Vadžrasatva su Vadžratopa ištirpsta akinamoje šviesoje ir į jį įsilieja. Taip apsivalęs žmogus tampa vieningas ir vientisas su dieviškąja pora. Iš jo širdies trykšta penkių spalvų spinduliai, o ant jų skrieja pasakiško grožio dakinės su atnašomis visų pasaulių Budoms. Iš ten pat trykšta dar ir balti spinduliai. Jie perkeičia

ir apvalo šešių lygmenų gyventojus, kurie virsta visų vaivorykštės varsų Vadžrasatvomis, užpildančiais tobulą Visatos mandalą ir giedančiais mantrą om vadžrasatva hum. Paskui šios būtybės ištirpsta vaiskioje šviesoje ir į medituojantįjį lyg aukso lietus įsilieja. Pastarasis irgi ima tirpti savo paties švytėjime, pradedant išoriniais kūno kontūrais ir baigiant širdies čakra, kurioje yra įvairiaspalvėmis raidėmis surašyta trumpa Vadžrasatvos mantra. OM pranyksta žodyje vadžrasatva, šis ištirpsta skiemenyje HUM, išsisklaidančiame beribėje erdvėje tarsi vaivorykštė. Medituojančiojo nebėra, jis pranyksta pirmapradėje Tuštumoje, sklidinoje atjautos ir palaimos, kurioje gali būti, kiek tiktai geidžia. Tai ir yra visos apsivalymo praktikos esmė.

Visi didieji Tibeto mokytojai vienu balsu tvirtina apie Vadžrasatvos praktikos svarbą ir galią. Patrulas Rinpočė rašė: „Kaip nuo veidrodžio turi būti nuvalyta dulkės bei purvas, kad jame atsispindėtų formos, taip ir žmogaus esybė privalo būti švari, kad regėtų tikrąją daiktų ir visos egzistencijos prigimtį.“ Kas galėtų patvirtinti, kad ši praktika veikia? Milarepa sakė: „Jei jūsų mąstymas tampa pozityvus, vadinasi, iš tiesų apsivalėte.“

Ketvirtoji ngiondro pakopa – mandalos aukojimas. Jį taip pat dera atlikti 111 111 kartų. Materialistinės vakarietiškosios tradicijos išauklėtam žmogui sunku suvokti, kaip simboliškai atnašaudamas vis tą pačią ryžių saują jis gali pasotinti šį ir kitus pasaulius, pamaloninti dievus, brangiausiomis dovanomis užpildyti ne vieną Visatą ir sukaupti didžiulius dvasinius turtus, be kurių tolesnė Kelionė vargu ar įmanoma.

Kiekviena budistinė sekta turi savas mandalos aukojimo tradicijas, palydimas skirtingų mantrų ir vizualizacijų. „Dzogčen Longčen Njinthig“ tekste ši apeiga įgauna tikrai kosminį mastelį. Pirmiausiai dera įsivaizduoti Pasaulio ašį – Meru kalną, apsuptą keturių kontinentų. Pastarieji yra ne fizinė, o metafizinė kategorija. Tas, kuriame gyvename mes, vadinasi Džambudvipa. Virš jo skleidžiasi kita erdvė, sudaryta iš 1000 pasaulių, virš šios – 100 000 galaktikų, galiausiai – trečioji neaprėpiamybė, pripildyta tūkstančių milijonų visatų.

Šiai apeigai galima naudoti specialią sidabrinę konstrukciją iš dubenėlio formos pagrindo ir trijų mažėjančių žiedų, į kuriuos beriami ryžiai. Tačiau niekuo nenusižengs ir tas, kuris turės tik paprastą indą ar plokščią akmenį. Prieš kiekvieną atnašavimą šis mandalos pagrindas nuvalomas skiausčiu delnu.

Pasakojama, kad gelugpos sektos įkūrėjas Tsongkhapa, 111 111 sykių pakartojęs šį judesį, buvo nutrynęs delną iki kaulo. Paskui atitinkama tvarka pilami ryžiai, jie gali būti sumaišyti su brangakmeniais ar gėlių žiedlapiais, o tai darant dera įsivaizduoti visus žemiškus ir dangiškus turtus. Kartais ryžiai dėliojami krūvelėmis, simbolizuojančiomis Meru kalną, keturis – Rytų, Pietų, Vakarų, Šiaurės – kontinentus, Saulę, Mėnulį, Karališkus atributus ir t. t.

Mums, kurių „pirštai į save lenkti“, mandalos aukojimo praktika leidžia suvokti vieną esminę vertybę – davimą (*skr.* dana). Pasakojama, kad kartą į Budą kreipėsi galingas, neaprėpiamus turtus valdęs karalius, prisipažinęs, kad kitam žmogui gailįs net gurkšnio vandens iš savo šulinio, tačiau trokštantis dosnumo išmokti. Buda jam pataręs iš pradžių pilstyti ryžius iš saujos į saują ir įsivaizduoti, kad viena ranka duoda kitai. Sakoma, kad tai ir tapo pirmąja mandalos aukojimo apeiga.

Paskutinė ngiondro praktika – tai Guru joga. Ji paprastai derinama su 111 111 „pilnų“, arba, „ilgų“, nusilenkimų, kuriuos atliekant reikia kaskart visu ūgiu išsitiesti ant žemės. Tai lydi atitinkamas tekstas, o viskas kartu sutvirtina mokinio ir Mokytojo ryšį, kuris Tibeto budizme laikomas kertiniu dvasinių

laimėjimų rūmo akmeniu. Apie Guru jogos galią viename tekste taip pasakyta: „Akimirka įkvėptų apmąstymų apie Mokytoją yra vertesnė už šimtą milijonų metų medituojant dievus.“

Guru joga pagal „Dzogčen Longčen Njinthig“ tradiciją yra atliekama vizualizuojant save kaip deivę Vadžrajoginę, raudoną ir švytinčią, lyg „liepsnos pasaulio pabaigoje“. Mokytojas vizualizuojamas kaip Padma Sambhava, sėdintis įvairiaspalviame tūkstantlapiame lotose, neaprėpiamoje žydro dangaus erdvėje. Kreipimasis į Mokytoją pradedamas triumfališku vadžriniu šūkiu „EMAHO!“, apytiksliai reiškiančiu „Kaip nuostabu!“ Kas nuostabu? Ogi tikrosios šio pasaulio prigimties švytėjimas ir tyrumas. Tuomet dera ne tik save bet ir visas gyvas būtybes paversti Vadžrajogine, tai palydint tokiais žodžiais: „HRI! Aš lenkiuosi padaugindamas savo kūną nesuskaičiuojamomis dieviškomis emanacijomis, kurių daugiau nei dulkelyčių neaprėpiamoje Visatoje.“ Tada pradedama nusilenkinėti apvalant kūno, kalbos bei proto paklydimus, vidinės mandalos kanalus bei vėjus. Kai penki kūno taškai – kakta, delnai, keliai – paliečia žemę, tai nukenksmina penkis „nuodus“ – pyktį, pavydą, puikybę, aistrą, nežinojimą – ir suteikia Penkių Budų šeimų* palaiminimus.

Guru jogą dar lydi nemažai ritualinių tekstų, tačiau čia noriu pateikti ne konkrečias instrukcijas, o atskleisti ngiondro praktikos pobūdį, kurio esmė – laipsniškas savęs ir pasaulio perkeitimas, asmeninė magina, samsarą paverčianti nirvana.

Patrulas Rinpočė, parašęs labai išsamius, padrąsinančius ir įkvepiančius ngiondro praktikos komentarus, šitaip apibūdina erdvę, kurioje jie gimė: „Tai be galo nuošali vieta, vadinama siaubingojo Jamantakos rūmu, esanti vietovėje, apdovanotoje visomis puikiausiomis vienatvės savybėmis, ten, kur medžiai maudo savo lapiją šiltoje saulės spindulių esencijoje, o šaknimis geria nektarą iš žemės gelmių, kur pamiškės tankmėje susiraizgę vijokliai, šakos, lapeliai, žiedai ir vaisiai žėri it puikiausių papuošalų vėriniai ir geria ambroziją iš šypsančių Žydrosios Padangės Dukters lūpų, o jos švytėjimas liejasi žemyn, kad pilnutinai patekintų širdį.“

Aš ir sau trokštu surasti būtent tokią oazę.

TĖJOS SLĖNIS

Rasti vietą, patenkinančią visus atsiskyrėliškus troškimus, pasirodo, nėra paprasta net tokioj šaly kaip Ladakas, kur, pasak statistikos, šešiuose kvadratiniuose kilometruose gyvena penki žmonės. Hemiso atsisakau ne tik dėl mane sukrėtusio Mirties šokio, bet ir dėl visiškos vienuolyno izoliacijos nuo aplinkinio pasaulio, nes būdama pilna vakarietiškų prietarų, neurozių, būgštavimų vis galvoju, kad negalėsiu iš ten mikliai pasprukti, jeigu *kažkas atsitiktų.*

Senasis fotografas Saidas Ali Šachas, į kurio jaukią parduotuvėlę Lehe dažnai užeinu, siūlo kitą vietą – Ridzongo vienuolyną. Hemisas jam atrodo netinkamas ne dėl savo nuošalumo, o priešingai – dėl nuolatinio triukšmo ir sumaišties, kurią kelią miniomis ten besilankantys „turis“ ir vienuoliai, trokštantys išplėšti iš šių vizitų kuo daugiau naudos. Ridzongas visai kas kita. Be vedlio jo taip lengvai nė nerasi, o kalnuose virš vienuolyno yra kelios meditacinės olos, kurių pavydėtų net Naropa ar Milarepa. Tačiau jei aš noriu trims mėnesiams ten įsikurti, privalau atsigabenti primusą ir atitinkamą kiekį maisto, vandens bei žibalo atsargų. Tam prireiks

dviejų asiliukų su varovu. Sakau, kad šitai pernelyg sudėtinga, o senasis žmogus mane kiek kitaip supratęs taria: „Žinau, kad vienatvė kartais darosi nepakeliama todėl galėsiu kai kada tave aplankyti.“ Tačiau atšaunu: „Vienatvės nė kiek nebijau. Aš jos ilgiuosi ir trokštu.“ „Negali būti, – ramiai sako Saidas, – kiekvienam žmogui retkarčiais reikia su kuo nors pasikalbėti.“ Nuo sienų į mus žvelgia fotografijose sustingę mąslūs, kadaise gyvenusių ladakiečių veidai, o jų akys tarsi pritaria Ali Šachui: „...žmogui reikia žmogaus šiose vienatvės dykumose, žmogui reikia žmogaus šiuose mėnuliškuose kalnynuose...“ Nenoriu apie tai kalbėti ir dar sykį pakartoju: „Man *reikia* vienatvės.“ Tuomet tarsi viesulas parduotuvėlėn įskrieja mažasis kanadietis korėjietišku vienuolio drabužiu ir išklausęs mano rūpesčius pareiškia: „O Džyyyzuuus, tos olos virš Ridzongo seniausiai užimtos ir medituojančių „turis“ eilės prie jų jau nutįsusios dvejiems metams į priekį, sąrašus pats mačiau. Ir, o Džyyyzuuus, tai labai brangus malonumas, tik patiems turtingiesiems.“

Tuomet prisimenu dar vieną bičiulį, ladakietį Tseringą. Praėjusiam gyvenime jis turbūt buvo mano motina, nes niekaip kitaip negalėčiau paaiškinti šio žmogaus atsidavimo bei rūpestingumo. Su Tserin-

gu susipažinau prieš porą metų Bodhgajoje. Mes gyvenome gretimose Birmos vienuolyno celėse. Kiauras dienas kankinausi darydama „ilgus nusilenkimus“ netoli medžio, po kuriuo kadais nušvito Buda. O vakarais Tseringas po žvaigždėtu dangum ant ūžiančio primuso man virdavo gardžiausią pasaulyje maistą. Vėliau tą smulkų, liesutį, į jokioms negandoms nepasiduodantį paukštį panašų žmogelį Indijoje sutikdavau visur, kur tik atsidurdavau. Jis buvo pirmasis, šiemet pasveikinęs mane tik išlipusią iš autobuso Dharamsaloje. O vos pradėjusi pažintinį žygį po Lehą, staiga pasijutau atsidūrusi kažkieno, triukšmingai išpuolusio iš vienos arbatinės, glėbyje. Tai buvo Tseringas. Jam pavymui pasirodė besišypsanti Claudios Shiffer tipo moteris su didžiule šiaudine skrybėle, papuošta popierinių gėlių rojaus sodu. „Mano žmona Kristina“, – kukliai pasakė Tseringas pakeldamas akis į viršų, į savo dievybės veidą. Nepatikėjau.

Bet jau kitą dieną įsitikinau, kad tai tiesa. Buvau pakviesta apžiūrėti prabangių Kristinos namų, dabar jau priklausančių ir Tseringui, anksčiau, kaip žinojau iš jo paties pasakojimų, nakvojusiam gatvėse ar prieglaudose, skirtose patiems neturtingiausiems piligrimams. Matydama mano nuostabą gražioji Kris-

tina pasakė: „Aš noriu gyveni Ladake, nes kur dar šioje Žemėje rasi ramesnę vietą ir puikesnį žmogų už Tseringą?!“ Jų namuose keistai derėjo tradicinis asketiškasis Ladako stilius su bydermejerio intymumu, fantastinėmis popierinių gėlių puokštėmis ir šveicariško šokolado kvapais. Be šio, užuodžiau dar vieną aromatą – laimės. Ramios, tylios ir neišardomos.

Šią išmintingos ramybės ir laimės oazę prisiminus, ten ir kulniuoju tikėdamasi gauti patarimą, ką man rinktis, Hemisą ar Ridzongą. Kristinai pritariamai linkčiojant galva ir kaip visada šypsant, Tseringas sako, kad atsiskyrėliškai meditacijai nerasiu geresnės vietos už jo tėvo namus Tėjos slėnyje.

Į kelionę išsiruošiame jau kitą rytą. Porą valandų lėkęs vaiduokliškai tuščiu Leho–Šrinagaro keliu, mūsų džipas pasuka į šoną ir riaumodamas ima kilti vis siaurėjančiais bei statėjančiais Himalajų šunkeliais. Marsietiškas uolų, akmenų, smėlio ir dulkių peizažas darosi vis grėsmingesnis, bet staiga prieš akis atsiveria pasakiškai žalias, erškėtrožėmis žydintis slėnis. Kelias netikėtai baigiasi, o Tseringas, užsivertęs ant pečių mano kuprinę, pareiškia, kad dabar mums teks keletą kilometrų paėjėti pėsčiomis. Nematyti jokio takelio, o mano vedlys, nė batų

nenusiavęs, įbrenda į sraunų upeliūkštį. Pasirodo, Tėjoje teks išmokti vaikščioti vandeniu.

Tseringas su visa našta žvaliai šuoliuoja nuo akmens ant akmens it kalnų ožys, o aš apyverksnė vos ne vos sliūkinu jam iš paskos. Aplinkui plyti vaiskiai žali tsampos laukai. Nei namų, nei žmonių, nei gyvulių nematyti. Tuos, kas ilgisi neaprėpiamų tolių ir horizonto linijos, čia gali ištikti klaustrofobijos priepuolis, nes visa Tėja spauste suspausta dangų remiančio Himalajų žiedo. Tuomet man pirmą kartą dingteli mintis, kad aš, ko gero, ne taip jau karštai trokštu trims mėnesiams vienut viena čia pasilikti. O kai pagaliau pasiekiam Tseringo tėvo namus ir į juos įžengiam, mane apima pati tikriausia panika.

Net ne įžengiu, į įkrentu į akliną tamsą, prieš tai skaudžiai susitrenkusi pakaušį į labai žemą durų staktą. Apgraibomis seku paskui Tseringą kažkokiais labirintais, kol galiausiai atsiduriam didelėj, prieblandos apgaubtoj patalpoj, kurios vidury kūrenasi ladakietiška, „bokariu“ vadinama krosnis su metalinėmis, budistine simbolika kalinėtomis sienelėmis ir dūmtraukiu, išeinančiu pro skylę lubose.

Prie krosnies ant mažo medinio suoliuko sėdi nėščia susivėlusi moteris dulkėtais rūbais ir storomis, gosliomis lūpomis pučia į ugnį. Pamačiusi Tseringą,

ji nušvinta bedante šypsena, o šis man paaiškina: „Ji – mano mirusio brolio žmona, su kiekvienu pagimdytu vaiku pametanti bent po vieną dantį. Dabar ji laukiasi nuo kito brolio, kuris šiuo metu tarnauja armijoje ir bus ten iki pensijos – dar aštuonerius metus.“ Poliandrija bei poligamija Ladako vyriausybės sprendimu buvo uždrausta dar 1944 m. Tačiau šis paprotys klestėte klesti ir šiandien, ypač atkampiuose rajonuose. Dažnai trys, keturi ar net daugiau brolių dalijasi viena žmona. Vaikai mokomi tėvu laikyti vyriausiąjį, o į kitus kreiptis „dėdėmis“ ar „jaunesniaisiais tėveliais“. Mirus vyriausiajam vyrui žmona turi teisę išsiskirti ir su jo broliais. Tam pakanka ant lavono piršto užrišti siūlelį ir paskui jį nutraukti kartu nutraukiant ryšius su visa vyro gimine. Tačiau Tseringo brolienė taip nepasielgė.

„Ką žinai, gal kuris iš visų šitų vaikų yra mano?..“ – vylingai šypsosi ladakietis rodydamas į pasieniais, tiesiai ant plūktinės aslos sėdinčius dvejų, ketverių, šešerių, aštuonerių, dešimties, trylikos, penkiolikos, dvidešimties metų brolius ir seseris. Jie spokso į mane nemirksėdami ir nepasakyčiau, kad labai draugiškai. Ūmai lyg iš po žemių išdygsta mažutėlytė, susiraukšlėjusi it džiovintas obuolys senučiukė ir parodžiusi savo kaltūnuotą, kruvinais šašais

aptekusią galvą, pasiteirauja, ar neturiu nuo šios „ligos“ kokių nors vaistų. Tseringas nuveja ją šalin ir pristato mane savo tėvui, kuris irgi čia prietemoje sėdi. Tai aukštas, prakaulus aštuoniasdešimtmetis senis balkšvo milo drabužiu, viena ranka sukantis Maldos malūnėlį, o antrąja glostantis juodmargį ėriuką. Tseringas kažką jam pasako, o senasis žmogus man linkteli itin maloniai. Pasirodo, bičiulio buvau pristatyti kaip Kristinos sesuo ir... jo antroji žmona. „Jie nesupranta tokių dalykų kaip draugė ar pažįstama, – šnabžda Tserginas pradėdamas pilstyti dovanų atvežtą romo butelį. – Kaip aš jiems po šimts paaiškinsiu, kas ir kur yra ta Lietuva. Jie net Vokietiją vargais negalais įsivaizduoja. O šiaip tu mano žmona, Žiemos žmona. Mes juk susitikome Bodhgajoje sausio mėnesį, kai Kristina nuo manęs ir Ladako ilsėjosi pas tėvus Esene...“ Tseringas tėvui paaiškina, ką aš šiuose namuose veiksiu, ir senolis, dar kartą pagarbiai man nusilenkęs, taria: „Džiule, anili“. „Anili! Anili! Anili!“ – suklega visi vaikai. „Anili“ reiškia vienuolę. Nuo šiol Tėjoje niekas manęs kitaip nevadins. Bet kol kas kaip tik tai yra vienintelis dalykas, kuris čia man patinka, nes juk tariuosi, o gal prisimenu, kad kažkada jau buvau vienuoliavusi kalnuose bei dykumose, tarp Hemiso ir Lamajuru.

„Anili!“, – bedantė septynių brolių žmona pastato man briaunotą stiklinę romui, o kai atsisakau, kiek nustemba. Viskas kažkaip keistai dera jų galvose: ir vienuolė, ir Žiemos žmona, ir romas...

Kai man parodo kambarį, kuriame tris mėnesius turėsiu gyventi, vėl puolu į nusiminimo bedugnę. Tai siaura, ilga it žarna patalpa, kurios gale prie mažo apmūsijusio langelio stovi suklypusi lova su nešvariu čiužiniu. Ant plikos žemės, o ne ant grindų patiesta kažkas panašaus į nubrizgusį kilimą, bet jis tiek apneštas smėliu bei dulkėmis, kad net sunku įžiūrėti spalvą. Pavymui atrisnojęs juodmargis avinėlis ant jo dar gausiai pažeria apvalių it žirniai spirų. Artėja vakaras ir Tseringas ruošiasi važiuoti atgal į Lehą. Atsisveikindamas jis man pasako: „Tu laiminga, nes galėsi tris mėnesius būti su mano tėvu. Įsižiūrėk ir įsiklausyk į jį, tai yra pats gražiausias, tauriausias ir išmintingiausias žmogus šioje Žemėje.“

Per savo klajones po Indiją esu užkariavusi ar prijaukinusi dešimtis nesvetingų kambarių, tačiau šį kartą nusvyra rankos. Sėdžiu ant girgždančios lovos vis tirštėjančioje tamsoje (elektra čia būna tik tris valandas, nuo aštuntos iki vienuoliktos vakaro) ir nenoriu net pajudėti. Galop mažas berniukas atneša žvakę, o paskui ir visa gausi šeimyna, pasišvies-

dama tai balanomis, tai žibalinėmis lempomis, tai žibintuvėliais ar žiebtuvėliais, ateina į mane pasižiūrėti. Čia nepriimta belstis. Jei nuleidžiu skląstį, jie ima spardyti į duris. Žinau, kad turėčiau ištarti bent porą mandagumo frazių, tačiau neprisiverčiu iš kuprinės išsitraukti geltonos knygelės „Getting started in Ladakhi“, gulinčios šalia oranžinės „Say it in Tibetan“. Vėjas pro nesandarius lango stiklus ir sienų plyšius švilpdamas neša vidun Himalajų smėlį bei dulkes. Jaučiuosi kaip Kobo Abės aprašytoji moteris smėlynuose. Vėliau tikrai įsitikinsiu, kad kasdien neiššišlavusi blyškiai žydro kilimo po kelių savaičių turėčiau atsikasinėti.

Mano drabužiai jau po pusvalandžio atrodo tokie pat dulkini kaip ir prie krosnies sėdėjusios nėščiosios. Bet, o siaube, juk esu alergiška dulkėms! Kai trys, pagal ūgį išsirikiavę, iš smalsumo net virpantys vaikigaliai man atneša vakarienę, irgi nė kiek nenudžiungu: tai puodynė tsampos miltų, arbata su druska bei sviestu ir puodelis sugižusio pieno. Visą naktį kremtuosi negalėdama užmigti, o mano kraują skaudžiai čiulpia uodai, utėlės, blusos, gal ir dar kažkokie gyvūnai.

Penktą valandą ryto manyje pabunda budistė-fundamentalistė ir ištempusi iš guolio sukandžiotą

kūną priverčia tris kartus nusilenkti pasauliui – Tobulai mandalai. Vėl susitrenkusi galvą į žemą staktą, išsliūkinu laukan. O stebukle, tiesiai prieš mano akis – snieguotos Himalajų viršūnės, nusidažiusios tekančios saulės šviesoje vaiskiu raudoniu. Vis dar spindint Aušrinei nusiprausiu lediniu upelio-takelio vandeniu, pakalbinu tvarte ilgesingai mūkiančią drimo – jako patelę ir sugrįžtu į pirkią. Čia jau kūrenasi bokaris, o prie jo rūpestingai pūsdama į ugnį sėdi nėščioji. Šį rytą ji man pasirodo nuostabiai graži. Ją pakrikštiju Motina Deive ir daugiau niekaip kitaip pati sau nebevadinu. Visi jos vaikai irgi neapsakomai gražūs. Ko verta vien pati mažiausioji, į kurią Tseringas kreipėsi „ama“ (mama), tvirtai tikėdamas, kad naujagimė, atėjusi į pasaulį prabėgus vos savaitei po jo motinos laidotuvių, ir yra vėl gyventi sugrįžusi jo gimdytoja. Berdama į arbatą tsampos miltus ir lipdydama mažus, šiltus, kvepiančius, skanius gumulėlius jaučiuosi tiesiog palaimingai, gardžiuojuosi rūgščiu drimo pienu, nes saldaus gert čia tiesiog nepriimta. Viskas nuostabu ir norisi be paliovos kartoti malonųjį ladakietiškąjį „džiulė“.

Išeinu apžiūrėti slėnio. Juk tai visai ne Tėja, o pati tikriausioji Šambala! Klydo visi ieškoję Šambalos

Tibete, Altajuje ar Seleukidų dinastijos valdytoje Sirijoje. Šambala yra čia ir dabar, tik žemėlapiuose ji vadinasi „Tėja“. Iš rytų pusės Šambalą-Tėją supa mėlyni kalnai snieguotomis viršūnėmis, iš vakarų – violetiniai, pietuose stūkso vario spalvos uolos, o šiaurėje – geltonos ir auksinės kalvos.

Slėnis tiesiog akina ryškia, smaragdine žaluma, o pačiu jo viduriu alma balta, putota ir triukšminga upė, atsišakojanti į šimtus sraunių upelių. III Pančen Lama juk rašė, kad Šambalos prieigose teka Baltoji upė, o už kokių dvidešimties kilometrų nuo Tėjos šniokščiantį Indą vietiniai gyventojai taip ir vadina – Sita.

Tėjos slėnis vasaros pradžioje žydi kupliais erškėtrožių krūmais, o ir erdvė, pritvinkusi jų saldaus, tiršto, aliejingo aromato, atrodo rožinė. Upeliukų ir tsampos laukus drėkinančių kanalų krantuose veši mėtos, pipirmėtės, pelynai, melisos, mairūnai, nuostabios aromatingos žolės, savo šaknimis, rodos, sugėrusios visus gardžiausius, sodriausius kvapus iš pasaulio, likusio ten, Himalajų papėdėje. Tik švelniai paliesk tokį augalą ranka, ir delnas kvepės visą dieną.

Net akmenys bei uolos čia šilti, jaukūs, lipšnūs, beveik gyvi. Taip ir norisi ką nors malonaus jiems

pasakyti: džiulė! Yra tokių riedulių, ant kurių net nejauku lipti su batais ar sėstis, kaip ant žmogaus krūtinės ar veido. Jie pilni jėgos. Ir apsunkę nuo savo pačių kantraus gerumo. Kartą viena mano pažįstama pasakė svajojanti kitame gyvenime būti akmeniu. Tuomet toks troškimas man pasirodė keistokas, bet dabar ją suprantu. Aš irgi norėčiau būti laiko nugludinta Himalajų skeveldra. Akmenys palei upę yra visai kitokie nei akmenys dykumoje ar ant stačių kalnų keterų. Skiriasi ne jų forma, bet būdas. Ir visi tie akmenys man teikia pamokas.

Visut viskas Tėjos slėnyje man teikia pamokas. Čia aš pirmą kartą pamatau, kaip gimsta debesys. Jie atsiranda tiesiog iš nieko beribėje žydroje erdvėje. Susitveria iš kažin kokio dangiško pienės pūko, plunksnos ar snaigės. Ima augti, didėti, plėstis. O kartais ir vėl staiga išnyksta lyg išsigandę savo pačių buvimo. Arba nuplaukia tolyn mainydamiesi, virsdami tai laivu, tai žuvim, tai žvėrim, tai sparnu, tai garbanotu beveidžiu dievu. Patamsėja, susitvenkia, apsunksta, užtemdo žydrą padangę. Lygiai kaip mano mintys. Kurių aš negaliu nei išvengti, nei atsisakyti. Niekaip. Bet debesys teikia man pamokas.

Mane moko vanduo. Jis čia krečia stebuklus. Niekaip nesuprantu, kas jį verčia tekėti ta ar kita kryp-

timi, nuslūgti arba pakilti, pritilti dieną ir prabilti visu balsu naktį. Iš tiesų – kas? Mėnulis? Vėjas? Žmonės? Dvasios? Dievai? Nežinau. Žiūriu, kaip jis bėga. Lekia apsiputojęs. Sukasi verpetais. Krinta ir ūžia kriokliais. Aprimsta įlomėse. Raibuliuoja. Išryškina akmenų spalvas. Praryja nubyrėjusius erškėtrožių žiedlapius. Apakindamas atspindi saulės šviesą. Tampa begarsis, bespalvis, perregimas, skaidrus, beveik – Niekas. Vanduo teikia pamokas.

Kai ilgai žiūriu į upės vandenis, atrodo, kad jie stovi vietoje, užtat kai pakeliu galvą, visas pasaulis teka: teka akmenys ir uolos, teka erškėtrožių krūmai ir tsampos laukai, teka kalnai ir teka dangus... Ir aš teku, srūvu, tirpstu, išnyktu. Visas pasaulis teka, srūva ir tirpsta, bet staiga sustoja ties pat išnykimo riba. Mane krečia šiurpas, akyse tvenkiasi ašaros ir be paliovos sau kartoju tai, ką suvokus nušvintama: FORMA YRA TUŠTUMA, TUŠTUMA YRA FORMA...

Iš tiesų, kai sėdžiu paupyje, nugara atsirėmusi į šiltą raudoną uolą ir kartoju, kartoju, kartoju ngiondro mantras, pasaulis atrodo besubyrąs. Jis visas sudėstytas iš mažyčių taškelių, potėpių, dėmelių lyg puantilistų paveiksle: raibuliai, bangelės, saulės blyksniai vandenyje, vilnijantys, šviesa ir šešėliais besimainantys tsampos laukai, byrantys

erškėtrožių žiedlapiai, status kalno šlaitas, tarsi akimirkai sustingusi griūtis, akmenys, akmenukai, akmenėliai, akmenyčiai, it veidrodžio šukės žėrinti žėručio skalda, juodai balta šarka ir žalias, kanapėtas genys, atskridę prie upelio atsigerti, ant įkaitusių uolų žaidžiantys margi driežai... Visa tai teikia man pamokas.

Kalnai mane pažadina rytais. Kai vos praplėšusi akis, veik somnambuliškai per prieblandą išslenku laukan praustis, išvystu violetinius Himalajus raudonam apyaušrio danguje ir jaučiuosi taip, lyg į mane veriančiai, bet mielaširdingai būtų pažvelgęs pats Dievas. Tas įdėmus, abejingas žvilgsnis seka mane per dieną. Vis dingojasi, kad kalnai man bando pranešti nepaprastai svarbią žinią, kažką ypatinga priminti, tačiau nors sąmonėj dilgčioja beformiai spėjimai ar nuojautos, aš jų taip ir neįstengiu apčiuopti. Sėdžiu iš akmenų sukrautos stupos pavėsyje ir žiūrėdama į kasdien tą pačią valandą pro šalį prabėgančią vilkę bandau prisiminti...

Kartais, pagauta nenumaldomo azarto, ropščiuosi į viršūnes, kurios, atrodo, jau remia dangų, nors apačioj sustojęs koks apstulbęs Tėjos valstietis pavymui rėkia: „Ei, moterie, ko tu ten ieškai?! Ten nėra nei žalumos, nei vandens, nei gyvybės, tik mirtis ir

nelabosios dvasios!“ Tikrai. Tai, kas atrodė viršūnė, tėra tik smėlinga plokštikalnė, už kurios – dar vienas piramidės pavidalo, debesyse įstrigęs kalnas, ir dar, ir dar... Leidžiantis žemyn reikia būti labai atsargiai ir žiūrėti vien tik sau po kojomis, o ne į priekį, jei nenori nusisukti sprando. Tačiau mano mintys vis lekia pirmyn, o protas planuoja, planuoja, planuoja. Kol kas mane tai dar tik stebina, bet nekankina. Nors visą gyvenimą baisiai skubėjusi, niekam neturėjusi laiko ir buvusi labai nekantri, dabar imu jausti, kad lėta ngiondro slinktis pradeda erzinti. Kalnai mane moko kantrybės.

Dienos visai nepanašios viena į kitą. Kartais prisimenu senąjį Leho fotografą, kalbėjusį man apie nepakeliamą vienatvės naštą, bet kol kas jos nejaučiu. Tik mėgaujuosi veik tobula izoliacija ir su pavydu žiūriu į vieną aukštą kalną, kurio plikame akmenuotame šlaite, prie pat viršūnės matyti du lopinėliai. Žalias ir baltas: erškėtrožių krūmas ir atsiskyrėlio būstas. Ten gyvena vienuolis, medituojantis jau dešimtį metų. Kas keletą mėnesių koks nors geradaris jam nugabena maisto ir žibalo primusui. Pasakojama, kad šaltinis iš plikos uolos ištryško vos atsiskyrėlis ten apsigyveno. Paskui išdygo erškėtrožių krūmas.

Laikas ima tekėti vis lėčiau ir lėčiau, nors tsampos laukai jau plaukia ir ji nebe skaisčiai žalia, bet auksinė. Motinos Deivės pilvas didėja ir ji gimdys savo devintąjį vaiką per patį derliaus nuėmimą. Laikas slenka neapsakomai lėtai, o aš skaičiuoju, skaičiuoju, skaičiuoju savo mantras, tai visai prarasdama viltį, tai susigrąžindama ją dešimteriopai sustiprėjusią. Jaučiu, kad apie save ir pasaulį Tėjoje sužinau bei išmokstu daugiau nei visose sorbonose, kembridžuose, oksforduose, jeiliuose kartu sudėjus. Nes ne tik kalnai ir vandenys, akmenys, dangus, bet ir žmonės, šalia kurių gyvenu, yra mano didieji mokytojai. Mane moko Tseringo tėvas, visų vadinamas Mè-mè, dienų dienas ašarojančiomis akimis kažko ieškantis jam vienam teregimose erdvėse, o sutemus vakarojantis prie pokario ugnies su čiango stikline rankoje, apsuptas gausios, be galo draugiškos šeimynos. Tų žmonių sugebėjimas būti kartu, darnoje mane stebina ir žavi ne mažiau nei Himalajų viršukalnės. Nes dykumos iš tikrųjų plyti ne čia, kur taip lengva ir laisva, bet isteriškuose vakarų didmiesčiuose, jų sočių gyventojų širdyse. Stebiu Tėjos žmones, lyg jie be paliovos man išmintingai bylotų. Ir jie mane stebi. Štai, žiūrėk, koks pusplikis vaikas, patykojęs mane prie upelio, ištiesia saują žalių ir kietų kaip

akmuo abrikosų arba kartųjį ridiką, šių platumų didžiausius gardėsius. Tai koks ūkininkas man einant palei tsampos lauką paduoda prinokusią miežio varpą ir plačiai šypsodamas parodo, kaip skanauti sultingus grūdus. Jaučiu, kad palengva iš svetimosios tampu sava. Nors galbūt tai tėra mano vidinis nusiteikimas. Taip stengiuosi peržengti savo pačios ribas, ištraukti save iš tamsiausių esybės kertelių, atsigniaužti, atsiskleisti, pasklisti beribėje erdvėje, ne numirti, bet visiems laikams išnykti...

Tik staiga *kažkas atsitinka*!

Pirmiausiai mane išduoda sapnai. Juose chaosų chaosas. Naktimis regiu kruvinus mūšius, mane persekioja ištisos armijos, ateiviai iš kosmoso skraidančiose lėkštėse, maniakai ir apsėstieji, numirėliai, dvasios, o aš vis bėgu slapstydamasi, atsišaudydama, sprogdindama tiltus, padeginėdama namus, keisdama automobilius ir krėsdama su jais neįtikėtinus kaskadinius triukus pavojinguose kalnų serpantinuose. Tokie ryškūs ir intensyvūs naktiniai regėjimai mane glumina. Vis bandau nuspėti sapnų reikšmę, kol galų gale susiprantu, kad kariauju su savo pačios ego. Kaunuosi su jo įpročiais, įnoriais, jo sukurtais tabu, su tvarkingu, bet ankštu pasauliu, įrėmintu didelių bei mažų savisaugos instinkto pagimdytų baimių. Galbūt taip grumiasi sąmonė su pasąmone ir mano vakarietiškoji prigimtis su rytietiškąja patirtim... Kad ir kaip būtų, su kiekviena ngiondro diena ir naktimi aš vis labiau jaučiuosi patekusi į žūtbūtinį kovos lauką.

Negana to, dar ima kankinti kažkas panašaus į prisiminimus, tačiau ne iš šio, o iš buvusio (?) įsikūnijimo. Kartkartėmis atrodo, kad jau virstu ta Kita

moterimi, klajojusia po Ladaką ir Tibetą prieš šimtą ar dar daugiau metų? Kas ji? Bandau prisiminti: ...švelni tarsi Himalajų uola... sunki kaip debesis ties snieguota viršūne... bastūnė, vienišė, burtininkė, laiminga ir laisva, beištrūkstanti iš kasdienės tikrovės, todėl paprastam žmogui baisi... girdžiu jos tvirtus žingsnius per byrančius akmenis, jaučiu ledinį šaltinių vandenį, geliantį jos basas pėdas, regiu, ką ir ji apžavėta regėjo, – kalnus, tai saulės nutviekstus, tai tamsius ir niūrius mėnesienos šešėliuose... užuodžiu keistus jos celės ar urvo kvapus, čiupinėju raudoną vienuolės drabužį dešine ranka, kairiąja sukdama 108 trengvos karoliukus, kurie įsiurbia mantrų skiemenis ir sugeria virpančią mar-mè – sviesto lempelės šviesą... Ja jau buvau ar dar tik virstu? Nežinau. Tik skausmingai jaučiu, kad kalnai vis bando ir bando man kažką priminti. Rodos, jie tuoj prasiskleis tarsi užmaršties uždanga, o aš lyg nuo amnezijos atitokęs ligonis kaip ant delno išvysiu viską, kas buvo, kas mane kankina ir ko šitaip ilgiuosi. Net dabar turiu pakankamai *ženklų*, apie kuriuos kaip Tinlėjus Tulku galėčiau papasakoti garbingiesiems lamoms. Tad, kas žino, gal jau kitų metų Lamajuru ar Hemiso festivaliams

prasidedant, „parapijiečiai“ man neš į baltą šilką įvyniotas rupijas su sėkmę lemiančiom adatom?!

Galiausiai mąstymas visai atsisako man pačiai paklusti. Jis pasileidžia kaip kalnų upė: vien tik putos, purslai ir didelis triukšmas. Jis planuoja, planuoja, planuoja, arba viliasi, viliasi, viliasi, arba bijo, bijo, bijo, arba aprašinėja, aprašinėja, aprašinėja. „Aprašinėjimu“ vadinu nuolatines pastangas įsprausti į žodžių bei sąvokų rėmus išorinį ir vidinį pasaulius. Net kai bandau įsivaizduoti visus demonus, stovinčius man už nugaros ir grėsmingai kalenančius phurbomis į kapalas, protas nenurimsta ir toliau kuria savo beprasmišką chaosą. Užuot meditavusi Didžiąją Tuštumą, iki menkiausių detalių, sekundės tikslumu planuoju, kur po trijų mėnesių iš čia ištrūkusi važiuosiu, ką valgysiu, ką gersiu, kaip ir su kuo kalbėsiu, kokius drabužius, knygas ar papuošalus pirksiu, pagaliau apie ką svajosiu, nes dabar ir tai esu sau užgynusi. Prisikasu net iki Lietuvos, naujais baldais apstatau butą, pakeičiu šukuoseną ir visus drabužius, godžiai srebiu šaltibarščius, kertu cepelinus ar bulvių blynus ir laižausi įsivaizduodama, kaip kepsiu paprasčiausią kiaušinienę. Vieną kartą prasukusi šį gundantį filmą, pradedu vėl iš naujo ir niekaip negaliu savęs sustabdyti. Kas kad kar-

toju, kartoju ir kartoju šventąsias mantras. Mano sąmonei – tai nė motais. Dar blogiau, magiški skiemenys mano mintims yra kaip botagas, raginantis nutrūktgalviškai lėkti per fantazijų, iliuzijų ir tuščių troškimų brūzgynus.

Baisiuosi savim, neapkenčiu savęs, man norisi trenkti galvą į uolą ar sieną, kad pagaliau užbaigčiau šią sumaiščių sumaištį. Viskam akomponuoja tvartelyje šalia mano „celės“ kas pusvalandį sužvingantis asilas. Vaikiškose knygutėse rašoma, kad tai skamba „ihaha“, bet šis širdį draskantis, smegenis veriantis balsas anaiptol toks nėra! Tai – dejonė, kurioje telpa visų gyvų pasaulio būtybių skausmas. Ji nenumaldoma ir absoliuti. Kai tas gyvulys šitaip balsingai, pratisai, springdamas, užsikosėdamas, girgždėdamas, atsidūsėdamas aimanuoja, visos žmonių pastangos būti laimingiems atrodo beprasmės ir bergždžios. Manding, asilo raudą ir turėjo galvoj T. S. Eliotas parašęs: „Šitaip ir baigiasi pasaulis / Šitaip ir baigiasi pasaulis / Šitaip ir baigiasi pasaulis / Ne sprogimu, o klyksmu.“

Planams atslūgus, užplūsta idėjos, nors teoriškai dėl budistinės praktikos jos turėtų visai apmirti. Kas sekundę mano sąmonę gimdo paveikslus, kurie agresyviai veržiasi būti nutapyti, todėl paskubomis, pati

iš savęs vogdama mantroms skirtą laiką keverzoju mažyčius eskizus dienoraštyje, nors žinau, kad norint šią gausybę įgyvendinti prireiktų pusės gyvenimo. Ant šių vaizdinių grūdasi įvairiausios sentencijos, „įžvalgos“, „nušvitimai“, kuriuos fiksuoju, laimei, neįskaitomu greitraščiu. Vis dar kartoju mantras, vakarais jas suskaičiuoju su kišeniniu kalkuliatorium, gautą sumą rūpestingai užrašau į knygutę, o naktį, anksčiau nei susivokiu pabudusi, jau tariu šventus sanskrito ir tibetiečių kalbos skiemenis, turinčius naikinte sunaikinti manąjį ego.

M. Eliade yra rašęs, kad pasąmonė nepaprastai jautriai reaguoja į kiekvieną atsižadėjimo bei askezės aktą, į kiekvieną pastangą, kuri gali baigtis ego žūtimi ir mūsų aukštesniosios prigimties išsilaisvinimu. Pasąmonę ima slėgti baimė vien nuo pačios idėjos, kad daugybė joje glūdinčių slaptų, užuomazginių pavidalų taip ir neiškils į paviršių, nevirs žodžiu ar forma. O juk viskas samsaroje geidžia kaip tik tokio likimo: atsirasti, pasireikšti, stiprėti, įsitvirtinti, tarpti, klestėti, veikti ir būti. Apie nebūtį svajoja tik nedaugelis...

Jaučiuosi lyg Žemė per jos sutvėrimą ar pabaigą. Many griūva kalnynai ir kyla naujos viršūnės, atsiveria prarajos ir bedugnės, garma griūtys ir teka

liepsnojančios lavos srautai. Siaubingu greičiu artėju prie kažkokios esmės vildamasi, kad pagaliau prisiminsiu TAI – savo tibetietišką-ladakietišką-vienuolišką praeitį. Bet... Bet vis stiprėja, vis ryškėja nostalgiški namų prisiminimai ir staiga įsisąmoninu it Nušvitimą pasiekusi, kad *dabar* jau turiu savo vietą šioje Žemėje: Lietuvą. Ir man atrodo absurdiška svečioje šalyje neįžvelgiamos, gal nė nebuvusios praeities pėdsakų ieškoti.

Prisimenu, kaip kadaise mokykloje neįveikę sunkesnio uždavinio išspręsdavome lengvesnį, apsimetę neva supainiojom sąlygas, bet atsakymas nebūdavo užskaitytas... Dabar juk elgiuosi kaip tik taip. Sprunku į Himalajus ir slepiuosi nuo viso pasaulio. O gal sprunku ir slepiuosi tik nuo Lietuvos. Prisimenu vienuolį Lobsangą, įkaitusios dykumos vidury man kalbėjusį, kad turiu *savo* šalyje atlikti *savo* uždavinį. Jau regiu milijonus pareigų, kurias privalėsiu įvykdyti, nesuskaičiuojamas skolas, kurias turėsiu grąžinti, nuoskaudas, kurias priderės atlyginti, mano pačios kitiems suteiktą sielvartą, kurio jau niekada niekuo nebeišpirksiu. Manęs nė kiek neguodžia, kad kažkoks Angulimala, pasak šventųjų tekstų, nužudęs 999 žmones ir nešiojęs vėrinį iš jų mažųjų pirštelių, sukalbėjo 111 111 kartų galingąją, karmą

apvalančiąją Vadžrasatvos mantrą ir tapo arhatu*, taigi šventuoju, visagaliu, nemirtinguoju. Žinau, kad mano nusikaltimai patiems artimiausiems, mylimiausiems žmonėms niekaip nebenuplaunami. Kaip amžinas priekaištas prieš akis vis iškyla mama, kažkodėl su žemuogių pilnu puodeliu rankose... Verkiu, raudu ją matydama, nerasdama vietos blaškausi takais-upeliais vis sutikdama Mè-mè, Tseringo tėvą, kuris tai kažkur joja ant asilaičio, tai sėdi uolos pavėsy sukdamas Maldos malūnėlį ir glostydamas ėriuką, tai ilsisi padėjęs žilą galvą ant šilto akmens ir kiekvieną kartą nulydi mane išmintingu, viską suprantančiu žvilgsniu.

Vis kartoju ir kartoju, ir kartoju mantras, kartais nugrimzdama į visiškai naują, palaimingą, transą primenančią būseną, o kartais ir vėl sproginėdama aštriomis nevilties skeveldromis. Tuomet, kaip ir pas lamą Vangjalą, piktdžiugiškai pati sau primenu, kuo buvau Lietuvos visuomenėje, akinu neužmiršti aukštojo išsilavinimo, pomėgio vakarietiškai filosofijai, literatūrai, muzikai, dailei, kitiems menams ir tūžmingai savęs klausiu: ką gi aš veikiu čia, šioje lindynėje, tarp puslaukinių žmonių, iki liežuvis ir lūpos sutinsta kartodama beprasmiškus svetimų kalbų skiemenis?!!

Garsus budizmo teoretikas bei praktikas Vasubhandu tvirtino, kad tikroji mantrų prasmė kaip tik ir glūdi jų... beprasmiškume. Kontempliuodamas šių garsų bereikšmiškumą, žmogus pagaliau gali suvokti ontologinį Visatos nerealumą. Mantrinis, garsų bei raidžių vibracijomis išreikštas pasaulis yra kitoks ir aukštesnis nei tas, kurį sukuria įprasti žodžiai bei loginės sąvokos. Tačiau iš pradžių, šiems dviem prieštaringiems pasauliams susidūrus, neišvengiamas konfliktas.

Kaip rašė M. Eliade, mantrinės fonemos buvo atrastos gilioje meditacijoje, ypatingame, „kosminiame“ sąmonės būvyje, kurio beveik neįmanoma apibūdinti įprastiniais, sekuliariniais terminais. Mantra – tai vienas iš pasireiškimų tos „slaptosios kalbos“, kuria visada bylojo šamanai, orakulai, dervišai, pranašai ir šventieji. Apie ją užsimenama Naujajame Testamente: „...ir ant jų nužengė Šventoji Dvasia, ir jie ėmė kalbėti kalbomis...“ (Apd 19, 6). O vaikystės pasakose stebuklas įvykdavo tik ištarus mantrinį, pasaulius perkeičiantįjį burtažodį: ABRAKADABRA arba MUTABOR...

Apie įprastinės, kasdienės, logiškosios kalbos atsisakymą, jos sunaikinimą bei naujos, maginės, mantrinės, kalbos sukūrimą pasakoma beveik visų

garsiausių tantros adeptų biografijose. Indijos mahasidhai ir jų pasekėjai Tibete ekstazės pagauti giedojo išminties giesmes, kurių kalba, nepasiduodanti jokiai kasdienės sąmonės šifruotei, buvo vadinama „prieblandine“. M. Eliade teigė, kad transo ar gilios meditacijos metu yra patiriamas ekstaziškas sugrįžimas į pirmapradę sąmonę, suskaldomas kasdienis, įprastinis jos būvis. Visų Indijos bei Tibeto jogų pastangos kaip tik ir buvo skirtos šiam pirmapradės, giluminės sąmonės atidengimui ir pasinėrimui į ją, esančią anapus kalbos, erdvės bei laiko.

Pasak M. Eliade’s, praktinė mantrų vertė ir jų filosofinė svarba remiasi dviem faktoriais. Visų pirma tai yra joginė fonemų funkcija, kai jos naudojamos kaip susikaupimą gilinanti priemonė. Antra – tai jau tantros įnašas, susijęs su ištobulintomis gnostinės „vidinės liturgijos“ sistemomis ir atnaujintomis archajiškiausiomis „mistinio garso“ tradicijomis. Taip pat nedera pamiršti ryšio tarp mantrinių skiemenų, „sėklinių raidžių“, esančių žmogaus kūno mandaloje, ir tų pačių vibracijų, pulsuojančių kosmoso platybėse. Todėl teisingai naudojant mantras, savęs išlaisvinimui galima pajungti visų lygių būties jėgas.

Vis kartoju, kartoju, kartoju mantras ir jau net du kartus persiritu per visai neįveikiamu atrodžiusį

skaičių 111 111. O gyvenimas Tėjoje teka savo vaga. Mane priglaudusių namų moterys kiauras dienas ravi pasklidusios po tsampos laukus ir didžiulėmis pintinėmis partempusios kvapius žolynus kloja ant stogo. Čia nėra šienaujamų pievų, todėl kiekvienas stiebelis brangus. Viskas, net nupjauti ridiko ar morkos lapai džiovinami kaip pašaras gyvuliams per žvarbiąją Ladako žiemą, kaip temperatūra nukrinta iki 30–40 °C šalčio. Bet dabar pats vasaros vidurys ir karaliauja ilgos, šiltos, saulėtos, kvepiančios dienos.

Pirmasis mano mėnuo Tėjoje jau baigiasi. Kasdien vis dar esu apdovanojama rimties, pusiausvyros, įkvėpimo ar net palaimos valandomis. Kambario sienas nukabinu savo pačios pieštais dievais bei mandalomis, apsistatau puokštėmis, surinktomis iš gaivių paupio gėlių, kurios čia lygiai tokios pat kaip ir Lietuvoje: dobilai, katilėliai, kraujažolės, katpėdėlės, vėdrynai. Palengva šis būstas man pradeda atrodyti pats jaukiausias pasaulyje. O gal ne piešiniai ir gėlės, bet mantros jį šitaip stebuklingai perkeičia. Kartą Tėjon keliom valandom užsukęs Tseringas iš mano kambario padaro vos ne muziejų: pirmiausiai išdidžiai čionai atveda savo tėvą, paskui – kaimynystėje gyvenantį brolį, šis – savo bičiulius ir lankytojams jau galo nematyti. Tseringas džiūgauja: „Va kokia

puiki anili, kokia neprilygstama Žiemos žmona, – o man šnibžda: – Jie kaip gyvi neregėjo tokios kaip tu keistenybės!“

Tseringas išvažiuoja, o Tėjos gyventojai tik ir ieško progų, kaip į mano celę įsmukti. Dažniausiai jie ateina pasiskųst negalia ar atveda man, anili, kokį ligonį: tai vaiką, su galvoj žiojėjančia giliausia, pūliuojančia, karvės mėšlu vietoj jodo užtepta žaizda, tai ką nors su pamušta akim, nuo skaudančio danties ištinusiu žandu ar išsukta koja. Jie tiki, kad mano kremai, aspirino tabletės ir pleistrai yra visagaliai. Kai vėliau apie tai papasakosiu Tseringui, jis pasakys, kad Tėjos kaimiečiams turbūt priminiau lhamò, šamanę daktarę, kokių nemažai dar ir šiandien gyvena Ladake. Jos įpuolusios į transą ligas iš paciento kūno išsiurbia juodo, žalsvo ar kruvino gleivėto skysčio pavidalu.

Aš, anili, vis kartodama, kartodama ir kartodama mantras, nuolankiai plaunu, tepu ir tvarstau Tėjos žmonių žaizdas, nors iš tikrųjų pati jaučiuosi mirties paliestoji ir apsėstoji. Mirties kaukės iš Hemiso ir Lamajuru paslapčia manyje apsigyveno, o nuo begalinio mantrų kartojimo jos pabunda, atgyja, veržiasi laukan. Jos it gėlė „paleistuvė“ sproginėja nesuskaičiuojamom sėklom, tuoj pat sudygsta maži,

nuožmūs padarai, auga ir vėl dauginasi, o mano ranka nebespėja visų tų ryškiaspalvių pavidalų išguldyti ant popieriaus.

Bijau išprotėti ir sielos gilumoje nujaučiu, kad turėčiau nedelsdama iš čia išvažiuoti. Bet negaliu laužyti įžadų. Nors tolydžio prisimenu tuos, kurie kartodami mantras virto monstrais, tuos, kuriuos iš Dharamsalos teko išvežti su tramdomaisiais marškiniais, tuos, kurie tapo tykiais, melancholiškais zombiais, kinkuojančiais jiems vieniems tegirdimų šventųjų skiemenų ritmu. Savaime suprantama, visi šie žmonės buvo Vakarų psichonautai.

Žavusis Tėjos peizažas darosi vis grėsmingesnis. Mano kojos, sukandžiotos uodų, utėlių, blusų, virsta vos ne ištisine žaizda. Skauda skrandį nuo tsampos, kuria čia minta net bedantis katinas. Kamuoja kaip haliucinacijos ryškūs, tarp Mirties kaukių įsimaišę prisiminimai apie pomidorus, obuolius, žemuoges, kriaušes. Nuo sėdėjimo meditacine poza nebepakenčiamai skauda kelius ir nugarą, o nuo mantrų kartojimo beveik išnyra žandikaulis. Daugiau nebegaliu! Privalau iš čia išvažiuoti! Nedelsiant! Rytoj! Vieninteliu į Tėjos prieigas auštat atropojančiu autobusiuku! Jei liksiu, man nebus jokio pasigailėjimo. *Jokio pasigailėjimo!!!*

Tačiau negaliu laužyti įžadų ir iš karščio apgultų laukų sugrįžtu į visiškai tuščius namus: senolis ant asilaičio išjojęs į aukštybėse plytinčias pievas jakų ganyti, o visos moterys ir net patys mažiausi papžindžiai vaikai taip pat kažkur dingę. Klaidžioju tamsiais koridoriais gainiojama plėšraus Mirties kaukių spiečiaus, tik ūmai pasigirsta pratisas, vis artėjantis riksmas.

Motina Deivė, išsidraikiusiais plaukais, su ilgu nutįsusiu snargliu lekia visų priekyje ir balsiai rauda. Jos glėbyje klykia nuogutėlė, purvina mažoji Tseringo „ama“. Iš paskos bėga dar trys ašaromis apsipylusios Motinos Deivės dukros, neseniai atsiradusi marti, sielvarto perkreiptu veidu, ir kelios virkaujančios, vaitojančios kaimynų moterys. Jos visos supuola į virtuvę, parkrinta ant žemės ir nepaguodžiamai aimanuoja: „Mè-mè čivarė.... Mè-mè čivarė.... Mè-mè čivarė...“

Suprantu, kad kažkas nutiko Tseringo tėvui, baltagalviam senoliui su ėriuku ir Maldos malūnėliu. Nujaučiu kas, bet vis vien klausiu. „Čivarė“, – pasisriūbaudama atsako Motina Deivė ir tą patį vienu balsu tvirtina visi jos vaikai. Tik tyki kaimynų mergaitė Dolkar atsargiai pasivedėja mane į šalį ir kai niekas nemato, užverčia į viršų akis, iškiša liežuvį,

sugargaliuoja ir parkrinta ant žemės. Paskui, keldamasi ir valydamasi nuo drabužių dulkes, priduria: „Mè-mè“. Suprantu. Mè-mè, Tseringo tėvas, mirė.

Mane apima siaubas, nes jaučiuosi į šiuos ramybėje tarpusius namus atvedusi mirtį. Tikriausiai ji atsekė paskui mane net iš Hemiso. Niekaip negaliu nuspręsti, kaip dabar pridera elgtis: laukti Mè-mè laidotuvių tampant šių namų gyventojams dar viena papildoma problema ar skubiai susikrovus daiktus, apimtai panikos pasprukti? Nusprendžiu pasilikti. Prislėgta siaubo, pilna mirties, nešanti mirtį kaip mantrą pernakt kartoju: noriu iš čia ištrūkti, ištrūkti, ištrūkti, ištrūkti, ištrūkti, iš...

MÈ-MÈ LAIDOTUVĖS

Kadaise skaitydama didįjį P. Aries'o traktatą apie mirtį, įsiminiau teiginį, kad Vakaruose ji daugiau nebedaro pauzės gyvųjų būtyje. Bet nesupratau, ką tai iš tikrųjų reiškia. Ir štai čia, Tėjoje, stojo ši PAUZĖ. Ištisas tris dienas namai buvo tarsi apmirę. Niekas nebėjo į tsampos laukus ar jakų ganyklas, vaikai pamiršo apie mokyklą, nebebuvo kuriama krosnis, nebekepama duona, nebešluojama asla, nebemelžiama gailiai mūkianti drimo, o asilas dėl savo infernališkų giesmių išgabentas kažkur tolėliau. Nesuskaičiuojami Mè-mè sūnūs bei dukros su savo gausiomis atžalomis rinkosi virtuvėn, sėdo tiesiai ant plikos žemės ir tylėdami gėrė. Moterys – „gur-gur-čia“, sūrią arbatą su sviestu, taip vadinamą dėl garso, kuris atsiranda iki putų ją plakant specialioje piestoje. Vyrai – čiangą, rūgštų ir silpną miežinį alų.

Mè-mè, jau pargabentas iš aukštybėse plytinčių ganyklų ir visų užmirštas, niekieno nebelankomas, tik kasryt apklostomas kvapiaisiais paupių žolynais, užrakintas gulėjo mano kambaryje ir mano lovoje. Aš, visų užmiršta, niekieno nebelankoma, tik kas rytą išsiprašanti termosą „čiu-skol“ – karšto

virinto vandens, kartais kam nors užsimiršus taip pat užrakinama, kiūtojau įsispraudus į kampą dideliausiame, nejaukiame Mè-mè kambaryje ant jo gulto. Dabar mūsų teisės buvo lygios: mano, mirtį čion atnešusios įsibrovėlės, ir jo – Bardo* karalystės gyventojo. Supratau, kad baisiausias netaktas buvo šiuose namuose pasilikti, o ne vos apie netektį sužinojus iš jų sprukti. Tačiau dabar nieko kito nebeliko, kaip tik sulaukti laidotuvių. O joms niekas net nesiruošė, nors lauke ir kambariuose tvyrojo pragariškas karštis.

Jaučiausi tapusi mirties įkaite ir visos mano pastangos nors kiek tolėliau nuo jos atitrūkti buvo bergždžios. Kalnai stovėjo susiglaudę užburtu, neperžengiamu ratu. Dangus, it įkaitusi plieno plokštė, nusileido žemyn ir kasdien grėsmingai artėjo prie žemės. Takai-upeliai patvino, tad bandydama kur nors eiti grimzdavau iki kelių ir skaudžiai susimušdavau kojas į kažko įtūžusius akmenis. Laukuose, kad niekur nepabėgčiau, tarsi iš po žemių dygo plėšrios, iš spygliuotų šakų suregztos užtvaros. Mirtis Mè-mè namuose dabar veikė lyg koks užburtas magnetas ir vos per porą žingsnių nuo jo atsiplėšusi būdavau tučtuojau paslaptingos jėgos traukiama atgalios. Mano kūnas prisiminė, kad jis alergiškas dulkėms,

todėl šnarpštė, ašarojo, kosėjo, čiaudėjo ir tino. Vis labiau trūko oro, dažnai pasijusdavau it su durklu, įsmeigtu krūtinėn.

Trečiosios dienos vakare pagaliau atvažiavo Tseringas, bet išgirdusi jo balsą tamsiuose koridoriuose tik dar labiau paklaikau. Jaučiausi Mè-mè žudikė. Buvau tikra, kad ir Tseringas žino, kas į jo tėvo namus atvedė mirtį. Kai jis įėjo į kambarį, visiškai nebežinojau, kaip man dera ilgtis. „Na, ko tu čia dabar kaip nesava, – sušuko perdėm žvaliai. – Išėjo žmogus, tai išėjo. Greit sugrįš. Aš niekad neverkiu tokiais atvejais, niekad neverkiu.“ Ir sukūkčiojo, o po pauzės braukdamas ašaras pridūrė: „Ei, paklausyk, Žiemos žmona, aš tau atvežiau bananų ir obuolių. Ar girdi?!“

Ketvirtosios dienos rytą man liepiama apleisti didįjį kambarį ir persikraustyti į sandėliuką, kuris tiek prigrūstas daiktų, kad ten sunku net koją įkelti. Pauzė baigėsi. Amžiną atilsį senolio menė skubiai šluojama, šlakstoma vandeniu ir klojama kilimais. Joje apsigyvens Hemiso vienuoliai, kurie rytoj čia pasirodys. „Jie atsiveš vieną labai slaptą Mirties kaukę, – šnabžda Tseringas, – tokios beveik niekas nematė. Tau juk patinka Mirties kaukės, ar ne?“ Taip. Patinka. Ačiū. Džiulė.

Dabar turiu du užsiėmimus: arba kiūtau sandėliuke ant metalinės dėžės ir raunuosi žilus plaukus, kurių po Mė-mė mirties atsirado tiek, kad darbo užtenka visai dienai, arba sėdžiu vidury tsampos lauko ant didžiulio akmens, lukštenu ir kremtu grūdus iš prinokusios miežio varpos. Vakarais kyla vėjas ir tuomet išlakūs medžiai, rodos, ima šokti modami rankom, lankstydamiesi visu kūnu kaip Hemiso vienuoliai užburiančiu Mirties šokio ritmu: tam tam tararam, tam tam tararam, tam tam tararam...

Ketvirtosios dienos popietę pamatau upeliu energingai atžirgliojantį aukštaūgį vienuolį. Jis savo šventą drabužį pasikaišęs vos ne iki pažastų, o per petį persimetęs į oranžinį audeklą susuktą šventą knygą (tibetietiškieji sakraliniai tekstai spausdinami ant ilgų siaurų popieriaus juostų, kurios ne įrišamos, bet įvyniojamos į medžiagą). Mane pamatęs vienuolis kerinčiai nusišypso. Pasirodo, tai yra ne kas kitas, kaip mėlynakis Juodosios skrybėlės čiamo šokėjas iš Hemiso.

Netrukus atklega ir būrys mažamečių skustagalvių pyplių vienuoliškais drabužiais, tempiančių kažkokius didelius maišus, kuriuose turbūt yra ir paslaptingoji Mirties kaukė. Vyresnieji vienuoliai ir pats Hemiso kempo-lama atvyksta pavakare. Sočiai

pavalgydinti jie užlipa ant stogo, kur man dabar paskirta miegoti. Manasis šešiasdešimt žodžių tibetietiškas žodynas suspurda, atgyja ir pagaliau po mėnesį trukusios tylos galiu pa-si-kal-bė-ti. Tseringas kaip Figaro, tai šen, tai ten, jo neįmanoma net minutei nutverti. Kempo-lamai ir penkiems senyviems čiamo šokėjams, kurių prisimenu ne veidus, bet pavargusias, išsipūtusių venų išvagotas kojas, jau pasakyta, ką aš, anili, čia, Tėjoje, veikiu. Kempo manęs dalykiškai paklausinėja kai kurių meditacinės praktikos smulkmenų, o likusieji tik švelniai plekšnoja per ranką, nugarą, petį kartodami: anili, čiomo, geculma, lhamo. Visi šie žodžiai reiškia vienuolę, tik „lhamo“ – šamanę ar deivę. Jau turbūt milijoninį kartą šioje kelionėje pagalvoju, kad tai stebuklų stebuklas: kažkur Himalajuose, šviečiant mėnuliui, krentant žvaigždėms, sėdžiu ant stogo ir šnekučiuojuosi su senais Hemiso vienuoliais! O kiek dar tokių stebuklų manęs laukia?!

Naktis šalta. Visa gausi Mè-mè giminė jaukiai susiglaudusi po viena milžiniška antklode jau sapnuoja septintąjį sapną, tiktai aš niekaip negaliu užmigti, o kai pagaliau užsnūstu, pabundu nuo sunkaus dunkstelėjimo ir savo pačios riksmo. Didžiulis šakotas kelmas, ramiai čia buvęs turbūt jau kokią

dešimtį metų, staiga nuvirsta vos per kelis centimetrus nuo mano smilkinio. Tada susivokiu išsirinkus vietą tiesiai virš kambario, kuriame yra numirėlis, ir, be abejo, virš mėtomis bei pelynais iškloto jo guolio. Ženklas? ŽENKLAS!

Kai kitą rytą apglušusi išslenku į kiemą nusiprausti, mane užpuola padūkėliški Hemiso novicijai. „Lama, lama, „turis“ lama!!!“ – žviegia jie rodydami į mane pirštais ir tampydami už drabužių. Anksčiau visas vienuoliškojo vaikų darželio išdaigas priimdavau tirpdama iš susižavėjimo. Šį kartą pradedu tūžti. Tūžtu, kai kempo-lama pašaukia mane tibetietiškuoju vardu, kuriuo dar tik vakar taip išdidžiai jam prisistačiau. Tūžtu, kai mėlynakis Hemiso šokėjas, atnešęs į laukus, prie akmens, ant kurio pūpsau, puodelį arbatos, maloniai sako: „Čia tau, geculma“. Tūžtu, kai pro šalį einančios kaimo moterys pagarbiai nusilenkia: „Džiulė, anili“. Tūžtu, tūžtu, tūžtu, atrodo, kad man pro kaukolę jau kalasi plieniniai Jamos ragai ir akys pasrūva krauju.

Nusprendžiu visiems laikams atsikratyti savo mįslingos tibetietiškos-ladakietiškos-vienuoliškos praeities. Nusivelku raudono vyno spalvos suknelę, taip maloniai primindavusią apie kadaise gal ir tikrai buvusią vienuolystę Himalajuose. Spausdama ją

glėbyje lekiu į paupį ir jaučiuosi taip, lyg ruoščiausi nuskandinti kažką gyvą. Pasirenku nuošaliausią vietelę ir gerai apsidairau, ar kas nemato mano nusikaltimo. Sraunūs, putoti, net balti vandenys bematant praryja mano raudoną drabužį. Baigta!

Sugrįžusi į pirkią imuosi makiažo. Pasidažau akis bei lūpas, įsisegu auskarus, užsikabinu perlų karolius. Tegul visi pagaliau praregi ir pamato, kas aš tokia iš tikrųjų esu. Jurga iš Lietuvos, kurią nežinantiems galiu parodyti žemėlapyje. O sau prisiekiu: jei tik pavyks iš Tėjos ištrūkti, užsidarysiu, užsibarikaduosiu savo namuose ir niekur iš jų kojos nekelsiu, nevažiuosiu net į Kauną, net į naujuosius Vilniaus rajonus!

„O, puikiai atrodai, Žiemos žmona!“ – šūkteli iš nesibaigiančių darbų bei rūpesčių verpeto sekundei išniręs Tseringas. „Jokia aš tau ne Žiemos žmona, aš – Jurga iš Lietuvos!“ – urzgiu mintyse. „Kokie gražūs tavo auskarai, čiomo“, – sako mėlynakis iš Hemiso, o aš lietuviškai atšaunu: „Jokia aš tau ne čiomo!“ Jis, pernelyg arti manęs prisikišęs, į auskarus įsitvėręs, tik patvirtinančiai linguoja galva ir šypsodamasis kartoja: „Čiomo, čiomo, lama, lama...“ Kažkoks prakeikimas!

Didžioji pauzė, kaip sakiau, jau seniai pasibaigusi. Vyrai kapoja malkas laidotuvių laužui ir siuva baltas įkapes, o moterys kepa duoną šermenims. Senieji vienuoliai, skambindami varpeliais, mušdami būgnus ir pūsdami ritualines kriaukles, kad mirusysis jų pratisą verksmą girdėdamas nepasimestų bauginančiose Bardo žemėse, skaito jam šventuosius tekstus. Mažiai, sutūpę ant stogo, į krūveles rūšiuoja baltus, geltonus, rusvus, žalius, juodus grūdus, iš karklo pjausto vienodo dydžio pagaliukus ir seilindami bukus pieštukus rašo mantras ant skudurėlių. Visa tai skirta tolesnėms apeigoms. Šiam paradui vadovauja mėlynakis Juodosios skrybėlės čiamo šokėjas. Jis spėja ir virtuvėje aplink puodus pasisukioti, ir su gedinčiomis merginomis paflirtuoti, ir lipšniai pašnekinti orias Tėjos slėnio matronas, ir malkų prikapoti, ir su vyrais kažką dalykiškai aptarti, ir su apsižliumbusiais vaikais pažaisti, ir liūdnąją drimo pamelžti, ir visų spardomą bedantį katiną paglostyti, ir magišką diagramą ant stogo triūsiantiems novicijams nubraižyti, ir nubėgęs į šventykla virtusį didįjį kambarį, užsidėjęs dievybės karūną, raudų kriauklę papūsti, ir užvertęs galvą svajingai pasižiūrėti į dangų...

Vakarais virtuvėje patvinsta čiango upės. Jau beveik visa giminė su Mè-mè atsisveikinti susirinkusi. Tseringas, stokodamas pirštų, nes tris jis ir taip pametė Himalajuose, o gal audringoj jaunystėj Bombėjuje, skaičiuoja: vienas, du, trys, keturi... aha, septynios seserys ir septyni broliai. Taip, Tseringas – septintas.

Viešpatauja visiška ramybė ir harmonija. Į čiango upes įsilieja ugniniai romo upeliai. Žmonės palengva apgirsta, pralinksmėja ir, rodos, visai užmiršta, ko čia susirinkę. Tik staiga vyriausioji, šešiasdešimtmetė Tseringo sesuo pratrūksta balsinga tirada. Nesuprantu kalbos, bet man aišku, kad jos žodžiai pikti, pagiežingi, agresyvūs ir skirti užsienietę žmoną bei puikų namą Lehe turinčiam broliui. Tseringas irgi nepėsčias, todėl pradeda pašėlusiai atsikirtinėti. Jiedu vis labiau karščiuojasi, galiausiai pradeda vienas kitą barstyti tsampos miltais ir laistyti čiangu. Moterys bando užčiaupti į visišką isteriją įpuolusią seserį, o vyrai – numaldyti įsisiautėjusį brolį, kuris jau užsimoja tai tuščiu romo buteliu, tai didelėmis sunkiomis žirklėmis avims kirpti. Ir visi rodo man nedviprasmiškus ženklus: Kadangi Kristinos čia dabar nėra, tu, Žiemos žmona, vienuole, veskis savo nepakenčiamą vyrą ant stogo miegoti.

Tuomet, pačiu laiku, pasirodo mėlynakis devyndarbis Hemiso vienuolis. Jis tepasako kelis žodžius moteriai ir ši kaipmat nutyla. Numaldyti Tseringą kiek sunkiau. Vienuolis sukryžiavęs kojas atsisėda priešais jį ant tsampa nubertos ir čiangu sulaistytos plūktinės aslos. Kalba ilgai ir aistringai. Tseringas subliūkšta. Tseringas pasidaro it šilkinis. Tseringas verkia ir pamaldžiai sunėręs pirštus kažką prisiekinėja. Tseringas lenkiasi ir kakta liečia žemę prie vienuolio kojų lyg šis būtų šventasis. Bučiuoja jo rankas. Glaudžia jo delnus sau prie smilkinių ir palaimingai užsimerkia, tarsi semtųsi kokios dieviškos galios... Tseringą visai nuraminęs, vienuolis ima triūsti prie puodų, mat jo pareiga dar ir kempo-lamą gardžiai pamaitinti. Paskui jis rūpestingai suplauna indus ir nueina kloti patalų seniesiems vienuoliams.

Išaušta septintoji diena. Šiandien pagaliau Mè-mè laidos, atiduos jo kūną ugniai. Jau penktą valandą ryto vienuoliai pradeda paskutiniąsias apeigas, o moterys – graudžiuosius verksmus. Kiekviena tarsi ariją sugieda širdį draskančią giesmę, o su mirusiuoju atsisveikinti iš toliau atskubėjusios viešnios jau nuo slenksčio prapliumpa ašaringomis raudomis. Visos moterys tūno susigrūdusios virtuvėje. Vyrai sėdi ant stogo, neskubėdami grukšnoja čiangą ar

ką nors stipresnio ir kalba gerus žodžius apie velionį Mè-mè. Kiekvienas svečias, atėjęs į mirusiojo namus, atneša paskutiniąsias jam skirtas dovanas: maišelį tsampos ir butelį čiango.

Virš Himalajų tvenkiasi tamsiai mėlyni audros debesys ir žaibuoja. Dar tik ankstyvas rytas, o žinau, kad šiandien išprotėsiu. Jaučiu, kaip TAI manyje jau vyksta. Man gaila Tseringo – tiktai šito jam per tėvo laidotuves tetrūko. Išprotėsiu taip ir nesulaukusi išganingojo rytojaus, kai ketinau iš Tėjos išvažiuoti. Išprotėsiu, jei per artimiausias dvidešimt keturias valandas neatsiras kažkas, su kuo vėl galėčiau pasijusti savimi ir paplepėti apie tai, kas man patinka: Amsterdamą, Bergmaną, Bitlus, Salvadorą Dali, Rilkę, raudoną vyną... Deja, nei Tseringas, nei garbusis kempo-lama, nei mėlynakis šokėjas čia nepadės. Aš išprotėsiu. Jau kraustausi iš proto.

Laimei, jie atūžia atviru džipu ir atbrenda upeliais! Du bodhisatvos-mahasatvos, kaip pasakytų Jackas Kerouacas „Dharmos bastūnuose“. Tai gražioji Kristina ir jos bičiulis Piteris, jau keturiolika metų besidžiaugiantis hipišku gyvenimu Indijoje. Kaitra galutinai atslūgsta ir ima dulkti smulkus lietus. Aš išgelbėta.

Bodhisatvos-mahasatvos atsiveža visko, ko tiktai reikia: Piteris viskio, ant kurio etiketės parašyta, kad jis skirtas tik Ladake dislokuotoms Indijos karinėms pajėgomis, „Marlboro“, žiupsnelį hašišo („Just for fun“), o Kristina abrikosų, kurių derlius ką tik prasidėjo, šokolado ir riešutų. Riešutai yra tiesiog neatskiriama šios žavingos moters dalis ir ji tikina vien jų dėka apkeliavusi visus Himalajus: Tibetą, Mustangą, Zanskarą, Ladaką...

Mes lipam ant stogo, sėdam po paskubomis ištemptu tentu, kur senas Tėjos vienuolis su savo smalsiu dešimtmečiu pagalbininku iš spalvotų siūlų ir karklo šakelių rezga kažkokius magiškus spąstus. Mėlynakis iš Hemiso atneša mums po didelę tormą nuo paskutinių Mirties apeigų altoriaus, o Piteris sušunka: „Dievulėliau, ką po šimts Kevinas Costneris, persirengęs budistų vienuoliu, veikia Himalajuose?!“ O aš jam atšaunu tai, ką jau seniai kam nors norėjau pasakyti: tai visai ne Costneris, o Arvydas Juozaitis, olimpinis čempionas ir filosofas, kuris viena beprotiškai drąsia paskaita 1988 m. pradėjo Sąjūdį už Lietuvos laisvę. Piteris dar kartą įdėmiai nužvelgia vienuolį, o šis jau matuojasi šiaudinę Kristinos skrybėlę su visais popierinių gėlių rojaus sodais,

saulės akinius ir šypsosi, tarsi šito jam tetrūko iki visiškos laimės.

Ant stogo užsiropščia ir šventiškai pasipuošęs Tseringas. Jis stveria obuolį iš rūpestingai sukrautos mirusiajam skirtų atnašų krūvelės ir atsikanda, o kai visi tai mačiusieji pasibaisėję suūžia, lengvabūdiškai atšauna: „Aš kiaurą dieną nevalgęs, o mano tėvas visada buvo labai dosnus, todėl nemanau, kad numiręs pagailėtų sūnui obuolio.“ Jis atrodo puikiai nusiteikęs ir atsisėdęs prie mūsų išlenkia viskio stiklelį. Paskui rodo į žilagalvį Tėjos lamą su kūdikio akimis, kuris atidėjęs į šalį savo maginius darbus dabar pasigardžiuodamas šlamščia ryžius ir man šnabžda: „Žiemos žmona, šis vienuolis – nuostabus žmogus, o tu jam padarei didelį įspūdį. Būk gera, tark jam porą meilių žodelių, paspausk ranką, o paskui pabučiuok į skruostą. Padaryk žmogui malonumą.“ Aš kiek spyriojuosi, bet kai Tseringas, kuriam jaučiuosi skolinga, priduria: „Tai bus malonumas ir man!“ – pasiryžtu. Prieinu prie senuko, pritūpiu, šypsodamasi išpyškinu tris ladakietiškas mandagumo frazes, kurias moku atmintinai, paspaudžiu kietą ir tvirtą ranką, tačiau kai taikausi pabučiuoti, vienuolis išgąsčio apimtas puola trauktis atatupstas ir net išmeta gardžiųjų ryžių lėkštę. Visi ant stogo

sėdėję vyrai ima griausmingai kvatoti: šito Tėjoje dar nebuvo!!! O Hemiso Juozaitis, vis dar su skrybėle ir akiniais, tiesiog leipsta iš juoko: „Ech, anili, ech, čiomo, ech, lama, ech, lhamo!!!“ Tseringas vargais negalais liaujasi prunkšti ir pašnabžda man į ausį: „Na, tik nesijaudink. Visi Tėjos žmonės tave labai gerbia. Jie man sakė, kad esi nepaprastai išmintinga moteris, nes kasdieną matė tave einančią ant kalno prie stupos ar sėdinčią paupy ant akmens ir kalbančią mantras. Kai kurie net porino, kad Žiemos žmona kur kas geresnė už Vasaros žmoną...“ Visa tai nuklausiusi Kristina smagiai kikena.

Tseringą nusineša neatidėliotinų reikalų sūkuriai. Tuomet Piteris, kaip ir visi Himalajuose, matantis pirmą gyvą žmogų iš Lietuvos, kokią valandą manęs klausinėja apie viską: savilaidą, savivaldą, Sąjūdį, Sausio 13-ąją, seniausiąją pasaulio kalbą, tokią panašią į sanskritą, apie litus, lietų, parlamentą ir prezidentus... Ar gali būti geresnė prichoterapija?!

Apačioje vis garsiau ir garsiau rauda moterys. Du maži vienuoliukai, užlipę ant stogo, ima pūsti gedulo kriaukles. Tai reiškia, kad artėja svarbiausias laidotuvių ritualo momentas. Netoliese iš nedidelio krematoriumo, vadinamo sporšingu, jau rūksta kvapūs kadagių dūmai. Gyviesiems išnešamas paskutinis

mirusiojo maistas, kuriuo, ypatingomis apeigomis perkeistu ir apkerėtu, Mè-mè galėjo pasimėgauti net būdamas Bardo tyruose. Vyras, apsigobęs balta gedulo skraiste, traukia verksmingą giesmę, o rankose laiko didžiulį dubenį, kuriame kūpso natiurmortas, kadaise galėjęs įkvėpti ne vieną Mažųjų Olandų tapytoją: rūpestingai išdėlioti ornamentai iš pomidorų, salotų lapų, gundančiai prasižiojusių žirnių ankščių, morkų, obuolių, abrikosų, bananų; baltos ryžių kalvelės, džiovintos mėsos ir sūrio kauburėliai, čiango ežeriukai, iš tsampos nulipdyti miniatiūriniai gyvuliai, degančios sviesto lempelės ir rūksantys smilkalai. Giedotojas sujaukia, suminko visą šį grožį ir rieškučiomis dalija į laidotuves atėjusiems. O apačioje vis gariau ir garsiau rauda moterys. Prirūkusi virtuvė jau sausakimša, netilpusios glaudžiasi visuose tamsiuose koridoriuose, grąžo rankas, daužo galvas su išsidraikiusiais plaukais į sienas, mušasi kumščiais į krūtines, barstosi dulkėmis ar laistosi vandeniu, draskosi, žnaibosi, taip privesdamos save ir viena kitą iki visiškos isterijos.

Ant stogo, vyrų pasaulyje, ramu. Visi susikaupę, nugrimzdę į tylą ir savo mintis. Pakyla ir sujunda tik tuomet, kai į kiemą išeina karūnuoti, dievų drabužiais pasipuošę Hemiso vienuoliai. Vieni rankose

laiko šnabukus – dvipusius, ant drakonais, kaukolėmis ir demonų veidais dekoruoto rėmo ištemptus būgnus, įtaisytus ant ilgos raudono koto ir mušamus lenktomis lazdomis. Kiti tratina damaru, kurio garsas sujungia du pasaulius, dvi realybes, gyvenimą ir mirtį. O taip, šį lėtą, nuožmų, bet švelnų ritmą aš kuo puikiausiai prisimenu: tam tam tararam, tam tam tararam... Galiausiai laukan išlinguoja vienintelis šiuose namuose likęs vyras, Mè-mè anūkas, dvidešimtmetis Namgjalas, nematantis kelio per ašaras ir palinkęs po sunkia našta. Ant pečių jis tempia savo senolį, įvilktą į baltas įkapes, suriestą embriono poza, visai sumažėjusį, tarsi pasiryžusį sugrįžti atgal į motinos įsčias. Kitose Ladako vietose mirusiojo kūną guldo į nupjautos piramidės formos dėžę, deda ant neštuvų ir iki sporšingo gabena artimiausieji giminės, kaimynai arba vienuoliai. Tiktai Tėjoje likęs archajiškas, garbiausių Leho lamų, beje, uždraustas, paprotys, kai mirusį tėvą ar senelį į paskutinę kelionę tempia namuose likęs vyriausias vyriškos giminės atstovas. Tai lyg ir vyriškumo išbandymas, kurio Namgjalas neišlaiko. Atnešęs senelį iki sporšingo, jis krenta ant žemės, raitosi, rauda, rėkia, o paskui praranda sąmonę. Visą vakarą ir pernakt jis karščiuoja, klejoja, blaškosi lovoje, o ne

per seniausiai į Tėją iš gretimo kaimo dar Mè-mè parvesta jaunutė žmona ištikimai jį prižiūri.

Mirties šokio finale dalyvauja tik vyrai, bet mudviem su Kristina daroma išimtis. Tseringas mane vis kumščiuoja: „Eik, pasiimk fotoaparatą. Tuoj bus atliekamas slapčiausias iš visų ritualų. Niekam nevalia jo žiūrėti. Bet aš susitariau su vienuoliais. Tau, Žiemos žmona, jie leido. Tu galėsi nufotografuoti paslaptingąją Mirties kaukę. Nė vienam „turis“ dar nepasitaikė tokia proga!“ Bet nenoriu nei matyti, nei fotografuoti to Mirties šokio. Tam tam tararam...

Krematoriumas stovi pačioje sodyboje, netoli tvarto, po obelimis ir abrikosmedžiais. Kitose vietose kremacijos ap viduryje dykumos. Sporšingas, kitur dar vadinamas purhangu, yra ne didesnis už dujinę viryklę, išbalintas kalkėmis, kartais puoštas ryškiaspalvėmis ir blizgančiomis mozaikos plokštelėmis ar išpieštas augaliniais ornamentais. Jis kurstomas pro arkinę angą apačioje, o palaikai, neretai sukapoti gabalais ir įvynioti į ryškiaspalviais kaspinais padabintas įkapes, kišami pro neįtikėtinai ankštą įeigą viršuje. Į ugnį gausiai metamos kvapiosios žolės, o ir mirusysis apdedamas smilkalų lazdelių ryšulėliais. Visi Tėjos slėnio vyrai eina ratu aplink beįsidegantį sporšingą ir meta vidun baltus khadakus, paskutinius

pagarbos ženklus dabar jau tikrai iškeliaujančiajam Mè-mè. Tą patį atliekame ir mudvi su Kristina, dvi moterys, moterų giminei užgintoje teritorijoje. Vienuoliai stovi kiek atokiau ir pusbalsiu deklamuoja šventuosius tekstus. Galop kempo-lama duoda vos pastebimą ženklą pasauliečiams, ir mes visi vienas paskui kitą vorele išeiname. Tada numazgojame upelyje rankas, vandeniu praskalaujame burną, apsišlakstome veidą ir viršugalvį. Kad ant mūsų kūnų neliktų jokio mirties pėdsako. Aš atsisuku ir dar spėju pamatyti, kaip kempo-lama iš juodo maišo ištraukia slaptą, pačią slapčiausią Mirties kaukę.

Vienuoliai, giedantys giesmes, lieka prie pelenais virstančio mirusiojo, o pasauliečiai sugrįžta ant stogo. Lynoja. Ir tai net ne lietus, o sidabriška skraistė, suausta iš plonų it voratinklis vandens siūlų. Pavakare, kai dūmai iš miniatiūrinio krematoriumo liaujasi rūkę, staiga išlenda saulė, o dangų virš Himalajų nutvieskia daugybė vaivorykščių. Tseringas, netverdamas džiaugsmu, skaičiuoja: „Viena, dvi, trys, keturios... vienuolika! Šit kaip gražiai mano tėvas išėjo! Lyg šventasis!“ Visi puola girti vienuolius, kurie puikiai išvedė Mè-mè iš Skausmingojo Mirties bardo, o šie, kaip tikri savo paslaptingojo

amato meistrai, tik kukliai šypsosi ir pritardami vos pastebimai linkčioja galvom.

Visus apima pakili nuotaika. Iki paryčių žmonės mena amžinas minkles apie gimimą, mirtį, tai ryškioje žvaigždžių šviesoje, rodos, jau apčiuopdami patį tikriausią atsakymą, tai surikus naktiniam paukščiui ar dvasiai vėl paleisdami jį iš rankų.

O rytą, šeimininkams ir svečiams kiek somnambuliškai pusryčiaujant, virtuvėn įpuola Tseringas, iš laimės spinduliuojančiomis akimis, ir surinka: „Kaimynams ką tik gimė berniukas! Mano tėvas sugrįžo! Dabar aš visiškai ramus ir laimingas! Mè-mè jau vėl čia!“ Ladakiečiai džiugiai suklega, o Piteris, Kristina ir aš veblenam, kad teoriškai persikūnijimas nevyksta taip greitai. Tseringas stveria į glėbį savo mažąją „amą“ ir pasileidžia šokti dainuodamas: „Mè-mè sugrįžo! Jis ir vėl čia! Šalia mūsų! Tam tam tararam!“

PRIESAIKOS KELIONIŲ DIEVUI

Lietus pliaupia kaip iš kibiro, debesys tokie tiršti, kad net Himalajų nematyti, tačiau kaip tik šį rytą po Mè-mè laidotuvių Piteris, Kristina ir aš turime važiuoti į Lehą. Tseringas pasilieka Tėjoje, mat dar reikia išbarstyti Mè-mè pelenus ten, aukštybėse, palei pat dangų, ir toliau dalyvauti mirusiajam skirtose apeigose, kurios pagal budistinę tradiciją iš viso tęsiasi keturiasdešimt devynias dienas.

Prakeikiu visas keliones, kai kiaurai permerkti patvinusiais upeliais mes leidžiamės prie Piterio džipo, kurio brezentinis stogas, pasirodo, liko Lehe. Todėl kelionėms po dykumas parengta mašina dabar yra tarsi gelda, pilna vandens. Vargais negalais jį išsėmę, mes susėdame ir visam kaimui entuziastingai palydint išvažiuojame. Atrodome tarsi iš kokios beprotiškos komedijos: gražuolė Kristina su savo nepakeičiama, rojaus sodais puošta skrybėle ir tradicine ladakietiška klostyta vyšninio aksomo suknia, Piteris su plačiabryle sombrero ir visai sudriskusiu, lopas ant lopo ilgaskverniu Tseringo senelio paltu, pagaliau aš, apžergusi žliugsinčią kuprinę, nes džipe tik dvi sėdynės, apsigaubusi polietileniniu apsiaustu,

išsaugotu po kažkurio lietingo Sąjūdžio mitingo, ir bergždžiai besistengianti išskleisti vėtros draskomą raudoną skėtį.

„Po pusvalandžio lietus baigsis“, – sako Piteris ir visu garsu įjungia psichodelinę muziką. Imame pašėlusiu greičiu per debesis leistis žemyn. Džipas, su kuriuo bent dvidešimt kartų per dešimt metų Piteris išmaišė skersai ir išilgai visą Indiją, paklusnus lyg senas, ištikimas arklys. Mus tik retkarčiais sustabdo kelią užtvėrusios lietaus paplautų akmenų nuošliaužos, prasiveržę požeminiai vandenys ar ratais į dangų apsivertę oranžiniai sunkvežimiai. Po pusvalandžio dangus virš Himalajų tikrai ima giedrytis ir Kristina kvatodama šaukia: „Štai ji – pozityvaus mąstymo galia!“ Sunkūs, pilki debesys pasklinda baltais perregimais nėriniais, pro kuriuos trykšta virpantys įvairiaspalvių spindulių pluoštai. Žiūrėdama į tą pasakišką debesų, šviesos, blizgesio teatrą, Himalajams alsuojant, kvatojant, triumfuojant, noriu verkti iš dėkingumo, kad esu čia ir dabar, su dar dviem bepročiais, džiaugsmingai klykiančiais džipo priešakyje. O Didysis Kelionių Dievas, staiga tapęs viskuo – oru ir vandeniu, žeme, kalnais, debesimis, dangumi ir pagaliau prasiveržusia saule, man nesiliauja kartojęs: „Šiame gyvenime tu būsi

mano ir vien tik mano valioje!!!“ Ir visa savo esybe esu pasiryžusi Jam paklusti. Kas kad Tėjoje 111 111 ir dar 111 111 kartų su kiekvienu budistinio rožinio mantros karoliuku prisiekiau, kad daugiau niekur nebekeliausiu. Tačiau pačioje įžado prigimtyje glūdi jo sulaužymas, kaip viltyje – žlugimas, todėl ir šio man nelemta tesėti. Apsvaiginta greičio ir vėjo triumfuoju, o aukštybėse, jau beveik danguje, tarsi man pritardamas pasirodo kažkokio pamišėlio violetinėje uoloje gigantiškomis raidėmis iškaltas užrašas: „VENI, VIDI, VICI“.

Kelias dabar kyla vis aukštyn, aukštyn ir aukštyn, netgi dingteli, kad taip spirale besisukdami mes pagaliau iššausim į dangų, išlėksim į kosmosą. Serpantinas, einantis pačiu bedugnės pakraščiu, o iš kitos pusės įrėmintas stačios kalnų sienos, yra neįtikėtinai siauras. Kiekvieną kartą, kai jame prasilenkia du milžiniški sunkvežimiai, jaučiuosi lyg išvydusi iliuzionistinį triuką. Šiose aukštybėse jau nebėra makabriškų lozungų, įspėjančių apie pavojus, kuriuos gali tiesiog kolekcionuoti kituose kalnų keliuose. Viskas ir taip aišku! Užtat – Himalajai!!! Jie stūgso... Ne, jie švyti įvairiausiomis vaivorykštės spalvomis. Nė kiek neperdedu taip sakydama. Kalnai tai šviesiai gelsvi, tai medaus ar aukso atspalvio,

tai oranžiniai, variniai, raudoni ar purpuriniai kaip Tibeto vienuolyno drabužis, tai violetiniai, tai žali, tai smaragdiniai, žydri, tamsai mėlyni, galiausiai balti saulėje žėrinčiais ledynais ir sniegu, tokie balti, kokie, pasak šventųjų budistinių tekstų, gali būti tik dievai. O dievai man šnabžda: *„Tu priklausai vienam iš mūsų ir, kol gyva būsi, Jo įsakus vykdysi. Jo vardas – Didysis Kelionių Dievas“!*

Staiga Piteris sustabdo mašiną, išjungia muziką ir pareiškia: „Ei, jūs, tik pasiklausykit tylos!“ Iš tiesų apie Himalajus bus nieko nepasakyta nepapasakojus apie jų tylą. Ji ne pritykina ir ne nusileidžia švelniai mostelėjus didžiuliais sparnais, o griūte užgriūva ir gulte užgula. Čia, aukštybėse, tyla yra absoliuti: nė medis nesuoš, nė vanduo nesučiurlens, nė paukštis nesučiulbės, nė šuo nesulos, nė musė ar uodas nesuzys, nes visi šie balsai pasiliko ten, apačioje. Tačiau tai nėra tyla prieš audrą ar kraupi tylybė, kuri, kaip byloja pranašai, stos prasidedant Apokalipsei. Ši tykuma – švelni ir meilinga it Kosminė motina, kuri glosto, glaudžia, liūliuoja savo vaiką paklydėlį ir palaimingai apsvaigintą grąžina atgal į savo milžiniškas įsčias. Ta tyla yra tarsi pati garso esmė, atrodo, ji sugeria į save visus pasaulio triukšmus, ūžesius, sprogimus, riksmus, giedojimus,

šnabždesius, verksmą, dantų griežimą, skambesį, čiulbesį, bangų mūšą, čiurlenimą, muziką, širdies plakimą, visą šią kakofoniją kas akimirką savyje numarina, o paskui tarsi Šiva magiškam šokyje sutvėrusi ir vėl sviedžia atgalios į ašarų pakalnę. Jeigu dievai kalba, tai tik šitokiu – tylos balsu ir vienas iš jų, Didysis Kelionių Dievas, dabar man byloja: *„Tu nebeturėsi namų, neberasi juose ramybės, nebeteksi visų draugų, kurie nebus tokie patys klajūnai ar nepaklus mano dėsniams.“*

Mes važiuojame toliau. Vėl su muzika, dabar jau leidžiamės žemyn, o kelias tuštut tuštutėlis. Prisimenam Jacką Kerouacą ir dalijamės patirtim, kaip keliauti autostopu po šias dievų, debesų bei dvasių valdas. Panūdusiems būtent taip piligrimauti turėčiau keletą patarimų. Neverta gulti ant asfalto, mojuoti, kelti rankos ar net piršto, kai horizonte it miražas pasirodo džipas, o gal visas jų karavanas. Taip keliauja turtingiausieji „turis“, kurie iki kaulų smegenų įsisąmoninę, kiek už savo komfortą sumokėjo (tikrai daug!!!), nė už ką nesustos išvydę jus, vaiduokliškai pilką nuo visur esančių dulkių, sausvėjo išėstomis raudonomis akimis, suskeldėjusiom lūpom ir negailestingų saulės spindulių iki mėsos nulupta nosim. Nė neverta gadinti savo karmos kei-

kiant tuos šviežutėliais drabužiais apsirengusius ir brangiausiais kvepalais dvelkiančius ponus, juo labiau kad jų gyvenimas Ladake tikrai ne toks jau saldus. Vos įžengę į kurio nors vienuolyno kiemą ir ant savo atsivežtinių kėdučių ar aksominių pagalvėlių patogiai įsitaisę stebėti čiamus, jie bus kaip mat apspisti kaukėtų novicijų. Šie mažiai juos akimoju apibarstys tsampos miltais ar pateplios suodžiais, vieną meiliai kikendami nuvers ant žemės, kitam be pasigailėjimo suvels šukuoseną, o galiausiai privers turčių kompaniją su visom jų kėdutėm, pagalvėlėm, kino kameromis, lazdomis, gertuvėmis, skėčiais bent tris kartus marširuoti po vienuolyno kiemą vis pridurdami, kad šie ir vėl išsirinkę ne tą vietą susėsti, tai su apgailestavimu prašęs pranešti pats kempo-lama. Lūžtančius lakinių batelių kulniukus, drykstančias nėrinių kojines, su prakaitu nutekantį makiažą, gėlėtas suknias ir balto šilko kelnes, apdirbtas, rodos, tik sekundei palaikyti įbrukto vietinio kūdikio, veidus, ką tik dar tokius pasipūtusius ir savim pasitikinčius, o nūnai perkreiptus nevilties, ladakiečiai stebi kikendami į kumštį, o beturčiai „turis“ – tiesiog triumfuodami. Prašmatnieji žiūrovai, porą valandų pasikankinę pačioje saulės atokaitoje, dažniausiai nesulaukę ne tik čiamų pabaigos, bet ir

vidurio, ištrūksta savo prašmatniais džipais ieškoti kokių nors padoresnių vietų.

Taigi turčių džipai niekada nestoja. Tai – taisyklė. Autobusai, kurie iš dulkių ir karščio debesies iškyla lyg vaiduoklių laivas, visada būna sausakimši, juose nėra vietos net adatai nukristi, juo labiau jos nėra jums, su visom kuprinėm, miegmaišiais, o dar, neduokdie, gitarom ar indiškais būgnais. Jei jums vis dėlto pavyktų užsikarti ant stogo, kur jau susiglaudę sėdi koks pusšimtis kelyje Himalajų smėlį sugėrusių bei akmenų spalvą įgavusių, alergiškai kosinčių ir čiaudančių būtybių, per daug nedžiūgaukite, nors ir galėtumėte fotografuoti kvapą gniaužiančias panoramas, kalnų viršūnes, debesis, dangų. Vos tik spėsite patogiau, jeigu tai išvis įmanoma, įsitaisyti, sprogs autobuso padanga. Jums teks vėl ropštis žemyn ir apstulbti matant, kai visiems keleiviams išlipus, tyrus užplūsta minia, nors autobusas atrodo ne didesnis už konservų dėžutę. Ko tik čia nėra: senukės, su ėriukais ir vištomis grįžtančios iš Leho turgaus; Ladako madonos, ant nugarų prisitvirtinusios pintines, kuriose apdėti šviežiu šienu saldžiai snaudžia kūdikiai; triukšmingi, jukūs, neįtikėtinai įkyrūs mokinukai („one pen!“, „one bonbon!“, „one photo!“), kurie užsivertę gigantiškas kuprines, ro-

dos, tik ir važinėja autobusais, taip niekada nepasiekdami mokyklos; piligrimai, apsikrovę puodais ir primusais, kuriuos tučtuojau ima kaisti; vienuoliai su būgnais, trimitais ir pro maišų skyles smalsiai žvelgiančiomis didžiulėmis sunkiomis kaukėmis, vykstantys į kažkieno laidotuves. Niekas nesinervina, sakytum, tik tokios progos dykumoje paiškylauti ir būtų laukę. O kai horizonte pasirodo miniatiūrinė žmogaus figūrėlė, visi ima tiesiog džiūgauti kartodami: „Čiang... čiang... čiang...“ Aš žinau tik tokią šio žodžio reikšmę: alus, broga arba silpna naminė degtinė. Žmogus priartėja labai greitai, lyg būtų įvaldęs lungonpos meną, ir iš bedugnių ilgo palto kišenių ima traukti butelius su drumstu skysčiu. Keleivių džiaugsmui nėra ribų. Jis pasiekia tikrą kulminaciją, kai autobusas ima pypsėti pranešdamas, kad kelionė tęsiasi. Tačiau nenuvažiavus nė puskilometrio ateina laikas sprogti kitai padangai ir galiausiai, kadangi šiame pasaulyje viskas turi pabaigą, ratų nebėra kuo pakeisti.

Keleiviai per daug nenusimena, įsirengia laikiną stovyklą, į kurią turbūt jau žygiuoja geradarys su čiango buteliais, nors horizonte jo dar nematyti. Nematyti ir jokios mašinos, tačiau žmonės ruošiasi lemiamai atakai, todėl vargšas tas autobusas ar

sunkvežimis, kuris pro čia važiuos pirmas. Jums nepersiduoda budistinė bendrakeleivių ramybė, nervinatės ir baisiai kremtatės, nes žlugo planas atvykti į reikiamą vietą numatytą valandą bei minutę. Su siaubu prisipažįstate, kad žūtbūtiniam šturmui prasidėjus nė už ką nepranoksite šauniųjų Ladako žmonių, todėl liksite vienas nakvoti dykumoje ir, kas žino, ar gyvas sulauksite ryto. Mirties kaukės, išsinėrusios iš savo maišų ir sudėtos vienon krūvon šalia snaudžiančių kūdikių, ėriukų, primusų ir tuščių butelių nenuleidžia nuo jūsų akių. Perpildyti autobusai pralekia pro šalį it išvydę maro židinį. Jeigu koks galų gale sustoja ir net pavyksta į jį įsiskverbti, istorija būtinai kartojasi: sprogsta padanga. Telieka guostis, kad pakelėje nė karto nematėte boluojančių žmogaus griaučių su kuprinės likučiais, vadinasi, visi važiavusieji laimingai pasiekė tikslą.

Sunkvežimiai čia kur kas patikimesni už autobusus. Kai sniegams ir ledynams nutirpus atsidaro keliai į Manalį ar Šrinagarą, dieną naktį traukia jų vilkstinės. Net ir „blokadai“ užsitęsus, per 2–3 valandas neabejotinai ką nors susistabdysit. Tačiau moterims ir merginoms nederėtų veržtis į karinių pajėgų sunkvežimius, nors jų čia, pasienio zonoje, daugiausia. Kaip sako gražioji Kristina, kareiviai

mėgsta stabtelėti poilsiui ir pramogai. Viskio, džino ar romo su prierašu ant etikečių „Tik armijos vartojimui“ galima nusipirkti visur, net kokioj driežų nutūptoj būdelėj akmenyne, todėl rizikuojate tapti nepakeičiamu priedu prie šių taurių gėrimų. Jeigu ir nesibaigtų taip tragiškai, kelionė aklinai brezentu uždangstytame furgone, tarp pusšimčio turbanuotų, barzdotų, ūsuotų, godžiai juodomis blizgiomis akimis jus ryjančių vaikinų net ir mėgstančioms išskirtinį vyrų dėmesį tikrai nebūtų pati maloniausia.

Užtat niekad neniekint mažų išklerusių sunkvežimiukų, kurių priekabose gabenamas smėlis, kiauros statinės su trykštančia alyva, raugintos, ne itin gardžiai kvepiančios odos, ir nerieskite nosies, jei jums teks kelias valandas ant tokių substancijų arba tokiose substancijose pasėdėti. Daug blogiau, jei priekaba tuščia, išmušta skarda ir įkaitusi tarsi keptuvė, kurios karštį jaučiate net pro storus visureigių batų padus, o ką jau kalbėt apie laukimo ant pakelės akmenų iškankintą sėdynę, kurios nėra kur priglausti. Tamstų kuprine, ant kurios kartais taip patogu atsargiai prisėsti, tuojau pat pasinaudos bendrakeleiviai, juk jokie sunkvežimiai Ladako keliuose niekad nebūna visai tušti. Esate patys kalti, jei, užuot grožėjęsi nuostabiu peizažu, visą kelią gadinsit

sau nervus galvodami, kad tie nelemti ladakiečiai dabar traiško jūsų fotoaparatą, veidrodį ar spaudžia dantų pastą ant dar tik vakar Indo upėje išskalbtų drabužių. Naujieji bičiuliai akimoju išsidalins jūsų daiktus – skrybėlę, akinius nuo saulės, laikrodį, šalį, auskarus (nesijaudinkit, kelionei pasibaigus visa tai bus grąžinta), o jus laikinai apdovanos savaisiais. „Relax and enjoy it", – pataria tranzavimo po Himalajus liūtė Kristina. Na ir kas, kad nuo širdingai ant jūsų galvos užmaukšlintos dešimtmečius neskalbtos kepuraitės plaukuose užsiliks kelios utėlės. Bėda tik ta, kad tokie sunkvežimiukai dažniausiai važiuoja iš vieno kaimo į kitą, o jūsų užmojai platūs: skersai ir išilgai išmaišyti visą Ladaką. Todėl mašinėlei su visais linksmaisiais pakeleiviais pasukus į kokį tarpeklį, jums teks medžioklę ir vėl pradėti iš naujo. Šokant laukan, labai svarbu nesusiplėšyti drabužių, o jei tokia akrobatika nepavyksta, pravartu kišenėje visada turėti siūlą su adata.

Na ir pagaliau visų keliautojų svajonė – milžiniški oranžiniai sunkvežimiai, ant kurių užrašyta „Goods carrier", keliams atsidarius atkankantys į Ladaką iš įvairiausių Indijos kampelių. Tris mėnesius tetrunkančiam prekybos sezonui prasidėjus, jie pasipila it iš gausybės rago. Tuomet galit rinktis

kokią tik širdis geidžia važiuoklę: pagal tai, koks veidas nupieštas ant kabinos priešakio ar kas nutapyta ant visų keturių priekabos sienų; pagal tai, koks talismanas tabaluoja palei ratus, – vaikiškas batelis, „Coca-Colos“ skardinė, varpelis, guminis žaisliukas, „auksinės“ grandinės; pagal mantrą, dievybės atvaizdą ar blizgučių gausą ant priekinio stiklo, pagaliau pagal vairuotojo akis ir šypseną. Įsiropštę į tokią kabiną, kurioje jau glaudžiasi kokie septyni žmonės, pasijuntant tarsi užsėdę ant dramblio, o kelias, *kelias*, KELIAS iš čia atsiveria visais savo kerais.

Pirmą kartą tokią prabangą pajutau keliaudama į Lamajuru vienuolyną, prieš tai aštuonias valandas po puskilometrį šliaužusi į priekį kareiviškame furgone, paskui mėšlo krūvoje su neįtikėtinai šnekiais bendrakeleiviais, nekreipusiais nė mažiausio dėmesio į mano desperatišką „Hamago!“ (*ladak.* nesuprantu), galiausiai spirgėjusi ant įkaitusios skardos, kuri negailestingai perplėšė mano tibetietišką čiulbą ir pavertė ją kažkuo ekstravagantišku, plevėsuojančiu ilgomis atraižomis iš Paco Rabane’s ar Olivier Lapidus kolekcijų. Paskutines tris valandas kelias visai nutilo, užsičiaupė, net sukando dantis, daugiau nebeišspjaudamas jokios mašinos, net asilaičio

ar dviračio, todėl man teko sliūkinti pėsčiomis. Ta proga dar norėčiau patarti: niekada nesiveržkite į priekį, dulkės, karštis, deguonies trūkumas ir pragariška klampia smala virstąs asfaltas jus pribaigs anksčiau nei sėdėjimas vienoje vietoje ugdant geležinę budistinę kantrybę. Bet aš atkakliai ėjau, ėjau, ėjau ir priėjau stebuklingą oazę, vardu Khalsi, tikrą Didžiojo Kelionių Dievo dovaną, kur vis vairuotojai sustoja papietauti. Išvydau daugybę oranžinių sunkvežimių, kurie atrodė kaip kokia *fata morgana*, nes juk niekas pro šalį nepravažiavo, o kelias čia tik vienas, aukščiausias pasaulyje, iš Leho į Šrinagarą.

Khalsi – tai kelių šimtų metrų ilgumo gatvė su abipus jos stovinčiais kišeniniais restoranėliais, kuriuose patiekiamas skalsus indiškas maistas ir gaivinantys gėrimai. Lyg persekiotojų vejama įlėkiau į vieną užeigą ir pripuolusi prie pirmo, ramiai sau kramsnojusio žmogaus, desperatiškai paklausiau, ar jis yra sunkvežimio vairuotojas?! Šis, turbūt ne visai suprasdamas mano beribio jaudulio priežastį, atsakė, kad taip, žinoma, taip, ir už dešimtį rupijų nuvešiąs mane į Lamajuru. Kantriai laukiau, kol jis pajuodusia ranka suminkęs baltutėlių ryžių žiupsnį dėjo į burną, sustingusią mąslia šventojo šypsena, o nesibaigiantį valgymą vertė amžinybę atkartojančiu

ritualu. Netrukus šis pavargęs žmogus man atrodė jau ne paprastas vairuotojas, o pats tikriausias Didžiojo Kelionių Dievo avataras*.

O dabar mūsų atviras džipas jau artėja prie Leho. Vėjas ir saulė kaipmat išdžiovina sulytus drabužius, nors ant rytą dar buvusių baltutėlių Piterio marškinių senoji čiuba palieka dvi raudonas dėmes ties mentėmis ir šis dabar atrodo kaip ką tik nupjautais sparnais. Aš jau sausutėlė, o puošnioji Kristinos suknia vis dar šlapia. „Ak, – kvatoja gražioji vokietė, – jaučiuosi taip, lyg keturias paras būčiau gėrusi alų ir visą laiką variusi po savim!“ Leho apylinkėse lietaus, sakytum, niekas net nesapnavo, danguje – nė debesėlio, o sausvėjis kelia dusinančius ir apakinančius dulkių šuorus. Pagaliau pasiekiame miestą, o aš be didelio vargo susirandu kambarį. Iškrausčiusi vis dar drėgną kuprinę, matau, kad mano pieštąsias dievybes, mandalas ir Mirties veidus nuplovė lietus.

Lehas man dabar atrodo tikrų tikriausias didmiestis. Visų pirma aš, kaip koks ištrūkęs kacetas, kaip cingos iškankintas poliarininkas, puolu pirkti vaisių ir daržovių. Kada nors, bet tik ne dabar dar sugiedosiu himną tsampai ir visiems ladakietiškiems jos patiekalams: „kolak“ – tsampai, sumaišytai su sūria arbata bei sviestu, „tarul“ – tsampai, suminkytai su

drimo pienu, „poba“ – tsampai, užpiltai verdančiu vandeniu ir suspaustai į nesuvirškinamą gumulą, „tagi“ – tsampos paplotėliams, „skju“ – tsampos sriubai ir t. t. Bet dabar kertu picą bei vokiškus obuolių pyragus turistų pasiganymo vietelėse, tokiose kaip „Germany bakery“, „Mona Liza Garden“ ar „Zen restaurant“, atlaidžiai žiūriu į aukštikalnių žemėlapiuose pasimetusius naujokus ir atsakinėju jiems po Indiją valkataujančių senbuvių tonu: melancholišku, sklidinu žavaus nuovargio bei neįveikiamo pasididžiavimo savimi.

Nors laukdama Mè-mè laidotuvių Tėjoje savo kelionių dienoraštį ligi paskutinio puslapio užbombardavau keliom desperatiškom frazėm – *aš pralaimėjau, aš neužbaigiau ngiondro, aš sulaužiau visus įžadus, aš pralaimėjau, aš neužbaigiau ngiondro, aš sulaužiau visus įžadus* – dabar, kiek atitokusi Lehe, jau žinau, kad tai netiesa. Jaučiu keistą triumfą ir visišką pasitenkinimą. Ramybę, lyg būčiau nuveikusi milžinišką darbą. Suvaidinusi savą, labai asmenišką, labai vienišą, bet vis dėlto misteriją. Tarsi per tuos du mėnesius Ladake būčiau sukūrusi kokią išbaigtą mandalą ir dabar, nors savaitę ilgiau čia užsibuvusi, tik sugriaučiau jos tobulą pusiausvyrą. Sugriaučiau nieko neveikimu ar perdėm entuziastinga nepakar-

tojamų įspūdžių bei auksinių fotokadrų medžiokle, sugriaučiau pokalbiais be variacijų, nuo ryto ligi vakaro vykstančiais gatvėse, autobusuose, kavinėse: „Iš kur tu?..“ – „Nagi, atspėk!“ – „Ispanija? Izraelis? Graikija?“ – „Ne, Lietuva.“ – „Ak, žinau, tai viena gražiausių Rusijos vietų.“ – „Aš iš Lietuvos ir, mieli ponai, man taip nuobodu tarp jūsų.“ Mano intuicija šnabžda, kad priėjau šios Kelio atkarpos pabaigą.

Jaučiuosi savy įveikusi sunkią perėją ir pasiekusi slėnį, o gal viršukalnę, naują dvasios būvį, tokį naują, kad pati esu apstulbusi, nors iš šalies turbūt nieko nematyti, tačiau kai imu be jokio tikslo slampinėti jaukiomis Leho gatvėmis, kašmyrietis, prigludęs savo parduotuvėlės, prekiaujančios visais Sezamo olos turtais, prieangyje, pavymui šaukia: „O, tamsta, pagaliau vėl pasirodei, bet pasikeitusi, iš esmės pasikeitusi!“ O jaunas ladakietis, kurį matau pirmą kartą gyvenime, pardavinėjantis sultis bei mineralinį vandenį, netikėtai sako: „Jūs turbūt labai daug medituojate?“ Nesuprantu, ar tai priekaištas, ar komplimentas, todėl klausiu: „Kodėl taip manai?“ Jaunikliis atsako išminčiaus intonacija: „O, aš mėgstu stebėt žmones. Matau Thuksey Rinpočės mokinius ir Drugčeno Rinpočės mokinius, ir tuos iš „Mahabodhi bendrijos“. Jie atrodo persimeditavę,

visai persimeditavę.“ Paprieštarauju: „Aš ne persimeditavus, o tiesiog Ladake jaučiuosi laiminga, labai laiminga.“ Jis spragteli pirštais: „Bet juk tai vienas ir tas pat...“

Jaučiuosi laiminga, nors labai pavargusi, ir neberyju Ladako kaip išbadėjęs elgeta, patekęs į karališką puotą. Nebelakstau po Leho apylinkes alpdama nuo kalnų artumo ir nesikeliu paryčiais, kad užkariaučiau dar vieną paslapčių pilną gompą. Dabar pasaulį ragauju atsargiai it pašventintą tormą. Dabar man šis kraštas tarsi galingiausia dievybė, kurios veidas šventyklos prieblandoje visada apgaubtas vualiu ir atidengiamas tik ypatingiausiomis progomis. Daugiau nebesmalsauju, nebeskubu ir nežabotas godumas įspūdžių turbūt trumpam, bet mane apleido. Man net atrodo, kad nebebijau mirties. O Didysis Kelionių Dievas be paliovos šnabžda, kad turėčiau iš šitos, taip mane pakerėjusios žemės, greičiau išvažiuoti.

Paskutinėmis dienomis bukinistų rietuvėje atkasu nuskaitytą ir visai nukainotą knygą „A Journey in Ladakh“, kurios autorius man nežinomas Andrew Harvey, kaip skelbiama anotacijoje, dar yra išleidęs ir dešimt poezijos rinkinių. Ryju tą knygą negalėdama atsiplėšti ir atsistebėti, kad ne aš ją parašiau. Ji baigiasi sakiniu, riebiai pabrauktu nežinomo ben-

draminčio: *„...ir nuo šiol mes nebeįstengsime pasislėpti nuo savo dvasinių prievolių ar apsimesti, kad gyvename nemąstydami apie Nušvitimą – savo ir visų kas gyvas.“* Ir nuo šiol nebeįstengsiu pasislėpti... ar apsimesti... Tebūnie tai dar viena priesaika Didžiajam Kelionių Dievui.

VADŽROS GIESMĖ LADAKUI

Norėčiau sugiedoti Vadžros giesmę Ladakui, bet žinau, kad nesugebėsiu. Vadžros giesmes užtraukdavo didieji šių kalnų vienišiai, vyrai ir moterys, pasiekę kokią nors ypatingą vidinę pergalę, savyje, todėl ir aplinkui atvėrę naują nuostabią erdvę. Nepriklausiau, nepriklausau ir nepriklausysiu jų šventam būriui. Bet mane krečia šiurpas perskaičius kad ir tokias eilutes: „...tuomet lama Dordžė susiruošė prie Manasarovaro ežero, kad sudainuotų savąją Vadžros giesmę ir sušoktų Vadžros šokį...“ Vadžros giesmės paprastai skiriamos Dvasiniam mokytojui – lamai arba dievybei – Lha. *O Ladake – mano Lama, mano Lha...*

Šios šalies pavadinimas nereiškia „Dievų žemės“. „La“ – tai kalnų perėja, o Ladakas – „Perėjų kraštas“. Visas jo žemėlapis mirgėte mirga: Khardung La, Lasimur La, Fatu La, Lalung La, Likir La... Dažniausiai jos būna sunkios ir labai pavojingos, reikalaujančios iš keliautojo didžiulės fizinės bei dvasinės ištvermės. Kas žino, kokių sielos bedugnių, kokių viršukalnių yra pasiekę jogai ir joginės, kuriems Pažadėtąja žeme tapo šis Mėnulio peizažas.

Kaip jau sakiau, paskutinę savaitę Lehe leidžiu niekur nebekeliaudama, nebesmalsaudama ir nebesiblaškydama. Tik vienintelės dar likusios dienos rytą, sakytum, kažkokia jėga mane pažadina lygiai šeštą ir prisako skubėti į autobusų stotį. Eidama pro skalbėjus, velėjančius viso Leho gyventojų bei viso pasaulio valkatų rūbus srauniuose vandenyse, pro prekeivius, dėliojančius savo neįmantrius daikčiukus gatvės pakraštyje, pro vienuolius, pintinėmis tempiančius šviežius žalumynus visos gompos pietums, dar neišmanau, kur važiuosiu. Vaikštinėju tarp autobusų tarsi mėgindama įminti kokią minklę. Tik staiga išgirstu: Phjang! Phjang!! Phjang!!!! Phjangas – tai vienuolynas, kuriame yra bene labiausiai mane Ladake savo veido išraiška sukrėtusios deivės Aptši statula. Ji, pikčiausioji ir švelniausioji, sarkastiškoji ir jausmingiausioji, beširdė ir sklidina atjautos, šoko įkaitusiame Lamajuru kieme. Dabar trokštu vėl ją pamatyti.

Phjango autobusas – vienintelis, besiruošiantis tokiu ankstyvu metu judėti, o visi kiti dar miega neprausti, apnešti vakardienos dulkių. Taigi liūliuojama oranžinių dykumų ir purpurinių kalnynų važiuoju į Phjangą, kol pagaliau tolumoje išvystu raudoną vienuolyną, stovintį ant smaragdo žalumo kalvos.

Visi jo kiemai, terasos, koridoriai atrodo kaip išmirę. Klaidžioju tarp užrakintų maldyklų, koplyčių, celių, šen bei ten pasibeldžiu ir sušunku: „Kulik!“ („raktas“ ladakietiškai) arba „Demig!“ (tas pat tibetietiškai). Nė kiek nesijaudinu, kad nepateksiu vidun, ir jau mėgaujuosi kelione atgalios, nes ketinu eiti pėsčiomis iki pat Leho. Bet tuomet pasirodo raktininkas, pagyvenęs vienuolis su vyšniniais „Puma“ marškinėliais, ir kantriai mane vedžioja po daugybę šventų salių ir kambarių. Jis net parodo juodą Mahakalos būstą su nuožmių dievybių kaukėmis ir ginklais, sukabintais ant sutrūnijusio medžio kolonų, su palubėje kadaruojančia keisto paukščio, vos ne pterodaktilio, kandžių suėsta iškamša.

Aptši niekur nėra ir aš pašnabždom ištariu jos šventą vardą savo vedliui. Raktininkas kiek nustemba, dirsteli kaip į suokalbininkę ir pavedėjęs smilkalų bei degančio sviesto kvapų prisigėrusiais koridoriais atveria dar vienas girgždančias duris. Aptši ir čia nėra. Tačiau vienuolis ima lankstytis kažkam, sandariai khadakais uždangstytam storo stiklo dėžėje, ir aš suprantu, kad Aptši, maloningoji, nuožmioji Aptši, vypsanti savo siaubinga, mielaširdinga šypsena, yra čia pat. Ji po vualiu.

„Tu pavėlavai į Phjango čiamų festivalį, – išgirstu žvalų balsą sau už nugaros, – tuomet mes kelioms valandoms atidengiame Aptši veidą.“ Atsisuku. Vienuolis, panašus į jauną Bobą Dylaną (apie Himalajuose sutiktus antrininkus galėčiau parašyti visą traktatą), skustagalvį, bet tris dienas negremžusį barzdos, plačiai šypsosi ir nepriekaištinga anglų kalba tęsia: „Šiandien Phjange irgi ypatinga diena, čia vyksta „pop-sung“ (Dylano lūpose tai skamba kaip „pop song“), vienuolių piknikas ir šaudymo iš lanko varžybos. Gal norėtum su mumis maloniai praleisti laiką? Matau, tau reiktų truputėlį atsipalaiduoti.“ Jaučiuosi labai pagerbta, bet dėl paskutinio sakinio noriu paprieštarauti: „Ladake esu atsipalaidavus kaip niekur ir kaip niekad.“ O jis tik primygtinai pakartoja: „Tau reikia truputį atsipalaiduoti.“ Nė vienas iš artimiausių draugų įtempčiausiomis mano gyvenimo akimirkomis nebuvo nieko panašus ištaręs taip įžvalgiai, taip jautriai, taip reikliai.

Mes nusileidžiam nuo smaragdinės kalvos, perlipam iš akmenų sukrautas tvoras ir atsiduriam šviesiame paviljone, pilname vienuolių – senų, pusamžių, jaunų, visai dar vaikų – su lankais ir strėlėmis rankose. Nieko keistesnio jau seniai nebuvau mačiusi!

Pasirodo, šaudymas iš lanko yra mėgstamiausia visų Ladako vyrų, taip pat ir vienuolių, pramoga.

„Dabar mes pusryčiausim, paskui šaudysim iš lanko, papietausim, o tada važiuosim į Lehą“, – sako Dylanas Tsevangas. Tuo „mes“ jis akimoju panaikina įtampą, neišvengiamą „svetimam“ ar net svečiui. Lauke dunda būgnai ir suokia surnos. „O ši muzika?“ – klausiu. „Tai pusryčių muzika“, – juokiasi jis. Pusryčiams mums patiekiama arbata su sviestu, tsampa ir, o stebukle, šviežutėlės, jaunutėlės, neluptos bulvės iš vienuolyno daržo, pagardintos krapais kaip kur nors Paberžėje... Senieji vienuoliai šnabždasi žiūrėdami į mane, paskui kažką sako mažiesiems ir netrukus man asmeniškai atnešamas termosas saldžios arbatos. Dylanas-Tsevangas įsipila jos ir sau, o kai paklausiu, kurią mėgstąs labiau, atsako: „Mėgstu ir sūrią, ir saldžią.“ Jis pasakoja, kad kurį laiką mokėsi Japonijos budistiniuose centruose, o kai pasiteirauju, kas jam labiau patinka – Tekančios Saulės šalis ar Indija, skėsteli rankomis: „Man patinka ir vienas, ir kitas kraštas.“ Paskui mes kalbamės apie atšiauriąją Ladako žiemą, o aš, žinoma, kvočiu, kad vasarą tikriausiai kur kas geriau. „Man gera ir vasarą, ir žiemą, – sako jis. – Kai orai visai atvėsta, mes pasikuriam bokarius, susisukam į visus kiek

tik turim drabužius ir sėdim nejudėdami, kad išsaugotume šilumą. Beveik visą laiką medituojam...“

Senieji vienuoliai smalsiai stebi, kaip aš valgau, ir atvirai džiaugiasi, kai man pavyksta suminkyti beveik tobulą tsampos gumulėlį. Jie visi sklidini ypatingo švelnumo, kuris jaudina mane tiesiog iki ašarų. Ladake taip dosniai švelnumu apdovanota, pati sau prisipažįstu (o tai ne taip parasta), kad švelnumo labiausiai ir troškau visą savo gyvenimą. Ne pinigų, ne šlovės, ne pripažinimo, ne meilės ir net ne tikrojo tikėjimo... Tik paprasčiausio švelnumo, kuriuo kitas žmogus tave apgaubia ne iš pareigos, ne vildamasis mainais kažką gauti ar pateikdamas tai kaip skolą, kurią reiks grąžinti, ne iš veidmainiško gailesčio, ne trokšdamas lipšniu gestu visų pirma apdovanoti save ar prieš kitus pasipuikuoti... Man atrodo Jo Šventenybė Dalai Lama sakydamas: „My Philosophy and my religion is kindness“, omenyje turi ne abstraktų gerumą, ne sentimentalų jautrumą, o būtent švelnumą. Viename interviu, užverstas siaubingiausiais žmonijos istorijos faktais ir paklaustas, ar tik mūsų prigimties esmė nėra žiaurumas, Dalai Lama atsakė: „O ne! Pasižiūrėkit į savo rankas, jos juk sutvertos ne smogti, bet apkabinti. Smūgiuojama sugniaužtu kumščiu, o žmogus dar turi gražius,

švelnius pirštus, kurie gali glostyti. Manyčiau, kad net fizinė žmogaus struktūra lemia jo tikrąją, švelnią ir jautrią prigimtį.“ F. Dostojevskis rašė, kad žmoguje labiausiai vertina savybę, kurią pavadino „otzyvčivostj“. Nujaučiau, ką tai reiškia, bet niekaip negalėjau rasti tinkamo lietuviško atitikmens bruožui, kurį ir pati itin branginu. Dabar aš jau žinau, kad tai – švelnumas. Ypatingas švelnumas.

Pirmą kartą tą ypatingą švelnumą patyriau prieš kokius penkerius metus Buriatijoje, Ivolgos vienuolyne, Jo Šventenybės Dalai Lamos belaukdama. Kelias dienas prieš Gjalvai Rinpočei atvykstant, pasirodė kitas šventas žmogus – Bakula Rinpočė, apie kurį žinojau tik tiek, kad yra iš Ladako. Apie budizmą tuomet irgi nutuokiau tik labai miglotai, bet vis tiek atsistojau į ilgą eilę, norinčių gauti Ladako lamos palaiminimą. Pirmiausia mane pribloškė Bakulos išvaizda: tai buvo miniatiūrinis, veik perregimas, susikūprinęs senas žmogus su masyvia, atlėpause galva, kurioje po aukšta lyg kalnas kakta ir tankiais pasišiaušusiais antakiais švytėjo gilios, išmintingos, labai liūdnos akys. Jo rankos irgi atrodė pernelyg didelės, sakytum sparnai, ilgapirštės, prakaulios, tolydžio judančios man nesuprantamomis mudromis. Ir visas Bakula Rinpočė buvo tarsi ateivis iš

kitos planetos, bet tuomet dar nežinojau, kad pakelės stendai Ladako prieigose skelbia: „Welcome to Moonland!“ Žvelgiau į šį lamą veik nemirksėdama, o kai pagaliau atėjo eilė gauti palaiminimą, pirmąjį budistinį palaiminimą šiame mano gyvenime, priklaupiau, bet nusižengdama visos taisyklėms negalėjau atplėšti nuo Bakulos veido akių ir tuomet su giliu atodūsiu, o gal mantra: „...aaaahh...“ – mane užplūdo ŠVELNUMAS. Neapsakomas, veik nepakeliamas švelnumas. Pati švelnumo esmė. Daugiau aš niekada nieko panašaus nepatyriau ir neregėjau: nei Dalai Lamoje, nei Popiežiuje, nei kuniguose, ar lamose, nei filosofuose ar poetuose, nei tuose žmonėse, kurie iš tikrųjų stengėsi būti man švelnūs.

Vos atvykusi į Ladaką, vėl ėmiau jausti tą kadaise patirtą, neapsakomą, sukrečiantį švelnumą. Panūdusi ieškoti Bakulos Rinpočės, sužinojau, kad jis paskirtas Indijos Respublikos ambasadoriumi Mongolijoje ir nors labai tautiečių laukiamas, neaišku, kada sugrįš. Dabar tą patį švelnumą, kurį regėjau lamos akyse ir rankose, atpažįstu Ladako tyloje, ypatingoje šviesoje ir peizaže, tik visiškų neišmanėlių vadinamame „atšiauriu“. Jis švelnus. Švelnūs kalnai, švelnios dykumos, švelnūs žali slėniai, švelnios baltos putotos upės, švelnūs debesys ir švelnus

dangus. Net pradedu melstis visiems dievams, kurių, pasak Budos Šakjamunio, nėra: suteikite man jėgų būti tokiai švelniai kaip Ladako žmonės, tokiai švelniai kaip Ladako uolos ir akmenys, paverskit mane švelnumo pritvinkusia, pulsuojančia švelnumu ir švelnumą skleidžiančia...

Atpažįstu tą patį švelnumą ant aukščiausių kalvų stūgstančiose baltose ir raudonose gompose, taikių ir nuožmių dievų veiduose, tuščiose maldyklų salelėse ir čiamo festivalių šurmulyje. Atpažįstu jį Ladako vienuoliuose, Trak Tako Lobsange, Hemiso Juozaityje, Dylane-Tsevange. Jie man atrodo tokie neapsakomai turtingi, taip dosniai su manimi savo lobiais besidalijantys, bet, vos tik sukuriu ilgiausią padėkos tekstą, tai nespėju nė prasižioti, kaip šie dingsta atsisveikinimui tepasakę meilų „džiulė“. Ladakiečiai žino, kad jei jau „turis“ taip toli atsibeldė, taip aukštai užsikorė, vadinasi, Ladake kažko žūtbūtinai ieško, todėl nusipelno visokeriopos pagarbos ir švelnumo. Čia nėra nė ženklo to atsainumo ir šalčio, kurį taip dažnai pajunti Dharamsalos vienuolynų ar garbingiausių lamų priimamuosiuose, lyg būtum nekviestas įsibrovėlis, atsėlinęs grobti ir taip jau išplėšto Tibeto turtų. Pernelyg myliu tibetiečius, kad to nepastebėčiau ir to nepasakyčiau. Suprantu

juos, pritvinkusius nepasitikėjimo, godumo, kartėlio, nes lygiai tokie pat yra ir lietuviai. Nelaisvės ir kančios metai, deja, dažniausiai palieka kaip tik tokį pėdsaką žmogaus sąmonėje...

Tačiau ladakiečiai vis dar kupini švelnumo. Juo aš nepagaliu nei atsistebėti, nei atsigėrėti. Tėją dabar jau prisimenu kaip kokią palaimingą švelnumo oazę, kurioje vakarais prie užkurto pokario Mè-mè kažką filosofuodavo siurbčiodamas čiangą, kur Motina Deivė kiekvienam iškepdavo po duonos paplotėlį, nė kiek nesupykdama, kai jos keturmetis bamblys pritykojęs nusišlapindavo į tešlą, kur suaugusieji ir vaikai, šeimininkai ir kaimynai šnekučiuodavosi apie darbą, derlių, dvasias, dievus, o tik pusvalandžiui įjungtas senutėlis televizorius miglomis bei mirgėjimu išduodavo, kad egzistuoja kitas pasaulis, kuriame, pavyzdžiui, vyksta Atlantos olimpiada (tai vienintelė žinia, kurią tuomet įstengiau atpažinti). Rašydama apie švelnumą, ramybę, harmoniją, darną, žinau, kad Ladake nebuvusiam sunku tai net įsivaizduoti.

Kartą šnekėjomės apie visa tai su Tseringu ir jis man pasakė: „Pusiausvyra šioje Žemėje jau prarasta, todėl ją praranda ir Ladakas. Pusiausvyros nebėra žmogaus dvasioje, todėl jos negali būti ir

niekur kitur.“ Jis paėmė ladakietišką šaukštą su ilgėliausia rankena bei labai maža galvute, pasėmė tsampos ir padėjo ant artipilnės romo stiklinės, bet šis kaipmat nukrito žemėn. „Štai taip, pusiausvyros nebėra. Aš matau, kaip mes netenkame Ladako, kaip prarandam patys save, todėl daug geriu ir nusigeriu iš sielvarto. Seni žmonės miršta, jaunieji nebenori gyventi kaimuose ar stoti į vienuolynus, jie trokšta būti turtingų „turis“ gidais, džipų vairuotojais, laidų vedėjais ar išvažiuot į Vakarus. Amerika, o ne Šambala šiandien jiems yra Pažadėtoji žemė. Lamos svajoja apie pinigus, o rinpočės tampa pleibojais. Kartojasi tibetiečių, neatsispyrusių ne Kinijai, bet Vakarams, istorija. Šis žiaurus laikas nepagailės nieko, net Ladako... O yra dar vienas visai konkretus pavojus – tai musulmonai.“

Apie islamo grėsmę tradiciškai budistiniam Ladakui taip pat jau girdėjau. Žmonės man sakė, kad nuo 1946 m., kai Ladakas tapo Džamu–Kašmyro valstijos dalimi, toji grėsmė labai padidėjo. Tačiau vienintelė Leho mečetė, keliskart per dieną visą miestą užliejanti įkvėptomis mulos giesmėmis, man anaiptol neatrodė „pavojinga“. Jokio pavojaus nekėlė musulmoniškų kaimų vaikai, išsirikiavę palei kelią ir laistantys vandeniu visus autobusus bei džipus,

vykstančius į Hemiso, Tiksio, Trak Tako vienuolynų festivalius. Kiek susimąsčiau, kai kanadietis Korėjos vienuolis, nervingai tampydamas didįjį savo švento drabužio kaspiną, man pasakė: „O Džyyyzuuus, niekas nebando žmonių į islamą atversti jėga. Bet jis daro vis didesnę ir didesnę įtaką. Gegužės pradžioje buvau Lehe ir čia kaip tik vyko musulmoniška šventė, jei ją galima taip pavadinti. Musulmonai at-gai-la-vo. Gatvės buvo pilnos žmonių, kurie daužė galvas į grindinį ar sienas, plakėsi grandinėmis ar spygliuotomis vielomis ir bandė patys save užmėtyti akmenimis. Grioveliai kelkraščiuose, skirti purvui ir pamazgoms nutekėti, buvo pilni kraujo. O Džyyyzuuus, nė kiek neperdedu. Žmonėms patinka jaustis menkystomis ir niekinti save. Netgi Ladake. Gerbti save ir mylėti, kaip mokė Buda, darosi vis sunkiau.“

Dylanas-Tsevangas pažadina mane iš giliausių apmąstymų ir sako: „Dabar eime laukan. Ten vienuoliai šaudys iš lanko ir šoks.“ Kaipmat atkuntu ir kausiu: „Šoks čiamus?!“ O jis pareiškia: „Ne! Čiamai – tai paprastas dalykas, religinis ritualas, ir tiek. Šiandien vienuoliai tiesiog šiaip sau šoks. Iš džiaugsmo. Tikras džiaugsmas – tai rimta. Ir išmintinga.“

Pirmiausiai vienuoliai šaudo į žydrą, „jaučio akimi“ vadinamą taikinį, pagal ladakietišką tradiciją „nusipirkę“ po dvi strėles: su ilgu smaigaliu už dešimt rupijų, su trumpu – už penkias. Esu vienintelė šių varžybų žiūrovė, be kaimiečių muzikantų, tiek apsisvaiginusių čiangu, kad jau beveik nebepataikančių lazdomis į būgnus. Mane pamatę jie šaukia: „Nagša! Nagša! Nagša!“ Kai pirmą kartą išgirdau šį žodį Tėjoje, jis man pasirodė siaubingai įžeidžiantis, kažkuo panašus į „nevėkšlą“ ar „kvėšą“. Vos jam nuskambėjus, pasipūsdavau ir sprukdavau šalin, kol pagaliau išsiaiškinau, kad „nagša“ reiškia tą patį, ką ir „one photo“. Taigi prašymą nufotografuoti. Šie žmonės tiesiog nori būti įamžinti. Tai teikia pasididžiavimo savimi ir džiaugsmo, nesvarbu, kad to atvaizdo tikriausiai niekada neišvys.

Vienuoliai vis iš naujo „perka“ strėles, kurias labai artistiškai „pardavinėja“ Dylanas-Tsevangas, o surinktus pinigus tuoj pat padeda prie kampe rymančio žalvarinio Budos kojų. Jie šaudo, šaudo, šaudo ir šaudo. Varžybos tęsiasi labai ilgai, kaip ir visi kiti Himalajų budistų ritualai, įšventinimai, šventės. Dylanas-Tsevangas, it strėlė pralėkdamas pro šalį, vis pasiteirauja, ar nenuobodžiauju. Bet kaip galėčiau čia ir dabar nuobodžiauti?! Stebiu vienuolių veidus ir

mane tiesiog pakeri juose įsikūnijusi absoliuti viltis, tobulas susižavėjimas tą trumpą akimirką, kol strėlė lekia į taikinį. Pergalės šūksniai, kiek utriruotas pralaimėjimo nuovylis, karių ar medžioklių išraiškos nusitaikant mane jau ne itin domina. Tačiau ta viltis ir nuostaba dar ką tik akmeniniais atrodžiusiuose Budos karžygių veiduose neužmirštama.

Neabejotinas šaudymo iš lanko varžybų lyderis yra mažas, žilas, kiek į Bakulą Rinpočę apnašus senučiukas. Kiekvieną kartą pataikęs į patį „jaučio akies“ vidurį jis šokinėja ir ploja katučių kaip laimingas vaikas. Po kiekvienos pergalės jam uždedamas khadakas ir žaidimui baigiantis mažasis žmogelis jau atrodo beišnykstąs baltuose šilkuose.

Galiausiai prasideda šokiai. Taip šokama ne vienuolynuose, o visose kaimo šventėse: ladakiečiai eina ratu, banguoja plačiai išskėstomis rankomis, mosikuoja šalikais arba skraistėmis, sukioja liemenį, o vyrai dar ir kraipo klubus, vylingai, kaip brazilų karnavalo gražuolės. Šis labai koketiškas judesys itin puikiai sekasi ir vienuoliams: tiek oriems senoliams, tiek patiems mažiausiems, kaip visada žavingiems ir komiškai besipainiojantiems savo duksliuose, išaugimui pasiūtuose drabužiuose. Šie žmonės tikrai šoka iš džiaugsmo. Todėl, kad myli ir gerbia save,

taip pat – vienas kitą. Imu juoktis ir kvatoju ilgai, kaip jau seniai, o gal ir niekad nebuvau kvatojusi. Nes jaučiuosi laiminga.

Šokiams pasibaigus, visi sugrįžta atgal į šviesos sklidiną paviljoną, kuriame kaip Naujųjų metų šventei sukabinti ryškiaspalviai blizgučiai, burbulai, varpeliai, žvaigždės visiškai užgožia kampe kukliai rymantį mėlynplaukį Budą. Iš jo atimami net už strėles surinkti pinigai ir atiduodami galutinai pasigėrusiems muzikantams. „Kas dabar bus?“ – teiraujuosi Tsevango, o jis, atrodo kiek nustebintas mano klausimo, atsako: „Dabar mes šiaip sau pasėdėsime. Tiesiog pabūsime kartu.“

Mes esame KARTU. Mes iš tikrųjų ESAME. Ir iš tikrųjų esame MES. Staiga nusitrina visos ribos tarp manęs, moters, pasaulietės, svetimšalės, ir jų, aštuoniasdešimties vyrų, Ladako vienuolių, besišnekučiuojančių nesuprantama kalba, tylinčių, medituojančių tiesiomis it strėlė nugaromis, prigulusių nusnūsti, mantromis šlifuojančių malos karoliukus, giliai užsisvajojusių. Tai nėra kažkoks transas, kai tardavausi sugrįžusi į savo buvusį vienuolišką gyvenimą. Aš esu savimi. Čia ir dabar. Žiūriu į veidus, senus, raukšlėtus, lyg nupieštus patamsėjusiose freskose, ir vaikiškus, šviežutėlius lyg ką tik prinokęs abriko-

sas, į negrabius, nulipdytus kaip pakliuvo ar beveik tobulus, nenusakomos rasės, tautybės, net amžiaus, kokius gali sutikti tiktai čia, arčiausiai dangaus, arčiausiai dievų valdų... Paskui nusitrina ribos tarp mūsų, žmonių ir pasaulio: vienuolyno, saulėgrąžų lauko, gluosnių, banguojančios tsampos, dykumos, dulkių, akmenų, prie upės geriančių avių, aptingusių jakų, saulėje besišildančių driežų, čirškančių žvirblių ir debesyse laisvūniškai sklendžiančių sakalų, tarp uolų, kalnynų, ledynų ir sniego, žėrinčio ten, nepasiekiamose viršūnėse... Viskas palengva ištirpsta šviesos prisigėrusioje tyloje, o gal tylos prisigėrusioje šviesoje, viskas virsta didžiąja Tuštuma ir nežinia, kiek laiko, akimirką ar amžinybę, Šunjatoje esti.

Būtis ir buitis vėl sugrįžta į senas vėžias su gardžiausiais pietų kvapais. O aš vis dar esu laiminga, nes jaučiu ir matau, kad žmonių giminė gali gyventi taip, kaip čia: paprastai, išmintingai, švelniai. Tegul per amžius taip ir būna, *o Ladake, o Lama, o Lha.*

KELIONĖ Į MANALĮ

Išvažiuodama iš Ladako jaučiuosi taip, lyg man tektų skirtis su beprotiškai mylimu žmogumi. Atsisveikinti norisi kažkokiu apčiuopiamu gestu, kad pajusčiau fizinį artumą, tačiau ką turėčiau apkabinti, glausti prie savęs, bučiuoti: kalnus, dykumas, gompas, orą, šviesą, tylą?! Niekaip negaliu suprasti savo bendrakeleivių, kurie vos susėdę į išklerusius autobuso krėslus tuoj pat suminga. Dar tiktai aušta ir už lango skleidžiasi rausvi, kvapą gniaužiantys vaizdai. Paskutinės neįkainojamos akimirkos, spaudžiančios susižavėjimo ir graudulio ašaras...

Autobusas apytuštis, nes sklando gandai, kad šią vasarą Leho–Manalio kelias yra katastrofiškai blogas. Man atrodo, Indijoje beveik visi keliai blogi, tačiau kūnui tenkančius nepatogumus su kaupu atperka sielos puota. Godžiai ryju fantastiškus peizažus ar nepakartojamus veidus, it kaleidoskope besikeičiančius už apdulkėjusio stiklo. Todėl bilietas, kuriame dešimčia punktų įspėjama už ką neatsako jį pardavusieji (už avarijas, apiplėšimus, pamestą bagažą, vėlavimą ir t. t.), man tesukelia juoką. Tiesa, vairuotojas idealiai atitinka klasikinį „piktadario iš

Rytų“ stereotipą: juodi rūbai, juodas turbanas, juoda barzda, juodos akys, juodos panagės. Jį lydi dar kokie keturi neaiškūs tipai, o kai visi užsidaro kabinoje, iš ten pasklinda smilkalų, o paskui „žolytės“ kvapas. Greta manęs sėdintis ispanas pasiguodžia atvažiavęs į Lehą Šrinagaro keliu, kuris laikomas dar pavojingesniu nei Manalio, o vairuotojas buvęs visiškai girtas, tiesiog persisunkęs romu.

Ir štai Lehas lieka užpakalyje. Tai ženklina palei upelį ant liepto įsikūrę skerdikai. Jie jau juosiasi kruvinas prijuostes, o netoliese mindžiukuojančios avys, atrodo, nė nenujaučia mirties. Žudyti gyvulius pačiame Lehe tradiciškai draudžiama. Ladako sostinės prieigas įrėmina vertikalūs kalnynai, kurie atrodo lyg oranžinės, purpurinės, violetinės ar sidabriškos amžinybės vėliavos, nuleistos tiesiai iš dangaus.

Paskui prasideda vadinamasis greitkelis. Tačiau Juodabarzdžio kompanija jaučia nenumaldomą potraukį arbatinėms, todėl mes sustojame prie kiekvienos užeigos. Jau pradedu abejoti, ar 473 km įveiskime per žadėtąsias dvi dienas. Priešakyje laukia ne viena aukštesnė nei 5000 m virš jūros lygio perėja. O tai (jau net aš suvokiu) yra ne juokas. Arbatinių ruožas, laimei, baigiasi, ir kokias penkias valandas

tiesiog skriete skriejame. Taip, kad net atsidaro visi autobuso langai, o keleiviams tenka arba desperatiškai spausti stiklą prie rėmo, arba mėgautis kiek žvarboku Himalajų vėjeliu.

Bet šventė baigiasi ir prasideda, švelniai tariant, blogas kelias. Autobusas šliaužia pačiu bedugnės pakraščiu, bet to, nelabai malonaus reginio negali gerai įžiūrėti, nes viskas už autobuso sienų ir jo viduje skendėja tirštose dulkėse. Vienas iš Juodabarzdžio kompanionų vis iššoka laukan, prisirinkęs akmenų užpildo kelio duobę, o ratams įveikus kliūtį skrupulingai sugrąžina mums pasitarnavusius riedulius į vietą.

Staiga pilki pakelės akmenys pradeda judėti. Akimirka, kurios man prireikia suvokti, kad tai žmonės, neapsakomai ilga. Jie yra kelio darbininkai: tamsiaodžiai, žemaūgiai, kreivakojai, į pigmėjus panašūs padarai, žemomis kaktomis, priplotomis nosimis, storomis lūpomis, giliai įsodintomis blizgiomis žvėries akimis, niūriai dėbsančiomis iš po pasišiaušusių antakių. Prakeikta džiunglių gentis, kažkieno įsakymu ar įgeidžiu atgabenta čionai, į aukštybes, kur nebeželia net menkiausias žolės stiebelis. Jie visi apvilkti pilkais, duksliais lyg maišai drabužiais, šlepsi dideliausiais it ližės batais, o ant

galvos kiekvienam užmaukšlintas tarsi koks avikailio šalmas, pati tikriausia mankurto kepurė.

Autobusas visai sulėtina greitį, slenka beveik be garso, o tie žmonės-akmenys iš visų pakraščių irgi neapsakomai tyliai rieda į mus. Mane kažkodėl apima baimė. Akimirką net pamanau, kad jie, žvelgiantys hienų, vilkų, šakalų akimis, plačiaburniai ir baltadančiai, gali užpuolę autobusą mus paprasčiausiai suėsti. Bet tai tik sąmonės pastangos užmaskuoti veik kosminį siaubą, visada tvyrantį mūsų pasąmonės gelmėse. Koks tai siaubas? Ogi siaubingas pats suvokimas, kad BERGŽDŽIOS visos mūsų pastangos suteikti prasmę šiam pasauliui, kuris yra ne kas kita kaip kančios ir absurdo mišinys. Visų mūsų pastangos BERGŽDŽIOS – pradedant šiais žmogažvėriais, bandančiais išvingiuoti per kalnus kelią, kurį Himalajai kasmet bent keletą kartų nusimeta kaip prie karališko rūbo prilipusį elgetos plauką, o baigiant kokiu nors naujai iškeptu Vilniaus milijonierium, šventai įtikėjusiu nuožmia pinigo ir daikto galia. Manau, kad visi nors kartą gyvenime yra šį bergždumą ar beprasmiškumą patyrę, tik turbūt kiekvienas kitaip aiškinasi jo priežastis.

M. Eliade knygoje „Joga. Nemirtingumas ir Laisvė“ rašė, kad šventieji Indijos bei Tibeto tekstai pa-

grindine žmogiškosios kančios bei sielos vergijos priežastimi laikė mūsų „vergavimą“ kosmosui, aktyvų ar pasyvų, tiesioginį ar netiesioginį dalyvavimą visuose gamtos veiksmuose, pasaulio vyksme. Jis pabrėžė, kad tai yra bendradarbiavimas, solidarizavimasis su „puolusiu kosmosu, desakralizuotu pasauliu, profaniška gamta“. Šiuolaikine kalba tai vadinama „civilizacijos progresu“, šventraščių sąvokomis – „žmogiškosios būties desakralizacija“, „nuopuoliu į kančią bei nesuvokimą“. Tačiau pačiose sielos gelmėse mes prisimenam kitokią, sakraliąją būtį, pirmapradį, vieningą ir vientisą pasaulį. Nujaučiame, kad anapus tapsmo, veiksmo, laikinumo, kančios ir mirties egzistuoja Kita erdvė. Mumyse visuose yra Budos prigimtis, Dieviškasis pradas, Absoliuto dalelytė, nuolatos apie tą Kita erdvę bylojanti. Primenanti, kad šiapus, kasdieniškajame pasaulyje *kažkas ne taip.* Tačiau sielos kalbos nesupratę, tepatiriame nerimą, neviltį, sielvartą, kurie gali privesti prie pamišimo ar savižudybės. Maža to, anot Čiogjamo Trungpos, tas nenutildomas vidinis šnabždesys, kad čia ir dabar *kažkas yra ne taip,* neįsisąmonintas, neatsiskleidęs, nesuvoktas, verčia žmones daryti nusikaltimus, pradėti revoliucijas ar

skelbti karus... Bet kaip į tą pirmykštį rojų, į Švytinčią Šambalą sugrįžti?

Vėl žvelgiu į šias būtybes, šlepsinčias dideliausiomis brezentinėmis vyžomis, spoksančias niūriai, iš padilbų arba idiotiškai šypsančias plačiomis hienų burnomis ir, ko gero, net nenutuokiančias, kad *kažkas yra ne taip*. Netikėtai prisimenu Kristiną, mūsų ilgą pokalbį Tėjoje tuoj po Mè-mè laidotuvių naktį ant gedulą benusimetančių namų stogo, lietui audžiant savo drėgną, sidabrišką skraistę.

Tuomet Kristina šnekėjo apie Pasaulio pabaigą, siaubingą susinaikinimo ar sunaikinimo ugnimi laiką, kuris stos jau greitai, apie verdančio vandens potvynius, nuplausiančius nuo Žemės paviršiaus Europą, Ameriką, Australiją, Afriką ir paliksiančius triumfuoti nebent aukščiausias Himalajų viršūnes... „Tuomet, – sakė Kristina, nušvisdama mįslingo pasitenkinimo šypsena, – viskas vėl prasidės iš naujo. Bet aš tikiu, beveik žinau, kad naujoji Žemės gyventojų karta bus išmintingesnė, bus išmintingesni ją valdantys principai. Juk dabar pasaulyje per daug žmonių, nes sutrikusio karmos dėsnio valia jais atgimsta tie, kurie tikrai neturėtų. Tu kalbiesi su kuo nors ir puikiausiai matai, kad jis ką tik dar žvėrim, gyvuliu, paukščiu, žuvim, medžiu ar net

žolynu buvo, o ir žmogaus pavidalą įgavęs, tebėra. Viskas susimaišė. Viskas įgavo siaubingą greitį ir klaikų pagreitį. Žudoma šitiek gyvulių, paukščių, žuvų, kertami ištisi miškai, viskas naikinte naikinama. Nė viena gyva būtybė nebespėja užbaigti būties jai skirtojo ciklo. Manau, kad ne tik žmogus, bet net gėlė privalo išgyventi visą laiką nuo gležno daigelio iki šalnos pakąsto stagaro. Todėl niekada neskinu gėlių... O žmogus dabar visokeriopai stengiasi išvengti mirties, ją apgaudinėja, palaiko savo gyvybę vaistais vogdamas kažkieno kito laiką ir ardydamas visuotinę darną. Vokietijoje dirbu senelių namuose ir daug apie tai žinau. Chaoso vis daugėja, chaosas gimdo chaosą ir žmones, kuriems neturėtų būti leista atgimti žmonėmis. Todėl jie gyvena nežmoniškom sąlygom, nepatiria žmogiškų džiaugsmų, netgi žmogiškų sielvartų, jų galvų niekada neaplanko žmogiškos mintys, o širdžių – žmogiški jausmai. O ten, aukštybėse, šimtmečius ir dešimtmečius laukia nušvitusios būtybės, neįstengiančios to purvinų chaoso verpetų įveikti ir nerasdamos, kur joms įsikūnyti. Todėl į šį pasaulį jau taip seniai neįžengė nė vienas tikras pranašas, šventasis, išminčius, genijus, kad ir toks kaip Mozartas, nes atgimsta nebe tie, kurie esti danguose, o tie, kurie šliaužioja pažeme. Bet

tikiu, kad mūsų siaubingiems laikams pasibaigus, Žemėje vėl ims lankytis nušvitusios sielos, kiekvienoje šeimoje tuomet gal gims tik po vieną vaiką, bet jis bus iš tikrųjų žmogus...“ Giliu atodūsiu užbaigusi ilgą monologą, Kristina užvertė gražų, nuo dulksnos drėgną, mėnesienoje švytintį veidą ir užsižiūrėjo į debesų properšose žibančias žvaigždes.

Tikrai šie Himalajuose ties bedugnėmis akmenis tampantys padarai, atrodo, net jaukiai jaučiasi savo dvikojuose kūnuose ir žmonių veidai jiems smunka lyg per didelės kaukės. Nė nemanau į juos žvelgti iš aukšto, nes tokiomis akimirkomis visada suabejoju, kiek pati iš tikrųjų esu žmogus. „Žmogus, – tuomet sakė Kristina, užlieta visus debesis prasklaidžiusio mėnulio šviesos, – yra tas, kuris moka mylėti, paguosti, užjausti... Kuris dalijasi viskuo, ką turi, su savo artimu šiame nesvetingam pasauly, sklidinam absurdo ir kančios.“

Kančia ir absurdas... Kartais jie tampa tokie akivaizdūs, o stropiai austa prasmingumo uždanga staiga nukrinta ir apnuogina visą mūsų būties tuštybių tuštybę, sumaiščių sumaištį. Tuomet toks vaikiškas, naivus, apgailėtinas atrodo tų, kurie siekia žemiškųjų tikslų, užsidegimas, šventas tikėjimas gyvenimo prasme, neabejojimas savo darbų bei

veiksmų rimtumu, karjeros darymas, pripažinimo ar turto siekimas, žūtbūtinis bandymas įsitvirtinti, įleisti šaknis, įkasti pamatą, visiems laikams įsikurti tekančiuose vandenyse, lakiuose smėlynuose.

Toks praregėjimas visuomet nudiegia staiga: išvydus šiuos Himalajų pakelės kankinius, pamačius mažą berniuką – bekojį luošį, delniukais šlepsintį per Dharamsalos purvynus musoninei liūčiai pliaupiant, ar net pagalvojus apie savo pačios kūną, tą akimirką tokį svetimą, atkarų, baisų, atkakliai reikalaujantį priežiūros, miego, maisto... Visuotinės beprasmybės ir absurdo akivaizdoje tarsi ryškiausia šviesa užlieja suvokimas, kad vienintelė vertybė, vienintelė prasmė ir tikslas, vienintelė netuščia pastanga, praktika, talentas, vienintelė puoselėtina savybė ir aukščiausioji siekiamybė iš tikrųjų yra meilė artimui, švelnumas, užuojauta. Tai yra gebėjimas bent kiek praskaidrinti kito ir savo skausmingai vienišą būtį, bent jau bandymas išsiskleisti meiliu žodžiu, lipšniu judesiu, muzika ar tyla, kiek leidžia jėgos ir egoizmas beribio kosmoso šaltyje. Tik tuomet nebūtis tampa Šunjata, švytinčia Tuštuma, persmelkta Atjautos.

Mes važiuojam toliau. Kylam vis aukštyn ir aukštyn. Ant pilkų ir žalsvų uolų kur ne kur kybo keisti, baltutėliai tarsi marmuras, saulėje žėrintys luitai,

kurių prigimtį sunku nuspėti, kol kažkas džiūgaudamas sušunka, kad tai – ledas, kurio neįveikė net vidurvasaris. Tik linksmybės, kaip joms ir pridera, neilgai trunka. Prasideda šlapdriba, o kelią pakeičia daugybės ratų išmalta, juodai balta pliurzė, turbūt galinti pakerėti ne vieno fotomenininko ar grafiko akį. Mus visus išlaipina laukan, mat tokių svarių ego naštos prislėgtas, autobusiukas nė už ką negali įveikti Himalajų paspęstų pinklių. Nelaimingieji keleiviai klampoja po sniegą Sacharai skirtomis basutėmis ar lengvais medžiaginiais bateliais, vyniojasi į perregimus šalius, kalena dantimis vėjui košiant plonyčio muslino sukneles, batisto marškiniais ar šilkines pandžabas*. Šlapdriba pereina į krušą ir galop liaujasi, tačiau autobusas net nepajuda iš vietos. Keleiviai kurį laiką pramogauja fotografuodami vienas kitą sniegynų fone, bet ir tai greitai pabosta.

Dramatiško veido ispanas, žvelgdamas iš po tiesių, it su liniuote nubrėžtų antakių plieno spalvos akimis, pareiškia, kad naktį tokiame aukštyje būna apie 50 °C šalčio. Tačiau jis žinąs vieną užeigą maždaug trisdešimt kilometrų atstu nuo čia ir jei pradėsime dabar eiti, ją pasieksime pavakare, o autobusas vargu ar anksčiau išjudės. Tai sukelia isterijos priepuolį iš pažiūros labai ramiam belgui,

kuris visas trūkčiodamas ir grūmodamas kumščiais ima šaukti, kad rytoj jis jau turįs būti Manalyje, iš kur jau užsisakęs bilietą į Rišikešą, iš ten – į Simslą, o iš ten – į Delį. Jis negalįs vėjais švaistyti laiko kažkur Himalajų purvynuose, kai jo atostogos tik trys savaitės, trys trumpiausios pasaulyje savaitės! Tai nepadaro jokio įspūdžio Juodabarzdžiui, kuris tik įspiria autobusui į šoną ir skėsteli rankomis tarsi sakydamas, kad dabar jau niekaip nepaveiksi šio užsispyrusio arklio. Belgas nerimsta ir vairuotojui panosėn kiša kažkokius dokumentus. Juodabarzdis įsiutęs šoka vidun, užveda motorą ir, o stebukle, mašina pajuda į priekį. Kiek pavažiavęs autobusas pasvyra 30 laipsnių kampu, prigula ant oranžinio sunkvežimio, nuplėšia šiam nuo kabinos durelių „sidabrinę“ skardą ir išdavikiškai apnuogina lentas, o pats tokioje glamonėje praradęs priekinį veidrodėlį vis dėlto stumiasi pirmyn.

Štai mes jau ir vėl važiuojame, o ugniaplaukė Stokholmo Operos teatro solistė, sėdinti autobuso priešakyje, puikiu sopranu užtraukia: „Pakelkim, pakelkim mes taurę linksmyyybių...“ Netrukus pasiekiame ir aukščiausiąjį šio kelio tašką, kur, šalia lentos, su kažkokio maniako subraižytais skaitmenimis, skelbiančiais ar 5200 m, ar 5400 m, ar 5600

m virš jūros lygio, stūgso du klaikūs, keturkampiai cementiniai blokai. Ant vieno užrašyta „For Ladies Urinate“, ant kito – „For Gents Urinate“.

Į pakalnę šaunusis autobusas pasileidžia net pasišokinėdamas, o žavingąją Traviatos arijos atlikėją ant kiekvieno posūkio ištinka vėmimo priepuolis. Žilstelėjęs, tauraus veido vyriškis glosto ugniaspalvę dainininkės galvą, kai ji, kiek atšlijusi nuo apvemto langelio ir vėl didvyriškai užtraukia: „Pakelkim, pakelkim mes taurę linksmyyy...yb...yb...“ Šalia manęs sėdintis plieninio žvilgsnio ispanas, kaip paaiškėja, esąs poetas. Jis atrodo pagautas tikro įkvėpimo ir nekreipdamas dėmesio į tai, kad mus suka ir supa lyg centrifugoje, sąsiuvinėlyje su gėlėtais lapeliais vieną po kito rašo ketureilius, kartkartėmis elegantiškai, bet kažkaip kaltai nusivemdamas į žydrą maišelį.

Apačioje mūsų laukia baltose palapinėse įsikūrusios valgyklėlės labai skambiais pavadinimais: „Tara“, „Šambala“, „OM“. Tokioje užeigoje paprastai telpa koks penketas lankytojų, kuriuos aptarnauja smagi, mantras murmanti ar dainas dainuojanti ladakiečių šeimynėlė. Tėvas, įkūnytas susikaupimas, bando įdegti primusą ar triūsia prie jau kunkuliuojančių puodų. Motina, spinduliuojanti tokia šypsena, nuo kurios bet koks maistas bus gardus, pjausto daržoves

ar smagiai pliaukšėdama delnais gamina duonos paplotėlius. O koks dešimt vaikų pametinukų čia yra ir padavėjai, ir indų plovėjai, ir šokėjai, žodžiu, tikri stebukladariai, pasiryžę įvykdyti kiekvieną lankytojo norą.

Viskas būtų nuostabu, jei ne tamsiai mėlynas, veik apokaliptinis debesis, pakibęs kaip tik toje pusėje, į kurią mums teks važiuoti. Žvalus plikis iš Austrijos, Leho–Manalio kelią kartą jau sukoręs dviračiu, kuris dabar puikuojasi ant autobuso stogo, pareiškia, kad būsimoji perėja dar sunkesnė už ką tik įveiktąją. Belgas tyliai sustūgsta ir užsidengia veidą rankomis lyg išgirdęs mirties nuosprendį. „Aš taip ir maniau, – sušnabžda poetas ispanas, plieninių akių strėlėmis rodydamas į nepaguodžiamąjį belgą, – tai jis prišaukia visas mūsų nelaimes. Dėl tokių dalykų visada būna kaltas kas nors vienas. Esu tikras, kad tai – jis!“ Traviata, pritūpusi prie smaragdinės Himalajų upės vandenų, žagsi ir žiaukčioja.

Vėl ropojame į viršų. Himalajai pakeičia savo spalvas bei formas. Ką tik įveiktoje perėjoje vyravo juoda, balta, įvairūs pilki, sidabriniai, dūminiai atspalviai, kampuotos, veik geometrinės formos, o dabar prasideda šilti ochros pustoniai, geltonos, oranžinės ir auksinės dermės. Uolos bei akmenys

sulipę į keistas gotikines bažnyčias, sustingę į fantasmagoriškus Antonio Gaudi statinius, kyla kaip mistiški *fata morgana* miestai. Kas statė šiuos tylos rūmus, kas iškėlė smailius, dangop šaunančius bokštus, kas iškalė paslaptingas duris, pro kurias niekada nėra įžengusi žmogaus koja, ir langus, kuriuose niekad nerymojo joks veidas? Ką sveikina raudonose uolose tobulai išlenktos triumfo arkos, kur veda ovalinėmis it kosminio laivo liukas angomis beprasidedantys tamsos koridoriai? Gal – į Šambalą? O gal Šambala čia, bet savo neregėmis akimis teįstengiame matyti tik jos šešėlį, tik vaiduoklišką pavidalą, miglotai atsispindintį mūsų sudrumstoje sąmonėje? Gal iš tikrųjų dabar važiuojame per pasakiško grožio šalį, žydinčią rojaus sodais, trykštančią gyvybės vandenimis, žėrinčią brangakmenių rūmais ir skambančią dainingais jos nemirtingų gyventojų balsais, tačiau mūsų karmiškasis regėjimas viską paverčia akmenimis ir plikomis uolomis? Gal jiems, Šambaloje esantiems, mūsų autobusas su nuplėštu veidrodėliu, austro dviračiu ant stogo ir vemiančia Traviata atrodo kaip koks vaiduoklių ar kvailių laivas, atklydęs iš kito, nelaimingųjų ir neišmanančiųjų pasaulio? O gal jie mūsų nė nemato.

Šią perėją, galbūt su Šambalos gyventojų palaiminimu, įveikiame sėkmingai ir greitai. Pailsėti sustojame prie ežero, kuris atrodo kaip milžiniškas turkio akmuo, įrėmintas koralų spalvos uolų vainiko. Tylu kaip kosmose, bet idilę netrukus sudrumsčia karinių sunkvežimių karavanas, koks penkiasdešimt juodų, riaumojančių mašinų. Jos lekia pro šalį net nemažindamos greičio. Staiga pasigirsta smūgis, džeržgesys, žyrančio stiklo garsas, o visi autobuse tūnoję tingieji keleiviai susigūžia nesusigaudydami, kas atsitiko. Paaiškėja, kad karinis monstras mus kliudė, įlenkė vienintelės priekines autobusiūkščio duris ir iškūlė kelių langų stiklus. Šukių krūva pūpso ten, kur sėdėdavo Traviata, bet, laimei, jos ugniaplaukė galva žėri besileidžiančios saulės šviesoje lauke, purpurinių uolų fone.

Kai visas šias nelaimes mums nešantis belgas, kurio papūstžandis veidas jau įgavo tik kankiniams būdingą išraišką, pabando ištrūkti į gryną orą, pasirodo, kad durų neįmanoma atidaryti. Jam į pagalbą šoka Juodabarzdis, bet net ir šiam Himalajų ereliui sekasi ne ką geriau. Durys tarsi užlituotos. Sukeldamas visišką tiek esančių išorėje, tiek viduje sumaištį, vairuotojas pareiškia, kad nuo šiol teks laipioti pro

langus. Temsta ir darosi vis šalčiau. Pirmoji kelionės diena eina į pabaigą.

Austras numoja į mus visus Kašmyro žiedais papuošta ranka, nusikelia nuo stogo dviratį ir švilpaudamas nurūksta artimiausio kempingo link. Buvę išorėje, vadovaujami toreodoriškai nusiteikusio ispano, surengia mažą, bet atkaklų šturmą ir autobusiūkščio durys staiga atsidaro. Mes važiuojam toliau, o ugniaplaukė šį kartą užtraukia „Vergų choro“ variacijas.

Vidurnaktį pagaliau pasiekiame nedidelį kempingą. Klaikiai šalta ir kas nors, čia įmestas užrištomis akimis, nė už ką neatspėtų esąs karštojoje Indijoje. Kelių parafino žibintų apšviestas nykštukinių palapinių miestelis šiame juodų kalnų krateryje, po žvaigždėtu dangum, atrodo labai romantiškai. Iškart įsivaizduoju ankstesnes Himalajų fanatikų – Rerichų, A. David-Neel, A. Cosma de Körösi’o, M. Peisselio – ekspedicijas, įsikūrusias nakčiai ir turbūt atrodžiusias labai panašiai. Bet romantiką išblaško šios vietos, vadinamos „Nirvana“, šeimininkas, užsiprašęs už palapines ir miegmaišius neįtikėtinų kainų. Keleivius, kurie atrodė jau visai praradę jėgas, netikėtai apninka revoliucinės nuotaikos, o gal šykštumo priepuolis. Jie, žvarbdami,

kalendami dantimis, vos bepastovėdami ant kojų, derasi iki iškvaišimo. „Nirvanos“ karaliukas nieku gyvu nenusileidžia, o atkaklieji keleiviai, apsėsti troškimo sutaupyti vieną kitą rupiją, išsidera, kad kiekvienoje keturiems žmonėms skirtoje palapinėje, miegos aštuoniese. Taip susispaudus neįmanoma ne tik pasiversti ant kito šono, bet net giliau įkvėpti. Pernakt kažkur visai netoliese kaukia vilkai...

Į tolimesnę kankynę išdardame penktą valandą ryto, tačiau saulėtekis, ak, toks *saulėtekis*, su raudonais sniegynais, baltais putotais vandenimis ir žydra pažeme besivelkančiais auksiniais debesimis, mums kaipmat įlieja šviežio kraujo. Šen bei ten pilkšvuose kalnų šlaituose ima rūkti dūmai, ir staiga pasidingoja, kad akmenys sujuda lyg veikiami kokios požeminės jėgos. Tik geriau įsižiūrėjusi pamatau, kad tai avys, besispiečiančios aplink vienišą, pusryčių laužėlį susikūrusį piemenį.

Paskui prasideda dykumos, žalsvi, rusvi, gelsvi neaprėpiami plotai, horizonte įrėminti mėlynų, it sustingusios jūros bangos, kalnų. Mes važiuojame jau kelias valandas, o aplinkui nematyti jokių žmogaus buvimo ženklų, nei namo, nei palapinės, nei laužo dūmų, nei pakeleivingos mašinos... Netikėtai tolumoje išvystu raitelį raudonu drabužiu, jojantį ant asilaičio

ir atrodantį visai kaip viduramžiškuose krikščioniškų altorių paveiksluose. Svajingai galvoju, kad gal tuoj akis į akį sutiksime po Himalajus klajojantį amžinąjį Jėzų Kristų. Bet tai – tik budistų vienuolis, kažkur keliaujantis ant pavargusio mulo, ir jo vienišas pavidalas dar labiau sustiprina čia tvyrančios kosminės Tuštumos įspūdį. Net sunku patikėti, kad toje pačioje Žemėje yra didelių miestų, dūstančių savo iškvėptuose nuoduose, yra šalių, sprogdinte sprogdinamų nebeįmanomos gyventojų gausos, yra žmonių, taip ir nepatyrusių, kokią palaimą gali teikti vienatvė. Tiktai čia, aukštybėse, pasaulis dar mena savo Pradžių pradžią, neapsakomos laisvės, skaistos ir tyrumo Didįjį laiką.

Galop aplinka pradeda rodyti įprastinės gyvybės ženklus: šen bei ten sužaliuoja tsampos laukeliai, suboluoja maži nameliukai. O stebukle, čia net esama sodų, kuriuose medžių šakas svarina nokstantys obuoliai ir abrikosai. Keleiviai atkunta, nes atrodo, kad Manalis jau yra visai čia pat. Ugniaplaukė dainininkė vėl užtraukia „Pakelkim, pakelkim mes taurę linksmyyybiųų...“, ispanas trykšta naujomis eilėmis, o austras, kurio dviratis vėl ilsisi ant stogo, visažinio balsu pareiškia, kad mūsų kančios jau tikrai greitai baigsis. Belgas krizena isterišku juoku,

spragsi pirštų sąnariais ir tuoj pat mums pritraukia naują bėdą. Štai ji: mašinų eilė, kuri, pasak situaciją žaibiškai ištyrusių Juodabarzdžio palydovų, tęsiasi maždaug dvidešimt kilometrų. Vienoje vietoje kelią nuplovė patvinusi upė, jį taisyti iš kažkur, turbūt iš Pietų Indijos ar Amazonės džiunglių, jau vyksta speciali brigada. O mums čia teks truputį palūkėti. „Iki vakaro“, – sadistiškai priduria Juodabarzdis, o keleiviai vienu balsu surinka iš nevilties, nes dar tik dešimta valanda ryto. Ispanas su dviratininku kažką tarpusavy pasišnibždėję smunka į vairuotojo kabiną, ten karštligiškai derasi ir galiausiai praneša džiugią žinią: mes bandysim įveikti tuos dvidešimt kilometrų aplenkdami visus eilėje stovinčius, o kai kelią pataisys, būsim pirmieji, šaunantys į finišo tiesiąją.

Juodabarzdis virtuoziškai iria savo nelaimingąjį laivą, laviruoja tarp sunkvežimių su bliaunančiomis avimis ar musių nutūpta skerdiena, tarp džipų su įmigusiais turtingaisiais „turis“, tarp furgonų, kuriuose pūva obuoliai, apelsinai, bananai, tarp greitosios pagalbos ir policijos mašinų, tarp skubančių į krikštynas, vestuves ar laidotuves... Liūdnas vaizdas, net kraupokas, bet niekas ant mūsų, įžūliųjų, nerėkia, nesibara, nepriekaištauja, visi jau susitaikė

su savo likimu. Taip prisiiriame iki avarijos vietos. Iš tikrųjų kai kur jau plaukiame per išsiliejusius vandenis ir galiausiai sustojame tokiame purvyne, kad užsimaniusieji pakvėpuoti grynu oru iššokę laukan nugrimzta į jį iki kelių. Belgas pareiškia, kad aplinkui nėra jokių arbatinių, visų keleivių maisto atsargos jau baigėsi, tad pavakare mus ims kamuoti tikrosios bado kančios. Bet žmonių išradingumas išties beribis, nes po kelių valandų pasirodo purvais aplipęs ispanas su skrybėle, pilna šviežutėlių žirnių ankščių, o paskui atklampoja ir Traviata, nešina maišeliu žalių, kietų kaip akmuo obuolių.

Atrodo, kad laikas sustojo, ir tuomet atkunta visą kelionę tyliai snūduriavusi hipė, o gal pankė, žavinga kaltūnuota būtybė, apsivilkusi kažkuo panašiu į Arlekino kostiumą, su viena žydra, o kita ryškia žalia kelnių klešne, įsivėrusi sidabrinius žiedelius į ausis, antakius, šnerves, lūpą ir bambutę. Ji išsitraukia spalvotų siūlų maišelį ir virtuoziškai manipuliuodama geltonomis, raudonomis, mėlynomis gijomis, prilaikydama jas žieduotais rankų ir kojų pirštais, ima nerti nuobodžiaujantiems keleiviams apyrankes, paskui pinti tekstilės meno šedevrus plaukuose, kol galiausiai mes visi sėdim lyg kokia apeigoms

pasirengusi šamanų gentis. Visi, išskyrus belgą ir austrą, kuris vėl nusikėlęs dviratį nuskriejo į priekį.

Temstant pajudame iš vietos: „Pakelkim, pakelkim mes taurę linksmyyybiųų...“ Žemumos baigiasi ir autobusiūkštis vėl ropoja į kalną. Tokios pavojingos perėjos su staigiais posūkiais ir stačiais kaip siena šlaitais dar nebuvo, o austras apie ją kažkodėl neperspėjo. Ima lynoti ir krenta tirštas rūkas, kuris autobuso žibintų nutviekstas atrodo jau visai makabriškai. Net didžiausi pavojų mėgėjai nuščiūva. Kad neprilystamas Nuotykio skonis vėl būtų atgaivintas, Juodabarzdis sustabdo mašiną ir įsako visiems lipti laukan. Paaiškėja, kad mes turėsime perbristi kažkokius vandenis, tamsoje nematyti, upelis tai ar upė, tik girdėti nedraugingas šniokštimas. Pirmasis, drįsęs žengti į priekį, aidžiai pliūkšteli ir surinka. Vadinasi, vandenys ne tokie jau seklūs. Žibintuvėlį turi tik pagyvenusi ponia iš Kalifornijos. Šokinėdama nuo akmens ant akmens ji eina priešakyje, o pasiekusi kokį aukštesnį iškyšulį, atsistoja ant jo ir mums visiems šviečia it švyturys. Kiti su tamsa kovoja žiebtuvėliais, vėjo užpučiamais degtukais ar cigarečių žiburėliais. Šis etapas galutinai išveda iš kantrybės neramųjį belgą. Jis puldinėja prie kiekvieno, jau vandenis perbridusio, čiumpa už

atlapų ir desperatiškai šaukia: „Tai – kažkoks košmarrrras, kažkoks košmarrrras, košmarrrras...“ Jo „rrrr“ džeržgia kaip nesutepti kankinimų mašinos krumpliaračiai.

Bet ir vėl važiuojam toliau. Jau geriau nevažiuotume: tamsa, rūkas, dargana, slidus kelias ir bedugnės, bedugnės, bedugnės... Juodabarzdis puikiai jaučia visus apnikusią baimę, bet kaip tikras sadistas įjungia mikrofoną, kuris, pasirodo, yra šioje leisgyvėje geldoje, ir praneša, kad nepaisydamas nepalankių sąlygų važiuosiąs toliau, nes autobuse yra daug labai skubančių keleivių. Šį ultimatumą turėtų lydėti Mefistofelio ar bent jau Fantomo kvatojimas, tačiau vairuotojas tiktai nusikrenkščia. Visi, net ir belgas, šį kartą yra stebėtinai solidarūs ir pasišnibždėję jau siunčia savo atstovą Juodabarzdžio kabinon maldauti, kad toliau nevažiuotume. Mūsų prašymo paklausoma. Žmonės yra tiek pavargę, kad užmigtų net žemyn galva pakabinti ar surišti mazgu.

Rytas išaušta žvarbus ir šaltas. Keleiviai, pernakt pasibaisėtinai suvampyrėję, sliūkina atlikti gamtos reikalų tiesiai į debesis. Atrodo, kad žemė išnyko ir yra vien tik šis danguose nutiestas neregimas kelias.

Po kelių valandų jau pusryčiaujame užeigoje „OM Šiva“, panašioje į partizanų žeminę. Joje daugiausia

gali tilpti trys žmonės. Sėdim ant drėgnų akmenų skęsdami debesyse. Ar gali tokią ankstyvą ryto valandą būti kas nors gardesnio už kvapią imbiero arbatą ir karštą čiapatį? Kai debesys prasisklaido, apačioje išvystame žalią slėnį, tokį nuostabiai žalią, kad net pajunti, ką galvojo dievai sutvėrėjai, Žemei šios gyvybės spalvos nepagailėję. Žemyn leidžiamės tiesiog beprotišku greičiu, tik trumpam sustojame pakalnės kryžkelėje. Joje puikuojasi daugybė parduotuviūkščių, nukabinėtų lentelėmis „English Wine and Beer Shop“, budistinė koplytėlė su varnas lesinančiu žilabarzdžiu vienuoliu ir prie visų medžių prikalti itin keisti lozungai: „Be friendly to Bears“.

Pagaliau ir Manalis, kurio per tirštus rūkus beveik nematyti. Centrinėje gatvėje iš miglų teišnyra tik piramidėmis sukrauti geltoni, auksiniai, raudoni, purpuriniai obuoliai ir visų vaivorykštės spalvų garsieji Kulu slėnio šaliai. Šis miestas dar yra pelnęs šlovę karštais gydomaisiais šaltiniais ir prabangiais viešbučiais, kuriuose poilsiauja turtingos šeimos iš visos Indijos. Tačiau aš Manalio pavadinime visada išgirstu graudžią gaidą, kažką panašaus į „man liūdna“ ir manau, kad į šį žymųjį Himalajų kurortą atvyksta tik tikri melancholikai, nusivylėliai, išgyvenantieji nelaimingą meilę, ištik-

tieji bankroto, sunkiai sergantieji, mirštantieji. Čia mane nustebina tik du dalykai. Jauna skustagalvė vienuolė, autobusų stotyje krūtimi maitinanti poros savaičių kūdikį, ir turbanuotas sikhas, mažo jaukaus restoranėlio bosas, galingu kūnu įstrigęs būdelėje prie kasos aparato ir įnikęs į kažkokią knygą. Jis skaito tiesiog aistringai, nekreipdamas jokio dėmesio į triukšmingus lankytojus, viską pasaulyje pamiršęs. Taip žmogų užbūrusios knygos autoriui gali tik pavydėti ir mėginu atpažinti ketvirtajame viršelyje susimąsčiusį veidą, paremtą aristokratiška ranka. Taip, tai Vladimiras Nabokovas, o romanas, kurį it šventraštį juodomis akimis glamonėja guru Nanako sekėjas, vadinasi „Lolita“. Nabokovo veidas melancholiškame, lietaus permerktame Manalyje manyje sukelia ištisą minčių bei jausmų griūtį.

Pradžioje tai tik chaosas, kurį net sunku nusakyti. Gal jį būtų galima pavadinti kažkokiu nuožmiu, beatodairišku vakarietiškosios prigimties protestu prieš visą Tibeto „magiją ir mistiką“, į kurią aš taip žūtbūtinai skverbiuosi. Sakau sau, nagi po šimts, kodėl koks nors jogas, kuris kalnų urve meditavo vos ne nuo gimimo iki mirties ir įvaldė visas sidhi, o paskui net pasiekė nirvaną, kodėl jis yra nepalyginamai vertesnis už tą patį Nabokovą, Dostojevs-

kį, Boudelaire'ą, Van Goghą, Čiurlionį, Fellini ar pagaliau už bet kurį bitlą?! Šaukiu sau, kas žino, gal mūsų misija čia, šioje Žemėje, yra patirti visą žmogui duotų jausmų gelmę, jų prieštaringumą, sunkį, kankinančią ir nepakeliamą lengvybę, grožį ir šlykštumą, karštumą, kartumą, aštrumą, saldybę, o ne visa tai užgniaužti ir naikinte sunaikinti, kad niekad daugiau nebetektų sugrįžti į amžinąjį samsaros ratą. Juk tai yra ir pačios žmogiškosios prigimties sunaikinimas, be garso klykiu žiūrėdama į viršelinio Nabokovo akis. Tąsyk esu kurčia budistinei parabolei, kad žmogui, nieko nežinančiam apie Nušvitimą, kalnai yra kalnai, vandenys yra vandenys, o medžiai yra medžiai. Tačiau tam, kuris pasiryžo Nušvitimo siekti, kalnai liaujasi būti kalnais, vandenys – vandenimis, o medžiai – medžiais. Nušvitusiajam kalnai vėl yra kalnai, vandenys vėl yra vandenys, o medžiai vėl yra medžiai. Nesu kokia didi pasiryžėlė, įžengusi į Kelią, per tūkstantmečius ir ištisas kalpas vedantį Nušvitimo link, bet daugybė dalykų man liaujasi būti tokie kaip buvę. Nebesugebu vėl prisijaukinti jų pirmykščio, įprasto, jaukaus ir nepavojingo pavidalo. Nebeįstengsiu vėl sugrįžti į savo buvusį gyvenimą, lyg minkštutėliai vystyklai suaustą iš to, kas įprasta, jauku ir nepavo-

jinga. Nabokovas žieduotose sikho rankose nusisuka nuo manęs ir pasislepia po kasos aparatu. Žinau, kad tai – tik silpnumo akimirka. Žinau, kad kelio atgal nebėra. Žinau, kad ne vakarietiškąją patirtį, bet Rytų suteiktąjį prieglobstį praradusi netekčiau visko, kas dabar daro mano būtį prasmingą. Žinau, kad nieko nežinau.

Pastebėjau, kad didžiausios abejonės (už jas jau tapau pasmerkta, pasmerkta, pasmerkta 100 000 metų pragaruose) mane visada apima tuomet, kai esu pasiekusi ar bent jau bepasiekianti išsvajotą ramybę. Bet ar tikrai išsvajotą ramybę, o gal tik kokį vis subtilesnės ir subtilesnės saviapgaulės lygmenį?! Alanas Wattsas, buvęs anglikonų kunigas, vėliau tapęs vienu poetiškiausių dzenbudizmo skelbėjų Vakaruose, dažnai pateikdavo parabolę apie Mėnulį ir pirštą. Mėnulis jo prilyginamas tai Didžiajai Neįmenamybei, kuri vadinama Absoliutu, Dievu, Demiurgu, Viso, kas Esti, Esme, Šunjata, Vaiskiąja šviesa, Budos prigimtimi ir dar daugybe šventų, transcendentinių dalykų, į kuriuos rodo pirštas – bet kuri religinė doktrina. Parabolės moralas yra tas, kad dažniausiai rodantis pirštas yra supainiojamas su Mėnuliu arba net Juo palaikomas. Žmonės tik tą pirštą temato, į jį įsikimba, jį čiulpia jausdamie-

si teisūs, ramūs ir saugūs. O Mėnulis šviečia kaip švietęs, bet į Jį jau niekas nė akių nebepakelia. Tik kartais beveik kiekvienas iš mūsų vis dėlto žvilgteli dangun ir Mėnulį išvysta. Ir apimta jį nuostaba, tikrų tikriausias apstulbimas, kaip galėjo to šviesulio nepastebėti anksčiau. Pirštas ištirpsta visa persmelkiančiame švytėjime, nes, pasak A. Wattso, religinė doktrina išnyksta, kai ji tampa tikrai reali ir veiksminga. Tą akimirką Mėnulį regėdamas žmogus staiga pamato visas savo paties sielos ir Visatos paslaptis. Atrodo, kad jis daugiau niekada nepamirš absoliutaus, lyg žaibas trenkusio aiškumo. Bet... dar po poros akimirkų visagalis žinojimas išsisklaido, pradingsta, lieka tik nenumalšinamas ilgesys. Kaip susigrąžinti šią tobulo aiškumo būseną, klausia A. Wattsas. Kaip surasti jokiuose žemėlapiuose nepažymėtą į ją vedantį kelią? Gal tai tas pats, kuris eina į Šambalą?..

DAR KARTĄ APIE MIRTĮ

Sugrįžtu į vis dar musoninių liūčių apimtą Dharamsalą ir vėl nugrimztu į mintis apie mirtį. Nuo ryto iki vakaro piešiu mirtį, prisiminusi visus spalvinguosius jos pavidalus, šokusius Hemise ar Lamajuru: tam tam tararam... Kartais mane apima tiesiog kaustantis siaubas, pagalvojus, kad ji visai čia pat, daug arčiau nei per ištiestą ranką. Kartais nurimstu ir mąstau apie ją kaip apie kokį pasakišką Skraidantį kilimą, grąžinsiantį mane atgal į Tibetą, kuriame tikiuosi atgimti. Tūnau apsikrovusi tibetietiška literatūra apie tai, kaip dera sąmoningai numirti, kaip neprarasti savikontrolės palikus savo fizinį kūną ir kaip teisingai vėl samsaroje įsikūnyti. Nenoriu nei į Šambalą, nei į Dakinių šalį*, nors yra slaptų praktikų, sugebančių padėti naujuoju pavidalu tenai atsidurti. Noriu tik į Tibetą, atgal į Tibetą.

Kartais kažkas manyje sušnabžda, kad tikrai kraustausi iš proto, bet nebeturiu noro savęs stabdyti. Dharamsala beveik tuščia. Visi nors kiek pasiturintys indžiai per musonines liūtis išvažiavę į Goa, kurortą Indijos pietuose, o vienuoliai ir garbingieji lamos užsidarė Dalai Lamos rezidencijoje Potaloje ir

kovoja su Šiugdenu, kuris, kaip šnibždamasi, darosi vis nuožmesnis, vis grėsmingesnis. Jau kelis mėnesius negaunu laiškų iš namų ir nujaučiu, kad manieji taip pat į Lietuvą nenueina. Kaip koks šiurpus prisiminimas, stebėtinai supanašėjusi su P. Bruegelio „Beprote Greta“, kiaurai permerkta lietaus milžinė iš Piterio blaškosi pažliugusiais keliais ir garsiai deklamuoja mįslingas eiles: „Aš esu Visatos esmės taške, kosminiame thiglè...“

Tuomet mano kaimynystėje apsigyvena jaunas vienuolis. Paryčiais jis visu balsu traukia savo šventas giesmes, tą patį atlieka vidurnaktį. Vos saulė akimirką nušvinta, išdžiausto savo raudonas ir geltonas skraistes mūsų bendrame balkone. Tai darydamas vis dirsčioja pro langą, kaip nuožmiai piešiu kaukoles, griaučius, Jamą ir visokius myrius iš Požemių viešpaties palydos. Tas vienuolis net atrodo kažkur matytas, bet galėjau jo veidą regėti kokioje thankoje ar dievybės statuloje, nes jo bruožai beveik ikonografiški: įkypos, didelės, kaip tekstuose rašoma, „mėlynojo lotoso žiedlapių formos“ akys ir ta neapsakoma budistinė šypsena – neiššifruojamos ramybės hieroglifas.

Vieną rytą jis pasibeldžia į mano langą ir sako, kad kartą jau buvome susitikę. Prieš porą metų,

Dardžilinge. Jis vardu Drubgjudas, daktaras iš garsiojo Čiagpori* instituto. Tuomet aš net dariau su juo interviu. Kalbėjau apie Lobsango Rampos romaną, kuriame aprašyta, kaip kadaise Lhasoje vienuoliai gydytojai iš Čiagpori su deltaplanais skraidę į kalnus rinkti vaistažolių. Tai jam pasirodę labai juokinga. Bet dabar aš atrodau liūdna ir kažkaip pasikeitusi. „Todėl, kad aš tuoj mirsiu“, – atsakau ir įleidžiu jį vidun.

Daktaras iš Čiagpori! Nuostabu! Aš jį pasisodinu ir net nepasiūliusi arbatos išlieju visus savo mirties siaubus ant vargšės, ką tik nuskustos galvos. Pasakoju Drubgjudui apie Černobylį ir apie tai, kad nuo vėžio mirė mano geriausia draugė ir mylima teta, o dabar – mano eilė. Kliedžiu apie Šiugdeną, nes esu nugirdusi, kad jei gavai tantrinių įšventinimų iš jo garbintojų, bet ir iš jo priešininkų, tai tarsi atsiduri mirtiname pavojuje. Šitaip Drubgjudas tuoj pat paneigia sakydamas, kad tuomet, kai dar niekas nežinojo apie baisiuosius Šiugdeno kėslus, jo mokytojais buvę ir vieni, ir kiti mano minėtieji, tačiau tai nė kiek nepakenkę jo sveikatai. Aš nesiliauju. Tirštinu spalvas ir piešiu jam siaubingus vaizdus apie manęs tykojančią mirtį, manyje esančią mirtį. Dieviška harmonija jo veide dingsta, ir dabar Drubgjudas atrodo

panašus į išsigandusį, nuskriaustą vaiką. Prabylu apie sapnus, apie tai, kad net juose regiu vien tik mirtį, bet čia vienuolis prisimena esąs gydytojas ir labai dalykiškai pasiteirauja, kokie tai sapnai. „Apie mirtį“, – atšaunu, nors iš tiesų ši užuomina buvo tik savotiška „meninė priemonė“, kad perteikčiau jam savo košmarišką jauseną. Bet daktaras iš Čiagpori tiesiog kabinte įsikabina į tuos sapnus ir primygtinai klausinėja, ką aš juose regiu. „Aš sapnuoju mirtį“, – kartoju savo, o jis tikina: „Bet tai nereiškia mirties, ją pranašauja visai kitokie ženklai.“

Galų gale dėl šventos ramybės Drubgjudas pasisiūlo mane apžiūrėti. Žinau, kad iš pulso, ypatingų vibracijų, kurias skleidžia mūsų kūno organai, ertmės, skysčiai, tibetiečiai gydytojai gali diagnozuoti ligą beveik be paklaidų. Prieš kelerius metus vienam Dardžilingo laikraštėly net buvau skaičiusi, kad Drubgjudas, nors ir jaunas, yra tikras šio meto virtuozas. Jis labai susikaupęs trimis pirštais čiuopia abiejų mano rankų riešus, kažką aiškinasi spausdamas stuburo slankstelius ir tiria vos vos paliesdamas Saulės rezginį. „Nieko baisaus“, – pasakojo be jokios išraiškos ir iškart suprantu, kad kažką nuo manęs slepia. Esu skaičiusi, kad tibetiečiai gydytojai pagal vidinių kūno vėjų pulsaciją

gali nusakyti net mirties laiką, nesvarbu, kada ji ateis – po mėnesio ar po pusės amžiaus. Drubgjudas kategoriškai atsisako suteikti šią paslaugą. „Tu kažką nuo manęs slepi, – sakau, – aš noriu žinot, kada ji ateis. Privalau būti pasiruošusi. Tu juk vienuolis, turėtum suprasti...“ Nieko nesakęs jis paima mano riešą, net užsimerkęs į kažką įsiklauso ir man atrodo, kad tai tęsiasi beveik amžinybę, kaip kiekvienam, nuosprendžio laukiančiam. Paskui visiškai ramiai, su ta pačia neiššifruojamos palaimos šypsena sako: „Gali visai nesinervinti. Tau tikrai dar liko kokie ketveri–penkeri metai.“

Iš pradžių Drubgjudas man pasirodo nepaprastai dosnus, nes maniau, kad ne tik paskutinės mano savaitės, bet ir dienos jau suskaitytos. Vienuoliui net neišėjus iš kambario, staiga susivokiu: ketveri–penkeri metai, juk tai tas pat, kas nieko! Daktaras iš Čiagpori šypsodamasis priduria: „Aš tau atnešiu šiek tiek vaistų ir gydančių smilkalų. Liaukis galvojusi apie mirtį. Ir atidėk į šalį visas tas apie mirtį bylojančias knygas.“

Atidėk į šalį visas tas apie mirtį bylojančias knygas. Iš tiesų šiai ypatingai temai skirtų tibetietiškų tekstų yra itin daug, o Vakaruose taip išgarsėjusi vadinamoji „Tibeto Mirusiųjų knyga“ – anaiptol ne

vienintelė. Šią gausią literatūrą paprastai priimta skirstyti į kelias grupes.

Visų pirma tai yra meditacinės instrukcijos gyviesiems, kurie rengiasi išnaudoti mirtį kaip kulminacinį ir svarbiausią savo gyvenimo tarpsnį, galintį atverti net Nušvitimą. Viena populiariausių iš tokių praktikų yra Šimto (penkiasdešimt aštuonių nuožmiųjų ir keturiasdešimt dviejų taikiųjų) Mirties bardo dievybių meditacija. „Tibeto Mirusiųjų knygoje“ jos ir aprašytos kaip tik taip, kaip yra regimos adepto, įvesto į Šimto dievybių mandalą ir visą gyvenimą jas meditavusio. Tas, kas mirdamas įstengia atpažinti pavidalus, kurių esmė „sėklinėmis“ raidėmis yra užšifruota šimtaskiemenėje Vadžrasatvos mantroje, atsikratęs pagrindinės kliūties – grubaus fizinio kūno, bardo tarpsnyje gali pasiekti Nušvitimą.

Nepaisant tam tikro paslapties šydo, gaubiančio „Tibeto Mirusiųjų knygą“ Vakaruose, ją galima laikyti ekzoteriniu tekstu, skirtu plačiosioms budizmo išpažinėjų masėms, tačiau yra ir ezoterinių raštų, taip pat labai išsamiai analizuojančių mirties temą. Bene svarbiausias iš jų – tai „Guhjasamadža!* („Slaptoji bendruomenė“), tantra, kurią praktikuoti gali tik labai aukštą psichofizinį lygį pasiekę jogai bei joginės. Šio teksto stilius yra skaidrus ir aiškus, o

meditacijos technikos bei dvasinių praktikų patirtys išdėstytos su tokiu tikslumu, kurio galėtų pavydėti ir šiuolaikinis mokslas. Tantrinėje literatūroje žmogaus egzistencija skirstoma į tris tarpsnius: mirtį, tarpinę būseną ir atgimimą. Jie visi yra suvokiami kaip tam tikri sąmonės, grubiosios bei subtiliosios, ir ją palaikančių energijų pasireiškimai. Sąmonės veikimo skirtinguose lygmenyse pavyzdžiu gali būti mūsų gyvenimo para, kai per dvidešimt keturias valandas patiriame gilaus miego, sapnavimo ir budrumo fazes. „Guhjasamadžoje“ šios būsenos yra prilyginamos Trims Budos kūnams arba Trims Budakajoms: mirtis ir gilus miegas – Dharmakajai, tarpsnis tarp mirties ir gyvenimo bei sapnavimas – Sambhogakajai, įsikūnijimas ir pabudimas – Nirmanakajai.

Trys Budos kūnai yra viena svarbiausių budistinių kategorijų, sietina ne tiek su konkrečiu, istoriniu Buda Šakjamuniu, kiek su nušvitusiu protu apskritai. Remiantis Dharmakajos, Sambhogakajos ir Nirmanakajos sąvokomis, bandoma nusakyti nušvitusiojo būseną, kuri iš esmės skiriasi nuo mūsiškės, „žmogaus odoje įkūnyto ego“, egzistencijos. Nušvitusi sąmonė prasiplečia ir prasismelkia į neišmatuojamas erdves, nesuskaičiuojamus daiktus, reiškinius, formas, ji tampa visa apimančiu, absoliučiu žinojimu,

dar vadinamu Tiesos, Tikrosios Realybės kūnu, arba Dharmakaja. Dharmakaja yra beformė, neturinti nei pradžios, nei pabaigos, amžina, esanti anapus erdvės ir laiko, formų ir beformiškumo, kitaip tariant, tai – Tuštuma. Tačiau nušvitusi sąmonė nepraranda kontakto su šiuo pasauliu, ji tik samsarą jau yra perkeitusi į nirvaną, į tobulą mandalą, kurioje viskas įgauna tikrąjį, pirmapradį, džiaugsmingą ir švytintį pavidalą. Tokia sąmonės būsena vadinama Džiaugsminguoju kūnu, arba Sambhogakaja. Ši kaja, kaip ir Dharmakaja, nėra regima nenušvitusiems, nors menkas to visa apimančio, tobulo džiaugsmo šešėlis jau yra įkūnytas visų Budos atvaizdų šypsenoje, kuri mums, aukštesniųjų sferų palaimos nepatyrusiems, atrodo tokia mįslinga. Nušvitusysis su nenušvitusiaisiais dėl pastarųjų nesuvokimo ir dvasinio aklumo gali bendrauti tik įgavęs fizinį arba „transformacinį“ kūną – Nirmanakają. „Guhjasamadžoje“ aiškinama, kaip mirštant savo sąmonę sulieti su Dharmakaja, esant tarpinėje būsenoje – su Sambhogakaja, o atgimstant – su Nirmanakaja.

Šiame tekste labai detaliai analizuojami visų trijų tarpsnių – mirties ir gilaus miego, tarpinės ir sapnų būsenos, atgimimo ir pabudimo – fiziologiniai, psichologiniai bei mistiniai aspektai. Taip

pat jame komentuojama ir teisingas kvėpavimas ir tantrinė seksualinė sueitis, ir visas mirimo procesas. Pastarasis aiškinamas kaip žmogų sudarančių elementų nunykimas ir grubiųjų proto lygmenų ištirpimas sąmonei tampant vis subtilesnei ir pagaliau pasiekiant savo pačios ir viso, kas egzistuoja, tikrąją esmę – Vaiskiąją šviesą, kurią atpažinęs ir jon įsiliejęs nušvinta. Jei šis stebuklas neįvyksta, prasideda atvirkštinis ciklas, pasibaigiantis nauju gimimu. Atgimęs individas vėl ima palengva nykti, kol jo išsekusį gyvenimą jau aprašytais etapais užbaigia mirtis R. A. F. Thurmano manymu, kaip tik „Guhjasamadžos“ tekstas, neapkrautas specifiniais tibetietiškojo panteono dievų vardais bei pavidalais, kaip vadovas mirties valdose, labiau tiktų Vakarų skaitytojui, tiek krikščioniui, tiek judėjui, nei „Tibeto Mirusiųjų knyga“. Bet, kaip jau minėjau, „Slaptoji bendruomenė“ – tai ezoterinė, tik išrinktiesiems skirta doktrina.

Beveik kiekvienoje tantrinėje Dievybės jogos* sadhanoje aprašomas „ištirpimo“ procesas, labai panašus į tą, kuris ištinka mirštant. Medituojant jį dera per parą bent kartą įsivaizduoti. Jo Šventenybė Dalai Lama sako: „Kasdieną atlieku aštuonių skirtingų dievybių jogas ir vizualizuoju aštuonias skirtingas

mirtis. Galbūt, kai mirtis iš tikrųjų ateis, pasirodys, kad visas mano pasirengimas buvo bergždžias. Bet, tikiuosi, kad taip nebus. Šios praktikos man padeda nebijoti mirties. Kartais, kai apie ją galvoju, jaučiu smalsumą ir intriguojantį susijaudinimą. Netgi, jei nėra kito gyvenimo, pastangos susipažinti su mirtimi, manau, nėra beprasmiškos. Mirštant tai vis tiek padės išvengti nesuvokimo, sutrikimo ir baimės.“

Antrajai mirties temą analizuojančių tibetietiškų tekstų grupei galėtų būti priskirti eiliuoti kūriniai, inspiruojantys ir skatinantys imtis ką tik aprašytų meditacinių praktikų. Įkvėptų eilių šiai temai skyrė visi didieji Tibeto jogai ir šventieji. Taip pat – beveik kiekvienas Dalai Lama, ne tik Vakarams žinomas poetas VI Dalai Lama.

Trečioji tekstų grupė – tai garsių jogų bei mokytojų mirties aprašymai. Tradiciją, kai atsisveikinimas su gyvenimu buvo paverčiamas didžia, o gal ir svarbiausia pamoka šioje ašarų pakalnėje pasiliekantiems, pradėjo pats Buda Šakjamunis. Nedera pamiršti, kad su mirtimi buvo susiję ir Trys laikinumo ženklai – ligonis, senis, numirėlis, kuriuos išvydęs princas Sidhartha iš esmės pakeitė savo gyvenimo kelią. Didžiųjų jogų bei šventųjų mirtis, kurios laiką šie numatydavo iš anksto ir atsisvei-

kinimui, kaip į ypatingas iškilmes, sukviesdavo po tolimiausius šalies kampelius išsiskirsčiusius savo mokinius, liudijo ne vien žmogiškojo gyvenimo netvarumą bei trumpalaikiškumą, bet ir neįkainojamą jo vertę, įgalinančią pasiekti svaiginančių išminties aukštumų, neišmatuojamos sielos stiprybės. Kaip tik mirštant būdavo pademonstruojama tai, apie ką byloja visas Tibeto budizmas: sielos triumfas prieš materiją, nušvitusios sąmonės pergalė prieš fizinį kūną ir kasdienės realybės dėsnius. Jogai ir joginės, tokie kaip Milarepa ar Ješė Tsogjal, iškeliaudavo sugiedoję praėjusį gyvenimą įprasminančias Vadžros giesmes, lydimi stebuklingų, visoje apylinkėje regimų ženklų, kartais net išsklaidę savo fizinį pavidalą į Vaivorykštinį kūną*, sugrąžinę jį atgal į tą būvį, iš kurio buvo sutvertas, į Tuštumą ir Vaiskiąją šviesą. Tai matydami netikintieji įtikėdavo, tikintieji įgaudavo naujų dvasinių jėgų, o toliausiai dvasios Keliu pažengę net patys pasiekdavo Nušvitimą.

Gal tai ir nederama paralelė, tačiau ar ne panašia, didžiausia ir svarbiausia krikščionybės pamoka tapo Jėzaus Kristaus mirtis?! Įdomu, kad gnostikai savo raštuose kalbėdami apie Kristaus prisikėlimą teigė, kad tai buvo nušvitusios sielos triumfas, kuriame nedalyvavo ir negalėjo dalyvauti fizinis kūnas.

„Evangelijoje pagal Tomą“ Jėzus šitaip bylojo: „Jei siela pradeda būti kūno dėka, tai kelia didžiausią nuostabą. Bet dar labiau mane stebina tai, kad ši neįkainojama brangenybė – siela – sau namus susiranda kūno skurde.“ Kitame apokrife, „Petro Apokalipsėje“ Kristus šitaip kalbėjo: „Aš esu išmintinga siela, pripildyta spindulingos šviesos.“ Krikščioniškų gnostikų teigimu, „kūniškojo prisikėlimo“ idėja buvo skirta profaniškajam suvokėjui, nes iš tikrųjų Jėzus Kristus prisikėlė nemirtinga siela, kurią jie, kaip ir budistai, dažnai lygina ar net tapatina su šviesa. Gnostikų tekstuose galima aptikti užuominų, kad prisikėlęs Kristus tvykstelėjo it neapsakomai ryškus švytėjimas, pasklido neaprėpiamai plačiai ir visur viską persmelkė. Todėl net dabar esti kiekviename erdvės bei laiko taške, čia ir dabar, tarp mūsų. Tas pat apie Vaivorykštinį kūną realizavusius asmenis teigiama ezoteriniuose budistiniuose tekstuose, primenant, kad šie pranašai bei šventieji, šviesos pavidalu pasklidę, visiems laikams tebėra tarp žmonių ir kituose samsaros lygmenyse.

Tokia nušvitusių asmenų mirties, kaip dvasinės pamokos ar paskatinimo gyviesiems, tradicija tęsiama ir šiandien. Jo Šventenybė Dalai Lama visada primena savo mokytoją Lingą Rinpočę, kuris po to,

kai buvo užfiksuota klinikinė mirtis, visiškas širdies bei smegenų funkcijų nutrūkimas, trylika parų tebesėdėjo nepriekaištinga Vairočanos* meditacine poza ir jo kūnas, nepaisant karšto Indijos klimato, nerodė jokių irimo ženklų. Jį palaikė tai, kas, pasak Milarepos, „tempia šį lavoną“, t. y. kiekvieno iš mūsų kūną. Tibetiečiai šią energiją vadina ne siela, bet sąmone, kurios pats subtiliausias lygmuo tebeveikia fiziniam pavidalui mirus. Didis jogas, koks ir buvo Lingas Rinpočė, bardo tarpsnyje gali sulieti savo subtiliąją sąmonę su Vaiskiąja šviesa, esmine mikrokosmoso ir makrokosmoso prigimtimi. Ženklu, kad fizinis kūnas daugiau nebereikalingas, buvo staiga į šoną pasvirusi Lingo Rinpočės galva. Panašūs buvo ir XIII Dalai Lamos, ir XVI Gjalvos Karmapos atsisveikinimo gestai po ilgalaikių „pomirtinių“ meditacijų.

Tibetiečiai tvirtina, kad mirtis anaiptol nėra tik „paskutinis atodūsis“, kaip paprastai manoma Vakaruose. Tai netrumpas, septynias, dvidešimt vieną, keturiasdešimt devynias dienas ar net ilgiau besitęsiantis procesas, nenutrūkstantis net ir tuomet, kai fizinis kūnas būna jau palaidotas, sudegintas ar kaip kitaip sunaikintas. Pabrėžiama, kad itin svarbu įsitikinti, ar sąmonė, ypač subtilioji, jau tikrai yra

iškeliavusi, priešingu atveju, užkasimas į žemę ar kremacija prilygsta žmogžudystei.

Tibetietiškos legendos byloja, kad jei lavonas tebėra išsaugotas, jogas ar joginė, paviešėję mirties valdose, vėl gali atgal sugrįžti. Apie tai taip pat yra nemaža rašytinių liudijimų. Juose ypač gausu iškalbingų detalių apie Jamos karalystę ir siaubingas nusidėjėlių kančias joje. Tai – lyg ir koks tibetietiškasis Dantės „Pragaro“ variantas. Viena garsiausių tokio tipo istorijų yra XI a. joginės Nagsos Obum biografija. Nagsa buvo jauna, laba graži moteris, jautusi nenumaldomą potraukį dvasinei praktikai, bet niekaip negalėjusi vien tik jai atsidėti dėl įvairių šeimyninių aplinkybių, o svarbiausia – meilės sūnui. Konfliktai jos šeimoje vis gilėjo ir neišlaikiusi vieno kivirčo Nagsa Obum mirė. Tuomet ji nusileido į Požemių karalystę ir susitiko Mirties viešpatį, lydimą dviejų – Juodo ir Balto – dievų. Šie, dėliodami juodus ir baltus akmenėlius, suskaičiavo blogus ir gerus moters darbus, o paskui parodė Karmos veidrodį, kuriame atsispindėjo tikrasis jos pavidalas. Paaiškėjo, kad Nagsa Obum yra nepaprastai švari ir tyra, priartėjusi prie Nušvitimo, tad jai buvo liepta grįžti atgal, praktikuoti Dharmą, padėti žmonėms, taip pat jiems liudyti, ką pragaruose regėjusi. Taip

jaunoji moteris tapo vadinamuoju „delogu“, žmogumi, perėjusiu Mirties bardo tarpsnį, bet sugrįžusiu atgal į savo fizinį kūną. Laimei, pastarasis nebuvo sunaikintas, mat astrologai išpranašavo po septynių dienų mirusiąją prisikelsiant. Tokia kelionė moteriai suteikė jėgų galų gale nutraukti šeimyninius saitus ir atsidėti dvasinei praktikai, pasak biografo, suteikusiai jai tokias galias kaip gebėjimas skraidyti ar įspausti savo pėdsakus uolose.

Kita garsi joginė, ne kartą lankiusis Jamos viešpatijoje, buvo Šiugsepo Džetsunma (1852–1953). Jos biografija pilna neįtikėtinų nutikimų, tarp kurių yra ir nemaža „mirčių“, keistų, į letargą panašių būsenų, kai nutrūkdavo visos jos gyvybinės funkcijos, sustodavo kvėpavimas ir širdis. Savo pirmąjį susitikimą su Jama Džetsunma atpasakoja labai detaliai. Mirties viešpaties kūnas buvęs tamsiai rudas, vienoje rankoje jis laikęs lėkštę su juodais ir baltais akmenėliais, o kitoje – veidrodį. Joginei atvykus, jis paklausęs: „Čia visi prisistato po savo mirties, o tu – prieš mirtį, kodėl?“ Ji atsakė, kad atkeliavusi vaduoti iš pragarų kenčiančių būtybių, kaip darė Avalokitešvara, Ješė Tsogjal ir kiti bodhisatvos. Jamos palydovai net suplukę ieškojo joginės vardo savo sąrašuose, bet galiausiai pasakę: „Čia tu

neminima. Prašom keliauti į dangų." Visa tai pasakodama Džetsunma nuolat priduria, kad tikra joginė, ypač ta, kuri praktikuoja čiodą, neturėtų skirstyti šio pasaulio reiškinių į dangiškus ir pragariškus, o tikrieji išminčiai – nepasitenkinti lygmeniu, kurį įstengia nupasakoti žodžiais.

Ketvirtajai grupei galėtų priklausyti įvairūs tekstai, kuriuose nusakomi meditaciniai, okultiniai bei būrimo metodai, padedantys nuspėti ir atpažinti artėjančios mirties ženklus. Mirtį pranašauti gali sapnai, kuriuose, pasak Tinlėjaus Norbu Rinpočės, regimi dideli pasikeitimai, permainos, fizinis bei dvasinis apsivalymas (nesusijęs su atitinkamomis meditacinėmis praktikomis), staigus ligonio išgijimas, atsisveikinimas ir išsiskyrimas su artimaisiais, kelionė į Pietus. Sapnai pranašingi tik tuomet, jei pasirodo prieš auštant ir yra tokie ryškūs, kad net įmanoma prisiminti smulkiausias detales. Tibete visais laikais buvo labai populiarūs įvairūs tanatologiniai būrimai, kuriuos kūrė ir sudarinėjo netgi Dalai Lamos.

Vienas populiariausių tokio pobūdžio traktatų priklauso XV a. tertonui* Karmai Lingpai, užrašiusiam ir Padmos Sambhavos sukurtą termà* tekstą „Tibeto Mirusiųjų knyga". Jis vadinasi „Išsilaisvinimas

atpažįstant Mirties ženklus“ ir yra skirtas jogams bei joginėms, ketinantiems tinkamai išnaudoti jiems atseikėtą laiką ir pasiruošti tam, kas „Mirusiųjų knygoje“ aprašyta. Karma Lingpa teigia, kad mūsų samsarinis kūnas, sukurtas priežasčių bei aplinkybių, yra silpnas ir nepatikimas, kaip žvakės liepsna per vėtrą. Mirtis gali užklupti bet kurią akimirką, tačiau ateidama ji duoda savo ženklus, kuriuos tas, kas praktikuoja Dharmą, gali atpažinti. Ženklai yra išoriniai, vidiniai, slaptieji, žinojimo (tikslaus metų, mėnesio, dienos nustatymo), trumpalaikiai ir mišrūs. Kaip ir kitos garsios būrimo sistemos, pavyzdžiui, kiniškoji „Permainų knyga“, ji pateikia ne konkrečius lyg pyrago receptus, o simbolių kalba perteikia slaptą ryšį, siejantį žmogų, erdvę, laiką, atskleidžia ypatingą visų mikrokosmoso ir makrokosmoso įvykių sinchroniškumą. Karma Lingpa pataria stebėti ne tik savo kūną, kvėpavimą ar įvairias sąmonės būsenas, įskaitant sapnus, meditacinius transus, regėjimus, tačiau taip pat įžvelgti savo atspindį Pasaulio veidrodyje, o tiksliau, kaip nurodyta tekste, ištirti savo šešėlį giedrame danguje, baigiantis pirmajai jaunaties nakčiai.

Mirties ženklus atpažinęs, žmogus privalo griebtis visų įmanomų kontrapriemonių, Ilgo gyvenimo

ritualų bei meditacijų. Priešingu atveju jo karma bus blogesnė nei savižudžio – to, kuris užmušė kiekviename iš mūsų esantį Budą. I Dalai Lama, paskyręs studiją mirtį pranašaujančių ženklų atpažinimui, irgi pabrėžė neįkainojamą žmogaus gyvenimo vertę ir būtinybę atitolinti jo pabaigą arba bent jau tinkamai išnaudoti buvimą tarpinėje, bardo būsenoje. Galimybės, suteiktos žmogaus sąmonei, daugiau neduotos jokiai kitai šešių samsaros lygmenų būtybei.

Kai kurie tyrinėtojai tekstus apie gyvenimo prailginimą taip pat priskiria tanatologinės Tibeto literatūros klodui. Laikoma, kad mirštama dėl trijų priežasčių: tuomet, kai išsenka gyvybinė energija ir baigiasi mums skirtasis laikas, kai būna išeikvoti visi „nuopelnai“ arba teigiamas asmenybės potencialas ir kai išsisemia tai būčiai duota karma. Pirmuoju atveju dera imtis Amitajaus, Baltosios Taros ir kitų Ilgo gyvenimo dievybių praktikų; antruoju – griebtis gerų darbų, daug aukoti, lankyti šventus žmones, tapti piligrimu, gelbėti kitų gyvybes, pavyzdžiui, išpirkti gyvulius iš skerdyklų ir t. t.; trečiuoju – atgailauti, dvasiškai apsivalyti, kontempliuoti bodhičitą ir medituoti Tuštumą. Tačiau jeigu susidėjo visi trys anksčiau minėtieji veiksniai, mirties atitolinti nebeįmanoma.

Karmos, nuopelnų ar vitalinės energijos išsekimas ne visada reiškia gyvenimo baigtį. Veikiau tai yra tik susilpnėjimas, pažeidžiama būties grandis, kai gyvybės siūlas sudyla vienoje vietoje, kurioje staiga gali imti ir nutrūkti. Tokiom pavojaus akimirkom dera kreiptis į dievus arba, kaip pataria II Dalai Lama, imtis mistinės jogos, kai „maitinamasi“ dangaus, saulės ar žvaigždžių energija. „Išsekimas“ taip pat nebūtinai reiškia vien tik fizinį ar dvasinį silpnumą. Žmogus gali jaustis puikiai, tačiau kurio nors vieno iš trijų minėtų faktorių veikiamas patekti į avariją ar kokią kitą per ankstyvą mirtį lemiančią situaciją. Ilgo gyvenimo praktikos remiasi dviem dalykais: visų negatyvių jėgų, „vagiančių“ gyvybinę energiją, sutramdymu ir keturių pagrindinių žmogų sudarančių elementų – žemės, oro, ugnies, vandens – sustiprinimu. Tai nėra kažkokie burtai, o mąstymo transformavimas, neigiamos gyvenimiškos nuostatos perkeitimas teigiama. Juk ir šiuolaikinis mokslas tvirtina, kad žmogaus sąmonės galios yra beribės. Todėl net tokia liga kaip vėžys gali atsirasti dėl psichologinių priežasčių, eskapistinių ar savižudiškų nuotaikų, lygiai kaip ir išsigydyti įmanoma žmogui iš esmės susitaikius su savimi bei pasauliu. Tokių atvejų ir Vakaruose yra užfiksuota.

Tačiau jeigu jokiais būdais gyvenimo prailginti nepavyko, teks mirti, ir geriausia tai padaryti taip, kaip rekomenduojama, pavyzdžiui, „Tibeto Mirusiųjų knygoje“. Tikrasis jos pavadinimas yra „Bardo Thodrol Čenmo“, kurį galima versti kaip „Didžiąją Knygą apie Išsilaisvinimą girdint ir suprantant Bardo“.

Neketinu atpasakoti, kas šiame tekste išdėstyta, juo labiau kad dabar yra daugybė „Mirusiųjų knygos“ vertimų bei interpretacijų. Pakalbėti norėčiau būtent apie pastarąsias bei apie tiesiog fenomenalų labai specifinio tibetietiško teksto populiarumą Vakaruose. Vakaruose, kuriuose mirtis, ypač XX a., tapo savotiška tabu zona, draudžiama tema, kuria anksčiau ilgus šimtmečius buvo seksas.

Z. Freudas teigė, kad savo seksualumo įsisąmoninimas turi milžinišką reikšmę tikrajai asmenybės brandai, sveikam, harmoningam, išmintingam gyvenimui. Lygiai tą patį galima pasakyti apie savo mirtingumo įsisąmoninimą. Jį pamynus ar nustūmus į pasąmonės paribius, žmogaus būtis tampa paviršutiniška, lėkšta ir tuščia. Šiandien, anot tibetologo Glenno H. Mullino, „kamufliažinėje“ ar „kosmetinėje“ Vakarų visuomenėje garbinami jaunystė, kūniškumas, seksualumas ir ima atrodyti, kad nebėra vietos ne tik mirčiai, bet ir esminiams,

jos akivaizdoje kylantiems klausimams, prasmėms, tikslams. Mirties bei mirtingumo nutylėjimas susiaurina žmogaus būtį, atimdamas iš jos tiek didingas egzistencijos aukštumas, tiek svaigias ir siaubingas bedugnes. „Diskusijos apie mirtį atrodo kaip naujoji pornografija – slapta ir gėdinga tema, kuri iš esmės prieštarauja gyvybingumu užburiančioms sekso, meilės, laisvės ir nemirtingumo dorybėms“, – rašė Arnoldas Toynbee'is. Panašiai samprotavo ir Geoffrey Gorer'is knygoje „Mirties pornografija“. Jis teigė, kad XX a. įvyko keistas ir beveik niekieno nepastebėtas poslinkis dorovės srityje, kai kopuliacija tapo vis plačiau minima ir vaizduojama, o mirtis vis labiau nutylima. Veikiau nutylima išskirtinė jos reikšmę, nes kasdieną plūste plūstanti iš laikraščių ar TV ekranų mirtis darosi labai įprasta akiai, kaip tirpiosios kavos ar higieninių paketų reklama. Tai kažkas, kas kitaip nei šlovinamasis seksas, neturėtų mūsų nei liesti, nei jaudinti, nei įpareigoti ar sukrėsti. Žmogus šiandien miršta taip, kaip išpranašavo Franzas Kafka „Proceso“ finale: KAIP ŠUO... „Tibeto Mirusiųjų knyga“ Vakarus sukrėtė dar ir tuo, kad joje aprašyta mirtis ne tik išskiria žmogų iš kitų tvarinių, bet taip pat suteikia papildomą prasmę jo neįkainojamam gyvenimui.

Pirmasis „Tibeto Mirusiųjų knygos“ leidimas, parengtas W. Y. Evanso-Wentzo, Vakaruose pasirodė 1927 m. Tekstą išvertė lama Kazi Dava Samdupas. Knyga labai greitai sulaukė papildomų leidimų su taikių bei nuožmių bardo dievybių mandalų iliustracijomis, C. G. Jungo ir lamos Anagarikos Govindos komentarais. Pirmasis akcentavo psichologinę knygos vertę gyviesiems, norintiems įsiskverbti į kolektyvinės pasąmonės klodus. Antrasis pabrėžė jos svarbą ne tik gyviesiems, bet ir mirusiesiems, pridurdamas, kad šis tekstas yra užantspauduotas „septyniais tylos antspaudais“ ir todėl ragino susilaikyti visaip profaniškai jį naudoti ar interpretuoti. Vėliau prie vakarietiškosios sąmonės, tiek gyvojo, tiek mirusiojo, šį tekstą labai priartino Francesca Fremantle ir Čiogjamas Trungpa. Fundamentaliais komentarais palydėtą „Tibeto Mirusiųjų knygos“ vertimą parengė R. A. F. Thurmanas, pasak jo paties, stengęsis kad tai būtų konkretus „kelionių vadovas“ į mirties valdas Vakarų žmogui, kurio sąmonę bei pasąmonę formavo judėjiškoji, krikščioniškoji ar ateistinė pasaulėžiūra. Todėl daugelį sankskritiškų ar tibetietiškų vardų bei sąvokų jis pakeitė naujais atitikmenimis. Pavyzdžiui, lama čia vadinamas

„dvasiniu mentoriumi“, jidamas arba meditacinė dievybė – „archetipu“, dakinė – „angelu“ ir t. t.

Bene keisčiausią „Tibeto Mirusiųjų knygos“ versiją parašė LSD ir psichodelinių patirčių pranašas Timothy Leary's. Jo veikalas skirtas ego mirties procesui, naujų sąmonės bei pasąmonės sričių, tapatinamų su Nušvitimu, atvėrimui. Šalia laisvai interpretuoto „Mirusiųjų knygos“ teksto pateikiamos tikslios LSD, meskalino ar psilocybino dozės bei pedantiški nurodymai psichodeliniam keliauninkui ir jį Kelyje lydinčiam, t. y. skaitančiajam tekstą. Tekstas prasideda šitaip: „O (keliauninko vardas), atėjo laikas tau ieškoti naujų realybės lygmenų. Tavojo ego (vardas) žaidimas baigiasi. Netrukus akis į akį tu išvysi Vaiskiąją šviesą... Tai, kas vadinama ego mirtimi, dabar ateina. Prisiminki: tai tavo mirties ir atgimimo valanda.“

„Tibeto Mirusiųjų knyga“ yra anaiptol ne vienintelis tekstas, padedantis tiems, kurie atsidūrė tarp mirties ir naujo gimimo. Juose visuose labai detaliai aprašoma žmogaus, kaip pasaulio, pabaiga, kai pagrindiniai elementai – žemė, vanduo, ugnis, vėjas, eteris – išnyksta vienas kitame. Mikrokosmosas ištirpsta atgaline tvarka, nei buvo sutvertas makrokosmosas. Pagal bono ar ankstyvąją budistinę

kosmogoniją erdvė, egzistavusi prieš šios bei kitų visatų susitvėrimą, jau slėpė savyje karminį pėdsaką, likusį iš prieš tai buvusių ciklų–kalpų. Ši erdvė judėjo pati savyje ir taip atsirado vėjo elementas. Siaubinga vėjo trintis į save patį įskėlė ugnį, jos sukeltas temperatūrų svyravimas paskatino atsirasti vandenį, o vėjo, ugnies, vandens sūkuriai, kaip kad plakamas pienas susimuša į sviestą, sukūrė žemės elementą. Visi šie elementai buvo nematerialūs, esantys priešatominiame lygmenyje, tačiau ir toliau jiems tarpusavyje sąveikaujant, atsirado materialusis planas. Apmąsčius šią pasaulio sukūrimo teoriją, vėliau būtų ne taip sudėtinga stebėti savo paties pabaigą. Kai mirštama sąmoningai, kiekvieno elemento išnykimas galėtų virsti penkių samsarinių nuodų perkeitimu Penkiomis išmintimis ir susiliejimu su kuria nors iš Penkių Budų šeimų skleidžiama Vaiskiąja šviesa. Tačiau tie, kurie mirčiai nepasiruošę, pasak Tibeto lamų, jausis kaip miegodami, lyg sapne: jie neįstengs suvokti kur atsidūrę, nepajėgs kontroliuoti situacijos, o galbūt jų net neaplankys kokie nors aiškesnis regėjimai...

Mirusiems padeda dar vienas metodas – phova*, arba sąmonės perkėlimas į aukštesnius lygmenis aplenkiant bardo būvį. Tai padaryti gali ir pats

mirusysis, ir aukšto rango lama. Phovos praktikai yra paskirta nemažai sakralios literatūros, tačiau nemanau, kad įstengčiau keliais sakiniais atskleisti šio slapto, bet galingo metodo esmę, nepaversdama jo kokiu nors pusfabrikačiu iš „Tibeto magijos ir mistikos“ prekybos centro.

Kaip tik apie phovą daugiausia mąstau. Čia ir dabar, Dharamsaloje, baigiantis musoninėms liūtims ir prasidedant rudeniui, švelniam ir šiltam tarsi Budos šypsena. Penki Drubgjudo atseikėti metai man atrodo pernelyg trumpas laikas, kad išmokčiau kitais būdais sąmoningai numirti. Jau tą pačią dieną, gydytojo iš Čiagpori paliepta, atidedu į šalį visas su mirtimi susijusias knygas, bet nesiliauju apie ją galvojusi. Girdžiu, kaip Drubgjudas už sienos gieda kažkokias mantras: taip jis užkalba man vaistus ir ypatingus smilkalus, kuriuos atneša pavakare. Tų užkerėtų žolelių bei kvapų paveikta beveik savaitei nugrimztu į nepaprastai gilų ir saldų snaudulį, iš kurio kasdien pakylu tik kelioms somnambuliškoms valandoms. Smilkalams, vaistams ir gydančiam miegui pasibaigus, tampu tarsi naujai atgimus. Nesijaučiu įveikusi ar atitolinusi mirtį, bet jos nebebijau. Mirties šokis – tam tam tararam – baigėsi. Viskas. Tyla.

DAKINĖS

...aplenkęs šį kalną keliautojas prieis mažas šalis, kurių pavadinimai tokie: Bhata, Sudabhata, Srabhata. Jose gyvena Vadžros dakinės, magiškai prisidengusios žmogaus dukterų pavidalais. Piligrimas turi čia apsistoti septynioms dienoms ir užkariauti dakinių pasitikėjimą. Tuomet jos paklaus: „O sadhaka, tai ko gi tu nori?!“ Jam dera atsakyti: „Padėkite man kuo greičiau nuvykti į Šambalą, į Kalapos miestą.“ Viena dakinė, magiškai prisidengusi paprastos moters pavidalu, užsisodins keliautoją sau ant pečių ir perneš jį per snieguotuosius kalnus, lengvai ir greitai...

Lobsangas Paldenas Ješė „Kelias į Šambalą“

DAKINĖS – ŽENGIANČIOSIOS DANGUMI

Dakinės... Jos minimos kiekvieno, einančio tantros keliu, maldoje. Šias būtybes, mįslingas, galingas, kartais globėjiškas ir draugiškas, kartais baisias ir tūžmingas, sutinkame kiekvienam namtare – budistų šventojo, didžio Mokytojo ar išminčiaus biografijoje. Dakinės būriais lydėjo Padmą Sambhavą, pasirodydamos čia elgetų, čia kekšių, čia „šviežio kraujo ir žmogienos“ ištroškusių pabaisų pavidalais mokė aštuoniasdešimt keturis Indijos mahasidhus, nuolat pleveno šalia Tilopos ir Naropos, gundė ir gąsdino Milarepą, kol galiausiai pačios pasiprašė būti priimtos į jo mokinių būrį. Jos rodė kelią garsiosioms Tibeto joginėms Ješei Tsogjal, Mačig Labdron, Nagsai Obum, Aju Khandro, Džetsunmai, o kaip daugelis tiki ir tvirtina, šios pasiryžėlės pačios buvo dakinės. Tiek senieji, tiek šiuolaikiniai Tibeto mokytojai nuolat primena, kad dera gerbti kiekvieną moterį, mat tarp šių, anaiptol ne silpnosios lyties atstovių, buvo, yra ir bus daug dakinių. Kai kuriuose šventuose tekstuose teigiama, kad dakinė, mieganti, snaudžianti, beprabundanti, yra kiekvienoje moteryje. Tad visoms, kasdienybėje nugrimzdusioms, svarbiausia ir yra pri-

kelti savyje dakinę, aukščiausios, transcendentinės Išminties įkūnytoją. Pradžnaparamitos sutrose, tapusiose pagrindu beveik visam tantriniam budizmui, yra tokios eilutės: „Neabejokite moterimi, gerbkite ją visur ir visada. Nes savo tikrąja prigimtimi moteris yra pati Bhagavati – Išminties Tobulybė, nes šiame empiriniame pasaulyje Pradžnaparamita priėmė moters pavidalą.“

Dakinės – tai nuolat besikeičiančios, įvairiausias formas įgaunančios kosminės moteriškosios energijos srautas. Tai neišsemiamų fenomenaliojo pasaulio jėgų žaismė, kartais įgaunanti konkrečius moters, motinos, mergelės, gundytojos, šventosios, laumės, žiniuonės, raganos pavidalus. Kasdiene akimi neregimos dakinės pulsuoja ir šoka kiekviename erdvės bei laiko taške.

Tibetietiškai dakinė vadinama „khandro“ (*kha* – dangus, *dro* – eiti) ir išvertus pažodžiui reiškia „einančioji dangumi“. Budizmo tyrinėtojas H. V. Guentheris šio žodžio etimologiją dar labiau praplėtė primindamas, kad „kha“ tibetiečių kalboje reiškia dar ir erdvę, o kartais – Tuštumą, persmelktą Vaiskiosios šviesos. „Dro“ taip pat turi antrąją, perkeltinę reikšmę: suvokti, įsisąmoninti. Taigi khandro, arba khandroma, yra dar ir Tuštumos bei Vaiskiosios švie-

sos suvokėja, netgi – pats suvokimas arba ypatinga galia, padedanti kitam asmeniui suvokti Šunjatą.

Ne tik Tuštuma, Vaiskioji šviesa, Akaša – Kosminė sąmonė, arba Kosminė matrica, bet ir pats kosmosas, nuolat gimdantis naujus pavidalus, Tibeto budizme laikomas smoteriškuoju pradu. Pasak Čiogjamo Trungpos, visa apimanti kosmoso struktūros esmė nėra nei vyriška, nei moteriška, ji gali būti pavadinta dvilyte, tačiau dėl savo pagrindinės savybės – gimdyti ir duoti vaisių vis dėlto vadintina moteriškuoju pradu.

Šį moteriškąjį visų dharmų – reiškinių ir pavidalų – šaltinį, Visatos įsčias, kosminę vaginą, tapsmo vartus simbolizuoja lygiakraštis trikampis, savo smaigaliu pasuktas žemyn. Dažniausiai jis būna baltas su viduryje besisukančiu ugnies spalvos ratu arba raudonas su baltu apvadu. Tibetietiškai dharmų šaltinis vadinasi „čiodžiung“. Jį galima rasti kiekvienoje mandaloje, ant jo thankose šoka Vadžrajoginė bei kitos dakinės, dievų sostuose – lotosuose jis švyti tarp prasiskleidžiančių žiedlapių, juo vainikuojamos penkiaspalvės, Penkias Budų šeimas simbolizuojančios vėliavos, kuriomis puošiamos šventyklos, altoriai, muzikiniai instrumentai, ritualiniai atributai, čiamo šokėjų rūbai ir garbių lamų karūnos.

Trikampis moteriškąjį pradą simbolizuoja ne tik budizme, hinduizme, bet ir daugelyje kitų religinių, filosofinių, mistinių sistemų. Pavyzdžiui, pitagoriečiams jis irgi reiškė neišsemiamą kosminį derlingumą. Tai, kad trikampis pasuktas savo plačiu pagrindu į viršų, išreiškia moteriškojo prado sugebėjimą kiekvieną mikrokosmoso ar makrokosmoso reiškinį priimti akimirksniu, spontaniškai, jį intuityviai suvokti ir į save sugerti. Pasak tantros mokytojų, imlumas, receptyvumas yra pagrindinis moteriškosios pusės ir kiekvienos moters, jos fizinės, psichinės bei dvasinės sandaros bruožas. Šią visa apimančią atvirybę, visa talpinančią erdvę išreiškia ir kiti moteriškumą ženklinantys tantriniai simboliai: ežeras, gilus šulinys, tuščias indas, galiausiai pati Tuštuma, sugerianti į save visus veiksmus bei formas. Sakoma, kad moteris gali pasiekti Nušvitimą kontempliuodama pati save, savo mistinę, pirmapradę, esminę prigimtį.

Dakinės į Tibeto budizmą atskriejo iš tantrinių hinduizmo apeigų ir deivės Kali kulto. Kali, dar vadinama Mahadevi, Durga, Mata, visagalė kosminių šokėjo, sutvėrėjo ir naikintojo Šivos žmona ir šiandien tebėra labiausiai garbinama Indijos deivė. Dažniausiai ji vaizduojama kaip juoda arba tamsiai

mėlyna pabaisa su iškištu raudonu liežuviu, gerianti kraują ir ryjanti žmones, gyvulius, dvasias, demonus, pusdievius ar net dievus. Jai skirtos kruvinosios aukos Indijoje buvo uždraustos XIX a. viduryje, tačiau ir dabar Kali garbintojai tebevaišina siaubingąją, šlovingąją, mielaširdingąją deivę šiltu krauju. Tebetikima, kad šis kosminis agresyvaus moteriškumo principas kartais gali įsikūnyti konkrečioje moteryje. Tokia, pavyzdžiui, buvo ir tebėra laikoma garsioji Indijos plėšikė, svieto lygintoja, banditų karalienė Puala Devi.

Dakinės, khandromos, buvusios nuožmiosios Kali palydovės dar tebeturi visus savo grėsmingus atributus: pusmėnulio formos peilius, durklus su vypsančiomis demonų galvomis vietoj rankenų, ietis, virves ir kaukolių taures, sklidinas šviežio kraujo. Šios dangiškos moterys, talpinančios savyje kosminį žiaurumą bei neišmatuojamą švelnybę, visada yra pasiruošusios vienam svarbiausiajam darbui: sugriauti, naikinte sunaikinti ego to, kuris pats jau yra šiai misterijai apsisprendęs, ir atverti jam tikrąjį realybės suvokimą. Jos, esančios visada ir visur, tik ir laukia pasiryžėlių, kad galėtų jiems arba joms atskleisti tyrą pirmapradę būtį, įvesti į išminties, ekstazės ir nemirtingumo mandalą. Kaip tik šiems,

anot Keitho Dowmano, „metapsichoterapiniams“ uždaviniams ir skirti siaubingieji dakinių įrankiai, turintys daug semantinių prasmių.

Pusmėnulio formos peilis su vadžros rankena tibetietiškai vadinamas „drigug“. Tokios formos įnagius Indijoje bei Tibete naudojo skerdikai, mėsininkai ir tie, kas paruošdavo lavonus kremacijos laužui ar plėšriesiems žvėrims bei paukščiams sudoroti. Taigi šių vietų žmonėms drigugas ilgą laiką kėlė tik labai vienareikšmes asociacijas, nors dabar šį įnagį gali nusipirkti bet kurioje suvenyrų parduotuvėlėje, o turistai iš Vakarų juo mielai puošia savo postmodernistines svetaines.

Puslankiu išlenkti šio peilio ašmenys simbolizuoja mėnulį, beveik visose ezoterinėse sistemose sietą su moteriškuoju pradu, tačiau tibetiečių kalboje ir tantrinėje tradicijoje mėnulis (*tib.* dava) yra vyriškos giminės. Išgaląsti asmenys – tai dakinės įžvalgų, intuicijos ir suvokimo aštrumas. Vienoje pusėje ašmenys užbaigiami kabliu, tantrinėje tradicijoje ženklinančiu veikliąją atjautą. Šiuo kabliu dakinės išžvejoja kenčiančias būtybes iš žemesniųjų egzistencijos lygmenų, o kai kurias net ištraukia iš samsaros verpeto. Vadžrinė rankena simbolizuoja metodą arba teisingas priemones, kuriomis siekiama Nušvitimo,

deimantinį jų tvirtumą, žaibišką suvokimo prigimtį. Tai – vyriškojo prado energija, nukreipianti drigugo smūgį teisinga linkme. Pasak Čiogjamo Trungpos, moteriškasis pradas turi „įsitverti“ vyriškojo, kad tiksliu ir žaibišku smūgiu siektų tobulo rezultato.

Kitas dakinės atributas – tai tradicinė ietis, vadinama khatvanga. Žengiančioji dangumi nėra jos įsitvėrusi, o tik lengvai prilaiko kairiosios (moteriškosios kūno pusės) rankos dilbiu ir petim. Khatvanga reiškia „slaptą sutuoktinį“, vyriškąjį pradą, visos dakinės esybės papildančiąją dalį. Atrodo, kad sukdamasi dangiškame šokyje khandroma bet kada gali šį atributą lengvai nusviesti į šalį, tačiau jis visada yra su ja. Vyriškosios giminės dievybių ar šventųjų laikoma khatvanga simbolizuoja jau moteriškąją pusę. Pasak legendų, Padma Sambhava buvo pavertęs khatvanga savo žmoną ir tantrinę partnerę Ješę Tsogjal, kai ši vienu metu Tibete buvo persekiojama.

Kaukolės taurė, kapala, kurią dakinė laiko kairėje rankoje, pagal pačią slapčiausią tantrinę traktuotę simbolizuoja vaginą (*skr.* bhaga). Ji gali būti sklidina balto nektaro, amritos, reiškiančios taip pat ir „baltąją bodhičitą“ – sėklą, taigi ir vyriškąjį pradą. Kapala būna pilna ir per kraštus besiliejančio kraujo (*skr.* rakta), moteriškosios esencijos. Raudona spalva

išreiškia geismą, kosminę aistrą, kuri iš Tuštumos tarsi ugnis iš skysto stiklo išgauna pavidalus ir formas. Kraujas dakinės taurėje – tai ir fenomenaliosios būties, ir karminio sąmonės pagrindo, ir nuolat atsinaujinančios gyvybės simbolis. Ješės Tsogjal biografijoje aprašomas epizodas, kaip ši, medituodama žiemą aukštikalnių oloje, visai nusilpo ir jau vadavosi mirtimi. Tuomet jai pasirodė raudona dakinė ir „prikišusi savo bhagą prie joginės lūpų ėmė girdyti karštu krauju“. Ješės Tsogjal kūnas kaipmat prisipildė žvalumo ir sveikatos, ji „tapo stipri kaip sniegynų liūtas ir nugrimzdo į neišreiškiamos Tiesos kontempliaciją“.

Ši veik kiekviename tantriniame atribute pabrėžiama seksualinė simbolika žymi ne tiek mistinės ar ritualinės erotikos aspektą, kiek svarbiausiąją visos doktrinos maksimą: išminties pilnatvė pasiekiama tik suvienijus ir įkūnijus savyje visus priešingus pradus, poliarinius principus. M. Eliade tantrinį erotizmą aiškina kiek kitaip. Jis teigia, kad Kalijugoje, arba Juodojoje epochoje, „siela yra paslėpta giliai kūne, žmogus daugiau nebeturi to dvasinio spontaniškumo ir jėgos, kuriais galėjo mėgautis kosminio ciklo pradžioje. Jis nebesugeba tiesiogiai prieiti prie aukščiausių tiesų, jam telieka atsiduoti srovei, pa-

sikliauti pagrindinėmis, tipiškiausiomis „nuopuolio sąlygomis“ įmanomomis patirtimis, sudarančiomis jo naujojo gyvenimo esmę“. Kaip tik todėl, pasak M. Eliade’s, „gyvieji ritualai“ užėmė tokią svarbią vietą tantrinėse sadhanose, todėl „širdis“ ir „seksualumas“ tapo priemonėmis transcendencijai pasiekti. M. Eliade rašo, kad tantra tarsi naujai religinėje plotmėje atskleidė moters prigimtį, talpinančią visas paslaptis: ir kūrybos, ir būties, apimančios tapsmą, mirtį, atgimimą.

Seksualiniai tantriniai santykiai vakarietiškajai sąmonei, išauklėtai krikščioniškosios moralės dvasia, yra sunkiai suvokiami arba ir visai nesuprantami. Iš tiesų, kas skiria religinė ritualą nuo... paleistuvystės? M. Eliade, bandęs gilintis į šį klausimą, rašė, kad „apeiginis joginės nuogumas turi ypatingą mistinę vertę: jei nuogos moters akivaizdoje vyras nejaučia savo esybės gelmėse tų pačių siaubingų emocijų, lyg regėdamas prieš savo akis skleidžiantis didžiausias kosmoso paslaptis, vadinasi, joks ritualas nevyksta. Tai tik įprastas lytinis aktas su aiškiomis pasekmėmis: karminės grandinės sustiprinimu ir t. t.“

Tradiciniai tantrinių partnerių santykiai, sprendžiant iš jų biografijų, vakarietiškajam suvokimui taip pat pasirodytų keistoki. Štai kaip Čiogjamas

Trungpa rašo apie „slaptąjį sutuoktinį“, kurį simbolizuoja khatvanga: „Dakinė šį skeptrą prilaiko, bet negriebia. Ji elgiasi su khatvanga kaip su daiktu, kurį būtina turėti ir kai reikia juo pasinaudoti nepaverčiant nepakeičiama savo pačios dalimi.“ Dar atsainiau kai kuriose sadhanose buvo atsiliepiama apie moteris, vadinant jas tik „tantros ingredientu“. Beje, visos instrukcijos tekstuose, nurodančiuose, kaip elgtis seksualinės sueities metu, taip pat yra skirtos išimtinai vyrams, naudojant moterį tik kaip kosminės galios šaltinį. Laikoma, kad energijos ir ypatingi „esminio skysčio lašai“, išsiskiriantys kulminaciniais tantrinės meilės momentais, atveria ir suaktyvina subtiliojo kūno kanalus, kuriems neveikiant jogas niekada nepasieks visiškos dvasinės realizacijos. Todėl net buvo priimta garbingam Mokytojui padovanoti savo žmoną ar kokią kitą moterį, atsidėkojant už slapčiausią tantrinį įšventinimą, pamokslą ar kokią kitą dvasinę paslaugą. Taip Tibeto karalius Trisongas Detsenas atidavė savo gražuolę žmoną Ješę Tsogjal Padmai Sambhavai, o šis garsiajai joginei net kelis kartus nurodė, kaip ir kur susirasti deramus partnerius tantriniams ritualams. Ir nors Ješė Tsogjal laikoma dakine, neatrodo, kad į Padmą Sambhavą ji būtų žvelgusi atsainiai, kaip į khatvan-

gą. Šiaip legendinei tantrinei porai išsiskyrus, vienišos joginės vadžrinės giesmės, maldos ir raudos buvo sklidinos tiesiog neišmatuojamo sielvarto...

Tantrinių meilės ryšių ir moterų dakinių vaidmuo ypač pabrėžiamas ankstyvojo Indijos budizmo šventųjų biografijose. Šie jogai sau draugių dažniausiai ieškojo tarp pačios žemiausios kastos ar bekasčių moterų, elgetų, prostitučių ar tų, kurių amatas buvo kapinynuose drigugu sudoroti lavonus. Buvo tikima ir tikimasi, kad priešingai nei brahmanų ar kšatrijų dukterys, šios visuomenės atstumtosios bus išsaugojusios pirmaprades galias, stichiškus gaivalus, slaptas žinias apie senuosius Indijos kultus, skirtus Deivei Motinai. Antra vertus, jaunystė ar fizinis grožis tantriniam jogui nieko neturėjo reikšti. Jis privalėjo moters esmę – dakinę įžvelgti nepaisydamas išorinio pavidalo. Pavyzdžiui, garsus Nalandos universiteto auklėtinis, pilnus įžadus davęs vienuolis Saraha, tantrinio Mokytojo lieptas, apsigyveno su žemiausios kastos atstovo dukra ir po kurio laiko prisipažino: „Tik dabar aš tapau tikru ir tyru bhikšu."

Tikima, kad Saraha XV a. atgimė Tibete Drukpos Kunlėjaus, dar vadinto Dieviškuoju bepročiu, pavidalu. Jis buvo vienas iš ekstravagantiškiausių šventųjų visoje dvasinėje Sniegynų šalies istorijoje.

Apie save Kunlėjus šitaip kalbėjo: „Laimei, aš nesu įprastinių apeigų mėgėjas, kaupiantis pasekėjus, valdžią, turtą ir neturintis laiko gyvenimo pilnatvei patirti...“ Apie savo ryšius su dakinėmis Dieviškasis beprotis taip pat yra sukūręs ne vieną mistinę dainą.

Kito mahasidho – Tilopos biografijos pradžioje skaitome tokį dakinių įsakymą: „Pančiapanos miesto turguje yra prostitutė Bharima, Jei tapsi jos tarnu, apsivalysi ir kūnu, ir dvasia, tu įveiksi visas kliūtis, peržengsi visus barjerus ir pasieksi tikrąjį tobulumą.“ Vienas garsiausių tos epochos filosofų, niekad įžadų nelaužęs vienuolis pakluso, patraukė nurodyton vieton, rado Bharimą, dieną dirbo spausdamas iš sezamo (*skr.* tila) aliejų, o naktimis susitikinėjo su puolusia moterimi, tapusia jo tikrąja Mokytoja. Panašiai elgėsi ir ištikimas budizmo doktrinos sekėjas karalius Dharikapa, kuris gyvendamas su žemiausio lygio kurtizane tvirtino: „Laimėjęs kekšės širdį, aš išsikovojau sau tikrąją Laisvę.“ Be abejo, paprastiems mirtingiesiems toks tantrinių jogų elgesys atrodė pasibaisėtinas, partnerėse jie neįstengė įžvelgti dakinių, o pavyzdžiui, mahasidho Kukuripos palydovę, kuri buvo ne kas kita kaip pati Vadžrajoginė, aplinkiniai matė tik kaip nususiusią kalę.

Hinduistinėje tantroje moteris buvo laikoma aktyviuoju pradu. Tekstuose skaitome, kaip nuožmioji Kali Šivą, visų jogų patroną, kartais vadina „inertišku jogu“, o šis maldauja deivę išplėšti jo širdį – ego, kad pasyvi vyriškoji sąmonė būtų suaktyvinta jos moteriškosios galios (*skr.* šakti). Kali ir dakinės iš jos palydos dažnai yra piešiamos ekstatiškame triumfo šokyje ant bejėgiškai drybsančių dievų kūnų ar net jų lavonų.

Tibetietiškajame panteone deivės, net pačios nuožmiausios, prarado šį kosminį aktyvumą ir sustingo šokančių dievų glėbiuose. Pasikeitė ir požiūris į moterį, galinčią būti „tinkamu indu“ slaptoms tantrinėms apeigoms. Tam daugiau nebeieškomos elgetos ar prostitutės. Tantros skleidėjas Tibete Padma Sambhava nurodė, kad tokia moteris privalo būti iš geros šeimos, aristokratiškos giminės, graži, švari, tvarkinga, deramai išsilavinusi, žodžiu, „kaip princesė Mandarava“. Pastaroji buvo viena iš Guru Rinpočės žmonų, kurių jis, pasak vienų šaltinių, turėjęs penkias, pasak kitų, dvidešimt penkias, pasak trečių, tiek, kiek žvaigždžių danguje. Tačiau Vadžrinis mokytojas šitaip kalbėjo: „Dažna moteris, užuot buvusi vyrui pagalbininkė ir kėlusi jį į aukštybes, tampa kabliu, tempiančiu į prarają. Ji virsta

ne palaimos buveine, o negandos ir prietarų nešėja. Tam, kuris susirado sau partnerę, tikėdamasis per aistrą pasiekti Nušvitimą, ji pasireiškia tik kaip pavydo ir kamuojančių emocijų priežastis. Įsitikinimas, kad santykiai su moterimi padės pataisyti sveikatą, baigiasi nuopuoliu ir sulaužytais įžadas. Moteris, kuri pati savųjų įžadų nesilaiko, jogui yra pats baisiausias demonas.“

Padma Sambhava taip pat ne kartą pabrėžė, kad moteris ne tik turi tokias pat psichofizines galimybes Nušvitimą pasiekti, kaip ir vyras, bet jei tikrai yra pasiryžusi, tai jos šansas išsilaisvinti yra netgi didesnis. Tai – tantrinis požiūris. O viename iš pagrindinių sutrajanos tekstų „Abhidharmoje“ tvirtinama, kad asmuo, įstengiantis kelyje į Nušvitimą pasiekti aukščiausių rezultatų, privalo būti vyras.

Turbūt akivaizdu, kad dakinės principas iš esmės skiriasi nuo šiuolaikinio „Mis Universe“ idealo. Ji nėra nei dangiškoji gražuolė, nei daili fėja, nei nekalta mergelė ar angelas, o jei khandroma įsivaizduojama tik kaip „meilus“ ir „geras“ pavidalas, tai jau savaime numarinama moteriškojo dakinės prado esmė. Tantros iškeltos moters dakinės idealas taip pat mažai ką bendra teturi ir su feminizmu.

Dakinės dažniausiai pasirodo ribinėmis situacijomis, kritiniais gyvenimo momentais, prieblandos valandomis, kai diena virsta naktimi, arba atvirkščiai – auštant. Jos slepiasi Niekieno žemėje tarp didžiausio budrumo ir gilaus miego, tarp išminties ir pamišimo, tarp sąmonės ir pasąmonės. Anot K. Dowmano, puikios studijos apie joginę Ješę Tsogjal autoriaus, „dakinės priklauso dviprasmybės, to, kas iki galo neišsakyta, sričiai, jos lieka neįspėjama tantros mįsle, giliausia paslaptim. Kiekvienoje moteryje yra dakinė, bet ne kiekviena moteris yra dakinė...“

Čiogjamas Trungpa apie dakines šitaip rašė: „Jūs niekur nepasislėpsit nuo šios žaismingos mergaitės. Ji jus myli. Ji jūsų nekenčia. Be jos jūsų gyvenimas taptų visiška nuobodybe. Tačiau ji nuolat jus apgaudinėja. Kai bandote dakinę nutverti, ji išnyksta. Ją pačiupti, vadinasi, griebtis savo paties kūno. Taip, ji jums artima. Dakinė mėgsta žaisti. Tačiau užstatas šiame žaidime yra jūsų pačių gyvenimas.“

Niekada nedera pamiršti, kad dakinės esmė ir tikroji jos forma yra Tuštuma, o kūniškasis pavidalas ir visos emocijos – aistra, įtūžis, švelnumas – tai tik rūbas, papuošalas, grimas, kuriais iliuziniame šokyje apsigaubia Išminties Tobulybės suvokėja. Tačiau pavidalai, kuriuos prieš apstulbusias žmonių

akis jos įgauna, gali būti patys įvairiausi, pradedant žavingomis taikiųjų dievų žmonomis ir baigiant kraugeriškomis herukų* palydovėmis. Štai kaip Dieviškasis beprotis Drukpa Kunlėjus aprašė dakinę žmogėdrą: „Jos kūnas tamsus ir tarsi nubertas pelenais, ji turi trečiąją akį kaktoje, plačią burną su plėšriomis iltimis, aštrius nagus ir juodą pulsuojančią širdį vaginoje. Dakinę amžinai kankina nemiga.“ O štai kokios dakinės buvo susirinkusios ir, pasak biografo, užpildžiusios visą erdvę per Ješės Tsogjal laidotuves: „Pirmiausia atskrido dvylika milijonų khandromų iš Orgjeno šalies; paskui pasirodė dvylikos rūšių būtybės, mintančios žmogiena, ryjančios gyvybinę energiją, vagiančios kvėpavimą, ėdančios lavonieną, geriančios kraują, čiulpiančios kaulų smegenis ir t. t.; dvylika milijonų pasaulietinių ir dvylika milijonų laiko lygmens dakinių skriejo ant Sniegynų liūtų, garudų*, jojo ant plėšrių žvėrių, naminių gyvulių, paukščių ir kitokių sutvėrimų, vienų veidai buvo kaip žmonių, gražūs ar bjaurūs, kiti žemėje suvis neregėti: tuomet pasipylė įvairiaspalvės dakinės – baltos, geltonos, raudonos, žalios, tamsiai mėlynos, baltai raudonos, baltai žalios, geltonai mėlynos, žaliai raudonos, visų nė neišvardysi, rankose jos laikė įvairiausius įnagius,

ginklus ir kitokius savo prigimties atributus; taip pat atžengė dakinės iš šešiasdešimt keturių kosminių mandalų su Puikiąja Lotoso šokio karaliene priešakyje, trisdešimt trijų paslaptingų buveinių dakinės, Dešimties Jėgos vietų dakinės, Dešimties didžiųjų kapinynų dakinės, Antrarūšių Jėgos vietų dakinės, kiekviena demonstruojanti savąją mudrą, šokanti savo šokį, apsupta savo muzikos, giedanti savo himną ir visaip kitaip rodanti savąją esmę, Žemėje ir danguje neliko nė mažiausio taškelio, kuriame nebūtų švytėjusi dakinė.“

Ne mistiniame, bet kasdieniame lygmenyje dakinės visame Himalajų regione šiandien yra traktuojamos įvairiai. Pavyzdžiui, Nepale žodis „dakinė“ kartais yra vartojamas kaip prakeiksmas ar keiksmažodis, skirtas prastos reputacijos moterims, patvirkėlėms, viliotojoms, būrėjoms ar burtininkėms, toms, kurios laikomos blogą lemiančiomis laumėmis ar raganomis. Tibetiečiams šis žodis tebėra šventas ir jie „khandromomis“ vadina garbingų lamų žmonas, jogų partneres, jogines, atgimėles – tulkumas ar šiaip visuotinės pagarbos nusipelniusias moteris.

Vakaruose dakinės principas taip pat suvokiamas nevienareikšmiškai. Dažniausiai jis bandomas priartinti prie psichologijos ar psichoanalizės kate-

gorijų, kaip, beje, ir daugelis kitų sakralių budizmo aspektų. C. G. Jungas dakines tapatino su animos, moteriškojo sąmonės aspekto, sąvoka. Anima, kaip ir dakinė, yra ambivalentiška, įkūnijanti tiek dieviškąsias, tiek demoniškąsias savybes. Ji gali atvesti ir į Nušvitimą, ir į pamišimą. Kiti C. G. Jungo psichoanalitinės tradicijos tęsėjai dakinę, esančią tiek vyro, tiek moters esybės gelmėse, jau prilygina ne vien animai, bet ir kitiems individualios bei kolektyvinės pasąmonės archetipams: Motinai, Senam išminčiui, simbolizuojančiam aukščiausiąsias įžvalgas, ar net Šešėliui, juodajai, neapšviestajai individo pusei. Nuleidus Khandromą iki populiarių žurnalų lygio, jau galima teigti, kad „dakinių yra tiek, kiek psichologinių moters tipų arba kiek skirtingų aspektų telpa vienoje moteryje...“

Vakariečiams, besigilinantiems į tantrinį budizmą, dera perprasti esminį mūsų mąstymui sunkiai įkandamą principą – Tibeto sakraliniai simboliai bei įvaizdžiai dažnai įkūnija, atrodytų, vienas kitam prieštaraujančius teiginius, paradoksaliai sulydo sąvokas, kurios lyg ir viena kitą paneigia. Jeigu dakinę ir galima apibūdinti kaip moterį, o kiekvieną moterį – kaip dakinę, vis dėlto tai nėra konkreti moteris, apčiuopiama erdvėje ir laike. Antra ver-

tus, dakinės esti visur, kiekviename taške, čia ir dabar. Tas pats nutiktų, jei bandytume ją suvokti kaip deivę, nes Tibeto lamos, matydami ištįsusius savo mokytinių iš Vakarų veidus, aiškina, kad dievų iš tikrųjų nėra, bet vis dėlto jie egzistuoja! Dakinė – tai ne tik Žengiančioji dangumi, bet ir pats dangus, neaprėpiama, nesukurta, nei pradžios, nei pabaigos neturinti erdvė. Pasak K. Dowmano, dakinė yra ne tiek žmogiška ar dieviška būtybė, kiek intuityvus, momentinis Tuštumos suvokimas, blykstelintis tyroje aistroje, kai susijungia tobula įžvalga ir teisingos priemonės, taigi moteriškasis ir vyriškasis pradai. Šis susijungimas nebūtinai yra seksualinė sueitis, nes tiek dakinė, tiek heruka – vidinės kategorijos, esančios kiekviename iš mūsų. Ir aplink mus. O dar tiksliau, jų tikroji buveinė yra anapus dualizmo ribų, ten, kur išnyksta neregima siena tarp aš ir kiti, tarp balto ir juodo, gero ir blogo, patinka ir nepatinka, noriu ir nenoriu ir t. t. Dakinė – tai dinamiškasis makrokosmoso ir mikrokosmoso pradas. Tas, kam pavyko nutraukti ego bei konceptualaus mąstymo grandines, gali atsiduoti kosminio šokio su ja Tuštumoje palaimai.

Kai rašau šiuos žodžius, žiūriu į virš Himalajų besileidžiančią saulę. Lapkritis, bet laukiniai abri-

kosai žydi švelniai rožiniais žiedlapiais ir saldžiai saldžiai kvepia. Dar nesutemo, bet danguje jau spindi perregima didžiulė pilnatis. Prieblanda – dakinių metas. Jaučiu jas čia ir dabar esant. Bet prisiminusi kitą, beprotišką, beprotišką, beprotišką Vakarų pasaulį, kuriame karaliauja neva „sveikas protas“, net susigūžiu nuo minties, kad dakinėms toje pragmatiško nuobodulio erdvėje nėra ką veikti... O galiausiai pasijuntu lyg ir kalta dėl tokios savo abejonės, nes jeigu jau bandau įminti dakinių paslaptį, argi gali būti koks nors prieštaravimas tarp ČIA ir TEN?!

TSO PEMA – LOTOSO EŽERAS

Pokalbiai apie dakines mudviem su Lara yra didžiausias įkvėpimo šaltinis. Kai jaučiamės visai netenkančios vilties, kai dar kartą apsvylam sparnus ar aukštai šokusios žemai puolame, vis prisimename stipriausias budizmo moteris, jogines – Mandaravą, Ješę Tsogjal, Mačig Labdron, Džetsunmą – ir iš jų gyvenimo istorijų vėl pasisemiame naujų jėgų. Galų gale nusprendžiame vykti į vieną magišką vietą – prie Tso Pemos ežero, virš kurio aukštai kalnuose, olose medituoja vienuolės atsiskyrėlės. Kaip ir visi stebuklingi ežerai tiek Tibete, tiek Lietuvoje, tiek Indijoje, šis atsirado nepaprastu būdu. Tso Pema siejama su dramatiška, magiška tantrine Padmos Sambhavos ir princesės Mandaravos meilės istorija.

Pasakojama, kad viena mėgstamiausių Guru Rinpočės meditacijos vietų buvo žaliais miškais apaugę kalnai netoli Zahoto (dabar – Mandi) miesto, karaliaus Indrabhučio (pasak kitų šaltinių, Aršadharos) valdose. Karalius turėjęs nepaprasto grožio dukterį, kuriai piršosi didžiūnai iš visos Azijos: Indijos, Persijos, Kinijos, Tibeto... Tačiau karalaitė atstumdavo visus jaunikius tvirtindama, kad trokšta tik vieno:

tapti vienuole ir atsidėti dvasinei praktikai. Karalių erzino toks dukters elgesys ir kai šiai sukako trylika metų, jis įsakė per tris dienas pačiai išsirinkti vyrą, o jei ne – apvesdinsiąs su kuo panorėsiąs. Tai paskatino Mandaravą imtis ryžtingų veiksmų. Nors rūmai buvo apsupti penkių šimtų sargybinių, vieną naktį ji, panašiai kaip kadaise princas Sidhartha, lydima tarnaitės, pabėgo. Šviečiant mėnulio pilnačiai, miško tankmėje Mandarava nusimetė savo karališkus drabužius, papuošalus, nusikirpo plaukus, draskėsi veidą nagais, kad prarastų patrauklumą, ir meldėsi, kad jai būtų leista tapti vienuole, o ne kažkieno žmona. Paskui ji pasinėrė į gilią meditaciją. Kitą rytą dukterį išvydęs karalius buvo tiek sukrėstas, kad įsakė jaunikiams skirstytis, o princesei skubiai pastatė vienuolyną. Ja pasekė penki šimtai tarnaičių ir netrukus naujoji vienuolių bendruomenė ėmė garsėti ypatinga disciplina, askeze bei dvasiniais pasiekimais.

Po kurio laiko tame vienuolyne apsilankė Padma Sambhava, turėjęs aiškiaregystės dovaną ir jau žinojęs, kad Mandaravai lemta tapti viena iš pagrindinių jo mokinių, partnerių ir pasekėjų. Kai princesė paklausė, iš kur atvyko galingasis jogas, kurio pirmasis pasirodymas privertė ją su visomis vienuolėmis iš

susijaudinimo bei susižavėjimo netekti sąmonės, šis atsakė: „Neturiu nei tėvo, nei motinos, nei gimtinės, esu Tuštumos dovana.“ Jis ėmė mokyti vienuoles jogos ir tantros paslapčių. Žaibo greičiu pasklido gandas apie grėsmingai atrodantį, ekscentriškai besielgiantį šventąjį, įsisukusį į žydinčią nekaltų mergelių oazę ir pavergusį gražuolę princesę vienuolę, kuri tapo nuo jo neatskiriama ir kasdieniškiausiuose, ir mistiškiausiuose gyvenimo lygmenyse. Apie tai sužinojęs karalius neišpasakytai įtūžo ir pasiuntė prieš mažutį moterių vienuolyną visą savo kariuomenę. Princesė buvo suimta, surakinta ir įmesta į kalėjimą, kurio kiek rekonstruotas pastatas ir šiandien stovi Mandi mieste. Tėvas dukterį nuteisė kalėti dvidešimt penkerius metus ir svarbiausias įsakymas buvo, kad ji niekada nematytų dangaus.

Padmos Sambhavos laukė dar liūdnesnis likimas. Jis buvo išrengtas, sumuštas ir pririštas prie stulpo kryžkelėje, į kurią kiekvienas šalies gyventojas privalėjo atnešti po ryšelį malkų egzekucijos laužui. Nuosprendžio dienai išaušus, Guru Rinpočė buvo suvyniotas į juodą, aliejuje sumirkytą audeklą, apdėtas šiaudais ir padegtas. Malkų buvo pritempta tiek daug, kad liepsna siekė dangų, o tiršti dūmai uždengė visą apylinkę ir pasidarė tamsu kaip nak-

tį. Egzekutoriai patenkinti išsiskirstė, tačiau kai kitą rytą karalius atvyko nusispjauti į savo dukters suvedžiotojo pelenus, rado laužą tebeliepsnojantį, o Padmą Sambhavą gyvą ir sveiką, ugnyje sau giedantį šventas giesmes. Nežinau, koks buvo šio senovės valdovo būdas, tačiau neabejoju, kad jis kiek apstulbo ir susijaudino. Karaliaus nuostaba bei išgąstis augo dar visą savaitę, kai karalystėje buvo kertami miškai ir karavanais gabenami Padmos Sambhavos laužui kurstyti. Septintosios dienos rytą valdovas dar kartą atvyko pasižiūrėti, kuo baigėsi egzekucija, tačiau vietoj laužo išvydo tyvuliuojantį didžiulį ežerą, kurio viduryje pasakiškame lotose sėdėjo kokių aštuonerių metų berniukas, apsuptas septynių, į Mandaravą panašių dakinių. Jis prabilo griausmingu Padmos Sambhavos balsu: „Štai tu ir atėjai, kvailas, žiaurus karaliau, tikėjęsis sudeginti Guru Rinpočę, nepavaldų nei erdvei, nei laikui, nepažįstantį nei džiaugsmo, nei skausmo, nei mirties.“ Zahoro valdovas puolė maldauti atleidimo, tučtuojau paleido iš kalėjimo Mandaravą, atidavė ją į žmonas Guru Rinpočei ir pasiprašė būti priimtas jo mokiniu.

Kurį laiką Padma Sambhava mokytojavo Zahoro karalystėje, bet paskui susiruošė keliauti į Nepalą, Tibetą ir ten skleisti Dharmą. Mandarava troško

vykti drauge ir toliau gilintis į jos esmę, tačiau Deimantinis Guru jai įsakė pasilikti ir vienatvėje imtis dvasinės praktikos. Princesė dieną naktį raudojo, nerado sau vietos iš sielvarto, o tai matydamas Guru Rinpočė tepasakė: „Tu visiškai nevaldai savo jausmų, tad kaipgi aš galiu tave mokyti aukščiausiosios jogos paslapčių? Atsisakyk visų pasaulietinių prisirišimų, susikaupk ir mąstyk apie Dharmą“.

Vis dėlto Padma Sambhava pasiėmė ją su savimi ir, kaip byloja legendos, į Tibetą įjojo ant nuožmios tigrės, kuri buvo ne kas kita, kaip pati Mandarava. Ji mokėdavusi priimti įvairiausius pavidalus ir šalia savo Guru pasirodydavo kaip dakinė su katės galva, kaip pantera ar šakalė, kaip mažas berniukas arba mergytė. Ji buvo absoliučiai atsidavusi dvasinei praktikai, tačiau niekada negailėjo nei jėgų, nei laiko stengdamasi padėti kenčiantiems žmonėms. Tibetiečiams Mandarava yra fizinio grožio, vitališkumo, sveikatos ir ilgaamžiškumo įsikūnijimas. Ji visada vaizduojama Padmos Sambhavos kairėje, o dešinėje sėdi Ješė Tsogjal, kitos esminės moteriškos savybės – išminties įkūnytoja. Mandarava, užbaigdama gyvenimą, realizavo Vaivorykštinį kūną, o, pasak šventųjų tekstų, tai reiškia, kad ir šiandien ji tebėra tarp mūsų, čia ir dabar. Kaip čia ir dabar

tebėra Tso Pemos ežeras, menantis anuos, didžių slėpinių ir magiško virsmo laikus.

Vietovė, kurioje tyvuliuoja Tso Pemos ežeras, šiandien vadinama Revalsaru. Mudvi su Lara pakeliui nusprendžiame aplankyti dar dvi Tibeto tremtinių diasporas: Taši Džiongą, garsėjantį atsiskyrėliais jogais togdenais, ir Birą, priglaudusį karinguosius Khamo gyventojus. Mes važiuojame ne užsieniečiams skirtais „superliuksais“, o kaip vietiniai žmonės – leisgyviais autobusiūkščiais, kiekviename klastingame posūkyje galinčiais virsti krūva surūdijusio metalo laužo ir kino žvaigždžių nuotraukų, kuriomis lyg tapetais išklijuotos visos lubos ir sienos. Rodos, šios susisiekimo priemonės darda ant keturkampių ratų ir nežinau, kaip apibūdinti keleivių potyrius, turbūt pranokstančius visas besirengiančiųjų skristi į kosmosą pratybas. Todėl prieš važiuojant patartina neprisivalgyti, o kelyje nesigundyti nesuskaičiuojamų arbatinių siūlomais gardžiausiais indiškais patiekalais, visomis tomis kvapiomis masalomis-dosomis, palukais-panirais, birijaniais, koftomis ar kormomis. Kelionė per kalnus turi ir dar vieną specifinį bruožą – kažkas atsitinka laikui, o gal ir erdvei, todėl norint įveikti trisdešimt kilometrų prireikia trijų valandų. Užtat kiekvienoje

stotelėje galima peržvelgti visą pro duris plūstančią portretų galeriją: vaivorykštinių spalvų drabužiais švytinčias ir kilogramais papuošalų skimbčiojančias gražuoles–mandaravas; senes, pajuodusiais, rodos, akyse lyg degantis popierius besiraukšlėjančiais veidais ir kūnais; raudonai apsirengusius gyvačių kerėtojus su apvaliose pintinėse snaudžiančiomis kobromis; kaltūnuotus sadhu su metaliniuose kibirėliuose skimbčiojančiomis išmelstomis rupijomis; gausius Mahatmos Gandhi antrininkus; aukštaūgius, barzdotus sikhus mąsliomis akimis ir didžiausiais turbanais; gražius it rojaus gyventojai vaikus; be abejo, dievus, kurie irgi keliauja. Autobusiūkštyje nė akimirkai nenutyla beprotiškai linksma muzika, o kai pakelėje pilkais kamienais išsirikiuoja sandalmedžių giraitės, pro pravirus langus plūste užplūsta jų sodrus, saldus aromatas. Tolumoje, apsuptas smaragdinio medžių guoto, auksu sušvyti Taši Džiongo vienuolyno stogas.

Taši Džiongo, arba Khampagaro, vienuolynas, priklausantis drukpa-kagju sektai, Tibete buvo įkurtas 1745 m., siaubingai nuniokotas vykstant kultūrinei revoliucijai ir tibetiečių pabėgėlių atstatytas Indijoje. Tiek Tibete, tiek čia, egzilėje, Khampagaras garsėjo ir tebegarsėja savo jogais, vadinamaisiais

togdenais. „Togdenas“ išvertus iš tibetiečių kalbos reiškia žmogų, pasiekusį aukščiausiųjų budistinių tikslų, t. y. suvokusį proto ir visų jo sukurtų reiškinių bei pavidalų tikrąją prigimtį – Šunjatą. Nuo jaunumės ar net mažų dienų jie užsiima jogos praktikomis ir daugelį metų praleidžia medituodami, atsiskyrę nuo pasaulio. Tačiau togdenų tobulėjimo ženklu laikomas ne vien ypatingų dvasinių galių pasiekimas, bet taip pat išskirtinis kuklumas ir paprastumas. Taši Džionge iš kelių šimtų kandidatų teisę būti togdenais gauna tik trylika žmonių. Savo dvasinę tradiciją jie sieja su Tilopa bei Naropa, taip pat su pirmuoju Khamtrulu Rinpoče (1548–1627), kuris ėmė skleisti šią jogos doktriną Khame. Iš kitų togdenai išsiskiria ir savo išore, kuria taip pat pabrėžiamas visiškas natūralumas: jie vilki tik baltus (nedažytus) drabužius ir visą gyvenimą nekerpa plaukų, juos susuka aplink galvą kaip didžiulį turbaną. Sakoma, kad tai visiškai laisvi žmonės, neprisirišę nei prie pasaulietinių pagundų, nei prie pačios dvasinės praktikos, nei prie ritualo, nei prie įžadų, nei prie griežtų taisyklių. Net jei togdenas užmiega ilgų apeigų metu, tai nereiškia jo vidinių galių nuopuolio ar nedėmesingumo. Apie mistinius togdenų sugebėjimus sklinda daug legendų. Pasakojama, kad

beveik visi šiai tradicijai priklausę žmonės mirdami realizuodavo Vaivorykštinį kūną, o net nepriklausiusieji garbingajam tryliktukui, tačiau užsiiminėję tomis pačiomis jogos praktikomis, pasiekdavo ir visai neįtikėtinų dalykų. Iki šiol visiems aukščiausiųjų rezultatų trokštantiems pasauliečiams pasakojama istorija apie Khampagaro piemenį Amkha Dečeną Dordžę, kuris ne tik realizavo Vaivorykštinį kūną, t. y. sunaikinęs savo fizinį pavidalą ir pavertęs jį šviesa iškeliavo į aukštesniąsias – dakinių sferas, bet ir išsivedė paskui save žmoną, vaikus, kitus šeimynykščius ir net gyvulius. Liudytojų teigimu, tiesiog bematant išnyko trylika žmonių ir keturiasdešimt devyni gyvūnai.

Po Taši Džiongą ekskursiją mudviem su Lara surengęs jaunas tibetietis užveda į koplyčią, kurios altoriaus sienoje nutapyti visi garsiausieji Khampagaro jogai, ir papasakoja dar vieną – Sakjos Šri istoriją. Pastarąją Tibeto lamos ypač mėgsta porinti vakariečiams, pabrėždami, kad „maginės bei mistinės“ galios pasiekiamos ne eskapistinių fantazijų ar neva tantrinės maksimos „viskas leista“ dėka, bet vien žūtbūtiniu, sunkiu, juodu darbu. Sakja Šri, gyvenęs XIX a. pabaigoje, buvo paprasčiausias vienuolyno virėjas, kaip žmonės kalbėjo, keistokas, o

gal net visai trenktas, todėl niekad neprileidžiamas prie jokių svarbių apeigų. Kartą į vienuolyną atvyko vienas garsus rinpočė, kuris pertraukoje tarp pamokslų ir aukščiausių tantrinių įšventinimų, staiga pareiškė norą susitikti su žmogumi, maitinančiu visą Khampagarą, nors sotieji jam ir gaili dvasinio peno. Nenoromis, tačiau Sakja Šri vis dėlto buvo pristatytas didžiam lamai, o šis virėjui davė slaptas, ypatingas instrukcijas. Dabar virtuvės kvailelis dienomis triūsė prie puodų, o naktimis užsiiminėjo jogos praktika. Smalsieji, pro rakto skylutę žiūrėję, kaip Sakja Šri medituoja už plaukų prisirišęs prie lubose įtaisyto kablio, kad neužmigtų, kikeno ir tyčiojosi. Po kurio laiko kažkas pamatė, kaip virėjas, sėdintis lotoso poza, pakyla nuo grindų, kurį laiką levituoja ore, o paskui lengvai it sklendžiantis lapas nusileidžia ant žemės. Tai jau buvo nebe juokai, o pačios tikrosios mistinės galios, kurio tuomet neturėjo ne vienas Khampagaro vienuolis, gal tik kuris nors iš trylikos togdenų, meditavusių aukštai kalnuose. Vėliau Sakja Šri tapo visų pripažintu jogu ir Mokytoju, o jo istorija yra pateikiama ir kaip pavyzdys, kad į Kelią, vedantį Nušvitimo link, galima įžengti bet kokio amžiaus, bet kuriomis aplinkybėmis, tereikia tik pasiryžimo.

Mūsų gidas pagarbiai rodo į šalia Sakjos Šri pavaizduotą togdeną Čioleką ir sako, kad vaikas būdamas pats matęs, kaip per vienas apeigas šis pakilęs į orą. Tačiau į klausimą, ar mums galima susitikti su Taši Džiongo togdenais, jaunuolis atsako, kad tai beveik neįmanoma. Čia dabar gyvena penki seni togdenai, kadais atvykę iš Tibeto, ir aštuoni novicijai, esantys bandomajame etape, kai per trejus atsiskyrėliškos meditacijos metus privalės įrodyti savo sugebėjimus. Mūsų gidas pašnabžda, kad į kiekvieną togdeno vietą pretendavę po tris šimtus kandidatų. Jie atrenkami pagal ypatingas, tik vienuolyno vyresnybei žinomas savybes, o vėliau nuolat egzaminuojami. Kokie tai testai, togdenai nelinkę daug kalbėti ir tik tiek tepasako: „...kiekvieno egzamino rezultatas yra tarsi atlieja, pagal kurią gali pasakyti, kokia yra formos, iš kurios ji pagaminta, kokybė. Jei lydinys tobulas, vadinasi, puiki ir forma, žmogaus dvasinė forma.“

Visi Taši Džiongo statiniai apraizgyti kažkokių Šambalos vijoklių, švytinčių nežemiškais oranžiniais, raudonais, purpuriniais, violetiniais žiedais. Gidas mums parodo didelę, baltą, auksu puoštą stupą, kurioje palaidota dvasinio Khampagaro valdovo, VIII Khamtrulo Rinpočės širdis. „Tik pasižiūrėkit, – sako

jis, – štai liaunas bodhi medelis, kiaurai stupos sieną išdygęs iš atjautą bei mielaširdystę vis dar spinduliuojančios rinpočės širdies. Jis negalėjo kaip nors čia pasisėti, nes bodhi medžiai neauga šioje apylinkėje. Tai – stebuklas...“ Staiga prie mūsų prieina keli vienuoliai ir pasiūlo susitikti su IX Khamtrulu Rinpoče, atgimėliu, kuriam dabar yra penkiolika metų. Sekame paskui vienuolius slaptais sodų takeliais, prieiname nuošalų, prabangų namą ir įžengiame pro raudonai dažytas duris. Kiek palūkuriavusios koridoriuje esame kviečiamos užeiti į kilimais išklotą menę, kur soste sėdi didžiaakis, drovus paauglys. Nuolankai susirangome prie Rinpočės kojų ir iš padilbų stebime, kaip berniuko veidą užlieja tirštas raudonis. Jo varžymasis persiduoda mudviem ir mes visi trys net sustingstam iš įtampos. Tuomet kažkas atsitinka, kambarį, sakytum, užlieja šviesi jėga, mudvi su Lara, lyg pašauktos, atsisukame, o tarpduryje stovi jis: togdenas. Labai aukštas, lieknas ir nenusakomo amžiaus vyras baltais drabužiais ir ilgais plaukais, susuktais aplink galvą it didžiulis juodas turbanas.

Iki šiol negaliu pasakyti, kas būtent visoje orioje togdeno povyzoje ar veide su mįslinga sustingusia šypsena ir švytinčiomis, iš po sunkių vokų skvarbiai

žvelgiančiomis akimis, liudijo šį žmogų jau tikrai peržengusį kasdienio suvokimo ribas, esantį anapus, kitame, Nušvitimo krante. Visa esybė skleidė kažin kokį neišpasakytą lengvumą, ramybę, netgi, sakyčiau, tingulį, kurie nė menkiausia užuomina nepriminė apie tas žūtbūtines pastangas ir kančias, atvedusias šį žmogų į jo naująjį stulbinantį būvį. A. Wattsas rašė, kad bet kuriam tikram „mirusiam prisikėlusiam žmogui“ – išminčiui, mistikui, šventajam, Budai – teiginys, kad tuo, kuo yra, tapo tik dėl ypatingo vidinio darbo ar dvasinių sugebėjimų, pasirodys nevykęs ir absurdiškas. A. Wattso manymu, postringavimai apie tai, kad vien tik valia, užsispyrimu, sunkiu darbu, atsižadėjimu ir kančia galima atverti Dangaus ar Nušvitimo vartus, pasiekti tikrąją sielos transformaciją, visada yra apgaulingi, moralizuojantys, klerikališki, kartais net prilygstantys dvasiniam šantažui. Aukščiausioji išmintis slypi ne kompulsyviame veiklume, kai atmetama tai, kas „bloga“, ir puoselėjama „gera“, o savotiškame neveiklume, atsietume, atsiribojime, kai žmogus tampa tarsi veidrodis, kuris tibetietiškai vadinamas „melongu“, kai „protas nieko negriebia, nieko neatmeta, viską priima, tačiau sau nepasilieka“. Toks žmogus dabar stovėjo priešais mane ir negalėjau atplėšti nuo

jo akių. Jau vėliau Taši Džiongo togdeną prisiminsiu didžiausių abejonių, nepasitikėjimo, nevilties akimirkomis, regėsiu tarsi šviesą nusivylimo tunelio gale, nes būtent jis, neprataręs nė žodžio, nė ranka iškalbingai nemostelėjęs, man parodė, kad žmogus gali pažadinti savo tikrąją prigimtį, išsilaisvinti, nušvisti. Visuomet, kai tik apie jį pagalvosiu, man ausyse ims skambėti didžioji Pradžna paramitos – Išminties Tobulybės mantra: TĄJATA GATE GATE PARAGATE PARASAMGATE BODHI SVAHA. Mantros prasmę turbūt įmanoma tik intuityviai pajausti, tačiau labai apytiksliai ją būtų galima taip išversti: „Teišeinie teišeinie tikrai teeinie teeinie anapus visiškai anapus į Nušvitimą taip tebūnie."

Net nežinau, kiek laiko mudvi su Lara tarsi užhipnotizuotos stebeilijamės į togdeną. Tačiau mus čionai atlydėję vienuoliai duoda ženklą, kad laikas kilti. Atsisveikiname su droviuoju Rinpoče ir su togdenu, kuris tik nežymiai linkteli, vis taip pat ramiai, paslaptingai šypsodamasis. „Pastebėjau, kaip togdenas iš lauko užrakino savo reinkarnuoto mokinio namų duris ir įsidėjęs raktą kišenėn kažkur nuėjo", – šnabžda Lara, kai paskui save užveriame Taši Džiongo vartus.

Vėl kelias valandas kratomės sausakimšame autobuse, tik retkarčiais, it suokalbininkės slaptažodį, viena kitai primename nušvitusį togdeno veidą. Pavakare išlipame laukymėje, per kurią vingiuojantis geltonų plytų kelias mus turėtų nuvesti į Birą. Netrukus aplinkui subanguoja auksinių kviečių laukai, baltos viršukalnės švyti gintariniame saulėlydžio danguje, o melsvuose kalnų šlaituose kaip sparnus išskleidusios kanarėlės spindi budistų vienuolynų stogai. Miestelio prieigose maži vienuoliūkščiai žaidžia beisbolą, tačiau pats Biras atrodo tarsi išmiręs. Einam vienintele tuštutėle gatve ir staiga pasigirsta pažįstama melodija. O ne, klausa manęs neapgauna – tai „Hotel California“!

Pakylame per dieną įkaitusiais vienuolyno laiptais, ant kurių snaudžia didžiuliai šunys, žengiame pro drakonais išpieštus vartus ir atsiduriame šventyklos kieme. Jis sausakimšas žmonių, vienuolių ir tautiniais drabužiais pasipuošusių pasauliečių. Visi stovi ratu, kurio centre stypso į jauną Dzeržinskį panašus jaunikaitis su hipio uniforma ir brazdindamas gitarą traukia nostalgiškąjį „California“ priedainį. Plevena margaspalvės vėliavėlės, blizgučių ir gėlių girliandos. Mums tučtuojau parodo šios šventės kaltininką: miniatiūrinį, vos ketverių metukų vaikelį vienuolio

drabužiais, vienuolyno kempo lamos atgimėlį. Berniukas, apsuptas kitų garbingų lamų, sėdi savotiškame prezidiume ir atrodo labai nelaimingas. Sužinome, kad šventė prasidėjo šeštą valandą ryto, o naująjį įsikūnijimą surado prieš kelis mėnesius. „Tiesiog tulku ir rinpočių diena“, – kikenam mudvi su Lara, jau vedamos į „prezidiumą“ ir sodinamos ketvirtoje eilėje garbingiesiems lamoms už nugarų. Dzeržinskio tulku dramatiškai suskambina paskutinius akordus ir nešamas aplodismentų audros atskrieja prie mūsų. Prisistato: Kjerkas iš Australijos, virėjas profesionalas, omletų specialistas. Kaip ir mes, jis keliauja į Tso Pemą, kur kalnų oloje užsidarys trijų mėnesių meditacijai. Kjerkas, pirštu rodydamas į kiekvieną pirmose eilėse blizgantį šviežiai nuskustą pakaušį, pristato garbinguosius lamas ir nusistebi mūsų puikia karma, nes tik tokią turėdamas gali vienoje vietoje išvysti visą didžių žmonių žiedą. Jis nežino, kad šį rytą mes matėm dar ir togdeną! Dzeržinskio tulku liaujasi kalbėjęs, nes žiūrovams padarius didesnį ratą pasirodo šokėjai: khampos.

Tibetiečiai khampos – tai lyg kokie mūsų žemaičiai. Jie nepriklausomi, išdidūs, karštakraujai ir labai karingi. Okupacijai Tibete prasidėjus, khampos pirmieji pakilo į pasipriešinimo kovą ir už savo

Tėvynės laisvę kariavo daugiau nei dvidešimt metų. Paskutinės khampų stovyklos, iš kurių jie puldinėjo kinų armijos dalinius, buvo net Mustange. Slaptoji tibetiečių pasipriešinimo kova, anot M. Peisselio, prilygusi „antrajam Vietnamui“, tęsėsi maždaug iki 1970 m. Khampos – aukštaūgiai, vos ne dvimetriniai, stambaus sudėjimo, pailgų veidų, kumpanosiai, didelių akių vyrai. Į ilgus, juosmenį ar net kelius siekiančius plaukus jie įsipina raudono šilko siūlų ir paskui susuka aplink galvą kaip kokį karališką vainiką. Tačiau svarbiausias khampų atributas – tai kardas. Net khampų moterys prie diržų turi prisisegusios nedidelius kinžalus, turkiu ir koralu padabintose makštyse. Vaikai stveriasi kalavijo vos tik gimę ir žaidžia vien tik su ginklais. Tuo mes įsitikinome, kai slampinėjome po siaurutėles Biro gatveles.

Pirmąją piligrimystės dieną baigiame vieninteliame Biro restoranėlyje. Valgome tradicinį tibetietišką patiekalą – momo, ant garų virtus koldūnus, čia įdarytus tik avienos kremzlėmis ir gausybe svogūnų. Užsigeriame sūria arbata su sviestu. Dzeržinskio tulku atsidūsėja jau pusmetį neragavęs tikrai gero omleto. Nuo sienų į mus žvelgia Dalai Lamos portretas; šiandien įšventintojo atgimėlio pirmtakas su raudono brokato karūna; Michaelas Jacksonas,

kamuojamas amžinos problemos *black or white?*; kažkokiu būdu čia atsidūrusi vokiečių futbolo komanda; šeši Taivano milijonieriai, rėmę visų, auksu ir brangakmeniais žėrinčių Biro šventyklų statybą: besišypsantys kiniški katyčiai, prigulę ant krūvos juanių su Mao Tsedungo portretais. Viskas, visut viskas šiame pasaulyje susiję nepertraukiamais ryšiais.

Nakvojame drugelių pilname kambaryje, kurio viena siena tiesiog siurrealistiškai ištepliota kraujais. Nuo visų vienuolynų stogų aidi ilgesingos ritualinių trimitų trelės. Šitaip palydima diena ir vaikomos piktosios nakties dvasios. Jau seniai nieko nebesapnuoju, nes koks sapnas galėtų prilygti mano realybei?!

Tso Pemos ežerą pasiekiame tik kitos dienos pavakare. Tyvuliuojantis tokioje aukštybėje, atokioje kalnų įlomoje, jis tikrai atrodo fantastiškai, ne gamtos dėsnių, o mistinių galių sukurtas. Žali vandenys tiesiog virte verda nuo gausybės didžiulių žuvų, kurių čia jau niekas negaudė mažiausiai tris šimtus metų. Aplink šventą ežerą sėdi daugybė prekeivių, pardavinėjančių maistą šventoms žuvims šerti. Milžiniški karpiai, švytėdami sidabru ir auksu, šoka aukštai į orą, net šnopšdami čiumpa maldininkų jiems žeriamus sausainius, riešutus, bandeles, spragintus kukurūzus ar mėsos gabalėlius. Ežero krantuose

stovi šventyklos: trys raudonais ir geltonais ornamentais mirgantys budistų vienuolynai, baltutėlė sikhų maldykla ir į raketą panašus statinys, skirtas Brahmai garbinti, apsuptas cementinių, mėlynu laku nudažytų karvių. Visos šventovės atsikartoja ežero veidrodyje, o kilus vėjui ir vandenims subangavus – viena su kita susilieja. Stebėtina skirtingų religijų harmonija...

Aukštai aukštai kalnuose, raudoname saulėlydžio danguje lyg sparnas juoduoja uola, kurios urve meditavo Guru Rinpočė. Į ją mes keliausime ryt rytą. Kai sutemsta, prie Tso Pemos kiekvienas ima garbinti savo Dievą: sikhai kažką aidžiai gieda per garsiakalbius, iš tibetiečių vienuolynų sklinda rūstūs, perkūniją ar griūtį primenantys garsai; vieniši čiodo adeptai, apsiginklavę būgnais ir trimitais iš žmogaus šlaunikaulių, dainuoja apie kraują, mirtį, Tuštumą ir mielaširdystę; čiango prisiurbę khampos visa gerkle traukia tibetietiškas sutartines; kurkia varlės, čirpia cikados, loja šunys, suokia lakštingalos, ūkauja pelėdos, sunkiai dūsauja persiėdę karpiai.

Rytas ne mažiau daugiabalsis. Tibetiečių vienuolynai pabunda jau ketvirtą ryto ir pradeda apeigas, skirtas ežerui, Padmos Sambhavos valia čia atsiradusiam prieš dvylika amžių. Šiandien, 25-ąją

Mėnulio kalendoriaus dieną, garbinamos ir visos dakinės, taip pat princesė Mandarava. Iš toli besiklausančiam naujokui gali pasirodyti, kad aplink Tso Pemą net keliose aikštelėse vyksta roko koncertai, nes girdėti tik pašėlęs būgnų bumbsėjimas. Ypač patrakusį ritmą mėgsta maži vienuoliukai, o čia net du tokie vienuolynai–vaikų darželiai. Susėdę smilkalais kvepiančioje maldyklų prieblandoje, mažiai skustomis galvomis ir raudonais drabužiais negailestingai plaka būgnus, daužo cimbolus ir visa gerkle rėkia šventuosius tekstus. Atrodo, šventykla ims ir nuskris, pakylėta šios nežabotos energijos.

O mudvi su Lara kylam į kalną, Padmos Sambhavos uolos link. Tas, kas žino, ką reiškia saulei kepinant kokius tris kilometrus ropoti stačiu akmenuotu šlaitu, mums tikrai nepavydės. Nepavydės net neapsakomo grožio peizažų, atsiveriančių ten, apačioje. Po kelių valandų tokio kopimo kaip tvirtinama, apvalančio blogą karmą, kuri žliaugia nuo mūsų devyniais prakaitais, imame regėti pirmuosius šventos vietos ženklus: mantromis išrašytus akmenis, uolose iškaltas svastikas, Maldos vėliavas, ir visai išblukusias, bevirstančias voratinkliais, ir ką tik pakabintas, dar kvepiančias dažais. Netikėtai mus aplenkia dvi jaunos vienuoliukės, ant pečių

tempiančios dideliausius malkų ryšulius. Jos eina taip lengvai, tarsi skristų., Vadinasi, paslaptingosios atsiskyrėlių buveinės jau visai netoli.

Pasiekusios kalno viršūnę, aš ir Lara einame vos įžiūrimais takeliais su dievobaiminga pagarba žvelgdamos į atsiskyrėlių buveines. Štai akmuo, Puntuko didumo, o jame mažytis grotuotas langelis ir durelės su lietaus bei saulės išblukinta mantra OM MANI PADME HUM. Štai Maldos vėliavėlių girlianda papuošta uola, o įėjimas į ją užcementuotas, tepaliktas tik siauras plyšys maistui ir vandeniui paduoti. Pasirinkusieji ne tokias griežtas sąlygas prie savo meditacinių būstų turi įsirengę lyg kokius lėlių namų kiemelius, su suoleliais, gėlių vazonais, aukurais. Yra čia ir moterų, ir vyrų vienuolių. Kas sėdi ant slenksčio ir bepraregінčiomis akimis žvelgia į tolumas, kas pila pieno į dubenėlį baltai katei, kas progiesmiu traukia mantras – juk Dakinių diena.

Dakinių diena, todėl iš didžiuliame urve įrengtos šventyklos sklinda grėsmingos tibetietiškos giesmės. Gal tik man jos atrodo grėsmingos, tačiau visada pasiduodu pavojaus nuojautai žiūrėdama į amžinybės jėgos pritvinkusius kalnus, eidama prieš vėją, kuris verčia iš kojų, atsidūrusi prie audringos jūros, žaibuojant ar trankantis griaustiniui, regėdama

gaisrus, sujaudintas minias ar begalinį žvaigždėtą dangų... Tokiomis akimirkomis man atrodo tarsi būčiau staiga išvydusi visą samsaros mechanizmą, nepridengtą jokiomis iliuzijų, išsiblaškymo ar užsimiršimo skraistėmis, kosminį laikrodį su besisukančiais ir vienas kitą įsukančiais geismo, įtūžio, abejingumo, nevilties, palaimos, bjaurumo ir grožio krumpliaračiais, pasibaisėtiną Visatos širdį, karštą, kruviną, gličią, absoliučiu ritmu pulsuojantį raumenį, įsiurbiantį senus pasaulius ir naujus išspjaunantį... O visame tame glūdi grėsmė, kad tuoj išnyksiu, būsiu naikinte sunaikinta, nors mano paskutinė akimirka dar tęstųsi dvidešimtį, dešimtį ar penkerius, kaip pranašavo Drubgjudas, metus. Visame tame glūdi grėsmė, kad ir vėl atgimsiu dideliam liūdesiui, mažiems džiaugsmams, mirties baimei. Nežinia, kas man kelia didesnį siaubą – mirtis ar naujasis atgimimas, pasibaisėtina užkeikto rato, iš kurio neįmanoma ištrūkti, tobulybė.

Šventykloje tvyro prieblanda, oras atrodo tarsi sutirštėjęs, tačiau ne nuo smilkalų ar sviesto lempelių dūmų, bet nuo ypatingos energijos, lyg atsidūrus tarp dviejų milžiniškų magneto polių. Jėgos vieta. Prietemoje švyti veidai, po kasdienybės kaukėmis, nesudrumsčiamos ramybės šydais, raukšlių tinkle-

liais slepiantys transcendentines ilgų meditacijų patirtis. Juos stebėdama ūmai suvokiu, kad sakralinėje Tibeto muzikoje griaudėja ne vien grėsmė, bet ir žūtbūtinis pasiryžimas ištrūkti iš užburto gimimų mirčių rato, kovotojo su vėjo malūnais užsispyrimas, desperatiška vienišo kario drąsa, charakiriui ranką pakėlusio samurajaus žiaurumas, rožinė kūdikio viltis, rūsti palaima, kurią turbūt patiria amžinoje meilės ekstazėje sustingusios nuožmios dievybės. TAJATA GATE GATE PARAGATE PARASAMGATE BODHI SVAHA.

Apeigoms pasibaigus visi išeina laukan. Vyrai susėda kiek atokiau, o moterys, kurių čia dauguma, apsupa mudvi su Lara. Senos, pusamžės, jaunos ir visai dar mergaitės, jos visos šypsosi, tarsi regėtų Dakinių šalies peizažus ar girdėtų iš ten sklindančią muziką. Žvelgiu į jas kaip į didžiausią paslaptį. Koks pasaulis atsiveria ankšto urvo prieblandoje, užsitrenkus sunkioms, atsiskyrėlio vienatvę saugančioms durims? Joginės nemėgsta kalbėti, kuo konkrečiai jos užsiima, o ir visos mistinės patirtys nepaaiškinamos kitiems, praregėjimų nepatyrusiems. Šios moterys tik prasitaria, jog pažįsta tikrąją laisvę ir aukščiausią palaimą. Jos neužsiima magija, jos pačios tampa *magija*. Vienatvėje jos iš naujos

sutveria pačios save. Kiekviena prasiskleidžia tarsi lotosas – amžinos, tyros, neįveikiamos žmogaus sielos simbolis.

Lara kažkur atsilieka ir aš viena vaikštinėju tarp urvų, iš kurių sklinda tai ritualinio varpelio skambėjimas, tai ritmingas čiodo būgno dudenimas, tai švelniu moters balsu traukiama šventa giesmė, ir visu kūnu jaučiu iš tų asketiškų buveinių besiveržiančią Šviesą, kurios spinduliuose mano buvęs gyvenimas atrodo tik klaidžiojimas tamsybėse.

Besišypsanti jaunutė vienuolė pakviečia užeiti, ir aš žengiu į milžiniško akmens vidų tarsi į banginio pilvą. Žemos urvo lubos aprūkusios nuo žvakių ir sviesto lempelių liepsnos, uolienoje iškaltose lentynose stovi mažas altorėlis, šventos knygos, kuklūs buities rakandai, šviesa krenta pro vienintelį, plaštakos dydžio langelį lubose. Pagrindinis čia esantis baldas – tai meditacinė dėžė, kurioje šio būsto gyventoja praleidžia didesnę savo gyvenimo dalį, dienas ir naktis. Staiga mane apima pakilus įkvėpimas ir pati sau kartoju, kad šios olos neiškeisčiau į jokius pasaulio turtus. Niekad.

Skustagalvė moteris, kuriai ne daugiau nei trisdešimt metų, vis taip pat palaimingai šypsodamasi vaišina mane arbata, o aš galvoju, ką ji jautė pirmą

kartą čia ateidama ir užsimūrydama akmenyje ilgai vienatvei, apie ką ji mąstė tam pasiryždama? Turbūt apie Laisvę.

Laisvė – tas saldus žodis ir kiekvienam žmogui, manau, turi savą prasmę. Pradedant visuomenine, politine ir baigiant labai asmenine: vienam – tai visų tabu ir normų sulaužymas, kitam vienatvės ir susikaupimo išgryninta erdvė. Laisvė esti ir kritime, ir skrydyje. Dabar būdama čia, pasaulyje, iš esmės nepanašiame į tą, kuriame anksčiau gyvenau, dažnai pagalvoju, kodėl aš pati ir visa mano karta Laisvę dažniausiai suvokė tik kaip nuopuolį, narkotinį kliedesį, savižudišką aistrą, tapybišką beprotybę, tobulą neviltį, nuodėmės grožį, pykčio gėles, bjaurumo estetiką, chaoso apoteozę? Nejaugi tai buvo Laisvė? Ar bent jau Laisvės šešėlis?.. Ne... Tik dabar, vaikštinėdama tarp Tso Pemos vienišių, jaučiuosi pagaliau atsidūrusi tarp tikrai laisvų žmonių, prieš kuriuos visi Indijos keliais klaidžiojantys susenę gėlių vaikai, vos pražydusios nimfetės, pragarų angelai, anarchistai su Amsterdamo aikštėse pirktomis juodomis vėliavomis, alumi persisunkę baikeriai, užkietėję kosmopolitai atrodo tik nelaimėliai, patys save pasmerkę amžiams kalėti. Ir pati

esu tokia, nes, pasak vienos budistinės patarlės, kalbos apie raktą dar niekam neatrakino kalėjimo...

Paskui kokią savaitę esu persekiojama karščiausio troškimo viską mesti ir dešimtmečiams užsimūryti Tso Pemos urvuose. Jis darosi juo stipresnis, juo labiau aiškėja, kad šiam beatodairiškam norui įgyvendinti niekada nesukaupsiu pakankamai vidinės laisvės. Net dabar, kiekvieną kartą prisiminusi svaigią kalnų aukštybę ir tarsi akmeninius lizdus virš bedugnių pakibusias uolas su tamsiais urvais, kuriuose oras tirštas ir sakai, lyg stingstantis gintaras, negaliu sulaikyti beribio ilgesio, sakytum, tai būtų Pažadėtosios žemės regėjimas. TAJATA GATE GATE PARAGATE PARASAMGATE BODHI SVAHA.

ČIODAS – EGO PANČIŲ NUKAPOJIMO APEIGOS

Čiodas mane jau kadaise pakerėjo, kai perskaičiau vos kelias, sunkiai apčiuopiamas užuominas knygose apie Tibeto „magiją ir mistiką“. Beatodairiškai trokšdama išmokti šios apeigos paslapčių apsigyvenau pas lamą Vangjalą, o Tso Pemos vienuoliukės man atrodė „pateptosios“ jau vien dėl to, kad kas vakarą dvasias bei demonus sukviečia į savo magiškai perkeisto kūno puotą.

Čiodas – tai slaptas ritualas, kurį atliekantysis ar atliekančioji įsivaizduoja kosminius mastelius įgaunantį savęs sunaikinimą, išdalijant lavoną, „išsiplėtusį per 3000 Visatos lygmenų“ bei perkeistą troškimus išsipildančiu nektaru visoms gyvoms kenčiančioms būtybėms. Pabrėžiama, kad makabrišką, juodąją arba, kaip pasakytų tibetiečiai, „prieblandinę“ čiodo tekstų poeziją, lydimą niūrios muzikos ir siurrealistinių vizualizacijų gali suvokti tik žmogus, pažinęs arba bent intuityviai pajautęs Šunjatą – Didžiąją Tuštumą. Padampa Sangjė, didis jogas, atnešęs čiodo mokymą iš Indijos į Tibetą, šitaip kalbėjo: „Jei jau suvokėte Tuštumą, tiesiog nebeįstengsite veikti

ką nors negatyvaus. Tuštumos suvokimas ir didžioji Atjauta jumyse gimsta tą pačią akimirką." Jeigu kam nors, skepsio ir ironijos iškankintam, XI a. Rytų išminčiaus žodžiai neatrodo įtikinami, pacituosiu dar ir Deimantinės bei Lotoso sutrų įkvėptą Jacką Kerouac'ą: „Kas žino, mano Dieve, ar Visata iš tiesų nėra vien plati užuojautos jūra, tikrasis šventas medus, užgožtas viso šių asmeniškumų ir žiaurumų demonstravimo. Iš tiesų, kas žino, bet ar tai nėra viską vienijančios esencijos vienuma, negimstančios visų dalykų esencijos, neprasidėjimo vienatvė, o ne ta tikra gryna amžinybė, ta didžiulė bevardė jėga, galinti išspinduliuoti viską, ką nori, iš savo bekraštės gausos, tos spindinčios palaimos, Mativadžrakaruna, Transcendentinė Deimantinė Užuojauta."

Čiodo kilmė aiškinama įvairiai. Manoma, kad šių apeigų šaknys siekia bono laikus ir šamanistines tradicijas. Filosofiniu ritualo pagrindu laikomas dzogčeno – Didžiojo tobulumo mokymas ir Pradžnaparamitos sutros. Indijoje čiodo pradininkais tapo klajojantys asketai elgetos, vadinamieji kusalì, kurie buvo tokie neturtingi, kad tradicinėms kasdienėms aukoms, skirtoms dievams, dvasioms bei demonams, galėjo pateikti tik savo pačių kūną. Kusalì ritualas, kaip ir kiti čiodai, pradedamas maginiu šūksniu

PHAT, kuris atkerta konceptualaus, dualistinio mąstymo procesą ir sukviečia į atnašavimo puotą aštuonių rūšių kenčiančias būtybes. Vizualizuojama, kad PHAT atidaro angelę viršugalvyje, pro kurią išlekia Centriniu kanalu išvesta sąmonė, o kūnas tuomet virsta lavonu. Tai įsivaizduojant dainuojama: „Iššaudamas savo sąmonę pro Brahmos vartus į tyrą neaprėpiamą erdvę / Sunaikinu Mirties demoną ir virstu dakine Rudrane / Dešinėje rankoje laikančia vadžrinį peilį ir / Skerdžiančia konfliktiškų emocijų monstrus / Aš sudoroju kūniškumo demoną / Nukirsdama lavono galvą ir kaire ranka sviesdama ją tolyn.“

Paskui vizualizuojama, kaip juoda siaubo dakinė, dar vadinama Krodhakali – Baisiąja Kali, Nuožmiąja Tikrąja Juodąja Motina, nurėžia kaukolės viršugalvį, kuris staiga tampa milžinišku, ir kapodama gabalais meta į jį kosminį mastelį įgavusį lavoną. Beje, visose čiodo tradicijose praktikuojantysis pasiverčia moteriška dievybe arba dakine, taigi moteriškuoju motiniškuoju pradu, kuriam duota gimdyti, kurti, todėl ir naikinti.

Makabriškasis puodas statomas ant trijų, iš žemės išdygusių milžiniškų galvų, simbolizuojančių Tris tobulus Budos kūnus: Dharmakają, Sambhogakają

ir Nirmanakają. Tuomet kartojama mantra OM A HUM, vizualizuojant spalvotus skiemenis priešais save erdvėje. Nuo raudonos sanskrito A atskyla vertikalus brūkšnys, apsiverčia, nuskrieja po kaukolės indu ir ima trykšti ugnies liežuviais. Lavoniena užverda, kunkuliuoja, burbuliuoja ir rūksta garų kamuoliais. Baltas HUM pakyla virš siaubingojo viralo ir lieja nektaro srautus, taip jį perkeisdamas dievišku gėrimu, tenkinančiu visų nelaimingųjų troškimus. Skiemuo OM irgi apvalo lavonienos kvapą, skonį ir pašalina visus nešvarumus. A šį magišką viralą daugina ir gausina, kad jo užtektų visiems nesuskaičiuojamiems puoton sukviestiesiems. Jiems, pasisotinusiems ir besiskirstantiems po savo buveines, kusalì šitaip dainuoja: „Svečių iš aukščiausiųjų lygmenų norai patenkinti / Žemiausiųjų samsarinių svečių geiduliai numalšinti ir skolos jiems apmokėtos / Piktosios ir kenksmingos dvasios numaldytos / Ligos, kenkėjai, blogio gaivalai pasotinti ir Tuštumoje ištirpinti / Kankinančios emocijos ir egoizmas išsklaidyti į atomus / Auka, aukotojas ir tie, kam aukota / Išnyksta nesutvertoje Didžiojo Tobulumo erdvėje.“

Kusalì aukojimas yra palyginti lakoniškas ir trumpas, na, o tibetietiškasis čiodas – tai ilga ir sudėtinga

misterija, kontempliacijai skirto teksto, muzikos, meditacijos, šokio ir įvairių ritualinių veiksmų sintezė.

Čiodo pradininke Tibete buvo didžioji joginė Mačig Labdron, gyvenusi XI a. pabaigoje–XII a. pradžioje. Yra išlikę daug jos rašytinių biografijų. Vienose ši moteris laikoma Padmos Sambhavos žmonos Ješės Tsogjal inkarnacija, kitose – pačios Pradžnaparamitos – Visų Budų Motinos (*tib.* Mačig – Didžioji Motina) kūniškuoju pavidalu. Keli biografai Mačig Labdron gyvenimo istoriją pradeda nuo... Indijos jogo Monlampo Drupo, kuriam dakinės liepė eiti į Tibetą ir ten skleisti Budos mokymą.

Atrodo, kad jaunasis jogas ne itin troško savo meditacines praktikas pakeisti misionieriška veikla, ir tuomet dakinės ėmėsi „savų priemonių“. Vieną mėnulio pilnatvės naktį jos nužudė nepaklusnųjį dvidešimtmetį, o jo sąmonę perkėlė į Tibetą, kur ši tuojau pat įėjo į moters, vardu Bum Čiam, įsčias. Visą šios moters nėštumo laiką lydėjo pranašingi sapnai bei regėjimai, o galiausiai, savo motinos nekankinusi skausmais, gimė mergaitė, kuri tuoj pat paklausė: „Ama, ar gerai jautiesi?“ Kaip rašoma tekste, tai pasakiusi naujagimė ilgesingai užsižiūrėjo į dangų savo trimis akimis. Vyresniajai seseriai nelabai patiko tokia jaunėlės išvaizda ir ji net nusprendė triakę

būtybę kaip nors nugalabyti. Tačiau būsimoji joginė tik kikeno ir krykštė: „Visa šeima tokia laiminga įsigijusi žavingą mažylę su trimis akimis.“ Trečioji akis budistinėje simbolikoje reiškia gebėjimą regėti pasaulį, vieningą ir vientisą, neiškreiptą dualistinės koncepcijos prizmės. Tai supratęs triakės tėvas apgaubė savo nepaprastą dukterį visokeriopa globa.

Ne visi biografai apdovanoja Mačig Labdron trimis akimis, tačiau kiekvienas pripažįsta ją nuo pat mažumės buvus nepaprastai pamaldžią, protingą ir gabią. Jau vaikystėje ji susidomėjo Pradžnaparamitos sutromis, iš kurių sėmėsi įkvėpimo visą gyvenimą. Kaip tik šiame tekste bene aiškiausiai ir nuosekliausiai išdėstytas mokymas apie Šunjatą, asmenybės, pasaulio bei visų jo reiškinių ir pavidalų esminę prigimtį – Tuštumą. Pasak Pradžnaparamitos vertėjo ir tyrinėtojo Edvardo Konze’s, šis tekstas religinei žmonijos sąmonei padarė ne mažesnį poveikį nei Tora, Koranas ar Biblija. Tibete jau pats šio didelės apimties veikalo skaitymas buvo laikomas dorybe ir dvasiniu nuopelnu. Pasiturintys žmonės neretai į namus kviesdavosi profesionalus Pradžnaparamitos skaitovus ir ypač gerbiami buvo tie, kurie galėjo per trumpesnį laiką „praryti“ daugiau šventų žodžių. Šiuo atveju buvo vertinama ne tiek

kokybė ar prasmės suvokimas, kiek kiekybė. Mačig Labdron labai anksti Pradžnaparamitos skaitymą pavertė savo amatu ir, kaip tvirtinama, „būdama aštuonerių metų galėjo perskaityti du didelius tomus per trumpą laiką, per kurį suaugęs skaitovas teįveikdavo tik pusę tomo“. Negana to, mergaitė dar ir stengėsi perprasti Pradžnaparamitos žodžių esmę. Gandas apie vunderkindą iš Labči Gangvaro provincijos plačiai pasklido ir mažąja skaitove ėmė domėtis garbūs tos apylinkės, o vėliau ir viso Tibeto lamos. Mergaitei buvo duotas vardas „Liepsnojantis Išminties Žiburys“ ir pripažinta, kad ant jos kūno yra visi magiški dakinės ženklai.

Netrukus pasklido ir kitas gandas, kad iš Indijos atvyko garsus jogas Padampa Sangjė, skleidžiantis savo mokymą, pavadintą „Metodas kančioms nuraminti“. Šis maginiais sugebėjimais ir bauginančia išvaizda garsėjęs žmogus sakėsi ieškąs vieno savo bičiulio, jauno Indijos jogo, kuris atgimė Tibete moterimi, vardu Labdron. Pastarajai sapnuose irgi buvo apreikšti ypatingi ženklai, raginantys ieškoti svetimšalio guru. Kai jiedu susitiko, tučtuojau vienas kitą atpažino ir Labdron tapo Padampos Sangjė mokine. Jis jai šitaip kalbėjo: „Išpažink visas savo slaptas nuodėmes, nebijok prisiliesti prie to, kas

atrodo atgrasu, stenkis padėti netgi tiems, kam jau nebeįmanoma padėti, atsisakyk visko, prie ko esi prisirišusi, eik medituoti į kapines ir kitas vietas, kurios kelia tau baimę. Kenčiančios būtybės nesuskaičiuojamos kaip žvaigždės danguje – visuomet tai prisimink. Atrask Budą savyje. Ateity tavo Mokymas spindės lyg saulė.“ Būtent jis perdavė merginai slaptas instrukcijas, kurias vėliau ji sulydė į savąją čiodo teoriją bei praktiką.

Antruoju jos Mokytoju tapo tibetietis Sonamas Dragpa. Trečiuoju – taip pat iš Indijos atvykęs jogas Topabhadra, kai kurių biografų painiojamas su Padampa Sangjė. Su Topabhadra Mačig Labdron turėjo du sūnus ir dukterį, kurie vėliau patys tapo garsiais čiodo praktikuotojais ir šios doktrinos skelbėjais. Būdama dvidešimt devynerių metų Mačig atsisakė šeimyninio gyvenimo ir visa esybe atsidėjo dvasinei praktikai, žūtbūt pasiryžusi sunaikinti ego ir išsilaisvinti.

Mačig Labdron ėmė vilkėti rūbus, kuriuos kiti išmesdavo į šiukšlyną, maitintis atliekomis ir tuo, kas duodama išmaldai, bendrauti su visų atstumtaisiais – elgetom, raupsuotaisiais, skerdikais, nakvoti kapinynuose ar beprotnamiuose. Ją dažnai kviesdavo egzorcizmams prie beviltiškų ligonių, mirštančių-

jų ar jau mirusiųjų atlikti laidojimo ritualus. Tokį gyvenimo būdą vėliau rinkosi ir kiti čiodo adeptai, kuriems, kaip rašoma tekstuose, „džiaugsmas bei skausmas, meilė bei neapykanta, tolima bei artima tikrosios daiktų prigimties erdvėje turėjo vieną ir tą patį skonį“.

Joginė ir toliau studijavo Pradžnaparamitą, o kartą skaitydama poskyrį apie demonus pasiekė aukščiausiųjų įžvalgų, išgyveno tikrąjį Tiesos suvokimą. Pasak biografų, „jos širdyje patekėjo Pradžnos saulė“. Vėliau „demonai“ bei „dvasios“ tapo dažniausiai Mačig vartojamomis metaforomis ir pagrindiniais visos čiodo praktikos personažais. Mačig Ladron kai kuriuos savo pačios sukurtus „prieblandinės kalbos“ tekstus šitaip aiškino: „daug dvasių“ reiškia koncepcijas, „visagalė dvasia“ – tai tikėjimas savuoju ego, „nežabotos laukinės dvasios“ – mūsų mintys. Tas, kas visas šias dvasias sutramdo ir sunaikina, yra čiodo adeptas.“

Tibetietiškasis misticizmas išskiria dvi demonų rūšis: išorinius ir vidinius. Pastatieji esti mumyse. Tai – nesuvokimas, pyktis, aistra, visi mūsų didieji nerimai, slapčiausi troškimai ir kaltės, kertinės, nors ir prislopintos, ligų, skausmo, mirties ar nebūties baimės, nugramzdintos į pasąmonės gelmes. Psi-

choanalizė tik dabar pradeda pripažinti, kad būtent šie sąmoningai ir nesąmoningai paslėpti gaivalai iš tikrųjų valdo visą mūsų būtį, gyvenimą tiek sapnuose, tiek vadinamojoje tikrovėje. Čiodo mokytojai jau prieš daugelį šimtmečių suvokė, kad šiuos piktavalius demonus, trukdančius suvokti esaties pilnatvę bei harmoniją, galima sunaikinti tik ištraukus juos į dienos arba blaivios sąmonės šviesą.

Savisaugos instinktai mus verčia nuolat gintis tariamų, iliuzinių pavojų, nuolat blaškytis tarp dviejų – baimės ir vilties polių. Kai kurie Tibeto mokytojai tvirtina, kad visas mūsų gyvenimas yra nupintas vien iš šių dviejų stipriausių emocijų ar netgi instinktų: baimės ir vilties. Baimė gimdo viltį, o viltis ir vėl – baimę, šitaip audžiamas vis tankesnis iliuzijų šydas. Šitaip stiprinamas dualistinis mąstymas, padalinęs pasaulį į „aš“ ir „kiti“, tarp kurių esanti neišvengiama trintis sukelia kentėjimą ir vien tik kentėjimą. Man atrodo, lietuvių patarlė „Viltis – kvailių motina“ yra labai budistinė. Čiodo praktikos tikslas – sunaikinti ir baimę, ir viltį, o svarbiausia – kvailybę. To siekiama savotiška „šoko terapija“: aukojama tai, kas kiekvienam žmogui užvis brangiausia. Jo kūnas ir jo ego. Juk esame įsitikinę, kad būtent šis dvejetas sudaro asmenį, individą, žmogų. Kas liks tokius svarbius

dėmenis sunaikinus? Ogi – laisvė. Tikroji, jokiomis iliuzijomis neapkaišyta, nuoga, neaprėpiama laisvė.

Vidiniai demonai – tai ne tik mūsų emocijos, tai dar ir prisirišimas prie jų, vienos jausmo kibirkšties sąmoningas pavertimas gaisru, apimančiu visą žmogaus esybę, jo praeitį ir ateitį. „Jei liūdesys jus aplankė šį vakarą, tai jau ryt rytą jis turi išeiti, o ne virsti depresija, kuri tęsiasi mėnesius ir metus“, – sako Sogjalas Rinpočė. Kiekvienas, kiek atidžiau pasižiūrėjęs, atras tuos demonus, kuriuos maitina savo gyvybine energija ir nervų skaidulomis: tai gali būti pinigų, šlovės, valdžios troškimas, baimė prarasti sveikatą, šeimą ar mylimąjį ir pan. Pasak čiodo mokytojų, šiuos demonus, kurie mus persekioja ir kankina, galima įveikti tik tikrojo suvokimo, buvimo čia ir dabar, arba rigpa, būsenoje.

Išoriniais demonais bei dvasiomis tibetiečiai laiko paslaptingas energijas, esančias daugybėje Visatos lygmenų, nesuskaičiuojamuose paraleliniuose pasauliuose, įvairiose, o gal ir kiekvienoje Žemės vietoje. Taip pat tai yra padarai, dvasiomis bei demonais tapę savo karminių nuopuolių valia. Kaip mes dėl savo „karminės vizijos“ esame žmonės arba jais jaučiamės ir gyvename žmonių sferoje, taip kitos gyvos būtybės kankinasi vaiduokliškoje fantomų erdvėje.

Jas Mačig Labdron šitaip apibūdino: „Nuo neatmenamų laikų piktosios dvasios skrieja nepertraukiamame haliucinacijų bei kančių verpete, įsuktos jų pačių blogų darbų ir nepalankių aplinkybių, tarsi uragano nublokštos į pragarmes. Nes numirusios jos ir vėl atsiduria pačiose žemiausių egzistencijos lygmenų gelmėse. Savo užuojautos kabliu aš gaudau šias nelaimingas būtybes. Kaip maistą bei gėrimą aukodama joms savo dar šiltą kūną ir karštą kraują, meilės bei užuojautos įkvėpta, aš perkeičiu jų karminę viziją kviesdama atgimti pirmosiose mano mokinių eilėse. Šios piktosios dvasios man yra tarsi didžiulė dovana ir malonė, nes savo mielaširdystės jėga galiu jas ištraukti iš sielvarto bedugnės." Tačiau ši joginė įspėjo, kad ateis laikas, kai čiodo adeptai, užuot naudojęsi „užuojautos ir švelnumo kabliu", piktąsias dvasias muš, skaudins ir žudys, o tai bus doktrinos išsigimimo ženklas, demoniško mokymo pradžia.

Sunku pasakyti, ar šie laikai jau atėjo, nors dar XIX a. Patrulas Rinpočė apgailestaudamas rašė, kad čiodpos užmuša Mokymo esmę ir tampa žmonėmis, „iki kraštų perpildytais įtūžio, o jų perdėtas narsumas yra ne kas kita, kaip tik nebesutramdoma puikybė. Jie įsivaizduoja privalą elgtis kaip Mirties

Dievo tarnai ir net atlikdami čiodo ritualą ligoniui vaidina pašėlusio įtūžio spektaklį, spokso pykčio pritvinkusiomis akimis, didumo sulig lėkštėmis, siaubingai viepia lūpas, grūmoja kumščiais ir taip čiumpa vargšą negalios ištiktąjį, kad tam net drabužiai perplyšta. Jie tai vadina demonų bei dvasių sutramdymu, bet šitaip praktikuojama Dharma yra didžiausia klaida.“

Čiodas anaiptol nėra užmarštin nugrimzdusi apeiga, nebeiššifruojama simbolika apgaubtas praeities reliktas. „Ego nukapojimas“ populiarus ir šiandien. Jis atliekamas kaip kasdienė praktika daugelyje vienuolynų ir mėgstamas pavienių Dharmos sekėjų. Sunku pasakyti, ar baigiantis Kalijugai, kai miršta religijos ir visos didžiosios dvasinės doktrinos išsigimsta, dabartiniai čiodo adeptai įstengia perprasti visą šio Mokymo daugialypę simboliką bei gelmę... Ar ir jis, kaip daugybė kitų, kadaise galingų apeigų, tampa vien apgailėtina „magijos“ išnara? Šiame mistiniame Kelyje taip pat daug pakviestų, bet maža išrinktų. Orientyru vis dar galėtų būti tai, ką kadaise apie čiodą kalbėjo Milarepa: „Išorinis čiodas – tai klajonės po baimės vietas ir vienatvės kalnus. Vidinis čiodas – tai bebaimis savo kūno pa-

vertimas kruvina auka. Absoliutus čiodas – tai ego šaknų nukirtimas kartą ir visiems laikams.“

Teigiama, kad čiodas, nesutvirtintas ir neparamstytas jokiomis kitomis budistinėmis praktikomis, pats savaime gali būti tiesus kelias į Išsilaisvinimą. Tibetietiškoje tradicijoje kiekviena apeiga yra tarsi kelrodis einančiajam į tikrąjį realybės suvokimą, o kai kuriems ritualas gali tapti net keltu į kitą, nušvitusios sąmonės krantą. Kaip rašo Teras Ellingsonas, tyrinėjęs muzikines Tibeto budistų apeigas, čiodo rituale kiekviena filosofinė idėja yra ryškiai dramatizuojama, o bet kuris atributas ar veiksmas įgauna net keletą semantinių klodų: nuo emocinio suvokimo lygmens iki pačių sudėtingiausios budistinės filosofijos gelmių.

Senovėje čiodo adeptai gyveno kaip vieniši klajūnai, kuriems nederėjo užsibūti vienoje vietoje ilgiau nei tris dienas. Tik naujokams buvo patariama pirmus penkerius metus keliauti grupėmis. Dažniausiai čiodpos nakvodavo Baimės vietose arba kapinynuose, pasistatę mažytes vienvietes palapines – tikrosios mąstymo prigimties, taigi Tuštumos simbolį. Palapinę vietoj kuolelių sutvirtindavo keturiais magiškais durklais – phurbomis, o vietoj centrinės ašies įbesdavo khatvangą, jiems simbolizavusią gyvenimą anapus

baimės ir vilties. Jei palapinė buvo statoma specialiai čiodo praktikai, tam derėjo pasirinkti Jėgos vietą.

Kelionė į Jėgos vietą čiode „Dakinės juokas“ aprašoma šitaip: „Eiki atsisakęs Aštuonių pasaulietinių dharmų*, noro pakenkti dvasioms ar troškimo išbandyti savo jėgas akistatoje su dievais bei demonais. Medituodamas Keturias neaprėpiamybes*, žadinki savyje Tiesą Reginčiojo Kario pasitikėjimą. Būki aukščiau už visokį samsarinio mąstymo reiškimąsi ir to sieki naudodamas meditaciją, kuri užtemdo dualistinį suvokimą. Išsilaisvink iš visų kasdienių jausmų: baimės, gėdos, nejaukumo ir t. t. Būk visiškai atsipalaidavęs, bet ir labai susikaupęs. Staigaus šūksnio PHAT galia pažadink savyje rigpa būseną ir pasiųsk iš savo širdies į Jėgos vietą dangiškojo metalo vadžrą, sunkią ir neįveikiamai tvirtą, žaižaruojančią ugnimi bei šviesos spinduliais. Visi Jėgos vietoje snaudę dievai bei demonai su savo svitomis pabus, įsiaudrins, ims šokti, nebegalėdami iš užburto rato ištrūkti.“

Statant palapinę vizualizuojama, kad piktoji Jėgos vietos dvasia, taip pat vidinis egoizmo demonas nukryžiuojami prikalant keturias galūnes ir galvą magiškomis phurbomis. Tai atliekant kreipiamasi į Penkias dakines*: „Vadžros dakine iš Rytų, duoki

man didžios mielaširdystės kalaviją. Brangakmenio dakine iš Pietų, duok man didžiosios užuojautos kalaviją. Lotoso dakine iš Vakarų, duoki man didžiojo džiaugsmo kalaviją. Veiksmo dakine iš Šiaurės, duoki man didžiosios pusiausvyros kalaviją. Buda dakine, esanti Centre, duoki man nušvitusio proto kalaviją.“

Tekste rašoma, kad „šitaip dieviškas-demoniškas kabinimasis į savąjį ego prikalamas ištiesus jo nudirtą odą per visą Žemę ir 3000 Visatos lygmenų“. Pradėdamas ritualą, čiodo adeptas turėtų užsidėti „karūną iš Tarjė šalies audeklo“ arba įsipinti į plaukus penkių spalvų kaspinus, simbolizuojančius Penkias Budų šeimas, penkias jau minėtąsias dakines, penkias nušvitusias ir penkias apnuodytas sąmonės būsenas. Dar reikalingi šie instrumentai: damaru, kanglingas, varpelis su vadžros rankena arba apvalių skambaliukų girlianda.

Čiodas skaitomas prodainiu ir kiekvienas tekstas turi savą, žymaus Mokytojo sukurtą melodiją, kurios nevalia keisti. Manoma, kad dainavimas sukelia čiodpos kūne ir aplink jį ypatingas vibracijas, kurios nebūtų pasiekiamos tiesiog skaitant ritualo žodžius. Šios apeigos ritmas paprastai yra labai lėtas, kad praktikuojantysis spėtų kaip reikiant įsijausti į visą sudėtingą savęs atnašavimo dramą. Tik dvasinių

aukštumų pasiekę jogai galėjo sau leisti pagreitinti apeigų tempą. Visi čiodai pradedami kaip jau aprašytosios kusalì apeigos: sąmonė išvedama pro viršugalvyje esančius Brahmos vartus, perkeičiama nuožmia dakine, kuri įsivaizduojamai mirusio čiudpos kaukolės taurėje atnašauja jo kūną alkstantiems ir kenčiantiems. Visas šis regėjimas įgauna kosminį mastelį. Kiekviename kanoniškame čiodo tekste yra paliekama savotiška erdvė medituojančiajam, nes pagal jo sugebėjimus bei poreikius kūno aukojimas gali būti keturių rūšių: baltas, margas, kruvinas ir juodas.

Baltoji puota, arba Baltasis aukojimas, paprastai rengiamas anksti rytą, prieš patekant saulei. Laikoma, kad tai atlikęs čiodo adeptas sukaupia ypatingus nuopelnus, kitaip tariant, baltą, išlaisvintą iš ego energiją, kuri savo ruožtu pagilina tikrovės suvokimą ir atskleidžia Aukščiausiąją išmintį. Savo kosminio dydžio lavoną čiodpa paverčia baltu nektaru, o jo ragauti sukviečia aukštesniųjų sferų gyventojus. Įsivaizduojama, kad suskridę dievai paaukotą nektarą siurbia tuščiaviduriais liežuviais, turinčiais kurio nors iš Penkių Budų šeimų simbolio formą: vadžros, rato, brangakmenio, lotoso, kryžminės vadžros. Jei baltoji puota keliama žemesniųjų sfe-

rų būtybėms, dera įsivaizduoti save kaip Didžiąją Juodąją Siaubingąją Motiną, iš kurios širdies į visas puses skrieja įvairiaspalvės geltonos, oranžinės, raudonos, purpurinės, violetinės, žalios ir mėlynos dakinės su kaukolės taurėmis, sklidinomis nektaro kenčiantiesiems pagirdyti. Ar neprimena visa tai nūnai taip pamėgtos virtualios realybės?! Tik tibetiečiai ją kurdami apsieidavo ir, laimei, vis dar apsieina be kompiuterių.

Margosios puotos metu, kuri keliama vidurdienį, dažniausiai atsiskaitoma su karminiais kreditoriais. Tibetiečiai tiki, kad per kiekvieną savo gyvenimą mes tampame beviltiškais skolininkais: mes skolingi už pieną, kurį melžiame, lauką, kurį ariame, vandenį, kurį geriame, žemę, kuria vaikštome, orą, kuriuo kvėpuojame... Mat visur knibžda gyvos būtybės, kurias mes tai įžeidžiame, tai sužeidžiame ar net nužudome. Aukštesniems už save mes skolingi už globą, lygiaverčiams – už draugystę, žemesniems – už tarnystę ir t. t. Karminiai kreditoriai, susikaupę nuo neatmenamų laikų, lydi mus it milžiniška neregima palyda, jie spendžia mums kliūtis, drumsčia nuotaiką, sukelia ligas ir trumpina gyvenimą. Jie nuolat suka aplink mus ratus barškindami tuščiais aukojimo indais ir reikalaudami atpildo. Čiode „Dakinės juokas“ į juos

šitaip kreipiamasi: „Per neturinčią pradžios samsarinę egzistenciją susirinkę, neapykanta prie manęs pririšti karminiai kreditoriai, nelaimingi svečiai, sukeliantys staigią užuojautos bangą, kiekvienas čia gausite tai, ko labiausiai trokštate.“ Čiodpa savo kūną perkeičia tuo, ko kuris karminis kreditorius geidžia: maistu – alkaniems, gėrimu – ištroškusiems, šiluma – sužvarbusiems, gaiviu vėjeliu – kamuojamiems kaitros, turtais – gobšiems, draugais – vienišiems, meilužiais – išsiilgusiems meilės, akimis – akliems, ausimis bei liežuviais – kurčnebyliams, kojomis ar rankomis – luošiams.

Vakare demonai bei dvasios kviečiami į Kruvinąją puotą ir ją rengti patariama tik įgudusiems jogams. Kruvinas aukojimas galutinai atkerta prisirišimą prie ego ir sunaikina konceptualų dualistinį mąstymą. Puotos metu Didžioji Juodoji Siaubingoji Motina nudiria odą nuo grubiųjų karminių instinktų kūno, ištiesia ją per 3000 Visatos lygmenų ir ant viršaus suverčia mėsos, raumenų, vidurių, žarnų bei kaulų kalną. Tai vizualizuodamas čiodpa dainuoja: „Tie, kas mėgstate mėsą, ją ir ėskite, ištroškusieji kraujo, gerkite iki soties, alkanieji, krimskite kaulus, skanaukite vidurius, rykite žarnas, gyslas ir smegenis. Mano kūnas, supjaustytas smulkiais gabalėliais,

virsta nesuskaičiuojamom žemės ir rojaus sferų gėrybėm. Jei visko suėsti nespėsite, likučius neškitės su savim ir toliau linksminkitės. Pasisotinę svečiai, keldami triukšmą ir vėją it plėšrių paukščių būrys, išsilaksto po savo buveines.“

„Dakinės juoke“ rašoma: „Jei laiku nepasireiškia pergalės prieš konceptualų, dvilypį mąstymą ženklai, dera įsivaizduoti save Juodosios dakinės pavidalu ir susukti per 3000 Visatos lygmenų ištiestą kruviną odą su visais joje puotaujančiais demonais į ritinėlį. Jį surišti žarnomis ir sukti sau aplink galvą, vis papliaukšint kaip botagu. Taip elgtis tol, kol maginiai plėšrūnai su visomis savo svitomis, auka, aukojimo apeiga ir pats aukotojas išnyks Tuštumoje.“

Juodoji puota keliama naktį. Ji pašalina aptemusias proto būsenas ir transformuoja visus asmenybės polėkius į vienintelį pasiryžimą: įveikti savąjį ego. Juodosios puotos metu visų šešių samsaros lygmenų ligos, beprotybės, nuopuoliai, nusikaltimai, kančios, baimės, siaubai juodų rūkų bei dūmų pavidalu sukaupiami į fizinį aukotojo kūną. Paskui šis su visu savo nuodinguoju turiniu numarinamas, perkeičiamas ir atiduodamas demonams bei dvasioms suėsti. Tvirtinama, kad Juodajai puotai pasibaigus čiodpos jaučiasi tarsi naujai atgimę.

Jei čiodpai atrodo, kad nepakankamai įsitraukė į praktiką arba jei, pasak teksto, dievų bei dvasių įmigis toks stiprus, kad jie nė nekreipia dėmesio į jiems skirtą auką, patariama griebtis Baltojo skeleto metodo. Tuomet reikia pasiversti milžinišku Baltuoju skeletu, iš kurio trykštančios ugnys užlieja Visatą. Liepsnos sunaikina pagrindą, ant kurio esti dievai bei demonai, todėl šiems tenka išsijudinti iš snaudulio. Pabaigoje kosminis gaisras suėda visus įmanomus reiškinius bei formas, Baltasis skeletas pats susidegina ir virtęs vaivorykštiniu švytėjimu išnyksta Tuštumoje. Kaip teigiama „Dakinės juoke“, Baltojo skeleto įsivaizdavimas yra labai veiksmingas norint apsisaugoti nuo chroniškų ligų bei jas sukeliančių demonų – neurotiškų emocijų.

Kiekvienas čiodo ritualas užbaigiamas monlamu, malda-linkėjimu, įsivaizduojant, kaip aukojantysis, auka, aukojimas ir tie, kam aukota, išsisklaido Tuštumoje, begalinėje švytinčioje Didžiojo Tobulumo erdvėje. Paskutinės čiodo „Dakinės juokas“ eilutės yra tokios: „Įveiktas minčių apie gėrį ir blogį užburtasis ratas, protas, išvaduotas nuo vilties ir baimės, kančia ir palaima, samsara ir nirvana įgauna vieną skonį. Suvokdamas savo pergalės esmę, remdamasis

šiuo žinojimu, užbaigdamas savo kelią ir kūrybinį uždavinį, tepasieksiu aš Vaivorykštinį kūną!“

ŠIUGSEPO VIENUOLĖS

Nors čiodas atrodo labai makabriška, drastiška, silpnajai lyčiai vargiai tetinkama praktika, aukščiausių rezultatų joje pasiekdavo kaip tik moterys. Būtent čiodui didžiąją savo meditacijų dalį skiria dvasios karžygės Tso Pemoje ar Šiugsepo vienuolyne, nūnai atstatytame tremtyje Dharamsaloje. Čiodo adeptę gali pažinti iš nenusakomo ypatingo lengvumo, lyg ji jau būtų bevirstanti dakine, žengiančiąja dangumi, kurios nebeslegia nepakeliama, prie žemės spaudžianti, kasdienybėn murkdanti ego sunkybė.

Jau seniai įsidėmėjau tą moterį: ilgaplaukę, šviesių r švytinčių akių, lengvos eigasties ir atsargių tarsi katės judesių tibetietę, apgaubtą paslapties. Gal ir ne paslapties, gal kokios kitos jėgos, tarsi apsaugos ratas neleidžiančios prie joginės kam pakliuvo prieiti, bet praskinančios jai kelią net tirštoje, šurmuliuojančioje minioje. Man taip knieti peržengti to magiško rato ribas, bet vis nesiryžtu. O ir peržengusi, kaip turėčiau elgtis, ko klausti, ką kalbėti? Tibetiečiai, ypač toliau Dvasios kario keliu pažengę, nemėgsta tuščių klausimų, kamantinėjimo dėl kamantinėjimo, kai atsakymai nėra būtini kaip vandens gurkšnis

trokštančiajam. Pasiekiu tik to, kad mudviejų žvilgsniai retkarčiais susitinka ir mane visada apstulbina jos akys, panašios į du mėnulius, atsispindinčius giliuose, žaliuose vandenyse.

Vieną gražią ir labai karštą dieną, kai mes suplukę visuose Dharamsalos keliuose ir pakelėse laukėme iš Australijos po pirmosios Kalačakros iniciacijos Pietų pusrutulyje grįžtančio Dalai Lamos, joginė pasirodė staiga, tarsi materializavosi iš nieko ir atsistojo visai netoliese. „Tik pažiūrėk, koks fantastiškas tikslumas – ji neturi laikrodžio, bet valdo laiką“, – sušnibždėjo Tenzin Karma, vienintelė juodaodė budistė iš Kenijos. Ir tikrai, jau buvo girdėti policijos mašinos sirena, o tai reiškė, kad Jo Šventenybės kortežas, kurio mes laukėme geras kelias valandas, tuoj pasirodys. Mes, šventiškai pasipuošę tibetiečiai, smalsūs indai, egzaltuoti indžiai, maldininkai, bepročiai – visi pagarbiai palinkstame. Niekad, net per publikai skirtąsias audiencijas nepamatysi Dalai Lamos iš taip arti, kaip siaurame kalnų kelyje, limuzinui su pravirais langais lėtai ropojant į viršų. Sargybiniai stovi tik pačiuose klastingiausiuose posūkiuose ar prie nelabai patikimų asmenų, tokių kaip „Ruskaja krasavica“ ar portugalė motina su apsišaukėliu rinpoče. Tačiau Dalai Lama palaimina

ir perveria visa reginčiu Čenrezigo žvilgsniu kiekvieną, o kai laimingi, it puikią dovaną gavę žmonės ima skirstytis, aš puolu klausinėti Tenzin Karmos apie paslaptingą joginę.

Tenzin Karma lyg niekur nieko išpyškina, kad toji moteris yra viena stipriausių čiodo praktikuotojų visoje apylinkėje, negana to, garsiosios joginės Džetsunmos mokinė. Šviesiaakė tibetietė, praeidama pro šalį, tarsi kviesdama nusišypso, tačiau Tenzin Karma staiga pakeičia temą ir čiauška, kad Dalai Lama šį sykį buvęs kaip niekad liūdnas, Jo Šventenybės vertėjas Lhakdoras nė nenusišypsojo, užtat visos asmens sargybos vadas vienuolis Pendžiola pamojavo ir net atsisuko.

Mane apsėda tiesiog žūtbūtinis noras su ta jogine susitikti. Bet jau šiek tiek susigaudau tibetietiškuose papročiuose, todėl žinau, kad į Džetsunmos mokinės namus negaliu tiesiog šiaip sau, „iš gatvės“ įgriūti. Mane būtinai turi kas nors patikimas lydėti ir pristatyti. Nė neįsivaizduoju, kur tos moters ieškoti, nes kiekvienas besidievažijantis, kad pažįsta Dharamsalą kaip savo penkis pirštus, nurodo vis kitas jos koordinates. Pagaliau sutinku vienuolę iš Ispanijos Džiampą Čiokji. Kadangi visų klausinėju apie mįslingąją joginę, nors ir nebesitikiu atsakymo,

beveik apstulbstu, kai ispanė pareiškia esanti jos kaimynė. Džiampa Čiokji, nors Rytuose vienuoliauja jau dvidešimt metų, vis dar nėra praradusi ispaniško temperamento, todėl siūlo į svečius keliauti tuojau pat. Tačiau aš taip susijaudinu, kad susitikimą atidedu bent savaitei ir pirmiausia puolu studijuoti šios tibetietės Mokytojos Džetsunmos biografiją.

Džetsunma, arba Džetsun Rigdzin Čionji Zangmo (1852–1953), buvo viena paskutiniųjų joginių, gyvenusių pagal visas čiodo adeptų tradicijas, keliavusi po Himalajų kalnus bei dykumas, lankiusi šventas Tibeto, Indijos, Nepalo vietas. Ji ir gimė piligriminės kelionės metu Tso Pemoje. Nėščia būdama jos motina regėjo daug pranašiškų sapnų ir tikėdamasi dar pagerinti savo ir būsimo kūdikio karmą kasdieną tampė į kalną akmenis. Vos pasaulį išvydusi naujagimė, pavadinta Ločen, tuoj pat sukryžiavo ant krūtinės rankas ypatinga mudra, lyg laikytų varpelį su vadžra, tačiau tėvas pajuto baisų nusivylimą, nes tikėjosi sulaukti vyriškos giminės rinpočės. Jis ėmė gerti, o kartą čiango pirkliams net pardavė savo dukrą Ločen už dvi, o žmoną už tris rupijas. Vėliau šeima ir vėl susiėjo, tačiau nuolat pykosi. Sykį tėvų barnių pergąsdinta keturmetė mergaitė pabėgo ir pasislėpė dygiuose krūmuose. Čia Ločen ištiko tran-

sas, kurio metu jos sąmonėje atsivėrė slapti, žinias apie Dharmą saugoję klodai. Po to motinos pienu vis dar žindoma mergaitė ėmė dėstyti savo bendraamžiams ir vyresniems šventą doktriną. Pirmasis jos pamokslas buvo apie mantros OM MANI PADME HUM prasmę. Pinigus, gautus už pamokslavimą, ji leisdavo išpirkdama gyvulius iš skerdikų. Mergaitė augo, kaupėsi jos žinios, stiprėjo meditacinė praktika, vis plačiau sklido populiarumas, tačiau didėjo ir žmonių pavydas. Buvo kalbama, kad ji – Mačig Labdron įsikūnijimas. Daugelis lamų jai jau buvo davę slaptų instrukcijų bei įšventinimų, tačiau tas, kurį Ločen laikė savo pagrindiniu Mokytoju, kartą išvijo ją iš savo namų. Visi šnibždėjosi, kad lama pavydėjo jaunutei vienuolei valios, išminties ir aukštų meditacinių laimėjimų. Ločen buvo įsakyta daugiau nesirodyti toje apylinkėje, o ant kaktos įspaustas šuns pavidalo gėdos antspaudas. Tremtinę lydėjo motina ir keli draugai.

Taip prasidėjo Džetsunmos klajonės, trukusios daug dešimtmečių. Nors su pavydžiuoju lama ji susitaikė ir visą gyvenimą laikė jį savo svarbiausiu Mokytoju, jaunosios joginės kelyje vis daugėjo įtemptų situacijų. Kartą jos giesmę apie meditacines įžvalgas, apie tuščią visų daiktų bei reiškinių

prigimtį, apie juoką keliančius žemiškuosius tikslus nugirdo kažkoks skundikas. Vietos valdovui buvo pranešta, kad Džetsunma kritikuoja jo vadovavimo metodus, ir šis tuojau pat įsakė suimti joginę bei jos bendrakeleivius. Jai vis pavykdavo išsisukti iš kebliausių istorijų, tačiau žmonės, o ypač garbieji lamos, nuolat priekaištavo tiek Ločen, tiek jos motinai, kad jaunoji vienuolė elgiasi pernelyg keistai ir viską sau leidžia.

Nei sunkiausiomis, nei pakiliausiomis gyvenimo akimirkomis Džetsunma nepamiršdavo savo pirmojo lamos ir į jį kreipdamasi pradėdavo daugelį savo vadžrinių giesmių, įšventinimų ar pamokslų. Jam mirus, joginė nusprendė liautis klajojusi ir žiemas praleisdavo medituodama Sangjė Drako oloje, o vasaromis pamokslaudavo Šiugsepo vienuolyne netoli Lhasos, kuriame turėjo daugiau nei penkis šimtus mokinių. Medituodama Sangjė Drako oloje ji net kelis kartus buvo nugrimzdusi į keistas letargines būsenas, trukusias ilgiau nei tris savaites. Joginė atrodydavo visai kaip mirusi ir sykį artimieji net norėjo ją palaidoti. Džetsunmos biografijoje yra aibė mistiškų ir magiškų epizodų, kuriuos matė daugybė liudytojų, tačiau ji visada sakydavo, kad visut visa šiame pasaulyje turi iliuzinę prigimtį, todėl nieko

nereikia nei pernelyg sureikšminti, nei kuo stebėtis. Vis daugiau garsių lamų, rinpočių, aristokratų troško būti jos mokiniais. Vienus domino čiodas, kitus – Ilgo gyvenimo praktikos, nes buvo tikima, kad Džetsunma pati ne kartą įveikė mirtį ir sugrįžo iš Jamos valdų. Joginė šitaip kalbėjo: „Jei siekiate nemirtingumo, pirmiausia suvokite nemarią savo pačių mąstymo prigimtį. Samsaroje mus įkalina ne daiktai ar kokie kiti pavidalai, tačiau mūsų pačių polinkis geisti, griebti ir prisirišti. Nėra nieko, ką derėtų medituoti. Jei nėra objekto susikaupimui, jo negali būti ir išsiblaškymui ar nusivylimui. Atraskite savo tikrąją, neegoistinę prigimtį ir jos laikykitės." Paskutiniuosius savo gyvenimo metus ji praleido Šiugsepo vienuolyne, o tie, kas dar prisimena, pasakoja ją buvus visai miniatiūrinę, šviesią senučiukę, kuri artėdama prie mirties vis labiau mažėjo, lipšnėjo ir švietė.

Nepaisau išmintingų garsiosios Šiugsepo joginės pamokymų ir taip jaudinuosi prieš susitikimą su Džetsunmos mokine, kad net dribteliu paslydusi ant akmens tiesiai prie jos durų. Ant slenksčio pasirodo jaunutė vienuolė ir kviečia užeiti. Jau seniai nemačiau kuklesnio, veikiau skurdesnio būsto, nebent meditacinius Tso Pemos urvus. Čia sienos apkaltos sena

sutręšusia fanera ir surūdijusia skarda nuo didžiulių, stačiakampių konservų dėžių, kuriose laikomas lydytas sviestas, skirtas altoriaus lempelėms; Dalai Lamos portretai, išblukę dievų atvaizdai, iš žurnalų iškirptos garsių rinpočių fotografijos – viskas uždangstyta apipelėjusiais polietileno maišeliais. Turbūt per musonines liūtis čia prisisunkia tiek drėgmės, kad ji neišgaruoja visus metus. Didesnę kambario dalį užima altorius su kruopščiai išdėliotais atnašų indeliais, gėlėmis, smilkalais, vaisiais. Prie lango stovi lova su varganu, sudriskusiu užklotu ir stalas, nukrautas šventais tekstais, virš jo kaba apeigų būgnas. Net mums įėjus ir prakalbus, po plūktinę aslą šmirinėja pelės. Joginė žvelgia į mane ir Džiampą Čiokji su kažkokia švelnia nuostaba, droviai, tarsi mergytė, besiruošianti pritūpti kniksui, abiem rankom laikydama suėmusi iš šonų savo vienuolišką drabužį. Jos vardas – Rigdzin Čiosang. Žiūrėdama į lygų, šviežutėlį, skaistų veidą, bandau spėlioti, kiek jai metų: keturiasdešimt? penkiasdešimt? penkiasdešimt penkeri? Paaiškėja, kad šešiasdešimt septyneri.

Mus vidun įleidusi vienuoliukė jau atskuba su garuojančia arbata ir stovėdama už Mokytojos nugaros rodo visokius pritarimo ženklus. Džetsunmos istorija, o ir visa ši aplinka mane įkvepia labai fe-

ministiniam pokalbiui. Joginės, su keista šypsena vis dar stebinčios mus, teiraujuosi, ką ši mananti apie moters prigimtį. Džiampa Čiokji burba, kad šį klausimą bus keblu išversti, nes tibetiečių kalboje moteris – „kieman“, deja, reiškia „žemesnę prigimtį“. Joginė gūžteli pečiais ir dabar jau šypsodama tik viena puse lūpų atsako, kad apie tai nemananti nieko. Tuomet teiraujuosi, ar apie tai ką nors savo mokinėms kalbėjo Džetsunma. Rigdzin Čiosang užsižiūri kažkur į tolumas, nors vienintelis langelis uždengtas sudriskusia užuolaida, atsako, kad Džetsunma daug prisikentėjo vien dėl to, kad buvo moteris. Ji jau buvo pasiekusi labai aukštą dvasinio tobulumo lygį, todėl sąmoningai galėjo pasirinkti savo būsimąjį įsikūnijimą. Paskutiniais gyvenimo metais visą laiką ir meldėsi, kad atgimtų vyru. Mirdama Šiugsepo Rinpočė paaiškino, kur jos persikūnijusios ieškoti. Numatytam laikui praėjus, nurodytoje šeimoje iš tikrųjų gimė berniukas, kuris tučtuojau atsisėdo lotoso poza ir ypatinga mudra sukryžiavo ant krūtinės rankas, tarsi laikytų varpelį su vadžra. Nebuvo jokių abejonių, kad tai – Džetsunma, ir visos Šiugsepo vienuolės džiūgavo, kad dabar būdama vyru ji galės niekieno netrukdoma praktikuoti Dharmą. „Ko ji pasiekė būdama vyru?“ – smalsauju. „Ogi –

nieko, – labai ramiai atsako Rigdzin Čiosang. – To vyro netraukė dvasinė praktika, jis sukūrė šeimą ir ėmėsi prekybos.“ „Kiek teko girdėti, kolaboravo su kiniečiais“, – tūžmingai man į ausį šnabžda Džiampa Čiokji. Iškart pajuntu neapykantą tam vyrui, suardžiusiam paskutinę moterų joginių liniją Tibete. Na ir kas, kad jis buvo ir tebėra Džetsunma?! Teiraujuosi švelnų liūdesį spinduliuojančios Rigdzin, ar žinodama šią istoriją ji tebetrokšta atgimti vyru? O taip, ji to meldžianti kiekvieną dieną po daug daug kartų. Apskritaveidė vienuoliukė iš virtuvės duoda ženklus, kad ji daranti lygiai tą patį, šypsodamasi, linksėdama galva rodo į mus, nė neabejodama, kad esame jos bendramintės.

Visas pokalbis mane taip nuliūdina, kad nė nebesiryžtu prabilti apie tai, dėl ko iš tikrųjų čia ir atėjau: apie čiodo praktiką. Tuomet mes prašome Rigdzin papasakoti savo biografiją, tačiau ji atsako neturinti jokios asmeninės istorijos, nors indžiai apie tai nuolat kvočia. Na, ji gimusi njingmos lamos šeimoje, nuo vaikystės mačiusi įvairius, net slapčiausius tėvo atliekamus ritualus, juose dalyvavusi ir niekada nedvejojusi, kokį kelią pasirinkti. Pradžioje jos Mokytoju buvęs tėvas, o septyniolikos sulaukusi įstojo į Šiugsepą, kur netrukus tapo vie-

na artimiausių Džetsunmos mokinių. Kokia buvusi Džetsunma? Ogi jokia, tai indžiai visokių istorijų apie ją prisigalvoję. Džetsunma buvo joginė ir visą savo gyvenimą skyrė praktikai.

Pati Rigdzin apie praktiką kalba noriausiai. Ji keliasi trečią valandą nakties ir devyniolika valandų per parą skiria meditacijai, čiodui, šventų tekstų skaitymui ir įvairioms apeigoms. Taip, ji gal ir sutiktų man duoti slaptas čiodo instrukcijas, tačiau pirmiausia privalau atmintinai išmokti kai kuriuos paruošiamuosius „Dzogčen Longčen Njinthig“ tradicijos tekstus. Rigdzin pasirausia tarp šventų raštų, sukrautų ant stalo, ir jau tiesia man kilograminę krūvą klausdama, ar susidorosiu per kelias savaites. Aš net amo netenku. Į pagalbą ateina Džiampa Čiokji, pareikšdama, kad mūsų, indžių, sąmonė kitokia, todėl negalim taip kaip tibetiečiai atmintinai išmokti kelių dešimčių ar šimtų dvasinei praktikai reikalingų knygų. Rigdzin žvelgia į mus neslėpdama nusivylimo, raudonžandė vienuoliukė vėl išdygsta virtuvės tarpdury ir kikena, netgi pelė išlindusi iš po altoriaus kraipo galvą. „Na, matot, tokie jau nevykėliai yra tie indžiai“, – sako ispanė ir atsargiai teiraujasi, ką gi man toliau daryti. It prasikaltusi mokinė mikčiodama išslebizavoju kelias mantras

ir posmus iš „Dzogčen Longčen Njinthig“ tekstų ir pirmą kartą per visą pokalbį joginė nusišypso ne atsargiai ar prisiverstinai, o tikrai maloniai. „Na matai, tu gali išmokti, stenkis ir toliau.“ Tuomet imu lementi, kad nebeturiu laiko, kad jau po mėnesio išvažiuosiu iš Dharamsalos ir galbūt niekada nebeturėsiu galimybės vėl čia atvykti. Staiga prisimenu Drubgjudo prognozes ir mirtį, kuri, kaip esu įsitikinusi, laukia kur kas arčiau, nei jis pranašavo. Apie tai pagalvojusi akimirkai net sustingstu, o joginė, tarsi perskaičiusi mano niūrias mintis, sako: „Na, tuomet pradėk lankytis Šiugsepe. Vienuolės kiekvieną šeštadienį visos kartu ten atlieka čiodą „Dakinės juokas“. Gali ten eiti nors kasdien ir iš jų mokytis. Pasakyk, kad aš tave atsiunčiau.“

Šiugsepas – tai vienas žymiausių moterų vienuolynų Tibete, garsėjęs savo joginėmis, pačia Džetsunma, o vėliau, po okupacijos, ir iki šių dienų – itin aktyviai už Nepriklausomybę kovojančiomis vienuolėmis. Senasis Šiugsepas, įsikūręs ant kedrais apaugusios kalvos netoli Lhasos, pasižymėjo labai griežta tvarka ir asketiškais papročiais. Noriu pridurti, kad moterų vienuolynai tarp tibetiečių dažniausiai neturėjo gero vardo. Buvo manoma, kad į juos susirenka nevykėlės ir tinginės, netinkančios nei šeimyniniam gyvenimui,

nei tikrajai jogos praktikai, o vien tik valgančios, miegančios ir slampinėjančios be darbo. Šiugsepas buvo viena iš nedaugelio išimčių. Į jį dažniausiai stodavo neturtingos merginos. Žiemą jos užsiimdavo dvasine veikla, o vasarą eidavo į aplinkinius kaimus ir prašydavo išmaldos – naujo derliaus miežių grūdų. Tai, ką surinkdavo beelgetaudamos, sudėdavo į podėlius ir paskui maitindavosi visus metus. Kaimiečiai joms kartais paaukodavo dar ir sviesto, tačiau tokie dalykai kaip kiaušiniai, daržovės ar vaisiai buvo laikomi didžiausia prabanga.

Vienuolės buvo susiskirsčiusios į tris grupes. Pirmajai, garbingiausiai, priklausė koks šimtas vyresniųjų, visą savo laiką praleidžiančių medituojant. Jaunesnės, kurių buvo apie keturis šimtus, studijavo ir mokėsi atmintinai šventuosius tekstus, taip pat tvarkė bendruomenės reikalus bei atlikinėjo įvairias administracines pareigas. Trečiąją grupę sudarė vienuolikos–penkiolikos metų mergaičiukės, dar tik pradedančios studijas, triūsiančios virtuvėje ir įsikinkiusios į kitus „juodus“ darbus. Jų visų diena prasidėdavo trečią valandą ryto ir baigdavosi paskutinėmis maldomis po dešimtos vakaro.

1966 m. Kinijos Raudonosios armijos kareivos sulygino Šiugsepą su žeme. Kai kurios vienuolės

buvo suimtos, išvežtos į kalėjimus ar koncentracijos stovyklas, likusioms įsakyta grįžti į savo kaimus. Skubiai išvykti buvo liepta netgi toms, kurios meditavo kalnų olose vienuolyno prieigose ar dėl senyvo amžiaus visai nebegalėjo paeiti. Nors Kultūrinei revoliucijai pasibaigus kai kurie vienuolynai propagandos tikslais jau buvo atstatomi, Šiugsepo vienuolės iki pat 1984 m. negavo leidimo darbams pradėti. Jos ėmė gyventi palapinėse toje vietoje, kur kadaise stovėjo aštuonių šimtų metų senumo tradicijas turintis vienuolynas. Šiandien Šiugsepas Tibete jau vėl veikia, tačiau vienuolių skaičius labai svyruoja. Dalis jų nuolat pakliūva į kalėjimus dėl politinių pažiūrų ar pasipriešinimo okupantams, kitos, linkusios į dvasinę praktiką, kuria okupuotame Tibete beveik neįmanoma užsiimti, bėga į Indiją. Čia, Dharamsaloje, miškų tankmėje atokiai įsikūręs Šiugsepo vienuolynas stengiasi atkurti ir išsaugoti visus savo mokymus bei papročius.

Moterų vienuolynui pagal tradiciją vadovauja vyras. Dharamsalos Šiugsepe – tai vienuolis iš Butano, su didele, perdėm išraiškingų bruožų galva, tarsi būtų užsidėjęs medinę čiamo šokėjo kaukę. Į jį aš ir privalau kreiptis. Darau tai apmirusia širdimi, bet butanietis ne tik leidžia šeštadienio vakarais

lankytis slaptose Šiugsepo apeigose, bet ir labai entuziastingai ima man aiškinti visas čiodo subtilybes. Jaunasis gešė* atrodo tiesiog įsimylėjęs čiodą, jo tekstą, melodiją ir visus muzikos instrumentus. Jis svastikomis pažymi svarbiausias „Dakinės juoko“ vietas ir nepaprastai įkvėptai aiškina ezoterinę damaru, kanglingo, varpelio simboliką.

Damaru – tai dvipusis, smėlio laikrodžio formą turintis būgnas. Jo rezonatorių diametras siekia 18–25 cm. Šis būgnas gali būti „perskaitytas“ kaip atskiras budistinės filosofijos traktatas. Damaru ir jo skleidžiamas garsas skirtas samsarinio mąstymo sutramdymui, sąmonės perkėlimui į tikrojo suvokimo erdves, peržengiant visus iliuzijų barjerus. Į Tibetą šis instrumentas atkeliavo iš Indijos, kur buvo naudojamas slaptiems tantriniams ritualams. Jis gaminamas iš sandalmedžio arba akacijos medžio, o senais laikais čiodo apeigoms buvo naudojami net dviejų kaukolių kiaušai ar moterų gaktikauliai. Būgno korpusas simbolizuoja Atjautą, o erdvė jo viduje – Tuštumą. Oda, kuria jis aptraukiamas, reiškia Tuštumos ir pasireiškimo (formos) vienybę. Prie damaru liemens ant dviejų virvelių tvirtinami ovalinės formos svambalai, pagaminti iš presuotos medžiagos arba odos. (Senieji tekstai rekomenduoja

į vieną svambalą įsiūti vyro, į kitą – moters plauką iš „slaptos vietos“.) Šie mušikliai simbolizuoja vyriškojo ir moteriškojo prado susijungimą, metodo ir intuityvaus pažinimo vienovę. Damaru liemuo apjuosiamas odiniu arba medžiaginiu dirželiu, su kilpa muzikanto rankai. Dirželis apačioje užbaigiamas kriaukliniu ar žmogaus kaulo žiedu, simbolizuojančiu beaistrį, troškimo, atmetimo ar abejingumo nesudrumstą tikrovės suvokimą. Mažos kriauklytės, puošiančios damaru liemenį, išreiškia tokio suvokimo palaimą. Pagrindinė damaru puošmena – tai iš brokato ar šilko pasiūta „uodega“, kartais siekianti daugiau nei metrą. Ji segama prie kilpos, už kurios laiko muzikantas, ir labai gražiai banguoja šiam grojant. Viršuje ji prasideda trikampiu čiodžiungu – dharmų šaltiniu, iš kurio tarsi ištrykšta penkių spalvų versmė, simbolizuojanti ir Penkias Budų šeimas, ir penkis pagrindinius elementus, iš kurių sudarytas žmogus bei Visata, penkis emocinius nuodus ir penkias išmintis. Prie šios „vėliavos“ gali būti prisegtas tigro ar leopardo kailio lopinėlis, primenantis dakus bei dakines. Plėšrūno kailis, kurį kai kurie tekstai siūlo kabinti visą, su letenomis ir aštriais nagais, turėtų sušvelninti nuožmiųjų dvasių galybę, o svarbiausia – sutramdyti puikybės demoną.

Kanglingas – trimitas iš žmogaus šlaunikaulio. Kaip rašoma „Dakinės juoke“, jis tramdo įtūžusius vidinius bei išorinius dievus, pavergia demonus, nuginkluoja piktąsias dvasias. Viename šlaunikaulio sąnaryje išgręžiamos dvi skylės, suteikiančios specifinį skambėjimą. Kitas sąnarys nukertamas ir kartais jame įtaisomas siauras metalinis konusas, kad būtų patogiau pūsti. Platusis kanglingo galas puošiamas kalinėtu sidabru, inkrustuotu turkiu bei koralu. Šis instrumentas, dar vadinamas „dvasių žveju“, simbolizuoja fenomenaliosios būties nepastovumą, trumpalaikiškumą ir primena apie visur esančią mirtį.

Varpelis pagal tibetietišką klasifikaciją, kaip ir damaru, priskiriamas „skambiųjų“ instrumentų grupei. Jis „iškviečia ir pajungia samsaros dakines, moteriškąsias dvasias ir Jėgos vietų šeimininkes“. Kartais, ypač šokant, dar naudojama skambalėlių girlianda, simbolizuojanti slaptąją dakinių kalbą ir savo tilindžiavimu tramdanti demonų įtūžį.

Tibetietiškasis simbolių suvokimas yra kontekstualus, funkcionalus ir pragmatiškas. Pats Buda teigė, kad jo Mokymą kiekvienas žmogus gali suvokti pagal savo poreikius bei galimybes. Taigi ir kiekvieną čiodo elementą įmanoma traktuoti bei

interpretuoti labai įvairiai, daugialypiškai. Čia nėra vienareikšmių, nekeičiamų etikečių, o kad ir kokios kanonizuotos būtų vieno ar kito simbolio reikšmės, kiekvienas Mokytojas gali rasti naują suvokimo niuansą, o mokinys įžvelgti slaptas prasmes savo paties sielos gelmėse medituodamas ar sapnuodamas.

Čiodo melodija, muzikinis akompanimentas, kaip ir kiti šios praktikos elementai, yra apipinti įvairialypėmis simbolinėmis reikšmėmis. T. Ellingsonas rašė, kad tibetiečių religinė muzika apima ne tik melodijas, pagrįstas subtiliais, vos juntamais pakitimais, bet ir ritmines struktūras, savo matematine sandara pranokstančias visas mums žinomas muzikos rūšis. Kaip tik todėl vakariečiams šios kompozicijos gali pasirodyti tiesiog „chaotiškas triukšmas". Kuriant tokias dermes visada buvo galvojama apie klausytoją, kurio mąstymas bei suvokimas jau yra išsilaisvinę iš kasdieniškų pančių. Sakralinės Tibeto melodijos skirstomos į du tipus: taikias ir karingas. Čiodo tonacijos priskiriamos pastarajai ir tekstuose apibūdinamos kaip „puiki, miela muzika, prilygstanti tūkstančiui griaustinių".

Damaru garsas simbolizuoja Tuštumos gaudesį, didžiąją palaimą, atsiradusią pagaliau susijungus visiems prieštaravimams, susiliejus samsarai ir

nirvanai. Būgnas laikomas ties liemeniu nykščiu bei rodomuoju pirštu, kumščiu sugniaužus kilpą. Jis lėtai sukiojamas, taip, kad svambalai daužytųsi į rezonatorius. Smūgiai gali būti vienetiniai ir serijiniai, sukuriantys vientisą gaudesį. Pagal tantrinę traktuotę damaru korpusas dar gali simbolizuoti moteriškąjį pradą, svambalai – vyriškąjį, o garsas – jų palaimingą susijungimą.

Kanglingu atliekamos trumpos melodijos. Jo šaižiu virkavimu puoton sukviečiamos dvasios bei demonai ir tarsi pabrėžiami kai kurie esminiai, kulminaciniai čiodo momentai. T. Ellingsonas rašė, kad kanglingo melodija – tai „akustiškai išreikšta ją generuojančios mantros charakteristika“. Kaip nuorodoma tekstuose, kanglingu sugrotas skiemuo OM sukuria „ilgą ir malonią melodiją, primenančią bitės dūzgimą“, HUM – „tūžmingą, lyg karo žirgo žvengimas“, TRAM – „piktą ir aštrią, kaip tigrės urzgimas“. Kanglingas dažniausiai tik pradeda ir užbaigia ritualą.

Varpeliu, simbolizuojančiu moteriškąjį pradą ir todėl laikomu kairėje rankoje, skambinama per visas, maždaug valandą trunkančias apeigas. Kitu ritmu nesustodamas gaudžia vyriškąjį pradą išreiškiantis damaru. Visa tai vainikuoja jogo arba joginės balsas.

Iki šiol buvau girdėjusi čiodą, atliekamą tik pavienių žmonių, ir beveik negalėjau įsivaizduoti, kaip šią slaptą praktiką atliks vienuolių „orkestras“ Šiugsepe.

Vos sulaukiu šeštadienio vakaro, veikiau nakties, nes saulė čia ne nusileidžia, o tiesiog užrieda už kalnų ir akimoju pasidaro tamsu. Laimei, žvaigždės ir ryškus Pusmėnulis man nušviečia siaurą kelelį, kuris vietomis dar tebėra nuplautas prieš kelis mėnesius praūžusių musoninių liūčių. Į Šiugsepą iš to susijaudinimo atskubu gerokai per anksti ir kokį pusvalandį tūnau vienuolyno kieme ant butaniečio paslaugiai atneštos pagalvėlės, kartkartėmis pasijusdama kaip į čiodo puotą pakviesta alkanoji dvasia. Šventykloje tamsu, o atskirame pastate, kur gyvena vienuolės, dega šviesos ir pro nuleistas plonas užuolaidėles galiu stebėti šešėlių teatru virtusį vienuolyno gyvenimą. Neišpasakytai tylu ir ramu. Pajuntu tokią palaimą, kad norėčiau šioje akimirkoje įstrigti amžiams. Galop nuaidi gongas ir tamsoje sušmėžuoja liauni, skustagalviai siluetai. Tai vienuolės, persimesdamos vienu kitu žodžiu ar ūmai prapliupdamos nakties tykumoje it varpelis skambančiu juoku, eina į šventyklą. Pasirodo kaukiaveidis butanietis ir gestu pakviečia sekti jam iš paskos.

Salė, kurioje atliekamos čiodo apeigos, visai asketiška, joje nėra jokių papuošimų, net altoriaus. Vienuolės susėda keturiomis ilgomis eilėmis ant grindų. Galutinai įgavusi visas alkanos dvasios savybes, godžiai į jas stebeilyju. Vyriausiajai galėtų būti koks trisdešimt metų, tačiau daugiausia čia jaunų mergaičiukių: papūstžandžių ir skaistaveidžių; gražučių, bet nieko apie tai nenutuokiančių; labai asketiškų, iškankintų, suvargusių; panašių į berniukus ar į elfus. Kelis veidus atpažįstu. Mačiau juos tibetietiškuose laikraščiuose palydėtus kraupių liudijimų apie kankinimus, kuriuos šioms iš pažiūros tokioms gležnutėms mergaitėms teko iškęsti kinų kalėjimuose.

Butanietis suskambina varpeliu ir tuomet vienuolės išvynioja iš skudurų savo nešulius. Kol kas tai tik būgnų dėklai, pasiūti iš raudono brokato. Dar akimirka ir pasirodo patys damaru, tempiantys paskui save ryškiaspalves, stiklo karolių vėriniais puoštas įstabaus grožio uodegas. Surypuoja kanglingas, sutilindžiuoja varpeliai, sudunda būgnai, o vienuolės uždainuoja skardžiais, stipriais balsais: „Aš, joginė, be baimės tramdanti ego, kurios mintys ir poelgiai išraiškia samsaros ir nirvanos vienybę, šoku trypdama egoizmo dievus bei demonus, griau-

dama samsarinio mąstymo dualizmą ir nutraukdama visus prisirišimus...“

Bematant visos šios skustagalvės moterytės – storulės ir paliegėlės, kvatoklės ir paniurėlės, dailutės ir besislepiančios nuo pašalinio žvilgsnio – virsta dakinėmis. Himalajų valkirijomis. Atrodo, kad jos ne sėdi meditacijos poza, o skrieja per staiga atsivėrusią neaprėpiamą erdvę, per nesuskaičiuojamus pasaulius, neišmatuojamas visatas. Jų veiduose, staiga praradusiuose bet kokius asmeninius bruožus, švyti žūtbūtinis ryžtas. Tai tikrosios atakon prieš samsaros absurdą pakilusios karžygės, į kurias žiūrėdama negaliu sulaikyti ašarų. Apsivalymo ašarų. Matau visiškai laisvas moteris. Nors jos vilki vienuolių rūbus. Nors laikosi griežčiausios regulos. Nors gyvena tokiam varge bei skurde, kad į bet kurią Šiugsepo celę užėjusi jaučiu kaltę, nes niekuo negaliu padėti. Tačiau dabar jos laisvos ir jos dainuoja.

Čiodas trunka jau gerą valandą, o iš kažkur atitursenę didžiuliai juodi šunys taikiai susirango prie dakinių kojų. Norėčiau, kad tai niekad nesibaigtų. Norėčiau, kad galingi garsai ir rūsti giesmė, jau tampantys kažkuo materialiu, naikinte mane sunaikintų. Nebegaliu grįžti atgal į aną, įprastą

realybę. Nebegaliu nė įsivaizduoti, kaip man joje reikės gyventi...

Deja, apeigos baigiasi, o vienuolės, vėl virtusios paprastomis mirtingosiomis, paslepia savo magiškus būgnus. Jos vėl kikena, rausta ir rodo į mane pirštais it mažos drovios mergytės. Bet aš vis tiek junkte įjunkstu į Šiugsepą, nes žinau, kad tai – tikroji Jėgos vieta.

Kartais čiodu Šiugsepo vienuolės gydo ligonius. Tuomet iš tsampos lipdoma negaluojančiojo figūrėlė, tiksliau, daug panašumo turintis draugiškas šaržas. Atvaizdas apvelkamas ligonio drabužių atraižomis ir prie jo atliekamos sudėtingos maginės apeigos. Kiekviena vienuolė, suminkiusi tsampos gabalėlį, juo paliečia nesveikas savo kūno vietas, taip tarsi išsiurbdama skausmą ar negalią. Šie į nukapotus pirštus panašūs lipdiniai sudedami prie pagrindinės figūros. Jei ligonis yra pakankamai stiprių nervų, tai gali ir pats atsigulti čiodą atliekančių vienuolių rate. Vis dar jaučiuosi mirtininkė, tačiau man atrodo, kad paguldyta tarp „Dakinės juoką“ giedančių vienuolių tiesiog išlakstyčiau į šipulius. Tibetiečiai šia paslauga naudojasi nė nedvejodami ir sutemoms nusileidus į Šiugsepą atslenka nešini savomis pagalvėmis bei apklotėliais. Užsidengę galvas, jie guli, kol

kelios vienuolės buria prie išraiškingai nulipdyto atvaizdo, visoms likusioms dakinių balsais giedant, o apeigoms pasibaigus išeina akivaizdžiai pagyvėję.

Kartais Šiugsepo vienuolės su čiodo apeigomis yra kviečiamos ir į laidotuves. Anksčiau Tibete dramatiškas ritualas buvo atliekamas ir mirus šios moterų bendruomenės narei. Jos kūnas buvo guldomas prie pagrindinių šventyklos durų, o vienuolės aplink jį sugiedodavo čiodą, sušokdavo Mirties šokį. Tą patį jos dar kartą atlikdavo kapinyne, prieš sudorodamos lavoną ir sušerdamos jį plėšriesiems paukščiams.

Nors ir keista, bet čiodas išblaško mano niūrias mintis apie mirtį. Himalajuose vėlyvas ruduo, ir kaskart, kai slenku kalnų takeliu į Šiugsepą, būna vis tamsiau ir šalčiau. Pagaliau ateina laikas iš Dharamsalos išvažiuoti. Manęs dar laukia nuo seno dakinių ir joginių pamėgtas kraštas – Nepalas.

KATMANDU SLĖNIS – DIEVŲ IR DAKINIŲ ŽEMĖ

Didžiąją Nepalo karalystės dalį užima neįveikiami, neįžengiami kalnai, kurių vidutinis aukštis yra 6 km virš jūros lygio. Tad pagrindinis šalies gyvenimas verda Katmandu slėnyje, kuris ezoteriniuose tekstuose apibūdinamas kaip ypatinga, kosminių energijų susitelkimo vieta ar mistinės Himalajų mandalos centras. Nuo seno šis slėnis buvo vadinamas dar ir „deva bhumi“ – „dievų žeme“, nes žmonės visada jautė čia tvyrančias galias ir mokėjo jomis naudotis. Garsėjo šios vietos ir kaip dakinių valdos, todėl buvo ir tebėra lankomos tantrinių jogų bei joginių.

Ne kartą į Nepalą buvo atkeliavęs Padma Sambhava, o gal ir dabar čia tebėra, nes tiesiog fizinį Guru Rinpočės buvimą gali jausti jo meditacinėse Janglešo ir Asurų olose Parpinge. Į Nepalą jis siuntė savo žmoną bei mokinę Ješę Tsogjal, liepęs šiai Bhaktapuro miestelyje susirasti šešiolikmetį tantrinį partnerį Atsarą Tsalė. Gražioji joginė pėsčiomis keliavo iš Pietų Tibeto, tepasiėmusi dubenėlį išmaldai ir... aukso smilčių išpirkai. Mat Guru nurodė, kad jaunikaitis,

slapta dievybės Hajagryvos emanacija, žemiškajame pavidale bus iš Indijos atgabentas vergas.

Tik atėjusi į Bhaktapurą, turgaus aikštėje Ješė tučtuojau susirado Atsarą, tačiau joginei pritrūko aukso jam išpirkti. Tuo metu Nepale vyko karas, o viename mūšyje žuvo mylimiausias Bhaktapuro valdovo sūnus. Tsogjal pasisiūlė jį prikelti iš numirusiųjų, bet su sąlyga, kad už šią paslaugą bus išpirktas Atsaras Tsalė. Visiems matant ji įvykdė stebuklą, o valdovo sūnui vėl atgavus kūno šilumą ir pradėjus alsuoti, šitaip uždainavo: „Aš, joginė, apgaubta Guru Padmos Sambhavos malonės, nei gyvenimas, nei mirtis man nekelia baimės." Todėl ir jos ryšys su Atsaru Tsalė buvo kiek kitoks, nei gali pasirodyti šiuolaikinio vakariečio patvirkusiam ir pakrikusiam protui.

Kaip byloja legendos, lankėsi Nepale ir Mandarava. Kartą, medituodama viename kapinyne, ji atrado kūdikį, žindantį negyvos motinos krūtį. Jai taip pagailo naujagimės, kad tuoj pat pasivertė tigre, ėdė numirėlės kūną ir savo pienu penėjo mergytę. Vėliau ši, pavadinta Kalasidhi arba Kajadakini (Kūno dakine), taip pat tapo viena iš artimiausių Padmos Sambhavos mokinių. Nepalo kapinyne išmaitinta beždžionių užaugo ir dar viena Guru Rinpočės pa-

lydovė Ješėdakini (Išminties dakinė), kurios įsikūnijimą, pasak kai kurių padavimų, ir šiandien galima išvysti Katmandu Gyvosios Deivės – mergelės Kumari pavidalu.

Čiodo skelbėjui Padampai Sangjė, kaip pasakojama vienoje biografijoje, Nepale nutiko kraupi istorija. Keliaudamas į Tibetą, Kadmanu slėnyje jis apsilankė kaip tik tuomet, kai čia siautė baisi epidemija, kurios priežasties niekas negalėjo nuspėti. Sužinoję apie garsaus jogo atvykimą, žmonės į jį kreipėsi pagalbos. Padampa Sangjė iš karto pasakė, kad dėl nelaimės kaltas milžiniško dramblio lavonas, gulintis upės, kurios vandenį visi geria, ištakose. Paaiškėjo, kad jis įstrigęs tarp uolų ir akmenų, todėl gyventojams niekaip nepavyko maitos nutempti į šoną. Tuomet Padampa Sangjė ryžosi griebtis magiško tantrinio metodo, vadinamo „įėjimu į mirusįjį“. Jis trumpam apleido savo kūną, kurį paliko saugoti mokiniui Nagčiungui – Mažajam Juodžiui. Kol Padampos sąmonės srautas, įėjęs į dramblį ir trumpam jį atgaivinęs, keliavo į kitą krantą, Nagčiungas žvelgė į gražų, stotingą, šviesiaodį savo Mokytojo kūną. Juodis, visą gyvenimą kentęs dėl savo atstumiančios povyzos, nusprendė pasinaudoti puikia proga ir pavogęs garsiojo jogo pavidalą pabėgo. Liko tik susitraukęs,

juodas, raupų išėstas lavonas. Nugabenęs dramblį į atokią giraitę, sugrįžo Sangjė, kuriam nieko kito neliko, kaip tik įsikūnyti bjaurioje Nagčiungo išnaroje. Padampa labai susisielojo, nes buvo įsitikinęs, kad matydami tokią nepatrauklią išvaizdą Tibeto žmonės nė už ką nenorės klausytis jo doktrinos. Tuomet danguje pasirodė daugybė dakinių, kurios šlovino naująjį jogo pavidalą ir maldavo jį keliauti į Tibetą. Indijos guru pakluso, o dakinės kaip visada buvo teisios: Sniegynų šalyje Padampa Sangjė turėjo daugybę mokinių bei pasekėjų, garbinusių jo išmintį ir aukščiausiąsias įžvalgas, bet nekreipusių dėmesio į išvaizdą, beje, stebinusią beveik visus biografus.

Tibeto joginės į Nepalą keliaudavo aplankyti Vadžrajoginės šventyklų Parpingo ir Sančiu kaimuose. Čiodpas traukė kapinynai, kuriuose, pasak legendų, knibždėte knibždėjo dvasios bei demonai, Pašupati ir Dakšinkali šventovės, kur net šiandien aukojamos kruvinos aukos. Tačiau svarbiausias visų piligrimų tikslas buvo ir tebėra dvi didžiausios Katmandu slėnio stupos – Svajambhunathas ir Boudhanathas.

Šitaip apie Nepalą galvojau visą tris paras trukusią kelionę, nors dar visai neseniai Katmandu man buvo ne jogų, o hipių piligrimysčių vieta. Gėlių vaikų eros, nežabotos laisvės kontrkultūros, haliu-

cinogeninių vizijų, narkotinių ekstazių sinonimas, palaimos žemė, besąlygiškai saugoma milžiniškų stupų su žydrom ir oranžinėm dievų akimis. Juk kadaise šaunuoliai iš Vakarų, švilpiniuodami kokią Jimo ar Jimio (Morrisono ar Hendrix'o) melodiją, atitranzuodavo iki Katmandu krovininiais sunkvežimiais, atsibelsdavo palaikiais, vos kelis šimtus dolerių tekainavusiais džipais, tolydžio pasipildydami „žolytės“, „Marytės“, „lady Hemp“ atsargas Turkijoj, Afganistane, Pakistane ar Indijoj. Tai buvo Aukso amžius ir didvyrių karta, nepažinusi nei baimės, nei nusivylimo, nei nuovargio.

Kai temstant autobusas pagaliau įrieda į Katmandu, šis neprimena nei mistinio, tantrinių jogų pamėgto kapinyno, nei hipių rojaus. Tai tiesiog dar vienas chaotiškas, purvinas, triukšmingas Pietų Azijos megapolis, karštligiškai besidabinąs vakarietiškais atributais: gėralų, rūkalų ar televizorių reklamomis. Esu per daug pavargusi, kad dar jausčiau ir nusivylimą. O kai pirmo pasitaikiusio viešbučio kambariūkštyje tirtėdama iš šalčio prieinu prie aprasojusio lango, nubraukiu drėgną miglą nuo stiklo, išvystu raibuliuojančią žiburių jūrą apačioje, ryškias žvaigždes viršuje, o tarp jų – švytintį ir šviečiantį, į skaidančią lėkštę panašų pavidalą. Nors jis beveik

ties horizontu, matau įdėmias dievybės akis. Tai – ant aukščiausios kalvos stovinti Svajambhunatho stupa. Tuomet mane tarsi elektros srovė perlieja, nes iš tikrųjų pasijuntu atvykusi į magišką Jėgos vietą.

Kitą rytą Katmandu skendėja tirščiausiam rūke. Šalta (Himalajuose – žiema), kambary iš burnos virsta garas, o aš nusprendžiu sprukti iš miesto centro ir apsigyventi ten, kur prieglobstį rado ir Tibeto pabėgėliai – prie Boudhanatho stupos. Naują pastogę susirandu nesunkiai, o tuomet imu laukti, kada šis miestas ims ir atsivers it Sezamo uola. Niekada nesinaudoju kelionių vadovais, storomis brangiomis knygomis, itin nuodugniai nurodančiomis, kur, kada, kaip ir ką dera aplankyti prisiekusiam turistui. Daug išmintingiau – patykoti klajūno senbuvio, pasaulio valkatos, savanoriško tremtinio, įstrigusio jį apžavėjusioj vietoj iš pradžių mėnesiui, o paskui ir metų metams, nesibaigiančių atradimų kupiniems dešimtmečiams, romantiko, pažįstančio savąjį Eldoradą kur kas geriau nei buvusią tėvynę, sparnuoto entuziasto, pasiryžusio atverti visus savo Pažadėtosios žemės slėpinius. Maloningasis Kelionių Dievas visada ir visur tokį žmogų pasiunčia.

Šį kartą jis – mano kaimynas, vardu Rikas. „British passport“, – prisistato. Jam koks penkiasdešimt. Tai

nesvarbu, nes Rikas – amžinai jaunas senas hipis. Vos susipažinusi privalau apžiūrėti nemažą kristalų bei akmenų kolekciją, kalną austų butanietiškų maišelių su svastikomis, išklausyti porą įkvėptų istorijų, nutikusių Meksikoje. Jau žinau, kad Kelionių Dievo pasiųsti žmonės visuomet turi kokią nors nenumaldomą kolekcionavimo aistrą, keistą pomėgį, neišsemiamą atsargą nuobodžių istorijų apie savo klajones ir klejones. Tereikia tik trupučio kantrybės. Ir štai mes jau važiuojame prie Svajambhunatho stupos, Kosminio magneto, pritraukusio Riką prieš trisdešimt metų ir palikusio savo mistiškos galios orbitoje.

Ankstyvas rytas patvinęs baltu ir tirštu rūku. Atrodo, tarsi pasaulis vėl iš naujo susitveria, atsiranda iš Nieko, be garso išsprogsta iš raudono tekančios saulės branduolio. Mes važiuojame taksi, o radijas transliuoja 1968 m. „hitparadą“. Muzika čia visur tokia, menanti anuos, nuostabiuosius laikus. Rikas atsidūsta: „Tai buvo laimingosios dienos, o mes – jauni, gražūs ir stiprūs, kaip dievai. Merginos kaip deivės. Nepalo viza kainavo trisdešimt rupijų – maždaug pusę dolerio. Galėjai ją gauti neribotam laikui. Niekam nerūpėjo, ką tu veiki Katmandu. Kavinukėse kabėjo skelbimai: *Best jumla hashish sold here,* ir

visur galėjai nusipirkti saldainiukų su kanapėmis, nuo kurių prasidėdavo tikras džiazas. O dar magiškieji grybukai, kuriuos piemenys atnešdavo iš jiems vieniems težinomų slaptų tarpeklių! Katmandu buvo mažas miestelis, aplink Boudhanatho stupą plytėjo plyni laukai, o prie Svajambhunatho glaudėsi tik viena gatveliūkštė – *Freeak Street*, su pigiausiais pasaulyje nakvynės namais...“

O iš rūko palengva kyla šiandienos Katmandu, gremėzdiški „modernūs“ namai, daugiaaukščiai viešbučiai, atstumiantis pasaulis, pasak Riko, sukurtas apsukrių kontrabandininkų, per Nepalą gabenusių narkotikus ir iš gatvės valkatų tapusių milijonieriais per vieną sėkmingo sandėrio naktį. Monstriškų statinių papėdėje teka gyvenimas, nepavaldus laikui. Kaip ir prieš dvidešimt, šimtą ar tris šimtus metų moterys, pasipuošusios raudonais, purpuriniais, violetiniais sariais, aukoja ryžius, mėsą, gėles dievybėms, pirmapradžiais moliniais pavidalais sustingusioms prie slenksčių, šventų akmenų ar medžių. Atnašautojos skambina varpeliais, uždega smilkalus, aliejaus lempeles, raudonais sinduros milteliais nuberia dievų galvas, o pačios save laimina kaktas paženklindamos kraujo spalvos tikomis.

Tikomis ženklinamos ir karvės, šventi gyvuliai, kurių nevalia nei skersti, nei rykšte sušerti, net jei kokia ir prigulė gromuliuoti vidury centrinės gatvės judriausią valandą. Karvėms bei jaučiams garbinti yra skirta net viena speciali metų diena. Tuomet šie raguočiai puošiami gėlių girliandomis ir visaip kaip lepinami, nors ir šiokią dieną šventi padarai Katmandu slėnyje nepersidirba. Tikima, kad dievų numylėtiniai turi gyventi vienos mylios spinduliu aplink šventyklą, todėl išgabenti jautį kiek tolėliau, pavyzdžiui, laukų arti, būtų jau tabu pažeidimas.

Nepale švenčiama ir Šuns diena, o šių keturkojų Katmandu – devynios galybės. Jie laikomi Rojaus vartų sargais ir tikima, kad per juos kalba kai kurios žemesniųjų sferų dievybės. Jei šitai yra tiesa, tai naktimis Katmandu tampa audringų dieviškųjų debatų vieta, nes lojimas, amsėjimas, skalijimas, kaukimas, urzgimas nenutyla ligi pat aušros. Šunys parijai minta žmonių ekskrementais ir už tai Katmandu slėnyje, nepasižyminčiame ypatinga tvarka ar higiena, yra labai vertinami. Aplink didžiąsias stupas trinasi daugybė paliegusių, nušašusių, beveik nuplikusių šunų. Vieni sako, kad tai buvę vienuoliai nusidėjėliai, antri tvirtina atvirkščiai, kad šventų energijų dėka šie padarai jau yra bevirstą žmonėmis.

Kiti keturkojai bei sparnuočiai – ožkos, avys, vandens buivolai, vištos, antys, žąsys – gausiai skerdžiami ir naudojami žmonių bei dievų reikmėms. Šviežutėlė skerdiena su ką tik nudirta oda kaba kas dešimt žingsnių įsikūrusiose mėsininkų būdelėse, inkstai, kepenys, smegenys, širdys pūpso ant didelių žalių lapų, negyvomis akimis spokso raguotos galvos, o šunys godžiai laka iš dar garuojančio kraujo balučių. Nors budistiniuose tekstuose rašoma, kad dievai, išvydę paskerstą gyvulį, alpsta ir rauda, it jų brangiausias kūdikis būtų nužudytas, kai kurie hinduistinio panteono gyventojai, o ypač vietinės dievybės, mėgsta kruvinas aukas. Siaubingajai gražuolei Kali skerdžiami tik vyriškos giminės sutvėrimai ir didesnėse bei mažesnėse Katmandu slėnio šventyklėlėse atnašaujami kas savaitę. Kartą per metus, Dasaino šventės proga, Juodąją naktį, ištisos gyvulių bandos aukojamos Hanumanui, Bhairabui ar Durgai bei kitiems kraugeriškiems smaguriams. Paaukotų gyvulių krauju tepami namų slenksčiai. Tai apsaugo nuo ligų, vagysčių bei kitų nelaimių. Taip pat tepami dviračių, vežimų, automobilių ratai ar net lėktuvų sparnai, tai padeda išvengti avarijų ir katastrofų.

Su krauju susiję ir Katmandu Gyvosios Deivės – mergelės Kumari rinkimai. Šiam ypatingam vaidmeniui ieškoma penkerių–septynerių metų mergaitės iš nevarių tautelės, auksakalių kastos. Ji privalo turėti trisdešimt du tobulumo ženklus: blakstienas lyg karvės, kaklą lyg ilga balta kriauklė, kūną it banjano medis, skambų ir rimtą balsą ir pan. Tobuliausiai iš tobuliausių dera neišsigąsti pamačius, kaip ožiui nukertama galva ir šiukštu neverkti uždarytai apytamsiame kambaryje, pilname skerdienos bei šiurpių garsų. Išrinktoji yra visokeriopai garbinama, apgyvendinama šventykloje, puošiama brangiausiais rūbais, o kartą per metus jai nusilenkti ateina net pats Nepalo karalius. Kumari deivės pareigas atlieka ligi „pirmo kraujo“, kuris gali ištrykšti jai atsitiktinai susižeidus arba sulaukus paauglystės ir prasidėjus menstruacijoms.

Besižvalgant po Katmandu net burnoj galima pajusti kraujo skonį: raudonai dažytų ryžių ir žiedlapių pasta nuteptos dievybių lūpos, akys, rankos; gyvulių skerdiena, nukryžiuota tarpduriuose, krūvomis suversta pakelėse, tabaluojanti ant dviračių bagažinių; o ką jau kalbėti apie vėliavas su kūjais ir pjautuvais, Mao Tsedungo portretus ir kraujo spalvos transparantus, nepali kalba žadančius komunistinį šviesų

rytojų. Nepalo karalius – taip pat komunistas, bet politika šioje šalyje mane mažiausiai domina. Dabar Riko vedama keliauju prie Svajambhunatho stupos.

„Svajambhunath“ reiškia „Viešpatį, Kuris Egzistuoja Pats Sau“. Tibetiečiai šią stupą dar vadina „Ta, Kuri Susitvėrė Savaime“ arba „Pati Amžinybė“. Svajambhunathas laikomas seniausia stupa pasaulyje, o apie jos atsiradimą istorinių faktų beveik nelikę, vien tik legendos. Jos byloja, kad kadaise stupos, o ir viso Katmandu vietoje tyvuliavęs didelis ežeras. Vandenys jame buvę šventi ir stebuklingi, tai pritraukdavę daugelį piligrimų. Kartą ežere stojosi ugnies stulpas, iš kurio iškilo visomis vaivorykštės spalvomis švytintis, brangakmeniais nusagstytas lotosas. Šio stebuklo pasižiūrėti iš savo nežemiškų buveinių atvyko net transcendentinės išminties dievas Mandžiušris. Jis taip susižavėjo tuo, ką išvydo, kad sviedė savo liepsnojantį kardą į ežero vidurį, vandenys akimoju išdžiūvo, vietoj lotoso radosi aukšta kalva, o ant jos – auksu žėrinti stupa.

„Moterims visada labiau patinka Svajambhunathas, – sako Rikas. – Šitos stupos energija vyriška, kieta kaip deimantas, sklidina mistinės įtampos. Įsikūnijęs Mandžiušris. Net stupos akių žvilgsnis rūstus. Mano laikais visos merginos gyveno tik prie

Svajambhunatho. Užtat vyrukai rinkosi Boudhanathą, sklidiną švelnumo ir atjautos. Prie tos stupos net gali prisiglausti kaip prie mamos ir paverkti. Juk ne veltui Avalokitešvara, kuriam ji priskiriama, kai kuriose šalyse – Japonijoje ar Kinijoje – turi moterišką pavidalą.“

Tačiau Svajambhunatho dar nematyti. Mes einam per kabantį tiltą, apačioje – išdžiūvusi upės vaga, kurioje romiai stovi vandens buivolai, taip sužavėję B. Bertoluci’į filmuojant „Mažąjį Budą“. Dideli pilki jų kūnai nuo krentančio rūko pasidengę tarsi kokiais spindinčiais rasos lašelių tinklais. „Po valandos juos paskers, – sako Rikas, – gyvuliai nujaučia mirtį ir net šieno neėda.“ Tikri buivolai visai abejingai žiūri į panosėn pakištas kauges, o tik dūsauja – liūdnai ir sunkiai. Kiek atokiau lūkuriuoja šunys, medžiuose klega varnos ir ratus jau suka maitvanagiai. Tai, kas kažkada buvo upė, bjauriai dvokia. „Prieš trisdešimt metų čia tekėjo vandenys, švarūs ir skaidrūs, – nostalgiškai prisimena Rikas. – Mūsų mergaitės čia plovėsi savo ilgus plaukus ir skalbėsi gėlėtus drabužius...“

Riką užplūsta ir daugiau prisiminimų. „Štai, – sako jis, rodydamas į pakrypusį namiūkštį, – tai buvo mano pirmoji pastogė Katmandu. Ją valdė milžiniška

kokių keturiasdešimties metų tibetietė, ilgakasė, raudonžandė, didžiakrūtė, plačiausiais pasaulyje klubais, velniškai seksuali! Mano kamarėlė buvo šalia išvietės ir kasdien girdėdavau, kaip ta dieviška moteris tai vemia, tai triedžia. Bet net tie garsai skambėjo labai seksualiai. Tryda buvo chroniška visų pirmeivių būsena. Tuomet Katmandu dar nė nesapnavo restoranų su mėsainiais ir picomis. Bet tai buvo rojaus laikai!“

Štai ir Svajambhunatho stupa. Stovint kalvos papėdėje matyti tik jos spirališkas špilis su trylika įvijų, simbolizuojančių trylika dvasinių pakopų, skiriančių mūsų kasdienę aptemusią sąmonę nuo nušvitusio Budos būvio. O iki stupos veda ilgi statūs laiptai. Laiptai į dangų.

Pirmiausia mus pasitinka akmeniniai, ryškiais aliejiniais dažais nutepti Budos, labai ironiškais veidais. Paskui užpuola iš Indijos atvykę profesionalūs elgetos, bet tik naujokams daro įspūdį jų skarmalai, purvini, įmitę kūnai ir agoniški balsai. Galiausiai atakuoja tibetiečiai: ilgaplaukiai indėniški khampos perša sieksninius peilius ir kilograminius turkio vėrinius, plačiaveidžiai kreivakojai iš Amdo tikina, kad niekaip neapsieisime be varpelių su vadžromis, o gražuolė iš Lhasos man siūlo gremėzdiškus

auskarus, kuriuos reikia virvelėmis prisitvirtinti prie viršugalvio, kad nenuplėštų ausų. Kai nuo viso šito šurmulio ima svaigti galva ir pritrūksta oro vis kopiant, kopiant, kopiant nesibaigiančiais laiptais, staiga perveria ŽVILGSNIS.

Svajambhunathas žvelgia į pačias sielos gelmes, perskrodžia visą žmogaus būtį, perveria nesuskaičiuojamus gyvenimus ligi pat Pradžių pradžios, kurios niekada nebuvo. Oranžinės akys žiaurios. Oranžinės akys pašaipios. Oranžinės akys atlaidžios. Oranžinės akys pilnos malonės. „Tu esi žemės dulkė!“ – sako dieviškas žvilgsnis. „Bet pasaulis tau sutvertas!“ – bylote byloja.

Svajambhunathą supa ištisas mažesnių stupų miškas ir įvairiausi akmeniniai, variniai, cementiniai, Nepale itin mėgstami mistiniai gyvūnai: Sniegynų liūtai, sparnuoti leopardai, garudos, grifonai, chimeros, drakonai, vienaragiai, dešimtgalvės gyvatės ir kitos, tai nuožmiai, tai žaismingai besišypsančios būtybės.

Kaip ir bet kurioje Nepalo šventovėje, su stupa atėjusieji pirmiausia pasisveikina skambindami varpais. Net keista, kad šis paprastas veiksmas tuoj pat atskleidžia visą žmogaus prigimtį: valdingą, melancholišką, aistringą, lėtą, karštą, pamaldžią...

Paskui dera eiti ratu pagal laikrodžio rodyklę, sukant du šimtus vienuolika Maldos malūnėlių. Nepaliečiai barsto gėlių žiedlapius ant stupos nišose rymančių dievų, laiko suminkštintais veido bruožais, kūnais ir drabužių klostėmis. Piligrimai iš Indijos jiems kaktas tepa oranžiniais ar raudonais milteliais ir aukoja vaisius, kuriuos tučtuojau nusitempia budriai tykančios beždžionės. Tibetiečiai uždega smilkalus ir aliejaus lempeles. Budizmas ir hinduizmas Svajambhunatho erdvėje, kaip ir visame Katmandu slėnyje, pinte susipynę, augte suaugę, o žmonės, paklausti, kokią religiją išpažįsta, dažniausiai atsako besimeldžią visose Dievų slėnio šventyklose.

Antrąją, Boudhanatho, stupą „sava“ laiko visi tibetiečiai, o legendą apie jos atsiradimą sieja su svarbiausiais Tibeto istorijos personažais. Pasakojimas apie Boudhanatho stupą prasideda nuo atjautos dievo Avalokitešvaros, kuris kartą raudojo apgailėdamas visų Žemėje besikankinančių būtybių likimą. Jo ašaros virto dakinėmis, kurioms buvo skirta tarnauti žmonėms. Jos gyvenusios danguose, tačiau viena vogusi gėles iš rojaus sodų. Už tai buvusi nubausta – nutrenkta žemyn ir atgimė moterimi Katmandu slėnyje. Vardu ji buvo Jadzima. Vertėsi augindama bei pardavinėdama viščiukus ir turėjo keturis sūnus

nuo keturių vyrų: arklininko, kiaulininko, šunininko, paukštininko. Į gyvenimo pabaigą moteriškei pavyko sukaupti šiek tiek pinigų ir ji nusprendė pastatyti stupą, prilygstančią didingajai Svajambhu. Žmonės tyčiojosi iš tokio Jadzimos sumanymo, o didikai bei garbūs dvasininkai pavydėjo ir tūžo. Tačiau karalius davė leidimą stupos statybai ir tibetiečiai ją iki šiol vadina „Jharung Khašor“ – „Leidimas Gautas“. Tiesa, vietos tebuvo leista užimti tiek, kiek užkloja viena vandens buivolo oda. Sumanioji Jadzima supjaustė odą siaurutėlėmis skiautelėmis ir išdėliojo jas didelėje teritorijoje. Stupą motinai statyti padėjo keturi jos sūnūs ir trys gyvūnai: dramblys, asilas, šuo. Sukauptos geros karmos valia pirmasis sūnus atgimė kaip Tibeto karalius Trisongas Detsenas, kurio žmona vienu metu buvo ir joginė Ješė Tsogjal. Antrasis – kaip Padma Sambhava, trečiasis – kaip Šantarakšita*, ketvirtasis – kaip veikliausias karaliaus Ministras. Visi jie VIII a. padėjo budizmo pamatus Tibete. Tibetiečiai dažnai pateikia šią istoriją iliustruodami, kaip veikia karmos dėsnis. Joje dar minima ir vienintelė karaliaus Trisongo Detseno duktė, kuri mirė jauna ir todėl suteikė tėvui nepaprastai daug skausmo. Kai sielvarte skendintis karalius bandė suvokti šį, rodos, neužsitarnautą likimo smūgį, Padma Samb-

hava paaiškino, kad baigiantis Boudhanatho stupos statybai vyriausias sūnus nusibraukė nuo kaktos prakaitą ir netyčia užmušė uodą. Uodas vėliau ir atgimė karaliaus dukterimi.

„Boudha“, arba „Boudhanath“, reiškia „Išminties viešpatį“. Nepaliečiai ją dar vadina „Khasti čaitija“ – „Rasos lašo stupa“. Pasakojama, kad, statant šį monumentą, Katmandu slėnį kamavo baisi sausra ir žmonės nakčia tiesė ant žemės drobules, kad paryčiais šios prisigertų rasos, taip reikalingos stupos konstrukcijoms drėkinti.

Sakoma, kad Boudhanathas stovi kosminėje Jėgos vietoje, kurioje kryžiuojasi bei susitvenkia mistinės Himalajų, Šambalos, žvaigždynų ir net kitų galaktikų energijos. Visas Boudhos kompleksas yra suplanuotas kaip mandala, o pati stupa laikoma milžiniškos, transcendentinės, nepašvęstiesiems neregimos mandalos centru.

Legendos taip pat byloja, kad stupa stovi vieno iš Aštuonių mistinių kapinynų vietoje, o tai yra ne tik mirties ar nykimo, bet perkeitimo, metafizinio virsmo, dvasinio atgimimo erdvė. Pasakojama, kad senovėje ten, kur buvo išplitęs tantrinis budizmas, iš tikrųjų egzistavo Aštuonios didžiosios laidojimo vietos, kuriose mirusieji buvo kremuojami, atiduo-

dami plėšriesiems paukščiams bei žvėrims, o beturčių ar bekasčių lavonai tiesiog šiaip numetami. Slaptieji tekstai visiems jogams bei joginėms rekomendavo tose vietose medituoti arba bent jau turėti po akmenėlį iš kiekvieno kapinyno. Praktikuojant čiodą, juos buvo galima vizualizuoti ir aštuoniose savo subtiliojo kūno vietose. Aštuoni transcendentinį mastą įgavę kapinynai vaizduojami visų nuožmiųjų dievybių mandalose. Kiekviename stovi stupa, auga medis, tyvuliuoja ežeras, dega kremacinė ugnis ir medituoja jogas. Netoli Boudhanatho iš tiesų plyti pelkynė, kurios vietoje kadaise buvo ežeras, prie stupos vartų ir dabar auga bodhi medis, o regintieji šen bei ten vis dar mato paslaptingas ugnis, apsuptas dakinių spiečių. Kai kuriose tibetietiškose kronikose rašoma apie iš tikrųjų čia buvusį kapinyną, kuris vadinosi Naga Talapa. Jame gyvenusi kraugerė demonė Kasmali. Šiandien sidabrinis jos atvaizdas stovi mažoje šventyklėlėje stupos papėdėje ir vietinių gyventojų yra švelniai vadinamas Ma Adžima – Močiutė. Močiutė spokso raudonomis akutėmis, šypso smulkiais dantukais žėrinčia burnele ir per šiaudelį čiulpia mažo jukaus lavonėlio, kurį turi pasidėjusi ant kelių, vidurius. Ma Adžima žmonių labai mylima, kasdien puošiama šviežių gėlių

girliandomis ir perrengiama naujais, raudono šilko ar auksu ataustо brokato drabužiais.

Perrengiama ir pati stupa – kasdien keičiamos jos špilį puošiančios įvairiaspalvės užuolaidėlės, o astrologų nustatytu palankiu laiku kabinamos Maldos vėliavos. Boudhanathas žvelgia žydromis, švelniomis, išmintingomis, kartais liūdnomis akimis ir atlikinėja savąsias pareigas, kurios, kaip rašoma sakraliniuose tekstuose, yra tokios: apsaugojimas nuo demonų, piktų dvasių ir ligų, egzorcizmas, blogos karmos apvalymas, o svarbiausia, visų troškimų išpildymas.

Žmonės eina, eina ir eina ratus aplink visa apimančio gerumo pritvinkusią stupą, o oras net vibruoja nuo per amžių amžius čia susikaupusių maldų. Vakarais tūkstančiai aliejaus lempelių sumirga švelniai plaikstomos lūkesčių ir beišsipildančių vilčių vėjo. Visiems, stupos orbitoje besisukantiems, Boudha jau yra ne statinys, o gyva būtybė ir kosminė Motina, ir Tėvas, ir Dievas, išmintinga, švelni Esatis, niekada neapleidžianti savo keistų, nelaimingų vaikų.

KATMANDU ORAKULĖ LHAMO

Katmandu ir vėl prisimenu savo mirtį. Vien tik apie ją ir mąstau dienų dienas stebėdama visa, kas vyksta ten, kur kadaise plytėjo Naga Talapa kapinynas. Dabar čia driekiasi didžiulė, takelių išvagota, baltų ir raudonų vienuolynų apsupta laukymė, saulės išdegintas plotas su skurdžiais žolių kuokštais, perdžiūvusiais krūmokšniais ir gausybe šiukšlių. Kaip tik šios ir pritraukia čia bandas nusipenėjusių, net blizgančių karvių ir didingų, baltutėlių, plačiaragių jaučių. Šie puikūs gyvuliai, tarsi nužengę iš paveikslėlių apie Krišnos gyvenimą, pasigardžiuodami ėda plastikinius maišelius, senus laikraščius ir supuvusias daržoves, o paskui guli nutūpti paukščių ir nugrimzdę į giliausią meditaciją, kurios galėtų pavydėti kiekvienas jogas. Plynaikštė patinka šunims, ypač kalėms su gausiomis šunyčių vadomis. Pasakojama, kad mahasidhas Kukuripa paskutinius savo gyvenimo metus leido atsisakęs žmonių draugijos, o apsuptas daugybės kalių, kurios buvo dakinės. Gal ir dabar, dainuodamas savo ekscentriškas giesmes, jis vaikštinėja po laukymę, nes matau, kaip šunys vorele kartais ima sekti kažką neregimą, sugula

ratu stebeilydami į tą patį tašką, staiga pradeda pašėlusiai loti, o naktimis tarsi kažkam, apimtam nežemiško ilgesio, pritardami praplyšta širdį draskančiu kaukimu.

Mėgsta šią vietą ir žmonės. Jie, kaip karvės ar šunys, jaučia būtiną pareigą čia nusilengvinti, tokiu būdu kosminį kapinyną versdami kosmine išviete. Atlikinėdami gamtos reikalus jie širdingai šnekučiuojasi ar kviečia pro šalį einančius pažįstamus prie šios apeigos prisidėti. Tibetietės bobulikės užsiverčia ant galvų sijonus ir pliskina baltutėlėmis sėdynėmis, skardžiabalses Himalajų dainas traukiantys vyrai ilgai ir dalykiškai krapštosi savo antukuose, o maži, vos vaikščioti tepramokę vienuoliūkščiai čia su palengvėjimu išsineria iš savo šventų, bet labai nepatogių drabužių ir tupia po krūmu taip, kaip mama pagimdė. Vyresnieji jų kolegos į laukymę ateina pažaisti futbolo ar beisbolo. Tam sportą mėgstantys sanghos nariai turi atsitvėrę nenudergtą kapinyno lopinėlį. Prieš prasidedant varžyboms didžiausieji entuziastai dar ir persirengia, beregint virsdami tarsi iš žurnalo viršelio nužengusiais „sportsmenais“, o labiau Budos doktrinai atsidavusieji plaikstosi su vienuoliškais sijonais arba bent susiriša juos tarp kojų it kokius šarovarus.

Pasauliečiai irgi žaidžia: kortomis, šaškėmis, kauliukais. Jie ne tokie išrankūs kaip vienuoliai, todėl susėda kur pakliuvo, tarp šiukšlių ir išmatų. O gal jie jau yra pažinę tai, apie ką dainuodavo kapinynuose meditavę jogai ir joginės: „Samsara, nirvanos papuošale, neįkainojamas vėriny iš brangakmenių ir mėšlo...“ Lošėjų vaikai tuo metu ieško lobių ir aistringai džiaugiasi radę kiekvieną geležėlę, šukę, o ką jau kalbėti apie „Pepsi“ skardinę! Laukymėje taip pat diskutuojama, skaitomi laikraščiai, deginamasi saulėje ar miegama.

Takeliais vienas paskui kitą keliauja prekeiviai, visu balsu traukiantys savo litanijas, rykavimus, reklamines giesmes ar tik sušukdami vieną ryškų magišką šūksnį: „Baram!“, matyt, reiškiantį kažką apdangstytą raudonais, drėgnais skudurėliais pintinėje, patupdytoje ant aukštaūgio gysločiaus galvos. Spigus, švilpuko pertraukiamas „Apli! Apli!“ praneša apie visų pamėgtą balkšvą skystį, kliuksintį didžiuliuose, ant naščių pakabintuose moliniuose ąsočiuose. „Dardum! Dardum!“ – tarškina būgneliu saldžiaakis ūsočius, it koks gausybės medis apsikarstęs plastikinėmis visų vaivorykštės spalvų apyrankėmis, paketėliais su žėrinčiais tilakais*, liemenėlėmis, kojinėmis, kelnaitėmis... Plokščiose

pintinėse, pritvirtintose prie naščių, mažuose moliniuose indeliuose čia išnešiojamos beveik visos prekės: liulanti šviežutėlė varškė, vienam kartui rūpestingai išžiestuose dubenyse suraugintas jogurtas, reikliausio gurmano skonį patenkinantys prieskoniai, vėduoklės iš povo plunksnų, šluotos iš palmių lapų, paukščiai narveliuose, tautinės pilotės tipo kepurės, motociklininkų šalmai, kaip pakliuvo suvirtę Šivos, Ganešos ar Budos statulos ir oranžinių gėlių girliandos jų altoriams pagarbinti. Tačiau mėgstamiausia visų kapinyno svečių prekė yra rožiniai saldėsiai, ilgomis eilėmis sukabinti ant viršun iškeltos lazdos skersinio. Jų pardavėjas, iš tolo atrodantis lyg koks bažnytinės eisenos vėliavnešys, apie savo pasirodymą praneša skambindamas varpeliu. Retkarčiais čia pasirodo ir šerpai, į džiovintos mėsos gabalus panašūs smulkaus sudėjimo vyrukai, uniformuoti nubrizgusiais šortais ir per petį permestomis virvėmis. Juokaujama, kad tai jie, basi, pusplikiai, užgabena alpinistus ant Everesto, ir niekam čia neatrodo, kad tūlas šerpas, tempiantis ant pečių dvi špižines vonias ar milžinišką plieninį seifą, nusipelno Guiness'o rekordų knygos.

Vakare dykvietėje kuriami laužai, valkatos verdasi maistą, o paskui šiltuose pelenuose užmiega. Naktį

šunų ambrijimui kiek aptilus čia girdėti keistas ir labai paslaptingas skambėjimas.

Stebiu, klausau, uodžiu ir kartais pajuntu, jog artėju prie kažkokio labai svarbaus atsakymo. Mandalos centro. Šambalos, kuri yra čia ir dabar. Ir kaskart nusigąstu, jog paskutiniam žingsniui man pritrūks laiko. Tų kelių lemiamų akimirkų, kurios žmogaus mastu turbūt yra mėnesiai, metai ar net dešimtmečiai. Vis dar paniškai bijau mirties ir minčių apie ją sukrėsta verkiu. Manęs nepaguodžia net skaistūs Ješės Tsogjal, Mačig Labdron ar Džetsunmos pavyzdžiai, kuriuos prieš akis išsirikiuoju. Kartą šitaip besigraudinančią mane užtinka Rikas. Primygtinai klausinėjama, pasakau tik tiek, kuo šventai tikiu – kad greit mirsiu. Tuomet jis užsispiria, kad būtiniausiai turiu aplankyti Lhamo, Katmandu orakulę, kuri transe, dievybės užvaldyta, gydo *visas* ligas šiuolaikinei Vakarų medicinai nežinomais ir nesuprantamais būdais.

Apie moteris orakules, gydytojas ir egzorcistes jau daug girdėjau keliaudama po Ladaką. Visų vakariečių pasakojimai buvo atmiešti kažkokio pirmapradžio egzistencinio siaubo, tad net savo visagalio smalsumo kamuojama taip ir nepasiryžau nė vienos Lhamo aplankyti. Rikas tvirtina, kad Katmandu

orakulė yra nepaprastai maloni ir švelni moteris. „Tiktai transe ji kartais būna žiauri ir baisi“, – priduria lyg tarp kitko.

Kaip ir sutarta, kitą rytą mes einame susitikti su Lhamo. Prie mūsų dar prisijungia Marina, gydytoja iš Sankt Peterburgo, kilusi iš senos daktarų giminės, dešimtmetį lakiojusi su Greitąja pagalba, nevengusi patanatomės amato, uždarbiavusi atkampiausiose Sibiro ambulatorijose, kad pastatytų ant kojų sūnų, kurį viena pati augino. Ji gyvenimo vėtyta ir mėtyta, aštrialiežuvė, viską, kas tik dedasi aplinkui, komentuojanti ironišku, kandžiu Peterburgo senbuvių slengu.

Rikas mus veda purvinų kiemų labirintais, paskui kylame laiptais, ant kurių triukšmingai žaidžia apsisnargliavę, pusplikiai vaikai, įžengiame pro duris, papuoštas tibetietiška magine diagrama, apsaugančia nuo pikto, ir atsiduriame nedideliame kambaryje, kuriame jau sėdi koks penketas indžių.

Persimetame nejaukiais žvilgsniais, kaip žmonės, laikantys save padoriais, bet pasiruošę dalyvauti ne visai toleruotinoje akcijoje, todėl vengiantys liudytojų. Jauna, gražutė, liauna it nendrė tibetietė vaišina visus arbata, tačiau tai nepašalina įtampos. Prasideda susipažinimo ritualas, kalambūrai, ner-

vingi juokeliai, tarsi šiaip sau, tik paplepėti būtume čia susirinkę. Nuo altoriaus į mus žvelgia smagiai besišypsantis Dalai Lama. Ant sienos kaba ir Jo Šventenybės atstovo pasirašytas sertifikatas, kuriame liudijama, kad „poniai Dolkar Sakjapai yra leista užsiimti egzorcizmu, kaip gydomąja psichoterapine technika“, taip pat patvirtinama, kad „ši moteris yra tikroji dievybės Dordžės Jundronmos – šamanistinės kosminių jėgų manifestacijos – įkūnytoja, todėl gali visiškai patikimai atlikti egzorcizmą, konsultuoti bet kokių fizinių, psichinių problemų ar ligų atvejais.“ Nuo sąvokų KOSMINIŲ JĖGŲ MANIFETACIJA mane ima krėsti šiurpas. O gal tiesiog kambaryje šalta, nes mums visiems iš burnų eina garas. Ant sienos kaba skelbimas, prašantis, kad pacientai ateitų nusiprausę ir švariais apatiniais drabužiais, taip pat primenantis, kad išeinant reikia sumokėti Lhamo už darbą. Aidžiame lyg šulinys kieme šūkauja vaikai. Gaudžia Katmandu.

Staiga į kambarį įeina aukšta, stambaus sudėjimo, pagyvenusi tibetietė. Ir nors ji niekuo nesiskiria nuo tų moterų, kurios būriais kiauras dienas eina aplink Boudhanatho stupą su nenutylančia OM MANI PADME HUM mantra lūpose, visiškai aišku, kad tai – Lhamo, KOSMINIŲ JĖGŲ įkūnytoja. Ji trina

sužvarbusias rankas, pasirąžo ir nusijuokia: „Šalta... tingisi... bet ir vėl atėjo daug nelaimingų žmonių...“ Vaišindama mus, jau galutinai suglumusius, pigiais sausainiais, priduria dar kartą: „Daug nelaimingų žmonių...“ Paskui pasirodo jos vyras, kresnas, tvirtas, besišypsantis, visų vadinamas Pala – Tėvuku, ir pakviečia į kitą kambarį.

Ši patalpa kiek erdvesnė, su nedidele, orakulei skirta pakyla prie užuolaida uždengto lango. Čia taip pat yra itin kuklus altorius ir Dordžės Jundronmos, piktokai, su pasidygėjimu besišypsančios baltos deivės atvaizdas. Ilgame kaip žarna kambaryje jau sėdi koks dešimt tibetiečių bei nepaliečių. Jie visi, ypač moterys, atrodo labai pamaldžiai nusiteikę ir nejuokais išsigandę.

Pala įneša didelį raudoną plastikinį dubenį, kuriame ant dugno paberta tsampos miltų, paskui – indą karšto vandens ir galiausiai – rūkstančią smilkyklę su karčiai kvepiančiomis žolelėmis. Įeina ir pati Lhamo. Ji kažkaip kaltai šypsosi, rankos gestais rodo, kad jai nereikia nei lenktis, nei kitaip reikšti pagarbą.

Lhamo atsistoja priešais altorių ir pusbalsiu pasimeldžia. Praskalauja burną, apsmilko save ir kitus karčiųjų žolelių dūmais. Pašnabždomis ima kartoti slaptas mantras. Alsuoja vis trūksmingiau ir nors sto-

vi vis toje pačioje vietoje, atrodo, kad baisiu greičiu tolsta nuo mūsų. Jos kūną ima purtyti konvulsijos, kaip žmogaus, pasodinto į elektros kėdę. Žemiška moteris praranda sąmonę ir į ją įsilieja kosminė galybė, deivė Dordžė Jundronma. „Fūūūūp!!!“ – surinka dievybė ir ima kvatoti skardžiu, laibu juoku. Dordžė Jundronma pasisuka į susirinkusius ir visi net susigūžia nuo jos žvilgsnio, nors pačios Lhamo akys primerktos, o pro virpančius vokus matyti vien baltymai. Ji saujomis semia palei altorių supiltus grūdus ir kvatodama žeria žmonėms į veidus su tokia jėga, kad kai kurie net aikteli iš skausmo ar užsidengia galvas rankomis. Ji tris kartus nusilenkia kakta ir delnais paliesdama žemę. Paskui stveria kardą, įdėtą į odines, penkių spalvų kaspinais papuoštas makštis, ir dūsaudama, aikčiodama, kvatodama ima pati save juo daužyti.

Visi orakulės judesiai pritvinkę ypatingos jėgos ir įtūžio. Lhamo atsisėda, iš po altoriaus stalelio ištraukia metalu apkaustytą lagaminą, su trenksmu jį atidaro ir išima apeigų drabužius. Pirmiausia ant burnos ir nosies užsiriša raudoną trikampę skarelę, o ant galvos užsideda mažą tokios pat spalvos kepuraitę, vadinamą „kaukolės gaubtu“, užsijuosia prijuostę, ant pečių užsimeta apsiaustėlį iš tamsiai

mėlyno brokato, simbolizuojantį dievybės drabužį, ir užsideda penkiasparnę, per daugybę ritualų nutrintą karūną. Visa tai atliekant jos akys atrodo tarsi du balti pusmėnuliai. Lhamo stveria varpelį, damaru ir uždainuoja žemu krūtinininiu balsu, siūbuodama į taktą visu kūnu. Jos giesmė darosi vis pašėlesnė, kol virsta pratisu, nežmonišku, nežemišku riksmu, kosminiu jėgos, nežabotos aistros, patrakusio greičio, svaigiausio skrydžio, neapsakomos laisvės himnu. Nepaliečiai ir tibetiečiai meldžiasi nepakeldami akių, o viską įdėmiai stebintys „ekspertai“ iš Vakarų atrodo galutinai sugniuždyti.

Tai, kas vadinama pačių įvairiausių lygmenų Tibeto orakulų transais, manau, akivaizdžiausiai atveria kitą, transcendentinę, šiurpiai nepažįstamą, didingą ir galingą realybę, kurios savo skeptišku, iš tikrųjų tikėti nebeįstengiančiu protu mes nenorim nei pažinti, nei pripažinti. Transas nėra tikslus žodis nusakyti vyksmui, kurio metu, kaip teigiama, žmogiškoji sąmonė palieka kūną ir užleidžia vietą kur kas galingesnei anapusinei, neregimų pasaulių jėgai. Juk naivu manyti, kad tas realybės lygmuo, kurį įstengiam suvokti sudrumsta sąmone ir netobulais jutimais, yra vienintelis ar kad jame egzistuoja tik tie sutvėrimai, kuriuos galim matyti savo akimis.

Oras kambaryje atrodo tarsi įelektrintas ir daugelį čia susirinkusių krečia nervinis drebulys. Lhamo ant altoriaus išdėlioja atnašas dievams, pasisuka veidu į mus ir žiūrėdama baltomis, primerktomis akimis pirštu rodo į pirmąjį pacientą. Akiniuotas juodaplaukis garbanius nenoriai išslenka į priekį ir droviai dairydamasis, gūždamasis sėdasi priešais Lhamo. „Vardas?“ – klausia Lhamo angliškai, nors šalia jau pasiruošusi vertėjauti sėdi jos gražutė dukterėčia Tsering. „Karlas“, – šnabžda vyriškis. „Šalis?“ – „Argentina“. Karlas atsisuka į visus, kambaryje esančius, tarsi maldaudamas, kad į jį nežiūrėtų ir nesiklausytų.

Lhamo susikaupusi čiuopia paciento pulsą, o paskui dar kažką tiria spaudydama abiejų rankų pirštų galiukus. „Tu turi akmenų inkstuose, – sako imdama iš savo lagamino metalinę tūtelę, – ir druskų, susikaupusių kelių sąnariuose. Teisingai?“ Argentinietis tarsi prasikaltęs lemena: „Viskas – tiesa. Aš kartais net šlubuoju.“ Orakulė liepia jam pasisukti, pakelia marškinius ir per metalinę triūbelę, kuri neliečia nei jos lūpų, nei ligonio nugaros, ima kažką čiulpti. Lhamo burna prisipildo tamsaus skysčio, kurį ji išspjauna į Palos paduotą sidabrinį dubenėlį, o paskui pasilenkia ir dantimis įsisiurbia į Karlo nugarą ties

inkstais. Vyriškis susiraukia iš skausmo, o Dordžės Jundronmos įkūnytoja išspjauna į dubenėlį kruviną gniutulą ir jį praplovusi vandeniu rodo argentiniečiui ir mums visiems. „Akmenys“, – sako. Mes ir patys matome, kad akmenys. „Dabar tvarkysiu sąnarius, – komanduoja Lhamo žvelgdama baltais pusmėnuliais. – Lįsk iš džinsų.“ Argentinietis skerdžiamo veršelio akimis pasižiūri į mus, bet klusniai vykdo jos valią. Lhamo ištraukia iš makščių savo kardą, vedžioja juo per vyro kojas, paskui ir vėl pradeda siurbti. Netrukus sidabro indelyje jau guli druskos kristalėliai. „Gali pasiimti, jie gražūs“, – sako Lhamo ir čiupusi būgnelį meta ant jo žiupsnį grūdų. Skaičiuoja. Tai – „Mo“ burtas. „Viskas okey, – šypsosi. – Dabar ilgai neturėsi jokių problemų, garbaniau.“

Kol argentinietis, sverdėdamas iš susijaudinimo, niekaip negali pataikyti į džinsų klešnes, orakulė praskalauja burną, atsikrenkščia, nusispjauna ir vėl ima pašėlusiai tratinti būgneliu. Tas kurtinantis garsas tarsi įkvepia naujų galių, o aš, nelaiminga teoretikė, prisimenu M. Eliade, rašiusį, kad būgnas visada turėjo itin svarbią reikšmę šamanų ritualuose ir buvo tarsi kokia magiška susisiekimo priemonė ekstatiškoje kelionėje į „Pasaulio centrą“, į Dangaus ar Požemių karalystes, savo garsu tramdęs ir

pavergtinėjęs dvasias, o ritmu padėdavęs šamanui susikaupti ir išlikti transo būsenoje. Bet štai Lhamo jau rodo pirštu į mane ir aš, staiga apimta baimės, desperatiškai atsikalbinėju, prisiekinėju, kad atėjau vien tiktai iš smalsumo. Orakulė dar sykį man įsakmiai pamoja, bet, laimei, į priekį jau tipena nupiepęs nepalietis vyriokas, stumiamas storulės žmonos.

Lhamo, net pulso nepačiupinėjusi, ima kažką piktai šaukti. Storulė vogčiomis iš rankinuko ištraukia apytuštį viskio butelį, o šamanė, nuožmiai bardamasi, talžo žmogelį ir kardu, ir peiliu, ir phurba, ir netgi būgneliu. Paskui praplėšia ant vyrioko krūtinės marškinius, įsisiurbia į Saulės rezginį ir išspjovus į butelį šlykščias rudas gleives liepia nepaliečiui gerti. Šis raukydamasis, žiaukčiodamas ir ašarodamas paklūsta. „Tai – alkoholikas, – paaiškina Rikas. – Dar nuožmesnė ji būna su narkomanais. Ir labai jau negailestinga depresijų kamuojamiems indžiams.“

Kaip tik tokiam eilė ir ateina po alkoholiko nepaliečio, nors Lhamo kviesdama vėl moja man, o aš tik purtau galvą. Prieš ją atsisėda kokių devyniolikos metų ilgaplaukis, išblyškęs blondinas angelo akimis ir reikšmingai taria: „Nervai.“ „Ak, nervai?!“ – klastingai sukikena Dordžė Jundronma ir staiga ima tvatinti nervingąjį gražuolį viskuo, kas po ranka

pakliuvo, progiesmiu, labai žemu balsu kartodama mantras. Akimirkai šis net sąmonę praranda. „Atsipeikėk! – įsako Lhamo. – Tau nekaip sekasi mokslai?! Ar ne?!“ „Nekaip, – vapa blondinas, – bet aš vaikystėj...“ Jis nespėja užbaigti, nes orakulė, prisisiurbusi pilną burną vandens, jau purškia ant siaubo perkreipto angeliško veidelio. „Tu tinginys, paprasčiausias tinginys, – šaukia Lhamo, – taip, tu vaikystėj kritai ir susitrenkei galvą, bet tai ne priežastis ištižimui! Viskas! Eik!“

Tada Lhamo trečią kartą man pamoja. „Na, dabar jau eik, – sako Rikas, – gal ji tau duos kokį naudingą patarimą.“ Marina iš Piterio, kuriai jau esu pasakojusi apie nelinksmas Drubgjudo pranašystes irgi mane stumia pirmyn. Mane kviečia Pala ir Tsering. O Lhamo užrinka: „Eikš čia, neišsisukinėk, juk pati žinai, kad reikia!“ Reikia. Stypčioju tarp glaudžiai ant žemės susėdusių žmonių ir priklaupiu prie deivę Dordžę Jundronmą. Man net abejonių nekyla, kad būtybė, esanti priešais, ne paprasta tibetietė moteris, net ne šamanė ar orakulė, o dievybė, šiaip jau tarsi viesulas lakiojanti po Tibeto kalnus. Dakinė. Ji klausia vardo ir aš pasakau savąjį tibetietiškąjį, kuris taip patinka Palai, kad jis mane net apkabina. Kiek sunkiau paaiškinti, iš kur aš esu. Rikas

kažką tibetietiškai šnabžda apie labai labai mažą šalį, ištrūkusią iš Rusijos glėbio. „Lietuva“, – pakartoja dakinė ir labai švelniai suspaudžia mano riešą. Kažkokios informacijos ieškodama čiuopia pirštų galiukus ir tada sako: „Blogai.“ Visi tai išgirsta ir staiga kambaryje stoja mirtina tyla. „Blogai! Blogai! Blogai!!! – užrinka Dordžė Jundronma. – Tu sergi ir nesigydai!“ Išsigąstu, bet tik tiek, lyg būčiau kalama prie gėdos stulpo. Jaučiuosi nusikaltusi, todėl puolu teisintis: „Aš jau beveik metus keliauju po Himalajus... neturėjau galimybės... grįžusi namo būnu tiek užimta, kad nespėju...“ Lhamo, vis dar čiuopdama pulsą, kraipo galvą su tokia sielvartinga veido išraiška, lyg mano motina. Dabar pasijuntu ligonė ir palinkusi prie pat orakulės ausies tyliai tyliai, taip, kad niekas negirdėtų, klausiu: „Ar tai vėžys?“ O ji, gana šiurkščiai atstūmusi mane nuo savęs, visu balsu užrinka: „Taip, tau vėžys! Ir tu nesigydai! Kodėl?!“ Ūmai pagalvoju apie tuos visus indžius, sėdinčius man už nugaros, ir jaučiuosi sugadinusi jiems dieną. Pažvelgiu į Riką, bet jis nusisukęs ir užsidengęs veidą rankomis. Tik Marina keliais prišliaužia iki manęs ir stipriai apkabina, lyg jau dabar būčiau pasiekusi agoniją. Tarsi didžiausią paslaptį kuždu: „Aš kažką nujaučiau, bet vis maniau, kad tada geriau

mirti Himalajuose!“ Lhamo, šveisdama man į veidą aštrių, tarsi išgaląstų grūdų, šaukia: „Nesąmonė! Kvailystė! Tu privalai gydytis! Tu turi gyventi! Tu tokia graži moteris!“ („Nindžė“ reiškia „graži“. Lhamo tą meilingai skambantį komplimentą sako visoms.)

Orakulė man duoda ženklą prasisegti drabužius, Pala sugriebia už pečių. Tsering už rankų, Marina glosto galvą ir staiga Lhamo dantimis įsikerta į mano kūną. Ji kanda dar ir dar kartą ir kiekvieną sykį į sidabrinį dubenėlį išspjauna po riešuto dydžio kruviną gniutulą. Pradžioje net skausmo nejaučiu, tik kažkokį buką maudimą, lyg būčiau paveikta narkozės. Keisčiausia, kad neištrykšta nė lašas kraujo ir neatsiveria nė menkiausia žaizdelė. Tik Pala rūpestingai nuvalo iš įkandimo vietos prasiveržusį keistą, į kavą panašų skystį. Dordžė Jundronma įsako pasisukti į ją nugara, kažką murma maigydama stuburo slankstelius ir pirmą kartą nudžiunga atradusi kelis, sėkmę lemiančius apgamėlius. Girdžiu, kaip paėmusi metalinį instrumentą siurbia, tačiau triūbelė neliečia mano nugaros, nors jaučiu, kaip iš stuburo išteka kažkas vėsaus, veikiau panašaus į orą nei į skystį. Bet Lhamo burna pilna tos rudos tirštos masės. Visi, iš pradžių stebėję mane kaip naują, į sceną pakilusią aktorę, dabar tūno nudelbę akis į

grindis. Aš trokštu tik vieno, kad tai kuo greičiau baigtųsi. Štai šamanė jau ima savo magišką būgną, sugieda kelias mantras, beria grūdus, skaičiuoja, sunkiai dūsauja ir vėl sako: „Blogai... blogai... tu privalai gydytis. Tu privalai ateiti pas mane ir rytoj, ir poryt, ir sekmadienį į Ugnies apeigas.“

Nuslenku į savo vietą ir tarsi apmirštu. Atitokstu tik tuomet, kad Lhamo transas jau baigiasi. Ji pasisuka veidu į altorių ir užgieda skambindama varpeliu. Paskui ima dūsauti, aikčioti, vaitoti ir lankstytis kakta liesdama žemę. Ji nusimeta karūną ir kitą dievišką apsivilkimą. Kniūbsčia parkrinta ant čiužinio, raitosi tarsi apimta agonijos, tampoma spazmų ir mėšlungių. Šitaip kankindama Dordžė Jundronma palieka orakulės kūną. Tibetiečiai ir nepaliečiai tučtuojau išeina, tačiau suakmenėję, sukrėsti indžiai dar sėdi. Lhamo kurį laiką guli it negyva. Sujuda. Pasirąžo. Lėtai lėtai atsiklaupia. Meldžiasi. Atsisuka į mus ir peržvelgia žvitriomis juodomis akimis. Nusišypso. Ir kažkodėl atsiprašinėja: „Sorry... sorry... sorry...“ – kartoja. Rikas man šnabžda: „Šitaip ji bando paaiškinti, kad nėra ta pati būtybė kaip transo metu.“

Staiga prapliumpa raudoti Marina, šmaikštuolė, aštrialiežuvė, gyvenimo užgrūdinta, o dar ir nepri-

lygstama joginė, išsiraitanti visomis neįtikėtinomis, „Hatha jogos“ vadovėliuose nupieštomis asanomis. „Aš noriu gydyti taip, kaip ji, aš noriu, aš noriu... – sriūbauja keturiasdešimt penkerių metų moteris it maža mergaitė, – buvau septyniolikmetė, kai mirė mama, ir tuomet prisiekiau gydyti žmones. Aš išmoksiu gydyti taip, kaip ji...“

Pala atneša savo išvargusiai žmonai dantų šepetėlį, pastos, dubenį karšto vandens. Ji prausiasi, vis mus nužvelgdama ir šypsodamasi laužyta anglų kalba klausia: „Viskas gerai? Blogai? Daug problemų? Daug ligų? Daug skausmo?.. Aš nieko neatsimenu... Atsiprašau... Labai labai atsiprašau...“ Gražutė Tsering ir vėl mus vaišina arbata. „Man apsivertė visas pasaulis...“ – rauda Marina. Man irgi apsivertė. Bet norėčiau apie tai užmiršti. Užmiršti, užmiršti, užmiršti.

Kai išeinu į saulės nutviekstą, triukšmingą, nesibaigiančiais margaspalviais žmonių srautais patvinusią Katmandu gatvę, ima svaigti galva. Rikas be paliovos atsiprašinėja ir lemena, kad jaučiasi kaltas dėl to, kas įvyko. Argi kažkas atsitiko? Marina, išpurtusiu nuo ašarų veidu, tikina, kad viskas bus gerai. Kas bus gerai? Tik Boudhanatho akių žvilgsnis mane sugrąžina į vėžes, nes staiga suvokiu, kad ir

koks didelis mano skausmas ar išgąstis būtų, jis tėra niekis prieš Amžinybę. Tuomet visai aprimstu ir vėl valandų valandas stebiu dykvietėje verdantį gyvenimą arba žiūriu į dangų, kuriame lėtai, beveik nemojuodamas sparnais, ratus suka didelis, vienišas, įstabaus grožio erelis.

Kaip ir buvo liepta, imu kas dieną lankytis pas Lhamo. Dabar ji mane sodinasi priešais save pirmąją, o kiek atitokusi nuo vis skausmingesnių procedūrų ir „Mo“ burtų, kurie kaip ir anksčiau nelemia nieko gera, stebiu, kaip Lhamo gydo ligonius. Bergždžiai stengiuosi paaiškinti tai, kas nepaaiškinama, suvokti, kas nesuvokiama, įspėti neįspėjamą.

Lhamo savo kūną kosminėms jėgos arba dievybei Dordžei Jundronmai atiduoda kasdien, išskyrus pirmadienius, kai sau leidžia truputėlį pailsėti. Per vieną seansą ji priima penkiolika, dvidešimt, trisdešimt žmonių. Tiems, kas trokšta slaptumo bei konfidencialumo, tenka arba susitaikyti, kad bus apžiūrimi publikos akivaizdoje, arba išvis orakulės paslaugų atsisakyti. Tik sergančiuosius venerinėmis ligomis ji priima atskirai ir sakosi tokių pacientų ypač nemėgstanti. Dordžė Jundronma verčia Lhamo įpulti į daugybę fizinių bei psichinių jėgų kainuojantį transą net tuomet, kai ateina vienas vieninte-

lis nelaimingasis. Deivė stengiasi padėti visiems, nors jeigu liga beviltiška, ji tiesiai apie tai pasako. Kaip rašoma slaptoje šios deivės istorijoje, ji pati dažniausiai tik nustato ligą ir negalios priežastį, o gydo kitos mistinės būtybės iš jos palydos, kurios taip pat įsikūnija į Lhamo. Pavyzdžiui, kandžiojasi ir „išsiurbinėja“ dangiškas šuo vardu Kjitrapala. Po kelių susitikimų su šia paralelinių pasaulių būtybe vos begaliu paeiti iš skausmo, o visas mano pilvas nusėtas kumščio didumo mėlynėmis. Tačiau guodžiuosi tuo, kad nei Kjitrapala, nei Dordžė Jundronma manęs dar neatstūmė, vadinasi, dar galiu turėti viltį. Lhamo atsisako gydyti kraujo ligas ir AIDS. Taip pat jai ne visada sekasi įveikti ypač stiprių dvasių bei demonų apsėstuosius.

Lhamo kaipmat diagnozuoja ligą ir jos priežastį, anaiptol ne visada priimtiną vakarietiškam protui. Štai pusamžiam, keistos negalios kamuojamam prancūzui, kuriam kiti gydytojai buvo įtarę net AIDS, ji pasakė: „Tai – nagos*. Į tave įsikūnijo, ne, tave įsimylėjo naga. Ar tu buvai Olandijoje?! Apstulbęs ligonis sumurmėjo: „Taip.“ Dordžė Jundronma užtraukė progiesmiu laibu mergaitišku balseliu: „Olandija – graži šalis, ar ne? Ten daug gėlių ir daug vandens, ir žmonės ten labai patrauklūs, ar ne? Tokios vietos

patinka nagoms...“ Prancūzas teįstengia suvapėti: „O jūs ar buvot Olandijoje?“ Deivė kvatoja: „Ne! Ką aš ten veikčiau?! Olandijoj, berniuk, tave nužiūrėjo naga, galbūt ji net turėjo moters pavidalą, nagos mėgsta gražius vaikinus, bet myli savotiškai, siurbia iš jų visas gyvybines jėgas...“ Prancūzas pasimuisto ir suvaitoja: „Mano žmona olandė... Nejaugi ji...“ Dordžė Jundronma kvatoja: „Kvaily, tavo žmona ne naga.“ Meta grūdus ant būgno, paskaičiuoja ir priduria: „Sekmadienį ateik į Ugnies apeigas.“

Užsieniečiai pas Lhamo plūste plūsta, o kai kurie, patys pasigydę, atneša dar ir artimųjų nuotraukas. Tai, kaip orakulė diagnozuoja ir gydo per atstumą, taip pat stulbina. Tuomet ji paima vieną khadako galą, ant kurio deda fotografiją, o kitą įduoda prašytojui. Lhamo visada pakomentuoja atvaizdą, nors jo ir nemato transe aukštyn užverstomis kūniškosiomis akimis. „Oi, kokios žavios tavo dukrytės... tamstos motina tikrai per griežta... šis vyras nėra laiminas... savo šunį šerk natūraliu maistu...“ Taip, yra ir tokių, kurie atneša savo pasiligojusių keturkojų nuotraukas. Lhamo suskambina varpeliu ir iš nesančių pacientų ima siurbti tą patį rudą skystį, spjaudyti guzus ir akmenukus, o khadakas jos laikomame gale nusidažo kažkuo panašiu į sukrešėjusį kraują.

Per visą tą laiką tik kartą mačiau, kaip Lhamo pralaimi. Tąsyk prieš ją atsisėdo graži, prabangiai apsirengusi, auksu pasipuošusi kokių trisdešimt penkerių metų nepalietė, kurią už abiejų alkūnių prilaikė vyras ir sūnus. Apsėstoji. Nelaimingoji jau iš pat pradžių atkreipė dėmesį tuo, kad niekaip nereagavo į aplinką, sėdėjo tarsi ištikta katalepsijos, tačiau Lhamo transui prasidėjus staiga atkuto, ėmė siūbuoti tolydžio suūkdama kaip hiena. Dordžė Jundronma, išvydusi šią pacientę priešais save, tiesiog sužvėrėjo, nuplėšė nuo jos visus auksinius papuošalus, išardžiusi dailią šukuoseną ėmė tąsyti už plaukų, mušė, plakė kardu ir gerai išgaląstu peiliu badė gerklę, krūtinę, basas pėdas. Orakulės net veidas išsipūtė ir pamėlo, o apsėstoji tik nykiai ūkavo hienos balsu. Tas pats pasikartojo kitą ir dar kitą dieną, kol galiausiai apsėstajai, kaip, beje, ir man, liko vienintelis šansas – Ugnies pudža*.

Kai dabar paskaičiuoju, matau, kad mano gydymasis pas Lhamo tetruko tik dvi savaites, nors atrodė, kad jis tęsiasi mėnesių mėnesius. Mano gyvenimas įgavo nepaprastai vienodą ir tikslų ritmą, kaip ir kiekvienos sunkios ligonės. Kad kaip tik tokia esu, Lhamo primindavo kas antrą dieną, kai ateidavau į jos gydymo seansus.

Transui pasibaigus, ji man neleisdavo išeiti, vaišindavo gardžiais pietumis, daug juokaudavo laužyta anglų kalba pasakodama savo biografiją ir nė per nago juodymą neprisimindavo visų tų niūrių, vos prieš pusvalandį pasakytų nuosprendžių, negailestingai iškritusių buriant „Mo“. Paskui grįždavau į savo kambarį, užsidarydavau nuo viso pasaulio ir piešdavau. Ne, jau ne mirtį. Tik kažkokį nenuspėjamą maginį virsmą, į kurio verpetus buvau patekusi. Vakarais eidavau prie Boudhanatho stupos ir beveik iki išsekimo po žvaigždėtu dangum sukau ir sukau aplink ją ratus prašydama stebuklo. Kasnakt atsisveikindama su stupa ilgai žvelgdavau į kosminio Budos akis, įvykdančias kiekvieną troškimą ir žadančias viską: gimimą, gyvenimą, mirtį.

Dabar esu kaip niekad rami, o jei ir pravirkstu, tai tik iš dėkingumo, net iš kažkokio kūdikiško susižavėjimo, nes jaučiuosi atsidavusi neišmatuojamai, neaprėpiamai jėgai. Nes atrodo, kad mane globoja ir gydo ne tik dievybė Dordžė Jundronma, kurią aš taip mėgstu įsivaizduoti ant balto žirgo skriejančią per mėnesienos užlietus sidabriškus kalnus, bet ir pats Tibetas. Ne fizinis nūnai beišnykstąs iš pasaulio žemėlapių, o metafizinis Tibetas, kuris buvo, yra ir bus. Todėl kai Rikas kone kasdien man suranda po

naują gydytoją – japonę, reikì specialistę, tamangų šamaną, Šaolinyje studijavusį indžį su kažkokiomis homeopatinėmis panacėjomis, kategoriškai atsisakau pas juos vykti. Kartoju – mane išgelbės tik Tibetas. Tik Dordžė Jundronma ir Tibetas.

Ateina ir Ugnies pudžos diena. Į šias apeigas kiekvienas privalo atsinešti devynių rūšių vaisių, devynių rūšių gėlių ir po kąsnelį kiekvieno tą dieną valgyto maisto. Lhamo „operacinės“ viduryje statomas didelis špižinis dubuo su rūpestingai sukrauta malkų krūvele. Tai – aukuras. Aplink jį ratais, kvadratais, trikampiais ir kitomis maginėmis figūromis surikiuotuose mažuose sidabriniuose indeliuose sudėtos atnašos: ryžiai, miežiai, lęšiai, sezamas, pupelės, žirniai, cinamonas, kamparas, sviestas, jogurtas ir t. t. Dideliame dubenyje pūpso kalnas žalios mėsos. Į kitus talpius indus atėjusieji sudeda gėles, vaisius ir maisto likučius. Paskui, kaip ir per Šiugsepo čiodo apeigas, kiekvienam duodamas tešlos gumulėlis, kurį reikia pridėti prie visų savo skaudulių, už negalias „atsakingų“ čakrų įsivaizduojant, kad ligos į jį susigeria. Visa tai suminkoma į apvalų gniutulą ir užantspauduojama į juodus suodžius padažytais abiejų rankų nykščiais. O tuo metu Lhamo, nugnybusi gražiausius gėlių žiedus, puošia altorių.

Mes susodinami aplink aukurą. Pala visus apjuosia iš penkių spalvų siūlų suvyta virvele. Taip sukuriama Ugnies pudžos mandala. Esantieji jos viduje gali jaustis ramūs ir saugūs, tačiau atsidūrusieji anapus maginio rato rizikuoja sugerti į save juodas, neigiamas, pavojingas energijas, kurios ritualo metu iš ligonių bei apsėstųjų bus išvarytos. Todėl į Ugnies pudžą neįleidžiami jokie smalsaujantys žiūrovai, šiaip jau pakankamai gausiai susirenkantys į kitas orakulės apeigas.

Transas prasideda staiga ir labai intensyviai. Šį kartą aukso spalvos apsiaustu ir geltona karūna pasipuošusi Dordžė Jundronma atrodo itin grėsminga. Ji taip daužo savo pirmąją auką, žilagalvį Los Andželo profesorių, besiskundžiantį gyvenimo džiaugsmo ir energijos stygiumi, kad kiti ritualo dalyviai, „meškos ligos“ suriesti, ima vienas po kito lakstyti į išvietę, nors orakulė šaukia, kad nevalia ardyti magiško mandalos rato. Su kiekvienu nelaiminguoju Lhamo elgiasi vis kitaip: kam spjaudo į veidą nes deivės seilės turi maginę galią, ką bado ugnyje įkaitintu durklu, kam per galvą daužo pagrindiniu Dordžės Jundronmos simboliu – Ilgo gyvenimo strėle su penkių spalvų kaspinais ar motiniškai pamasažuoja dangiškojo šuns Kjitrapalos sukandžiotą, mėlynėmis

nusėtą kūną. Šį kartą ir jos magiškas būgnas atrodo gerai nusiteikęs, nes visiems pranašauja vien tiktai šviesią ateitį. Visiems, išskyrus apsėstąją, kuri negailestingai apdaužyta tik paūbauja hienos balsu, ir, matyt, mane.

Staiga paniškai išsigąstu, nes, atrodo, kad kaip tik čia ir dabar išsispręs mano likimas, todėl vis atidėlioju tą mirties nuosprendžio akimirką, o prie Lhamo ateinu paskutinė. Ji neįtikėtinai ilgai čiuopia mano pulsą, nors to šiandien nedarė niekam kitam, net apsėstajai. Pakaitinusi rankas virš ugnies, vėl kažko ieško mano kūne. Ji manęs nemuša, o tik glosto. Gulinčio nemuša, ar ne? Ima būgnelį. Beria grūdus. Skaičiuoja. Labai tyliai prisikišusi prie manęs, taip, kad niekas negirdėtų, sako: „Man atrodo, kad viskas gerai. Tu sveika. Tu laimingoji. Tu išrinktoji.“ Aš sukūkčioju, o ji mane apkabina ir glaudžia prie savęs. Karūnuotoji deivė. Dordžė Jundronma. Amžinasis Tibetas, kuris buvo, yra ir bus. Taip kurį laiką mes ir sėdim apsikabinusios, šventos ugnies nušviestos maginio mandalos rato centre.

Kai sugrįžtu į savo vietą, visi, staigaus impulso pagauti, susikimba už rankų tarsi susigiminiavę. Dordžė Jundronma, sumetusi į piestu stojančią ugnį visas atnašas, išskrenda į savo anapusines buvei-

nes. Lhamo atrodo kaip niekad pavargusi, bet iš įvairiausių pasaulio kampelių kažkieno valia čion suvesti žmonės dar nenori skirstytis.

Pagaliau visiems pakilus ir susiruošus eiti, Pala kiekvienam duoda po paslaptingą lauknešėlį. Į jį sudėta mėsa, kuri per apeigas buvo pagrindinė juodų jėgų sugėrėja, bei kitos ugniai nepaaukotos atnašos, kuriomis dabar galima išsipirkti iš nelabų dvasių, nagų ir karminių kreditorių. Pala įspėja, kad tai labai pavojingas nešulys, su kuriuo reikia elgtis kaip su laikrodine bomba. Maginis ritualas bus užbaigtas tuomet, kai maišelio turinį – ligas, neviltį, neigiamą energiją, blogą karmą – iškratysime kryžkelėje, tris kartus nusispjausime per kairį petį ir šiukštu nė už ką neatsisukdami nueisime. „Paprašykit taksistą kryžkelėj sustoti ir ramiai sau atlikite, kas pridera, – sako Pala kažko sutrikusiam Los Andželo profesoriui. – Nepaliečiams tai tikrai nepasirodys keista.“ Kiek apkvaišę išeiname į nakties tylą ir užkeiktos mėsos kvapais lodome visus Boudhanatho apylinkės šunis.

Paklusniai įvykdau kas liepta. Grįždama į viešbutį dar pasišneku su Boudhanatho stupa ir iš jos akių matau, kad nei sau, nei kitiems nereikia aiškinti apie tai, kas ką tik įvyko.

AMALA IR PALA

Į Katmandu orakulę, kurią visi vadina Lhamo – Deive, dažniausiai kreipiuosi „Amala“. Tai reiškia „mamą“. Šitaip tibetiečiai kalbina visas vyresnio amžiaus moteris. Tikrasis jos vardas Dolkar irgi šventas, reiškia Baltąją Tarą. Tačiau pati Lhamo Dolkar save laiko paprasta, niekuo neišsiskiriančia persona. Mistiškuoju amatu ji užsiima septynetą metų ir sakosi nujaučianti, kad Dordži Jundronmai savo kūnu pasitarnauti galės dar trejus. „Aš gimiau tais pačiais 1935 metais, kaip ir Dalai Lama, – sako Dolkar. – Kai tau stukteli šešiasdešimt antri, jautiesi toli gražu ne kaip jaunystėj.“

Dolkar gimė Tibete, Sakjos vietovėje, nuo mažumės buvo labai darbšti, paslaugi ir tvarkinga. Tačiau paauglystėje ją ėmė kamuoti galvos skausmai, svaigulys, atminties sutrikimai ir nesugebėjimas susikaupti prie vieno darbo bent kiek ilgesnį laiką. Žmonės ėmė šnekėti, kad mergina kuoktelėjusi, tai labai priminė daugelio kitų Tibeto joginių bei šventųjų gyvenimo pradžią. Keturiolikos metų ji tapo vienuole, tačiau religinė praktika nepakeitė Dolkar, vadintos „ani njopa“ – „pamišusia vienuole“, keistoko

elgesio. Po kurio laiko ji atsisakė švento drabužio ir kaip piligrimė ėmė lankyti Budą menančias Indijos vietas. Būdama dvidešimt trejų metų ji sutiko jaunuolį, vardu Tenba, vėliau tapusį ištikimuoju Pala. Tais pačiais metais Dolkar pagimdė savo vienintelį sūnų Pasangą, apie kurį sako, kad šis buvo pradėtas mistiškame sapne. Berniukas augo gražus ir sveikas, tačiau būdamas maždaug trylikos metų irgi ėmė elgtis neįprastai, kaip kadaise jo motina. Ištisus aštuoniolika metų Dolkar ir jos sūnus gyveno kamuojami įvairiausių fizinių, psichinių bei dvasinių negalių, tačiau lydimi pasišventėlio Tenbos, „auksinio“ Palos. Šeima buvo labai neturtinga, o žmonės kalbėjo, kad dar ir piktųjų dvasių apsėsta. Vos tik jie kiek prasigyvendavo, Dolkar išdalindavo Tenbos darbu sukauptą turtą elgetoms arba į transą panašaus šėlo pagauta sunaikindavo visus namų rakandus. Pala net buvo Katmandu centre atidaręs mažą restoranėlį, kuris hipių laikais klestėte klestėjo, tačiau Dolkar ir jos sūnaus sveikata staiga labai pablogėjo ir Tenba nebepajėgė suderinti verslo reikalų su nuolatine slauga.

Maždaug prieš penkiolika metų, kai jie pasiekė patį skurdo dugną, kažkas patarė keliauti į Ladaką ir pamėginti ten prasigyventi neriant bei pardavi-

nėjant vilnonius megztinius. Bet ir čia keistoms, į apsėdimą panašioms būsenoms užėjus Dolkar išdalindavo Palos numegztus šiltus drabužius ir jo jau uždirbtus pinigus gatvėse žvarbstantiems vargšams. Kartą Tenba buvo net palikęs savo pamišusią žmoną, pasakęs, kad tokiai kaip ji geriau ne gyventi, bet mirti. Savaime suprantama, jis sugrįžo, nes šie du žmonės negalėjo ir negali gyventi vienas be kito. Tai akivaizdu ir dabar: Palai kur nors kelioms dienoms išvykus, Amala visai netenka ūpo, atgula į lovą ir atrodo, kad ši aukšta, galinga moteris be to sudžiūvusio visada besišypsančio vyrioko negali net kiaušinio išsivirti.

Ladake Dolkar sužinojo apie Sabu kaimelyje gyvenančią stebukladarę, orakulę, vardu Abhi Lhamo, ir nusprendė pas ją gydytis. Abhi, miniatiūrinė, labai judri moteriškaitė, kaipmat suprato, kad tibetietė anaiptol nėra pamišusi ir kad dievybė bando užimti jos kūną, tačiau neįstengia įveikti įvairių fizinių, psichinių bei dar subtilesnių trukdžių. Tariamai ligonei ji nieko nesakė ir daugiau nei metus iš jos kūno siurbė visokius energetinius „kamščius“ bei purvą, kuris nebuvo materialus, bet Abhi specialiai jį paversdavo bjauria, tamsiai ruda tyre, kad būsimoji orakulė matytų, kokia yra susiteršusi. Visą tą

laiką Dolkar gyveno baisiomis sąlygomis, teturėjo tik demblį ant plūktinės aslos Abhi Lhamo virtuvėje, visada pilnoje Ladako orakulės gausių vaikų bei giminaičių. Prisiminusi Tėją visa tai galiu kuo puikiausiai įsivaizduoti.

Laikui bėgant, Abgi Lhamo su savo paciente ėmė elgtis vis pagarbiau, per apeigas duodavo jai apsivilkti ritualinius drabužius ir sodindavo ant paaukštinimo. Kartą, kai Abhi Lhamo įpuolė į transą, ir į Dolkar kūną pagaliau nusileido dievybė. Tai nutiko dar kelis kartus, bet ladakietė niekaip negalėjo įminti naujosios viešnios iš kitų pasaulių vardo. Galiausiai pati būdama transe, ji sugiedojo šlovinantį pasisveikinimo himną ir paklausė Dolkar užvaldžiusios dievybės vardo. Ši taip pat dainuodama atsakė esanti Dordžė Jundronma. Žmonės, matydami, kaip giedodamos ir šokdamos kalbasi dvi orakulės, veikiau dvi deivės, jautėsi it perkūno trenkti.

Vėliau Dordžės Jundronmos orakulei buvo surengta dar daugybė egzaminų bei testų. Ji visus puikiai išlaikė. Tačiau žmonės nesiliovė kalbėję, kad Dolkar transo metu užvaldo ne deivė, o demonė, žemesniųjų pasaulių dvasia. Moteris vėl jautėsi labai nelaiminga, o sapnuose dažnai regėdavo vieną lamą, kuris žadėjo jai padėti. Kai nupasakojo savo regėjimus

Abhi Lhamo, ši pasakė, kad tai – Taglungas Rinpočė, labai gerbiamas ir stiprus žmogus. Dolkar buvo pakviesta pas jį atvykti kaip tik tuomet, kai Rinpočės šventykloje rinkosi visi garsiausi to meto orakulai. Ji užmiršo pasiimti deivės rūbus ir nejaukiai jautėsi tarp ritualiniais drabužiais pasipuošusiųjų. Dar blogiau, kai kitus ištiko transas, Dordžė Jundronma į ją nenusileido. Dolkar puolė prie Taglungo Rinpočės ir apsipylusi ašarom ėmė maldaut atleidimo, sakydama, kad niekada nepadarė nė mažiausios nuodėmės, tačiau visą gyvenimą baisiausiai vargo ir kentė gėdą. Rinpočė tą dieną oficialiai pripažino ją esant Dordžės Jundronmos orakule ir dar ilgai nelaimingąją moterį globojo.

Naujoji Dordžės Jundronmos orakulė pasižymėjo neįtikėtina jėga ir bambukiniai Abhi Lhamo instrumentai tiesiog lūždavo jos rankose kaip degtukai, o ligoniai krisdavo be sąmonės nuo žiaurių deivės išpuolių. Pala užsakė metalinius įrankius. Po kelių metų Dalai Lama specialiomis apeigomis sušvelnino jos jėgą ir tada pacientų dar padaugėjo. Savo karjeros pradžioje Lhamo gydė vien tik vargšus, luošius, elgetas ir už tai neėmė jokio užmokesčio. Neatstumdavo ji ir gyvulių, o ypač pagarsėjo, kaip pati juokdamasi prisipažįsta, išgelbėjusi gyvybę

jakui. Raguotį kamavo kažkokia nesuprantama negalia, o žmonės smalsavo, kaip orakulė atpažins ligą ligoniui, nemokančiam kalbėti. Magiškasis būgnas jai padėjo nustatyti ligos priežastį: tai buvo vinis, kažkada gyvulio praryta ir įstrigusi kakle. Lhamo ją išsiurbė ir jakas pasveiko.

Nors ir būdama garsi, Dolkar vis dar labai skurdo. Tuomet Taglungas Rinpočė ir kiti garbūs lamos patarė imti minimalų užmokestį už savo darbą. Jie teigė, kad tokio aukšto rango dievybės įkūnytoja privalo gerai maitintis, išsimiegoti, nusiprausti, žodžiu, turėti bent pakenčiamas buitines sąlygas. Kurį laiką ji su Pala, dabar jau tapusiu nepakeičiamu pagalbininku ir gydymo seansuose, gyveno Dehra–Duno mieste Indijoje, vėliau persikėlė į Katmandu. Lhamo ne kartą buvo paties Dalai Lamos kviečiama į Dharamsalą, kur, kaip pati sako, „išsiurbinėjo“ žmonių negalias po dvidešimt valandų per parą. Apie savo susitikimus su Jo Šventenybe ji atsimena tik tiek, kad visada nesuvaldomai raudojusi iš susijaudinimo, tačiau asmens sargybiniai porinę, kad su orakule kalbėdamasis Gjalva Rinpočė kvatodavęs ir būdavęs linksmas kaip niekad. Apskritai Lhamo pasakoja apie save labai nedaug, ypač apie tai, kas vyksta transo metu. Dordžė Jundroma turbūt atskleistų kur kas

daugiau paslapčių. Tačiau, norint gauti interviu iš dievybės, pirmiausia reikia pasirūpinti Dalai Lamos raštišku leidimu. Nežinau, kas tam ryžtųsi: ne sutikimą gauti, o kalbėtis su deive...

Pasak legendų, deivė Dordžė Jundronma Tibetą globojo nuo neatmenamų laikų, o VIII a. kartu su kitomis bono dievybėmis davė ištikimybės priesaiką Padmai Sambhavai ir taip atsidūrė budistiniame panteone. Ji priskiriama Džigten sungma – Pasaulio globėjų dievų grupei ir, priešingai nei Budos ar bodhisatvos, tebėra pririšta prie žemiškosios sferos karminiais ryšiais. Laikoma, kad Dordžė Jundronma vadovauja dvylikai kalnų deivių, vadinamųjų Tenma Čiunji, ir yra vaizduojama kaip jauna, graži moteris, jojanti ant žydro mulo. Sadhanose rašoma, kad visas jos pavidalas yra „akinamai baltas, nelyginant snieguota viršukalnė, apšviesta tūkstančio mėnulių“. Kairėje rankoje deivė laiko indą, sklidiną gyvybės eliksyro arba brangakmenių, o dešinėje – veidrodį ir strėlę, papuoštą penkių spalvų kaspinais. Šie atributai simbolizuoja svarbiausias Jundronmos funkcijas: gydymą, ilgaamžiškumo garantavimą, taip pat gebėjimą burti ir pranašauti. Poliruoto metalo veidrodį, tradicinį visų platumų šamanų, taip pat

Tibeto orakulų maginį įrankį, gydymui ar būrimui neretai naudoja ir pati Lhamo.

Bandydama nustatyti, kada Dordžė Jundronma pirmą kartą į ją įsiliejo, Lhamo prisimena Lumbinį, Budos Šakjamunio gimimo vietą. Tai visų piligrimų pamėgta vietovė, išoriškai gal kiek ir apleista, tačiau pasižyminti ypač giedra, švaria, jėgos pilna atmosfera. Į Lumbinį atvykusi Dolkar staiga susirgo, ėmė karščiuoti, silpti ir net manė, kad numirs. Vieną naktį, kai visi piligrimai kaip įprasta nakvojo lauke, vienuolyno kieme, Lhamo pažadino nepaprastai ryški mėnulio šviesa. Ji pramerkė akis ir išvydo didelį baltą jaką, kuris švytėdamas dar skaisčiau nei pilnatis pro užvertas duris įėjo į šventyklą. Paskui pasirodė dviem baltais, neapsakomo grožio žirgais pakinkytas vežimas, kuris tiesiog skriejo oru, o važnyčiotojas tviskėjo kaip dievas. Jie irgi kiaurai sieną įvažiavo šventyklon. Lhamo, pritrenkta ir apžavėta, iškart pasijuto geriau, karštis nukrito, negana to, į ją tarsi įsiliejo ypatinga, ligi tol nepatirta galia. Įdomu, kad kitoje budistams šventoje vietovėje, o būtent Budos Nušvitimą menančioje Bodhgajoje, mistinį kelią pradėjo Valstybinis Tibeto orakulas Nečiungas. Jis irgi pasakoja apie keistą, ties mirties riba vedžiojusią

ligą, sapnų bei regėjimų lydimą išgijimą ir po kurio laiko pasireiškusias orakulo galias.

M. Eliade knygoje „Šamanizmas. Archajiškosios ekstazės technikos“ analizuoja perkeičiantį tam tikrų ligų, tiek fizinių, tiek psichinių, aspektą, kai žmogus, įveikęs sunkią negalią ar net maksimaliai priartėjusią mirtį, staiga tarsi atgimsta, prisikelia nauju – šamano, žiniuonio, burtininko – pavidalu. Jis teigia, kad ligonis, kaip ir *homo religiosus*, atsiduria kritinėje gyvenimo situacijoje, atveriančioje žmogaus būties esmę: vienatvę, pavojus, išorinio pasaulio priešiškumą. Tačiau magas, žiniuonis, šamanas, orakulas yra ne vien paprastas ligonis, o išrinktasis, kuriam lemta įveikti savo negalią, buvusią tik išskirtinumo ženklu, charizma, dangiškuoju patepimu. Tas, kuriam skirta būti tarpininku tarp šio ir kitų pasaulių, ne tik išgyja, bet tampa sveikesnis ir stipresnis už kitus mirtinguosius. Mačiusieji šamanų ar Tibeto orakulų transus žino, kad šioms mistinėms pareigoms reikia ir ypatingos fizinės ištvermės, ir didžiausio susikaupimo, tikslumo, ir savotiškos dvasinės akrobatikos. M. Eliade pabrėžia, kad šamanas, žiniuonis, orakulas, žodžiu, *homo religiosus*, iš esmės skiriasi nuo psichiškai nesveiko žmogaus. „Dvasinis ligonis, – rašo jis, – yra nenusisekęs mistikas, netgi

mistiko karikatūra.“ Bendruomenės ar tautos, kuriose mistinės profesijos yra tradiciškai įprastos, sugeba atskirti sakralųjį „užvaldymą“ nuo psichozės ar pamišimo. Tam tikrais atvejais ligos, sapnai, regėjimai gali būti tarsi pirmoji iniciacija, perkeičianti profanišką, nepašvęstąjį individą į slaptų ir šventų sferų meistrą. Tai lydi jau visai konkretūs įšventinimo ritualai, o svarbiausia, ezoterinių žinių bei taisyklių, kurios nuo seniausių laikų perduodamos iš kartos į kartą, atskleidimas. Bendruomenė neabejoja, kad tas, kuris pats išsigydė sunkią negalią ar net sugrįžo iš ano pasaulio, jau pažįsta slaptą kiekvienos ligos „mechanizmą“ ir gali derėtis su mirtimi. Toks išrinktasis, pasak M. Eliade’s, įgyja ryšius su transcendentiniu būties lygmeniu, kurio apraiškomis bei galiomis įstengia naudotis daug veiksmingiau nei kiti, tačiau pats atsiduria profaniškojo pasaulio nuošalėje, tampa atskirtas nuo paprastų žmonių. Beje, šamanas, žiniuonis ar orakulas savo vienatvei jau yra parengtas tos izoliacijos, kurią suteikia liga, skausmas ar priešmirtinė būsena.

M. Eliade’s tyrinėjimai labai primena arba net patvirtina Lhamo Dolkar istoriją, tačiau neatskleidžia jos paslapties. Viena tokia paslaptis sukelia visą paslapčių griūtį ar įvaro aklavietėn, kai didžiausias

slėpinys ima atrodyti ne tik tai, kas vadinama „Dievu“, bet ir „žmogumi“.

Vakarais, apėjusi kokį dešimt ritualinių ratų aplink Boudhanatho stupą, atsisveikindama nusilenkiu ir kiekvieną kartą būnu sukrėsta jos pieštų akių žvilgsnio. Tiesa, sakyti, kad jos pieštos, manau, yra beveik šventvagystė. Tos akys žvelgia tarsi iš kito, Didžiojo, laiko su nenusakomu kosminiu beribio žvaigždėto dangaus smalsumu, su dieviška, pernelyg didinga, todėl žmogui nesuvokiama ir nejuntama užuojauta, su atlaidžia šventybės, stebinčios profaniškąjį vyksmą, nuostaba.

O tas vyksmas siaurose gatvelėse aplink Didžiąją stupą virte verda. Patamsy, kai liepsnoja laužai, prie kurių šildomasi, gaminamas maistas ar deginamos šiukšlės, kai keliaujantys pardavėjai rituališkai susipakuoja savo prekes, pradėdami apvytusiomis daržovėmis ir baigdami pavargusiais variniais dievais, kai išgabenami boschiški luošiai per dieną elgetavę Boudhanatho prieigose, viskas primena trumpą atilsį po žūtbūtinio mūšio, o žmonių giminė pritrenkia jokių atsparumo ribų nebuvimu. Man, kaip bet kuriam kitam, bent kartą gyvenime tenka apstulbti, kad priklausau šiai, žmonių, genčiai. Aš, ne savo valia čia atsidūrusi, ne savo valia išeisianti, lygiai kaip

jie, kartais net prieš savo valią privalau būti. Būti ne tik čia ir dabar, bet per amžių amžius, milijonus kartų gyvendama, mirdama ir vėl atgimdama. Tik iš budistinių vienuolynų sklindančios rūsčios vakarinės giesmės dar primena apie kitokį, irgi žūtbūtinį pasiryžimą: išsivaduoti, anot M. Eliade's, išsiveržti iš laiko, sudaužyti geležinį būčių ratą, įveikti žmogaus „esančiojo" dalią ir pasiekti nirvaną. Tačiau, kas žino, ar tai įmanoma?

Mano vakarietiškas protas audžia vis tankesnį ir tankesnį abejonių voratinklį. Prisimenu C. G. Jungą, priešingai nei Buda, netikėjusį galimybe rasti žmogiškosios kančios pabaigą ir tvirtinusį, kad visa mūsų būtis tėra viena kitą palaikančios priešybės, potvyniai ir atoslūgiai, džiaugsmas ir skausmas, diena ir naktis. Prisimenu japonų vienuolio, apdainuojančio Nušvitimą, eiles, kuriomis D. T. Suzukis užbaigia vieną iš budizmui skirtų savo knygų, o praregėjusiojo giesmės paskutiniai žodžiai tokie: „Dabar, kai visas esu nužertas šviesos, jaučiuosi toks pats nelaimingas kaip prieš tai." Argi šitai nėra pati gardžiausia duona abejonėms?

Abejonės man kelia siaubą, jų apnikta jaučiuosi kaip žmogus, išsiruošęs ilgon kelionėn ir savo noru tempiantis sunkiausių akmenų prikrautą maišą. Da-

bar suprantu, kodėl už abejones Dharamsaloje rinpočė mane pasmerkė 100 000 metų būti pragaruose. Abejoju viskuo, nors taip trokštu tikėti, pasitikėti, paklusti, nes žinau, kad tik tai pagaliau man atneš išsvajotąjį saugumo jausmą, ramybę, pusiausvyrą. Pavydžiu Larai, kasryt it lėles perrenginėjančiai dievų statulas ant savo puošnaus altoriaus, sudarinėjančiai slaptas sutartis su dievybėmis, bandančiai jas papirkti gardžiu maistu, pinigais, maldomis, todėl jaučiančiai jų globą, nepuolančiai į nevilties prarajas, o jei ir puolančiai, tai visada galinčiai nusitverti kokios dieviškos rankos, švento drabužio skverno ar pati išganingai būti nutverta. Pavyzdžiu net pamišusiai „Ruskajai krasavicai“, kuri išmesta iš visų Dharamsalos viešbučių pavogė kažkokios tibetietės asmens dokumentus ir į juos įklijavusi savo nuotrauką galų gale Simloje sėdo į kalėjimą. Bet tai nesukėlė jai abejonių, nesumenkino tikėjimo, nes tam, ką dievai myli, jie atima protą. Pavyzdžiu Marinai, gydytojai iš Piterio, kuri staiga užsispiria tapti Dordžės Jundronmos užvaldyta, išmokti orakulės amato, dešifruoti šamanistinę misteriją. Veltui Rikas jai aiškina, kad yra neišmokstamų, neįmanomų dalykų. Veltui dėstau, kad čia reikalingas

ne žinojimas, o tikėjimas, be kurio užplūs abejonės, pasmerkiančios 100 000 metų pragaruose.

Marina, nešina dovanomis, kas rytą skuba pas Katmandu orakulę. Transui prasidedant ir baigiantis, ji rauda taip, tarsi būtų beprarandanti viską pasaulyje, o kai sugrįžusi pasakoja man, ką tą dieną regėjo, irgi negali sulaikyti ašarų. Lhamo sako, kad skausmingoji Marinos būsena ir nesuvaldomo verksmo priepuoliai yra geras ženklas: galbūt Dordžė Jundronma ją pasirinko. Bandydama kaip nors Mariną paguosti, pritariu, tačiau mudvi žinom, kad tai – netiesia. Po Ugnies pudžos ir savo stebuklingo išgijimo daugiau nebeinu stebėti orakulės transų. Dar kartą, kaip ir keliaudama po Ladaką, jaučiu, tarsi aš pati arba mano likimas būtų nubrėžęs neregimoje erdvėje nesančią, bet tobulą figūrą. Užburtą ratą su Jėgos tašku centre. Ratą, pro kurį niekada neįžengs jokios abejonės. Užtat Marinos abejojimo kančios dar tik prasideda.

Iš pradžių racionalioji, ironiškoji, sarkastiškoji Marina išgyvena įžengimo į stebuklo erdvę euforiją. Per gydymo seansus ji stengiasi atsisėsti kiek galima arčiau transo apimtos Lhamo, laiko savo glėbyje iš skausmo ar siaubo rėkiančius ligonius, pavaduodama Palą servetėlėmis šluosto iš jų kūnų varvantį rudą

skystį ir padavinėja orakulei sidabro dubenėlius, į kuriuos ši išsiurbusi spjauna drebučių pavidalo gumulus, akmenis ar druskos kristalėlius. „Tai tikrai žmogaus kūno substancijos, – tvirtina Marina. – Aš dirbau prozektoriume ir su niekuo nesupainiosiu vidinių žmogaus kūno darinių spalvos ar kvapo.“ Ta mažytė, tvirta it titnagas moteris, anksčiau švytinčiomis, o dabar visą laiką užverktomis akimis, staiga nusprendžia iš esmės keisti gyvenimą. „Na ir kas, kad man keturiasdešimt penkeri metai?! – sako ji. – Tik nežinau, kaip pasakysiu savo draugams, kad ketinu mesti puikiai susiklosčiusią karjerą, gerą algą, butą ir pusbadžiu gyventi Katmandu tam, kad būčiau tibetietės šamanės mokine, vildamasi, kad į mane įsikūnys Himalajų dievybė. Jie juk mane uždarys į beprotnamį!“

Tačiau kartą Marina grįžta perbalusi ir atrodo itin sukrėsta. „Gal tave jau ištiko transas?“ – teiraujuosi labai nuoširdžiai. „Ne, – šnabžda ji, – aš įsitikinau, kad visa, ką išsiurbia Lhamo, nėra tokie patys augliai ar akmenys, kuriuos išoperuotų chirurgas. Gerai viską ištyrinėjau ir įsitikinau. Jie materialūs, bet aš negaliu suvokti kas tai. Jeigu jie ne iš ligonio kūno, tai kaip atsiranda Lhamo burnoje? Juk seansui baigiantis, po kokių trisdešimties paci-

entų tos paslaptingos, tamsios medžiagos, mėsgalių ir akmenėlių būna pilnas dubuo...“ Ji pasiteiravusi Lhamo, kas tai, o orakulė atsakiusi, kad tai – *ligos priežastis*. Negalios šaknis esanti jau nebe fiziniame žmogaus kūne. Lhamo pasakojusi, kad anksčiau ji tą priežastį tiesiog išsiurbdavusi ir nurydavusi, tačiau Mokytoja Abhi patarusi materializuoti ir išspjauti tarsi kokį negalios fantomą, kad ligonis patikėtų išgijimu. Ji paklususi, tačiau kada ir kaip tai, kas neapčiuopiama, transo metu įgauna formą, ji nežinanti. Marinai, priešingai negu man, abejonės tik sustiprina tikėjimą. „Aš šventai tikiu Lhamo, – sako ji, – matau, kad ji diagnozuoja ligą geriau nei visa rinktinių profesorių komisija ir gydo taip, kaip vien tik deivė tegali: nešališkai, besąlygiškai, nesavanaudiškai. Esu paprastas žmogus, bet trokštu šito stebuklo išmokti! Ypač po to, kai Lhamo išgydė tave.“

Dabar nesijaučiu pasveikusi, kaip vos prieš mėnesį nesijaučiau ligone, tik žinojau mirtį esant visai čia pat, negalėjau nė atskirti, ar paniškai jos bijau, ar beatodairiškai, nors ir bijodama, trokštu. Kažkur buvau skaičiusi, kad Australijos aborigenai turėjo vieną įšventinimą, kurio metu žmogus buvo uždaromas ankštoje, tamsioje duobėje ir laikomas tol, kol akis į akį stodavo su visais jo gelmėse tūnojusiais

siaubais, o pirmiausia, žinoma, mirties baime. Kai ši būsena tapdavo beveik nebepakeliama ir įšventinamasis pradėdavo balansuoti ties pamišimo riba, su juo pasikalbėti ateidavo genties šamanas arba šamanė. Nes, pasak M. Eliade's, tik ypatingą šamanišką patirtį turtintis žmogus, ekstazėje ar transe pažinęs mirties mitologiją bei jos „gedulingą geografiją", gali padėti ir kitam visą šitą suvokti. Beje, slapčiausios žinios apie mirtį visada yra ir slapčiausios žinios apie gyvenimą. Jos neperduodamos žodžiais. Gautos jos pakeičia viską ir nieko. Juk, kaip rašė M. Eliade, „pasaulyje nevyksta nieko nauja, nes viskas yra tik pirmapradžių archetipų kartojimas". Dabar tik taip galėčiau paaiškinti savo stebuklingąjį išgijimą, už kurį visada būsiu dėkinga Katmandu orakulei Lhamo. Tačiau kaip kad ji po transo jau nebeprisimena, ką tik buvusi deive, aš irgi stengiuosi tą perdėm paslaptingą savo gyvenimo tarpsnį pamiršti.

Dažnai lankausi Lhamo namuose, bet tik tuomet, kai pasibaigia transas ir išsiskirsto visi ligoniai. Amala jau būna kiek nusnūdusi po tiek jėgų atėmusio Dordžės Jundronmos nusileidimo ir sėdėdama lovoje žiūri televizorių. Ji nesipriešina jaunutės Tsering skoniui, todėl ekrane dažniausiai mirga vakarietiški „multikai", muzikiniai MTV klipai ar plevena

„Stiliaus“ manekenės. Lhamo visa tai sukelia juoko priepuolius, o paskui, žiūrėdama į kokį Tešlagalvį, skiauterėtą panką ar anoreksišką gražuolę perdėm ekstravagantišku drabužiu, ji ta pačia intonacija ir tais pačiais žodžiais kaip savo ligoniams ima kartoti: „Tiek problemų, tiek skausmo, tiek ligų... Vargšai, nelaimingi žmonės... Atsiprašau, atsiprašau, kad tik tiek galiu padėti... Atsiprašau...“ Tuomet ji ima savo malą, užsimerkia ir pradeda kalbėti mantras. Kartais Amala man pasakoja apie savo nelengvą gyvenimą, tai nusijuokdama iš savo varganų anglų kalbos žinių, tai apsiašarodama, kokią nors nuoskaudą prisiminusi.

Tuo metu Pala triūsia virtuvėje. Jis iš tiesų apdovanotas dideliu kulinariniu talentu ir kaskart primena, kad kadaise jo mažas restoranėlis buvo vienas geriausių visame Katmandu. Šių žmonių namuose pagaliau jaučiuosi saugi. Amalos ir Palos visa apimantis gerumas man sugrąžina ramybę bei pusiausvyrą. Dažnai galvoju apie taip mane sukrėtusius Lhamo transus, bet esu ne mažiau sujaudinta ir žemiškojo, žmogiškojo to, ką čia patiriu, lygmens. Juk akivaizdžiai matau tikrove virstantį idealą, apie kurį byloja budizmas ir kitos didžiosios pasaulio religijos: meilę savo artimui, nesavanaudišką troškimą

padėti visoms kenčiančioms būtybėms, sugebėjimą iš tikrųjų užjausti. Žinau, kad neturiu šių žemiškų galių. Todėl juo skurdesnė atrodau Amalos ir Palos gerumo šviesoje. Mano kelionė jau greitai baigsis ir galbūt šiuose žmonėse aš suradau Šambalą?..

Marina išvažiuoja taip ir neužvaldyta Himalajų deivės Dordžės Jundronmos. Rikas irgi ruošiasi išvykti Meksikon, prie piramidžių, į dievo Meskalito valdas, bet prieš palikdamas Katmandu mane supažindina su butaniečiu, kurį vadina „visokiausių makabrų meistru“. Iš tiesų šis žmogus gamina nuožmiųjų dakinių bei dakų kaukes čiamams, įvairius atributus čiodo ritualui, kapalas, o jeigu kam reikia, tai ir papuošalus iš žmogaus kaulų.

Butanietis, kaip Lhamo, įsikūręs daugiabučiame name, todėl užkopęs į trečią triukšmingos laiptinės aukštą ir paspaudęs gegute kukuojantį durų skambutį vargiai gali tikėtis makabriškos tantrinės mistikos. Jauna graži mergina pakviečia užeiti į smilkalais kvepiantį koridorių, prašo palaukti, o aš, dėbtelėjusi pro vienų durų plyšį, išvystu, pritrenkiantį vaizdą. Kaukolių kiaušų krūvoje sėdi žavingas, ilgaplaukis, didžiaakis kūdikis, galintis būti mažuoju Buda, mažuoju Krišna ar mažuoju Kristumi, ir romiai sau žaidžia su šiais šiurpiais barškučiais. Netrukus pasirodo pats Meistras, apskritaveidis, besišypsantis, švelnių manierų butanietis. Paėmęs

ant rankų tobulą sūnų, vis dar įsitvėrusį kaukolės taurės raudonai dažytu dugnu, jis maloniai sako, ką tik gavęs puikios darbinės medžiagos. Kaukoles jau mačiau, o šlaunikauliai kanglingams, sugrūsti metalinėse dėžėse, atrodo nelabai estetiškai. Visa tai dabar vežama iš Indijos ir kartais būna nesklandumų pasienio muitinėse. Anksčiau Tibete tokios medžiagos buvo į valias, nes mirusiuosius ne degindavo, o atiduodavo plėšriesiems žvėrims ar paukščiams, tad ir kapalų bei kanglingų meistrams šis tas likdavo.

Senose šamanistinėse tradicijose, vėliau, ypač Azijoje, paveikusiose įvairias mistines doktrinas, pavyzdžiui, tantrizmą, žmogaus skeletas, kaulai ar kaukolė buvo ne mirties, tačiau atgimimo, magiško perkeitimo simbolis. Budizmas tam suteikė papildomų semantinių prasmių: makabriškieji ritualiniai reikmenys turėjo priminti, kad tik tas, kurs perprato žmogiškosios būties laikinumą, pažins ir amžinybę.

Butanietis šiomis temomis kalba su melancholišku poeto susižavėjimu. Rodydamas jau padarytus damaru iš kaukolės kaulų ar skardžiabalsius kanglingus prisipažįsta dabar turintis itin daug užsakymų, ypač iš Vakarų. Prieš penkiolika metų, kai studijavo Jugoslavijoje, net ir ten buvo norinčių užsisakyti kapalą ar „Dvasių žvejį“ iš žmogaus

šlaunikaulio. Ko šis kartais tantrinio jogo rūbus dėvintis žmogus galėjo mokytis Belgrade, man taip ir nepavyksta išsiaiškinti. Sužinau tik tiek, kad po metų studijas nutraukęs, nes ten buvę neįmanoma atsidėti Dharmai. Belgrade pasiliko dvi jo žmonos ir vienas sūnus. Prisiminęs socialistinę Jugoslaviją butanietis priduria... rusiškai: „Strašnoje vremia" ir sako, kad ten itin puikiai jautęs Kalijugą artėjant į pabaigą...

Tas pokalbis man nemaloniai primena, kad netrukus turėsiu iš čia išvažiuoti, nors ne Lietuva, ne Vilnius ir ne gimtieji namai man atrodo atgrasūs. Tačiau keliaudama po Himalajus jaučiuosi bent kiek nutolusi nuo to baisaus pasaulio, kuriame anot M. Eliade's, „šiuolaikinis žmogus yra negrįžtamai integruotas į istoriją ir pažangą, o istorija ir pažanga abi yra nuopuolis, reiškiantis galutinę archetipų ir kartotės rojaus pabaigą". Kad ir ką vadinčiau savo Tikraisiais Namais – Tibetą, kurio niekada neregėjau, amžinuosius Himalajus, nesančią Šambalą, kad ir kaip skausmingai jų ilgėčiausi, tai yra tik troškimas sugrįžti į antlaikiškąją Pradžių pradžią.

Apie visa tai galiu kiek tinkama mąstyti stebėdama gyvenimą dykvietėj, kurią vis dar vadina Naga Talapa kapinynu. Vieną naktį jau nė nesuabejoju,

kad šiai vietai vėl lemta tapti tuo, kuo kadaise yra buvusi. Ima drebėti žemė. Iš pradžių tik keletą akimirkų tetrunkantis, lengvas ir švelnus sūpavimas, toks nežymus, jog gali manyti tik šiaip sau galvą apsisukus. Tačiau apie vidurnaktį namą jau kaip reikiant supurto, nors jei ne visoje apylinkėje staiga pasiutę skalyti ir staugti šunys, būčiau tai palaikiusi tik nemaloniu sapnu. Požeminiai smūgiai kartojasi dar sykį, o po trečiojo jau džeržgia viso statinio langų stiklai, tarška stogo skarda, dunksi sienose įtaisyti vamzdžiai, trinksi kažkokie krintantys rakandai, dzingsi dūžtantys indai, sakytum, koks barškutis, kratomas įpykusio kosminio kūdikio ranka. Dabar jau nėra jokių abejonių, kad tai žemės drebėjimas. Kiek suglumstu, nes jaučiausi mirtį nuo savęs atitolinusi, o dabar ir vėl atsiduriu jos akivaizdoje. Nors kažkas iš pačių sielos gelmių man šnabžda, kad galiu būti visiškai rami, imu elgtis tiesiog gėdingai. Užuot atsisėdusi meditacine poza ir pradėjusi ramiai sau kartoti mantras, vizualizuoti Prieglobsčio medį ar nuosekliai prisiminusi, kaip dabar grimsiu į Mirties bardo: žemė nusileis į vandenį, vandenį išdžiovins ugnis, ugnį išsklaidys vėjas, vėjas ištirps erdvėje, o svarbiausia, užuot nepaliovusi galvoti apie Vaiskiąją šviesą... puolu ieškoti paso. Kituose kambariuose

taip pat girdėti šurmulys, o kai, pasiėmusi, kas, mandding, svarbiausia: asmens dokumentą, aviabilietus, pinigų likučius ir mažytį, visur mane lydintį Budą, išeinu koridoriun, ten jau randu visus, evakuacijai pasiruošusius viešbutėlio gyventojus. Jiems vadovauja aukštaūgis akiniuotas prancūzas, rašytojas, niekada nesiskiriantis su pagrindiniais šio amato atributais – pypke ir bloknotu. Čia, Katmandu, jis rašo kažkokį lyginamąjį darbą apie Budą ir Kristų, bet atrodo tiesiog asmeniškai nekenčiąs tiek vieno, tiek kito. „Mieli ponai ir ponios, – kreipiasi jis į mūsų mažą, viso labo penkių asmenų būrelį, – mes esame ketvirtame namo, kurio konstrukcijos sulipdytos nepaliečių snargliais, aukšte. Patys įsivaizduojate, kaip žavingai visa tai grius, o mūsų lavonus išrengs marodieriai, o paskui suės šunys.“ Žemė, tarsi patvirtindama jo žodžius, dar kartą sudreba. „Siūlau eiti į laukymę“, – didingu mostu pakviečia jis ir mes pasileidžiame tekini, lyg namas jau griūtų.

Mes tipename paskui kandumu trykšte trykštantį prancūzą siauru takeliu, o šis, prisidegęs pypkę, pareiškia: „Čia, mano mieli, galėsite pasirinkti kur numirti. Kairėje – žmonių šūdai, dešinėje pridergta šunų ir karvių. Esu šią laukymę neblogai išstudijavęs, kaip ir ponia iš romantiškosios Lietuvos.“

Nors mūsų grupelė ir nedidelė, tačiau joje kaip tyčia atsiranda jaunų žydų porelė, išgyvenusi didįjį žemės drebėjimą Kalifornijoje. Abu tikina pirmuosius smūgius čia, kaip ir ten, buvus kokių aštuonių balų pagal Richterio skalę, o tai ženklas, kad jie dar kartosis ir kartosis kelias dienas, savaitę ar mėnesį, kol Katmandu bus nušluotas nuo žemės paviršiaus. Vienuolynuose įsižiebia šviesos, pasigirsta trimitų trelės, būgnų dudenimas ir giesmė. „Dievų tarnai prabudo, – šiepiasi prancūzas. – Norėčiau tikėti, kad jų maldos gali turėti įtakos žemės gelmėse besiveriantiems tektoniniams lūžiams...“ Klausydamasi iš visų pusių sklindančio didingų giesmių aido dar kartą pasijuntu kaip kokia išdavikė. Todėl atsisveikinu su neįvykusios nelaimės draugais ir sugrįžtu į kambarį. Žemė dar kartą sudreba, bet šį sykį jau silpniau, tarsi rimdama. Negaliu atsikratyti įspūdžio, kad ji, tarsi milžiniškas iškankintas gyvulys, nori mus visus nusimesti nuo savo kupros, nelyginant dėles ar kokius kitus parazitus.

Kitą rytą visi tik ir šneka apie žemės drebėjimą. Tibetiečiai viską nuleidžia juokais, prisimena panašų įvykį buvus prieš kokius penkerius metus. Tuomet sugriuvę daug namų, bet labiausiai nukentėję turčiai, o ne elgetos. Vienuolynų nelaimė suvis nelietusi.

Tačiau indžiams viskas atrodo dramatiška. Vieni bando sprukti iš miesto, nes niekas nežino, kada žemė ir vėl sudrebės. Tie, kurie pasirinko Budos doktriną, kai pažvelgė į akis savo baimėms, dvasinei sumaiščiai ir prisirišimams, apie praėjusią naktį kalba kaip apie pralaimėjimą. „Man tai visiškas fiasko, – pasakoja Lora, buvusi tapytoja avangardistė iš Niujorko, tačiau prieš keletą mėnesių tapusi budistų vienuole. – Pabudau nuo tų smūgių. Namo šeimininkas tibetietis pasakė, kad kai žemė dreba, visi protingi žmonės eina prie Boudhanatho stupos. Ji niekada negrius. O jei ir grius, tai mirti tokioje šventoje vietoje bus palaima. Tačiau pagalvojau, kad aplink stupą stovi daug visai nešventų namų, kurie, be abejo, mane ir priplos, todėl nusprendžiau sprukti į netoliese esančią plynaikštę. Blogiausia, kai ėmiau svarstyti, ką reikėtų su savim pasiimti. Pirmiausia susipakavau viską, kas stovėjo ant mano altorėlio, nors žinojau, kad prisirišimas prie Dharmos daiktų, vis vien yra prisirišimas. Tada pasiėmiau savo mokytojų nuotraukas, o paskui dar ir negatyvus. Fotoaparatą. Tačiau jeigu liksiu gyva, mąsčiau, man prireiks vandens filtro, prikaistuvio, termoso ir, be abejo, miegmaišio. Išeidama dar užgriebiau šokolado atsargas. Atrodžiau kaip krovininis mulas, ką jau

ten kalbėti apie vienuoliškus neturto įžadus. Kaip tikras priekaištas toje dykvietėje ant kupsto sėdėjo mažutėlė tibetietė senučiukė. Ji su savim turėjo tik Maldos malūną ir budistų rožinį. Taigi mes surengėm nedidelę šokolado puotą lojant šunims ir žemei drebant. Ta senučiukė klusniai valgė, nors žinau, kad tibetiečiai nemėgsta saldumynų...“

Sklido kalbos, kad kituose Katmandu rajonuose sugriuvo daug pastatų ir net buvo žuvusiųjų, bet ta diena po žemės drebėjimo turtėjo kažkokio keisto žavesio. Pavakare aplink Boudhanatho stupą būriavosi kaip niekad daug žmonių, o visai sutemus ant jos terasų susėdo vienuoliai ir pasišviesdami žvakėmis bei aliejaus lempelėmis pradėjo savo apeigas. Kad ir ką sakytų kandusis prancūzas, šie žmonės raudonais drabužiais darė viską, kad pasaulis negriūtų, o aš jais šventai tikėjau.

Apie tai, kad Didžioji stupa bus sugriauta, Padma Sambhava pranašavo dar VIII a. Jis sakė, kad tikroji Boudhanatho vertė, jo mistinis kūnas yra nepažeidžiamas ir nesunaikinamas, tačiau fizinis, fenomenalusis šio statinio pavidalas yra pasmerktas irti, dūlėti, sunykti, kaip ir visos kitos formos nuolatos besikeičiančiame pasaulyje. Stupa grius Kalijugos viduryje arba pabaigoje. Šį niūrų laikotarpį, pasak

Guru Rinpočės, pranašaus tokie ženklai: žmogaus viltys ir galios mažės, o tamsiųjų jėgų svoris augs, tačiau dėl savo beribio egocentrizmo tai įžvelgti galės ne kiekvienas. Korumpuoti ir savanaudžiai asmenys vadovaus daugeliui šalių, o vulgarūs demagogai taps apskričių karaliukais. Jaunos mergaitės mokys vaikus mokyklose. Girtuokliai aiškins kelius į Laisvę, bus paisoma padlaižių ir prisitaikėlių patarimų, klastingi apsišaukėliai dėsis įvaldę ir demonstruos magines jėgas, plepumas ir tuščia iškalba užgoš teisybę. Arogancija kels ant pjedestalo profaniškumą, proletarai valdys valstybę, karaliai taps elgetomis, skerdikai ir žmogžudžiai bus pasaulio lyderiai, skrupulų neturintys prasisiekėliai užims aukščiausias pareigas. Kiekvienas vyras, moteris, vaikas bus užvaldyti nebesutramdomų tamsybės galių. Šių laikų ženklu bus ir nauji, fantasmagoriški drabužiai, kuriuos žmonės dėvės atsisakę senųjų tradicijų. Net vienuoliai vaikysis madų, o vienuolės staipysis prieš veidrodžius. Vyrai bus pasileidę ir gašlūs, o moterys perdėm įmantrios. Egoizmo, piktavališkumo, kerštingumo, žiaurumo dvasios įgaus vis daugiau pasiutimo, visur sklandys paranojiškos paskalos, o nerimas vers nuolat keisti drabužių ir papuošalų stilių. Bendruomeniniai žmonių ryšiai

bus sunaikinti, o kiekvienas veiks tik iš egoistinių paskatų. Malonių jūra išdžius. Magiškasis mazgas, tramdęs demoniškąsias jėgas, bus atrištas, o dangiškoji styga, palaikiusi žmogaus tikėjimą ir sielos harmoniją, nutraukta.

Tame pačiame tekste, pavadintame „Didžiosios Boudhanatho stupos legenda“, Padma Sambhava išpranašavo ir tragišką Tibeto likimą. Jis numatė, kad į Sniegynų šalį įsiverš nenusakomai gausi kinų kariuomenė ir plūsdama iš slėnio į slėnį siaubs kraštą kaip viską pelenais paverčiantys žaibai, o pavergtųjų nevilties šūksniai dar daugelį metų aidės lyg griaustinis ir baimės riksmai skardens lyg garsas, kurį sukelia praskrendantis drakonas. Pusė Tibeto žmonių bus negailestingai išskersta, žudomi vienuoliai ir net garbiausieji lamos. Šventyklos bus išplėštos, nuniokotos, paverstos dvokiančiais, mėšlinais tvartais arba gyvulių skerdyklomis. Vienuolynai virs dykvietėmis, o sugriauti kaimai visai ištuštės. Šventraščiai bus trempiami į dulkes, o dievybių statulos ar tapyti jų atvaizdai desakralizuoti, pardavinėjami turgaus kaina pamiršus jų tikrąją vertę. Vagys ir apsišaukėliai tyčiosis iš žmonių. Tibetas bus nusiaubtas ir išniekintas. Likę gyvi per šį holokaustą ieškos prieglobsčio Sikime, Butane, Nepale, Indijoje

ar įsikurs slaptuose Himalajų slėniuose. Prisirišusieji prie žemės ar turto ir todėl niekur nebėgę su visais savo gyvuliais bus išžudyti barbarų. Juoda negandos šmėkla ilgai siaubs visą šalį.

Ne mažiau niūrios yra Padmos Sambhavos pranašystės ir apie dvasinę žmonijos ateitį. Nors Guru Rinpočė tada kalbėjo tik apie budizmą, manau, dabar tas pat pasakytina apie visas didžiąsias pasaulio religijas. Jis šitaip bylojo: „Kai religinės žmonijos pareigos bus pamirštos, tamsos gaivalai, anksčiau tramdyti ritualais, išsilaisvins ir tūžmastimi užvaldys kiekvienos savo kelyje sutiktos būtybės protą." Suklastotos doktrinos pakeis Budos ar kitų pranašų žodį arba jis bus aiškinamas tik kaip savų nuopuolių pateisinimas. Atsiras daug klaidingų bei klastingų kelių, anksčiau nepažymėtų jokiame tikrosios sielovados žemėlapyje, ir bus minios jais einančių. Pasklis galybė ydingų dvasinių praktikų. Tai, kas anksčiau laikyta anatema, taps gerbtinu elgesiu, paskubomis sukurpti idealai prieštaraus ilgaamžei tradicijai, visi geri papročiai ir dori įpročiai bus atmesti, o jų vietoje klestės niekingos naujovės. Pasauliečiai užplūs vienuolynus ir nesigėdys vaidytis ar muštis priešais altorių. Asketai nusileis iš savo olų kalnuose ir lepinsis derlinguose slėniuose, o jogai taps pir-

kliais. Vienuoliai turės šeimas, o aukščiausio rango dvasininkai imsis plėšimo, vagysčių, prievartos arba pasiskelbę armijos generolais savo bendruomenę kvies kariauti. Netvarka virs chaosu, o žmogaus sielą apėmusi panika sklis, sakytum, išdžiūvusiam miške gaisras. Aukščiausios tantros mokytojai klaidžios it alkani šunys gatvėmis, o tikėjimą praradę klystantys jų mokiniai riaumos kaip liūtai džiunglėse. Egoizmo ir piktavališkumo įkūnytojai taps labiausiai garbinamais mokytojais, o tikrasis tantros pasekėjų mokymas bus plūstamas, iš Slaptojo Guru nurodymų tyčiojamasi, Budos priesakai niekinami, jogų ir šventųjų patarimai negirdimi. Šventą vienuolio drabužį dėvės kvailiai ir niekšai arba vienuoliai dabinsis užsienietiškomis drapanomis. Žmonės kalbės maldas ir mantras siekdami vien tik savanaudiškų ar piktavališkų tikslų. Eidami klystkeliais, jie įklius į savo šlykščių poelgių spąstus. Nuo žmonių giminės nusigręš net dangiškieji globėjai, kurių vietą užims klastingi ir godūs apsišaukėliai.

Žemiškasis chaosas sutrikdys dangiškąją tvarką. Planetos išlėks iš orbitų, žvaigždės pabirs iš savo konsteliacijų, pasirodys skaisčiai liepsnojančios kometos, nešančios ligi tol negirdėtas, nenuspėjamas nelaimes. Siautės ir įprastinės negandos – liūtys,

potvyniai, viesulai, gaisrai, žemės drebėjimai. Štai tuomet ir sugrius Didžioji Boudhanatho stupa. Iš viso Kalijugos vidurį pranašaus šimtas vienas negandos ženklas.

Kadangi viskas šiame pasaulyje vyksta kaip potvynis ir atoslūgis, po žiemos ateina pavasaris, o naktį seka diena, tad ir juodžiausiuose, Padmos Sambhavos išpranašautuose laikuose atsiras prošvaistė. Tiesiog pats tamsos jėgų spaudimas, jų trintis įskels šviesos kibirkštį, kuria bus žmogus, prilygstantis senųjų laikų pranašams bei išminčiams. Dieviško įtūžio pagautas, užuojautos visoms gyvoms būtybės įkvėptas, nesivadovaudamas jokiais savanaudiškais siekiais jis imsis atstatinėti Didžiąją stupą.

Darbo pradžioje pagalbininkų bus taip maža, kaip žvaigždžių vidudienio danguje. Tačiau jų pasiaukojamas darbas it šviesa pritrauks vis daugiau pasekėjų. Stupą atstatinės šimtas trisdešimt tūkstančių taurių pasišventėlių, šimtas šeši giliausios maldos meistrai, aštuoniasdešimt aštuoni jogai, siekiantys vidinio vientisumo, aštuoniasdešimt laisvų ir dosnių rėmėjų, dvidešimt trys aiškiaregiai, aštuoni inkarnuoti slapčiausių doktrinų aiškintojai, penkios įsikūnijusios dakinės, septyni dakinių pašvęsti mokiniai ir dvidešimt penkios mokinės, išsilavinusios

mergelės iš gerų šeimų. Jiems bedirbant šviesos energija dar labiau akumuliuosis ir atgims keturi budizmo pamatus Tibete padėję stupos statytojai: Padma Sambhava, Šantarakšita, Trisongas Detsenas ir jo Ministras. Jei Didžioji stupa bus atstatyta taip, kaip čia išpranašauta, Himalajų tautos patirs dar vieną dvasinį pakilimą, Tibetas išsilaisvins ir Dharma vėl nevaržoma sklis ten, kur kadaise klestėjo. Vėl atsiras daug pasiryžėlių, nusprendusių siekti Nušvitimo.

Visa tai Guru Rinpočė pasakojo karaliui Trisongui Detsenui prieš dvylika amžių. Ką girdėjo, užrašė Ješė Tsogjal ir paslėpė Samijė vienuolyno sienoje. Buvo pasimelsta, kad deramu laiku atsirastų tinkamas žmogus, galintis atrasti, perskaityti ir kitiems paskelbti termà tekstą, parašytą dakinių kalba.

Slapta kalba, Milarepos vadinta „dakinių alsavimu“, kartais dar įvardijama kaip „prieblandinis šnekėjimas“, nėra nei poetizmas, nei metafora, o konkreti ženklų ir raidžių sistema, kuria perduodamos slapčiausios sakralinės žinios. Ne veltui Carlas Jaspersas pačias dakines vadino „transcendencijos šifru“. Tvirtinama, kad dakinių kalba yra neapsakomai imli ir didžiausių ezoterinių raštų tomai gali tilpti keliuose žodžiuose ar „sėklinėse“ raidėse. Todėl

iš jos verčiama be žodynų ar gramatikos vadovėlių ir pasikliaujama „kitu žinojimu“, turinčiu daugiau galios nei loginis mąstymas ar intelektas. „Kitas žinojimas“, pasak Čiogjamo Trungpos, taip pat nėra vien intuityvioji esybės dalis, nes net labai jautrūs, ekstrasensyvūs žmonės neįstengia suprasti dakinių šnibždėjimo. Tą kalbą išgirsti, pajusti, suvokti pajėgia tiktai išrinktieji. Kaip jau ne sykį minėjau, tibetiečiai nemėgsta abstrakcijų, todėl kai kartą virš vienos šventyklos Bire išvydau keistus rašmenis, nenustebau išgirdusi paaiškinimą, jog tai dakinių padiktuota ir jų kalba užrašyta sentencija.

„Didžiosios Boudhanatho stupos legenda“ turėjo net kelis atradėjus, todėl yra priskiriama „jangter“ arba „du kartus atskleistosios“ termà grupei. Termà išvertus reiškia „slaptą lobį“, t. y. brangiausias sakralines žinias, kurios ženklų, „sėklinių“ raidžių ar kokiais kitais kasdieniam, loginiam mąstymui dar sunkiau suvokiamais pavidalais buvo slepiamos šventyklų sienose, uolose, akmenyse, po vandeniu ar, pasak R. A. F. Thurmano, net būsimųjų atradėjų pasąmonėje. „Stupos legendą“ pirmasis XI a. atrado tertonas Lhatsunas Ngomo, tačiau nusprendęs, kad laikas ją plačiau paskelbti dar nepribrendo, vėl paslėpė. Kartais per anksti atskleistus termà teks-

tus atsiima jį pašnibždėjusios dakinės. Taip nutiko joginei Džetsunmai, per vieną naktį transe užrašiusiai nemažą traktatą, kurį, tertonei užmigus, paryčiais sudegino jos mokinė, vėliau pasiaiškinusi, kad slaptosioms žinioms bus saugiau Dakinių šalyje nei tarp nuopuolio epochos gyventojų. Pranašystės apie Boudhanatho stupą buvo atrastos ir antrą kartą. Praėjus maždaug keturiems šimtams metų po pirmojo, jas užrašė Sakja Zangpo ir išraižęs ant medinių lentelių atspausdino tradiciniu Tibete būdu.

„Didžiosios Boudhanatho stupos legenda", kaip ir kitas Padmos Sambhavos veikalas „Tibeto Mirusiųjų knyga", yra priskiriama „thodrol" rūšies šventraščiams. Tai reiškia, kad vien tik jo klausantis galima nusimesti kasdienio suvokimo pančius ir išlaisvinti sąmonę tyrai būčiai aukštesnėse sferose, Dakinių valdose. Jau apie pačius pirmuosius klausytojus – karalių Trisongą Detseną, jo palydą, Ješę Tsogjal ir kitus Padmos Sambhavos mokinius sakoma, kad šie buvo „apimti susižavėjimo bei palaimos, taip pat prisipildė ypatingos galios, padedančios ištverti Kalijugoje".

Daugybė Guru Rinpočės nusakytų nuopuolio ženklų jau dabar akivaizdžiai matyti. Deja, net jo pranašautasis dvasinis atgimimas tebus trumpa

prošvaistė vis tirštėjančiose besibaigiančios Kalijugos sutemose. Čia, kaip ir daugelyje kitų budistinių tekstų, pabrėžiama, kad esame įmesti į Tamsiuosius laikus ir pasmerkti juose būti. Pasak M. Eliade's, dabar kiekvienam lemta „pakęsti tai, kad gyveni pragaištingoje epochoje, suvokiant, kokią vietą užima ši epocha nuožulnioje kosminio ciklo trajektorijoje“. Tačiau, pasak šventųjų tekstų, žmogui taip pat suteikta galimybė nepasiduoti nuopuolio dėsniams, rasti savo – Šviesos skleidėjo – vietą Kalijugoje. Turbūt tai nėra koks globalinis, herojiškas uždavinys, veikiau skruzdės, tempiančios savąjį šapą į skruzdėlyną, kasdienė, todėl absoliuti pastanga.

LOSARAS

Losaras – tai tibetiečių Naujieji metai. Jie sutinkami pagal Mėnulio kalendorių ir švenčiami su visomis seniausių amžių dvelksmą, šamanistinių misterijų aidą išlaikiusiomis tradicijomis. Tai šventė, kuri tarsi perkeičia pasaulį ir visus jo gyventojus bent akimirkai sugrąžina į pirmapradį mistinį laiką, į Šambalos erdvę, vieną, vieningą ir vientisą. Jau visą savaitę prieš Losarą atliekamos įvairios apsivalymo apeigos. Vienuoliai, net patys mažiausieji, kurie šiaip jau pasikaišę šventų drabužių skvernus laigo po erdvius gompų kiemus, dabar nuo aušros ligi sutemų sėdi prismilkytose šventyklų salėse ir maldomis bei mantromis sukvietę galingiausias dievybes slaptais ritualais bando ištaisysi senųjų metų klaidas, nes tik taip galima atversti nepriekaištingai švarų Naujųjų puslapį.

Tai laikas, kada tramdomi demonai, pikto nešėjai, ligų sukėlėjai ir neviltį sėjančios dvasios. Šiems gaivalams spendžiami spąstai iš penkių spalvų siūlų arba bandoma juos įvaryti į nulipdytas iš tsampos tormas, nudažytas niūriausiomis spalvomis, kartais turinčias kaukolių, pabaisų su išvirtusiomis iš

orbitų akimis, didžiaburnių, ilgaliežuvių monstrų pavidalą. Visa tai bus sudeginta maginiam virsmui jau įvykus – pirmą Naujųjų metų dieną. Gompų kiemuose jau dabar kūrenasi laužai. Ugnis sunaikina apdulkėjusius, altorius puošusius khadakus, išblukusias popierines gėles, sudėvėtus vienuolių drabužius, sudūlėjusius, peilių apgraužtus ar kitaip laiko pažeistus ritualinius tekstus ir dar daugybę kitų, atitarnavusių maginių atributų, nes hierofaniškasis* šventyklų pasaulis Losarui bus atkurtas iš naujo. Vieną rytą ugnis užlieja net dykvietę po mano langais ir godžiai praryja šiukšles, išmatas, senos žolės stagarus ir visokias neregimas, ten turbūt knibždėte knibždėjusias blogybes. Turčių kiemuose vienuoliai, pasidabinę dievų drabužiais, iš spalvoto smėlio pila mandalas, o paskui ant jų kuria Ugnies pudžos laužus, gausiai aukoja Agnidevatai*, kad, kaip šnibždasi pro tvorų plyšius visa tai stebintys skurdžiai, sunaikintų blogą karmą, per metus ponų sukauptą nedorais, juodais, juodžiausiais darbais.

Aplink Boudhanatho stupą telkiasi vis daugiau piligrimų. Vieni čion atvyko iš Nepalo pasienyje įkurtų stovyklų tibetiečiams pabėgėliams, o kiti slaptais kalnų keliais atkako net iš paties Tibeto.

Kartais atrodo, kad tokį kelią šie žmonės sukorė vien tik tam, kad nusipraustų ir apsiskalbtų savo prasigyvenusių tautiečių įkurtuose viešbučiuose. Kažkur buvau skaičiusi, kad Sniegynų šalies gyventojai maudydavosi tik kartą per metus Losaro išvakarėse. Bet dabar girdėdama laisvūniškas kalniečių dainas vandeniui šniokščiant ir šniokščiant, o paskui matydama krūvas purvo kiekvienoje dušinėje esu priversta tuo patikėti. Antra vertus, visa tai turbūt turi metafizinę, simbolinę prasmę, kur jau čia neprisiminsi M. Eliade's teigusio, kad visa, kas susiję su Naujųjų metų švente, yra jau ne paprastas apsivalymas, o „praslinkusio laiko atšaukimas" ir „gimimas iš naujo". Iš tiesų visi šie žmonės, vakar dar atrodę kaip pavargėliai, kelio negandų išblukinti piligrimai, pirmą kartą didmiestin patekę puslaukiniai nomadai, Naujųjų metų rytą tarsi atgimsta, persimaino, virsta ne tik Pasaulio stogo, bet ir Dangaus gyventojais, pasipuošusiais šilku, brokatu, kailiais, auksu ir brangiaisiais akmenimis. O ką jau kalbėti apie jų švytinčius laimingus veidus!

Losaro išvakarėse prausiama netgi Didžioji stupa ir visa armija kaip nykštukai jos papėdėje atrodančių dažytojų, apsiginklavusių kibirais su kalkių skiediniu, grąžina Boudhanathui dieviškai baltą

pavidalą. Aplink stupą vešėjusios penkiaspalvės Maldos vėliavų džiunglės negailestingai išdraskomos ir išblukusios lungtos* metamos ugnin su visomis jau pasenusiomis, galios netekusiomis praėjusių metų maldomis, mantromis, viltimis. Boudhanathas žvelgia žydromis, ką tik perdažytomis akimis į netikėtai atsivėrusią erdvę, kuri tarsi šviežiai suarta dirva vėl pasiruošusi priimti naujus žmonių maldavimus bei troškimus. Dvi pirmąsias Losaro savaites čia bus kabinamos šviežutėlės, ryškiaspalvės Maldos vėliavos su tokiomis aiškiomis raidėmis, kad, rodos, net gali girdėti jų šventą skambėjimą.

Losaro išvakarėse prie Boudhanatho nusileidžia kalnuose meditavę vienišiai, kurių neįprasta išvaizda traukia visų žvilgsnius, tačiau jų akyse regėti tik tobulybę pasiekusi būsena, kurią A. Wattsas vadino Pirmąja budizmo pamoka: „Aš pasiduodu, nebesiekiu, nebesitikiu, nebesiviliu, nebeplanuoju, nebesmalsauju, nebesigraužiu, aš tik stebiu. Stebiu ir esu.“ Nes nėra Kelio ir nėra Tikslo, nei laimėjimo, nei nesėkmės. Ir nėra gyvenimo prasmės. Tačiau tai tik dalis tiesos. Antroji, neišreiškiama žodžiais, bet bylojanti apie tikrąjį džiaugsmą ir laisvę, spindi Himalajų vienišių akyse. Štai senas vienuolis, su odine prikyšte, prie delnų prisitaisęs medines

kaladėles. Jis giedodamas eina ratu aplink stulpą ir daro „ilgus“ nusilenkimus: tarkšt, aidžiai suploja sau virš galvos, nykščiais liečia dulkiną, iki kraujo pratrintą kaktą, gerklę, širdį, tarkšt, remiasi į žemę, taaarrrkšt, šliaužдamas grindiniu išsitiesia visu ūgiu, vėl pakyla, apsisuka ratu it čiamo šokėjas – tam tam tararam, žengia tris neapsakomai lengvus, grakščius žingsnius ir vėl tarkšt, pats save karūnuoja pamaldžiai sudėtais delnais. Jo akys tyros it žaidžiančio kūdikio. Man taip norisi pritykoti prie jo kiek galima arčiau ir tame tyrume nors truputį pabūti. Štai čiodpų būrelis: pusnuogis milžinas, apsisiautęs pajuodusia ožkena, viena ranka laikantis galingą damaru, o antrąja glaudžiantis ant jo kelių snūduriuojantį kokių ketverių metų berniuką; žilabarzdis kanglingo pūtikas, apsikarstęs daugybe amuletų ir užsivožęs keistą, į prapjautą moliūgą panašią kepurę; pusamžis, ilgaplaukis vyras, pusę veido it gangsteris apsirišęs juoda skarele, skambinantis varpeliu ir su vadžra braižantis ore magiškus ženklus. Štai jaunas susivėlęs, kažkodėl man Mauglį primenantis tibetietis vienuolio drabužiais, su sunkia kuprine ant pečių jau kelintą dieną einantis ir einantis ratus aplink stupą. Jis pulsuote pulsuoja paslaptinga, nežabota energija, nors vakare iš nuovargio jau vos

bepaeina ir šlubčioja. Kartą aptinku jį viršutinėje Boudhanatho terasoje, kur prie mažytėse nišose esančių akmeninių, formą beprarandančių, o gal tik ją įgaunančių dievybių maldininkai degioja žvakeles. Bet šis piligrimas sėdi nusiavęs batus ir su didžiausiu nustebimu apžiūrinėja savo žaizdotas, nutrintas kojas. Tėjoje jau įgavusi šiokios tokios felčerės patirties, todėl visada turinti su savimi pleistro, pasišaunu jam padėti, bet jaunasis jogas tik nusišypso. Nusišypso taip, lyg būčiau pasisiūliusi vandenį piestoje sugrūsti. Negana to, kiek pasiraususęs savo didžiojoje kuprinėje jis ištraukia idealiai baltą nosinaitę, ištiesia man, o kai paklausiu, ką su ja veikti, atsako: „Ašaras nusišluostyti.“ Ji tikrai man pravers, kai paliksiu Katmandu, tačiau dabar – Losaras, džiaugsmo metas.

Naujieji metai prasideda astrologų nustatytu laiku – pirmąją Jauno mėnulio dieną, labai ankstyvą jos rytą, apie antrą ar trečią valandą. Vienuoliai nemiega visą naktį, o šiose slaptose apeigose pasauliečiai paprastai nedalyvauja. Tačiau šventyklose rituališkai atperkamos ne tik vienuolių, bet ir visos bendruomenės nuodėmės. Didingai aidint kosmogoniškoms giesmėms atveriamas naujas laiko tarpsnis.

Paprasti tibetiečiai tą ypatingą dieną irgi pradeda labai anksti, tačiau ne maldomis, o sočiais pusryčiais. Šiai naujametinei puotai esu pakviesta pas Amalą ir Palą. Lauke dar tamsu, nors į akį durk, tačiau jaučiu, kaip pasaulis tveriasi, net vibruote vibruoja. Daugiaaukštis namas, kur gyvena Lhamo, jau pabudęs ir šventiškai klega, o savo buto tarpduryje, papuoštame naujomis Maldos vėliavomis, mane pasitinka plačiai besišypsantis Pala. Jis tiesia medinį Sėkmės simboliais išpieštą lovelį su dviem skyriais. Viename pripilta tsampos miltų, kitame – miežių grūdų ir viskas padabinta spalvoto sviesto gėlytėmis. Nenumanau, kaip dabar turėčiau elgtis, tad tik sugriebiu lovelį ir kvailai šypsausi. Pala nepaleidžia jo iš rankų ir paaiškina: po žiupsnelį abiejų atnašų reikia sviesti į orą dievams ir dvasioms, po žiupsnelį pačiai paragauti. Ta pati ceremonija mūsų lauks kiekvienos šventyklos prieangyje, o jų Losaro rytą bent kelias dešimtis aplankysime.

Mažytis Lhamo „priimamasis“, šiandien virtęs svetaine, padalintas į dvi dalis. Vienoje pusėje stovi stalas, apkrautas atnašomis, skirtomis dievams ir dvasioms, kitoje – padengtas mums. Ant abiejų žaliuoja po indą su miežių želmenėliais. Losaro proga tibetiečiai stengiasi pademonstruoti visą savo

kulinarinį meną, o vienas svarbiausių šios šventės patiekalų yra čiangò. Tai – saldi, karšta alaus sriuba su džiovintu sūriu, tsampos dribsniais, riešutais, razinomis ir kitokiais vaisiais. Nuo šio skanėsto įkaitę, įraudę ir dar labiau pralinksmėję tibetiečiai ruošiasi žygiui po visas apylinkės šventyklas. Amala prie čiangò nė neprisiliečia. Mat Losaro metu Dordžė Jundronma bet kurią akimirką gali ją užvaldyti, o ši deivė itin nemėgsta alkoholio kvapo. Lhamo krauna į didžiulius krepšius dovanas garbiesiems lamoms ir rinpočėms, nepamiršta vokelių su pinigais. Rūpestingai suvyniojusi į šilko khadaką paskutinįjį sako: „Štai visi pinigai, kuriuos pernai uždirbau. Dievų valia jie atsirado, dievams juos ir atiduodu. Negaliu kitaip. Abhi Lhamo mane net prikūlė, kai savo pirmuosius už gydymą gautus pinigus tuoj pat paaukojau vienuolynui." Paskui Amala ir Pala pasipuošia savo geriausiais drabužiais ir mes išeiname.

Kiekvienoje šventykloje kartojasi tas pats ritualas. Pirmiausia Pala iš virdulio, kurį nešasi su savimi, į varinius indelius, stovinčius prie altoriaus, įpila lydyto sviesto ir mes uždegame mar–mè lempeles. O jų čia jau liepsnoja šimtai. (Vakare ir Boudhanatho stupa tiesiog skendės viltingai virpančių ugnelių jūroje.) Tada pagerbiame visas altoriuose sėdinčias

dievybes kdadakais, nors kai kurių jau net akių nematyti per balto šilko pūsnis. Lhamo savo rožiniu liečia visų Budų ir bodhisatvų šventas rankas bei kojas taip jį pašventindama, naujai įjėgindama. Maldyklų grindys po naktį čia vykusių slaptų apeigų it sniegu nubertos ryžiais. Juos į erdvę saujomis mėtė vienuoliai įsivaizduodami nesuskaičiuojamas kosminėje mandaloje telpančias gėrybes, kurias visoms gyvoms būtybėms aukojo.

Pabendravę su taikiosiomis dievybėmis einame pas nuožmiąsias, kurių siaubingų veidų šiandien nedengia jokie šydai. Ant sienų čia kaba apdulkėjusios Juodosios skrybėlės, Mirties ir jos kraugeriškų palydovų užmigusios kaukės, šamaniški būgnai, išpiešti kaukolėmis ar iš baimės perkreiptais ego veidais. Šiose jėgos pritvinkusiose koplyčiose Lhamo visada ima krėsti drebulys ir Pala ragina greičiau eiti laukan, kad jos neištiktų transas.

Galiausiai ateina svarbiausias momentas: lyg iš po žemių išdygęs besišypsantis, labai paslaugus vienuolis mus veda pas kempo lamą. Skubame ilgais vienuolynų koridoriais, pilnais nerimastingo šventiško šurmulio ir mums, nepašvęstiesiems, nesuvokiamų paslapčių. Prie svarbiausių durų, kurias dažniausiai saugo vienuoliai – asmens sargybiniai,

paduodamas padėklas. Ant jo Lhamo sukrauna savo dovanas: vaisius, saldumynus, riešutus ir tą į khadaką suvyniotą voką. Garbingieji lamos ir rinpočės sėdi aukštuose sostuose ir tik vienas tulku, turbūt sutinkantis tik kokį antrąjį savo gyvenimo Losarą – ant amerikietės motinos kelių. Jie visi mus laimina apgaubdami įjėginančių mantrų debesiu, dovanodami šilko khadakus, užrišdami ant kaklų raudonas, geltonas ar juodas, nuo pikto apsaugančias virveles, vadinamas „sangdù“, jie liečia mūsų viršugalvius vadžromis, phurbomis, magiškais veidrodžiais, o kartais patepa kaktas šventais sinduros milteliais. Kai išeiname, koridoriuose mums ir vėl moja kaip niekad linksmi vienuoliai ir veda į kitus kambarius, kur padengti šventiniai stalai, o prie jų kiekvienas vienuolyno svečias vaišinamas kaip išsiilgtas ir ilgai laukas. Svečiai – lipte sulipusios visą amželį drauge nugyvenusios senučiukų poros, sveikata trykštančios matronos šilko rūbais, išdidūs khampos su dideliausiomis kailinėmis kepurėmis ir sieksniniais kardais, jauni tėvai su tokią ankstyvą valandą stebėtinai žvaliais kūdikiais, žavingos it besiskleidžiantys lotosai ilgakasės mergaitės – plūsta nenutrūkstamu srautu ir kartais net pristinga padėklų dovanoms

sukrauti. Visų nuotaika tokia pakili, lyg būtų ne į Naujuosius metus, o į Dakinių šalį įžengę.

Lhamo vis dažniau ima krėsti drebulys, o rankos, kaip transui prasidedant, nevalingai judėti. Ji sakosi nenorinti atkreipti į save dėmesio, todėl net kelis kartus pasilieka lauke ir sunkiai gaudydama orą sėdasi į pavėsį. Aš pritupiu šalia, o Pala, vienišas atnašautojas, valiūkiškai mums pamojęs eina šventyklon. Matau, kad Lhamo, pilama prakaito, kovoja su deive neleisdama jai savęs užvaldyti, dūsauja, vaitoja, grąžo rankas, šnabžda slaptas mantras ir jau atsidūrusi tarpinėje prieblandos erdvėje palaimingai šypsodama pusbalsiu uždainuoja.

Paskutinę aplankome Čiokji Njimos Rinpočės gompą. Apie šį didį lamą buvau daug girdėjusi ir net kiek nusiviliu erdviame, kilimais išklotame kambaryje išvydusi ant pagalvėlės, o ne soste sėdintį mažą, pusamžį, kiek į elfą panašų žmogelį. Jis šypsodamasis duoda ženklą prieiti arčiau ir laiminamas mūsų galvas paliečia sidabrinėje dėžutėje uždaryta Padmos Sambhavos relikvija. Lhamo akimoju ištinka transas. Ji atsiklaupia ir ištiesusi rankas į Rinpočę užgieda tuo keistuoju dakinės balsu, kuris kiekvienos patalpos uždarą erdvę tarsi paverčia neaprėpiamomis, aidžiomis, laisvės skrydžiui sutvertomis platybėmis.

Į kambarį kaip tik ima rinktis Čiokji Njimos mokiniai. „Dordžė Jundronma kažkodėl šlovina mane“, – žado netekusiems indžiams aiškina Rinpočė ir kokią akimirką atrodo labai prasikaltęs. „Njima, Njima, Njima...“ – gieda deivė, tik tiek aš ir suprantu. Tibetietiškas Rinpočės vardas reiškia saulę. Garbaus lamos veidas iš tikrųjų primena saulę, tokią, kokią ją piešia vaikai: kiek apstulbusio žvilgsnio, iš visos širdies išsyk linksmai ir liūdnai besišypsančią, švelnią ir šiltą. Šlovinančioji giesmė užsitęsia, Rinpočės adjutantai atneša dovanas, šį kartą skirtas jau pačiai Lhamo. Vis taip pat spindulingai šypsodamas, Čiokji Njima duoda vos pastebimą ženklą išvesti orakulę, o mudu su Pala vargais negalais įstengiame pakelti vibruojantį, neįtikėtinai sunkų deivės kūną iš vietos. Tarpduryje atsisuku Rinpočei nusilenkti, o jis, žiūrėdamas tiesiai man į akis, klausia: „Ar jūs čia ir dabar laiminga?“ Apstulbstu it gavusi įminti kokį zeno koaną ir tik neaiškiai numykiu: „Taaaip...“

Prie didžiosios Boudhanatho stupos, ant visų jos terasų ir laiptų jau būriuojasi minios. Atrodo, kaip kokio pirmykščio rojaus laikais, kai visi gyvi padarai vienas kitam buvo draugiški. Net ir gyvuliai čia susirinko: šen bei ten tarp žmonių įsispraudę romiai sau gromuliuoja karvės ar jaučiai, smagiai bliauna

asilai, palei Boudhanatho tvorą su besisukančiais Maldos malūnais glaustosi melancholiškas senas ožys, prie Ma Adžimos koplytėlės džiūgauja sočiai papenėti šunys, per akmenines dievų galvas liuoksi šventinio šėlo pagautos beždžionės, o danguje lyg kokios nežinomos jėgos plaikstoma vėliava, suausta iš plazdančių ir blizgančių sparnų, lakioja didžiulis balandžių būrys. Aukštai aukštai, palei pat saulę, ratus suka vienišas erelis. Jis sklendžia beveik nemosuodamas sparnais, neapsakomai lengvai ir grakščiai, nepalikdamas jokio pėdsako neregimuose keliuose. Įkūnyta laisvo skrydžio palaima...

Staiga pasigirsta vienu minios balsu rėkiamas „Lhaaaa–ooo...“, pakyla tūkstančiai rankų, iš jų ištrykšta baltutėliai tsampos fontanai, akimirkai sustinga milžinišku baltu debesiu, kuris su paskutiniuoju triumfališku atodūsiu – „...ooo...“ – laimę nešančiom dulkėm tyloje nusėda ant žmonių, tą sekundę apimtų begalinės vilties ir nežaboto džiugesio. Tuomet visa, metus trukusi manoji piligrimystė pasirodo tik kaip vienas palaimingas mirksnis. Kaip įjėginimas, vangas, pagaliau iš dakinių gautas Ženklas, kurio sulaukusi, galiu Kelionę į Šambalą pradėti.

Didieji dzogčeno mokytojai byloja: „Pradžia jau yra Tikslas, o Tikslas yra tik Pradžia,“ Arba: „PRADŽIA YRA KELIAS IR YRA TIKSLAS IR YRA PRADŽIA.“

1996–1997
Dharamsala–Lehas–Katmandu–Vilnius

Abhidharma (*skr.*) – budistinė doktrina, apimanti epistemologija, fenomenologiją, metafiziką ir psichologiją. Jos pagrindus padėjo pats Buda. Viena iš Tripitakos („trigubo krepčio“), seniausių budizmo kanoninių raštų dalių, šalia Vinajos (vienuolių gyvenimo taisyklių) ir Sutros*. Abhidharmos sričiai yra priskiriama nemažai kūrinių. Iš jų garsiausi yra šie: Budhaghošos teksas „Athasalini“, Vasubandhu „Abhidharmakoša“ ir Asangos „Abhidharmasamučaja“.

Agnidevata (*skr.*) – pusiau nuožmi dievybė, kviečiama į Ugnies apeigas. Ji yra raudona, turi tris veidus, šešias rankas, dažniausiai vaizduojama kaip Jab–Jum*. Agnidevatai aukojama didžioji dalis Ugnies pudžos* atnašų, kurios turi įvairias simbolines reikšmes: garstyčių grūdeliai pašalina kliūtis, ryžiai garantuoja ilgaamžiškumą, sezamo sėklos panaikina aukotojo blogus darbus, kviečiai pašalina fizinį nusilpimą, pienas daugina išmintį, tsampos* miltai prideda džiaugsmo ir t. t.

Agnis (*skr.*) – vienas iš svarbiausių hinduizmo dievų, karaliavęs ir vedizmo panteone. Tai – Ugnies dievas, įkūnijantis jos kuriamąją ir griaunamąją ga-

lią, pasireiškiantis saulės šiluma ir šviesa, žaibais, židinio liepsna ir t. t.

Amitabha (*skr.*) – vienos iš Penkių Budų šeimų* valdovas. Jis atstovauja Lotoso šeimai, siejamas su Vakarų kryptimi, ugnimi, pavasariu ir mistine Sukhavasti šalimi. Vaizduojamas kaip raudonos spalvos Buda, sėdintis lotoso poza su nektaro sklidinu indu rankose.

Amitajus (*skr.*) – Ilgo Gyvenimo Buda, siejamas su įvairiomis ilgaamžiškumą garantuojančiomis praktikomis bei ritualais, vaizduojamas meditacine poza, skaisčiai raudonos spalvos, su gyvybės eliksyro sklidinu indu rankose. Viena iš Amitabhos* emanacijų.

Apsara (*skr.*) – vedizme ir hinduizme pusiau dieviška moteriškoji būtybė, dangiškoji šokėja ir kurtizanė, suvedžiojanti asketus, o kartais net atimanti įsimylėjusiam žmogui protą.

Arhatas (*skr.* vertas, siekiantis) – žmogus, kuris budistinės praktikos vedamas įveikia savo nesuvokimą, aistras, paklydimus ir išsilaisvina iš ciklinės egzistencijos samsaroje*. Priešingai nei bodhisatva, jis nepasirengęs padėti kitiems kenčiantiems pasiekti Išsilaisvinimą. Arhatas tai hinajanos* idealas.

Asurė, asuras (*skr.*) – pusdieviai arba titanai, pasak budistinės mitologijos, gyvenantys viename iš Šešių samsaros lygmenų* ir nuolat kovojantys tarpusavyje.

Ašramas (*skr.*) – hinduizmo adeptų dvasinės praktikos ir asketizmo vieta, dažniausiai – vienuolynas, nors gali būti ir aplink savąjį guru (dvasinį mokytoją) susibūrusi pasauliečių mokinių bendruomenė.

Aštuonios pasaulietinės dharmos arba **Aštuonios pasauliečio blogybės:** turto troškimas ir skurdo vengimas, malonumų troškimas ir vargų vengimas, pagyrų troškimas ir peikimo vengimas, garbės troškimas ir negarbės vengimas.

Avalokitešvara (*skr.* Maloniai Žvelgiantis) – Visa Regintysis; Viešpats, kuris Niekada Nenusisuka nuo Kenčiančiųjų, viena populiariausių Tibeto dievybių, laikomas šios šalies globėju, įsikūnijusiu Dalai Lamoje. Pasak Legendos, šis Bodhisatva – nušvitęs asmuo, atsidėjęs visų kitų gyvų būtybių Nušvitimui*, taip kentėjo matydamas samsaros* gyventojų vargus, kad iš sielvarto jam plyšo galva. Dievai pasigailėjo bodhisatvos ir vietoj šios sutvėrė jam 11 galvų. Avalokitešvara dažniausiai ir vaizduojamas tokiu pavidalu, apsuptas 1000 rankų vainiko. Avalokitešvara – tai visa apimančios užuojautos ir mielašir-

dystės archetipas. Kaip ir viso Tibeto dievybės, jis turi ne tik taikų, bet ir nuožmų pavidalą – Hajagryvą*. Savo rūsčiuoju pavidalu jis kartais įsikūnija ir žmonių lygmenyje. Tokia jo emanacija buvo didysis tantrinio budizmo Mokytojas Padma Sambhava*. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Japonijoje ar Kinijoje, Avalokitešvara yra moteriškosios giminės dievybė. Tibetiečiai moteriškuoju jo pasireiškimu laiko Tarą*, pasak legendų, gimusią iš bodhisatvos ašarų. Tibete Avalokitešvara vadinamas Čenrezigu.

Avataras (*skr.* nužengimas) – hinduizmo dievo, norinčio daryti poveikį pasauliui, įsikūnijimas kokiu nors materialiu pavidalu.

Bardo (*tib.* tarp, tarpinė būsena) – budistinėje literatūroje išskiriami penki bardo tarpsniai: Natūralusis Gyvenimo bardo, Skausmingasis Mirties bardo, Sapnų bardo, Dharmos esmės arba Vaiskiosios šviesos bardo, Tapsmo bardo.

Bhikšu, bhikšuni (*skr.*) – pilnus įžadus davę budistų vienuoliai. Vyrams privalu laikytis 253 priesakų, moterims – 364. Pagal tibetietiškąją tradiciją moteriai tapti bhikšune neleidžiama, tačiau norinčios šiam luomui priklausyti dabar gali gauti įšventinimus kokioje kitoje mahajanos* budizmą išpažįstančio-

je šalyje, pvz. Taivane. Tibetietiškai pilnus įžadus davusieji vadinami „gelongais“ ir „gelongmomis“.

Bodhi medis (*lot. ficus religiosa*) – po juo prieš 2500 metų Bodhgajoje nušvito princas Sidhartha ir tapo Buda. Nuo to laiko šios rūšies medžiai budistų garbinami kaip šventi. Jie simbolizuoja šviesų protą, gerą širdį ir ypatingas dvasines galias. Pats žodis „bodhi“ sanskrite reiškia Pabudimą, Nušvitimą.

Bonas (*tib.*) – senoji Tibeto religija, vyravusi iki budizmo, panteizmo, šamanizmo ir magijos lydinys. Žodis „bon“ reiškia ir religiją, ir pagrindinį įstatymą, ir šventiką, juo buvo vadinama ir visa valstybė. Pasak legendų, bono mokymą iš Žang–Žung šalies, Tibeto kultūros lopšio, atnešė Mokytojas Šenrabas Mivo. Spėjama, kad kai kurias magines apeigas bonas perėmė iš Irano žynių. Jis buvo praktikuojamas ne vien Tibete, bet ir Kinijoje, Himalajų šlaituose ir turėjo įtakos net Sibiro tautų šamanistiniams kultams. Kai kurių tyrinėtojų manymu, bonas, viską kas geriausia perėmęs iš budizmo ir nieko savo neatmetęs, šiandien tebėta tikroji tibetiečių religija. Oficialioji linija teigia, kad įsitvirtinus budizmui, bonas natūraliai sunyko ir liko vos keli jo pasekėjai.

Centrinis kanalas – žr. Kanalai.

Čiagpori (*tib.* Geležinis kalnas) – seniausias Tibeto medicinos institutas, įkurtas 1696 m. netoli Lhasos. 1959 m. kinai okupantai sugriovė jį iki pamatų. Institute tradiciškai mokėsi tik vienuoliai ir medicinos studijos buvo derinamos su Dharmos* praktika. 1992 m. Čiagpori institutas atstatytas tremtyje, Dardžilingo mieste, Indijoje.

Čakra (*skr.* ratas) – žmogaus kūno energijos centras, esantis Centriniame kanale*. Tibeto tantrinė tradicija įvardija penkias, kartais tik keturias pagrindines čakras. Jos yra rato arba išskleisto skėčio formos. Nuo galvos centro it stipinai atsišakoja 32 energijos kanalai, nuo gerklės – 16, nuo širdies –8, nuo bambos – 64. Jogas, visą šią savo Subtiliojo kūno* sandarą turi išmokti tobulai vizualizuoti. Hinduistinė tradicija teigia, kad žmogaus sąmonė veikia trijų apatinių čakrų – muladharos, svadhišthanos ir manipuros lygmenyje. Pasitelkus mistinę, kūno apačioje snaudžiančią energiją Kundalini, sąmonę galime pakelti į aukštesniuosius centrus: višudhos, anahatos ir sahasraros.

Čakrasamvara (*skr.*) – nuožmi tantrinė dievybė, dažniausia vaizduojama Jab–Jum* jungtyje su raudona Vadžravarahi. Jo mandala primena besisukantį

ratą, o 64 Čakrasamvaros aspektai siejami su 64 bambos čakros* stipinais.

Čiangas (*tib.*) – tradicinis tibetiečių alkoholinis gėrimas, gaminamas iš miežių, kartais panašus į alų, o kartais – į silpną degtinę.

Čiūba (*tib.*) – tradicinis tibetiečių drabužis. Moteriškas panašus į ties liemeniu sujuostą sarafaną su plačiomis klostėmis užpakalyje. Vyriškas – į ilgą, sujuostą chalatą ilgomis rankovėmis ir labai plačia viršutine dalimi. Anksčiau į užantį, kaip į kokį maišą, buvo sudedami būtiniausi daiktai, nes ilgą laiką tibetiečiai nieko nežinojo apie kišenes.

Dakinė (*skr.*) – moteriškoji dievybė, įvairiais, taikiais ir nuožmiais, pavidalais pasirodanti tantros* adepto kelyje. Šios archetipinės figūros prasmė aiškinama labai įvairiai. Pasak XIV Dalai Lamos, dakinės yra trijų lygmenų. Aukščiausiajam priklauso Išminties dakinė, kuri yra ne kas kita, kaip absoliutus Tuštumos* ir Vaiskiosios šviesos* suvokimas, pats subtiliausias sąmonės lygmuo, pasireiškiantis Vaiskiąja šviesa. Norint šią dakinę savyje pagimdyti, dera atsisakyti grubiųjų proto sandų, o to pasiekiama naudojant vidinio karščio (tumo) praktiką. Tumo, dar vadinama „Nuožmia vidine moterimi“ arba „Įnirtingąja palydove“ ir yra antrojo lygmens

dakinė. Tam tikromis aplinkybėmis generuojant tumo pasitelkiama partnerė moteris – tai trečioji dakinės reikšmė. Tibetietiškai dakinė vadinama „khandro“ ar „khandroma“, o tai reiškia „žengiančioji dangumi“.

Dakinių šalis – Tyroji Vadžrajoginės žemė, sanskrite vadinama „Keadžra“, tibetietiškai – „Dagpa Kačio“, mistinė vieta, esanti anapus dualistinio samsarinio suvokimo. Pasak sakralinių tekstų, į ją patenkama pasiekus Nušvitimą* arba po septynių gyvenimų (budistiniu požiūriu tai nėra daug), paskirtų kasdienei Vadžrajoginės* sadhanos praktikai. Į Dakinių šalį subtiliausioji sąmonė gali būti išvesta ir phovos* pagalba. Tantroje* taip pat minima Vidinė Dakinių šalis, kuri yra nušvitusio, Tuštumą* suvokusio proto ir Vaiskiosios šviesos* sinonimas.

Dharma (*skr.*) – Budos mokymas, žinios ir praktiniai metodai, vedantys į Nušvitimą*. Taip pat reiškia materiją su visais jos regimais ir neregimais pavidalais, įstatymą, dėsnį. Antrasis „budistinės trejybės“ – Trijų Brangenybių dėmuo, kurias dar sudaro Buda ir Sangha*.

Dharmos ratas – Budos doktrinos ir jos skelbimo bei sklidimo simbolis. Budos Šakjamunio pamokslai buvo vadinami „Dharmos rato pasukimais“: pirmas

įvyko Sarnathe, giraitėje, kur Mokytojo klausėsi ne tik žmonės, bet ir elniai. Dharmos ratas su dviem elniais, patinu ir patele šonuose, puošia beveik visų budistinių šventyklų fasadus. Tai simbolizuoja ir patį Mokymą, ir tai, kad jo gali klausyti bei suprasti abi lytys.

Dharmapala (*skr.* Dharmos globėjas) – dievybė, dažniausiai nuožmi, sauganti Dharmą* ir jos sekėjus, kovojanti su žemiškaisiais ir transcendentiniais budizmo priešininkais. Dharmapalos yra įvairių lygmenų: tai Budų ar bodhisatvų emanacijos, taip pat dvasios ir demonai, kuriuos nušvitę asmenys sutramdė ir prisaikdino, kad tarnautų budizmui. Tradiciškai kiekviena sekta ir kiekvienas didesnis vienuolynas turi savus dharmapalas.

Dievybės joga – tantrinė praktika, kurios metu, remiantis tam tikromis, sadhanoje aprašytomis mantromis, mudromis* ir kitais nurodymais, adeptas tarsi ištirpina save Tuštumoje*, iš kurios vėliau iškyla kaip taiki arba nuožmi dievybė, nušvitusio proto archetipas. Tuo pat metu visas pasaulis perkeičiamas į tobulą šios dievybės mandalą. Ši praktika gali būti kasdienė arba kelis mėnesius ar net metus trunkanti dievybei skirta meditacija. Atitinkamomis

dienomis atliekamos pasirinktajai dievybei skirtos apeigos – pudžos*.

Drigugas (*tib.*) – ritualinis kirvukas ar peilis su vadžros* rankena ir pusmėnulio formos, kabliu užsibaigiančiais ašmenimis. Tai dakinių* atributas, simbolizuojantis žaibišką įžvalgą, atjautą ir negailestingą pasiryžimą sunaikinti ego.

Dzogčenas (*tib.*) – Didžiojo Pirmapradžio Tobulumo mokymas, laikomas Tibeto budizmo viršūne. Yra kelios atšakos, viena siejama su senąja tibetiečių bono religija, antroji su njingmos* sekta, tačiau sakoma, kad šis Mokymas gali būti ir ne budistinio dvasinio Kelio esmė. Tibetietiškojo dzogčeno pradininku laikomas Garabas Dordžė, gimęs 51 Kr. e. m. Pasak jo, trys pagrindinės nuostatos, nusakančios dzogčeno prigimtį, yra šios: „Tiesioginis įvedimas“, kai lama mokiniui perduoda Pirmapradės būsenos patyrimą, taigi ne tiek žinias, kiek ypatingą išgyvenimą. Antrasis priesakas skelbia, kad reikia neabejoti tuo, kas patirta. Trečias liepia gyventi Čia ir Dabar, to, kas patirta, dvasia. Dzogčenas, priešingai kitoms budistinėms doktrinoms, neteigia, kad dvasinis tobulėjimas būtinai turi vykti palaipsniui ir pakopomis. Tačiau Dzogčeno adepto laukia šie trys etapai: pagrindo, kelio, vaisiaus.

Džainai – džainizmo išpažinėjai. Džainizmas – tai religinė ir filosofinė sistema, susiformavusi Indijoje 1 tūkstantmečio pr. Kr. viduryje. Jo kūrėju laikomas Vardamana, dar vadinamas Mahavyra. Džainizmo pasaulėžiūra daug kuo artima ankstyvajam budizmui.

Ekadžatė (*skr.*) – budistinio panteono dievybė, njingmos* sektos globėja, kaip manoma, figūravusi ir senuosiuose tibetiečių tikėjimuose. Jos vardas reiškia „Turinčioji Vieną Plaukų Sruogą“. Paprastai Ekadžatė vaizduojama su viena akimi, vienu dantimi prašieptoje burnoje, viena krūtimi, o kartais net viena koja. Tai simbolizuoja dualaus mąstymo nebeiškreiptą tikrovės suvokimą, pasaulį, vieną vieningą ir vientisą.

Garuda (*skr.*) – mitinis Vedų paukštis, pavogęs iš dievo Indros nemirtingumo eliksyrą. Hinduistinėje tradicijoje juo buvo pakinkyta Višnaus karieta. Bono* religijoje panašus raguotas, žmogaus rankas turintis sparnuotis, vadintas Kjungu, buvo laikomas Ugnies dvasia ir aršiausiu nagų* priešu. Jis dažniausiai ir vaizduojamas įsikandęs žaltį ar gyvatę. Tibeto budizmas suliejo Garudą su Kjungu. Dzogčene* jis simbolizuoja aukščiausių tikslų bebaimiškai siekiantį jogą ar joginę. Pasak šios tradicijos legendų, Garuda išsirito iš Kosminio kiaušinio ne kaip gležnas

paukščiukas, o kaip visiškai susiformavusi, maginių galių pilna būtybė. Jis sinchroniškai modamas sparnais (tai reiškia dualistinio mąstymo sunaikinimą, metodo ir intuicijos sujungimą) gali akimirksniu persikelti iš vienos vietos į kitą iš samsaros* į nirvaną*. Pasak budizmo mokytojų, paprastam žmogui Garuda – pasakų būtybė, tačiau Nušvitusiajam jis yra regimas ir savo skrydyje įkūnija visą slaptųjų Budos doktrinų grožį bei didybę.

Geculas (*tib.*) – vienuolis novicijus, kuriuo pagal tibetietiškąją tradiciją gali tapti jau septynerių metų vaikas. Geculas privalo laikytis 36 įžadų. Daugumas vienuolių, vengdami prisiimti sudėtingus ir sunkiai vykdomus gelongo* (*skr.* bhikšu) priesakus, geculais lieka visą gyvenimą. Sankstrite geculas vdinamas „šramanera“.

Gelongas, gelongma (*tib.*) – žr. Bhikšu, bhikšuni.

Gelugas, Gelugpa (*tib.*) – įtakingiausia ir gausiausia Tibeto budistų sekta, susiformavusi apie 1400 m. Jos įkūrėju buvo Tsongkhapa (1357–1419), rėmęsis itin griežtu ir asketišku kadampos tradicijos mokymu, propaguotu Atišos (982–1054). Gelugpos linijos atstovai dar vadinami „geltonkepuriais“. Jai priklausė ir priklauso beveik visi Tibeto Dalai La-

mos, vyriausybės nariai ir kiti valdančiųjų sluoksnių atstovai.

Gešė (*tib.*) – „pažįstantis, žinąs gėrį“, gelugpos vienuolio titulas, prilygstantis teologijos ir metafizikos mokslo daktarui, mokslinis laipsnis, užtarnaujamas per 20–25 studijų metus.

Gjalva Rinpočė (*tib.* Neįkainojamas Pergalingasis) – vienas iš Dalai Lamos titulų, kuriuo jį dažniausiai vadina patys tibetiečiai. Jo Šventenybė turi ir daugiau vardų: Kundun (*tib.* Esantysis, Visa Apimantis, Tikslingasis), Jiši Norbu (*tib.* Troškimus Išpildantis Deimantas) ir kt. Titulas „Dalai Lama“, reiškiantis „Mokytoją lyg Vandenyną“ ar „Didįjį Neaprėpiamąjį Mokytoją“, vienam Tibeto valdovų buvo suteiktas 1578 m. Mongolijos valdovo Altano Chano valia. Šis derinys iki šiol vartojamas Mongolijoje, Kinijoje, Tolimuosiuose Rytuose, Europoje ir Amerikoje, tačiau retai išgirsi taip sakantį tibetietį.

Gompa (*tib.*) – budistinis vienuolynas, kurio pavadinimas kilęs iš žodžio „gom“ – medituoti, įsivaizduoti, tverti naują vertybę, kurti protu ir širdimi.

Guhjasamadža (*skr.* Slaptoji Bendruomenė) – Aukščiausios Jogos Tantros* teorija ir praktika, pasižyminti ypač aiškia struktūra, išsamiais komentarais, todėl vadinama Visų Tantrų Karaliene.

Ją praktikuojantis savo kūną vizualizuoja kaip 32 dievybių madalą. Taip pat Guhjasamadža gali būti pavaizduota kaip lotose sėdinti Jab–Jum* dievybių pora: tamsiai mėlynas, triveidis, šešiarankis Dvešavadžra ir šviesiai mėlyna Sparšavadžra.

Hajagryva (*skr.* Turintis Arklio Kaklą) – labai nuožmi tantrinė dievybė, Avalokitešvaros* emanacija, savo mistine energija glaudžiai susijusi su Padma Sambhava*. Vaizduojama ugnies liežuvių apsuptyje, tamsiai raudonos spalvos, su trimis veidais ir žalia žvengiančio žirgo galva besiplaikstančiuose plaukuose. Turi šešias rankas, kuriose laiko grėsmingus įnagius, skirtus ego ir kvailybei naikinti. Kartais esti su savo moteriškąja puse Jab–Jum* jungtyje.

Heruka (*skr.*) – Geriantysis Kraują; Tas, Kuris Geria Ego Kraują. Vyriškasis nušvitusio proto archetipas (dakinė* – moteriškasis). Itin nuožmus Budos pavidalas, simbolizuojantis visagalę nušvitusios sąmonės jėgą, be pasigailėjimo įveikiančią sudrumsto samsarinio mąstymo negeroves.

Hierofaniškas (*gr. hieros* – šventas, *phainomai* – pasirodyti) – terminas, dažnai vartojamas M. Eliade's studijose. Aiškinamas kaip šventybės manifestacija kasdienio suvokimo lygmenyje, kai ji pasireiškia per profaniškojo pasaulio objektus, nors su jais ir

nesutampa. Per šį reiškimąsi tik ir įmanoma šventybę patirti, tad hierofanijoms ir turėtų būti skirtas religinis žmogaus gyvenimas.

Hinajana (*skr.*) – žr. Mahajana.

Jab-Jum (*tib.* Tėvas–Motina) – tantros* dievybių, vyriškosios ir moteriškosios, vaizduojamų seksualinėje sueityje, pora, simbolizuojanti metodo ir intuicijos, formos ir Tuštumos, atjautos ir išminties susijungimo palaimą, visų reiškinių vienovę.

Jamantaka (*skr.*) – Mirties nugalėtojas, nuožmi transcendentinės išminties dievo Mandžiušrio* emanacija. Dažniausiai vaizduojamas tamsiai mėlynos spalvos, su pagrindine jaučio galva ir įvairiu skaičiumi kitų veidų, rankų bei kojų, kosminiame šokyje trempiantis aštuonis samsarinius dievus, aštuonis gyvulius ir aštuonis paukščius.

Jidamas (*tib.*) – tantros* praktikoje asmeninė meditacinė dievybė, nušvitusio proto archetipas.

Kagju, kagjupa (*tib.*) – viena iš keturių pagrindinių Tibeto budizmo sektų, kildinanti save iš Budos Vadžradharos, siejamas su Indijos mahasidhų* tradicija ir didžiųjų jogų – Tilopos, Naropos, Milarepos vardais. Linijos įkūrėjais Tibete laikomi Marpa Lotsava (1012–1097) ir Gampopa (1079–1153). Su

keturiais pastarojo mokiniais siejamos pagrindinės kagju atšakos: karma, drukpa, drikung, taglung.

Kalačakra (*skr.* Laiko Ratas) – Aukščiausios Jogos tantros* dievybė ir su ja susijusi tantrinė praktika, kurios įšventinimą vienu metu gali gauti tūkstančiai žmonių. Tai neįprasta, nes pagal tradiciją tantrinės iniciacijos teikiamos keliems, pasak kai kurių tekstų, daugiausia 25 žmonėms. Laikoma, kad Kalačakros įšventinimas sustiprina gerovę ir taiką šiame bei kituose pasauliuose, o įšventintuosius susieja ypatingais karminiais ryšiais su Šambalos karalyste. Kalačakra vaizduojamas su keturiomis triakėmis galvomis, dvidešimt keturiomis rankomis, laikančiomis įvairius magiškus atributus, Jab–Jum* jungtyje su deive Višvamata. Kosminėje Kalačakros mandaloje iš viso dar yra 722 dievybės.

Kanalai (*skr.* nadis, *tib.* tsava) – Tibeto tantrinė tradicija, taip pat ir medicina teigia, kad žmogaus kūnas yra ne vientisa masė, o energijos kanalų tinklas. Iš jų išskiriami trys pagrindiniai: Centrinis (*skr.* avadhuti, *tib.* uma), Dešinysis (*skr.* rasana, *tib.* roma) ir Kairysis (*skr.* lalana, *tib.* kjangma). Jais srūva energijos vėjai (*skr.* prana, *tib.* lung) ir kaupiasi balti bei raudoni Esminio skysčio lašai (*skr.* bindu, *tib.* thiglė). Centrinis kanalas eina nuo kaktos

per viršugalvį, palei stuburą ir baigiasi trijų pirštų atstu žemiau bambos. Dešinysis ir Kairysis prasideda antakių lygyje, eina lygiagrečiai su Centriniu ir susijungia su juo žemiau bambos. Šoniniai kanalai dar vadinami samsariniais, o Centrinis simbolizuoja Absoliučią sąmonę ir Nušvitimą*.

Kapala (*skr.*) – ritualinis indas, gaminamas iš žmogaus kaukolės kiaušo ir naudojamas tantrinėse apeigose.

Karma (*skr.*) – priežasties ir pasekmės dėsnis, valdantis Visatą ir visų būtybių gyvenimus. Kūno, kalbos ir proto veiksmais mes kuriame priežastis pasekmei: geram ar blogam įsikūnijimui samsaroje*, iš kurios užburto rato ištrūkti įmanoma tik galutinai apvalius ir išsėmus karmą. R. A. F. Thurmanas karmą vadina „dvasinės evoliucijos dėsniu“, teigdamas, kad greta fizinės genetikos dar yra ir „dvasinė genetika“, sąlygojanti egzistencijos raidą.

Karmapa, Gjalva (*tib.*) – karma-kagju* sektos valdovas, kurio sostą paveldi buvusio įsikūnijimo atgimėlis. Ši tradicija, pradėta XI a., buvo pirmoji tulku* linija Tibete. Karmapos rezidavo Tsurpu vienuolyne, įkurtame 1189 m. vidurio Tibete, kurio savotišku „antrininku“ laikomas Sikime esantis Rumteko vienuolynas. Šiuo metu net du berniukai paskelbti

XVII Gjalva Karmapa. Vienas iš jų patvirtintas Dalai Lamos, kitas – ne. Tai sukėlė rimtus karma-kagju lamų, vienuolių ir išpažinėjų konfliktus.

Khadaktas (*tib.*) – balto ar gelsvo šilko šalikas, kurį tibetiečiai tradiciškai dovanoja sutikdami ar išlydėdami svečią, pagerbdami lamą ar atsidėkodami už dvasines pamokas, įšventinimus ir t. t. Khadakas simbolizuoja gerus ketinimus ir nesuterštą protą. Juo puošiami altoriai, skulptūriniai dievų atvaizdai ir thankos*.

Khatvanga (*tib.*) – vienas iš tantrinės dievybės atributų, simbolizuojantis „slaptą sutuoktinį“. Tai skeptras, kurį vainikuoja tridantis ir trys galvos, siejamos su Trimis Budos kūnais: Dharmakaja, Sambhogakaja, Nirmanakaja.

Kempo, kempo lama (*tib.*) – vienuolyno abatas, aukšto rango dvasininkas, budistinės doktrinos mokytojas.

Keturios Neaprėpiamybės – aspiracinė malda arba altruistinis nusiteikimas, kurį turėtų dažnai apmąstyti kiekvienas mahajanos* budistas, kad visos gyvos būtybės būtų laimingos ir turėtų priežastis džiaugsmui; kad jos daugiau nebekentėtų ir kad išnyktų sielvarto priežastys; kad visi gyventų pusiausvyroj, laisvi nuo prisirišimo ir neapykantos;

kad kiekvienas pažintų Nušvitimo* palaimą. Dar vadinamos Keturiomis Beribėmis nuostatomis, tai yra vienodas požiūris į visas gyvas būtybes, meilė, atjauta ir gebėjimas džiaugtis kitų laime.

Kuša žolė – į vešlias, šiurkščias smilgas panašūs augalai, kuriuos, pasak legendos, vietoj meditacinio kilimėlio pasitiesęs princas Sidhartha pasiekė Nušvitimą* ir tapo Buda. Šios žolės laikomos šventomis, turinčiomis maginių galių, jos dalijamos per tantrinius įšventinimus, kad nuskaidrintų protą. Daugiadienių tantrinių iniciacijų metu rekomenduojama trumpą kuša žolės stiebelį laikyti po pagalve, ilgą – po čiužiniu, tikintis pranašingų sapnų.

Lungompa (*tib.*) – vienas iš mistinių Tibeto jogų pasiekimų – nepaprastai greitas ėjimas, įmanomas sujungus ypatingą kvėpavimą, dėmesio koncentraciją ir meditacinę, transo būseną. Milarepos biografijoje pasakojama, kad kartą jis trijų mėnesių kelią įveikė per tris dienas. A. David-Neel liudija Tibeto tyruose mačiusi žmogų, kuris „ne bėgo, o tarsi pakylėdamas save nuo žemės judėjo į priekį šuoliais. Atrodė lyg guminis kamuolys, kuris kiekvieną kartą atsimušęs į žemę atšoka. Judėjo ritmingai, it švytuoklė."

Lungta (*tib.* Vėjo arklys) – Maldos vėliava arba vėliavos, kurios būna penkių spalvų – baltos, gel-

tonos, raudonos, žalios, mėlynos, simbolizuojančių penkis pagrindinius, mikrokosmosą ir makrokosmosą sudarančius elementus. Ant lungtų ksilografijos būdu spausdinami šventi tekstai, dievybių atvaizdai ir magiškos diagramos. Maldos vėliavos kabinamos ilgomis eilėmis specialiai tam skirtose vietose, tikintis, kad vėjai nuneš žmonių maldavimus tiesiai dievams į ausį.

Mahajana (*skr.* Didžioji važiuoklė) – viena iš dviejų pagrindinių budizmo krypčių (šalia hinajanos), pasak kurios, visi trokštantieji gali pasiekti Budos būvį, tikrąjį Nušvitimą*. Joje propaguojamas bodhisatvos, asmens, kuris atsisako asmeniškai pasinerti į nirvaną*, o sugrįžta į samsarą* padėti visoms gyvoms būtybėms, idealas. Mahajaną vainikuoja tantrajana* arba vadžrajana – Deimantinė važiuoklė. Mahajanai kai kada priešpriešinama hinajana – Mažoji važiuoklė, arba theravada, seniausioji budistinė doktrina, kuri skelbia, kad tik pavienis individas, dažniausiai pasišventėlis asketas, turi galimybę išsilaisvinti iš samsaros ir pasiekti nirvaną. Tačiau, pasak XIV Dalai Lamos, šių dviejų kelių supriešinti nereikėtų, juos dera suvokti kaip vientisą doktriną, dėstytą paties Budos Šakjamunio, atsižvelgiant į skirtingus žmonių norus bei sugebėjimus.

Mahakala (*skr.*) – nuožmi dievybė, globojanti Dharmos* sekėjus jų Kelyje į Nušvitimą*. Į tibetietiškąjį panteoną atkeliavo iš hinduistinio, kur garsėjo ypatingomis, net aukščiausius dievus įveikiančiomis galiomis, gautomis iš viešpaties Brahmos. Pasak budistinių legendų, jį prisaikdino Avalokitešvara* ir Mandžiušris*, pajungdami šios dievybės beribes jėgas Dharmos labui. Dažniausiai vaizduojamas tamsiai mėlynos spalvos, apsuptas liepsnų, turintis skirtingą galvų, rankų ir kojų kiekį, kartais Jab–Jum* poroje.

Mahasidhas (*skr.*) – tantros adeptas, įvaldęs ypatingas psichofizines galias – sidhi*, pasiekęs dvasinio metodo (*skr.* upaja) ir išminties suvokimo (*skr.* pradžna), palaimos ir Tuštumos, asmeniškumo ir beasmeniškumo, samsaros* ir nivanos* vienovės. Legendos apie 84 Indijos mahasidhus – Tilopą, Virupą, Kukuripą, Sarahą, ir kitus – iki šiol yra įkvėpimo šaltinis Himalajų jogams bei joginėms. 84 mahasidhų pavyzdys rodo, kad Nušvitimą* galima pasiekti per vieną trumpą žmogaus gyvenimą, netampant vienuoliu ar pasaulietinių džiaugsmų atsisakiusiu asketu, o pasineriant į pačią būties tirštumą ir ją perkeičiant. Visi mahasidhai, savo kelią pradėję kaip pačių įvairiausių luomų atstovai – didikas, pirklys, kalvis, virėjas, elgeta – garsėję ekscentrišku, šokiruojančiu

elgesiu, vizionieriškomis patirtimis, bendravimu su dakinėmis, įstengė imanentinį netobulumą perkeisti transcendentinėmis vertybėmis, sunaikinti individualųjį „aš“ ir triumfališkai užbaigti gyvenimą išėjimu į Vaiskiąją šviesą*.

Mahatma (*skr.* Didi siela) – titulas, suteikiamas aukščiausių dvasinių pergalių pasiekusiam žmogui, pranašui ar šventajam.

Majos skraistė, Maja (*skr.*) – įvairiareikšmė indų religinės filosofijos sąvoka. Vedose – tai magiška jėga, dievybės reiškimosi būdas, Upanišadose – absoliuti, pasaulį kurianti substancija, budizme – iliuzija, regimybė, kuri tarsi tankiai suaustas šydas uždengia tikrąją pasaulio prigimtį. Maja buvo ir Budos Šakjamunio motinos vardas.

Mala (*skr.*) – budistinis rožinis iš 108 karoliukų, dažniausiai gaminamas iš sandalmedžio, bodhi medžio*, lotoso sėklų, gintaro ar brangiųjų akmenų. Juo skaičiuojamos mantros. Įvairioms dvasinėms praktikoms patariama rinktis skirtingas, iš atitinkamų medžiagų pagamintas malas. Pavyzdžiui, apsivalymui ir Avalokitešvaros* mantrai tinka krištolo karoliukai, Kurukulai – pagaminti iš koralo, gausinančioms apeigoms – geltonos spalvos mala ir t. t. Tibetietiškai šis rožinis vadinamas „trengva“ ir

dažniausiai nešiojamas apsuktas aplink kairės rankos riešą arba pakabintas ant kaklo po drabužiais.

Maldos malūnas – tuščiaviduris, cilindro formos, aplink savo ašį besisukantis įrengimas, kurio viduje įdėti ritinėliai su mantromis. Tikima, kad sukant Maldos malūną pagal laikrodžio rodyklę, suaktyvinama mantrų energija, o tai teikia naudą šį darbą atliekančiajam ir jį supančiai erdvei. Ant medinės rankenos įtaisyti nedideli Maldos malūnėliai yra neatskiriamas kiekvieno tibetiečio maldininko atributas. Dideli Maldos malūnai įrengiami šventyklų koplyčiose ar ištisos jų eilės, dažniausiai po 108, rikiuojasi išorinėse vienuolynų sienose.

Maldos vėliavos – *žr.* Lungta.

Mandžiušris (*skr.*) – Transcendentinės išminties dievybė, vaizduojama kaip lotoso poza sėdintis auksaspalvis jaunuolis, dešinėje rankoje laikantis liepsnojantį kalaviją, naikinantį nesuvokimą, o kairėje – ant ilgo stiebo prasiskleidusį lotoso žiedą, kuriame guli aukščiausiosios išminties tekstai. Žemiškuoju jo įsikūnijimu laikomas gelugpos* sektos įkūrėjas Tsongkhapa, nuožmia forma – Jamantaka*.

Mo (*tib.*) – tibetietiškas būrimo ir ateities spėjimo menas, savo šaknimis siekiantis bono* laikus, tačiau dabar remiasi ir įvairiomis budistinėmis teorijomis.

Dažniausiai ateitis spėjama buriant kauliukais, kurie panašūs į lošimo. Jų sienelėse sužymėti skaičiai nuo 1 iki 6 arba mantros, dažniausiai Mandžiušrio*, skiemenys. Iškritusi skaičių ar raidžių kombinacija panašiai kaip buriant „Permainų knyga“ padeda atsakyti į rūpimą klausimą. Įgudę lamos dažnai buria ir malos* karoliukais.

Mudra (*skr.* antspaudas) – simboliniai rankų ar kūno judesiai, palydintys įvairias mantras ir apeigų veiksmus. Žinantysis jas gali skaityti kaip slaptą kalbą.

Nagai (*skr.* žaltys) – hinduizmo ir budizmo mitologijoje požeminio, ypač povandeninio pasaulio gyventojai, pusiau žmonės, pusiau žalčiai ar gyvatės, saugantys slaptus lobius ir siejami su įvairiais derlingumo bei vaisingumo kultais. Nepaisant jų magiškų galių, Šešiuose samsaros lygmenyse* priskiriami gyvulių sričiai. Pasak Legendų, būna balti, juodi ir margi. Žmogui dažniausiai nepalankūs, Tibeto medikų manymu, galintys sukelti įvairias odos ligas, taip pat vėžį.

Nirvana (*skr.* gesimas, vėsimas, nykimas, bedvelksmė būsena) – asmeninis išsilaisvinimas iš kentėjimo ir jo priežasčių, t. y. iš karmos dėsnio, įkalinančio samsaroje*. Absoliučios harmonijos,

kuri gali būti nusakyta tik kaip Tuštuma*, realizavimas. Būsena anapus gyvenimo ir mirties, pasak hinajanos*, aukščiausias lygmuo, kokį gali pasiekti individas.

Njingma, njingmapa (*tib.*) – Senoji tradicija, seniausioji Tibeto budizmo atšaka, dar vadinama „raudonkepurių sekta“, įkurta VIII a. Padmos Sambhavos.

Nušvitimas – tobulas Budos būvio pasiekimas, galutinis išsivadavimas iš bent kokių protą drumsčiančių negatyvių aspektų. Tai dinamiškos laisvės būsena, kurios siekia mahanajos* ir tantrajanos* adeptai bodhisatvos, pasiryžę veikti visų kenčiančiųjų labui, tol, kol paskutinė gyva būtybė išsilaisvins iš samsaros*. Sanskrite Nušvitimas vadinamas „Bodhi“. Tibetiečių kalba „Džiangčiub“ (*džiang* – apsivalymas, *čiub* – įvykdymas, įsisąmoninimas).

Padma Sambhava, Guru Rinpočė – Gimusysis Lotose, Brangiausiasis Mokytojas, vienas didžiausių budizmo pranašų ir šventųjų, vadintas Antruoju Buda. VIII a. karalius Trisongo Detseno kvietimu atvyko į Tibetą. Čia pradėjo skelbti Budos doktriną, slaptąjį tantros* mokymą, įkūrė Samijė vienuolyną ir, pasak legendų, sutramdė bono* dievybes bei demonus, prisaikdindamas jas tarnauti Dharmai* ir ją

globoti. Padmos Sambhavos biografijoje rašoma, kad jis gimė Udijanos šalyje, Danakošo ežero viduryje, vaivorykštiniame lotose aštuonerių metų berniuko pavidalu. Visuose Himalajuose garsėjo kaip didis jogas, magas ir mistikas. Budistai tiki, kad ir šiandien Guru Rinpočė tebėra šioje Žemėje, nes buvo šitaip pasakęs: „Tam, kas į mane kreipiasi, aš esu čia ir dabar, kiekviename erdvės ir laiko taške.“

Padmos Samhavos aspektai – legendos byloja, kad Guru Rinpočė įvairiems savo mokiniams, taip pat priešams pasirodydavo skirtingais, taikiais, nuožmiais ar labai nuožmiais, pavidalais. Dažniausiai jų minima 8, 10 arba 12, bet yra ir daugiau. Populiariausi šie: Guru Dordžė Drolo, jojantis ant tigrės, įniršęs, apsuptas liepsnų (pasakojama, kad tokiu pavidalu Padma Sambhava pirmą kartą pasirodė Tibete); Sengė Dradokas – Liūto Riaumojimas, nuožmus aspektas, kurį įgavęs įveikė 500 budizmo priešininkų ir su žemėm sulygino jų ašramą*; Njima Ozeras, jogas, meditavęs kapinėse, bebaimiškumo, pasiryžimo ir dvasinės stiprybės įsikūnijimas; Sakja Sengė – Sakjos Giminės Liūtas, asketas, kontempliavęs Himalajų olose; Urgenas Dordžė Čiangas, vaizduojamas Jab–Jum* jungtyje; Padma Gjalpo; Urgenas Padma Džiungnė ir kt.

Pančen Lama (*tib.*) – tradiciškai buvo laikomas dvasiniu Tibeto valdovu, o Dalai Lamai priskiriama politinė šalies valdžia. Šis titulas pirmą kartą buvo pavartotas V Dalai Lamos (1617–1682), kai šis savo Mokytojui suteikė Didžiojo Mokslininko (*tib.* Pan Čen, *skr.* Maha Pandita) titulą. Pančen Lama, kaip ir Dalai Lama, renkamas remiantis reinkarnacijos teorija, t. y. vienam mirus, pagal tam tikrus ženklus ieškoma jo naujojo įsikūnijimo. Iš tradicijos Pančen Lama būdavo jaunojo Dalai Lamos Mokytojas, vėliau pats Dalai Lama mokydavo Pančen Lamos atgimėlį. Dalai Lamai mirus, Pančen Lama vėl tapdavo jo naujojo įsikūnijimo Mokytoju. Okupacijai prasidėjus, ši tradicija buvo suardyta, nes XIV Dalai Lama pasitraukė į Indiją, o X Pančen Lama liko Tibete. 1995 m. XIV Dalai Lamos pripažintas XI Pančen Lama KLR valdžios ir saugumo struktūrų buvo suimtas, įkalintas nežinomoje vietoje ir šiandien tebėra jauniausias (g. 1989) politinis kalinys pasaulyje. Pančen Lama laikomas žemiškuoju Budos Amitabhos* įsikūnijimu, tradicinė jo rezidavimo vieta – Taši Lhumpo vienuolynas netoli Lhasos.

Pandžaba – tradicinis Pandžabe ir Kašmyre tiek vyrų, tiek moterų dėvimas drabužis, kurį sudaro

plačios kelnės ir ilgi, kelius ar net pusę blauzdų siekiantys marškiniai.

Penkios Budų šeimos – kertinė tantros* teorija, kuria remiantis perkeičiama samsarinė egzistencija, o sudrumstas žmogaus protas transformuojamas į nušvitusįjį. Penkios Budų šeimos yra archetipiniai visiškai nušvitusios sąmonės modeliai, kurie samsaros* lygmenyje ir mumyse pačiuose pasireiškia kaip „nuodai“. Penkios Budų šeimos apima visus egzistencijos lygmenis: penkis pagrindinius elementus, sudarančius Visatą ir žmogų, jų sąsajas, formas, spalvas, jutimus, sąmonės būsenas, taikias ir nuožmias dievybes. Jų mandalos centre yra Budos šeima su valdovu Vairočana. Jis simbolizuoja Visa Apimančios Išminties energiją, kuri kasdienėje plotmėje atrodo kaip nežinojimas ar nesuvokimas. Rytuose gyvena Vadžros šeima su Buda Akšobhja, įkūnijančiu Veidrodinę Išmintį, samsaroje pasireiškiančią pykčiu, agresyvumu ir neapykanta. Pietuose yra Ratnos, arba Brangakmenio, šeima, valdoma Ratnasambhavos, dovanojančio Pusiausvyros ir Lygybės Išmintį, tobulą harmoniją tiems, kurie yra puikybe, godumu ir išdidumu apsinuodiję. Vakaruose spinduliuoja Padmos – Lotoso šeima, kurios pagrindinė dievybė yra Amitabha. Samsarinė šios šeimos energija – tai

aistra ir geismas, kuri gali būti perkeista į Įžvalgiąją Išmintį. Šiaurėje yra Karmos, arba Veiksmo, šeimos valdos, kuriose karaliauja Amonghasidhis, pavydą, nerimą ir neurotišką skubėjimą perkeičiantis Veikliąja Išsipildymo Išmintimi. Deramas Budų šeimų esmės suvokimas Jogui ar joginei padeda teisingai gyventi ir teisingai numirti.

Penkios dakinės – Penkių Budų šeimų* energijos įkūnytojos. Vadžros šeimos dakinė yra Budos Akšobhjos palydovė, vardu Dhatišvanė, siejama su vandens elementu, balta spalva ir Rytų kryptimi. Ratnos, arba Brangakmenio, šeimos dakinė, vardu Mamakė, susijusi su žemės elementu, geltona spalva, rudeniu ir Pietų kryptimi. Padmos, arba Lotoso, dakinė Pandaravašinė asocijuojasi su ugnimi, raudona spalva, vasara ir Vakarų kryptimi. Karmos, arba Veiksmo, dakinė iš Šiaurės simbolizuoja vėjo elementą, žiemą ir, pasak kai kurių tekstų, visada taip skuba, kad yra vaizduojama profiliu. Ji yra tamsiai žalios spalvos ir vardu Samaja Tara*. Mandalos centre yra Budos šeimai atstovaujanti dakinė Ločianė, tamsiai mėlynos spalvos, susijusi su erdvės elementu. Visos šios dakinės, kaip ir jų partneriai, Penkių Budų šeimų valdovai, padeda perkeisti užnuodytą samsarinį mąstymą į tikrąją išmintį.

Phova (*tib.*) – Didysis perkėlimas, ypatingas mirusiojo sąmonės pervedimas į aukštesnius egzistencijos lygmenis, aplenkiant Mirties ir Tapsmo bardo*. Dažniausiai pasitelkiama „Trijų atpažinimų phova", kai įsisąmoninama, kad Centrinis kanalas* yra kelias, subtiliausioji sąmonė – keliautojas, mistinės Budų ar Dakinių šalys* – kelionės tikslas. Deramai šią praktiką įvaldyti teikia gyvenant, tačiau galutinai pervesti sąmonę į Budų lygmenį įmanoma tik mirštant. Phovą mirštančiajam atlikti gali ir aukštos kvalifikacijos lama. Sėkmingai atlikto sąmonės perkėlimo ženklas yra viršugalvyje ištryškęs kraujo lašas ar net išlėkęs kaukolės kaulo gabalėlis. Sakoma, kad phovos paruošiamąsias praktikas atliekančio žmogaus kaukolės kiaušas toje vietoje, pro kurią bus išvesta sąmonė, ties vadinamaisiais Brahmos vartais, yra suminkštėjęs. Ne laiku atliktas phovos ritualas gali prilygti savižudybei ar nužudymui, todėl įspėjama, kad ja užsiimantys privalo būti labai atsargūs.

Phurba (*tib.*) – simbolinis triašmenis durklas su vadžra* arba nuožmios dievybės ar demono galva rankenos vietoje. Naudojamas tantrinėse apeigose, egzorcizmuose ar kuriant mistinę (mandalos, šventyklos) apsaugą.

Prieglobsčio medis – Trijų Brangenybių – Budos, Dharmos* ir Sanhgos* – simbolis. Po jo šakomis adeptas tikisi rasti dvasinį prieglobstį. Tai taip pat gali būti savotiškas „genealoginis medis“, kurį turi kiekviena sekta, garsaus lamos linija ar net vienuolynas. Jame vaizduojami visi su ta linija susiję Budos, bodhisatvos, dharmapalos, pranašai, šventieji, mokytojai ir t. t. Jis susijęs ir su Gyvybės medžio archetipu. Medituojantysis privalo kuo puikiausiai įsivaizduoti visas šio Kosminio medžio detales, kurios būna aprašytos sadhanose ir pavaizduotos thankose*. Tibetietiškai vadinamas „tsogšingu“.

Pudža (*skr.*) – aukojimo dievybėms arba Mokytojui apeigos, simboliškai atnašaujant valgį, gėrimą, smilkalus, muziką, mantras bei maldas. Pudžos atliekamos specialiai nustatytomis dienomis ko nors prašant, dėkojant arba maginio apsivalymo tikslais. Neretai pudžomis vadinamos ir kasdienės individualios ar kolektyvinės budistų apeigos.

Rigpa (*tib.* aiškumas, žinojimas, teisingas įsitikinimas) – pirmapradė, tobula, absoliuti, visada budri proto prigimtis, kurią dažniausiai dengia marigpa (*tib.*) – stori nežinojimo, nesuvokimo, šabloniško kasdienio mąstymo klodai.

Rinpočė (*tib.* brangiausias, neįkainojamas) – titulas, suteikiamas garsių lamų atgimėliams, tačiau taip gali būti vadinami ir kiti labai nusipelnę asmenys (dažniausiai vienuoliai), o atsidavusiam mokiniui šitaip derėtų kreiptis į savo Mokytoją.

Sadhu (*skr.*) – hinduizmo išpažinėjas, dažniausiai atsisakęs šeimyninio gyvenimo, asketas, piligrimas, keliaujantis po sakralias vietas, Indijoje tradiciškai laikomas šventu žmogumi.

Sakja, sakjapa (*tib.*) – Kovos giminė, viena iš keturių didžiųjų Tibeto budizmo sektų, susiformavusi XI a., po to, kai 1073 m. buvo įkurtas Sakjos vienuolynas, pavadintas vietovės, kurioje pastatytas, vardu. Specifine šios linijos doktrina laikoma Hevadžros tantra bei slaptas mokymas „Kelias ir Vaisius“.

Samsara (*skr.* persikūnijimas) – ciklinė egzistencija, fenomenalusis pasaulis, kuriame mes gyvename; amžinas gimimų, senėjimo, mirčių ir atgimimų ratas, kuriame sukamės genami nesuvokiamo aistrų, kitų negatyvių emocijų bei karmos dėsnio. Buda nurodė kelią, kaip iš šio užburto rato išeiti.

Samsaros lygmenys – išskiriami šeši: pragarai, alkanų dvasių (pretų), gyvulių, žmonių, pusdievių arba titanų (asurų), dievų. Trys pirmieji laikomi

skausmingaisiais, kiti trys laimingaisiais, tačiau iš visų šių lygmenų gyventojų tik žmogui suteikta galimybė pasiekti Nušvitimą*. Juose atgimstama priklausomai nuo blogos arba geros karmos. Kai kurie tibetologai linkę tapatinti šias šešias sferas su paraleliniais pasauliais. Tibeto lamos ragina įsisąmoninti, kad kiekvienas iš šių lygmenų tėra mūsų sąmonės projekcija. Pavyzdžiui, upė pragarų gyventojams atrodo kaip išsilydžiusios lavos srautas; troškulio kamuojamoms alkanoms dvasioms – kaip tekantys smėlynai; kai kuriems gyvūnams, žuvims ar vandens paukščiams – yra namai; žmogų ji pagirdo ir palaisto jo laukus; pusdieviai ir dievai jos vandenis regi kaip nektarą, o Nušvitusysis, Buda – kaip Tuštumą. Kai kurie Vakarų psichologai šiuos pasaulius laiko psichologinėmis būsenomis, teigdami, kad vieni žmonės kankinasi kaip pragarų gyventojai ar alkanos dvasios, kiti prilygsta gyvuliams, tretieji gyvena kaip pusdieviai, kamuojami puikybės ir vaidų, tvyro palaimingame dievų užsimiršime, tačiau tik nedaugelis įstengia iš tikrųjų būti žmonėmis.

Sangha (*skr.*) – reiškia asmenį, tiesiogiai ar netiesiogiai suvokusį Tuštumą*, tačiau taip yra vadinama ir visa budistų vienuolių bendruomenė. Platesne prasme prie jos gali būti priskiriami ir pasauliečiai

budistai. Dar plačiau – tai budizmo išpažinėjų visuma, su visais mokytojais, bodhisatvomis ir Budomis. Viena iš Trijų Brangenybių, šalia Budos ir Dharmos.

Sėkmės simboliai – jų, siejamų su skirtingomis mistinio Budos kūno vietomis, yra aštuoni: Amžinasis, arba Nepertraukiamas, Mazgas, simbolizuojantis šventų ir kasdienių veiksmų, metodo ir išminties, formos ir Tuštumos*, samsaros* ir nirvanos* vienybę; Lotosas, simbolizuojantis kūno, kalbos ir proto veiksmų tobulą apvalymą; Kriauklė – visą apimantį Dharmos* skambėjimą; Ratas – Dharmos* doktriną; Pergalės Vėliava – vidinių ir išorinių kliūčių įveikimą; Skėtis – apsaugą nuo ligų, dvasių ir demonų; Auksinė Žuvis – išsigelbėjimo iš samsaros okeano ir pasinėrimą į absoliučios laisvės būvį, anapus baimės ir kančios; Brangenybių Indas – sveikatą, gerovę ir ilgaamžiškumą. Šiais ženklais dekoruojamos šventyklų sienos, altoriai, apeiginiai drabužiai, khadakai*, jie piešiami ant žemės prieš atvykstant Dalai Lamai ar kitam garbingam religiniam asmeniui ir pan.

Sidhi (*skr.*) – mistiniai jogo pasiekimai, skirstomi į santykinius ir aukščiausius, arba nepaprastuosius. Prie sąlyginių maginių galių pagal tibetietiškąją tradiciją priskiriama aiškiaregystė, vidinio karščio, arba tumo, sukėlimas, levitacija, neįprastai greitais

ėjimas – lungompa*, gebėjimas pereiti kiaurai sienas ar uolas, būti nematomam ir kt. Prie aukščiausiųjų, nepaprastų pasiekimų priskiriamas tik vienas – Nušvitimas*.

Sikhai, sikhizmas – monoteistinė religija, išpažįstama Indijoje ir Pakistane. Hinduizmo, islamo ir liaudies tikėjimų mišinys. Pradininkas – guru Nanakas (1469–1539), pagrindinis religinis centras – Amritsaro miestas Indijoje.

Stupa (*skr.* kauburys) – relikvijoriaus ar memorialinio statinio tipas, simbolizuojantis nušvitusį Budos protą. Stupą sudaro stačiakampis pagrindas, kupolas, piramidės ar konuso formos špilis, vainikuojamas pusmėnulio ir saulės disko. Šios dalys simbolizuoja penkis Visatą sudarančius elementus: žemę, vandenį, ugnį, vėją, erdvę; penkias čakras*; taip pat – mistinį Budos kūną: pagrindas – sostą, virš jo iškilę laipteliai – sukryžiuotas kojas, kupolas – torsą, mažas, stačiakampis, špilį palaikantis bokštelis – visa reginčias akis, viršūnė – viršugalvyje esantį iškilimą – ušnišą. Stupos buvo pradėtos statyti tuoj po Budos Šakjamunio mirties svarbiausiose jį menančiose vietose. Tradiciškai jose laidojami Dalai Lamų, šventųjų ir pranašų palaikai. Jos gali atlikti „apsauginę“ funkciją prie įėjimo į miestą ar vienuoly-

ną, taip pat ženklinti kosminių energijų susikirtimo centrus. Tibetietiškai stupa vadinama „čiorten“.

Subtilusis kūnas – dar vadinamas Vadžriniu (Deimantiniu) kūnu, arba Kūno mandala. Jį sudaro kanalai, kuriais cirkuliuoja ypatingos energijos arba „vėjai“, o tam tikrose vietose yra susikoncentravę Esminio skysčio lašai – thiglė. R. A. F. Thurmanas Subtilųjį kūną lygina su centrine nervų sistema, nors pabrėžia, kad tai yra ne tiek materialusis, kiek energetinis darinys. Tantroje* taip pat išskiriamas Grubusis, arba fizinis, kūnas, kurį sudaro penki komponentai (*skr.* skandhos): materija, jutimai, valia, proto konstrukcijos, sąmonė. Taip pat yra Subtiliausiasis kūnas – Vaiskiosios šviesos* koncentracija, amžina, nesuardoma Budos prigimtis.

Sutra (*skr.* siūlas), **Sutrajana** – tekstai, pateikiami kaip Budos Šakjamunio arba jo mokinių kalbos, pamokslai, diskursai, kurie, priešingai nei ezoterinės tantros* žinios, yra atviri ir prieinami visiems jų siekiantiems.

Šantarakšita – vienas pirmųjų budizmo skleidėjų Tibete, atvykęs iš Indijos VIII a. viduryje, karaliaus Trisongo Detseno kvietimu. Jis kartu su Padma Sambhava pradėjo pirmojo budistinio vienuolyno – Samijė statybą, tapo jo abatu ir į pirmuosius budistų vie-

nuolius įšventino septynis tibetiečius jaunikaičius iš kilmingų šeimų. Jis taip pat vadovavo šimto žmonių grupei, kuri Samijė vienuolyne vertė budistinius tekstus iš sanskrito į tibetiečių kalbą. Dar buvo vadinamas Abatu Bodhisatva.

Šunjata (*skr.*) – *žr.* Tuštuma.

Tantra (*skr.* tęstinumas), **Tantrajana** – aukščiausias Budos mokymo lygmuo, dėstytas slaptai išrinktiesiems ir nurodantis, kaip pasiekti Nušvitimą* per vieną žmogaus gyvenimą. Tantra dar vadinama vadžrajana arba Deimantine važiuokle, nes šis mistinis dvasinės transformacijos kelias remiasi dviejų pagrindinių „įrankių“ – metodo ir išminties (Tuštumos* suvokimo) – nesuardoma, tvirta kaip deimantas, arba vadžra*, vienybe. Tantriniai tekstai ir jais paremtos praktikos skirstomos į keturias dalis: Kriją, arba Veiksmo, tantrą, Čariją – Įvykdymo tantrą, Jogos tantrą ir Anutarajogos – Aukščiausios Jogos tantrą. Pirmosios trys vadinamos išorinėmis, ketvirtoji vidine, arba slaptąja. Ji dar gali būti Tėvo (*skr.* Pita), Motinos (*skr.* Mata) ir neduali (*skr.* Advaja). Einančiajam tantros keliu reikia įveikti du etapus: kaupimo, generavimo ir užbaigimo.

Tara (*skr.*) – moteriškoji dievybė, pasak legendų, gimusi iš Avalokitešvaros* ašarų. Yra daug taikių

ir nuožmių jos emanacijų, pagrindinėmis laikomos 21, kartais – 5, populiariausiomis – Baltoji Tara, Žalioji Tara, Raudonoji Tara, arba Kurukula, ir Tara su Skėčiu, turinti 1000 rankų bei 1000 galvų. Tara simbolizuoja veikliąją, aktyviąją užuojautą, o Avalokitešvaros mielaširdystė laikoma labiau kontempliatyvia. Tada ir įvairūs jos aspektai, tibetiečių įsitikinimu, garantuoja gerą sveikatą, ilgaamžiškumą, padeda įveikti įvairias kliūtis, gelbsti pačiose sunkiausiose situacijose.

Thanka (*tib.*) – tibetietiškas sakralinis paveikslas, atliekamas pagal griežtas ikonografines taisykles ir laikomas ne tiek meno kūriniu, kiek pagalbine priemone meditacinėje praktikoje, savotišku kelrodžiu kelyje į Nušvitimą*. Tapomas ant popieriaus arba plonos drobės augaliniais bei mineraliniais dažais, dažniausiai įsiuvamas į puošnius brokato ar šilko rėmus. Saugomas susuktas į ritinėlį.

Termà (*tib.*) – slaptieji mokymai, dar vadinti „lobiais“, kurie tekstų, simbolių ar tik „sėklinių“ raidžių pavidalais buvo slepiami po uolomis, akmenimis, pastatais, vandenyse, kol ateis laikas ir atsiras juos atskleisti vertas žmogus bei gebantys suvokti mokiniai. Daugiausia terma tekstų ateities kartoms paliko Padma Sambhava.

Tertonas (*tib.*) – termà* tekstų atradėjas, paprastai slaptas žinias perimantis transo ar gilios meditacijos būsenose, jas regintis vizijose ar sapnuose. Jei laikas termà paskelbti pasirodydavo tinkamas, ji būdavo surašoma visiems suprantama kalba. Jei ne – vėl paslaptingai dingdavo.

Tilakas – raudonas ar kitos spalvos taškas, kartais puoštas blizgučiais, kurį indės ir nepalietės klijuojasi ant kaktos, „trečiosios akies“ vietoje. Anksčiau jis turėjo ritualinę ar skiriamąją prasmę, tačiau dabar tapo veido papuošalu.

Tulku (*tib.* emanacijos kūnas) – atgimėlis, aukštą dvasinį lygį pasiekusio asmens inkarnacija, nustatoma pagal tam tikrus pirmtako prieš mirtį paliktus nurodymus, astrologinius tyrimus ir kitus ženklus.

Torma (*tib.*) – ritualinis pyragas, gaminamas iš miežių miltų, sviesto, medaus, dažniausiai turi konuso formą, nuo keliolikos centimetrų iki kelių metrų aukščio, puošiamas įvairiais ornamentais. Simbolizuoja „dievų maistą“ arba pačias dievybes bei jų palydą. Naudojama tantrinėse apeigose.

Trengva (*tib.*) – žr. Mala.

Tsampa (*tib.*) – skrudintų miežių miltai, tradicinis ir pagrindinis tibetiečių maisto produktas, valgomas maišant su arbata, pienu ar čiangu*. Iš tsam-

pos lipdomi sakraliniai pyragai – tormos*, saujomis barstant į orą, ji atnašaujama dievams ir dvasioms.

Tuštuma (*skr.* Šunjata) – kertinė budizmo sąvoka, reiškianti ne vakuumą, o substancinės savasties, nepriklausomos esybės nebuvimą, kai daiktai bei reiškiniai neturi individualios, „savitos“ būties, neegzistuoja patys savaime ir be priežasties. Niekas neturi nuolatinės formos, o yra tik įvairių, besikeičiančių energijų sruvenimas. Visos formos kyla iš Tuštumos ir vėl į Tuštumą sugrįžta. Tuštuma yra forma, forma yra Tuštuma. Tam tikra prasme Šunjata gali būti suvokta ir kaip reliatyvumas. Budistiniuose tekstuose pabrėžiama, kad ši absoliuti, visų daiktų ir reiškinių esmę sudaranti Tuštuma yra persmelkta Atjautos. Taip pat ji yra vadinama Visų Laikų Budų Motina ir laikoma kosminiu moteriškuoju pradu.

Vajus (*skr.*) – vedizme ir hinduizme vėjų viešpats ir dievų žinianešys.

Vangas (*tib.*) – jėgos suteikimas, iniciacija, įšventinimas, ceremonija, kuria lama mokiniui duoda leidimą užsiimti tantrine praktika. Prieš tai suteikiamas lungas – perskaitomas tantrinės praktikos tekstas ir atitinkamos dievybės mantra. Negavus lungo ir vango, tantra* užsiimti draudžiama, o nepaklusnieji įspėjami, kad savivalė labai pavojinga.

Vadžra (*skr.*) – deimantas, deimantinis skeptras, jėgos ir nesugriaunamumo, budistinio metodo, vyriškojo prado, kosminės atjautos simbolis, tantrinių apeigų įrankis, naudojamas su varpeliu, simbolizuojančiu moteriškąjį pradą, išmintį, Tuštumą*.

Vadžrajoginė (*skr.*) – moteriškoji Budos būvį pasiekusi dievybė, atstovaujanti pusiau nuožmiųjų grupei. Vaizduojama apsupta ugnies vainiko, raudona kaip „liepsna, kuri naikina pasaulį jo pabaigos dieną“, kojomis kosminiame šokyje trempianti samsaros* dievus bei demonus, dešinėje rankoje laikanti drigugą*, kairėje – kraujo sklidiną kapalą*, o alkūnės linkyje – khatvangą*. Jos mandala – tai du sukryžiuoti lygiakraščiai trikampiai, kaip raudona Dovydo žvaigždė.

Vadžrasatva (*skr.*) – tantrinė dievybė, apvalanti netinkamais veiksmais suteptą karmą, naikinanti dvasinės praktikos klaidas, gydanti dvasines ir fizines ligas. Šimtaskiemenė Vadžrasatvos mantra siejama su 100 Mirties bardo* tarpsnyje pasirodančių dievybių. Vadžrasatva vaizduojamas sėdintis lotoso poza, akinamai baltos spalvos, kairėje rankoje laikantis varpelį, dešinėje – vadžrą, kartais Jab–Jum* jungtyje su savo partnere Vadžrabrikuti (Vadžratopa).

Vairočanos (*skr.*) **poza** – meditacinė padėtis, laikoma idealia: kojos sukryžiuotos „lotosu“, rankos sudėtos meditacine mudra* (dešinė guli ant kairiosios delno, nykščiai pakelti ir susilietę), stuburas tiesus, žvilgsnis nukreiptas į nosies galą, liežuvis liečia gomurį.

Vaiskioji šviesa – pats subtiliausias, pirmapradis, nesuteptas proto ir viso kas esti lygmuo. Sakraliniuose budizmo tekstuose lyginama su stiklo perregimumu, deimanto švytėjimu, su priešaušrio dangumi, pabrėžiama, kad ji iš esmės skiriasi nuo saulės, mėnulio ir Rahu – tamsybių planetos šviesos. Ji yra anapus dualumo: šviesos ir tamsos, dienos ir nakties, juodo ir balto. Tai – Budos prigimtis, slapčiausias mūsų esybės lygmuo, kuriuo ši realybė suvokiama kaip vaiski, visa apimanti šviesa ir Tuštuma*. Ji pasirodo Mirties bardo* būsenoje, kartais blyksteli sapnuose, užlieja pasiekus labai aukštus meditacinio susikaupimo lygmenis arba Nušvitimą*. Mirties bardo tarpsnyje taip pat pasirodo kiti, vis dar su Aistrų sfera susiję švytėjimai. Jie prilyginami saulės, mėnulio, žvaigždžių šviesai, kurios nereikia painioti su Vaiskiąja šviesa. Vaiskioji šviesa sanskrite vadinama „Prabhašvara“, tibetietiškai „Osel“.

Vaivorykštinis kūnas – pasiekiamas tuomet, kai grubioji sąmonė ir fizinis kūnas perkeičiami ir suliejami su subtiliausiąja sąmone, kitaip tariant – su Vaiskiąja šviesa*. Besiruošiantis tai atlikti, po mirties septynioms dienoms uždaromas izoliuotoje patalpoje, aštuntąją iš jo lieka tik plaukai, nagai ir dar kai kurios nešvariomis laikomos kūno substancijos. Teigiama, kad tokį išsklaidymą stebintys mato staiga plykstelint ryškų vaivorykštinį švytėjimą. Tai tikroji dvasios pergalė prieš materiją. Laikoma, kad Vaivorykštinį kūną realizavęs žmogus tam tikra prasme lieka čia ir dabar, tarp mūsų, kiekviename erdvės ir laiko taške.

Vipasjana (*skr.* speciali įžvalga) – meditacija, kurios metu atsiskleidžia konvencionaliosios realybės pavidalų iliuziškumas, jie tarsi praranda savo tvirtą solidžią egzistenciją. Vipasjana reiškia švarų, gryną mąstymą, kuriam būdingi ypatingi atsivėrimai, tai, ką psichologai vadina „insaitu“ (*angl.* isnight). Vipasjanoje gali pirmą kartą nušvisti ir Tuštumos suvokimas, prieš vipasjaną patariama praktikuoti šamathos (*skr.* buvimas taikoje, pusiausvyroje) meditaciją, kurios metu didžiausias dėmesys skiriamas kvėpavimui, kūno padėčiai ir dėmesio koncentracijai.